RADU TUDORAN

DUNĂREA REVĂRSATĂ

RADU TUDORAN

DUNĂREA REVĂRSATĂ

ROMAN

1967

PARTEA ÎNTÂI

Miltiade venise în orașul acesta de la Dunăre în anul când în Apus avea să izbucnească al doilea război mondial, devenit curând mult mai mondial decât cel numit așa prima dată.

Unii își mai amintesc, poate, că în timpul când politica hitleristă încercuia țările balcanice, intenționând pentru început să-și facă o bază, de unde să atace regatul rămas din vechea Eladă, ca să vină în ajutorul lui Mussolini, al cărui război stârnea nu numai revolta, ci și râsul lumii, un maior neamț fu împușcat la București, în fața hotelului Ambasador, ziua-n amiaza mare. Făptașul era grec, și gestul lui putea să însemne un protest împotriva agresiunii prevăzute de toată lumea.

Îndată ziarele începură să urle, ațâțând ura și aruncând amenințări asupra grecilor din țară; cei mai înțelepți sau mai fricoși dintre aceștia se temură că vor avea de împărțit soarta evreilor și căutară să-și pună la adăpost, dacă nu pielea, cel puțin averile.

Datorită acestei împrejurări venise în oraș Miltiade, adus de bătrânul Iacob Vanvacas, proprietarul țesătoriilor de pe vadul Pietrii — aici, vaduri se numesc toate străzile care coboară la Dunăre.

Noul venit, desigur cunoștință mai veche a proprietarului, nu era singur: avea doi însoțitori, un inginer textilist, Stan Damian, și un fost gazetar, pare-se, Stătescu, pe care peste câteva zile nu-i mai văzu nimeni. Toți trei deveniră stăpânii fabricii fără să scoată din buzunar o lescaie; Vanvacas le plătise trenul, le plătea mâncarea la restaurant, cafeaua și băutura, plăti și taxele de vânzare, și avocatul — în sfârșit, pe el îl priviră toate cheltuielile. În schimb, primi o scrisoare prin care cei trei asociați își luau obligația să-i restituie fabrica la cerere, iar până atunci să-i verse patruzeci la sută din beneficii, semnatarilor, pentru osteneala lor, rămânându-le câte douăzeci la sută fiecăruia.

Oamenii erau abia la începutul carierei; curând mai dobândiră, cam în același fel, două țesătorii la București, apoi o mare fabrică de postav la Timișoara, și pe toate la un loc le numiră „Țesătoriile Române Unite“, firmă care inspira destulă încredere. În vreme ce unul din asociați se stabilea la Timișoara, iar al doilea în Capitală, la sediul central al întreprinderii, Miltiade rămase aici, asumându-și conducerea fabricii.

De unde venea el nu se află niciodată bine — și nici Vanvacas, dacă știa mai multe, nu se grăbi să sature curiozitatea lumii. Unii spuneau că avusese o societate de navigație în Argentina și că fusese expulzat, fiind amestecat într-un complot împotriva președintelui, dar că își salvase averea, având-o la Londra, în lire. După alții, venea din Congo belgian, unde câștigase bani cu nu știu ce concesiune…

Adevărul este că fusese și în Congo, și în Argentina, și-n alte părți ale lumii, ceea ce nu-l împiedica să aibă familie în România. Aceste călătorii cu scopuri neclare nu-i aduseseră altceva decât un trofeu de tenis la Cannes, în 1936, iar în 1937 un campionat de schi la Garmischpartenkirchen. Era, pare-se, un sportiv, dar din sport nu putuse să facă parale; avea de gând să le facă abia acuma.

Puțin grec și el, după unul din bunici (ceea ce atrăsese îndată simpatia lui Vanvacas și reprezenta, de fapt, pentru acesta, singura garanție), puțin italian, după o străbunică, puțin austriac, după mamă, puțin francez, după nevastă (dacă se admite) — Miltiade mai era și român, cât rămâne. Și rămânea destul, dat fiind că avea cetățenia română.

El readucea, aici, în portul unde de zece ani prea rar mai ancorau vapoare străine, acea vrajă a omului care a colindat lumea. Avea patruzeci de ani la venire, nici un fir de păr alb în părul negru, des și aspru, fără nici un început de pleșuvie, se ținea drept, deși era înalt de statură, și se mișca sprinten, cu o agerime care lipsește adesea unora mult mai tineri.

Singurele semne mai aspre pe care i le lăsaseră anii erau cutele de pe frunte, fioroase, ca urma unor repetate încercări de scalpare, și două cute „amare“ în colțurile gurii; nu părea însă un om sensibil la amărăciune — socotea dulce și viața, și lumea, iar trăsăturile dure îi dădeau o expresie strașnic de vie.

Având o mare pricepere și îngrijire în alegerea costumului, a cravatei și gulerului, o perfectă știință a purtării în societate, vorbind cu dezinvoltură câteva limbi străine, puțind să răspundă (sumar și aproximativ) la orice întrebare, din orice domeniu, știind să zâmbească, să râdă și să se încrunte la nevoie, iar pe deasupra nelipsindu-i darul să placă femeilor, se înțelege îndată ce ușor îi era drumul în lume.

Țesătoria lui Iacob Vanvacas mersese greu în ultima vreme; de altfel, orașul nu avea specificul potrivit industriilor textile. În aparență, asociații nu făcuseră o afacere bună. Prin meritul lui Miltiade, fabrica în curând

deveni foarte prosperă. Anumite relații cu un general de la Ministerul Înzestrării Armatei îi aduseră importante comenzi militare. Prin același minister, veniră din Germania noi mașini și războaie, din Italia celofibră cu sutele de tone — și comenzile se înmulțiră…

Nu știa nimeni, la sfârșitul războiului, cât agonisise Miltiade și în ce băgase banii, dar e sigur că făcuse avere. Spre mirarea tuturora, îndată după Eliberare, îl pofti pe Iacob Vanvacas să-și ia fabrica în primire. Se miră chiar și proprietarul mai mult decât restul lumii.

Abia după patru ani, când se făcu naționalizarea, își dădură seama unii, câți îl mai țineau minte, că socotelile lui fuseseră mai iscusite decât ale celor care așteptaseră neștiutori să le fugă pământul de sub picioare: decât o fabrică, mai bine bijuterii, pietre și cocoșei de aur. Totuși, deși despovărat de primejdioasa industrie, Miltiade nu părăsi orașul decât în 1947, după stabilizare, și până atunci duse o viață cunoscută de prea puțini oameni, îmbrăcând haina tăcerii și a modestiei.

Se anunțau vremuri din ce în ce mai grele, se schimbau vechile stări de lucruri, armatorii, negustorii mari se împuținau la număr, și cei rămași stăteau cu urechile ciulite, ca iepurii pe marginea pădurii. Dar lui Miltiade îi priiau pesemne împrejurările; era obișnuit cu furtuna.

— Mai dau o lovitură și-o ștergem! îi spunea Anei Odeta, ciupind-o vesel și cam brutal de bărbie.

O găsise la birou, practicantă, moștenire de la Vanvacas și, plăcându-i peste măsură, o pândise multă vreme, optsprezece luni însemnate pe calendar, până să-i pice în mână, fiindcă fata n-avea cincisprezece ani și era sălbatică la timpul când luase el fabrica în primire.

Ea îl urmă la București, fără gânduri, într-o clipă când nu-și mai găsea nici un rost pe lume și-o înnebuneau stăruințele mătușii Didona, cea care îi purta de grijă de când fata, abia copilă, rămăsese orfană:

— Du-te, mamă; ăsta-i norocul tău! Nu-i da cu piciorul!

Ce lovituri dăduse între timp Miltiade și care fusese ultima din ele, ea n-avea cum să știe, chiar dacă ar fi interesat-o: omul nu făcea confidențe, nici ei, nici altcuiva.

O dată ajuns în Capitală, se pusese pe treabă, discret și în tăcere, întocmai ca în anii din urmă, deși importantele agoniseli i-ar fi îngăduit să trăiască fără griji, dacă nu toată viața, măcar multă vreme…

Un bar, lângă Piața Romană, cu doar zece mese, unde veneau noaptea femeile frumoase ale Capitalei, în tovărășia domnilor și tinerilor cu cele mai răsunătoare nume, și unde el nu punea niciodată piciorul, îi aducea regulat trei sute de mii de lei noi la sfârșitul săptămânii. O cofetărie de rendez-vous, aproape de Scala, o cârciumă cu fripturi extraordinare și cu vinuri scumpe, de podgorie, pe calea Dorobanților, alta în Filantropia, în Cotroceni încă una, un tripou clandestin în strada Polonă — iată câteva din locurile unde Miltiade făcea să se adune „lumea bună“, care își scutura buzunarele fără să știe prea bine cine-i patronul și își negocia obiectele prețioase fără să știe cine-i cumpărătorul.

Își trimisese nevasta în Franța, țara ei natală, și desigur nu aștepta decât momentul potrivit ca să plece și el acolo. Între timp, continua să-și înmulțească bunurile și să le comprime, convertindu-le în „pietre“, volum mic și valoare internațională, avere s-o porți oriunde, briliante cu renume, cunoscute de toți bijutierii lumii, podoabele burgheziei scăpătate și ale marilor familii…

Înspre amiaza zilei de 11 iunie, Miltiade se întoarse din oraș puțin cam palid. Un timp medită, cu capul în palme, în penumbra voleurilor: trebuia să înceapă îndată lichidarea micilor localuri; cercul se strângea — nu putea să mai piardă vremea. Puse mâna pe telefon și își convocă oamenii, pe rând, la diferite ore… Pe Ana Odeta o trezi glasul lui sumbru — se ivi somnoroasă în ușa dormitorului. El își tria „pietrele“ cântărind săculeții în palme. O privi lung, cântărind-o și pe ea, din ochi, ca pe o bijuterie. Pe urmă îi spuse, cu o hotărâre calmă:

— Nu pot să te las aici! Ai să pleci cu mine!

Ea clipi; încă o stăpânea somnul.

— Unde să plecăm?

— Departe, și pentru totdeauna! (El urmă, cu răceală, arătând săculeții înșirați pe marginea biroului:) Dacă mor, jumătate din astea au să fie ale tale! (O cântări încă o dată cu privirea:) Și mai valorezi și tu, cel puțin cât un sfert din ele!

— Să plecăm… din țară?

— Da!… Probabil cam peste cincisprezece zile. Nu spune un cuvânt, la nimeni!

Pe chipul ei se citea o adâncă mirare. „Și n-am să mai văd niciodată Dunărea?“ Era singurul ei gând în clipa aceea… Celelalte gânduri veniră pe

urmă — inexplicabile pentru cine nu-i cunoștea firea — ca o undă de nebunie.

Ieși în oraș, după obiceiul din toate zilele, intră după cumpărături prin magazine, își făcu părul și pedichiura la „Ionică“, ieși la ora trei, și în loc să intre alături, la Athenee Palace, unde Miltiade o aștepta cu dejunul, se urcă într-un taximetru și se duse la gară.

În orașul copilăriei, unde se întorcea astăzi, pe neașteptate și în condițiuni bizare, fusese socotită fata cea mai frumoasă — și încă, în ceea ce o privea, deși orașul era vestit prin fetele lui frumoase, superlativul nu înfățișa adevărul în întregime. Orgoliul lui Miltiade adăugase frumuseții ei izbitoare ajutorul fascinant al gătelii și podoabelor scumpe, greu de găsit în timpul războiului și-n primii ani după aceea.

Acestei făpturi, acasă i se spunea Ana, fără nici o alintare, ignorându-se că o chema și Odeta, nume nepotrivit pentru o fată sărmană. Copilăria ei, petrecută cu șlepul, pe Dunăre, avusese mult farmec, dar nu cunoscuse huzurul. Picioarele ei, învelite în ciorapi nylon astăzi, fuseseră pline de colb, sau de cărbune, și ea le spăla seara nu în baie, ci cu apă de Dunăre trasă pe punte cu ghiordelul. Tălpile ei fuseseră odată arse și îngroșate de tabla punții încinse de soare. Părul îi atârnase odată pe umeri, în toate culorile pe care le pot da vântul, apa și soarele. Mâinile fuseseră aspre, și bătătorite, de la pompă, de la vinci, de la vâsle, iar de pe timpul când se coc nucile până în preajma iernii nimic nu le mai putea scoate negreala din piele.

Într-un loc al vieții, destinul ei sărman, curat și sălbatic se schimbase — și nimeni n-ar fi putut crede că în atât de scurtă vreme făptura aceasta se va potrivi fără greșeală noilor deprinderi și noilor veșminte. Iar dacă farmecul ei amețea pe cei mai tociți prețuitori ai frumuseții feminine, pricina era și acea sălbăticie moștenită, pe care o purta fără s-o vadă nimeni.

Fiindcă trupul ei, îmbrăcat în mătăsuri necunoscute de ea înainte, își păstra libertatea moștenită de la natură; ea își ignora gătelile străine și se cunoștea în vechea ei alcătuire, ceea ce-i îngăduia să se miște între oameni cum ar fi înotat în Dunăre, să le vorbească întocmai cum ar fi vorbit sălciilor, vântului, soarelui…

După ce îi pusese asemenea aripi și o învățase să zboare, lui Miltiade i se întâmplase uneori s-o scape din mână, în aventuri ciudate, niciodată duse până la capăt și totdeauna fără urmare. Descendentă a cine știe cărei triste Kire Kiraline, Anei Odeta îi plăceau podoabele, dacă le avea la îndemână, îi plăcea viața ușoară, dar la fel îi plăcea omul chipeș și tânăr, dacă avea gestul ales și mânuia vorba de dragoste cu destulă îndemânare.

Se înțelege, așadar, că fata nu păstrase protectorului ei credință după toate canoanele. Bărbatul nu știa însă, și nu știa nimeni, că înclinarea ei incertă spre aventură n-avea ca punct de pornire decât dorința de evadare; ea suferea perpetuu de acea tristețe a femeii care are nenorocul să nu datoreze credință nimănuia; o tulbura nu cine ar fi încercat să-i înfioare carnea rece și strânsă în sine, ci acei care, fără știrea lor, cu un gest, cu o vorbă, îi trezeau nostalgiile.

Cât despre recunoștință, ea nu avea simțământul acesta pentru Miltiade, și pentru nimeni, fiindcă nu știa prețul podoabelor și gătelii, ci credea, cu un orgoliu ascuns și melancolic, numai în podoabele primite de la natură.

Dacă după scurtele și nevinovatele ei încercări de evadare se lăsa adusă înapoi, în casa îmbelșugată a protectorului, îndemnul nu era nevoia de bogăție, ci obișnuința, golul din suflet și teama de răzbunare. Căci, pe lângă celelalte mijloace, Miltiade folosea, ca s-o stăpânească, puterea pumnului — și ea, întocmai ca acea Kiră Kiralină din legendă, fantomatica străbună, credea, lipsindu-i altă credință, în dreptul bărbatului de a struni femeia cu pumnul…

Dar azi, întoarsă în orașul copilăriei, cum stătea singură pe peron în gară, avea intuiția că de data aceasta lui Miltiade îi va lipsi îndrăzneala să se arate aici ca să-i ia urma.

Sosise cu trenul de șapte seara, proaspăt coafată, într-un taior de șantung havan, cu un fular de voal alb, aproape imaterial, ca o pală de fum, alunecând de pe grumaz în despicătura decolteului, fără alte podoabe decât un inel subțire, cu piatră albastră, pe degetul arătător de la mâna stângă, cu două clipsuri mici în urechi, nu briliante, ci ștrasuri, care sclipeau ca niște firișoare de rouă pe o petală trandafirie și nu păreau vulgare, oricât ar fi fost de nepotrivite călătoriei cu trenul. În poșetă, avea un flacon nedeschis cu Chanel 5, o cutie de pudră Elisabeth Arden, două rujuri Max Factor, un baton mare de ciocolată și un pachet de țigări State Express — nu fuma: le luase ca să dea o întrebuințare banilor de cheltuială.

Acesta era tot avutul ei, și în strada Plevnei, unde se întorcea cu mâinile goale, n-o așteptau vorbe bune. Ar fi putut spune că acolo era casa părintească, dar nu avea părinți, ci doar un unchi, Pol, și pe acea mătușă Didona, soră a mamei, care o luaseră la dânșii după ce fata rămăsese orfană…

Pe drum, Ana Odeta se gândise să meargă întâi la Costea, singurul om întreg din familie, dar acum îi pierise curajul. Dezorientarea și nehotărârea o făcură să întârzie câteva clipe lângă o bancă din capul peronului. Sub braț avea, făcute sul, două reviste de modă, pe care le răsfoise în timpul călătoriei — altceva nimic, nici un bagaj, și totuși, în mod ciudat, nu-și simțea sărăcia… În casa lui Miltiade, la București, își lăsase tot: rufăria, pardesiele, paltonul, blana, parfumurile, bijuteriile.

Ana Odeta lăsă, cu un gest distrat, revistele pe bancă și porni spre ieșire. În piața gării, se opri după ghereta tramvaiului, apoi își șterse rujul de pe gură cu un gest mecanic, cu gândul alergând pe o sută de fire, dar fără să urmărească vreunul; buzele rămaseră roșii, cărnoase, tinere, în alt fel (mai crud) ispititoare decât sub luciul vopselii. Se uită la pantofi, șovăi — era încălțată prea elegant pentru mahalaua orașului, dar nu putea să se descalțe acuma…

Ajunse acasă, pe jos, la ora amurgului, când vecinii stropeau trotuarul; o văzură toți și o recunoscură, dar fiecare se trase în curte, ferindu-se să-i vorbească. Numai maiorul Guzgunis, de la Cercul de recrutare, pensionar de o lună, așezat pe un scăunel de bucătărie, la poartă, îi strigă de pe trotuarul celălalt, făcând semne cu bastonul:

— Bine-ai venit, duduie Odeta!

Nu știa ce afaceri învârtea Miltiade la București, dar bănuind că o dată cu naționalizarea își pierduse și el rosturile bune, deducea că fata se întorsese acasă de nevoie și se bucura diavolește, cu un ochi sclipind sub monoclul care acoperea dușmănia. Ochiul celălalt părea plin de mizericordie și compătimire.

Ana Odeta nu întoarse capul, călcă într-un ochi de apă, udându-se până la gleznă — și astfel, când deschise poarta, avu senzația că se întoarce acasă în picioarele goale, cum umblase pe vremuri.

Seara, la masă, capul familiei zise cu o mare asprime:

— Mâine dimineață iei trenul și te întorci la el!. Altfel îți rup picioarele!

Îl chema Pol (Apostolescu), îi era unchi Anei Odeta și socotea că el o crescuse, fapt pentru care îi cerea recunoștință, deși nu practica recunoștința și nici nu credea în ea, țel important în viață având doar băutura. Băutura însă îi mânca zilele.

Venise beat și astă-seară, pe jumătate, desăvârșirea urmând să se facă după cină; întoarcerea fetei îl trezise, și nu-l despăgubea nimeni!

La vorbele lui poruncitoare, Ana Odeta zâmbi fără voie; simțea, nelămurit, o mulțumire dușmănoasă văzând panica în care intrase familia.

— Nu râde ca proasta! o mustră mătușa Didona.

Altădată nu i-ar fi vorbit așa. Fata fugară își dădu seama că în ochii lor decăzuse, și faptul îi mări mulțumirea.

— Numai dacă te-o mai primi! continuă capul familiei.

Mătușa exclamă ofensată:

— Cum să n-o primească? Unde mai găsește el una așa de cuminte și de frumoasă?!

Cinau sub umbrar, în curte, și la lumina din casă, care se strecura printre frunze, frumusețea Anei Odeta era izbitoare.

Capul familiei se uită la ea prin monoclu. În tot orașul purtau monoclu el și maiorul Guzgunis, fără să se știe care-l pusese primul; de-aici, fiecare socotindu-l imitator pe celălalt, între ei plutea, nedeclarată fățiș, o ură veche și puerilă.

Privind-o, păru el însuși tulburat de farmecul fetei; pe urmă înghiți un nod, își scoase monoclul, întoarse capul repede, cum s-ar fi apărat de ispită, și rămase pe gânduri, cu privirea în farfurie.

Un timp tăcură ca morții; vii erau numai ochii Anei Odeta și zâmbetul de pe buzele ei pline, care parcă pâlpâiau sub bolta umbrarului. În sfârșit, mătușa zise, exprimându-și gândirea abilă:

— Ba să nu se ducă ea! Lasă-l să fiarbă puțin, să vină el s-o caute!

Bărbatul își scutură un fior din spinare, ridică privirea și se uită lung la nevastă, fără să-și mai înfigă monoclul în orbita învinețită. Se uită lung — și cu ciudă, și cu batjocură, și cu tristețe. Pe urmă spuse numai o vorbă:

— Proasto!

Tonul era mai insultător chiar decât cuvântul, dar nevasta îl îndură fără să se simtă jignită, cum îndură acoperișul casei ploile și ninsorile. Nu din

supunere — nu-i fusese niciodată supusă —, ci fiindcă nu punea nici un preț pe cuvinte. Avea cincizeci și doi de ani vara asta, dar se mai cunoștea și astăzi că fusese femeie falnică și frumoasă…

În 1916, când armatele noastre erau în Moldova, dușmanul o condamnase la moarte, fiindcă ținuse ascuns un ofițer român rătăcit la retragere. (Îl ajutase nu din simțire patriotică; neamț să fi fost, dar la fel de arătos, l-ar fi ascuns cu aceeași patimă.) Și-ar fi împușcat-o, dacă nu venea s-o scape un pașă, colonel în armata turcească, aliat cu Makensen și cu ceilalți…

— Cum crezi tu c-ar îndrăzni să vină?! pufni capul familiei, după o pauză.

Ana Odeta se uită la el; gândea la fel — simți o satisfacție ascunsă și iar zâmbi, zâmbet incert și enigmatic.

— Adică de ce n-ar îndrăzni? stărui mătușa.

— Fiindcă e fierbere în oraș! Nu-i prost să vină aici, ca lupul, pe unde a mâncat oaia!

Nevasta îl privi, își privi nepoata, care continua să zâmbească (îi venea să-i ardă o palmă), pe urmă făcu un gest cu capul, se scutură și răspunse, ca unei glume proaste:

— Ia mai lasă-mă-n pace! Nu-i el, Miltiade, omul care să se sperie fiindcă fierbe orașul!

— Apoi n-am ce să-ți mai spun, dacă ești proastă!… Iar dumneata, domnișoară, mâine dimineață ai să mergi cu mine la gară, să iei trenul de șase!

Cu acestea, capul familiei socoti discuția închisă deocamdată și porni spre cârciumă, în turneul de noapte.

Mătușa Didona rămase față în față cu Ana, pe care, acum aproape douăzeci și trei de ani, într-o zi de ianuarie geroasă, când șlepul familiei ierna la Turnu-Severin, un alsacian voios și roșu la față, domnul Weber, magazioner la Societatea Franțuzească de Navigație, fiindu-i naș, o mai botezase și Odeta, nume necunoscut pe Dunăre, adus aici de departe.

După ce bărbatul ieși pe poartă, mătușa Didona se aplecă peste masă:

— Haide, mamă, mie poți să-mi spui. De ce-ai fugit de la el? Te bate?

Fata scutură din cap.

— Atunci ce naiba te-a apucat?! Că doar nu și-o fi găsit alta!

— Vrea să plec cu el din țară, răspunse Ana Odeta, după o pauză.

Mătușa păli, speriată. Avea două fete, amândouă plecate, și nu primea de la ele nici măcar felicitări de ziua nașterii.

— Cum așa, să te ia cu el?… Nouă ce ne lasă?… A, păi nu, mamă, să nu te duci până n-o vorbi unchi-tu cu el și n-om hotărî condițiunile exacte!

Nepoata se stăpâni, nu auzea prima oară asemenea vorbe — de ce s-ar fi arătat indignată? Dar în răspunsul ei, hotărârea se citea clară și nezdruncinată:

— Nu plec! Și dacă nu mă lăsați în pace, mă duc să dorm în port, lua-v-ar dracu!

Mătușa Didona înțelese că orice stăruință ar fi fost zadarnică, așa că n-o mai întărâtă — de ce să-și mărească necazul? Și dacă fata îl lăsa pe Miltiade nu însemna că s-au terminat bărbații! Avea să se găsească el altul, fie și mai sărac, numai să-l știe aproape!

— Bine, mamă, nu pleca! Dar să vedem cum îl convingem pe unchi-tu! Dacă nu te supui, e-n stare să ne fărâme capul la amândouă, descreieratul!

Ana Odeta nu mai răspunse; era istovită și deocamdată nu dorea decât un adăpost pentru noapte. A doua zi trebuia să-și ia inima în dinți și să se ducă la Costea, dis-de-dimineață.

După o tăcere înțeleaptă, mătușa Didona socoti trebuitor să înceapă un dialog practic:

— Și dacă el pleacă, barem casa îți rămâne ție, mamă?

— Care casă?

— De la București.

— Cum o să-mi rămână?! E luată cu chirie!

Mătușa păru consternată — nici n-ar fi bănuit, pe vremea ei, când un bărbat iubea cu adevărat o fată, făcea lucrurile altfel. Oftă, era prea târziu să îndrepte ceva astăzi. Apoi izbucni, furioasă:

— Barem s-o fi cumpărat pe numele tău! Bani avea, cu grămada!

— Uite că n-a cumpărat-o!

— Fiindcă ai fost o proastă! (De la furie, mătușa trecu la tristețe și începu să-și plângă paguba): Și-am fost proastă și eu, că nu ți-am deschis ochii la vreme! Da ce, m-ai fi ascultat?! Te credeai deșteaptă! (Suspină, tăcu un timp.) Dar lucrurile când le iei?

— Care lucruri?

— Care le ai acolo, rochiile, bijuteriile, blănurile…
— Am doar o blană.
— Dacă ai fost proastă!… Ei, astea, câte sânt, când te duci să le iei?
— Nu înțelegi că n-am să mai dau ochii cu el niciodată?
Nu, într-adevăr, mătușa nu putea să înțeleagă. Se înroși până la rădăcina părului și bătu cu pumnul în masă:
— Adică așa crezi tu că merge? Vine, te ia, face cu tine ce-i place și p-ormă îl lași să plece pe gratis?!

Dinspre centru se auzea muzică de fanfară, chiuituri, strigăte, ca la serbările populare. Apoi, deasupra castanilor cerul se lumină, în culorile curcubeului; zburau artificii — puține pentru mărimea cerului și numărul stelelor. Noul stăpân era încă sărac, dar își serba ziua…
— Astea-s briliante, mamă? întrebă mătușa Didona, calmându-se repede, printr-un incontestabil simț practic.
— Nu, ștrasuri.
Mătușa Didona se scutură, cu scârbă.
— Ptiu!… Nu m-ai ascultat, acum îndură! Inelul barem e de aur?
— De aur.
— Și piatra?
— Lapislazuli.
— Ce-i aia?
— O piatră.
— Scumpă?
— Nu știu.
— N-o fi și asta vreo imitație?
— Nu cred.
— Să dea Domnul!
Fuseseră și ceva bani, o hârtie de o mie de lei, nouă, îndoită cochet în patru, trei de cinci sute, cu chipul lui Tudor Vladimirescu — cu tot cu mărunțiș: trei mii patru sute cincizeci și șase. Mătușa îi numărase, netezise hârtiile, le orânduise cum fac casierii, le pusese sub fața de masă și-acum ținea mâna deasupra, ca dulăii care își păzesc ciolanul.
— Pe-asta cât ai dat?

— Nu mai știu.

Mătușa cerceta batonul de ciocolată — probabil costase multe parale, nu se găsea în prăvălii, doar la speculanți, pe sub mână. Dar oricare ar fi fost prețul, nu putu să lupte mult cu ispita, rupse un colț, îl băgă în gură, îl molfăi, apoi zise, și cu necaz, și cu mulțumire:

— E bună!

Restul batonului îl puse în poală; păcat! — o dată început nu-l mai putea vinde nimănuia.

— Ce-i aici, țigări?

— Da.

— Miros frumos. Sânt americane?

— Nu, englezești.

Țigările nu aveau căutare, aduceau multe marinarii.

— Uite pe ce arunci banii! Ia dă chibritul ăla la mine!

Nu se dădea în vânt după țigările străine, dar deschise pachetul, luă una, o aprinse, să nu piardă chilipirul — și începu să tragă din ea, sclifosindu-se.

— Aici e pudră? Ce scrie pe ea? Nu văd bine.

— Elisabeth Arden.

— Oho! Asta avem cui s-o vindem. Mă duc chiar mâine.

Cunoștea mușterii și pentru parfum și pentru rujuri, mai putea să ciupească pe ele trei-patru mii de lei, erau lucruri bune și, gândea ea, „nu calicise toată negustorimea — când e nevoie, găsesc ele bani, femeile!“

— Da așa, ce-ai să faci, mamă? întrebă, după ce sfârși inventarul. Vezi-te cum ai venit, fără nimic pe tine!

— Am să-mi caut o slujbă!

— Na-ți-o bună!

Era și neîncredere și indignare.

În clipa aceea, la capul străzii se auziră câinii stârniți, lătrând cu furie. Mătușa Didona trase cu urechea. Dinspre centru răzbeau ecourile unei cântări, glasuri amestecate, femei, bărbați, într-o armonie neclară: *…voi, oropsiți ai vieții… condamnați la foame, sus!…*

Se întorcea bărbatul, îl cunoștea, el întărâta câinii, lovind în garduri cu bastonul. Își adună repede lucrurile în poală, banii îi luă de sub fața de masă și-i ascunse în sân.

— Hai, fuga, să nu ne găsească aici! Poate-a uitat de tine!

Vecinul de peste drum, maiorul Guzgunis, ședea încă pe scăunel, la poartă; așa întârzia în fiecare seară, pândind trecătorii și stelele.

Strada era largă, ca un bulevard, avea chiar și peluză la mijloc, neîngrijită, dar vara o împodobeau castanii.

— Bună seara, vecine! strigă maiorul.

Vecinul se opri speriat; o gheară îi sugrumă inima. Se rezemă de gard, cu mâna pe piept, aproape fără respirație… Dar își reveni repede, nu vroia să-și arate slăbiciunile, și își puse monoclul, cu un gest bătăios, cum ar fi tras o spadă din teacă.

— Ce vrei? N-are cine-ți trage cizmele?

Cizmele, se știe, le trage ordonanța, și maiorul nu mai avea ordonanță — dar e drept că nici cizmele nu le mai încălța de multă vreme. Răutatea, fără obiect, era cu atât mai dușmănoasă — asemenea răutăți nu săvârșesc decât copiii câteodată.

— Ești cu chef, coane Pol! zise victima, cu acreală, căutând în gând o vorbă necruțătoare. Vii de la biserică?

— Nu, de la bodegă!…

— Dar cu duduia Odeta ce e? continuă maiorul, fericit că, în fine, găsise mijlocul să i-o plătească. Am auzit că s-a întors acasă.

Unchiul fetei recunoscu, ascunzându-și mânia:

— S-a întors! Ce, n-avea voie? Că nu-i naționalizată.

Și intră în curte, trântind poarta.

Nu se vedea lumină la nici o fereastră. Stăpânul casei bătu cu bastonul în ușă și începu să răcnească:

— Tu, aia mică, vezi când te scoli! Să fii gata pentru trenul de șase!

Familia avea o istorie ciudată, tragică și tumultoasă. La treisprezece ani, Didona intra servitoare în casa lui Titel Mihailide-Trinidad, cel mai mare avocat al orașului. Fata se trăgea dintr-un neam de oameni frumoși, toți erau chipeși, până la spițele cele mai îndepărtate: bărbații înalți, voinici, cu ochi negri, cu plete bogate, cu mustăți groase, cu grumazuri vânjoase, vrednici la muncă, iuți la harță, mânuind cuțitul la nevoie, cam fără judecată, credincioși prietenilor, dar nu soațelor, aprigi în dragoste. Femeile, mai

multe la număr decât bărbații, se înfățișau înalte și planturoase, potrivite veacului, cu părul mai bălai, mai albe la față.

Erau oameni de la Dunăre, rosturile lor se legau de apă, pescari, barcagii, hamali, muncitori în porturi — nici unul nu ajunsese mai departe — și spița li se întindea pe mai multe județe învecinate, de la Giurgiu la Galați, cum îi dusese viața…

Numai un an așteptă avocatul să mai crească fata, și-apoi se duse în camera ei, noaptea. Copila nu se împotrivi, era speriată, și-apoi își cunoștea soarta. Putea vreuna de seama ei să-și aleagă alt drum, ca să scape? La fel se întâmpla pretutindeni cu fetele în casă, dacă erau tinere și frumoase; că pe cele slute nu le primea în slujbă nici dracul! Iar ca să se întoarcă la maică-sa…

Tatăl fusese macagiu în port și-l călcase o locomotivă, când schimba acul; bătea viscol, n-auzeai nimic, să fi tras cu tunul asupra orașului, nu-ți vedeai nasul, dar Calea Ferată dovedi că omul era beat, încât despăgubirea hotărâtă de tribunal fu neînsemnată.

Acasă creșteau alte două fete, mai mici, Stela și Fana; cea din urmă avea să fie mama Anei Odeta de astăzi.

Mama le creștea, muncind cu ziua — nu putea să le otrăvească.

La paisprezece ani, Stela fugi de acasă, noaptea, și ajunse tocmai la Constantinopole, cu comandantul unui bastiment francez care ne vizita apele. Acolo, marinarul o prezentă șefului escadrei, a cărui barbă impozantă plăcu foarte mult fugarei.

Cât timp avu ea de a face cu escadra nu știu nimeni, acasă nu se mai întoarse, nu trimise nici măcar cărți poștale ilustrate. Din timp în timp, marinarii care veneau în țară mai aduceau vești despre dânsa, o întâlneau când într-un loc, când în altul, prin porturile Levantului. La Pireu fu artistă într-un local de petrecere; pe străzi, afișe mari îi arătau chipul — frumusețe românească, și ea se numea Stela Romana, desigur în amintirea țării de unde plecase.

Ultima oară când se mai știu ceva de urma ei, prin anul 1933 sau ’34, spăla paharele într-un bar, la Malta; își irosise fulgerător viața, avea părul cărunt, își pierduse un ochi, un marinar beat îi zdrobise orbita cu o carafă — și era hidoasă…

Doar cea mai mică dintre fete, Fana, rămase curată. La optsprezece ani, se mărită cu un cârmaci de șlep, Zaharia Gheorghi, trăiră pe apă și fură

mulțumiți amândoi. Deși încheiată tragic, viața ei nu cunoscu umilința, nici pata, urmând ca birul acesta să-l plătească mai târziu Ana Odeta, fata ei.

Viața Didonei, în schimb, cea mai mare și poate cea mai frumoasă dintre surori, fu numai zvăpăiată, nu tristă, cum se vestise la început. Nopțile în care stăpânul venea s-o viziteze în odaia de lângă bucătărie nu-i lăsară un gust rău. Bărbatul era încă tânăr, bine clădit, elegant, după moda de atunci, și, pare-se, făcu o adevărată patimă pentru dânsa, ascunzând-o numai atât ca să nu iasă scandal în casă și-n târg.

La începutul primului război mondial, o mărită, înzestrând-o, cu un tânăr, Pavel Apostolescu, azi unchiul Anei Odeta, care își zicea Paul, mai orășănește, și căruia prietenii, ca să-i facă plăcere, îi ziceau Pol.

Pe atunci, Pol Apostolescu era un fel de secretar, de trepăduș, mai potrivit spus, al lui Titel Mihailide-Trinidad, slujindu-l în toate chipurile, și acasă și la tribunal. Împlinise majoratul de curând, iar cu învățătura se oprise la cele patru clase ale gimnaziului, care puteau să asigure o situație pe atunci. Era înalt, avea mustăți subțiri, răsucite în sus, mișcări iuți, de spadasin, fața prelungă, ușor suptă sub pomeți, ochii căprui, poate șireți, purta părul pe spate și semăna cu Edmond Rostand, poetul Franței, care vrăjise Europa, chiar și Balcanii, tocmai în acel timp.

Măritându-și iubita cu omul său de casă, Titel Mihailide nu se gândea doar să-i asigure acesteia un viitor și un rang în societate, ci mai cu seamă să prevină clevetirile, într-un moment când se aștepta să fie chemat în fruntea unui minister. Luă deci, pe numele Didonei, casa din strada Plevnei, nici în centru, dar nici chiar la mahala, casă gospodărească, alcătuită din două odăi mari, antreu, marchiză, bucătărie și atenanse, cu magazie de lemne, cu cotețe și curte de păsări, în fund, cu grădiniță de flori, în față.

În afară de această mică gospodărie, care cuprindea tot ce era trebuitor tinerei perechi, de la pat până la albia de spălat rufe, nașul le mai dădu, de nuntă, cinci mii de lei, iar mirelui îi făgădui că va veghea asupra lui.

Curând, așa cum se și așteptase, fu chemat în guvern și se mută cu toată familia la București. Pe protejatul său, care căpătase oarecum deprinderea legilor și-a pricinilor judecătorești, îl împuternici apărător la tribunal. În lipsa unei legi a avocaților, asemenea apărători fără titluri au existat într-un timp — și chiar mai pe urmă, la apariția legii, drepturile lor au fost recunoscute, încât unii din ei au mai trăit pe lângă judecătorii până târziu.

Pol Apostolescu avea de ce să fie recunoscător nașului, care însurându-l îi dăduse și zestre frumoasă, îi asigurase și un rang în societate. Nașul, deși acum ministru (al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor), le vizita casa destul de des, de trei ori pe săptămână uneori; pleca seara la șase din București, chiar dacă mai avea câte ceva de făcut la minister sau la club, și în patru ore sosea, cu cel mai rapid tren din țară, înființat anume pentru pasiunea sa și cunoscut în istoria Căilor Ferate sub propriul său nume, expresul Trinidad. A doua zi, la cinci dimineața, același tren, de care e drept că se bucura și negustorimea orașului, îl ducea înapoi, în Capitală, și astfel departamentul mergea.

În acele nopți, soțul Didonei întârzia prin cârciumi până la închidere, când venea să se culce în odaia din fund, intrând pe la bucătărie, destul de beat ca să nu simtă cele ce se petreceau în față, dar nu atât încât să-și uite interesul și să facă scandal.

Care era zestrea lui sufletească în clipa însurătorii nu se întrebase nimeni: fusese născut pentru această viață sau se adaptase? Cazul lui nefiind unic în oraș, lumea nu-l privea cu mai multă stăruință decât pe alți încornorați.

Războiul îl târî în marea aventură a retragerii în Moldova — și oamenii aproape că uitară de existența sa.

Viața Didonei, dincoace de front, nu fu supusă la încercări mai mici decât ale unui soldat. În graba evacuării, ministrul nu mai avu timp să facă un ocol ca s-o ia și s-o ducă la Iași. Rămasă în fața inamicului, alcătuit din nații amestecate — nemți, unguri, bulgari și turci, fu datoare să se poarte brav — și le fu vrăjmașă tuturora și de toți fu înfrântă, fiindcă nu era decât o biată femeie cu inima slabă.

În 1918, la întoarcerea bărbatului, pe care lumea îl uitase, Didona născuse primul copil, o fată. Dacă biologic ar fi fost cu putință, copila era fructul unei colaborări tumultoase. Fu botezată Angela, ca un simbol invers al chipului cum căpătase viață.

Doi ani mai târziu, se născu al doilea copil, tot fată, din tată aproape la fel de necunoscut, deși soțul acum era acasă. Ea căpătă un nume și mai serafic: Celesta, din dorința mamei, care, ai fi zis, visa cu atât mai mult la cer, cu cât se zvârcolea mai pământește sub bolta lui.

Urmă apoi o boală de care suferiră mădularele zămislirii — și Didona rămase stearpă pe toată viața.

Astăzi fetele nu mai erau în casă — numai fotografiile lor, înrămate; norocul le dusese departe.

Angela se mărită, când nu avea decât șaptesprezece ani și, în ciuda vorbelor deocheate pe care le auzea în casă, nu știa nimic despre dragoste. Era frumoasă, ca întreg neamul maică-si, atât că dovedise o încetineală de minte proverbială în tot orașul. Era ascultătoare, cuminte și supusă; unde o puneai, acolo o găseai și peste trei ceasuri. Asemenea temperament n-avea nici o explicație, și cumințenia ei în loc să atragă simpatia, respectul, admirația, nu făcea decât să-i ducă și mai departe numele de proastă.

Când apăru pretendentul, cunoscuții o pizmuiră; ginerele, venit de la București, era om cu vază, și, pare-se, foarte bogat. În orice caz, veni cu automobil propriu, cu șofer în livrea și cheltui foarte mulți bani. Îndată se află că era director general la Societatea de Petrol Româno-Americană, că era plătit în dolari, că miniștrii făceau la el anticameră și că regele îl poftea la palat. Altfel, ca înfățișare… Pretendentul purta cămăși de mătase naturală, papion cu buline, se pieptăna lins, cu cărare la mijloc, era cam slăbănog, cam gălbejit la față, dar putea fi socotit un bărbat „bine“ prin purtarea elegantă și situația sa.

Angela se duse cu el și nu se mai întoarse niciodată în oraș. La București frumusețea ei uimi pe mulți; curând fu cunoscută în cercurile mondene, fotografia îi apăru pe prima pagină din *Realitatea ilustrată*, despre ea se scria și-n *Le Moment* — și, cum avea o singură deșteptăciune, să nu deschidă gura niciodată decât pentru câte o exclamație, societatea o socoti enigmatică, nimeni nu-i descoperi golul dulce din cap.

Pe seama ei nu se cunoscu nici o aventură, decât o încercare a prefectului poliției de a o ademeni la palatul regal, dar nu prin față, ci prin strada Luterană. Prefectul însuși recunoscu eșecul, supărarea regelui, indignarea curții și primejdia în care se aflase, de a fi debarcat. Rezistența Angelei, inexplicabilă, închise chiar și cele mai rele guri din Capitală — i se recunoscu virtutea unora din mamele romane; de-aici înainte nici un răuvoitor, oricât de diabolic, n-ar mai fi putut-o dezonora.

În 1946, soțul, care nu era chiar director general, dar deținea un post important la Societatea Româno-Americană, fu implicat într-o manevră necurată și căpătă patru ani de închisoare. Abia atunci Angela cunoscu aventura, păru chiar îndrăgostită de un aviator american. Din partea lui, aviatorul fu vrăjit de această frumusețe, nebănuită dincoace de ocean. Ea nu

știa să-i spună decât un singur cuvânt, *darling,* învățat la cinematograf. Aviatorul o ceru de soție și-o duse pe pământul american, lăsând grija divorțului în seama unor avocați…

Celesta, a doua fată, cu ochii azurii, plini de-o mirare curată, poate și mai frumoasă decât Angela, croită după dimensiunile vedetelor de cinematograf (se măsura și făcea comparații, cu revistele ilustrate în față), se mărită la optsprezece ani…

Se duse și ea la București, după un soț cu situație și mai strălucită decât ginerele celălalt. Deoarece primise scrisori anonime, jignitoare pentru mireasă, după o săptămână soțul trimise aceste rânduri, să fie inserate, cu plată, în ziarul local:

„Subsemnatul Étienne Vasilescu, administratorul general al domeniilor și întreprinderilor Mavrocordat, veștejesc vehement și cu indignare zvonurile puse în circulație de răuvoitori și invidioși pe seama actualei mele soții, născută domnișoara Celesta Apostolescu, fiica distinsului avocat. Afirm în fața lumii că mireasa a adus în patul conjugal tot atâta curățenie cât mielul pascal, fiind demnă de floarea de lămâiță cu care a pășit la altar. Pentru care îmi exprim public mulțumirea, respectul și recunoștința datorate celor ce au crescut-o atât de ales și curat."

Înainte de a fi un document al onoarei, această scrisoare era o nemaipomenită declarație de dragoste. Cu siguranță, nici unul din îndrăgostiții legendari nu-și mărturisise iubirea în public atât de categoric și de brutal. Intimii soțului știau că el avea principii și mai profunde — și dacă unii din ei ar mai fi putut să se îndoiască de neprihăneala nevestei, de dânsul erau siguri, fapt verificat, că, deși în vârstă matură, intrase virgin în patul nupțial.

Pentru public, însă, scrisoarea avea numai menirea să apere onoarea miresei, apărând totodată onoarea mirelui, precum și pe a prinților pe care acesta îi administra.

Peste câteva luni, prinții îl trimiseră la închisoare, deoarece avură dovezi că, de ani de zile, administratorul îi fura.

Celesta rămase cu onoarea personală neștirbită, dar dezonorată de bărbat. În schimb, se alese cu un bloc în București, cu o fermă la Mogoșoaia, cu un vraf de bijuterii, plus trei milioane de lei, depuși la bancă pe numele ei, și despre care ea nici măcar nu știa. Prevăzător, administratorul prinților își

pusese agoniseala la adăpost de orice rapt. Faptul ieși la iveală abia în timpul instrucției, la tribunal: abia atunci află Celesta ce bogată era.

Avocații păgubașilor se străduiră din răsputeri să smulgă înapoi acești bani; legile însă nu-i ajutau — socrul însuși le cunoștea, puse și el avocați mari.

Pârâtul luă cinci ani de închisoare, prinții rămaseră mofluzi, iar Celesta se pomeni singură și plină de bani.

În anul următor, cu câteva luni înainte de izbucnirea celui de al doilea război mondial, o ceru de nevastă un conte italian, venit cu o delegație. Tânăra doamnă divorță și îl urmă în pripă; bărbatul era scund, brun și înfocat.

Nici una din fete nu scrise un rând acasă, nu trimise un dar.

Dezamăgiți de ele, părinții hotărâră să-și facă un sprijin din nepoată, și din 1940, când Ana Odeta rămase orfană, n-o mai scăpară din mâini. La început, modesta leafă de practicantă, a fetei, mai târziu darurile tinerilor care o curtau fuseseră singurele venituri ale casei, fiindcă bărbatul de mult nu mai aducea un ban.

Ivirea lui Miltiade însemnase o bună afacere; Pol și Didona își cârpiră necazurile, mulțumind cerului, care, dacă îi pedepsise cu două fete ingrate, îi miluise în schimb cu o nepoată așa de supusă și înțeleaptă…

Iată familia în sânul căreia se întorsese Ana Odeta, la fel de săracă astăzi, cum venise, orfană, prima dată.

Dar mătușa, deși dezamăgită de această întoarcere, se bucura s-o știe aproape — își punea noi nădejdi în viitorul nepoatei. Îndată îi făcu patul, pe divan, în sufragerie, scoase pernă moale, să-i stea bine capul, cearșafuri curate, iar dânsa se culcă pe canapeluța din partea cealaltă a mesei, să fie cât mai în preajmă, ca și când s-ar fi temut să nu-i fugă sprijinul peste noapte. De altfel, nu dormea prima oară în sufragerie; de mult își despărțise somnul de al bărbatului, care gâfâia ca astmaticii, iar uneori se trezea horcăind, cu ochii holbați la fereastră, așteptând parcă să vadă intrând moartea.

Ana Odeta adormi îndată; ființa ei se apăra instinctiv de realitate, se grăbea să se izoleze, cu somnul, de casa aceasta unde nu avea ce găsi decât adăpost pentru o noapte.

Se trezi o dată cu zorile, în răcnete disperate. Ușile la antreu erau deschise, ca și cele următoare, care dădeau în camera de la față — uși mari,

în două canaturi.

Într-un capot soios, sub care se vedea cămașa de noapte, mătușa Didona, nepieptănată, buhăită, mare ca statuia din piață, răcnea gros la fereastră:

— Săriți, a murit, e țeapăn!

Vecinii începeau să se îmbulzească la poartă.

Stăpânul casei murise peste noapte, curând după întoarcere; nici nu apucase să se dezbrace. Ședea la birou, între cele două ferestre de la stradă, cu picioarele chircite sub scaun, cu amândouă mâinile pe masă, ținând tocul cu dreapta, cu ochelarii pe nas, cu capul dat puțin pe spate. Nu se zvârcolise, nu strigase, părea liniștit, gata să-și continue scrisul pe hârtia din față.

Dar nu mai avea ce scrie, ideea era încheiată, mai trebuia să-și termine iscălitura și să pună data. Pe hârtie se vedeau doar patru rânduri, cu litere mari, groase, schiloade și tremurate, arătând, ca pe o cardiogramă, spasmurile inimii de multă vreme bolnavă: „Iubite domnule Miltiade, ți-o trimit la fel de neprihănită ca și prima dată; nu ne uita și păzește-o mai bine de data asta…“

Aici, scrisul marca o pauză, poate după o primă alarmă a inimii, o zvâcnire dureroasă, mai gravă. Fiindcă după aceea era reluat de la capăt, foarte crispat, dovedind panică, în alt spirit, fără nici o legătură cu cele dinainte — și parcă adresându-se altcuiva, ca o mărturisire tardivă pentru posteritate: „Sânt un porc, am conviețuit cu o scroafă. Scuip pe viața mea și pe toate “.

Urma iscălitura, neterminată.

Din gura mortului se scurgeau bale reci pe bărbia înghețată, ca și când, în ultima clipă, omul ar fi încercat să-și concretizeze ideea lăsată cu limbă de moarte.

După amiază, mătușa Didona, în doliu, dar liniștită, dreasă la chip, cu roșu pe buze, pudrată, zise, în timp ce-și bea cafeaua și trăgea cu amar din țigara aromată:

— Iată-ne singure, mamă dragă!

Își șterse cu dosul mâinii ochii din care nu curgea nici o lacrimă.

Mortul, grijit după datina creștinească, era întins între lumânări, în odaia din față. Lumea intra slobodă, să-l vadă.

— Acum, zise mătușa mai departe, privindu-și stăruitor nepoata, cine-o să aibă grijă de casă și de noi, sărmanele? Vai de viața noastră!

Întoarse ceașca și o puse pe un șervețel de hârtie, să se zvânte, ca să-și ghicească. Pe urmă vorbi iar — planuri de viață:

— Va să zică, nu te duci, mamă?

— Nu!

— Păcat de lucrurile alea! (Mătușa oftă, făcu o pauză, după care urmă ușor înviorată:) Atunci am să-ți aranjez ție odaia de la față; e mai frumoasă… Să fii singură, să-ți tihnească… Poate mai primești și tu o vizită, pe unul, pe altul…

Seara veni un mesager de la Miltiade, un om pe care Ana Odeta îl vedea prima dată. Ciocăni la poartă, după ce se întunecase; aducea o scrisoare, concepută imperativ și telegrafic: „Ești nebună? Întoarce-te!“

Nu-i dădu nici un răspuns. Mătușa se frământa, neștiind cum s-o sfătuiască. Îi părea rău că-l pierde pe Miltiade, dar dacă o trimetea după el, își pierdea și nepoata.

— Măcar să-i ceri lucrurile tale, mamă!…

A doua zi, Ana Odeta lipsi toată dimineața; se întoarse târziu, pe la patru, obosită, plină de praf, trasă la față. Avea arătătorul mâinii drepte murdar de cerneală, ca al copiilor în primii ani de școală când umblă cu tocul neîndemânateci.

Fusese tocmai în partea cealaltă a orașului, departe, dincolo de barieră, socotind că acolo nu vor fi oameni care s-o recunoască, își pusese o fustă veche, uitată de mult acasă, o bluză, sandale fără toc, în picioarele goale, își strânsese părul într-o buclă grea, pe ceafă; n-avea nici o podoabă, nici roșu pe buze, dar la ora dimineții obrazul tânăr, fără sulimanuri, își spunea frumusețea oricui vroia să o vadă.

Mai mult ca sigur oamenii la care intrase n-o cunoșteau, nu știau de unde vine, dar toți parcă se temeau s-o privească. Fusese la Fabrica de cherestea, la Industria sârmei, la toate întreprinderile din sudul orașului, destule pentru orele unei zile. Peste tot era fierbere — timp nepotrivit să se ocupe cineva de o solicitantă; în unele locuri, portarii nici nu-i dădură voie să intre.

— Vino săptămâna ailaltă, domnișoară; azi, nu vezi? nu poți să stai de vorbă cu nimeni.

La Uzina de apă, instituție comunală, netulburată deci de efervescența naționalizării, izbuti să ajungă într-un birou, și-acolo o întrebară: ce pricepere are, unde-a mai lucrat până acuma… Știa să scrie la mașină, fusese în serviciu, dar mai demult, la începutul războiului. Aha, și pe urmă?

Dintr-un colț, o funcționară, sluțită de rujuri brânzite, o privea cu gura strânsă, atât de scârbită, de parcă înghițise unt de ricină.

În spatele ei, doi tineri care lucrau față în față, la un birou plin de tabele, își făceau cu ochiul și se loveau pe sub masă cu piciorul.

— Vino luna viitoare, în ziua de două! îi spuseră la urmă.

Izbuti să mai ajungă și la alte câteva întreprinderi, dar slujbașii care angajau personalul nu cunoșteau încă intențiile direcțiunii, își făceau datoria să-i întindă o hârtie:

— Fă o cerere, tovarășă; uite colo toc și cerneală.

Scria, le simțea privirea, furișă, poate își aminteau s-o fi văzut altădată, îmbrăcată altfel, altfel pieptănată și cu roșu pe gură… Abia trecuse anul de când umbla, în văzul orașului, ghemuită pe pernele de piele roșie ale mașinii — era un Opel Amiral, șoferul lăsa capota jos, iar ea se arăta lumii ca într-o vitrină.

— Ai pus și adresa, tovarășă? Bine! O să-ți răspundem acasă, într-o săptămână!

Nu, n-aveau să-i răspundă niciodată — simțea limpede, păcat de hârtie!

Dar ziua următoare porni din nou — era replica ei grăbită și speriată la asalturile lui Miltiade, care îi trimitea, într-o panică necunoscută de el până acuma, avize telefonice, telegrame, din oră în oră, și mesageri, la fiecare tren câte unul.

Așteptă în soare, pe la porțile fabricilor, șantierelor, scrise cereri, pătându-și neîndemânatică degetele cu cerneală. Sosi târziu, o dată cu dricul care venea să ia mortul, să-l ducă la cimitirul Sfântul Vasile.

Mătușa Didona avea rochie neagră, de doliu, și un voal care-i ascundea chipul de privirile lumii: de ce să-și arate lacrimile tuturora?

Ana Odeta își puse doar o panglicuță neagră la cheutoarea bluzei și merse în urma convoiului. Nu era lume multă, și cei care erau nu știai cine-s. Pe drum, convoiul se îngroșă, se adunau babele și milogii mahalalelor, să fie de față la împărțirea colivei.

Merse și maiorul Guzgunis, vecinul, dar nu pe jos, trimise servitoarea să-i aducă trăsură. La cimitir, trăsura trase pe alee și se opri la groapă, alături cu

mulțimea. Caii stătură liniștiți o vreme, pe urmă începură să se hârjonească, smucindu-se în hamuri, încercând să se muște, în timp ce popa și dascălul cântau veșnica pomenire.

Maiorul Guzgunis stătea cu bărbia căzută în piept, cu ochii închiși, toropit de cântare. Dar când bușiră primii bulgări pe capacul sicriului, sări deodată în picioare, își înfipse sub sprinceană monoclul care căzuse și atârna de capul șnurului — și hohoti disperat, speriind lumea:

— Cui mă lași, coane Pol!

Apoi se prăbuși pe perna trăsurii.

— Dii, Istrate, dii Marița! striga birjarul, îndemnându-și caii .

Era în amurg, după o zi în care soarele făcuse să fiarbă apa în Dunăre. În ajun, la înmormântare, fusese vreme blândă, mai răcoroasă, altfel s-ar fi topit lumânările. Dar asemenea schimbări, care zăpăcesc termometrul și năucesc oamenii, se întâmplă des vara, în marginea Bărăganului.

Ana Odeta mergea pe o stradă gloduroasă, ca o uliță de țară, dincolo de mahalale, unde începea să se vadă câmpia. Pornise de trei ori în două zile; se întorsese, fără curaj, de la jumătatea drumului. Și acum s-ar fi întors, dacă n-ar fi avut în suflet o tulburare nouă, neașteptată, un amestec de spaimă, bucurie și nedumerire, care învingea sfiala, rușinea și teama că va fi judecată cu asprime…

În centru, mai adineauri, doi oameni așteptau tramvaiul de gară — îi vedea din spate pe amândoi, dar privirea ei se oprise, mirată și surprinsă, numai la unul, sub o ciudată chemare a presimțirii. Părea tânăr, era subțire, cu un pantalon de dril în culoarea nisipului, cu o cămașă albă, îmbrăcându-i umerii largi și pierzându-se strâns sub centură; mânecile scurte îi dezveleau brațele brune; avea o haină ușoară și-o servietă în mână — și-n îmbrăcămintea lui așa de simplă, se citea o anumită intenție de eleganță și îngrijire.

Stătuse locului lângă șine, fără să mai bage în seamă pe nimeni. Venea tramvaiul, cei doi bărbați își strânseseră mâna. Pe al doilea nici nu-l văzuse, dar îi auzise glasul, la despărțire:

— Drum bun, Matei! Telefonează când vii, să te aștept la gară!

Celălalt se întorsese, trecuse pe lângă dânsa, cu pași mari, ușori ca ai alergătorilor — ea îi văzuse chipul după ce-i auzise numele și deodată

simțise, dureros, cum îi stă inima. Se simțise înghețând, un val rece scăldându-i trupul, cu toată căldura încă vie a soarelui… O clipă, ochii li se întâlniseră, printr-ai lui trecuse o undă de mirare, o tresărire, apoi el sărise ușor pe scara vagonului, și pe urmă nu-i mai aruncase nici o privire.

Nu o recunoscuse, nu! — fusese mirat s-o vadă, așa, bătută de vânt în mijlocul caldarâmului… În vara asta se împlineau nouă ani de când îl văzuse ultima oară, dar era la fel, asprit puțin la figură, și-i știa mersul, mersul lui nu-l avea nimeni. El însă n-o mai știa, ea se schimbase, era azi femeie; pe-atunci abia își sfârșea anii copilăriei…

Acum, cu această amară tulburare în inimă, picioarele o duceau înainte, înghețate, mișcându-se de la sine. Nu mai fusese pe aici din 1941, dar recunoștea locul, nu trebuia să întrebe pe nimeni; văzu gardul de scândură văruită, ca al tuturor vecinilor, banca de la poartă, apoi în curte gutuiul.

Șovăi — de sub pomi se ivi un om, cu ochii pe sus, preocupat, căutând poate vreun cuib de omizi păgubitoare. Îl știa, acum avea trupul legat, obrajii rumeni; un pic de barbă blondă și cârlionțată îi îmbrăca bărbia. Dar era Constantin, Costea, îl recunoscu nu cu privirea, ci cu un alt simț, ascuns, al amintirilor, al familiei. Da, se schimbase, îi mergea bine, avea o haină marinărească, nouă, țeapănă la umeri, cu patru trese aurii pe mâneca netedă ca burlanul.

Ana Odeta se opri la poartă; îi era văr, dar nu știa cum să-i spună. Spuse:

— Bună seara!

El se apropie, nedumerit — n-o recunoștea, speriată și atât de palidă.

— Eu sânt, Ana.

Pe chipul, bărbatului trecu întâi o umbră, pe urmă el zâmbi, cu un fel de mirare, de mulțumire și-i luă amândouă mâinile.

— Ana!… Când ai venit?

— De trei zile.

— Dar ce ai, nu te simți bine?

— Sânt puțin obosită de căldură.

— Acum o să-ți treacă: se lasă răcoare. Vino!

O duse de mână, pe o cărare pietruită, pe sub ramurile pomilor, care-i sileau să se aplece, până la o căsuță curată, albă, ascunsă în fundul grădinii. Sub geam era masa pregătită pentru cină. În ușă, o femeie tânără, negricioasă, cu obrazul cam tăbăcit, cu cercei mari de aur, ștergea sticla de lampă, răsucind înăuntrul ei o cârpă cenușie. Era îmbrăcată pretențios, avea

pantofi maro, cu tocuri înalte, fustă neagră, cu pliuri, bluză albă, cu o broșă pusă fără rost, în stânga, deasupra sânului. Pe buzele subțiri, cam aspre, un ruj prost crăpase și se cojea, sluțindu-i gura; altminteri ar fi fost frumușică, mai ales că din mișcări se bănuia destul de zglobie. Avusese musafiri, până mai adineauri, de-aceea era gătită ca de sărbătoare, dar musafirii plecaseră și nu se aștepta să mai vină unul.

— Măicuțo, lasă lampa! strigă bărbatul, arătându-și cam stânjenit voia bună. Uite-o pe vara mea, o știi din fotografie.

În casă era un album cu fotografiile familiei, dar Ana Odeta nu putea să aibă acolo decât una din copilărie, după care n-ar mai fi recunoscut-o nimeni.

Femeia nu se mișcă; își strânse gura aproape cu dușmănie.

— Care vară?

— Ana… Fata lui Zaharia.

În familie, băieții, de la vârsta când luau ceva din povara casei pe umeri, le spuneau pe nume părinților, unchilor și celorlalte neamuri, semn recunoscut al trecerii lor între oameni.

— A, aia! făcu femeia, nesilindu-se să-și ascundă disprețul și dușmănia.

Costea îi aruncă o privire încruntată, care însă nu o făcu mai blajină.

— Bine-ai venit, domnișoară! Ți-ai adus aminte și de noi acuma!

Nu se apropie, nu-i întinse mâna.

Ana Odeta stătea împietrită în mijlocul bătăturii. Nu o cunoștea; Costea nu era însurat când ea intrase în casa lui ultima oară. Dar el îi era văr bun, tatăl ei și tatăl lui fuseseră frați, din aceeași părinți — și credea că la o nevoie, ca astăzi, putea veni să-i ceară un sfat, un sprijin, sau măcar o vorbă bună. Era nedreaptă nevasta zicând că își adusese aminte de ei acuma — de el își amintise toți anii din urmă, l-ar fi căutat, dacă nu i-ar fi fost teamă c-o s-o alunge cu asprime; o oprise sfiala și rușinea. Azi venise, gata să-i înfrunte asprimea și ocările, fiindcă avea mai multă minte și mai mult curaj decât altădată — și trebuia să facă orice, ca să nu rămână pradă stăruințelor lui Miltiade și mătușii Didona.

— Uite ce e, măicuțo, zise Costea de data aceasta cu hotărâre, mai bine vezi tu de masă și lasă-mă pe mine cu Ana!

Fata se gândi că un bărbat care îi spune nevestei „măicuțo“ nu poate fi ascultat totdeauna. Totuși, nevasta se supuse, plecă spre bucătărie, după ce avu grijă să arunce încă o jignire:

— Te rog să n-o oprești la masă! Domnișoarei n-o să-i placă mâncarea noastră!

Costea fusese marinar pe vaporul de pasageri Anghel Saligny; acum era director adjunct la Agenția fluvială, lucra într-un birou cu ferestre largi, la etaj, de unde se vedea toată Dunărea, avea telefon pe masă, lampă cu abajur, scrumiere…

Cât fusese îmbarcat, nu se bărbierea decât o dată la trei-patru zile, purta haine potrivite cu meseria, avea mâinile crăpate de ger, negre, cu bătături de la cabluri și de la parâme.

Astăzi era dator să se prezinte la birou cu altă înfățișare, stătea de vorbă cu lume străină, reprezenta o instituție, nu o putea face de rușine. Îi și plăcea uniforma cu trese aurite, seara și-o punea pe spătarul scaunului, dimineața îi scutura scamele, după ce o îmbrăca se uita în oglindă, se bărbierea măcar o dată la două zile, adică umbla îngrijit, încolo rămăsese cum îl știau marinarii și lumea.

Mai mare schimbare se făcuse cu nevasta, Marieta, femeie cumsecade altminteri și la locul ei, modestă și muncitoare, că singură dusese tot greul casei în anii din urmă; ea văruia, ea freca dușumelele, tăia lemne, gătea, spăla rufele, săpa grădina — bărbatul în acel timp lipsea toată ziua, muncea și la sindicatul marinarilor, avea ședințe care țineau de la opt seara până noaptea la douăsprezece, venea doar să se spele, să îmbuce ceva și să doarmă trei-patru ore — nu-l mai puteai înhăma și la gospodărie.

Însă de anul trecut, când Costea primise noul post la Agenție, nevasta se schimbase, lună de lună. Mai întâi începu să nu mai sufere casa și cartierul. Cartierul era mărginaș, îl îneca vara praful, primăvara și toamna noroiul — n-avea lumină electrică, nici canalizare. Casa, noroc c-o ascundeau pomii, altfel i se părea o dărăpănătură — era veche, ce-i drept, în ea se născuse Costea, aici trăise, îi rămăsese lui la moartea bătrânului. N-avea apă înăuntru — de unde? Puț în curte, ca la țară — nu se potrivea cu un director de agenție.

El nu băgase de seamă nepotrivirea, nu le lipsea nimic, lumină electrică avea să fie, chiar anul acesta, la anul avea să se facă și canalizare — și-apoi pomii înfloreau pe rând primăvara și îți luminau zilele, pe urmă ți le îndulceau când veneau roadele — cireșile, vișinile, caisele, merele, perele, piersicile, toamna nucile și gutuile…

Nevasta vroia să se mute „la centru“, să meargă la restaurant seara, să… Vroia multe, visa chiar mașină, dar nu apuca să-și înșire dorințele; bărbatul o oprea, cu o glumă, cam aspră, o vorbă de duh a poporului — și atunci pe ea o apucau isteriile:

— Va să zică, mă faci scroafă! Să-ți fie rușine!

— Măicuțo, iartă-mă, nu-i vorba de tine! Românul are o vorbă. Ce-ar zice vecinii… și tovarășii? S-a urcat scroafa-n copac, asta e o zicală, nu-i vorba de tine!

Dar mai chinuitor decât toate, în schimbarea femeii apărea gelozia. La birou erau funcționare, niște fete la locul lor și nu frumusețile lumii. Din pricina acestora, Marieta îi mânca bărbatului zilele:

— Sigur, ele se coafează, își fac unghiile, își dau cu parfum, nu miros a bucătărie!

Când venea de la birou, în loc să-l întâmpine veselă, ca pe vremuri, cu masa pusă, cu o floare în păr, cu o drăgălășenie, își strângea buzele ca un dos de găină și zicea, ca pentru sine:

— Mă rog, dumneavoastră, a venit sultanul!

În timp ce mâncau, în loc să-l întrebe de una, de alta, ce se mai întâmplă în oraș, în lume, cum întreabă femeia, nu găsea cu cale decât să-l zgândăre:

— Și, dacă nu-i cu supărare, ce mai fac dumnealor, cadânele?

De obicei, Costea nu-i răspundea, n-ar fi putut să răspundă decât cu o glumă — și știa că gluma ar fi scos-o din fire. Tăcea cu nasul în farfurie.

— Iar te-ai bărbierit astăzi!

El își pipăia obrazul, nici nu mai ținea minte, da, se bărbierise de dimineață, și doar se bărbierise în fața ei, nu pe furiș, fiindcă nu era de rușine.

— Nu spui nimic, sultanule?!

— Măicuțo!

— Măicuță să le spui lor. Mie să-mi spui Marieta!

O chema Maria, ca pe sfânta fecioară — își zicea Marieta doar de la o vreme.

Alteori, geloziei se alătura încă o nemulțumire, un cui care îi râcâia inima:

— Mă rog, harem v-ați făcut, dar mașină de ce nu cereți?

— N-avem de unde.

— Altora le-a dat!

— Aveau mai multă nevoie; noi nu ne deplasăm nicăieri, specificul muncii noastre…

— Treaba ta! N-ai decât să umbli cu tramvaiul! (Apoi după ce un timp părea calmă, izbucnea din senin, ridicându-se de la masă:) Că n-oi pune eu odată foc, să-ți ardă haremul!

Costea răbda deocamdată hachițele femeii, încercând să fie senin, să glumească, să râdă, în suflet însă se încrunta adesea, hotărât să pună într-o zi capăt zâzaniei. Nu putea să-i înfigă o mână în ceafă, s-o arunce în mijlocul drumului; femeia îi era dragă, și-n anii grei îi fusese tovarășă bună. Dar iarăși, nici așa, să rabde într-una…

Era comunist dinainte de război, și-ntr-o vreme pătimise destule. Cunoscuse și carcera, și vâna de bou pe spinare, era un om încercat, îl prețuiau și-l cinsteau toți din preajmă-i, nu făcuse niciodată ceva de care să-i fie rușine. Iar acum începea să îndure rușinea din partea ființei care îi fusese, și-i era, și nădăjduia să-i rămână cea mai dragă pe lume.

— Stai aici și spune! o pofti pe Ana Odeta, luând două scaune și ducându-le ceva mai departe, sub nucul din grădină, ca să poată vorbi netulburați de nimeni.

N-o întrebă nimic; știa că dacă venise o îndemna nevoia, și se bucura să-i poată întinde o mână măcar acuma, dacă nu izbutise la vreme. Căzuse amurgul, sub nuc nu li se mai deslușeau figurile, altfel ar fi văzut că era palidă și împietrită, incapabilă să deschidă gura.

— Caut un servici, spuse ea, după o tăcere grea, când izbuti să-și învingă muțenia.

Căuta un servici, orice, oriunde, dar azi, mâine, nu peste o săptămână, știa că n-o să reziste multă vreme; dacă nu lua o hotărâre acuma, era prea târziu, învingeau Miltiade și mătușa Didona.

În suflet i se trezise iar spaima și rușinea de la prima vânzare, când ai ei o sâcâiseră seară de seară, până la nebunie, îndemnând-o să primească bunăvoința admiratorului.

Nu se născuse pentru a merge la mânăstire, să trăiască îngenuncheată sub icoane, își simțea trupul tânăr și-ar fi vrut să întâlnească un băiat, s-o țină de mână, s-o ducă pe Dunăre. Și într-o zi, odată, mai târziu, când i-ar fi venit vremea, băiatul să lege barca în baltă, de o salcie bătrână… Își aștepta astfel viitorul, să aibă un rost pe lume, și-apoi să iubească, să plângă, să-și muște pumnii — și toată această fericire și durere să fie a ei, să n-o știe nimeni.

Și-o împinseseră Pol și Didona pe cuvertura de damasc a admiratorului, cum se împing vitele la tăiere, și ea nu mai avusese puterea împotrivirii — și nu plânsese, nu-și mușcase pumnii — și pierduse dreptul de-a mai aștepta un băiat care s-o ia cu barca pe Dunăre.

Iar dacă pierderea aceasta îi fusese indiferentă într-o vreme, când o îmbătase huzurul, astă-seară o simțise sfâșiindu-i inima. Fiindcă omul întâlnit în stația tramvaiului fusese în gândul ei, odată, pe când era copilă, cel care trebuia să se apropie într-o zi și s-o apuce de mână.

Dar el plecase, i se pierduse urma, se dusese în lume — și-l regăsea astăzi, și-n durerea lăuntrică pe care i-o stârnise întâlnirea, Ana Odeta avea o singură mângâiere: că n-o recunoscuse, trecuse pe alături, ca pe lângă o străină. Și dacă astăzi nu se întorsese încă o dată de la jumătatea drumului, și dacă în clipa aceasta se mai afla încă aici, unde stăpâna casei o primise cu dușmănie, puterea i-o dădea gândul că trebuie să-și regăsească viața, cu orice preț, cu orice strădanie, măcar de dragul amintirilor care îi chinuiau inima.

— Un servici? (Costea stătea aplecat, cu un cot pe genunchi, chinuindu-și barba cu mâna.) Un servici, da… Pe Pepa de când n-ai mai văzut-o?

Pepa era soră cu tatăl lui și cu al Anei Odeta, mătușă, dar din altă plămadă decât a mătușii Didona, cu care de altfel nu se înrudea în nici o măsură. N-o mai văzuse de mult, și întrebarea i se părea o mustrare. Răspunse:

— Din timpul războiului.

El clătină din cap; ea nu-i vedea ochii, nu-și dădea seama ce simțăminte îi purta el acuma: dispreț sau compătimire?

— Șlepul lor a fost aici anul trecut, a iernat în docuri, urmă Costea, cu glasul alb, fără nici o inflexiune.

Ea răspunse, în șoaptă:

— N-am știut!

Își primea pedeapsa și-o îndura, socotind că i se cuvine.

Pepa, acest nume ciudat și comic, era doar o prescurtare a unuia prea lung, din mitologie, Penelopa, întâlnit des în familiile din partea de jos a Dunării. Pe Ana Odeta, când era mică, Pepa o iubise și-o răsfățase, revărsând asupră-i tot ceea ce inima ei tandră și bună nu putuse să dea altei făpturi de o seamă, fiindcă avusese nenorocul să nu aducă nici un copil pe lume. Și-apoi fata n-o mai văzuse.

— Unde e acuma? întrebă, gâtuită.

— Pe la Corabia, dar nu mai am știri de la ei de multă vreme. E cam bolnavă.

— Și unchiul Mihalis?

— Cu bătrânețea.

Unchiul Mihalis era soțul acelei femei bune, cârmaci de șlep, cum fusese și tatăl Anei Odeta, și tatăl lui Costea — deprindere de familie.

Tăcură un timp, lăsând să-i apropie puțin amintirile, apoi Costea își îndreptă spinarea și luă alt glas, nu aspru, ci mai bărbătesc, glasul hotărârilor:

— Vrei un servici? Unde?

— Nu știu.

— Da… Nu-i nevoie să te descos, nu-ți cer autobiografia. Dar o să fie greu, alții au să ți-o ceară…

Ana Odeta simți sângele inundându-i obrajii. Se stăpâni și spuse cu amărăciune:

— N-am omorât pe nimeni!

— Da, da, sigur. (O simțea că tremură; i se făcu milă.) Sigur, sigur… (Căuta o vorbă mai blândă, o mângâiere, iar își frământa barba în mână — și nu găsea nici una.) Și de ce vrei să intri în slujbă?

Nu o vedea, dar mirarea ei ajunse la el, prin întuneric, purtată parcă de niște unde, și-atunci urmă repede, ca și cum ar fi vrut să șteargă întrebarea fără rost de mai înainte:

— De ce te-ai întors?

Ea răspunse încet, după o tăcere:

— Am fugit…

Ar fi înțeles oare Costea și ar fi crezut-o dacă i-ar fi spus adevărul, inadmisibil pentru cine nu-i cunoștea întinderile și adâncimea? Avea în ea de mult gândul să fugă, poate din primele zile, dar îi lipsise puterea, îi era groază de întoarcerea la familie — și în altă parte nu se putea duce, oricât de mare ar fi fost lumea. În schimb, în ziua când Miltiade îi anunțase plecarea, groaza trezită în ea o depășise pe cealaltă; abia atunci simțise că n-ar putea să trăiască departe de Dunăre și de locurile copilăriei — și dorința ei veche, neclară, de a se întoarce și a-și răscumpăra viața vândută de alții, izbucnise deodată, nostalgică, trufașă și chinuitoare.

Costea își frământa barba în mână.

— Înțeleg, da, înțeleg, sigur…

Urmă o pauză lungă: Ana Odeta suferea, dar știa că o așteaptă și alte suferințe de azi încolo. Până mai deunăzi își trăia viața, inconștientă și nepăsătoare. Și deodată se ridicase ceva din lăuntrul ei și o scuturase de umeri — și se trezise — dar scuturatura continua încă, o scutura vărul ei acuma, cu tăceri mai greu de suportat decât orice întrebare.

Se simți umilită și îngrozitor de singură; o clipă se duse cu gândul în urmă, regretă casa de unde fugise, regretă bunurile pierdute acolo, și chiar bărbatul care, dacă o înjosise, în schimb îi făcuse viața ușoară, dantelată și blândă ca anestezia.

Da, fusese amanta, întreținuta, păpușa lui Miltiade, și oricâtă vină ar fi avut alții, vina ei rămânea cea mai mare: nu se spânzurase, nu se aruncase în Dunăre, primise zahărul dulce al îmblânzitorului, ca sălbăticiunile care ajung să trăiască în cușcă și să lingă mâna stăpânilor. Da, se lăsase în voia lui, dar bărbatul, stăpânul, o apărase; nu o batjocorise în acel timp nimeni… Și dacă mâine ar fi luat trenul și s-ar fi întors la el, supusă și ascultătoare? Ce pierdea? N-ar fi fost o umilință nouă!

— Da, înțeleg! zise Costea. N-ai luat nimic de acolo?

Se uită la el îngrozită. Apoi se stăpâni — era îndreptățit să-i pună orice întrebare — și ea răspunse, cu o trufie de care nu-și dădea seama:

— Nimic.

— Mai bine!

Cu aceste cuvinte el păru mai senin, parcă își învinsese îndoielile, clătină din cap, cum și-ar fi făcut lui însuși un semn de hotărâre. Da, sigur, chiar dacă i-ar fi fost străină, fata asta nu trebuia lăsată pe drumuri. Hotărârea lui venea tocmai în clipa când Ana Odeta, înfrântă, nu mai aștepta ajutor de la nimeni. Costea se bătu cu palma pe genunchi:

— Ai vrea să te duci la agenția noastră din Giurgiu?

Căzuse întunericul de-a binelea. Femeia aprinsese lampa pe masă și făcea zgomot, dinadins, cu tacâmurile.

Ana Odeta tremura, pierdută, pe scaun. Cunoștea portul la Giurgiu — șlepul lor zăbovise și-acolo, cu lunile, și-ar fi fost un loc bun unde să-și înceapă viața ei nouă. Dar o cuprinse deodată groaza să plece de-aici, fără să știe ce-o îndemna să rămână, fiindcă omul întâlnit astăzi nu era decât o amintire; nu aștepta de la el nici să-i vorbească, nici să-i întindă mâna. O

uitase, nu băgase de seamă pe-atunci că din ea se va naște curând o femeie; îi făcuse jucării, privind-o ca pe o copilă…

Dar poate acesta era norocul ei astăzi — n-o recunoscuse, n-avea s-o recunoască nici mâine — totul rămânea taina ei numai. Simți mai aprig ca până acuma nevoia să redevină demnă, printre oamenii care, câștigându-și cinstit și din greu pâinea, poartă în ei onoarea universală a muncitorului. Și simți, timidă și temătoare — și în același timp sugrumându-i dureros inima — dorința să fie în preajma celui de odinioară.

Îl urmări cu gândul — mai era poate în gară, așteptând trenul, îl vedea străbătând peroanele cu pașii lui ca ai nimănui, și i se părea că nu-i singură-n lume. Aproape că-i veni să se ridice și să fugă, să ajungă acolo, poate întârzia trenul, să-l privească din umbră, să se încredințeze încă o dată că el era omul acela, ca și cum, dacă ar fi înșelat-o ochii, puteau s-o înșele și urechile când îi auzise numele. Da, nu putea fi decât el, îl chema Matei, cum i se adresase însoțitorul — deși pe vapor îi spuneau Mat, Meit, pronunțat englezește. Englezi erau numai căpitanul și ofițerul al doilea, restul, nații felurite; dar vorbeau toți limba pavilionului, și vaporului, în loc de „Neptun“ îi ziceau „Niptn“. Ea nu putuse niciodată să le imite vorba întocmai, nici dacă își băga o pietricică lată în gură, cum o învățau marinarii…

Se făcuse târziu, desigur trenul plecase — cum nu-și dădea seama de oră? Omul celălalt, de care el se despărțise în stația tramvaiului, avea să-l aștepte la gară, auzise bine, dar când? — mâine, sau peste o lună? L-ar fi așteptat și ea, tăcută, în fiecare zi și la toate trenurile…

— De, știu eu? urmă Costea, parcă simțind zbuciumul ei și îndoiala. Să pleci, așa, singură, într-un oraș unde nu cunoști pe nimeni!… Serile sânt triste… Poate aici ar fi mai bine.

Ea înclină din cap, strângând cu mâinile marginea scaunului.

— Da, ar fi mai bine!

Se făcuse îngrozitor de frig după căldura toridă a zilei.

— Știu unde! zise Costea, după alt timp de gândire. La Șantierul naval Năsturaș — acum îi spune Victoria. Am un prieten acolo… Da, da, sigur, am să vorbesc cu Donos! (Aruncă o privire spre casă; nevasta se dusese iar la bucătărie.) Câți bani ai? întrebă, aplecându-se înainte și scăzând glasul, deși nu putea să-l audă nimeni.

Fata ridică încurcată din umeri.

— Am avut ceva, dar i-am dat mătușii Didona.

El n-o întrebă nimic de familie, deși era peste putință să nu știe că Pol murise și fusese dus la groapă ieri, cu dricul primăriei. Băgă mâna în buzunar, scoase portofelul și-i dibui, pe întuneric, despărțiturile.

— Uite o mie de lei; ține-i pentru nevoile tale.

Îi luă fără sfială; îi trebuia o pereche de sandale și o bluză, și n-avea de la cine să ceară.

— Am să ți-i dau înapoi la prima leafă.

— Nu, la a doua… Și mută-te cât mai curând de acolo; ia-ți o odaie undeva, cu chirie. Te-aș chema la noi, dar…

— Știu, Costea. Îți mulțumesc. Acum plec, e târziu mi se pare.

— Te duc până la poartă, Ana. Nu te opresc la masă, nu-i o zi bună.

— Dar mi-ai spus un cuvânt bun; asta ține de foame. Știi, nu mai mănânc așa mult. Când eram mică vă speriați de mine.

Pe stradă nu se vedea nici o lumină. Primele felinare sclipeau departe — și întunericul până la ele părea o mare pustie.

— N-o să-ți fie frică?

— Nu; am umblat și alteori singură.

Iar în gând, Ana Odeta își zise: „Nu valorez prea mult deocamdată ca să fiu păzită!“… Un sfert din grămada aceea de pietre rare! Dacă le-ar fi aruncat cineva pe gârlă, nu păgubea nimic lumea!

El îi strânse mâna.

— Vino poimâine, dar mai bine nu aici; la Agenție. Până atunci cred că am să fac ceva. Da, am să vorbesc cu Donos chiar mâine.

Ana Odeta străbătu orașul pe jos; nu se duse acasă; cu siguranță o aștepta un mesager al lui Miltiade, și mătușa Didona se tânguia în fața momelilor, neștiind cum ar fi mai bun viitorul. Ocoli străzile din centru, unde forfotea lumea de seară, și ajunse la Dunăre, aproape de docuri; nu se vedeau oameni, ardeau lumini rare, de-a lungul cheiului. Căută un loc, mai la întuneric, se așeză pe un școndru și rămase așa, cu bărbia sprijinită în palme, uitându-se fix peste apă, spre balta acoperită de cețuri; așa o găsi miezul nopții, tristă și fără nădejdi clare.

Clară era numai durerea din inimă, pe care o stârnise întâlnirea cu omul acela, prietenul din altă vreme, regăsit astăzi — și părerea de rău că pierduse dreptul de a-i ține calea, ca să-l privească în ochi măcar o singură clipă, nu ceasuri întregi, ca odinioară.

Patru zile mai târziu, luni, la începutul săptămânii următoare, Ana Odeta ședea pe un scaun fără spetează, la o masă de lemn, acoperită cu prespan cafeniu, plin de pete și însemnări — și scria într-un tabel, cu indigo dedesubt, trei exemplare: ventile 3/4 țoli, 49 bucăți; ventile 1 țol, 3l bucăți; ventile 1 țol și 1/2, 17 bucăți…

Tovarășul Uică o pusese la treabă, din prima oră când își luase slujba în primire; era funcționară la Șantierul naval Victoria, cu 6 000 de lei pe lună. Se făcea inventarul magaziei: trei oameni — nu-i văzuse bine — luau rafturile pe rând, măsurau, cântăreau, numărau; Uică, magazionerul, striga, prin ușa deschisă, noii sale subalterne, aflată dincolo, în biroul de scânduri al șandramalei:

— Vane fontă 3 țoii, 9 bucăți; coturi oțel 3 țoli, 84 bucăți…

Magazionerul purta un halat cenușiu, avea un șubler și un metru metalic în buzunarul de la piept, un creion după ureche — și făcea multă gălăgie, îi dădea cu gura, să-l știe lumea. Era înalt, slăbănog, roșu în obraz, cu mustăți lungi, orizontale, stând parcă pe sârmă, cu o privire piezișă, care ți-ar fi stârnit temeri să-l fi întâlnit undeva, departe de oameni, la ceasul înserării.

În birou era lumină puțină, iar de dincolo venea un aer închis, cald și acid, cu miros de metal și vopsele. La două sute de metri devale, era Dunărea, iar dincolo balta, cu sălciile bătrâne, întinzându-se până la colinele verzi din zare…

Ana Odeta rămase așa, înțepenită, la masa de lucru, apăsând tare cu creionul chimic, ca să se imprime indigoul, până ce sirena fabricii de ciment sună ora prânzului. O durea spinarea, îi frigeau degetele nedeprinse cu creionul, iar magazionerul n-o lăsa o clipă să respire:

— Cuie de aramă 4 milimetri grosime, 125 kilograme 450 grame.

Din când în când avea grijă să strige, grozăvindu-se în fața oamenilor care răscoleau magazia:

— Ai grijă, tovărășico, să nu greșești, că nu-i averea mea, e a poporului!

Doi oameni îndeplineai treaba, al treilea stătea deoparte, urmărindu-i — era, pesemne, un fel de supraveghetor din partea direcției — desigur, pentru el făcea magazionerul atâta gălăgie.

Când sună sirena, ieșiră toți patru afară, în lumina soarelui.

— La masă, tovărășico! zise Uică, ștergându-se pe mâini cu un ghemotoc de câlți. Pe urmă o luăm iar de coadă. Poftă bună, tovarăși!

Încuie magazia cu două lacăte, cheia unuia o luă el, pe cealaltă o dădu supraveghetorului, și se îndreptară amândoi spre birouri. Manipulatorii se duseră să se spele la cișmea, alături, în fața cantinei; apa curgea pe pământ, stropindu-i cu noroi până la genunchi. Ceva mai încolo, într-o băltoacă verzuie, măcăiau niște rațe. Din spatele cantinei venea miros de cocină, se auzea un porc grohăind. Pe linia de garaj, sub un vagon cu tablă, în curs de descărcare, câțiva salahori se așezaseră la umbră și își dumicau mâncarea adusă cu dânșii, în foaie boțită de ziar. Grupuri răzlețe de muncitori se îndreptau spre poartă; cei mai mulți locuiau aproape și se duceau să mănânce acasă. Prea puțini intrau la cantină, unde se știa că mâncarea e proastă; sau poate unora le venea greu să dea zece lei pe o fiertură de cartofi sau de varză, când trebuia să mai facă o fiertură și nevasta, pentru gurile celelalte.

Ana Odeta rămase în ușa magaziei, parcă beată. Curtea șantierului i se părea întristătoare, ca un maidan cu copiii alungați de la joacă. Nu mai înțelegea nimic din ceea ce se întâmplase cu ea zilele acestea, nu mai știa ce-o îndemnase să se prezinte la șantier dis-de-dimineață; totul îi apărea acum atât de hâd și de groaznic, încât n-avea nici măcar putința să ia o hotărâre, să se îndrepte încotrova — și stătea așa, țeapănă, paralizată.

Din ușa cantinei venea un miros grețos, de ciorbă leșinată. Oare directorul nou știa ce mănâncă oamenii astăzi? Nu, n-avea de unde să știe, era plecat la București, așa se spunea în magazie.

Fata socoti că nu mai avea ce face aici și se gândi să plece acasă — trebuia să-și caute altă soartă, dar picioarele n-o ascultară; n-avea destulă putere să le poruncească. Poate îi era rușine de oamenii răspândiți prin curte, se temea să nu-i spună vreo vorbă obraznică, nu se aștepta la respectul lor, fiindcă era singură, sfioasă și neapărată.

Rămase lipită de ușă, sub streașina mare a barăcii, și cum stătea acolo, în umbră, nimeni n-ar fi putut să o vadă decât dacă ar fi căutat-o.

Uică se întoarse de la masă înaintea celorlalți, când încă nu se împlinise ceasul de repaus — părea foarte vrednic astăzi. Zărindu-și funcționara, avu o tresărire, se uită repede în jur cu privirea lui piezișă, bănuitoare și șireată, să vadă dacă nu-s oameni pe aproape, apoi veni lângă ea, cu mișcări ferite, ca și cum i-ar fi legat o taină.

— Lasă, duduie Odeta, îi spuse în șoaptă, n-au să facă mulți pureci aici, n-au să ne îngroape ei pe noi! Fii bărbată!

Aceste vorbe și numele ei de acasă erau o dovadă că o cunoștea mai demult, dar ea nu-și amintea să-l fi văzut vreodată. Se simți cuprinsă de silă, de panică, și încercă să se tragă într-o parte; Uică nu-i dădu pace.

— Bietul domnu' Miltiade, ce om de ispravă! urmă el, după ce aruncă iar o privire repede într-o parte și în alta. L-am cunoscut bine, am fost și la dumneavoastră acasă. Dar fii pe pace, toate au să se întoarcă!

Zicând așa, îi făcu cu ochiul și o strânse de braț, într-un chip care vroia să dovedească fetei bunăvoința lui și complicitatea.

Ea îl privi fără să înțeleagă dintr-o dată; numai mâna lui ciolănoasă, pe brațul ei, o făcu să tresară, cu tot sângele în obraz, arcuită și crispată, pregătindu-se parcă să-l cârpească. În clipa aceea, magazionerul își luă repede o mutră aspră.

— Sst! șuieră, făcând semn cu capul.

Se apropiau ceilalți; trecând clipa, Ana Odeta își dădu seama că, fără voia ei, îi acceptase complicitatea. Acum nu mai avea nici putere, nu mai era nici timpul să-l repeadă.

Intrară în magazie și reluară treaba, care nu se opri la ora patru, cum era programul, ci ținu până seara, la opt și jumătate. Uică avu grijă să le spună celor doi manipulanți că li se vor plăti ore suplimentare; ei mormăiră: nu prea aveau încredere în orele suplimentare, fuseseră de multe ori păcăliți la socoteală.

— Acum e altceva, mă frate! îi liniști magazionerul, cu emfază. Nu mai muncim pentru patron, muncim pentru noi, nu-i așa, tovarășe?

Ultimele vorbe erau adresate supraveghetorului — naiba știa cum îl cheamă; acesta nu răspunse, părea zgârcit la vorbă, abia dacă deschisese gura o dată sau de două ori, de când făceau inventarul. Uică îl cerceta pe furiș, căutând să-i dibuiască firea: era încet la minte, îi era gândul aiurea, sau făcea pe notântolul? Deocamdată n-avea de unde să-l apuce, iar de întrebat despre dânsul, pe cine să întrebe? Nu-l cunoștea nimeni îndeaproape…

La opt și jumătate lăsară treaba; afară abia cădea întunericul — ziua de vară era lungă — și Ana Odeta se simțea răpusă de oboseală.

— Mâine dimineață la șapte fără zece, tovărășico! îi aminti magazionerul.

În curte se aprinseseră lumini rare pe stâlpi, pătând, murdărind cu galbenul lor nesigur magnificul crepuscul. Nu se vedea nimeni, decât un paznic plimbându-se printre magazii.

În drum spre tramvai, Uică își ajunse din urmă noua subalternă și, cum nu era nimeni pe toată șoseaua, își potrivi pasul cu-al ei — merseră astfel un timp împreună.

— Ți-au cerut autobiografia? o întrebă tainic, după ce se uită într-o parte și-n alta.

— Da, trebuie s-o aduc mâine.

— Mai amân-o!

Cu acest sfat, Uică iar își roti ochii în jur.

Ea nu înțelegea la ce-ar folosi amânarea, după cum nu înțelegea purtarea magazionerului. Fiindcă mergeau împreună, găsi prilej să-l întrebe:

— Cine-i tovarășul Donos?

Știa că acestui om îi vorbise Costea, dar el nu-i dăduse altă lămurire. Sâmbătă îl căutase la Agenție, cum fusese înțelegerea; era ocupat cu fel de fel de lume, ieșise în ușa biroului și-i spusese în fugă, punându-i ușor, cu o tandrețe ascunsă, mâna pe umăr:

— Am vorbit cu Donos. Luni dimineață, la șapte, să fii la șantier, să întrebi de tovarășul Matache, de la serviciul personalului. Du-te, Ana, și fă treabă bună. Am să mă interesez de tine!

Ultimele vorbe puneau parcă între ei o barieră, erau parcă un sfat, un îndemn, să nu-l mai caute din propria ei pornire. „Sântem rude — ar fi putut el să-i spună, în cuvinte clare — iată, te-am ajutat la nevoie, acum vezi-ți de drumul tău; ne despart multe, nu facem parte din aceeași lume…“

Nu o îndurerau aceste vorbe închipuite, fiindcă erau drepte și se aștepta la ele încă de atunci, seara; făceau parte din loviturile care o așteptau acuma; le îndurase cum îndurase să stea toată ziua înțepenită pe scaun, în întunericul magaziei, silindu-se să uite că numai la două sute de metri mai jos era Dunărea.

Când venise de dimineață la serviciul personalului, Matache îi știa rostul, nu-i pusese nici o întrebare, îi trecuse pe o hârtie numele, vârsta, adresa, atât — și-i ceruse, pentru a doua zi, autobiografia: era o regulă cunoscută de toată lumea; apoi o trimisese la magazie, sa-și ia postul în primire.

Se așteptase la o judecată lungă și umilitoare și era gata s-o îndure, socotind că făcea parte și ea din acel șir firesc al loviturilor. Dar probabil o

judecase cineva înainte de venire, și-ar fi vrut să știe cine era Donos, fiindcă, neîndoios, el fusese judecătorul.

La întrebarea ei, Uică se poticni, ca și cum ar fi nimerit într-un

bolovan ascuns de întuneric în mijlocul șoselei.

— Donos?!… Să te ferești de el. El e tartorul șantierului!

Și se uită iar în jur, să vadă dacă nu-i nimeni. Nu se vedea nimic pe toată șoseaua, decât farurile unui automobil care se apropia din urmă.

— Te las, duduie Odeta. Ține-te bine! Mă duc, să nu ne vadă cineva împreună!

Îi strânse iar brațul, deasupra cotului, cu mâna-i grea, ciolănoasă, apoi mări pasul, tot aruncând priviri furișe spre automobilul din urmă.

Fata rămase singură și merse așa până la barieră, de unde luă tramvaiul. Dar tramvaiul o zgâlțâia rău, scârțâia din încheieturi, părea gata să se destrame. După câteva stații coborî și pomi pe jos; nu se grăbea, acasă n-o aștepta nimic, decât probabil o telegramă de la Miltiade, sau o scrisoare, sau vreunul din oamenii lui de încredere; și nici în altă parte nu o aștepta cineva, în tot orașul, în toată lumea.

Se întunecase de-a binelea, dar pe stradă nu se aprinseseră încă luminile. Doar la dughene și cârciumi ardea câte un bec prăpădit deasupra intrării. Huruiau camioane pe caldarâmul prost, cu piatră mare, de râu, sughițau în gropi ca oamenii beți. Prin curți lătrau câinii, gospodinele stăteau de vorbă, pe la porți, totul într-o beznă fără nădejdi, pe care o străpungea din când în când un far de automobil.

În centru, de bine, de rău, ardeau lumini, galbene, obosite, forfotea lume, se auzea un megafon urlând răgușit.

Dinspre port urca o birjă cu un singur cal, care se opintea în ham, mai dezolant decât totul din jur. Pe-aici urcaseră alți cai, odată, ai chirigiilor, la fel de ghiftuiți ca stăpânii lor, cu hârtii de câte o mie de lei legate ca podoabe pe fruntare și la urechi.

Dar fusese demult. Ana Odeta abia se năștea atunci. Pe urmă, în cei zece ani dinaintea războiului, soarta orașului se schimbase treptat. Nu se mai îngrămădeau vapoare în port, ancorate pe trei și pe patru șiruri, până în mijlocul Dunării; dispăruseră cabaretele, unde marinarii străini risipeau lire sterline; oglinzile din restaurante și cafenele își pierdeau luciul, canapelele de pluș năpârleau, în candelabre, din cincizeci de becuri se mai aprindeau două, lungind jalnic umbrele mușteriilor pe pereți; magaziile din port se

părăgineau, șobolanii alergau printre șine, flămânzi, chițcăind noaptea îngrozitor, chirigiii se risipiseră, iar hârtiile de o mie de lei legate la urechile cailor rămăseseră amintiri; Ana Odeta le știa din spusele altora, prietenii lui Miltiade, care evocau, cu mândrie și cu o duioasă tristețe, acest trecut glorios.

Apoi venise războiul care însuflețise iar portul și făcuse să curgă iar bani pentru unii, în timp ce alții, cei mulți, răbdau, cu singura nădejde că o să vină și ziua lor, și iată că într-adevăr trecuse și cumplitul canon; e drept că pe Dunărea răscolită de încleștarea lumilor mai plutiseră un timp lăzi de bani; vechii pescuitori în ape tulburi mai huzuriseră o dată, dansând, ca în agonie, pe molozul huzurului din trecut. Dansase și Ana Odeta, în brațele lor, frumoasă și inconștientă — și fără nici un crez.

Ținuse încă destul acest sabat, deasupra căruia flutura neliniștea, înecată în muzică și în vin. Fuseseră ani de foamete, seceta uscase ogoarele doi ani la rând, prin gară treceau trenuri cu oameni din Moldova, ducându-se dincolo de Olt, de unde se întorceau, cățărați pe vagoane, cu o desagă de porumb sau de grâu.

Ana Odeta îi văzuse uneori, i se spusese chiar că sânt oameni flămânzi, dar nu înțelesese exodul lor; ea avea pâine și magiun și unt… Derbedeii orașului se urcau pe vagoane, își găseau loc printre acei nefericiți, iar când trenul ieșea din gară, le smulgeau desăgile, le aruncau jos, și apoi, dându-și drumul pe scară, săreau din mers.

Brutăriile din oraș erau de multă vreme închise, dar în piață se vindea pâine: douăzeci de mii de lei o pitușcă, s-o mântui din trei înghițituri. Erau și franzeluțe, tot atât de mici: treizeci de mii. Precupețe cu obrajii cărnoși și roșii, înfofolite în șaluri, ședeau pe scăunele, ca niște cloști sub penele cărora gesta o pasăre hrăpăreață și înveninată — și, cu sacii de pâine în față, primeau defilarea orășenilor flămânzi.

Din când în când, venea poliția să pună mâna pe speculanți; două zile piața rămânea goală, a treia zi cloștile sinistre apăreau din nou, și prețul pituștilor creștea cu zece mii de lei.

Uneori franzeluța era albă numai pe deasupra, scăldată în făină curată înainte de a fi băgată la cuptor; înăuntru găseai o amestecătură ticăloasă de grâu mucegăit cu tărâțe și orz…

Azi se dădea pâine cu socoteală, să aibă fiecare; stabilizarea curmase jocul demențial al milioanelor…

În ziua când se adusese mălai și se împărțise populației lipsită mult timp, un muncitor din port, abia știutor de carte, se înfățișa la ziarul local cu versuri care începeau așa:

Cu șase boi la car ne pleacă moartea,
Iară ceaunul o salută majestuos…

Spaima foametei trecuse, viața, atât timp cenușie, începea să prindă alte culori, dar Ana Odeta vedea modestia orașului abia acum. O descoperea treptat, de patru zile, de când străbătea străzile pe jos, fără masca de carnaval de mătase roz care o ascundea de oameni, iar ei îi ascunsese lumea atâta timp.

Și-n seara aceasta, când se vedea singură, la sfârșitul balului, se simțea curată și tristă, nepângărită de nici un dansator. Avea douăzeci și trei de ani, vârsta primelor împliniri, dar când îi trăise și cum? — fiindcă până deunăzi nu fusese decât un copil!

Pe strada Plevnei era întuneric, totuși maiorul Guzgunis, așezat pe scăunel, la poartă, o zări în lumina de la colț și-i urmări umbra până în dreptul casei.

— Duduie Odeta!

Ea se opri.

— Vezi că te așteaptă cineva; de la prânz patrulează pe-aici.

Ana Odeta zări abia atunci o umbră apropiindu-se repede pe sub castani. Inima încetă să-i bată; îi fu o teamă îngrozitoare că era Miltiade, venit pe ascuns, s-o convingă sau s-o răpească. Și oricât de mici îi erau speranțele și oricât de grea viața, își dădu seama, în clipa aceasta, că nu l-ar mai putea urma niciodată.

Umbra veni aproape. O recunoscu, se liniști, era ultimul ei trubadur, rătăcirea unei nopți jalnice, îl chema, ridicol, Rinaldo, ca în romanțe! Fusese secund pe un cargobot care se scufundase, torpilat, la Salonic, în primul an de război; azi avea o slujbă, nestrălucită, în port. Îl cunoscuse acum două ierni, în februarie, la balul armatorilor, unde se întâlniseră, ultima oară, cei patruzeci de bogătași ai orașului — treizeci din ei purtau încă frac.

Dansase un vals vechi cu el înspre ziuă — era obosită, băuse un pahar de șampanie, poate amețise puțin — își lăsase poate capul pe pieptul lui, poate

îi apăsase umărul cu un braț pe care nici măcar nu și-l simțea ca al ei… Și de-atunci partenerul acelui singur vals, care pentru ea putea fi ca un marș funebru, îi ținuse drumurile ani în șir — zadarnic: ea uitase de el, iar Miltiade n-o scăpa din ochi…

Iar acum iată-l ieșind din umbră — și-l amintea, în sfârșit, dar nu știa de ce și-l amintea atât de târziu și tocmai acum.

El aflase, desigur, de întoarcerea ei, o știa singură și socotea că i-a venit timpul de mult sperat… O apucă de braț, aproape autoritar.

— Lasă-mă! șuieră fata.

Era înspăimântător — începu să tremure: o ținea de braț din același loc de unde o apucase Uică pe drum. Era înspăimântător, înspăimântător ce limitate puteau fi gesturile bărbaților!…

O luă la fugă spre casă, ajunse fără respirație, trânti poarta, se repezi spre fundul curții și intră pe la bucătărie; nu se mutase încă în față.

— Ce-i cu tine? o întrebă mătușa Didona, văzând-o atât de tulburată.

Ea se așeză pe marginea patului, gata s-o podidească lacrimile și așa rămase, frământată rău în suflet, dar străduindu-se să nu izbucnească. Târziu se liniști, se ridică, își șterse instinctiv ochii în care nu se ivise o lacrimă, și atunci își simți dureroase degetele de la mâna dreaptă, care strânseseră creionul, ore lungi, astăzi. Era neagră amintirea magaziei și-a lui Uică, și-a acelei curți răvășite, cu grohăitul porcului, cu rațele care se scăldau în băltoacă, dar durerea degetelor însemna o senzație nouă, o mira puțin, o nedumerea, i se părea aproape voluptoasă.

Și deodată înțelese; mai avusese, demult, aceeași senzație, când era practicantă de birou la Iacob Vanvacas și muncea ca să-și câștige singură viața; și astăzi, ca atunci, încerca aceleași simțăminte, aceleași senzații: durerea degetelor, un pic de mândrie, un pic de spaimă și-o molcomă voluptate. O clipă i se păru că viața ei se oprise atunci și reîncepea abia astăzi. Și mâine, poate avea să-l vadă pe omul acela în stația tramvaiului — Meit de altădată… O umbră îi trecu pe față, o alungă, se lumină iarăși. Și ridicându-se de pe marginea parului, o luă la fugă spre bucătărie — cum de uitase? — puse căzănelul să încălzească apă. Trebuia să-și spele bluza — mâine, la tramvai, să fie curată.

Atmosfera în șantier era apăsătoare, nu doar pentru Ana Odeta; rar întâlnea ea chipuri neîncruntate. Printr-o dispoziție dată de noul director a doua zi după numire, urma ca deocamdată, în toate atelierele să continue lucrul pornit dinainte, cu cât mai multă însuflețire.

Dar ce să lucrezi? Se îndoiau coaste la cazangerie, se pregăteau table, parcă alene — lipsea încrederea: ce să faci cu ele dacă nu se monta nimic pe cală? Cala nu era bună pentru o industrie temeinică: putea să-și dea seama oricine. Pământ depus de ape într-o vreme, apele mâncau din el acuma, câte puțin în fiecare primăvara, supunându-l soartei nesigure a aluviunilor — într-un număr de ani putea să dispară…

Umbla zvonul că șantierul va fi desființat, sau, în cel mai bun caz, strămutat într-un loc mai prielnic pe Dunăre. De unde dară să iei însuflețire, când nimeni nu știa ce va aduce ziua de mâine?

La mitingul din ziua naționalizării li se vorbise oamenilor în cuvinte chibzuite bine, și limpezi, să le înțeleagă într-un singur fel toată lumea. Un flăcău de la cazangerie, pe care-l chema Babacu, în ciuda vârstei lui tinere, răspunsese cu vorbe frumoase de mulțumire; după el luase cuvântul tot un cazangiu, Arici Vasile, apoi un tâmplar tânăr, Firicel, iar la urmă maistrul Golgota, președintele comitetului de întreprindere. Fiecare în felul lui își îndemnase tovarășii, în încheiere, să muncească mai mult și mai bine, fiindcă munceau pentru ei — și mitingul se sfârșise în uralele adunării.

Însă după ce trecuse ziua de sărbătoare, cu toată înflăcărarea multora, cu toată dispoziția direcțiunii, treaba își reluase ritmul vechi, adică lâncezea în așteptarea unei noi dispoziții, care nu venea de nicăierea. Apoi lipseau și materialele, la cazangerie n-aveau păcură, curentul electric se oprea multe ore pe zi și nu puteau să meargă mașinile. Mâncarea la cantină rămânea neatinsă în castroane, oamenii plecau flămânzi. În schimb se îngrășa porcul cantinierului…

În această atmosferă, o echipă de topometri măsura curtea, punea pe hârtie locul și întinderea atelierelor, a remizelor, șoproanelor, crescute alandala. Era prima măsură luată de director, el ceruse această lucrare; nimeni nu știa la ce-ar folosi tocmai acuma. În zilele următoare mai apăru o echipă, din partea ministerului, și începu să facă sondaje misterioase pe cală…

Maistrul Golgota, președintele comitetului de întreprindere, umbla prin șantier cu o nuielușă în mână și, fără să spună un cuvânt cuiva, toți îi

vedeau nemulțumirea: noul director nu făcea treabă bună, își pierdea timpul când la București pe culoarele ministerului, când în birou, cu consfătuirile.

Nemulțumirea lui, ușor de văzut, se adăuga nemulțumirii altora, din ce în ce mai mulți la număr. Erau nemulțumiri întemeiate, desigur; peste jumătate din oameni nu aveau de lucru, nu știau ce se va alege de ei, cu toate cuvintele frumoase spuse la început, și toți se întrebau ce păzea directorul ridicat dintre muncitori; pentru asta fusese pus aici, ca să prezideze înmormântarea lor? Iar maistrul Golgota, care totdeauna dăduse soluții în împrejurări grele, nu găsea acum altă soluție decât să ridice din umeri. N-avea încredere în directorul nou, simplu cazangiu. Și încă nici cazangiu nu era de mult; în șantier venise ca vopsitor, în 1945; se recalificase abia de doi ani. Ce experiență de constructor poate să capete cineva într-un timp așa scurt?

De aceea era acru maistrul Golgota și ridica din umeri când oamenii veneau să se plângă, să-l întrebe ce-i de făcut. Ce poți să faci dacă înainte de toate nu este directorul bun? Oare nu i s-ar fi cuvenit lui acest post? Știa ce înseamnă să construiești un vas, cunoștea șantierul, îi cunoștea și pe muncitori, îl iubeau toți — pe vremea lui Năsturaș, fostul patron, se luptase pentru drepturile lor…

Fostul patron era mai mult un simbol, fiindcă, deși exista ca om, prea puțini îl văzuseră la chip, și numai la început, când se înființase șantierul, în 1943; pe urmă avuseseră de-a face cu inginerul Baciu, directorul pus de el, cu puterile depline ale unui stăpân.

Șantierul naval luase ființă pe când armatele hitleriste erau alungate din Uniunea Sovietică și se retrăgeau ca un val sălbatic. În graba lor de a salva cât mai multă pradă și material de război, nemții foloseau atunci toate mijloacele de transport, prin văzduh, pe uscat și pe apă — și dac-ar fi putut ar fi mers și pe sub pământ.

De această împrejurare era legată venirea lui Năsturaș aici. Blond, scund, gras, jovial, prietenos, îmbrăcat alandala, cu pantaloni reiați, de la un fost costum de ceremonie, cu cămașă colorată, cu guler detașabil, cum nu mai purta nimeni de multă vreme, cu cravată tricotată, după o modă rămasă cu douăzeci de ani în urma, cu panglica pălăriei slinoasă, cu o servietă mare în mână, el apăru în oraș având în buzunar comanda nemților către șantierul naval „Năsturaș S.A.R.“, să construiască până în februarie următor cincizeci de cabotiere de lemn, de câte trei sute de tone.

Șantierul nu exista sub nici o formă la data aceea. Totuși, comanda era reală și întărită cu două sute cincizeci de milioane de lei vărsați la Banca „Generala“.

După cum arătau planurile și normele de construcție, navele se făceau la iuțeală, în întregime de brad: chilă, coaste, traverse, bordaj, punte — având menirea să întreprindă o singură călătorie pe lângă coastă, la Odesa sau în Crimeia, iar de acolo, întorcându-se la Dunăre, să meargă în sus, până la Viena.

Năsturaș veni însoțit de inginerul Baciu, cumnată-su, însurat cu o soră a sa, om din familie. O săptămână mai târziu, șantierul era în funcțiune…

Probabil, în clipa sosirii, Năsturaș avea o anumită documentare, nu părea chiar picat din lună. Știa că, înainte de toate, îi trebuie un teren pe malul Dunării. Al doilea, o masă și două scaune…

Terenul îl găsi în partea de sud a orașului; latura lui dinspre fluviu, întinsă pe șapte sute de metri, dădea putința să se amenajeze o cală spațioasă, mai ales că în acea parte plaja era largă și părea stabilă. Apele rupeau din ea doi-trei metri pe an, e drept, dar aceasta nu putea fi un neajuns pentru o mică întreprindere improvizată și trecătoare.

În partea cealaltă a domeniului, înspre șosea, stătea încă în picioare o veche construcție, lăsată în părăsire, o fostă fabrică de rahat și zaharicale. Năsturaș socoti că fără prea mari cheltuieli clădirea putea fi amenajată pentru birouri. Deocamdată își puse masa și cele două scaune absolut trebuitoare afară, sub un cort care crea locului invadat îndată de oameni o atmosferă colonială.

În sfârșit, chilipirul cel mare era existența unei linii de garaj; o mică societate dispărută vroise să construiască aici o fabrică de uleiuri, și cum unul din acționari era director la regionala Căilor Ferate, începuseră prin a construi linia, fiindcă se putea face cu parale puține.

În jurul terenului, Năsturaș trase gard de sârmă ghimpată, făcu poartă de fier în dreptul viitoarelor birouri, iar deasupra puse firmă de șapte metri lungime: „Șantierul naval Năsturaș — Societate Anonimă Română“. În ziua aceea începeau să vină și vagoanele cu materiale. Din moment ce erau scânduri, se ridică pe faleză un șopron lung de 50 metri, lat de 15, cu podea de lemn bine dată la rindea și bine încheiată — prima construcție care începea să justifice firma. Mai târziu, se făcură și pereți de scândură, cu ferestre imense înspre Dunăre. Aici era sala de trasaj, pe a cărei imensă

dușumea-planșetă începură să se tragă liniile viitoarelor cabotiere, în timp ce de-a lungul gardului se descărca repede cheresteaua.

Pe urmă, fură instalate sub cerul liber șase bandzeiguri, ferăstraie mecanice, se puseră stâlpi, se trase curent de forță, se aduseră bormașini electrice, ferăstraie de mână, tesle, topoare — și șantierul intră în funcțiune. Lucrau marangozi adunați de pretutindeni, și nu doar marangozi, ci oameni de tot felul, care știau să țină un topor sau un ciocan în mână.

Cabotierele, vase pentru o singură călătorie, de o simplitate extremă, se lucrau la iuțeală și fără rigoare.

Între timp, veniră strunguri, rabateze, mașini de frezat; se instalară afară, în nădejdea că n-o să plouă, și începură să se lucreze organele mecanice, cârmele, axele elicelor, transmisiunile.

Se aduseră aparate de sudură și se confecționară accesoriile de fier ale punții.

În august, când primul cabotier fu dat da apă, se rupse în două îndată ce părăsi sania de lansare. Nemții cercetară paguba, cercetară planurile, nu găsiră șantierului nici o vină, cerură să se adauge în viitor o centură de fier, întărită, deasupra liniei de plutire, și mai impuseră supliment la deviz două milioane de lei.

Lemnul e lemn, și fierul e fier — nu poate fi tăiat cu bandzeigul. Îndată sosiră din Germania două mașini ghilotină, de câte cinci tone, foarfeci uriașe, mecanice, putând să despice, ca pe o foaie de hârtie, tabla de cincisprezece milimetri grosime. Se mai aduse o poansoneză perfecționată, mașină de dat găuri prin presare, și numeroase bormașini, de toate mărimile.

Pe negândite, se măreau atelierele, întinzându-se pe teren alandala, fără nici un adăpost decât al cerului. Abia spre toamnă se făcură deasupra lor copertine de scânduri, cu carton asfaltat împotriva ploii, și numai când veni gerul se ridicară și pereți de lemn, fiindcă materialul se afla la îndemână și nu costa nimic, reprezentând prisosuri de la construcția cabotierelor.

Între timp, vechea hală a fabricii de zaharicale fusese amenajată pentru birouri, se împărțise spațiul cu ziduri, se pusese acoperiș nou, peste pardoseala de beton se montară dușumele; clădirea, tencuită proaspăt, cu tâmplăria vopsită în verde, îngloba acum șaisprezece încăperi spațioase, în care lucrau cincizeci de funcționari, de o parte ai serviciului administrativ,

de cealaltă parte ai celui tehnic, dar, cu toată cheltuiala, pe-afară rămânea tot hâdă, fiindcă își păstrase vechea croială.

Năsturaș plecase de multă vreme, în schimb numele lui rămăsese pe firmă și în gurile oamenilor. Inginerul Baciu, care era director și avea puteri depline, nu făcea nici un pas fără să-l consulte cu telefonul…

Marele patron nu veni nici când se întâmplă nenorocirea cu vasul rupt la lansare. Atunci telefonul zbârnâi neîntrerupt toată ziua, inginerul Baciu era palid, îi tremurau mâinile, se temea chiar să nu fie băgat la închisoare, sub învinuirea de sabotaj, teribilă în timpul războiului, dar Năsturaș, deși absent, apăra de departe șantierul — și toate se sfârșiră cu bine.

Al doilea cabotier, întărit cum se ceruse, rezistă la brutalitatea lansării, începu să se legene semeț pe valuri, în uralele oficialităților și musafirilor poftiți la serbare, dar se înecă în fața șantierului, în mai puțin de o oră, fiindcă apa gâlgâia prin bordaj ca prin ciur, și pompele nu putură fi puse la timp în funcțiune.

Iar zbârnâiră telefoanele, iar tremură cuprins de spaimă inginerul Baciu, două zile, până ce se stabili că nici de data aceasta nu era vina șantierului. Normele de construcție se modificară încă o dată, cerându-se mai multă îngrijire, numărul orelor de lucru la fiecare cabotier se mări cu cinci sute, și Banca „Generala“ primi dispoziție să mai verse cinci milioane de lei în contul lucrării, deși, dacă ar fi fost să se pună la socoteală costul acelor ore, ele nu atingeau sfertul milionului. Însă un șantier naval are regie mare, legal inclusă în orice comandă — Năsturaș, pe de altă parte, avea argumente de toate naturile, și nemții nu puteau să piardă multă vreme.

Istoria acelor vase fu și mai departe precară. Până în primăvara anului 1944, din cincizeci de cabotiere părăsiseră șantierul doar nouăsprezece; nici unul nu mai porni spre Sulina, nu mai aveau ce să caute în Crimeia, fură încărcate și trimise în susul Dunării. Acum se dădea zor mare să se termine ultimele treizeci și unu: toate fură înșirate pe cală, claie peste grămadă, încât marangozii abia aveau loc printre ele.

Puțin înainte de 23 august, în timpul unui bombardament, ziua la douăsprezece, o bombă incendiară căzu în mijlocul calei și toate cabotierele arseră, până la unu, lăsând mormane de cenușă și câteva vagoane de bulonerie, strâmbată, topită, fără nici un folos de acum încolo.

Nemții plecaseră, fără cabotiere, în schimb rămăsese șantierul, această improvizație unde totuși erau angajați patru sute de oameni. Și-apoi, chiar

dacă toate atelierele funcționau în barăci de scânduri, șubrede, utilajul destul de complet nu putea fi aruncat pe Dunăre. Năsturaș își concentră toată atenția asupra șantierului care îi purta numele, cu gândul să stoarcă din el cât mai mult, până mai era vreme. Societatea Franceză de Navigație își pierduse în bombardamente cel mai important șantier de reparații de pe Dunăre. Năsturaș se angajă să-i repare șlepurile și remorcherele — și această comandă, deși nespectaculoasă, îi aduse câștiguri însemnate, fiindcă la începutul anului următor își mări șantierul, construind o hală de scânduri, un mare atelier de cazangerie, unde făcu noi instalații pentru prelucrarea fierului.

În același an, demonstrând cu abilitate că dispunea de utilajul și de oamenii necesari, obținu de la minister o comandă nechibzuită, șaisprezece pescadoare de lemn și patru șlepuri de câte o mie de tone. Un asemenea șlep cere prelucrarea a două sute cincizeci de tone de fier, ceea ce înseamnă o sută cincizeci de mii de ore de lucru…

Improvizația lui Năsturaș intra măcar teoretic în rândul adevăratelor șantiere.

Pescadoarele se lucrară, majoritatea fură predate, din șaisprezece, azi se mai aflau numai cinci pe cală, și în două luni, probabil, aveau să fie gata de lansare. În schimb, șlepurile, comanda cea mare se împotmoliseră de multă vreme; aproape un an trecuse cu pregătirea lucrării, în anul următor se chinuise materialul în cazangerie, cu rebuturi îngrozitoare, ceea ce prilejuise dese anchete din partea ministerului…

Abia în toamna anului 1947 începură să se înșire tablele șlepurilor pe cală, toate patru deodată, deși nu erau echipe destule, graba neavând alt scop decât să adoarmă neliniștea și nemulțumirea beneficiarului. Dar cum aconturile uriașe luate asupra lucrării se irosiseră, pe la mijlocul iernii șantierul nu mai avu cu ce plăti muncitorii. Ultima manevră a lui Năsturaș, în fața acestei situații grele, când comisiile de anchetă descopereau nereguli în mânuirea banilor, fu să ia două comenzi noi pentru primăvară, și cu avansul umplu la iuțeală golurile. Era vorba întâi de reparații importante la șapte șlepuri și cinci ceamuri ale lui Anatol Petrini, mare armator, cunoscut pe toată Dunărea. Apoi de o construcție nouă, nespus de temerară, dacă țineai seama că șantierul n-avea nici o experiență și nici o tradiție în acest domeniu: o motonavă de nouă sute de tone, pentru vestitul exportator de cereale, Chiriazzi, care vroia să-și investească avutul în acest vas și să-l

scoată din țară. Motorul exista, un Diesel nou Sulzer, de șase sute de cai, cumpărat de la un armator constănțean; acesta îl importase din Elveția înaintea războiului și nu mai apucase să-i dea întrebuințare. Fu adus cu trenul și depozitat, sub acoperiș de carton, în curtea șantierului. Inginerul Dutchievici, solicitat să întocmească proiectul, refuză, fără motiv — era un om închis în sine și cu oarecare ciudățenii. Sarcina și-o luă un inginer tânăr, Marchidan, care apăruse în șantier la sfârșitul războiului; o dată anteproiectul terminat, fu trimis la București, ca Năsturaș să obțină viza de construcție.

Năsturaș însă nu se grăbea să îndeplinească această formalitate, după cum nu se grăbea să înceapă reparația la șlepurile lui Petrini, care zăceau de multă vreme la ancoră, în fața șantierului. Dacă scăpase de încurcătură, nu-i mai păsa de ele; avea să le vină rândul la reparație, dar nu curând, mai încolo — zadarnic îl soma armatorul.

Astăzi, șlepurile fuseseră și ele naționalizate; pentru noua conducere a șantierului repararea lor însemna o obligație contractuală și-o datorie de onoare…

Aceasta era, deci, situația întreprinderii la naționalizare. Că inginerul Baciu își dăduse demisia și dispăruse la iuțeală, că azi, după câte se auzea, era arestat împreună cu Năsturaș și cu sfetnicul său financiar, șeful contabilității, urmând să dea socoteală de mânuirea banilor — iată fapte care nu micșorau încurcăturile noului director. El se afla în fața unei moșteniri primejduite și deficitare — și de o săptămână se străduia să găsească un drum în acest haos, să despartă pământul de ape, ca la începutul creațiunii…

Oamenii aflaseră că la direcțiune se discută reorganizarea șantierului, dar faptul nu le aducea deocamdată nici o căldură; ce să reorganizezi, când se răspândea tot mai mult zvonul desființării? Maistrul Golgota, care nu lipsea de la nici o consfătuire, nu le spunea nimic muncitorilor, însă pe chipul lui ei vedeau nemulțumirea. Nu, maistrul n-avea încredere în noul director; așa cum arăta acesta, întors de la București, sau gata să plece iarăși, cu ochii pe ceas, să nu piardă trenul, cu părul răvășit, cu obrazul țepos, supt de nesomn, ai fi zis că treaba la care se înhămase îi depășea puterile.

La sfârșitul săptămânii, tulburarea oamenilor crescând într-una, maistrul Golgota fu nevoit să le dea un răspuns — era împuternicitul lor, nu putea

să-și lepede îndatoririle — și îi vesti că joia viitoare totul va fi gata, se vor comunica hotărârile — să-și vadă toată lumea de lucru, cu însuflețire.

Muncitorii se hotărâră să aștepte, până joi mai erau patru zile, dar n-aveau nici o încredere că atunci va veni vreo ușurare din partea unui om care timp de o săptămână nu făcuse decât să stea închis în birou, sau să bată drumurile.

Îl cunoșteau aproape toți, și destul de bine, mai cu seamă cazangiii; până mai deunăzi lucrase cot la cot cu ei în echipa lui Arici Vasile. Însă în ziua când fusese pus în fruntea lor, se arătase ultima oară mulțimii; după miting umblase prin curtea șantierului și pe cală, examinase atent toate ungherele, deși îi erau cunoscute pe dinafară, privise, cercetase, măsurase clădirile cu privirea, intrase prin ateliere, dăduse mâna cu oamenii. Pe urmă dispăruse; numai paznicii îl mai zăriseră în două seri, după lăsarea lucrului, cu câțiva inși după dânsul, inginerul-șef Dutchievici, inginerul Marchidan, maistrul Balotă, Donos, sudorul, dând târcoale barăcilor, studiind cala de sus, de pe faleză, arătând cu mâna încoace, încolo, ca și cum ar fi făcut planuri. Mai erau și alții, câțiva, care dăduseră ochi cu el, maistrul Golgota bunăoară, însă aceștia nu spuneau nimic despre sfaturile care se țineau în birou, când cu minutele, când cu orele, parcă în taină.

În sfârșit, joi dimineața, la poartă se putea citi un anunț prin care tot personalul șantierului era convocat de director, la ora patru după-amiază, în hala cazangeriei. Ceva mai târziu, anunțul, scris la mașină, suferi o modificare: cineva îl îndreptă cu creionul, lăsând să se vadă lămurit că adunarea era convocată nu de director, ci de comitetul de întreprindere…

Acel cineva fusese chiar maistrul Golgota, dar îndreptarea lui, făcută prea târziu, n-o văzu decât portarul.

În cursul dimineții, la birou se ținu iar o consfătuire, lungă, de la unsprezece până la patru fără zece; fură chemați și oameni din ateliere, fără să se știe cine-i alesese pe nume și ce se punea la cale acolo. Când ieșiră, nu mai era timp să-i iscodească nimeni — lumea se îndrepta către hală. Cu toată neîncrederea care plutea asupra mulțimii, fiecare era curios să-și afle viitorul, așa că veniră toți — patru sute de muncitori și vreo șaizeci de funcționari și tehnicieni — întreg personalul.

Mai întâi văzură că se ridicase tribuna obișnuită în fundul halei, dar nu se aduseseră, ca la alte adunări, băncile de la cantină. Era dispoziția directorului, și maistrul Golgota nu mai avu timp să facă nici o rectificare.

„Va să zică —gândea el — lumea să stea în picioare, poate chiar drepți, ca la militărie!“ Treaba începea rău, erau nemulțumiți și oamenii, cei mai clonțoși își dădeau coate, spuneau printre dinți vorbe de ocară.

La ora patru fără un minut, după ceas, nici nu se sfârșise tălăzuirea mulțimii, directorul se ivi, ca din pământ — nu-l văzuse nimeni coborând de la birouri. Doar o ființă din câte se aflau acolo îl simți, cu o clipă mai devreme; era subalterna magazionerului…

Ana Odeta se oprise lângă un stâlp, în ușa halei, în timp ce șeful ei, Uică, își făcea loc cu coatele să ajungă în față, cât mai aproape de personalul superior al șantierului. Stătea acolo, stingherită și speriată, neștiind cum să se ascundă în sine, ca să nu atragă privirile, când un tânăr în salopetă, cu o șapcă pe care se vedea urma unei vechi insigne de școală, se apropie de ea și-o salută, după ce o privise câteva clipe dintr-o parte, lipsit de îndrăzneală.

— Bună ziua… (Ezită, gândindu-se dacă să-i spună tovarășă sau domnișoară.) Eu sânt Kreis, nu știu dacă-ți mai aduci aminte de mine.

Îl recunoscu abia după ce-i află numele. Urma cursul seral pe vremea aceea, la școala industrială. Lucrase și el, puțin timp, la Iacob Vanvacas, făcea desen tehnic, birourile lor se aflau în aceeași sală. Se schimbase, erau de-atunci aproape șapte ani de zile, crescuse înalt și slab, cam deșirat, avea obrazul ciupit de vărsat, și între micile cratere acum îi creșteau fire de păr, răzlețe, ca smocurile de pir în nisipul dunelor.

Îi întinse mâna.

— Kreis Vasile?

— Vasile. Credeam că nu mai ții minte!

— Ba da, numai că te-ai schimbat.

— Dumneata ești la fel…

O, Doamne, cum vorbesc oamenii!… Primise un mărțișor de la el, dar cine mai știa unde-i?

— Lucrezi aici? o întrebă băiatul.

Înclină din cap; numai de n-ar mai întreba-o ce făcuse până acuma! Era obosită și nu vroia să-și povestească de zece ori viața; și-așa trebuia s-o pună pe hârtie — iar i se ceruse autobiografia.

— Nu te-am văzut până acuma, urmă el.

— Am venit numai de câteva zile.

— Și unde lucrezi?

— La magazie.

El făcu un gest de silă:

— Cu mustăciosul?

— Da. Dumneata unde lucrezi?

— La sala de trasaj.

Nu știa unde-i sala de trasaj, nu cunoștea șantierul. Și cu asta terminase cam tot ce-ar fi putut vorbi împreună. Totuși, fuseseră primele cuvinte pe care le schimba aici cu un om, în afară de Uică, și-i părea bine că-și găsise o amintire. Numai de n-ar începe s-o iscodească!… Dar poate că el îi cunoștea viața și nu mai era nevoie de nici o întrebare…

Îl privi cu coada ochiului — nu părea că s-ar fi pregătit s-o descoasă.

— Aveai o soră.

— Da, răspunse el, s-a măritat astă-iarnă.

În clipa aceea, Ana Odeta tresări, poate auzise pașii, dar ei i se păru că întâi simțise pe altă cale, deși nu avea nici un indiciu și nici o bănuială care să-i vestească prezența lui aici — și apropierea.

De-a lungul halei veneau repede câțiva oameni, și el era între dânșii — își netezea părul. Când fu aproape, ochii li se întâlniră iarăși, ca în stația tramvaiului: ea văzu din nou în ochii lui un semn de mirare, de nedumerire, dar pe urmă el se pierdu printre oameni, împreună cu însoțitorii; numai capul unuia dintre aceștia rămase deasupra, tălăzuindu-se prin mulțime.

În minutul următor, la patru fix, exact în clipa când suna sirena la fabrica de ciment, vecină, directorul sărea pe estrada din fundul halei. Era o tribună de scânduri, înaltă de un metru, în fața avea o masă învelită în pânză roșie, ca pretutindeni, iar în spate o scăriță ca la cotețul de porumbei. Doi oameni urcară scărița, cu mișcări domoale; directorul nu-i urmă — își făcu vânt, puse o mână în marginea estradei, și dintr-un salt, ca la stadion, fu sus, în văzul lumii.

— E sprinten! observă Kreis, zâmbind cu admirație și simpatie.

Ana Odeta nu răspunse, era încă amețită — ar fi crezut că visează, dacă nu auzea, clar, glasul vecinului… Da, era sprinten, ținea minte cum sărea peste parapetul vaporului.

Observaseră și alții această mișcare neprotocolară și încercau să zâmbească…

Adesea, mulțimile pot fi câștigate cu o singură vorbă, cu un singur gest, dar nu — nu era cazul acum.

Adunarea se undui, oamenii veniră mai în față, fără îndemnul nimănuia. Îndată ce se făcu liniște, se auzi un glas de la tribună:

— V-am adunat aici pentru a vă face comunicări importante.

Tovarășul director Matei Mironescu va expune pe scurt planul de reorganizare și planul de lucru al șantierului…

— Maistrul Golgota, un om strașnic! șopti Kreis.

Ana Odeta își aruncă privirea rătăcită asupra celui care vorbea de la tribună. Era un om de o înălțime neobișnuită; nimeni din cei aflați acolo nu se putea asemui cu el la statură. Dar nu era mare numai în înălțime; toată croiala lui depășea măsura. Avea capul uriaș, cu fălcile ieșite în afară, ceea ce-i dădea un aer de îndârjire și energie, gâtul gros, pieptul lat, parcă îmbrăcat în armură, brațul cât trei ale unui om de forță mijlocie. Mici îi erau numai ochii, sau păreau mici pe această figură, pierzându-se sub sprâncenele diferit colorate printr-o ciudățenie a firii, una neagră, alta roșcată, făcându-i pe cei care îl vedeau prima oară să creadă că a doua e murdară de rugină.

Cu toată căldura, maistrul purta pantaloni bufanți, o pereche de cizme cât toate zilele, un fel de veston cu nasturi galbeni, veche uniformă a marinei, și o șapcă de muncitor, cu cozorocul în sus, lăsându-i liberă fruntea lățită de pleșuvie.

— Tovarășul director are cuvântul! încheie vorbitorul, după o pauză inutilă.

Apoi se trase în lături, își ridică bărbia și rămase așa, țeapăn, frământând doar mâna în care ținea capul unei nuielușe ascunse în mâneca vestonului.

Directorul îi luă locul, și din buzunarul de la piept scoase un petecuț de hârtie. Era un om înalt, dar pe lângă acea matahală părea scund și firav, aproape să-ți facă milă. Spre norocul lui, vecinul din stânga avea înălțimea mijlocie a omului și prezența lui refăcea echilibrul staturilor.

— E Donos! șopti iar Kreis.

Vecina lui tresări și îl cercetă pe cel de sus cu privirea; îl vedea prima oară, lipsise și el din șantier multe zile, alerga ca și directorul, împărțindu-și demersurile și drumurile. Deci acesta îi era sprijinitorul! Nu putea să-i definească fizionomia, era prea tulburată, își aminti doar că Uică îl numea „tartorul șantierului“.

— Ce-i el aici? îl întrebă încet pe Kreis.

— Secretarul de partid!

Tânărul tăcu; glasul directorului se auzi în hală:

— Am multe să vă spun și nu vreau să pierdem vremea…

Începutul era ca al tuturora; toți care le vorbiseră până acum muncitorilor aveau multe de spus și nici unul nu vroia să piardă vremea. Oamenii așteptau, unii își făceau semne, alții schimbau priviri, cu ironie și

neîncredere, pregătindu-se să izbucnească la urmă, fiindcă nu așteptau vești bune.

Directorul continuă repede, fără să le lase mai mult timp de gândire:

— De aceea am și cerut să nu se aducă bănci în hală; n-o să ne întindem la taifas până mâine. Ceea ce am să vă spun cere o jumătate de oră.

Vorbea curgător, limpede, cu o neașteptată înlesnire, ca și când ar fi făcut școală de oratorie, și era în glasul lui o asemenea voie bună, încât te așteptai să se pornească pe glume; dar el nici măcar nu zâmbea, dimpotrivă, părea foarte serios, cu fruntea ușor încrețită, poate îngândurat, în timp ce își scotea cam nervos ceasornicul de la mână.

— Veți fi mirați și nemulțumiți că astăzi șantierul se află în aceeași stare de acum zece zile, zise, punând ceasornicul pe masă, ca să-l aibă la vedere.

— Mai rău! bombăni un om de lângă ușile halei.

Fusese o vorbă pentru cei din jur, dar nimerindu-se să pice într-o clipă de liniște se propagă atât de limpede sub acoperișul de scânduri, sonor ca un fund uriaș de vioară, încât toată lumea o auzi bine.

— Vorbește tare, Oreste! răspunse directorul, recunoscând glasul și identificând omul, ceea ce dovedea, dacă nu mai mult, cel puțin o ureche neobișnuit de fină. Însă mai sănătos ar fi să ai răbdare până la urmă… În săptămâna care a trecut, m-am sfătuit cu oamenii potriviți, am chibzuit împreună, am luat hotărâri și-am obținut aprobarea să le aducem la îndeplinire.

Aici se opri doar o clipă, își aruncă ochii pe petecul de hârtie, și continuă cu un debit aproape anormal, deși fiecare cuvânt se auzea deslușit:

— Știu că o duceți greu și nu vă făgăduiesc că o s-o duceți bine de lunea viitoare. Am moștenit o gospodărie șubredă și părăginită; sântem datori s-o ridicăm de la pământ și-i în puterea noastră s-o facem strălucitoare. Nu vreau să vă spun nici un cuvânt de pomană; eu așa o văd — puneți umărul lângă al meu și așa va fi! Iar acum să trecem la fapte… Tovarășe Conțu, vino, te rog, aici!

Oamenii răsuflară; va să zică nici un semn să-i mute, nici vorbă de desființare!… Dintre ei se desprinse un ins de vreo patruzeci și cinci de ani, nici înalt, nici scund, bine legat, cu obrajii plini, colorați, domol în mișcări, fără să fie greoi. Era bărbierit proaspăt, întreaga lui înfățișare dovedea bună-cuviință și îngrijire. În fața estradei, omul se opri sfios, dar nu fâstâcit. Numai când directorul îl pofti să vină sus, se înroși, ca un copil; nu se

simțea destul de sprinten să imite gestul lui de la început — ocoli tribuna și se urcă pe scăriță, aproape umilit.

— Îl cunoașteți? întrebă directorul.

Ilie Conțu era maistru tâmplar. Îl cunoșteau, lucra în șantier din 1945.

— Câte kilograme ai, nene Conțule?

În sală fu o clipă de rumoare — directorul făgăduise să nu lungească vorba și-acum părea pus pe glume. Oricum, oamenii râseră ceva mai descătușați și așteptară curioși urmarea.

— Nu știu, n-am cântar acasă.

Întrebarea părându-i-se glumeață, Ilie Conțu încerca și el să pară glumeț, cât îl țineau puterile, iar lumea râse iarăși. Numai directorul rămase serios, ca și când nu el stârnise gluma. După ce-l măsură din cap până în picioare, cu o privire repede, zise îndreptându-și ochii asupra halei:

— Cred că are vreo optzeci și cinci. Să te cântărești la magazie!… Câtă carte știi?

Ilie Conțu îl privi nedumerit. Nu-i era rușine că îl descosea aici, în fața a cinci sute de oameni, dar întrebarea asta i-o mai pusese și de dimineață, înaintea consfătuirii din birou — îl întrebase și altele, ce mai vroia acum? Răspunse, ca să-și facă datoria:

— Nu prea multă, v-am mai spus…

— Da… Ilie Conțu e un gospodar de ispravă: duceți-vă să-i vedeți casa, să vedeți cum trăiește, și-o să vă dați seama. Tot ce are acolo e făcut de mâna și cu munca lui — știe toată lumea. Pentru aceste motive, și pentru altele, am hotărât să-i încredințăm gospodăria noastră, deși e vorba de o răspundere foarte mare. Începind de astăzi, Ilie Conțu se numește șeful serviciului administrativ al șantierului.

Se lăsă o tăcere așa de adâncă, încât îl auziră toți pe maistrul Golgota pocnind din măsele, ca și cum și-ar fi dat în acest fel ciudat aprobarea. Pe urmă, îl auziră pe Conțu gâfâind… La fel gâfâise de dimineață, când i se făcuse această propunere; se împotrivise, cu spaimă, cu modestie:

— Nu pot!

— De ce?

— Nu știu carte destulă, nu mă pricep, nu cunosc regulile, nu vreau să intru în pușcărie.

— Nu intri dumneata; intru eu și Mititelu!

Mititelu era numit de minister contabil-șef și, alături de director și de inginerul-șef Dutchievici, făcea parte din conducerea șantierului. Mai înainte se ocupase cu statele de salarii, așa că Ilie Conțu îl cunoștea, cum îl cunoșteau și ceilalți oameni, dar asta nu însemna o garanție, astfel că arătase aceeași împotrivire în continuare:

— Ce mai încoa și-ncolo, nu se poate; așa ceva nu s-a mai pomenit!

— Uite ce e, noi facem revoluție, și-n revoluție se pot face și lucruri care nu s-au mai pomenit. Fă din șantier ce-ai făcut din gospodăria dumitale; e același lucru, doar că-i mai mare.

Primise, dar mai era amețit și acuma, când directorul îl prezenta oamenilor; prin urmare nu fusese o glumă!

Matei îl bătu pe umăr, râzând:

— Ai grijă ca în cea mai scurtă vreme toți oamenii să fie la fel de grași ca dumneata.

Se auziră râsete și glasuri din mulțime:

— Măcar pe jumătate! Să nu ne pui la îngrășat, nea Ilie, că pe-ormă trebuie să ne faci alte haine!

Ilie Conțu își strânse burta, jignit, și se uită mustrător la oameni, în timp ce directorul îi strângea mâna.

— Mâine predai atelierul și te prezinți la birou. Dacă vrei (zâmbi) poți să-ți pui și cravată. Mașină nu-ți dau (zâmbi din nou) n-avem, e în reparație.

Până ce oamenii să se dezmeticească, directorul își aruncă iar ochii pe hârtie și continuă, înainte ca Ilie Conțu să fi coborât scara:

— Am socotit de cea mai mare însemnătate ca gospodăria șantierului, de care depinde și bunul trai al fiecăruia, și producția noastră, s-o încredințăm unui om cinstit, inimos și harnic, pe care-l cunoașteți și care vă cunoaște. Vă simt uimiți, dar au să vă mai uimească și altele. Până atunci vă rog să aveți încredere în Ilie Conțu și să nu-i puneți bețe în roate. El va fi ajutorul meu direct în ceea ce privește administrația; sânt sigur că o s-o scoată la capăt. Conducerea tehnică, după cum știți, îi revine inginerului-șef Dutchievici, pe care îl cunoașteți.

Se auziră aplauze, destul de numeroase.

Directorul se uită în hârtie — șovăi puțin, aplauzele parcă nu-i fuseseră pe plac, îl dezorientaseră — și zise, mai departe:

— Inginerul-șef Dutchievici va avea ca ajutor pe inginerul Marchidan, cu care va colabora îndeaproape.

În timp ce se stârnea mișcare în personalul superior, aflat în față, cineva zise, în șoaptă:

— Îl flanchează!

Scopul acestei numiri era limpede, așa că rumoarea se întinse discretă, și mai departe; nimeni nu avea nevoie să-și spună gândul pe față. Directorul simți tulburarea pe care o provocase și urmă, făcându-se că o înțelege altfel:

— Știu ce mi s-ar putea obiecta: că inginerul Marchidan e prea tânăr. Câți ani ai?

Întrebatul răspunse, dintre rânduri — era un om scund, pierdut printre ceilalți:

— Douăzeci și nouă.

— Douăzeci și nouă! Vedeți că nu-i chiar copil. Dacă eu am treizeci și cinci, cred că se îngăduie unuia din ajutoarele mele să aibă șase ani mai puțin. Vino, te rog, aici, nu ești prea înalt, să te vadă toată lumea la față!

În timp ce tânărul inginer se urca pe estradă, un glas din primele rânduri interveni cu autoritate:

— Domnule director, vă rog să-mi îngăduiți numai o observație!

Era inginerul Dutchievici, un bărbat înalt, cam uscat, ușor adus de umeri, cu obrazul prelung, palid, cu trăsături bine desenate, cu părul viguros și de o culoare ciudată, un amestec de oțel și platină, care-i dădea un aer de energie, ceva din fermitatea celor două metale aliate, și-i ascundeau, cu o largă generozitate, vârsta înaintată.

Deși adus în șantier de Năsturaș, se știa că fusese aproape permanent în conflict cu cumnatul acestuia, inginerul Baciu, și numai priceperea lui recunoscută îl făcuse pe fostul director să-l suporte, fiindcă nu se putea bizui pe altul.

Intervenția lui îl nemulțumi vădit pe directorul de astăzi, mai ales felul cum i se adresase. De aceea îi răspunse, destul de aspru:

— V-aș ruga, înainte de toate, să țineți seama că, indiferent ce gânduri ar fi în capul dumneavoastră, atâta timp cât sânteți aici și lucrăm împreună, ne numim tovarăși! Și acum poftiți, dar vă atrag atenția că întreruperea aceasta o adaug la jumătatea de ceas pe care mi-am acordat-o.

Obrazul palid al inginerului se coloră ușor, o clipă fizionomia lui fu explozivă — desigur se simțea jignit, dar strânse pumnii și vorbi apăsat, abia stăpânindu-și enervarea, ca să nu-i tremure glasul:

— Dacă dumneavoastră v-ați rezervat o jumătate de oră, îmi veți îngădui să-mi rezerv și eu măcar un minut.

Acum oamenii simțiră mai bine că era ceva încordat în aer; se făcu tăcere, o tăcere parcă ostilă, fără să poți spune care din cei doi era dezaprobat. Adevărul este că inginerul Dutchievici — tehnician priceput, harnic, bun sfătuitor, bun tovarăș de lucru — se bucura de simpatia celor mai mulți, deși nu umblase s-o câștige pe-a nimănuia. Firea îi semăna cu înfățișarea: era un om demn și hotărât, cam țeapăn, dar prevenitor cu toată lumea din jur.

Acum n-ar fi intervenit, era un om reținut, dacă numirea lui Marchidan nu l-ar fi surprins. La consfătuirile dinainte nu se discutase acest caz, nici măcar azi — era o hotărâre luată în ultimul minut.

— Am toată stima pentru tânărul meu coleg, începu el, în tăcerea încordată din hală. Am lucrat împreună și… (Ezită, apoi spuse, convențional, neconvins, cuvântul obișnuit, fără ca alții să observe rezerva lui:) …și îl prețuiesc. După mine, faptul că-i tânăr nu reprezintă un neajuns. Tinerețea, pe care regret că n-o mai am, e o calitate, nu o lipsă!

Iar ezită; desigur vroise să citeze un faimos vers, dar renunță; ar fi fost prețios și neghiob. Treceau secundele, ceasornicul le număra, riguros, și el nu găsea un temei plauzibil de împotrivire, fiindcă nu vroia să mărturisească adevăratul temei, în ce consta îndoiala lui. În fine, continuă:

— Dar, fiindcă nu mi-e indiferent cu cine urmează să colaborez, vă atrag atenția că tânărul meu coleg e inginer electromecanic, nu navalist, și mi se pare bizar că un șantier naval… (Nu-și încheie fraza; se uită la ceas.) Asta e tot ce-am vrut să vă spun. Vă datorez treizeci și cinci de secunde.

După încordarea dinainte, oamenii râseră, socotind că inginerul Dutchievici vroia să răspundă cu o glumă asprimei arătate de director. Dar el nu glumea, rămase nemișcat, cu buzele strânse, cu chipul redevenit palid, în acea culoare de platină și oțel ca a părului, cu care aproape se confunda.

Directorul nu păru tulburat.

— Treizeci de secunde nu-i mult, zise. Le trec în contul meu. Dar veți vedea că am fi putut să le câștigăm. Iată ce am notat aici: inginer Marchidan, douăzeci și nouă de ani, nenavalist — poftim, e subliniat, deci știam.

Inginerul se înclină:

— Sânteți foarte prevăzător! Îmi cer iertare: pe viitor n-am să vă mai întrerup!

Spuse ultimile cuvinte sacadat, pe un ton care rămânea în ureche — ca o prevestire, ca o amenințare? Nimeni nu băgă de seamă; numai directorul schimbă o privire fugară cu omul din stânga lui, Donos, care stătea nemișcat, frecându-se doar, din când în când, la un ochi — și reîncepând să vorbească, își zise în sine: „Am greșit ceva!“ însă nici glasul, nici atitudinea lui nu arătau că era contrariat:

— Inginerul Marchidan nu e navalist, în schimb are o pasiune: vapoarele. De altfel, chiar locuiește pe strada Vapoarelor. (Era o glumă, nu un argument, deci oamenii râseră și atmosfera se însenină.) Aseară am stat două ore la dânsul, mi-a cântat la vioară. Cântă foarte frumos, nu știați… Am văzut că are cărți de construcții navale, care în biblioteca șantierului nu se găsesc. Sânt sigur că alții nu le au. (Dacă era o aluzie la Dutchievici, greșea iarăși, dar n-avea de unde să știe.) Câteva din ele, greu de găsit, sânt copiate de mâna lui, cu desene cu tot, de la început până la sfârșit. Asta nu înseamnă manie, ci pasiune. Tovarășe Marchidan, de ce n-ai urmat ingineria navală?

Tânărul inginer ridică din umeri:

— În anul când m-am înscris la Școala Politehnică nu exista secția navală.

— Așa?! Dar atunci dumneavoastră, tovarășe Dutchievici, cum de sânteți navalist…

— Da, știu ce vreți să mă întrebați, răspunse inginerul-șef, calm de data aceasta. Eu nu mi-am făcut studiile în țară.

— În Germania?

— Da.

— Și-n Italia?

— Da.

— La Roma!

— Exact.

— Dumneata de ce nu te-ai dus să studiezi la Roma? se adresă directorul lui Marchidan?

— Nu-i catolic! strigă cineva.

Marchidan ridică din umeri, încurcat.

— Bănuiesc că n-ai avut posibilități, conchise directorul. Te-am trimite noi acum, dac-ar fi nevoie, dar ai dovedit că ești destul de specializat. În rest, nădăjduiesc că inginerul-șef Dutchievici te va ajuta.

Acesta se înclină, rece și grav.

— Tovarășe Dutchievici, ne bizuim foarte mult pe dumneavoastră. Dându-vă un colaborator tânăr, intenția mea a fost să-i revină lui partea care cere eforturi fizice mai mari. Nu v-aș putea cere dumneavoastră, la cincizeci de ani…

— Cincizeci și șapte! rectifică inginerul, la fel de rece și grav.

— Nu-i arătați!… Dar, oricum, peste câțiva ani probabil veți ieși la pensie. Or, eu vreau să organizăm șantierul pentru un timp mai îndelungat… În concluzie, sper că-l veți sprijini pe inginerul Marchidan!

— Da!

— Mulțumesc!… Nu cântați cumva la pian?

— Nu.

— Îmi pare rău! Mi-ar fi plăcut să v-ascult împreună… (Se uită la ceas — se făcuse ora patru și douăsprezece minute — timpul trecea.) Iată, în linii mari, noua organizare a șantierului…

Citi, pe bucățica de hârtie — te și mirai câte puteau să încapă pe ea — alcătuirea serviciilor, ceea ce îi interesa mai puțin pe muncitori — altceva așteptau. Maistrul Golgota pocni din măsele: era numit șef al calei, post de mare răspundere, dar nu cel vizat.

— Iar acum, continuă directorul, să trecem la ceea ce este mai important. Vă făgăduiesc de la început că veți avea fiecare de lucru, și chiar mai mult decât așteptați. De altfel vom angaja imediat încă două sute de muncitori, la 1 septembrie alții, încât până la 1 decembrie numărul de astăzi se va dubla.

Fu un moment de tăcere în hală, parcă o stupoare, o clipă de neîncredere, de teamă, după care izbucniră deodată aplauze. Vestea aceasta, neașteptată, pica așa cum ar pica în casa flămândului o pâine mare, pufoasă și caldă…

Maistrul Golgota ridică o mână (faceți liniște!) și aplauzele încetară. Dar mulțimea era stârnită, oamenii se priveau unii pe alții — fusese vorba de desființare și când colo li se făgăduia tuturor de lucru, ba încă șantierul se mărea. Pe nesimțite, fiecare înaintă un pas, cei din margini alunecară pe lângă pereți și într-o clipă înconjurară tribuna cu pieptul lipit de ea.

— Mi-au plăcut aplauzele, continuă directorul, dar aflați că ne așteaptă o muncă uriașă. Vom construi vase, fiindcă asta-i menirea noastră, dar în

același timp vom construi și șantierul (râse), să nu-l mai recunoască Năsturaș… când s-o întoarce. Magaziile, remizele și atelierele se vor dărâma treptat, pe măsură ce vom ridica altele, de zid, cu ferestre mari și cu calorifer — am îndurat și eu iernile aici, știu cit sânt de aspre. Se fac proiectele în clipa asta; când vor fi gata o să le cunoașteți. Din ce-am găsit aici, în trei ani nu va mai rămâne decât utilajul; ducă-se dracului barăcile, și-așa aveau să putrezească!… (Se uită iar la ceas și zâmbi.) N-am ticuri! Ceasornicul îmi este un vechi dușman, așa că e mai bine să-l țin în față… Înainte de toate, ne vom îngriji să aveți ce mânca. Pentru început, Ilie Conțu va merge în județ să vadă de unde ne putem aproviziona. Cantinierul a fost concediat azi; mâine va sosi noul responsabil al cantinei; îl cunosc de șaisprezece ani. Dați-i timp câteva zile… Magazionerul este aici?

Uică își făcu loc în față și pocni din călcâie.

— Aici, să trăiți!

— Pe loc repaos, fârtate!

Comanda dată ca la armată era plata cuvenită salutului slugarnic; oamenii râseră, și magazionerul rămase dezumflat.

— Ce-i cu inventarul?

— Sâmbătă e gata… Să vedeți, am lucrat până noaptea, dar…

— Câtă pânză albă ai?

— Pânză albă? Șapte sute optzeci și trei de metri, patruzeci de santime.

— Lasă santimele, că nu sântem stămbari! Vei da din ea la cantină cât e nevoie pentru fețe de masă…

— Pânza e pentru cearceafuri, protestă de jos șeful contabil. Face parte din inventarul vaselor.

— Cine ți-a spus? Năsturaș, sau inginerul Baciu? Am să semnez eu bonul, dacă nu vrei dumneata. (Se reîntoarse la magazioner.) Știi câtă pânză de doc ai?

— O mie opt sute cincizeci…

Directorul făcu repede o socoteală în minte.

— N-ajunge!… Aș fi vrut să vă dau la fiecare câte cinci metri, pentru o salopetă… Ei iată, e vară, e cald, veți primi câte trei metri; dați-le nevestelor, să vă lucreze acasă… Vă veți face o bluză și un pantalon scurt.

— Că doar n-om fi copii de școală. Sântem oameni bătrâni, ce naiba!

— Nu-i nimic, moș Niculae, o să întineriți!… Ne vom îngriji ca pentru iarnă toată lumea să aibă lemne, grăsime, cartofi…

Erau făgăduieli mici, și nu prea numeroase, dar atingeau nevoile mari ale oamenilor. Totuși, acum nu mai aplaudă nimeni; se auziră murmure care nu știai ce înseamnă.

— Da să vedem cu ce-o să plătim! zise unul, adresându-se celor de pe-aproape. Că n-o să ni le dea pe gratis!

Inginerul Dutchievici, care asculta neclintit, simți cotul vecinului apăsându-l cu un anumit înțeles. Era un coleg vechi, șeful biroului tehnic.

— Demagogie! îi șopti acesta.

Dar el nu răspunse, se trase doar o jumătate de pas în lături.

Directorul continuă, după ce se uită pe furiș la ceas; își dădea seama că mișcarea aceasta putea să devină ridicolă sau enervantă.

— Vom face și altele, încă în cursul acestei luni; nu vi le mai spun acum, nu vreau să pierdem nici timp, și-apoi mi-e teamă că unii au început să se uite la mine cam lung. Mai bine să vedem și-apoi să vorbim. Dar, dacă vă făgăduiesc mâncare, îmbrăcăminte și căldură, va trebui în schimb să munciți.

Acum da, iarăși se învioră adunarea, se tălăzui, tulburată.

— Asta și vrem! se auziră glasuri. Numai că n-avem ce!…

Maistrul Golgota ridică mâna, să-i liniștească, iar directorul vorbi în continuare:

— Cât privește lucrul, nu va rămâne nimeni neîntrebuințat; dimpotrivă, mai angajăm alți muncitori, tehnologi și chiar ingineri. Întâi vreau să terminăm pescadoarele, ca să eliberăm cala, lua-o-ar dracu! Tovarășul inginer Dutchievici mi-a dat termen două luni pentru asta; eu cred că s-ar putea mai repede. Vorbesc cu marangozii: ce spuneți, oameni buni?

Marangozii erau strânși în mijlocul și în stânga halei, alcătuind grupul cel mai numeros — vreo două sute cincizeci de inși. Îndată între ei se stârni fierbere, se auziră glasuri ca un fel de ceartă. La pescadoare lucrau azi cinci echipe de câte treizeci de oameni; ceilalți așteptau alt lucru — își mâncaseră partea.

— Ei, hai, ce spuneți?

Din partea marangozilor nu veni nici un răspuns; discutau, se certau în continuare, de parcă ar fi fost singuri în toată hala.

Donos, care până atunci nu avusese prilejul să spună o vorbă, ci stătea nemișcat pe estradă, se uită la maistrul Golgota, ca și când i-ar fi cerut cuvântul, apoi se adresă marangozilor — aceștia păreau gata de încăierare:

— Vă dau o idee: întăriți echipele cu câte zece oameni, tot sânt o sută care stau de pomană!

Izbucniră glasuri:

— Asta e! Și noi tot așa spunem!

Dar alții se împotriveau, aveau pâinea în mână și nu vroiau să dea altora nici o bucată:

— Nu se poate, e munca noastră! Partea lor și-au terminat-o, și-au luat banii!

Maistrul Golgota își trase nuielușa din mâneca vestonului și începu să se lovească ușurel în cizmă, cu un fel de enervare.

— Nu-i munca voastră! zise Donos, fără să ridice glasul. (Avea un piept mic, dacă ar fi vrut să strige pesemne n-ar fi fost în stare.) E munca noastră, a șantierului. Dacă am dat o idee, judecați-o ca oamenii! Grija noastră e să terminăm cât mai repede pescadoarele!

— Și p-ormă?

— Ați auzit: o să fie de lucru pentru toți, altfel n-am mai angaja oameni. Ei, și-acum hotărâți-vă! Munciți cu toții, dați-i zor, să fie gata într-o lună!

Iar se frământă masa marangozilor, iar se certară, pe urmă maistrul Vintilescu ridică glasul:

— Hai, lăsați gura!… (Și întorcându-se spre tribună răspunse, în numele tuturora:) Se face!

— Într-o lună?

— Într-o lună!

— Bagă de seamă, asta se cheamă angajament!

— Știu!

Donos stărui:

— Ați auzit toți? E de acord toată lumea?

Marangozii aprobară.

— Atunci, după ședință, șefii de echipă să meargă la maistrul Golgota, să facă angajament scris — bună socoteală.

Maistrul Golgota pocni din măsele, iar Donos se trase înapoi un pas, pasul pe care-l făcuse în înfierbântare, vorbind cu oamenii.

— Vă mulțumesc că m-ați scăpat de pescadoare, reluă directorul. Ele vor fi ultima lucrare în lemn a șantierului.

O clipă fu liniște, altă clipă rumoare, apoi marangozii, parcă loviți cu măciucile între umeri, izbucniră în strigăte:

— Și noi ce facem?… Unde-s făgăduielile?… Asta nu-i cinstit, e păcăleală!

Cu greu se potoliră, ca să audă urmarea.

— Poate v-am păcălit puțin, vorbi directorul, cu un zâmbet copilăresc în colțul gurii, dar o să fiți mulțumiți de păcăleală. Vă e teamă că rămâneți fără lucru? Vă spun a treia oară, va fi de lucru pentru toată lumea!… Numai că o sută cincizeci de marangozi vor trebui să treacă la sudură și la cazangerie!

Nu fură strigăte, ci stupoare; oamenii păreau obosiți sau surprinși. Cei mai mulți tăceau, nedumeriți; câțiva protestară; unii socoteau că vor trebui să-și caute de lucru în altă parte — aici se sfârșise pâinea.

— Apoi dacă-i așa, ziceau, scrâșnind din măsele, mâine nu ne mai vede aici: să se spele pe cap cu pescadoarele!

Alții tăceau, blânzi ca mieii, nădăjduind că vor fi printre cei păstrați în vechea lor meserie. Fură și câțiva care se împotriviră cu glas tare:

— Cum așa? Sântem oameni bătrâni, să ne lăsăm meseria? Ce putem face noi la sudură, sau la cazangerie?

— N-au să treacă decât cei tineri! răspunse directorul, păstrându-și calmul.

Unii puteau crede că-i nepăsare, dar pe el situația marangozilor îl preocupase multe zile, o discutase și cu Golgota, și cu Donos, și cu tehnicienii; nu luase singur hotărârea.

— O să vedeți curând că fierul se lucrează mai ușor și mai cu spor decât lemnul. N-are nici crăpături, nici noduri; unde l-ai pus, acolo rămâne. Dacă vă temeți de lipsa banilor, aflați că pe timpul recalificării, care poate să dureze o lună, sau două, după sârguința fiecăruia, veți primi un salariu egal cu câștigul mediu din ultimile șase luni de zile. Mi se pare că ați câștigat mai mult decât cazangiii. Ei bine, de acum încolo au să câștige mai mult cei care lucrează fierul.

Marangozii amuțiră, iar directorul urmă, fără oprire:

— Și acum, iată ce va construi șantierul…

Era partea cea mai importantă a expunerii, și totuși nu dură decât cinci minute. Trecu peste oameni ca răpăitul unei ploi de vară, bogată și tumultuoasă, vărsându-se de sus cu o violență fertilă care zgâlțâie bolta cerului și năucește puțin natura. Cu toate nedumeririle stârnite, cu toată uimirea, nu întrerupse nimeni. Oamenii aflară că în primul rând se va

construi cala, pe pământul sănătos de sus; da, se va tăia malul — să nu se sperie nimeni, e pământ, nu cremene.

— Am obținut de la minister două comenzi mari! spunea directorul la tribună. Pe lângă cele patru șlepuri care lâncezesc de doi ani pe cală, vom construi încă șase, numai până la 1 august 1949; dacă inundațiile n-au să ne țină în loc prea mult, bineînțeles vor fi gata mai devreme.

De data asta se simți alt freamăt, mișcarea omului pe care îl lovește în ochi o lumină prea vie; zece șlepuri într-un an, pentru un șantier care în doi ani abia izbutise să înceapă patru, înșirând tablele de fund și montând câte o varangă, o carlingă ici-colo?! Directorul nu le dădu timp oamenilor să-și mistuie uimirea:

— În același timp, vom pregăti materialul, în serie, pentru alte zece șlepuri; montajul lor va începe la primăvară, pe cala nouă…

Douăzeci de șlepuri — o adevărată flotă fluvială! Și încă nu era tot; cele spuse depășeau puterea de înțelegere a oamenilor:

— Până la 1 septembrie 1949 vom mai construi o motonavă de nouă sute de tone; va fi pentru noi certificatul de naștere al șantierului. Știți că un asemenea vas urma să se construiască înainte de naționalizare; dacă l-ați întreba pe Năsturaș v-ar spune că fusese o glumă; de fapt era o escrocherie. Noi vom face vasul, dar ca să izbutim trebuie să punem în el nu doar puterea brațelor și știința creierului, ci și bătăile inimii; să ne facem din el o mândrie!

Cuvintele, spuse cu o emoție vizibilă, nu trezeau însă în oameni simțăminte pe aceeași măsură. Se înfierbântaseră, confundaseră câtva timp realitatea cu reveria și-acum se trezeau cu un fel de durere în tâmple, ca după beție.

Toți cei aflați acolo știau ce reprezintă un șlep de o mie de tone, și mai cu seamă o motonavă, construcție nouă pentru ei, îndrăzneață și nespus de dificilă. Știau câte vagoane de tablă înseamnă fiecare, câte tone de cornier, câte mii, zeci de mii de nituri, bătute migălos, unul câte unul.

Directorul, spre deosebire de ei, își păstra vechea temperatură, ca și când ar fi ignorat datele elementare ale meseriei.

— Concepția acestui vas aparține șantierului. Anteproiectul a fost întocmit de inginerul Marchidan și se află acum la București, pentru aprobare. Vă anunț că dacă probele vasului vor fi mulțumitoare, la anul vom construi încă patru, în serie. Iar anul următor, vom trece la o motonavă mai

mare, de două mii, sau două mii cinci sute de tone. Nu vreau să mă duc cu gândul prea departe, dar cred că peste zece ani vom construi vase de patru și de cinci mii de tone…

Din mijlocul mulțimii amuțite, se ridică un glas întrebând, cu o nedumerire enervată, în care se simțea și persiflare, ascunsă fără nici o dibăcie:

— Ce-o fi la anul om mai vedea, tovarășe director, nu vă fie cu supărare! Dar până una-alta, dacă punem încă șase șlepuri, adică în total zece, pe cala asta veche cum îi spui dumneata, că deocamdată n-o vedem pe cea nouă, nu mai încape pe ea nici un ac, vorba românului. Ori ai uitat că avem în fața șantierului șapte șlepuri și cinci ceamuri care trebuie reparate până la toamnă? Cred că asta trebuie să fie pentru noi o grijă mai mare decât nu știu ce motonave de patru mii de tone, cum nu s-au mai construit în țară. Și-apoi, vorba românului: ce-i în mână nu-i minciună! Motonavele or fi, pe hârtie, dar șlepurile sânt colea, ne-așteaptă și ele, așteptăm și noi să punem ciocanul! De ce să dăm vrabia din mână pe cioara din par, vorba…

Directorul, care ascultase până aici cu capul în jos, cu o aparentă nepăsare, găsind poate în întreruperea aceasta intempestivă un prilej să-și tragă răsuflarea, ridică ochii de pe ceasornic.

— Ajunge, tovarășe Ispir, am înțeles! E de ajuns o măciucă la un car de oale, vorba românului. Știu ce te doare: dumneata aveai un acord cu vechea direcțiune, pentru repararea șlepurilor foste ale lui Petrini… Socotește-l anulat, și dacă nu-ți convine, judecă-te cu Năsturaș; noi vom lucra după alte norme. Și ca să-ți răspund la întrebare: dumneata îți închipui că, dacă eu aș fi uituc, din douăzeci de oameni care m-au ajutat să întocmesc planul de lucru al șantierului, nu și-a adus aminte nimeni de șlepurile acelea? Da, nu avem loc pentru ele pe cală, dar le vom duce pe malul celălalt și le vom repara acolo.

Această idee stârni mai multă uimire decât programul uluitor enunțat adineauri. Pe malul celălalt nu era nimic, decât pământ gol, iar mai departe balta, cu năvoadele pescarilor.

— Materialele le vom transporta cu bacul, tablele gata găurite; nu-i nici o greutate, nu vă uitați așa la mine! Alezarea găurilor s-ar putea face la nevoie și cu bormașina de mână, niturile s-ar putea bate cu ciocanul, ați mai lucrat așa până acuma. Dar va fi foarte ușor să transportăm dincolo grupul electrogen…

Șantierul avea un grup electrogen, care se punea în funcțiune când se oprea lumina de la uzină, deși forța lui nu era îndestulătoare pentru toate atelierele; în asemenea împrejurări, se lucra numai acolo unde se cerea urgență mai mare. Pentru anexa de pe malul celălalt — ciudata născocire — grupul electrogen ar fi fost tocmai bun, dar cum rămânea șantierul?

— Pentru producția noastră viitoare, în nici un caz nu ne putem bizui pe uzina orașului, care nu are putere să satisfacă toate industriile — și cu atât mai puțin pe un grup electrogen de 18 kilovați — asta-i o jucărie! În clipa de față se construiește o linie de înaltă tensiune, o ramificație, de la Găgiulești, din linia principală care alimentează Capitala. Într-o lună vom avea curentul asigurat în curtea șantierului…

După această lămurire, directorul se opri, își șterse cu batista nădușeala de pe frunte — era cald în cazangerie, băga de seamă abia la urmă — luă ceasornicul de pe masă și îl puse la mână.

— Cu asta s-a terminat, tovarăși… Scopul adunării a fost să vă arăt, în linii mari, ce avem de făcut de azi încolo. Un asemenea plan nu poate fi discutat înainte de a i se ști detaliile. Ne vom aduna din nou și vom vorbi, la momentul potrivit — și de câte ori va fi nevoie. Până atunci, cine are ceva de observat, de propus, de cerut, de criticat, să scrie în câteva rânduri pe hârtie — deslușesc ușor toate scrisurile — iar hârtia s-o aducă la birou; le voi citi personal, pe toate — nu am secretară.

Făcu o pauză scurtă după care urmă, mai încet, aproape timid, schimbând complet tonul:

— Nu a fost lucru ușor să ni se dea comenzi așa de mari și să ni se aprobe planul de refacere a șantierului. Cineva m-a întrebat atunci dacă mă bizui pe oameni; cunoșteam bine numai pe unii și gândindu-mă la ei am răspuns că mă bizui pe toată lumea. Vă întreb acum, poate cam târziu: am greșit oare?

Se auzi vântul măturând acoperișul de carton al halei. Întrebarea fusese și timidă și neclară. Maistrul Golgota își lovea ușurel carâmbul cizmei cu nuiaua. Așteptarea se prelungi penibilă și în clipele următoare, până când un glas gros și răgușit rupse tăcerea. Vorbea Panait Gheorghe, nituitorul, și glasul lui, deși vătămat de tutun și de fumul cărbunelui, nu era lipsit de putere, nici de căldură umană:

— Dacă am înțeles eu bine întrebarea, dumneata, ca director, vrei să știi cam ce oameni om fi noi ăștia, care ne-am adunat acilea. Apoi să știi că sântem de toate felurile. Spui că pe unii din noi îi cunoști bine și la ei te-ai

gândit când ne-ai luat pe noi toți ăștilanți pe garanție. Iacă, nu știu cine or fi oamenii aceia, cum arată la chip, ce meserie au; numai că, rogu-te, pune-mă și pe mine alături de dânșii. Cum mă cheamă știi, ce lucrez m-ai văzut — și mai sânt și alții la fel, mulți, crede-mă pe mine!

Izbucniră aplauze ici, colo, apoi se întinseră, cu sobrietate, dar convingătoare, în întreaga hală. Ele continuară, până ce directorul, cu o privire la ceas, ridică mâna.

— După câte înțeleg, înseamnă că ne putem bizui pe toată lumea; vă mulțumesc! E ora patru și jumătate… Bună ziua!

Maistrul Golgota dădu să deschidă gura, ca să anunțe închiderea ședinței, conform obiceiului, dar aplauzele izbucniră din nou, silindu-l să pocnească, o ultimă oară, nervos, din măsele. De altfel, directorul nu mai era alături; o dată cu ultimul cuvânt, sărise de la tribună și se pierduse între oameni, deschizându-și drum spre ieșire.

Vecinul inginerului Dutchievici se uită la ceas; arăta într-adevăr patru și jumătate — și treizeci de secunde. Făcu o strâmbătură și zise, prin colțul gurii:

— Sforar!

Dar Dutchievici nu-i răspunse, ci porni, netulburat, spre ușile halei.

Ana Odeta rămase printre cei din urmă. În clipa când directorul spusese: „nu am secretară“, ea se înroșise foarte tare. I se păruse că aceste vorbe însemnau o mărturisire, vroiau să arate că e singur, nu are nici o femeie în preajmă…

Săptămână care trecuse, Ana Odeta lucrase cu Uică la inventar. Erau mii de articole: robinete, rodanțe, întinzătoare de sart, tacheți, babale, hublouri, trombe de aerisire, capete de căngi, pompe, mii de piese, de oțel, de fier, de fontă, de aluminiu, de bronz, fiecare în felurite mărimi, și fiecare se înregistra, pe categorii, chiar dacă într-o categorie nu găseai decât două sau trei bucăți.

După magazie, luară la rând remizele: tablă, colțar, fier lat, fier rotund, materiale dezasortate, aruncate vraiște, răscolite de cazangii.

Ana Odeta stătea de dimineața până seara târziu în picioare, urmându-l pe magazioner, cu foile de inventar pe o bucată de placaj; nu era placaj gros,

dar după o oră începea să atârne greu. O durea brațul, în umăr și-n cot, iar degetele de la mâna dreaptă, între care ținea creionul, făcuseră bătături. Venea îmbrăcată când cu o bluză și o fustă, când cu o rochie veche de doc cafeniu, decolorată de soare, cu părul strâns pe ceafă, cu buzele nevopsite — dar, cu toată cumințenia acestei înfățișări, feminitatea ei, atât de exersată, izbucnea din fiecare mișcare, ascunsă sub rochie, din fiecare bucățică de piele rămasă liberă: gâtul, brațele, picioarele de la genunchi în jos.

Curând se obișnuiră cu toții s-o vadă prin curte, urmându-l pe Uică, mică pe lângă el, iar acesta răsucindu-și mustața din mers, dând parcă să se înțeleagă multe despre drepturile lui.

Acasă, Ana Odeta nu spunea un cuvânt despre viața în șantier, despre intențiile ei de viitor; rămânea mută la întrebări, la îndemnuri și lamentări.

— Mamă, m-ai lăsat pe drumuri! Din ce-o să trăim? Din șase mii pe lună, cât îți dau ei?

De la Miltiade venise un apel ultimativ: „Ai să-ți muști pumnii mai târziu! Te aștept până la 5 iulie; sper că ți-a mai rămas atâta minte ca să te hotărăști cât mai e timp!“ Mătușii Didona îi lipsea curajul s-o îndemne la drum — era pățită; decât s-o știe bogată, dar departe, mai bine săracă aici, că doar o fată ca ea nu putea să rămână singură și fără sprijin bărbătesc.

— Scrie-i, mamă, să ne trimită ceva, dacă te iubește! Că altfel e galanton, ce să spun!… P-ormă om mai vedea noi ce-o fi!

N-avea deocamdată propuneri concrete, dar nu făcea decât să umble toată ziua, să iscodească, să se frământe în căutarea unui bărbat bun.

Fata adormea curând, după ce mânca te miri ce, o salată de roșii, cu untdelemn puțin, o farfurie de cartofi prăjiți. Stăruințele mătușii o urmăreau și-n somn. Aceasta stătea la căpătâiul ei până târziu, cu lumina care venea de-alături, nu ca s-o supravegheze, ci ca să-și continue cearta sau îndemnurile, de parcă n-o vedea dormind.

Uneori, în somnul ei greu, Ana Odeta se dezvelea de căldură, lăsându-și trupul pe jumătate gol. Mătușa o cerceta, cu admirație, până îi veneau lacrimi în ochi.

— Uite ce gleznișoară, mamă, și ce genunchi, ptiu, să nu te deochi! Și ce mijlocel, și ce țâțe, of, de ce nu le am eu!

Se întâmpla câteodată ca la stăruințele ei, când glasul se ridica peste murmurul obișnuit, fata să deschidă ochii, buimacă de somn:

— Ce este? Ce faci aici?

— Jelesc, fata mamii, când văd cum te ofilești!
— Nu mă ofilesc, ce-ți veni!?
— Ba te ofilești, că femeia fără bărbat e ca răsadul neudat la timp!
— Și ce vrei să fac?
— Caută-l, maică, până nu-i târziu!

Nu mai de mult decât noaptea trecută, repetându-se aceste stăruințe, fata izbucnise în plâns. N-o jigneau vorbele mătușii, nici năravul, i le știa de mult, dar simțise și ea, deodată, nevoia unei mângâieri, a unui braț care să-i cuprindă mijlocul, s-o, frângă puțin. Dimineața, la cinci, se trezise cu sufletul limpede, cu trupul odihnit, de parcă n-ar fi fost atât de zdrobită în ajun și pornise înviorată spre șantier; mai lipsea să-și pună o floare în păr, ca fetele pe care le întâlnea în poartă, așteptând să le vină rândul la ceasul de pontaj, înconjurate de băieți guralivi.

Nu mai știa limpede ce-ar fi vrut, ce-ar fi fost cu putință din ceea ce aștepta, nemărturisit. Și iată că astăzi întâlnise pe neașteptate, unde ar fi bănuit mai puțin, pe omul acela de demult. O jumătate de oră nu făcuse decât să se uite la el, cu o nedumerire care o mai stăpânea și acum. Când el sărise sus, cu palma sprijinită în estradă, i se păruse că palma se sprijinea de umărul ei — îi simțise greutatea elastică, în trup.

Era îmbrăcat cum îl revăzuse la tramvai, atunci, cu o cămașă albă și un pantalon de dril — și parcă se mai subțiase între timp. O izbise slăbiciunea lui; l-ai fi crezut bolnav, dacă n-ar fi avut mișcările atât de sigure și ochii atât de vii. Nu mai semăna de loc cu flăcăul de acum nouă ani; în unele clipe se întreba dacă nu o mințea amintirea, dacă nu-și făcea închipuiri. Timpul îl răvășise, îi pusese o paloare profundă pe chip, o lumină grea în ochii aceia așa de verzi cum nu mai văzuse alții de-atunci. Dar era el, când râdea îl recunoștea pe deplin; orice altceva ar fi înșelat-o, râsul și glasul erau ale lui, nu se schimbaseră între timp… Ar mai fi trebuit să fluture o păpușă în mâini, aplecat peste parapet, biată jucărie pătată de uleiuri și de cărbuni, și să spună: „O capătă cine stă un minut la fund!“…

Oare ce se întâmplase cu el în anii care trecuseră de atunci? Unde plecase, de unde venea acum?

Iar anii ei… Dacă ar fi putut să și-i smulgă din inimă și din trup, să-i lege într-un sac, cu o greutate la fund, să-i arunce în Dunărea aceasta care ascundea atâtea în adâncurile ei de mâl, și să se ducă la el, râzând, cu ochii ei de copil, de demult: „Marinarule, eu sânt Odeta, Surioara, mai știi?

Mergeam pe punte în mâini, mă dădeam la fund, iar tu îmi făceai jucării!…“

Oamenii plecaseră din hală, grupându-se pe prietenii, discutând, exclamând, stârniți, iar ea rămase lipită de stâlp, până ce-l auzi pe Uică, strigând-o pe afară, autoritar și grăbit. Atunci își luă bucata de placaj pusă alături și alergă după el; mai aveau de inventariat buștenii de stejar și cheresteaua stivuită pe sute de metri, lângă gardul de sârmă dinspre sud.

Rămase iarăși până seara târziu, scriind: dulapi de brad 5 pe 20, șase metri lung, 579 bucăți; dulapi de brad 6 pe 25, cinci metri lung, 803 bucăți… Și scânduri, și grinzi.

— Le iei acasă, tovărășico, și mâine vii cu cubajul făcut!

Cei doi manipulatori se spălau pe mâini și pe gât, la cișmeaua care făcea noroi în jur.

Ana Odeta intră în biroul magaziei să-și lase bucata de placaj — hârtiile le făcu sul. Îi era rușine să spună că nu știe să cubeze; avea să se ducă în vecini, era o fată care lucra la fabrica de cherestea…

Uică o urmă și-o întrebă, șoptit:

— Ce zici, duduiță?

Ea nu răspunse. El stărui:

— Ți-a plăcut?

Nu-i răspunse nici acum; își luă hârtiile și ieși… Dar aceste întrebări se puseseră în multe părți de la ora patru și jumătate până acum — se puneau încă, în fel și chip — n-aveau să înceteze curând.

Inginerul Dutchievici ședea pe o canapea năpârlită, în fundul cafenelei Elite, cu un pahar mare de coniac în față, având băutura pe fund, un tabiet vechi și singurul care i se cunoștea. Nu era însurat, nu avea copii, nu-l vizitase nimeni acasă de cinci ani de când venise în oraș, își ținea ușa închisă, trăia acolo ca urșii în bârlog, și ca urșii se arăta de ursuz în fața celor ce-ar fi vrut să știe mai multe despre viața lui.

În schimb, seara, de la opt până la zece, putea fi văzut la cafenea, bându-și coniacul cu înghițituri mici, meditând sau toropind, cu chipul împietrit, cu ochii pe jumătate închiși. Cuiva ar fi putut să-i pară enigmatic, dar, în orașul acesta, lumea de la cafenea nu credea în existența complicațiilor

sufletești; era o lume de foști bogătași — filozofia lor se rezuma la atât: „Ai, ești fericit; n-ai, te ia naiba — restul nu contează nici cât un sac rupt!“

Să nu fi fost îmbrăcămintea lui atât de îngrijită, cravata înnodată cu meșteșug, gulerul apretat și acea înfățișare care-l făcea să se distingă între mulți, nimeni nu i-ar fi dat bună ziua acestui om singuratic și ursuz. Un coniac la cafenea, între armatori și exportatori scăpătați, între negustori speriați și misiți întreprinzători, nu era de ajuns ca unul venit din altă parte să fie încetățenit; inginerul rămânea un străin. Știindu-i-se obiceiul, cunoscuții îl salutau de la distanță; nimeni nu venea să se așeze la masa lui.

În seara aceasta însă cineva veni, e drept, nu prea aproape, ci la masa vecină, așezându-se pe aceeași canapea cu el.

— Bună seara, cucoane!

În lumea cafenelei Elite cuvântul „domn“ se adresa doar ca semn de rezervă oamenilor suspecți sau necunoscuți. „Cucoane“, în schimb, dovedea și intimitate, și afecțiune, și respect în același timp.

Inginerul ridică ochii, impasibil, după o scurtă tresărire care arăta că fusese neplăcut surprins.

— Bună seara, domnule Topologu.

Noul venit, care purta în loc de nume o poreclă, era casierul șantierului: blond, scund, cu ochii cârpiți, cu o chelie rotundă, acoperită în parte, foarte iscusit, cu părul adus de la ceafă până pe fruntea brăzdată de mici încrețituri.

Ceru o cafea, aprinse o țigară și, slobozind fumul, se trase cu câteva palme mai lângă vecin.

— Ce zici?

Inginerul nu zise nimic; întoarse doar capul spre el, singura politețe pe care o putea face, fiind totuși un om bine crescut.

— S-a urcat scroafa-n copac! urmă noul venit.

Neparticiparea celuilalt la o conversație începută așa de abrupt nu-l împiedică să continue, monologând, sub stăpânirea unei enervări pe care și-o arăta trăgând din țigară des și scurt:

— Adică să vină un nespălat, care până mai ieri se ploconea în fața mea, cu patru clase primare, de Ilie Conțu vorbesc… Păi de ce să fie el mai sus ca mine, care am studii superioare, mă rog, și experiență și, cum să spun, am făcut ceva în acest șantier, mă stimează lumea, am un nume, nu?

Tâmplarul Conțu, șeful serviciului administrativ! Îmi plesnește obrazul de rușine numai când mă gândesc!…

Făcu o pauză în care ochii cârpiți, sub perdeaua fumului de tutun, încercară să citească o aprobare pe chipul vecinului așa de impasibil și de tăcut. Neputând să citească nimic, se trase încă o palmă spre el și continuă, râzând strâmb:

— Să vezi haz când s-o încurca în hârtii! Păcat de Mititelu că nu-și ține demnitatea și se… de contabilul-șef vorbesc. E un fricos, tremură să nu-l dea afară, altfel, eh, parcă nu-l știu eu! Dar de dat afară tot au să-l dea, după ce-au să stoarcă untul din el și-au să găsească altul, de-ai lor; ai să vezi, cum mă vezi pe mine acum!

Dutchievici nu-l vedea, întorsese capul și se uita drept în față, încălzind paharul cu coniac în mâini.

— Și cum, cucoane, nu zici nimic?

— Despre ce?

— Despre noul șef al serviciului administrativ!

— Cred că-i un gospodar harnic și priceput!

— Ei poftim!…

Casierul pufni de câteva ori în șir, cu pauze lungi, supărat nu doar pe soartă, ci și pe vecin, care nu participa la indignarea lui, până ce în ochi i se aprinse o licărire nouă de șiretenie și venin.

— Dar de Marchidan ce zici? întrebă apropiindu-se încă o dată, de data asta mai mult, până ce Dutchievici îi simți umărul lângă al său.

Neprimind răspuns, continuă, apăsând pe fiecare cuvânt:

— Păi cum, cucoane, să ți-l pună în coastă dumitale, om în vârstă, fin, respectabil, cu studii în străinătate?… E-o tactică! (Făcu o pauză indignată.) N-ar fi fost normal să te numească director?!… Au pus un ciocănar! L-ai văzut cum se exprimă?… Parc-ar veni de la universitate! De unde dracu știu ăștia să vorbească? Fac școală cu ei noaptea, îi freacă, îi învață de toate!

Inginerul sorbi ultima picătură de coniac.

— Ia spune, continuă vecinul, aplecându-se spre el mai stăruitor, îți dai demisia?

— Dar dumneata?

În clipa aceea făcură o mișcare amândoi deodată; Dutchievici, care pusese din timp o hârtie de o sută de lei pe masă, sub paharul golit, se ridică să plece. Fără să vadă mișcarea lui, casierul se smuci de lângă el și alunecă

pe canapea până la vechiul loc, unde, prefăcându-se nepăsător și distrat, începu să bată darabana cu degetele în masă.

Pe ușă intrase un client nou, funcționar venit de curând la șantier, Matache, șef la serviciul personalului. Avea obrazul țepos, albăstrui, spinarea adusă și ochi de miop, imenși sub lentilele ochelarilor cu multe dioptrii. Omul se îndreptă spre galantarul cu prăjituri de lângă vitrină, trăgând după el o fetiță palidă și firavă; îi semăna într-un fel, era desigur fata lui, purta și ea ochelari de mioapă. Probabil ieșeau de la cinematograf, fiindcă strada tocmai se animase.

Casierul se speriase degeaba; bietul om nu putea să vadă până în fund, mai ales prin atâta fum, dar oricum… După ședința de azi, Dutchievici, de… Mai bine nu-l cunosc și nu-l știu, treaba lui!

Nu există un instrument care să măsoare tulburarea sufletului omenesc, în grade, în atmosfere sau în alt chip; mai degrabă trebuie s-o bănuiești, s-o presupui. În seara aceea era de presupus că tulburarea lui Ilie Conțu și-alor lui, de acasă, nu se clasifica printre cele mai mici.

Noul șef al serviciului administrativ locuia în afara orașului, într-o mahala nouă, zisă a demobilizaților, aproape de șantier, unde moștenise o bucată de loc, de la taică-su, care fusese împroprietărit în 1918, când venise de la război.

Aici își făcuse Ilie Conțu casa, după însurătoarea lui cam târzie — trecuseră șapte ani de atunci; începuse s-o ridice în timpul când prin alte părți bombele dărâmau ziduri și-ți trebuia mare tărie de suflet ca să crezi într-un sfârșit bun. Pe urmă căzuseră bombe și asupra orașului, căutând mai cu seamă fabricile — și-n jurul lui Ilie Conțu erau numai fabrici; dar nu-i atinseseră casa, nu pierdu nici un ochi de geam.

Așa cum o vedeai astăzi, ai fi dat pe ea multe parale, deși el o făcuse mai din nimic, cu trudă și cu răbdare, și cu un netăgăduit simț pentru frumos. Zidurile erau de chirpici; o vară întreagă frământase nevasta pământul, cu picioarele — el era la lucru, în docuri, n-o ajuta decât seara și duminicile, când ar fi avut dreptul să se odihnească puțin. Două odăi mari, sală, bucătărie, cămară, magazie… Deasupra, carton asfaltat, tabla era scumpă, țigla cerea șarpantă mai grea, material mult. Dar pe cartonul negru,

întinzând smoală iar deasupra presărând praf verzui de piatră, aruncat de mozaicari ca fără folos, vopsind roșu șipcile care leagă cartonul, acoperișul părea al unui „cottage“ pentru vilegiaturiști — și costase, cu totul și cu totul, fără muncă, lei una mie două sute, în 1942.

Tâmplăria făcută din scânduri de ambalaj, luate din port pe preț mic, fusese lucrată numai de mâna lui — era în meșteșug. La fel dușumeaua și chiar mobila, paturi, mese, scaune, dulapuri, numai brad, dar frumos lustruit, pe alocuri cu înflorituri. Făcuse și baie, mai târziu, despărțind antreul cu un zid spre fund — cu scurgerea afară, cu ciment pe jos, doar că avea cadă de scânduri, iar apa venea vara dintr-un butoi, care se încălzea singur la dogoarea din pod. Iarna, cazanul pe mașina de gătit — și foc dedesubt. Ilie Conțu nu făcuse asemenea lux pentru a stârni pizmă printre vecini — curățenia sufletului însemna pentru el să fii mai întâi spălat și curat la trup.

Nevasta și-o găsise într-o familie de oameni necăjiți, dar fără cusur — munciseră amândoi alături, la fel de curați în suflete și în gând. Iar rodul acestei pure uniuni fuseseră doi copii, amândoi băieți — de cinci ani primul, mezinul de patru — încă plăpânzi.

Apoi, în 1945, deschizându-i cineva capul, Ilie Conțu se înscrisese la comuniști. Făcuse acest pas nu ca să spulbere nedreptăți — nu le vedea limpede, se născuse cu ele, i se păreau orânduiri firești. Se înscrisese dintr-o pornire blajină, să capete de la partid acel ajutor, negăsit până acum, ca să facă puțină regulă împrejur, că prea era murdară și nechivernisită mahalaua lui, prea trăiau rău oamenii aici. În alte vremuri, poate s-ar fi străduit să ajungă la bătrânețe primar, pentru binele obștesc, nu spre a se fuduli. Comuniștii îl ajutau să-și înfăptuiască gândurile neașteptat de curând.

Și îndată tâmplarul se puse pe lucru, făcând ceea ce îl îndemna firea lui: se apucă de gospodărit.

Oficial se chema că-i delegat de cartier, ceea ce și era scris în hârtii. În această calitate sâcâi multă lume, pe prefect, pe primar, pe directorul uzinei, cel care dădea apă și lumină în oraș, pe directorul cadastrului, al drumurilor și-al salubrității, sâcâi și pe vecini, scoțându-i la muncă voluntară — că până nu pui și tu mâna, mă frate, nu iese nimic! Și în doi ani, mahalaua devenise de nerecunoscut — se chema cartier acum… Trase apă pe străzi, iar la colțuri făcu cișmele, să scape lumea de puț, mai ales că în puțuri apa nu era bună; avea și gust sălciu, purta și molima febrei tifoide, bolnăvind pe

mulți. O parte din gospodari își făcură cișmea chiar în curte, ba unii, bunăoară Uică, traseră țeava până în bucătărie, să deschizi robinetul — și-atât. Dar pe Uică, țeava și robinetul, și altele, nu-l costau nimic, mai dăduse și la vecini; lui Ilie Conțu, nu.

O dată cu apa, se puseră stâlpi pe străzi și se aduse lumină electrică în case, sfârșindu-se cu coada la pompa de gaz.

Apoi se cără piatră, cu camioane, luate împrumut de la fabricile din jur, și cu brațele gospodarilor, deși aceștia, destul de trudiți cu muncile lor cam bombăneau și-l înjurau pe Ilie Conțu în gând. Curând însă oamenii văzură binefacerea acestei strădanii: se pavară străzile, nu cu piatră cubică, ci doar cu bolovani de râu, iar trotuarele cu lespezi de calcar, aduse cu șlepul, din sus. (Nici șlepurile, nici remorcherele nu costaseră nimic. Îl costaseră doar pe Ilie Conțu zile de alergătură și oboseală la gură, pe la armatori, pe la societăți.) Când ploua, nu se mai făcea glod, pe secetă nu se mai ridica praf. Acum gospodarii puteau să meargă cu încălțămintea neînnoroiată până în șosea sau până la tramvai; nu mai umblau cu surcelușa în buzunar, să se curețe când ajungeau la locul curat.

Azi lumea îi era recunoscătoare lui Ilie Conțu și-l respectau chiar cei mai afurisiți, de unde la început îl priviseră cu toții ursuz. Doar unii îl numeau în batjocură „tovarășul domn primar“, dar nici aceștia nu puteau spune despre el că făcuse ceva în folosul lui, mai ales că era între cei doi sau trei gospodari care nu își trăseseră lumină în casă, deși avea stâlpul la doi pași de acoperiș; o fi fost greu de crezut, dar când ai numai o leafă, doi copii și o nevastă care să îngrijească de ei, nu poți să scoți dintr-o dată nouă mii de lei pentru instalație și pentru branșament.

Aceasta era situația lui Ilie Conțu în casa lui și în cartier, în ziua când se auzi că fusese numit șeful serviciului administrativ la șantier.

Se întoarse acasă abia pe la ora șapte — mai stătuse de vorbă cu unii, mai chibzuise la cele ce avea de făcut, zăbovise prin curtea șantierului, cercetase grămezile de fiare, stivele de cherestea, maldărele de cărbuni, unde până acum nu fusese treaba lui și, socotind că prima datorie era să pună ordine în acest balamuc, își și întocmise un plan de lucru pentru a doua zi.

Veni, așadar, în preajma înserării, cu vreo zece inși după el, unii să-i dea sfaturi, alții să-l lingușească: nu-i puțin lucru să fii șeful serviciului administrativ!

Nevasta aflase de la alții; îl primi la poartă, cu ochii înlăcrimați, și bucuroasă, și speriată. Copilul cel mare era la răspântie, înălța un turcaleț, dând porunci cu mâinile la spate, cu burta înainte, de parcă el ar fi fost șef, nu taică-su; cel mic se ținea de fusta maică-si, privindu-și părintele cu o precoce admirație.

— Ile (așa îi spunea lui Ilie Conțu nevasta), e adevărat?

— E adevărat, uite, se-ntâmplă și minuni!

Pe vremea când mergeau la biserică, în viața lor nu fusese nici o minune, decât cei doi copii, dar aceștia veneau la oricine, și la oamenii cu credință și la păcătoși!

— Ile, și-au făcut râs de tine! (Nevasta se închină.)

— Hei, fetică! (așa îi zicea el nevestei și astăzi, ca la început, când o luase de la părinți). Râsul ăsta înseamnă optsprezece mii pe lună! Auzi tu? Am scăpat de griji!

Atâta aflase că va fi salariul lui: Topologu, casierul, venise după el la sfârșitul ședinței și-l informase numaidecât.

În clipa care urmă, Ilie Conțu, rușinat de trufia lui, schimbă vorba repede:

— Ia, fetică, mai bine pune mâna pe cinci sticle și du-te la colț de adă niște vin să ne omenim.

Vroia să-i cinstească pe ceilalți, suita lui, că el unul, din deprinderea veche a sărăciei, nu prea punea gura pe vin.

Femeia se uită speriată la el.

— Și…

— Du-te și-i ia, că n-o să ne închinăm la ei!

Aveau șase sute de lei în casă, bani mici la acel timp, puși bine pentru unele nevoi — și sticla de vin, molan roșu, acriu, costa o sută, deci zburau cinci.

— Păi mâine…

— Hai, du-te, dacă îți spun!

Femeia se duse după vin, zăbovi, lăsă sticlele la cârciumă, se abătu pe la casa de rugăciuni, că în cartier nu era biserică, se lăsă în genunchi și ceru sprijinul lui Dumnezeu, cu fruntea de dușumea, speriată de mărire în smerenia ei…

Apoi veni cu vinul, puse un ștergar lung pe masa de sub umbrar; erau numai flori în jur, cârciumărese cărnoase, ochiul boului, languros și mut, petunii albe, albăstrii, roșii, proaspăt udate, regina nopții începea să se

deschidă, împrăștiindu-și mireasma. Aduse femeia și scăunele din casă, băncile de pe cele trei laturi ale mesei nu erau de ajuns, aduse pahare și murături — n-aveau alt mizilic — și oamenii începură să ciocnească:

— Să trăiești, nea Ilie!

— Să fie într-un ceas bun!

Ilie Conțu ciocnea cu fiecare, dar punea paharul la loc. Nimeni nu-l îndemna, îi știau obiceiul — și-apoi toți urmăreau să-i fie în voie, de ce să-l sâcâie tocmai acum?

După urări, vorbiră de șantier, fiecare având grijă să-și spună păsul lui:

— Măi Ilie, eu aș zice să…

— Lasă asta; în primul rând și mai întâi…

— Stăi, mă, că omul n-are zece urechi… Mă nea Ilie, vezi dumneata…

Ilie Conțu nu-i asculta, prea se înghesuiau mulți, și-apoi gândise el destul azi, știa ce are de făcut, nu după toanele cutăruia, sau cutăruia… Era doar nemulțumit că oamenii nu-i spun „tovarășe șef administrativ“; prieteni, mă rog, și vecini, înțelegea orice, la un pahar de vin, dar dacă vroiau să vorbească de șantier, nu era ăsta gradul lui?

Asupra acestei nemulțumiri, la poartă se ivi și Uică, venind de la șantier. Ilie Conțu nu-l avea la inimă, se posomorî, dar îndată totul în el se schimbă.

Magazionerul veni până în fața mesei și pocni din călcâie:

— Să trăiți, tovarășe șef!

Nu, nici vorbă, nu vroia să-și bată joc, avea alte cusururi, puteau să-l socotească cei de față, bunăoară slugarnic și lingușitor, nici Ilie Conțu nu-l credea altfel, dar semnul de respect al magazionerului, chit că prefăcut, venea tocmai la timp să-i învețe ceva și pe cei din jur.

— Să trăiești, nașule! zise, mulțumit. Ia vino colea și șezi!

— Lasă, tovarășe șef!

— Hai mă, ei haide, că doar nu sântem la servici. De unde vii? Uică își umflă pieptul, ca un curcan, dar în glas fu sfios și modest, ca și cum ar fi greșit:

— De la șantier!

— Cu inventarul?

Ilie Conțu vroia să arate că știe treburile, întreba ca șef, nu ca vecin.

— Cu inventarul! oftă Uică. M-a deșălat!

Și își luă un aer de om tare trudit. Adevărul este că muncise, nu puteai să negi, era ora aproape nouă și știau toți că-i dăduse zor ultimele zile ca și

când ar fi inventariat averea nevesti-si.

Femeia aduse lampa aprinsă din casă. În clipa asta, Ilie Conțu se dezmetici și se uită stăruitor la magazionerul trudit. Muncea omul, neîndoios, dar oare ce avea în gând? — că n-o făcea de dragul nimănuia, nu era firea lui!

Sfârșindu-se vinul și fiind târziu, oaspeții plecară pe rând. Rămase doar Uică — abia venise — și-apoi ar fi vrut să-i spună ceva finului, atât că nu știa de unde porni. Până la urmă, când nu mai fu nimeni în jur, se trase mai lângă el și începu:

— Tovarășe…

Ce naiba, prea era de tot s-o țină cu titlurile într-una, mai ales că plecaseră toți!

— Finule, că nu știu cum să-ți mai spun, aici doar nu sântem la servici, acolo, se-nțelege, respectul, cuviința — un cuvânt și punct! Ai, bre, să-ți aduc ceva tub și sârmă, să-ți tragă curent, că-i mai mare rușinea să stai cu lampă de gaz — șeful serviciului administrativ!

Ilie Conțu îl privi uimit; s-ar fi așteptat la orice, dar la asta nu.

Îl știuse pe Uică și hoț, și hain — și mai rău de-atât, dar nu-l crezuse prost. Adică își închipuia el, care încercase zadarnic să-l spurce de atâtea ori, c-o să izbutească tocmai acum?

— Ai tu sârmă și tub?

— Am, nu am, știi că-s destule, ce să mai vorbim!

— Și unde-s?

— Parcă dumneata nu știi! Măi finule, asta nu se cheamă furt, că altfel n-aș fi venit să-ți spun, doar te știu.

— Dar asta cum se cheamă? scrâșni deodată Ilie Conțu, smulgându-i o piatră de polizor din buzunarul stâng.

Când magazionerul se trăsese spre dânsul, simțise în buzunarul lui ceva greu și de-atunci nu făcuse decât să dibuiască încetișor corpul delict, cu mâna lui de meșteșugar fin, pe care Uică nici măcar n-o simți.

— Ce să fie! răspunse musafirul, vrând cu tot dinadinsul să pară senin. Ia, o piatră de polizor…

— Și astea ce sânt? întrebă Conțu întinzând mâna pe la spatele lui și băgând-o în buzunarul drept, fără nici un ocoliș.

Erau trei pile late, doar atât, câteva sute de lei, ușor de vândut pe la meseriași, că așa bune nu se mai găseau prin prăvălii.

— Mă Uică, vorbi Ilie Conțu, blajin, la pușcărie n-am să te bag, fiindcă nu vreau să-mi încep treaba cu un lucru urât. Numai că ascultă ce-ți spun: să duci astea înapoi de unde le-ai luat; eu mă fac mut. Dar dacă se mai întâmplă o dată să te prind, te sluțesc! M-ai auzit? Iar acum du-te, și la mine în casă nu mai veni curând. O să te chem eu, când oi socoti că te-ai pocăit!

Cele spuse se petrecuseră între ei, nevasta era în casă, îi culca pe copii, nu simți nimic, nu băgă de seamă că fusese ceva nici după plecarea musafirului, când îi dădu bărbatului să mănânce; chipul lui părea liniștit. Dar după masă, Ilie Conțu intră în casă, luă un plaivaz tâmplăresc, o bucată de hârtie dintr-un registru vechi și porni spre poartă, împotriva oricărui obicei, căci seara, după masă, nu se mai ducea nicăieri.

— Unde-ai plecat?

— Până ici; să nu stingi lampa că viu curând.

Nu se duse departe, doar la Uică, șapte case mai sus. În curtea acestuia ardea bec mare, pe stâlp. Familia sfârșea cina, afară, lângă bucătăria din fund. Aveau câine rău, dar nu-i dăduseră încă drumul din lanț; și-apoi pe oaspetele neașteptat îl cunoștea, se gudură scheunând.

— Ce-i, finule? întrebă magazionerul, ridicându-se repede și pășind în întâmpinarea lui, cu mustățile unse de grăsimi. Cu ce nevoie veniși?

— Pentru inventar! răspunse Ilie Conțu scurt, printre dinți.

— Care inventar?

— Ai să vezi tu! E cam târziu, dar zic să-ți trimeți nevasta cu copiii în vecini, doar puțin. Avem de vorbit.

Rămași singuri, oaspetele intră în casă, fără să fie poftit și aprinse luminile, peste tot, ca și când el ar fi fost stăpânul aici.

— Ce faci, finule?! Intră țânțarii și nu mai putem dormi!

— Apăi, nașule, de dormit ai să dormi numai dacă ești nesimțit!

Ilie Conțu luă toate din casă la rând, scriind pe hârtie ceea ce socotea potrivit; se uită prin dulapuri, pe sub paturi, deschise sertarele, merse și la magazie și avu destule de scris: Holz-șurupuri de aramă 3 pe 50, 7 cutii a 50 bucăți; idem, 4 pe 60, 5 cutii a câte 50 bucăți; bare de bronz brut, 30 bucăți; un cod internațional de semnale, din pânză de astar, complet, 43 de pavilioane…

— Astea cui le vindeai, măi? Ori poate vroiai să-ți faci cu ele pijama în dungi?

Cercetarea se prelungi. Uică știa ce-i aia inventar, îl treceau nădușelile, gâfâia, nu putea decât să-și urmeze călăul, bâiguind din când în când:

— Măi, finule, las-o naibii, bre, de ce ești nu știu cum?

La un timp, se auzi poarta scârțâind; nevasta își pierduse răbdarea, copiii scânceau că le e somn. Uică se repezi în întâmpinarea lor și-i goni.

— Dar ce faceți aici, omule?

— Hai, du-te, dacă-ți spun!

După ce sfârși totul, Ilie Conțu se opri în sala dintre odăi și se uită încă o dată în jur.

— Dușumelele degeaba să le trec! vorbi ca pentru sine, meditând. Sârmele din pereți, iarăși… Vopseaua, ce mai poți să-i faci, ai dat-o, s-a dus! Ai ceva bani, nașule?

Uică se învioră, sări numaidecât:

— Am ceva, finule; spune-mi cât vrei?

— Cât vreau eu? Păi de ce? N-am nevoie! Dar uite ce să faci tu mâine: te învoiesc o oră, că doar ai vrut să-mi fii naș, să te duci în târg și să cumperi… (Numără ușile în gând, le ținea minte pe toate, tâmplăria era meseria lui.) …să cumperi opt broaște Wertheim, cu drucăre de bronz nichelat, ca să nu le mai scoți p-astea de-aici. Dar să nu uiți, că eu le scriu!…

Stăpânul casei nu mai înțelegea nimic.

— Iacă inventarul! zise Ilie Conțu, arătând hârtia cu scrisul cam strâmb. Toate astea, nașule, câte le-am trecut aici, să le duci înapoi, dar nu de-a dreptul în magazie; să vii întâi la control, pe la mine.

— Măi finule!…

— Nu zic să iei căruță, ca să te vadă toată lumea și să te faci de râs. Du-le cum le-ai adus, știi tu! Atât că până poimâine seară, să nu mai rămână nimic, altfel e bucluc!

— Măi finule, stai bre, că dacă-i așa, astea nici nu le-am luat acuma.

— Dar când?

— Păi le-am luat mai demult… (Uică se lumină deodată, ca hoțul cinstit.) Le-am luat de la Năsturaș, era șantierul lui, nu-s ale poporului, am… am lovit în burjui!

— Și piatra de polizor, și pilele cu care te-am prins? întrebă Ilie Conțu, descumpănit de argumentația lui.

— Alea le duc, finule, uite, chiar mâine le duc!

Urmă o tăcere; Ilie Conțu se uita la el puțin cam năuc, era și târziu, se simțea obosit, prea multe într-o zi; și-apoi nu era nici jurist, să-nțeleagă treaba de la primul cuvânt. Șovăi… Poate avea și Uică o dreptate a lui. Apoi se înfurie din senin; ei, asta-i, pe cine vrei să prostești tu? Și, stăpânindu-se, vorbi cu același glas liniștit:

— Apăi, mă nașule, nu-i așa cum zici! Mai întâi că, de la unul sau de la altul, furtul rămâne furt. Al doilea, când am luat șantierul lui Năsturaș, l-am luat cu totul, și cu ce-avea să încaseze, și cu ce-avea de plătit… Va să zică se cheamă că ne ești dator nouă, nu dumnealui… Fă bine și plătește-te, că altfel te jupuim!

Apoi se duse acasă și încă un timp se gândi: oare nu fusese prea aspru?… A, cât despre asta, hotărât nu! Atunci fusese prea blând? Ei, pe naiba! Își începea noua slujbă abia mâine dimineață, ce să se frământe atât!

La ora aceea, Marchidan sosise de curând acasă; ședea pe un scaun, privind în gol, cu vioara în mâna stângă sprijinită pe genunchi, cu arcușul în dreapta… Nu putea să cânte — părea chinuit. Tulburarea lui nu semăna cu a nimănuia, era ciudată și inexplicabilă.

Nu plecase de la șantier o dată cu toată lumea… Rămăsese acolo până la opt și jumătate; întârzia și alteori, triindu-și hârtiile, pregătindu-și lucrul de a doua zi; era un tânăr harnic. Acum nu făcea nimic, pândea cu servieta în mână la una din ferestrele largi ale sălii de trasaj, de unde se vedea toată cala, și dincolo, de Dunăre, balta, în amurg, coborî la debarcader — venea o barcă; era Donos, îl știa că plecase pe la ora șase. Îi ținu calea, nehotărât, gata să facă stânga-mprejur și să se întoarcă, dar nu mai avea cum; sudorul venea spre el, întins:

— Unde-ai dispărut? Vroiam să te felicit!

Marchidan bâigui:

— Am— am fost pe-aici. (Apoi adăugă, cu capul în jos, șovăind:) Vroiam… să vă spun ceva.

Vorbea deferent și timid, într-un fel care lui Donos nu-i plăcu; dar nu era potrivit să-l îndrepte acum.

— Spune, te ascult!

Inginerul șovăi iarăși, cu capul în jos, doar o clipă, după aceea ridică privirile din pământ:

— Vreau să vă spun cinstit; mi s-a dat o funcție importantă… Nu cred că sânt bun!

Donos nu-i întâlni privirea; tocmai atunci își duse mâna la ochi și se frecă, înciudat, gest pe care îl repeta mai demult. Clipa când fizionomia tânărului inginer i-ar fi putut da de gândit, trecu. Zise, pornind:

— Ești cam timid! Dar nu-ți fie teamă: o să te sprijinim!

Se întunecase când Marchidan ieși pe poartă, foarte confuz. La barieră, îndreptându-se spre stația de tramvai, îl zări pe Golgota sub șopronul cârciumii; maistrul ședea la un pahar de vin cu câțiva inși, muncitori din șantier — nu se dădea în lături să bea cu ei și să mai schimbe câte un cuvânt, de-aceea și era atât de iubit. Acum oamenii tocmai vorbeau despre directorul nou:

— Ați văzut ce zăcea în el? Cine-ar fi zis?

— Să vedem mai târziu!

— Ce să mai vezi?! Omul isteț se cunoaște după cuvânt! Inginer să fi fost, n-ar fi vorbit mai frumos și mai lămurit!

Era aceeași constatare pe care o exprima și casierul, cam în același timp, dar cu alt gând. Înaintea altei însușiri, îndemânarea directorului la vorbă sărea în ochii oricui.

— Și cum, nene Atanasie, ăsta n-a fost înainte nimic? Dumneata trebuie să știi!

Maistrul Golgota, chemat pe numele mic, prietenos și intim, ridică din umeri. Răspunse altcineva în locul lui:

— Ce să fie? Cazangiu!… Ba stai, că la început era vopsitor.

— Dar mai înainte, pân-a venit aici?

— A fost mecanic pe vapor; nu-i nimic de ascuns!

Moș Niculae Aristotel, cel mai bătrân dintre comeseni și din șantier, lăcătuș, își șterse cu o îngâmfare nevinovată mustața udă de vin și zise clipind:

— Da pe mine cum de mă știe pe nume, că n-am vorbit niciodată cu el?!

— Îi cunoaște pe toți, n-ați văzut!?

— Aiurea, pe toți!…

— Oricum, pe mulți! Cine știe de când e cu ochii pe noi!

Maistrul Golgota se ridică brusc și strigă în drum:

— Frate Iani!

Marchidan vru s-o ia pe partea cealaltă a străzii, să se urce în tramvai la stația următoare, dar era prea târziu.

— Vino să bei cu noi un pahar de vin!

Oamenii îi făcură loc, îl socoteau de-ai lor, muncea alături de ei, chit că era cam închis. Se așeză, stânjenit.

— La mai mare, domnule inginer! S-ar cuveni să faceți cinste cu un chil!

Noul venit tresări.

— Fac eu cinste! interveni maistrul Golgota. Fănică, mai adu două sticle și spune-i lui Temis să treacă la mine tot ce s-a băut!

Ciocniră în sănătatea maistrului și pentru avansarea lui Marchidan. Acesta înghiți greu un pahar de vin; îi tremura mâna, dar nu se văzu. Pe urmă se ridică grăbit și confuz:

— Vă mulțumesc! Trebuie să mă duc!

— Stai că merg și eu! zise maistrul Golgota ridicându-se o dată cu el. Ne vedem mâine, măi tovarăși! Vinul e plătit.

Îl conduse pe inginer până aproape de casă, fără să-i spună un cuvânt. Doar la despărțire, strângându-i mâna și reținându-i-o mai mult, îi vorbi cu oarecare tâlc:

— Să știi că eu te-am susținut!

Simți mâna lui Marchidan chircindu-se, dar nu i-o slăbi și adăugă, schimbând glasul, dându-i un fel de autoritate:

— Acum să te vedem la treabă, tovarășe Iani!

Inginerul ajunse acasă urmărit de glasul lui. Nevasta ședea într-un fotoliu, în odaia de la față. Era o ființă suavă, blondă, cu ochii mari, albaștri, cu fața colorată gingaș, în tonuri calde și pastelate, deși nu cunoștea fardul — imagine uimitoare în casa aceasta veche, scundă, cu pereții cam strâmbi, pe alocuri dărăpănată. Își duse mâna la piept, cu o mișcare de teamă, și gestul firav se potrivea întocmai înfățișării ei, fragile și speriate.

— Ce-i cu tine, Iani? Ești bolnav? Ai necazuri?

Marchidan avea totdeauna pielea obrazului palidă și cam puhavă, ca a merelor care se trec înainte de a fi coapte, dar acum era năpădită de altă paloare, încă mai nefirească. Nu răspunse; își trânti servieta pe un scaun, și mergând la scrinul dintre ferestre, pe care odihnea cutia viorii, neagră, rămase nemișcat, până ce făptura fragilă se auzi iarăși, în șoaptă:

— Iani!

— Ce e?
— A fost pe-aici nașul Panait.
— Ce vrea?
— Nu știu; ceva cu barcazul.
— Bine!… Și-acum lasă-mă în pace!
— Ești bolnav?
— Taci odată!
— Ai necazuri?
Cutia viorii trosni, sub o izbitură de pumn enervată.
— Pleacă!

Femeia se ridică, supusă, deși fără să înțeleagă izbucnirea aceasta, și porni spre odaia de alături, unde se vedea masa, pregătită pentru cina bărbatului. Mergea greu, aplecată puțin din umeri într-o parte. Abia când ajunse în lumina care îmbrăca pragul se dezvălui infirmitatea: avea un picior mai scurt decât celălalt, încălțat cu pantof ortopedic, cu talpa de o palmă, negru, greu, monstruos pe o alcătuire așa de fragilă și grațioasă.

Mai târziu, soțul scoase vioara și, așezându-se pe scaun, îi încercă distrat coardele; dar parcă nu le auzi — îi era străină muzica în seara aceasta — rămase pe gânduri, nemișcat, mușcându-și din când în când buzele ca iasca, privind în golul nopții de la fereastră.

Ana Odeta întârziase mult în seara aceea; Uică îi dăduse drumul abia după ce se întunecase. Trecând pe la birouri, în drum spre ieșire, văzu lumină la o fereastră și se opri câteva clipe. Fără să cunoască topografia clădirii, bănuia unde putea să ardă acea lumină unică, simțea cine-i omul aflat acolo de veghe, dar nu era în drept să-l vegheze la rându-i, așa că își continuă drumul…

În clipa când Ana Odeta ieșea pe poartă, Donos ciocănea la ușa omului presupus de ea, căruia i se spusese Meit odată.

— Intră, Donos!

Cu aceste cuvinte, omul căruia nu-i mai spunea nimeni Meit astăzi își îndreptă spinarea și își trecu apăsat mâinile pe față. Pe obrazul supt, barba îi crescuse în câteva ceasuri punându-i umbre albăstrii sub pomeți, dându-i

altă fizionomie decât cea de după-amiază; chiar și mișcările lui nu mai erau ale celui care sărise cu atâta ușurință pe estradă.

Ciocănitura în ușă se repetă, mai tare de data aceasta.

— Intră!

Abia acum își auzi glasul.

Ușa se deschise, oaspetele întârziat intră vesel, deși în clipa dinainte avusese fața îngândurată, veni drept la el și în loc de salut îi răvăși părul, cu un gest afectuos, ca și cum, văzându-l cam rătăcit, ar fi vrut să-l dezmeticească. Purtarea lui dovedea o prietenie mai veche, dusă până la intimitate.

Cel căruia i se zicea Matei astăzi încercă să zâmbească, dar nu izbuti decât pe jumătate.

— Șezi, Donos! De ce-ai venit așa de târziu?

— Te-am lăsat să lucrezi. Dar ce ai, te doare capul?

— Mă doare al dracului!

— Ia un hap. Uite…

Noul venit era un ins de vreo treizeci de ani, negricios, slab, cu fața prelungă, cu fruntea încrețită, cu fălcile desenate prea puternic, ca și cum ar fi fost mereu încleștate, ca într-o permanentă grimasă. Dacă ar fi fost ceva mai înalt de statură, ar fi semănat într-un fel cu omul din față, nu o asemănare evidentă și concretă, ci una neclară, greu să știi de unde pornește, acea asemănare dobândită de unii după un trai mai lung împreună, când îi mai leagă și asemănări sufletești, ascunse, dar trainice. Era în capul gol, se vedea că așa umblase pe-afară, vântul îi răvășise părul, și parcă îi rămăsese între șuvițele aspre. Peste cămașa cadrilată, purta o vestă de piele neagră, lucioasă, care-i dădea chiar un fel de eleganță.

Matei arătă o cutiuță pe masă.

— Nu mai iau; de la prânz până acum am înghițit patru.

— Prea multe doctorii! zise Donos, punând pilula la loc în buzunarul de unde o scosese și așezându-se pe unul din fotoliile aflate în fața biroului. Am luat și eu două, mai adineauri.

— Dar tu ce ai?

— La mine-i altceva, cred că o răceală, m-a tras un curent în baltă.

— Ai fost la pescuit?

— La pescuit, numai că am uitat să-mi iau undița.

— Și ce-ai pescuit fără undiță?

— N-am pescuit nimic; m-am plimbat cu barca.
— Singur?
Donos păru că nu auzise; rămase o clipă pe gânduri, apoi tresări deodată:
— Ce-ai spus?
Abia acum observă Matei că avea un ochi înroșit.
— Ce-ai pățit la ochi?
— Mi-a sărit ieri o scânteie de la polizor; nu m-a supărat la început.
— Să te duci la doctor; cu ochii nu-i de glumit. De ce lucrezi la polizor fără ochelari?
Când lucrezi la polizor nu pui ochelari și greu și poate întâmpla să-ți sară o scânteie în ochi, dar dacă se întâmplă o dată s-o pățești, oricine te poate învinui că nu te-ai păzit.
— Pe mulți ai văzut tu să-și pună ochelari când umblă la polizor? întrebă Donos, ducându-și mecanic mâna la ochiul înroșit.
Păreau amândoi cam iritați, din senin, și totuși felul cum se priveau, cum se purtau, dovedea, ca și gestul lui Donos de la început, aceeași legătură veche dintre ei, o prietenie trainică, încercată pesemne din greu și îndelung. Când Donos ciocănise în ușă, Matei știuse că este el, nu fiindcă îl aștepta — ar fi putut să vină și altul înaintea lui. Dar ciocănitul, cu toate că nu era un semnal, cu toate că n-avea nimic dinainte stabilit, aparținea unui singur om, i-l recunoștea cu un simț ascuns.
Urmă o tăcere, după care Matei întrebă:
— Cum era în baltă?
Cei care îl cunoscuseră azi s-ar fi mirat să-l vadă acum așa, ezitând, fiindcă era limpede, altceva ar fi vrut să vorbească, nu-l interesa plimbarea lui Donos pe apă.
Acesta îl privi lung.
— Lasă! zise. Mai bine să vorbim mâine; ești obosit.
— Nu; spune acum!
Donos nu vorbi numaidecât.
— L-am repezit puțin pe Dutchievici, continuă Matei, simțind ezitarea lui.
— Chiar prea mult! Dar nu era vorba de el. Ce-ți veni să le spui oamenilor de pantaloni scurți?
— Trebuia să te consult?

— Nu neapărat pe mine; pe orice fierar sau cazangiu, dacă tu ți-ai uitat meseria așa de curând!

— Ai dreptate… Cred că nu m-am gândit. Aș fi vrut să-i împac pe toți și nu era doc de ajuns. Când încerci să împărți două ouă la trei oameni îți pierzi bunul simț. Cum o să lucrezi la foc cu pantaloni scurți?… Și-acum, ce crezi că-i de făcut?

— De făgăduit le-ai făgăduit, nu-ți poți lua cuvântul înapoi.. Bate-ți capul și înădește-le pantalonii cum știi!

— Trebuie să mai găsesc o mie de metri de doc.

— Găsește-i!… Iar cu Dutchievici să știi că te-ai purtat prea aspru. Și inutil!

— Știu!

— Era de așteptat ca numirea lui Marchidan să-l nemulțumească, fiindcă n-ai avut grijă să-i explici scopul. A înțeles-o greșit, probabil ca și alții.

— O să se lămurească!

— Și-apoi, față de răceala pe care i-ai arătat-o, prea l-ai ridicat în slavă pe Marchidan!

— Nu merită?

— Ba da; e un băiat harnic și a dat dovadă de devotament nu o singură dată. Pe tine însă te-a câștigat, fiindcă nu te contrazice, cum face Dutchievici. N-apuci să termini o idee, că el o și socotește grozavă!

— Și ce e rău în asta?

— Cam ce-ar fi și în vinul care te îmbată.

— Drept să-ți spun, uneori îmi place vinul al naibii!

— Numai că după ce bei se poate întâmpla să te doară capul!

— Ia mai lasă-mă în pace!

— Te las; mai am ceva treabă.

Donos dădu să se ridice, dar renunță, ca și când n-ar fi avut energia să-și ducă mișcarea până la capăt. Rămase o clipă gânditor, pe urmă se frecă la ochi cu dosul mâinii, partea pe care o socotea mai curată.

— De ce pui mâna la ochi? N-ai batistă?

— Dă-o dracului de batistă!… Da, e un băiat bun și harnic.

— De cine vorbești?

— De Marchidan. L-am întâlnit mai adineauri și… (După o tăcere, Donos scutură din cap cu un fel de oboseală.) Lasă că-ți spun altădată!

Se ridică și se uită pe geam; în lumina slabă a becurilor de afară se vedea curtea șantierului, până la sala de trasaj, unde se plimba un paznic. Matei îl privi din spate.

— Ascultă, Donos, e aici o fată…

— Ai văzut-o!

— Una cu bluză albă…

— Nu-mi da amănunte; o știu.

— Cum de știi care?

— Fiindcă nu poate fi alta.

— Stătea azi în ușa halei?

— N-am băgat de seamă, dar dacă spui tu…

— Una frumușică.

— Frumușică?! exclamă Donos. Pesemne nu te-ai uitat bine la ea. Cred că dracu nu putea face una mai frumoasă!

Matei îl privi stăruitor, dar zadarnic; nu-i vedea fața. Pe urmă îi auzi glasul:

— Îți place?

— Ei asta-i! Cui nu i-ar place!

Donos ciocănea cu unghia în geam, uitându-se pe fereastră. Pe urmă auzi același zgomot ușor, în spate: prietenul său ciocănea cu creionul în cristalul de pe masă.

— Ce face în șantier? întrebă Matei, după o pauză.

— Lucrează!

— Unde?

— Într-un birou. Și acum mă duc; am treabă.

— Ia mâna de la ochi! Parc-ai fi copil, ce naiba!

— Mă ustură!

— Pune acid boric și mâine dimineață du-te negreșit la doctor!

— De unde să iau acid boric la ora asta?

— Spală-te măcar cu apă curată.

— Da, mă duc să mă oblojesc cum oi putea. Noapte bună; nu mai sta mult, păstrează ceva și pe mâine!

— Nu știi vorba: nu lăsa pe mâine ce poți face astăzi?

— N-am spus de treabă; treaba fă-o, pentru mâine păstrează-te pe tine.

De la capătul coridorului, Donos se întoarse:

— Ascultă, Matei, n-am vorbit despre adunarea de astăzi.

Rămăsese în prag, cu mâna pe clanță. Matei se uită la el pe sub abajurul lămpii de pe masă.

— Păi n-am vorbit?

— Nu tocmai… Cred că nu trebuia să te grăbești cu tot dinadinsul; oamenii sânt obișnuiți cu ședințele; la sindicat îi ține câte patru ceasuri.

— S-o fi lungit fiindcă așa obișnuiesc alții?

— Nu, dar cineva ar putea să creadă că faci teatru.

— Știi bine că nu fac!

— Ei, puțin, așa…

Matei se ridică aproape indignat:

— Donos, ce crezi tu despre mine?

— Că ești un om priceput, inventiv, cinstit, plin de energie, dar, cam năprasnic!… Mă duc, mă doare ochiul al dracului… Eu unul aș fi fost mai… precaut; n-aș fi expus cu atâta iuțeală un program așa de vast. Oamenii n-au avut timp să înțeleagă, în schimb i-ai vrăjit, și te-au crezut.

— Trebuia să nu mă creadă?

Donos închise ușa, veni în mijlocul biroului și răspunse aprins:

— Ba da! Numai că era bine să știe ce greutăți avem de învins, să nu-și închipuie că ești făcător de minuni, și mai târziu să fie dezamăgiți. Așa, dacă nu îndeplinim ceea ce ai spus… Tot ce-ai spus…

Își duse mâna la ochi și tăcu.

— Ei, atunci?

Urmă o tăcere stânjenitoare.

— Las că-ți spun altădată!

Acum, Matei își pierdu firea, era obosit, încordat — ieși de după birou și oprindu-se în fața lui, aproape răcni:

— Să-mi spui numaidecât! Nu mă mai otrăvi!

— Atunci… o să cazi la pământ!

Matei se simți deodată fără puteri; nu mai era enervat, doar istovit; își lăsă umerii în jos și zise încet, aproape nu se auzi:

— Și ce, ți-era greu să vorbești deschis de la început?

Își privi prietenul în ochi, lung, apoi se întoarse la vechiul lui loc și se așeză.

Donos zise atunci:

— Și nu ești numai tu în joc, dacă vrei să-ți vorbesc deschis!

— Știu!

După un timp de tăcere, Matei se uită iar la el, pe sub abajur, apoi spuse, cu alt glas, necunoscut până atunci, poate glasul lui nepământesc, din vis, cu inflexiuni micrometrice, ca și cum ar fi fost emis de o mașină de vorbit, dar nu pe baza unei înregistrări, ci a unei sinteze realizate precis: atât din creier, atât din suflet — nici un rezid. Și nu spuse multe cuvinte:

— Donos, o să izbutim!

Atunci prietenul se apropie de el, îi răvăși iar părul, cu același gest afectuos, de la început.

— Cred! răspunse râzând. Și să știi că nu m-a vrăjit nimeni până acum!

După care ieși repede, pășind ușor, aproape tiptil, cu mâna la ochiul înroșit.

Vineri dimineața, se înfățișă la șantier un personaj necunoscut. Sosi într-o birjă, puțin înainte de ora când începea lucrul, și fiindcă avea cu dânsul oarecare bagaj, se cunoștea că venea direct de la gară, sau poate din port.

Înainte de a-l fi cercetat bine, de la prima aruncătură de ochi noul venit se înfățișa ca un om hazliu, unul din aceia care te fac să râzi, fără să-ți dai seama de ce, nu fiindcă ar fi fost caraghios, sau îmbrăcat ca paiațele de la circ; râsul îl stârnea pesemne ceva pornit dinlăuntrul lui.

Îndată ce birja opri, el coborî, mai degrabă se rostogoli ca un butoiaș, și merse așa, parcă tot de-a rostogolul, până la portarul mustăcios, căruia îi strânse mâna spunându-și numele, scurt, cu un timbru gros și profund:

— Cocoș!

Iar cum mai mulți muncitori care așteptau să ponteze se adunară în jur, curioși de venirea și de glasul lui, omul se roti și strânse mâinile tuturor, spunându-și de fiecare dată numele, Cocoș, ca și când numele lui trebuia să fie cunoscut fiecăruia, mai de mult.

Sfârșind acest protocol, și fără să scoată alt cuvânt, se întoarse la trăsură, plăti și își luă bagajul, un sac marinăresc umflat burduf, ale cărui baiere le trecu pe brațul stâng, apoi o lădiță de lemn, ca a recruților, apucând-o cu dreapta.

Abia atunci curioșii văzură că în mâna stângă purta mănușă de piele neagră, și că sub degetul mare ținea mănușa cealaltă, ca domnișorii care se plimbă cu ifos pe stradă. Mănușile nu puteau să pară decât o ciudățenie la un om altminteri îmbrăcat cu modestie, într-un costum de dril cenușiu,

destul de boțit, fără cravată, cu o beretă verde, rămasă, mică, stându-i hazliu în vârful capului.

Dacă nu i-ar fi așteptat ceasul de pontaj, muncitorii ar mai fi zăbovit în preajma lui, fiindcă această apariție, din cele mai neobișnuite, era peste putință să nu stârnească pe loc curiozitatea oricui.

Ana Odeta venea și ea tocmai atunci, cu sulul de hârtii sub braț, grăbită — întârziase fără să știe cum — era ceasul șapte fără un minut. Trecând repede, nu văzu bagajul din poartă, îl auzi însă pe cel sosit atunci vorbindu-i portarului — și glasul lui o făcu să se oprească în loc, tresărind. Era un glas pe care dacă îl auzeai o dată, nu mai puteai nici să-l uiți, nici să-l confunzi.

— La tovarășul director! zise fără multe ocoluri omul, potrivindu-și hainele într-un anumit fel, aplecându-și capul când pe o parte când pe alta, ca și când ar fi avut în față o oglindă în care își vedea întregul trup.

— Cine sânteți dumneavoastră?

— Cocoș!

— Și ce treabă aveți cu dumnealui?

În clipa aceea se ivi Donos, parcă adus de glasul profund. Ana Odeta se strecură pe alături și intră în curte, dar el n-o văzu, ci merse întins la noul venit.

— Cocean!…

Cel ce își spusese Cocoș, iar acum era strigat Cocean, făcu ochii mari.

— Petrache! exclamă, la rândul lui, rostogolindu-se spre Donos, cu brațele pe sus.

Că pe Donos îl chema Petre știau toți; ca pe unul Cocoș să-l mai cheme și Cocean, nu era firesc. Cocoș părea a fi numele de familie — nu se prezintă nimeni cu numele de botez. Dar atunci care mamă fusese în stare să-i spună fiului ei Cocean, când în calendar se găsesc atâtea nume de sfinți? Iar Ana Odeta, auzindu-le pe amândouă, se miră și mai mult. Când el se întoarse, ea îl văzu limpede la chip și-l recunoscu, oricât se schimbase de mult. Poate că dacă n-ar fi fost glasul, rămas ca atunci, s-ar mai fi îndoit. Dar nu, era el, flăcăul de demult, devenit bărbat cu totul matur, ca și când într-un an ar fi crescut cât în trei, asemenea feciorului de împărat din povești. Numai că nu auzise pe nimeni să-i spună Cocean, nici Cocoș; îl chema Timonè, nume cu totul necunoscut, având cine știe ce tâlc. Făcea de toate pe vapor, tot ce n-aveau ceilalți chef sau timp: îl ajuta pe cambuzier, căra saci cu varză și hălci de carne, câte un sfert de bou, căra cărbuni, spăla puntea, lustruia ghetele

comandantului, îi peria hainele, secundului îi aducea jăratec pe farfuriuță, de la bucătărie până sus, să-și aprindă luleaua — adică era ajutorul oricui, și-avea cel mult douăzeci de ani pe atunci; să fi avut azi numai treizeci? Părea mult mai tocit. Și ce căuta aici?

Vroia oare soarta s-o încercuiască în amintiri?

— Hai să te duc la Matei! zise Donos, în sfârșit.

— A și venit?

— A dormit în birou; tocmai trebuie să plece la București. Bine că l-ai mai prins.

— E, mă descurcam eu și fără el, nu aștept instrucțiuni: mi-a scris, am înțeles ce am de făcut, i-am răspuns că vin și uite-mă fix! Astea unde să le duc?

— Adă-le la mine, până ți-om găsi un culcuș. Stau la doi pași de-aici.

Donos se aplecă, luă sacul, celălalt își luă lădița în mâna dreaptă, stânga înmănușată o băgă în buzunarul hainei — și trecură șoseaua. Dar înainte de a porni, Cocoș zise o vorbă fără noimă, ca și cum ar fi îndemnat la drum o a treia ființă, prezentă pentru el și invizibilă altora:

— Hai, Margareta!

Chiar și Donos, care îi cunoștea mai de mult, se uită surprins în jur; nevăzând pe nimeni, se mulțumi să zâmbească și nu zise nimic. Îl știa, așa i se năzărea câteodată, se lega de o vorbă și-o tot spunea, până îi înnebunea pe toți din jur.

— Tu ce învârtești aici? îl întrebă Cocoș pe drum.

— Muncesc.

— Și altceva, ce mai faci?

— Cu organizația de partid.

— Secretar?

— Da. Iar tu?

— Eu? Am păzit porcii lui taică-miu, până acum.

— Are mulți?

— Crezi că am stat să-i număr? Or fi doi, o fi unu — cam pe-aici…

Ajunseră curând; Donos avea o odăiță în curtea unui gospodar, la gardul din fund, destul de aproape de Ilie Conțu, care locuia la câteva case mai sus. Era o încăpere mică, dar albă, însorită, cu fereastra la sud, cu un nuc bătrân în spate, despletit peste acoperiș, înăuntru se vedea un pat îngust, un dulap

de brad băițuit, o masă, un scaun — și-atât. De spălat, se spăla afară, la cișmea — nu-l ținea nimeni de rău că stropea în jur.

— Dacă-mi dai niște paie, să le pun pe jos, altceva nu-ți mai cer nimic! zise oaspetele, intrând.

— Ba am să-ți aduc un pat, să dormi ca oamenii, până ți-om găsi o odaie, prin vecini.

— Mi-ajung și paiele, sânt obișnuit… În dulapul ăla ai multe hârtii?

— De unde știi tu ce am în dulap?

— Asta-i acum! Unde s-a văzut secretar fără hârțoage! Nu zău, mă Petrache, n-aș fi crezut să ajungi tu vreodată așa de chivernisit! Eu nu mi te închipui decât tot ascuns prin păduri.

Cocoș oftă din adânc; făptura lui hazlie păru învăluită în nostalgii. Pe urmă se scutură, își potrivi încă o dată hainele pe trup, și cu o mișcare dibace își trase mănușa pe mâna dreaptă, fără să se folosească de stânga, ca un prestidigitator, ai fi zis.

Ana Odeta, care îl cunoștea mai de mult, nu greșea: avea treizeci de ani împliniți, dar chipul lui de pergament trandafiriu, cu o pânză deasă de încrețituri, se fixase pe o vârstă mai mare, unde poate avea să aștepte scurgerea timpului, fără să se mai schimbe prea mult. Sânt asemenea oameni care îmbătrânesc în trepte și par rătăciți în leatul lor, ca puii de cuc în cuibul străin.

Sub bascul din creștet i se vedea părul bălai, bălaie îi erau și sprâncenele, și genele subțiri, și, cum nu i se deslușea nici o urmă de păr pe obraz, ar fi părut un chip șters, dacă n-ar fi avut ochii ca ai copiilor zugrăviți de Tonitza, mari, negri, vii și uluitor de expresivi.

— Ei, mergem? întrebă el, după ce se dichisi puțin.

— Mergem!

— Hai, Margareta!

La direcție nu zăboviră cât s-ar fi cuvenit — trei prieteni care se revăd după multă vreme au destule să-și spună, dar nu era timp; Matei se pregătea de drum.

— Mă întorc duminică seara, cel mai târziu; vezi ce faci până atunci!

— Apăi până atunci o să fie totul făcut!

— Bine! După ce termini cu cantina, te așteaptă alte misiuni. Dar bagă de seamă, dacă ai nevoie de ceva, te adresezi tovarășului Conțu, șeful

serviciului administrativ. Vezi că aici nu ești pe câmp! Să nu pui mâna pe nimic, până nu ceri.

Cocoș se amărî:

— Cu hârtie și iscălituri?

Și fără să mai aștepte vreo lămurire, porni singur, cu mâna stângă în buzunar, în cercetarea șantierului necunoscut. Primul drum îl făcu la cantină — resortul lui. Intră în baraca năpădită de muște, unde o fată stătea de planton, moțăind pe un scaun strâmb, merse drept la ea, îi strânse mâna, făcând-o să sară speriată în sus, și se prezentă, cu glasul știut:

— Cocoș!

N-o întrebă nimic, se uită doar la pereți, la tavan, la mesele murdare, cu picioarele bătute în pământ — nu era dușumea pe jos; de-aici intră în bucătărie, cercetă cazanele, mașina de gătit, oalele, cratițele de pe polițe, vesela pusă în rafturi și numai după aceea vorbi:

— Ce faci dumneata aici, domnișoară?

— Tovarășul Conțu mi-a spus să stau, c-o să vină cineva, un bucătar nou…

Cocoș o privi chiorâș:

— Și… bucătarul vechi unde-i?

— L-a luat tovarășul Conțu; le-a luat și pe fete, că dacă nu gătim nimic…

— Așa?! Să te duci matale, domnișoară, la tovarășul cum îl cheamă, să-i spui că într-un sfert de ceas tot personalul cantinei să fie aici. Ordin de la responsabil. Eu sânt… Hai, Margareta!

Ieșind din cantină, Cocoș luă curtea șantierului în lung. Era multă mișcare în jur: Ilie Conțu scosese afară pe toți care n-aveau de lucru în ateliere și-i pusese la treabă. Așa hotărâse pentru început, cum ar face orice gospodar la casa lui: să așeze fiecare lucru la locul potrivit.

Unii cărau șine de fier, alții adunau cărbunii risipiți pretutindeni, cum fuseseră aruncați din vagon, și-i duceau cu roabele, să-i facă grămadă lângă forjerie; câteva fete măturau în urma lor, niște ucenici adunau fiarele mărunte risipite peste tot — iată ce puteai să vezi la prima aruncătură de ochi.

Responsabilul cantinei trecu printre ei, oprindu-se când unul îi era mai în drum, strângându-i mâna și prezentându-se scurt:

— Cocoș!

Nu peste mult timp dădu chiar peste Ilie Conțu care, cu doi oameni după el, întindea o ruletă pe pământ și bătea țăruși. Vroia să deschidă o alee, de la birouri până pe mal, deasupra calei, să înfrumusețeze puțin, măcar cu atât la început, locul părăginit. Văzând un străin care se plimba prin curtea șantierului ca la el acasă, neînsoțit de nimeni, se simți atins în autoritatea lui.

— Cine ești dumneata? Ce cauți aici?

Drept răspuns, străinul hazliu se apropie de el și-i strânse mâna voios, prezentându-se, cum făcuse cu toți:

— Cocoș!

Apoi vru să treacă mai departe, dar Ilie Conțu îi ținu piept:

— Fără supărare, pe unde ai intrat dumneata în șantier și la cine mergi?

Cocoș se grăbi să-i dea răspuns, dar cam în doi peri, după un fel care era numai al lui:

— Iaca, am picat tocmai acuș, tovarășe nu știu cum; de intrat am intrat pe poartă, de căutat caut ziua de mâine. (Îndată după aceea se socoti dator să fie mai lămurit:) Ziua de mâine, adică viitorul nostru mai luminos și mai bun!

Aici Ilie Conțu nu se mai stăpâni:

— Omule, n-am timp de pierdut. Binevoiește și răspunde-mi serios, altfel chem poliția și te-nchid!

Asupra acestor vorbe spuse cu furie, se apropie un muncitor, cu o hârtie în mână; fierar, desigur, fiindcă era mânjit de funingine și de cărbuni, ca toți fierarii — și hârtia părea nefiresc de albă în mâna lui.

— Tovarășe Conțu, iscălește colea un bon!

Foarte repede făcuse Ilie Conțu ordine în administrație. La șapte de dimineață, Uică, nașul, primise dispoziție să nu mai elibereze nici un cui din magazie, fără contrasemnătura lui.

— Acum, fiindcă mă găsiși aici, dă încoa să-ți iscălesc! Dar de aci încolo, spune și altora, să se știe, veniți la birou, la șapte și jumătate!

Era abia prima zi, oamenii nu aflaseră încă dispozițiile. Și nici Ilie Conțu nu avea încă un birou; pusese stăpânire deocamdată pe o masă, în sala dintre celelalte birouri, iar deasupra bătuse un carton: „Șeful Serviciului Administrativ“, scris mare, cu tuș.

— Uite bonul, Vasile, și dați-i bătaie! îi mai zise Ilie Conțu fierarului, după ce iscăli și băgă la loc, în buzunar, plaivazul gros, de tâmplărie.

Dându-și seama cu cine intrase în conflict, Cocoș își scoase repede mănușa din mâna dreaptă, cu aceeași îndemânare cu care și-o pusese mai adineauri, și schimbă tonul dintr-o dată.

— Iertați-mă, tovarășe șef administrativ, tocmai pe domnia-voastră vă căutam!

— Ce vrei cu mine? Cine te-a trimis aici?

— Eu sânt Cocoș… Cu cantina, știți…

— Păi de ce nu spui așa? Tovarășul Cocean?

— Mă cheamă Cocoș, Cocean îmi ziceau unii, mai demult.

— Ei, fii binevenit și să te pui pe treabă numaidecât, că de luni… Tovarășul Matei ți-a spus… O să sosească zece porci până la prânz; mâine mai vin cinci; îi iei în primire și faci cu ei ce știi. Ceri o căruță tovarășului Potop, și te duci în oraș, după cumpărături. Tovarășul Topologu, casierul, o să-ți dea bani, aduci chitanță și-o păstrezi; să-ți faci un sertar, să ai registru și bonier. După-masă te duci la maistrul Golgota, șeful calei, să-ți dea două bărci, treci în baltă și aduci zarzavat…

— Am înțeles, tovarășe… nu știu cum să vă spun, e prea lung. Tovarășul Matei mă cunoaște de mult, eu sânt ca și dânsul, așa, operativ. Am fost la cantină…

— Când?

— Chiar acuș. Mesele-s tare murdare, știți…

— Da, ai să te duci la magazioner, Uică îl cheamă, să-ți dea pânză pentru fețe de masă; iscălești și răspunzi.

— Nu s-ar putea să-mi dea magazionerul cum îl cheamă și ceva scânduri? Văd că aveți.

— Pentru ce?

— Să așternem la iuțeală dușumele pe jos; le băgăm îndată la mașină și, cu patru dulgheri, până mâine seară le-am pus. Mă pricep și eu un pic.

Ilie Conțu ridicase mâna, să-l oprească, dar Cocoș era pornit:

— Nu se poate cu pământ pe jos, tovarășe… cum să vă spun? E cantină, nu grajd, se ridică praful în farfurii, când plouă se face noroi. Aprobați? N-aveți nici o grijă, mă ocup eu, până mâine seară s-a mântuit. Văruim și pereții, să mai piară muștele, punem plasă la geamuri, cât îi vară. Iacă, mă duc!

Șeful serviciului administrativ nu putea să rămână cu totul nepăsător în fața acestei însuflețiri. Dușumele!… E momentul cel mai plăcut când se pun

dușumelele la o bina, scânduri drepte, albe, lucrate cu nut și feder… Auzea mașina de frezat hârșâind, lucrase multe dușumele în viața lui. Dar se stăpâni.

— Nu se aprobă! zise, hotărât.

Îi plăcea noul responsabil al cantinei, îi plăceau oamenii iuți, care nu stau cu mâinile în sân; numai de n-ar fi fost un șmecher, unul cu gura mare și cu pașii mici. Însă nu se împotrivi pentru acest motiv, motivul era altul — și fiindcă nu vroia să se arate nici el mai puțin operativ, i-l destăinui:

— Ar fi să stricăm materialele de pomană, tovarășe…

— Mă cheamă Cocoș! Dar dacă vreți, spuneți-mi oricum.

— Tovarășe Cocoș, până la toamnă o să avem altă cantină, mare, de zid, cu sală de club…

— Și pivniță?

— Ce pivniță?! Punem frigider!

— Ei nu!

— Daa, un frigider mare, de patru metri cubi. Tovarășul inginer Apostol face proiectul tocmai acum; a lucrat la frigidere, se pricepe, îl construim aici, ne costă puțin. Măi băieți, întindeți voi sfoara, dar s-o întindeți drept, că altfel… Eu mă duc puțin cu dumnealui. Vino, tovarășe… Cocoș, să vezi unde clădim!

Ilie Conțu porni înainte, ocoli grămezile de pietriș și, în stânga biroului, cam în același rând, arătă un șopron, pe care câțiva oameni îl doborau la pământ.

— Uite, acolo o să fie, dar nu în linie cu biroul: în unghi. Jos, sala de mese, bucătăria, spălătorul, cămările. Sus, sală de club.

Așa cum stăteau alături, semănau într-un fel, aveau cam aceeași statură, părul tot bălai, fața trandafirie, numai ochii lui Ilie Conțu erau albaștri, nu negri ca ai lui Cocoș, și înfățișarea lui, în totul, părea a unui om mai așezat și mai serios, deși nu-și găsea astâmpăr, ci alerga de colo până colo, de parcă ar fi avut jar în bocanci.

— Când o începe construcția cantinei, zise Cocoș, să mi-o dați mie în grijă; mă pricep puțin și la zidărie, am turnat și beton, am mai lucrat la binale.

Ilie Conțu începu să-l cerceteze mai cu luare-aminte; îi plăcea grăsunul. Nu înțelegea însă de ce purta mănușă, în mijlocul verii, ca domnișorii, și de ce stânga o ținea în buzunar, ca boierii?…

Pe scurt, responsabilul cantinei obținu aproape tot ce dori, cum nu se putea mai operativ. Numai când spuse c-ar vrea să cumpere și farfurii, Ilie Conțu se împotrivi:

— Farfurii?! Eu acasă la mine mănânc în strachină, dacă vrei să știi!

Cocoș își zicea în gând: „Lasă c-ai să-ți iei tu repede și farfurii!“

— O să cumpărăm pentru cantina nouă, nu acum!

— Da ce, se tocesc? Mă rog, dacă socotiți așa, și străchinile sânt bune, numai că noi n-avem străchini, ci castroane de fier, găurite și cu smalțul sărit. Curge ciorba pe fețele de masă care ați avut bunăvoința să le aprobați…

— Hm! Fie și farfurii!

Cam asta se hotărî pentru început… Când intrase pe poartă, responsabilul cantinei văzuse un zugrav stropind cu var pavilionul mic, anexa administrației — putea s-o dichisească și mai târziu. Merse drept la el, îi strânse mâna și se prezentă, după obiceiul lui:

— Cocoș!… Ordin de la tovarășul șef al…

Un sfert de oră mai târziu, zugravul văruia pereții cantinei, fetele dădeau pietriș la ciur, să-l pună pe jos, măcar atât, dacă de dușumea nu era rost, iar Cocoș, așezat la umbră, lângă bucătărie, îl descosea pe bucătar:

— Ce-ai gătit ieri?

— Ieri a fost cantina închisă.

— Aha! Alaltăieri?

— Varză.

— Varză nouă?

— Nouă, pe dracu! De la butoi!

Butoaiele miroseau undeva, se simțea până aici, dar punând toate aceste întrebări, Cocoș vroia să-l cântărească pe bucătar, să afle ce nație de om e.

— Care va să zică varză… Numai un fel?

— Unu. Așa a fost mereu.

— Ți-ar fi lene să faci două?

Bucătarul se scărpină la subsuoară.

— Lene?… Care lene?… Numai să fie cu ce, și să-mi mai dea pe cineva, de ajutor.

— De când n-ai făcut baie? îl întrebă Cocoș, văzându-l că se tot scărpina.

— Baie? Unde să faci baie?! Ne mai scăldăm în Dunăre…

— Asta așa, de năduf, fără săpun!

— Fără.
— Apoi am să te rog pe matale, dragă tovarășe, ca în repausul de la prânz, să te duci jos la apă și să te răzuiești puțin. E săpun la magazie?
— O fi.
— Am să-ți dau bon. Iar pe la patru după prânz, am să te controlez. Halate ai?
— Am unu.
— Curat?
— Ei, curat…
— Fetele au?
— Or fi având, dar nu prea le pun.
— Hei, domnișoarelor, fuga aici! Ia aduceți-mi halatele la control!
Erau șapte fete, din ele n-aveau halate decât cinci, ponosite și nespălate de mult.
Cocoș își notă într-un carnețel: halate, săpun. Ședea pe un școndru, cu bucătarul tolănit în fața lui, ținea carnețelul pe genunchi și scria cu mănușile în mâini, de parcă ar fi fost chirurg, numai că avea mănuși de piele, nu subțiri, de cauciuc. Cineva ar fi putut crede că se temea de microbi, ori că îi era scârbă de toate câte se aflau în jur.
După ce notă în carnețel, continuă interogatoriul: dar lunea trecută cam ce se gătise? Și marți?
— Iahnie de cartofi? Mă rog matale, iahnia de cartofi e o mâncare bună, când n-ai curcan fript. Dar ia spune, fârtate, cam cum o gătești?
În câteva minute, Cocoș era lămurit: bucătarul se pricepea la bucate, cât se pricepea el la spălat morții, fiindcă afară de asta, le cam făcuse pe toate, și nu în chip prost. De altfel, luat din scurt, omul chiar mărturisi că de meserie fusese hingher.
— Uite ce este, neică, de spălat, să te speli, oricum, dar cu bucătăria, rămâi în suspensie, până la noi dispozițiuni.
Era ceasul nouă și jumătate, și de aici până seara târziu, responsabilul cantinei nu stătu un pic. Merse la Topologu, se prezentă în felul știut, ceru bani, casierul nu vru…
Se duse iarăși la șeful serviciului administrativ:
— Dacă binevoiți…
În sfârșit, la ora 10 și un sfert, porni. La poartă aștepta o căruță, cu paie pe fund, poruncită din timp. Merse cu căruța în oraș, coborî, luă prăvăliile la

rând, cercetă, se tocmi, cumpără farfurii, ajunse până la obor, târgui douăzeci de oale de pământ, capitol neprevăzut — n-avea să-l certe nimeni pentru atât. Cu oalele astea avea el un gând… De-aici trimise căruța la șantier, și porni după anumite informațiuni. Mai întâi se apropie de un polițist, îl salută, îi strânse mâna, prezentându-se scurt:

— Cocoș!… Nu cunoști dumneata un bucătar bun?

Polițistul nu cunoștea bucătari — îl privi urât. Cocoș plecă repede, o nimerise prost, dacă mai zăbovea putea să-l întrebe de buletin și el buletinul îl pierduse de mult.

Interogă multă lume întâlnită în drum, dar nimeni nu-i răspunse, socotindu-l ori hâtru, ori nebun, până ce dădu peste un grec bătrân și cam surd.

— Bucatar? zise acesta, după ce-și băgă urechea stafidită în gura lui. Hei, bucatar ca Fanica!…

— Unde-i Fănică de care spui?

— Fanica? E fiu-miu!

Cu greu află Cocoș că Fănică era bucătar la restaurantul Verdun, tocmai lângă gară — alt drum. Dar se duse, se așeză la o masă, ceru de prânzit și un sfert de vin. Vin bun, gălbui, îl gustă, plescăi, se șterse la gură, mulțumit. Cu bucatele stătea treaba mai prost, jupânul se plânse:

— Nu merge, domnule, ne-au strâns în chingi, carne n-ai voie să ții, mezeluri nu, brânză, ouă nu găsești nicăieri, le adună pentru economate, colonialele la fel, de ulei să nu mai vorbim! Doar zarzavaturi, dar cu zarzavaturi nu-ți bea nimeni vin, degeaba mă mai ostenesc să-l aduc.

Într-adevăr, jupânul avea de ce fi necăjit; în prăvălie nu se vedeau mușterii. Cocoș își tot sucea capul spre bucătărie, să-l vadă pe Fănică — în ce fel o fi arătând.

— Ce-aș putea să mănânc?

— Imanbaialdî. Să v-aduc?

Îi aduse mâncarea — Cocoș gustă, se lumină la chip, strașnic imanbaialdî, unt! Nu mâncase asemenea bunătate nici la turci, nici la greci, bucătari vestiți în imanbaialdî. Degeaba se plângea jupânul că n-avea untdelemn, bucătarul turnase din plin!

Iacă, tocmai atunci pică inspectorul de la fisc și negustorul, după ce luă de pe tejghea o jumătate de vin, merse cu el în odaia din fund. Cocoș trecu la bucătărie.

— Iasso, Fănică!

— Iasso! Dar cine ești dumneata?

Bucătarul fu poftit în prăvălie, la un pahar de vin. Acolo Cocoș îi mărturisi că în viața lui nu mâncase asemenea imanbaialdî.

— Degeaba, domnule! Dacă nu ai carne, poți să închizi prăvălia, s-a mântuit!

— Eu am carne de porc!

— Nu mă bag. Vorbește cu jupânul.

— Nu așa, bre, ascultă aici…

Până să iasă negustorul de dincolo, Fănică era gata convins:

— Ce să-ți pierzi dumneata vremea cu mâncăruri de post, să trăiești cu frica în sân! Mâine îi închide prăvălia jupânului și rămâi mofluz. La noi e altceva, ai un loc bun, nu doar pentru o zi, nu trebuie să cerșești nimic, totul pe masă, la gram și minut, pe calorii. Leafa — leafă, contract colectiv, ai și dumneata un respect, ești în câmpul muncii, cinstit, nu slugă, la cheremul oricui. Pe urmă, ia gândește-te… Câți ani ai? Să fi împlinit patruzeci?

— Patruzeci și opt! răspunse bucătarul, măgulit.

— Ei uite, vezi! Mâine, poimâine noi îți dăm pensie, să ai cu ce trăi când n-oi mai putea munci. Nu mai spun că în caz de boală, doctorul e doctor, spitalul spital, doctoriile nu te costă nimic… Dar să vezi ce-bucătărie!… Laborator clasa întâi, faianță, mozaic, frigider…

— Frigider?

— De patru metri cubi…

— Să mă mai gândesc până mâine.

— Ce să te mai gândești! Hai cu mine acu!

Până la ora trei, Fănică era la șantier, angajat fără discuții, dar când merseră la cantină, bucătarul văzu că lucrurile nu stăteau ca în visele lui.

— Unde-i faianța, bre?

— A, în localul nou, se lucrează la el. Las că-l vezi mai târziu.

— Și frigiderul?

Ce mai întreba de frigider, când toate erau așa de răpănoase în jur?

— Și eu ce fac? întrebă bucătarul vechi, hingherul, atins în demnitățile lui.

— Ai să tai ceapă și să cureți cartofi, dar nu azi, luni: până atunci, pune mâna și freacă oalele, să le faci lună! Auzi?

Munciră până seara, târziu; spoitul se terminase, unele fete cărau pietriș, cu roaba, altele îl stropeau, iar Cocoș cu Fănică, devenit salahor, îl băteau cu maiul, nădușind…

A doua zi, fetele se apucară să șteargă varul de pe mese, de pe bănci, să le frece cu leșie, să curețe ușile, giurgiuvelele, în timp ce Fănică tăia pânză și croia fețe de masă; mai urma să le dea la tivit.

Toate merseră bine, numai cu maistrul Golgota se ciocni Cocoș un pic. Îl întâlni pe faleză, la sud, unde o echipă de oameni întindeau linii de vagonet; alții măsurau locul cu ruleta și băteau țăruși — pregătiri pentru tăierea malului, care începea de luni. Se duse la el și se prezentă, dar maistrul, în loc să-i răspundă, îl luă din scurt:

— Ce cauți dumneata aici?

— Vreau să vorbesc cu oamenii, tovarășe nu știu cum, să-i întreb ce-ar dori să mănânce luni.

— Ești noul cantinier?

— Sânt responsabilul cantinei, asta nu-i totuna, tovarășe nu știu cum.

— Dar ce, dumneata ești boier de umbli cu mănuși pe mâini? Leapădă mănușile numaidecât!

— Tovarășe nu știu cum…

— Și scoate mâna din buzunar!

Cocoș îi întoarse spatele și își văzu de alte nevoi. Nu se plânse nimănui, nici lui Ilie Conțu, nici lui Donos, își păstră necazul ascuns; pe urmă află că tovarășul nu știu cum era președintele comitetului de întreprindere; trebuia să-l îmbuneze cât mai curând.

După-masă se duse cu bărcile în baltă… Duminică dimineața, Fănică și bucătarul vechi tăiară un porc, nu prea mare, ca după anotimp, dar gras, bun. Ca să n-audă guițând, Cocoș plecă din șantier, se ascunse în odăița lui Donos și-n timp ce aceasta dormea butuc, fiind obosit, cercetă puțin socotelile fostului cantinier, ca să vadă la ce putea să se aștepte în socotelile lui… Vechiul cantinier furase foarte mult, și nici măcar iscusit. După cum reieșea din acte, oamenii ar fi trebuit să se îmbolnăvească de ghiftuiți. Iar cel ce-i controlase socotelile, semnând la sfârșitul fiecărei săptămâni, nu deschisese ochii prea mult.

Cocoș îi dădu un ghiont lui Donos, al cărui pat era lipit de masă — spațiu îngust.

— Mă Petrache!

Cel chemat vroia să doarmă și el o dată, măcar duminica, după pofta inimii lui.

— Ce vrei? mormăi, cu ochii închiși.

— Ce fel de om e ăsta, Golgota, că parcă are nume de sfânt?!

— Lasă-mă să dorm; sânt obosit!

O dată socotelile terminate, Cocoș îl lăsă pe Donos dormind și se duse să-i inspecteze pe bucătari, dacă au mântuit…

După-amiază Donos plecă la meci; el se odihni, pe urmă merse în oraș, să vadă lumea, să se plimbe puțin. Când se întoarse, venise și tovarășul său, răgușit; nu poți să te duci la fotbal și să nu răgușești.

— Cocean, ce m-ai întrebat tu înainte de prânz?

— Nu mai știu.

— Parcă de Golgota.

— A, da. Ăsta ce fel de om e?

— Bun!… Adică, o mai fi având el și slăbiciuni, e cam îngâmfat, cam repezit, dar altfel știe să se poate cu muncitorii, îl iubesc toți foarte mult.

Deși nu era prea convins, Cocoș nu stărui, iar Donos nu mai spuse nimic; și-așa îl frigea gâtul de parcă mâncase jăratec cu pâine…

Matei nu veni duminică, după cum făgăduise; la minister îl mai ținură până luni dimineața, pentru niște hârtii. Dar la ora unsprezece, în sfârșit, le avu, la timp să prindă avionul; cu trenul sosea prea târziu. Când suna sirena la fabrica de ciment, vestind repausul de prânz, era și el aici. De la geamul biroului, văzu oamenii intrând la cantină pe sub perdeaua de tifon pusă la ușă ca să nu lase înăuntru muștele, gângăniile care spurcă farfuria și nu-ți dau pace să mănânci… Zâmbi și se duse să vadă ce năzdrăvănie făcuse Cocean în lipsa lui. Ajuns, Matei își făcu loc pe sub perdeaua albă de tifon, ca de tul — și dincolo de prag se opri, uimit. Pereții barăcii, dați proaspăt cu var, luceau în lumina soarelui care intra pe ferestre, jucând. Ceva aici amintea veselia limpede a sărbătorilor uitate de mult. Albul pereților, fețele de masă, soarele, halatul fetelor?… Nu; florile. Directorul șantierului și prietenul responsabilului simți o duioșie caldă scăldându-i inima. Bravul, bunul, dulcele Cocoș — Cocean, Timonè de altădată! După o viață cum greu întâlnești una mai aspră, nu uitase florile. Erau flori de câmp, albastre, albe, galbene, sălbatice și gingașe, puse în oale de pământ, câte una pe fiecare masă…

Își plimbă ochii de la un capăt la altul al barăcii: văzu pietrișul pe jos, netezit ca de presă, văzu farfurii în locul castroanelor răpănoase, farfurii nu de porțelan ci ieftine, de faianță, dar albe — și când asupra lor florile își despleteau luminile grațioase, cine mai putea să ia seama la lingurile de tablă, la cuțitele cam schiloade, la furculițele strâmbate?

În fața ușii, pe peretele fără nici o pată, era un carton, scris de mână, cu litere ca de tipar „Bucatele de astăzi: 1) Ciorbă de purcel, cu orez și zarzavaturi; 2) Varză călită cu șorici proaspăt. Total calorii 1200. Poftă bună, tovarăși!“

Perdeaua se dădu la o parte și pe urma directorului năvăliră șeful contabil, Ilie Conțu, Matache de la personal — și alții.

— Ce faci aici, Cocean? strigă Matei, fără să-și arate mulțumirea pe față.

Cocoș se apropie, luă o poziție solemnă și raportă, plin de demnitate, luptându-se să-și domine ființa hazoasă:

— Construiesc socialismul, tovarășe director!

Suita râse, râseră și oamenii de la mese, care erau mai pe aproape. Dar văzând că directorul tace, se potoliră și-i aruncară lui Cocoș priviri mustrătoare: nu se glumește cu lozincile, frate!

Pe urmă nu mai știură ce să creadă: directorul înaintă și puse prietenos mâna pe umărul responsabilului. Acum zâmbea cu toată fața.

Și de ce nu? Poate că nu era glumă, tovarășe!

Duminică, Ana Odeta rămase în casă. De dimineață își spălă rochia de doc și bluzele, să le aibă curate; toată după-amiaza și-o petrecu meditând, cu hârtia în față: trebuia să-și povestească viața și nu știa ce anume din viața ei îi interesa pe alții.

Scrise: „M-am născut la 3 decembrie 1925, la Turnu-Severin; în anul acela a fost o iarnă geroasă… “

Șterse ultimele cuvinte, n-aveau importanță; nu izbutea să-și aleagă dintre amintiri pe acelea trebuitoare tovarășului Matache. Reciti fraza: la Turnu-Severin — fiindcă așa scria în actul de naștere — dar se născuse pe drum, între Giurgiu și Corabia.

„Pe tatăl meu îl chema Zaharia și era cârmaci pe șlepul S F N D, numărul 317. Pe mama mea o chema Fana și avea livret de marinar, îl ajuta pe tata,

dar primea numai jumătate de leafă…“

Lăsă tocul jos, descurajată; hârtia albă din față trezea în ea o crispare, o spaimă; nu avea îndemânarea scrisului, gândurile înghețau pe peniță cum îngheață apa la streașină. Dar dacă închidea ochii și nu se mai gândea la cei care aveau să le afle, gândurile se încălzeau dintr-o dată și porneau razna, slobode, năvalnice pe deasupra hârtiei — gânduri, nu fraze, căci hârtia rămânea albă…

…Am trăit pe apă, nu aveam casă pe uscat, nici avere, ca oamenii. Iarna ne opream unde ne prindeau sloiurile, când într-un loc, când în altul, de la Sulina la Bratislava.

…Când eram mai mare, mi-a spus o țigancă, la Calafat, că n-am să am casa mea niciodată și nici un rost, ca oamenii, și n-am să fiu fericită, fiindcă, dacă m-am născut pe apă, ursita mea are să fie schimbătoare ca apa. Mama a ocărât-o pe țigancă.

…Mama mea a fost o femeie frumoasă; spuneau celelalte femei despre ea că n-a avut noroc, că își duce viața pe Dunăre și naște ca nomazii.

…înaintea mea, mama a mai avut doi copii, care au murit curând după naștere, doi băieți, Constantin și Dumitru. După mine a avut o fetița, Ștefana, dar a murit și ea, nu o țin minte. Numai eu am trăit, eram voinică. Tatăl meu zicea că sânt voinică fiindcă m-a frecat cu zăpadă, la naștere.

…Ningea când m-am născut, era zăpadă pe punte, și convoiul mergea pe un șir, fiindcă întâlnea sloiuri. N-a putut să vină nimeni la noi, de pe șlepurile celelalte, și mama a fost singură. Tata trebuia să stea la cârmă, și mama n-a avut putere să meargă la bucătărie; bătea viscolul și mătura tot de pe punte, și-atunci s-a târât până la ușă și a luat un lighean de zăpadă și m-a frecat cu zăpadă până m-am făcut roșie; pe urmă m-a învelit în scutece.

…Până în anul 1940, am trăit numai pe șlepul nostru. Șlepul avea două cabine mici, lângă cârmă, și o bucătărie, afară. Mai aveam alături un coteț pentru porc și unul pentru păsări. Când am început să umblu și nu era frig, stăteam numai pe punte, dar mă legau cu o sfoară, de ușa cabinei, ca să nu cad în apă. Mai târziu, pe la patru ani, mi-au dat drumul și m-au lăsat singură. Mamei tot îi era frică, dar tata râdea: Unde ai mai văzut fată de cârmaci să cadă în Dunăre?

…Adevărat, n-am auzit niciodată pe celelalte șlepuri să se întâmple asemenea nenorocire; copiii învățau de mici să umble cu grijă pe punte. Am învățat și eu, și pe urmă, când mergeam în convoi de mai multe șiruri, am

început să trec pe celelalte șlepuri și să mă joc cu copiii. De la ei am învățat multe vorbe urâte, cum spun marinarii și oamenii mari, prin porturi, și le spuneam și eu, dar când am crescut mare mi-a fost rușine de ele.

…Cât țin minte, am călătorit tot timpul pe Dunăre, în afara verii din 1939, când am stat în docuri, fiindcă se apropia războiul și nu mai erau grâne de cărat la Sulina, unde le încărcau pe vapoare. Iarna ne opream, când îngheța Dunărea. Dacă se întâmpla să iernăm în docuri, atunci era foarte bine. Tot bazinul docurilor se umplea de șlepuri, unul lângă altul, se făcea o ogradă mare și trăiam acolo laolaltă toate familiile și era bine. Eu umblam îmbrăcată ca băieții, cu pantaloni de flanelă. Eram voinică, aveam obrajii rumeni și am învățat să dau cu pumnii și să spun vorbe urâte; băieții îmi știau de frică. La Crăciun tăiam porcul, și atunci ne bucuram foarte tare; nu-i tăiau toți oamenii o dată, și ne bucuram multe zile, fiindcă ne duceam pe rând, la fiecare.

…Porcul îl tăiau în cală, cala era goală iarna, și mi-era milă când îl înjunghiau, că mă jucam cu el vara și-i dădeam coceni de porumb și coajă de pepene; aveam totdeauna pepeni mulți, erau multe bostănării pe Dunăre. Dar după ce-l înjunghiau, ne adunam copiii și coboram în cală, să vedem cum îl răzuie de păr și îl pârlește cu paie. Pe urmă îl spintecau, mațele abureau în cală, nouă ne dădeau șorici, îl rodeam în măsele și era foarte bine.

…Tata punea șuncile să se afume, într-un butoi, dedesubt ardeau coceni de porumb, strânși de cu toamnă, ieșea fumul pe bocaporți, ici, colo; tot bazinul docului mirosea a fum și-a costiță, și nu mai puteam de poftă, toată ziua.

…Mama nădușea la bucătărie și nu-i mai intram în voie, decât dacă stăteam să învârtesc mașina de tocat carne; aveam putere. Ea făcea caltaboși și trandafiri, cu mirodenii, pe urmă făcea piftii și sarmale, și de Crăciun mâncam așa de mult, că ne îmbolnăveam toți, ne era greață două zile.

…Dacă se termina cu porcul, începea joaca; nu trecea greu ziua. Ne jucam de-a v-ați ascunselea în cală sau ne dădeam pe gheață, cât e Dunărea. Eu la opt ani am învățat să merg cu patinele, mi-a luat tata patine. La școală nu mă duceam, ca alți copii, n-aveam unde dacă eram mereu pe drumuri, dar am învățat abecedarul cu mama și pe urmă tata mi-a luat carte de citire și citeam și alte cărți, seara. Tata m-a învățat socotelile și tabla înmulțirii și în 1933, fiind la Zimnicea, am dat examen de clasa întâia primară…

…Îmi plăcea să citesc seara, la căldură, în cabină; Pepa îmi dădea cărți, povești și istorisiri de toate felurile.

…Pepa era soră cu tatăl meu și trăia tot pe șlep, avea de bărbat un cârmaci, căpitanul Mihalis, grec din Chefalonia, dar trăit la noi, de multă vreme. Pepa mă iubea mult de tot, ca mama, fiindcă n-avea copii, și când se potrivea să mergem împreună, cu convoiul, era foarte bine. Odată am și iernat alături, la Galați; au tăiat și ei porcul, am mâncat foarte mult, m-am îngrășat și era foarte bine.

…Am iernat în multe părți, pe Dunăre, și la Bratislava, și lângă Viena, când ne-a prins gerul acolo.

…Când iernam în docuri era foarte bine. Dar câteodată nu aveam loc în docuri și iernam afară; acolo nu se mai strângeau șlepurile alături, se înșirau de-a lungul malului, și locurile erau pustii, și-atunci trecea iarna greu, nu era bine.

…Primăvara, când se rupea gheața, veneau sloiuri, și oamenii se luptau cu căngile, cu prăjinile, să nu lovească în șlepuri că le spărgeau și ei își pierdeau pâinea.

…Până la zece ani am învățat carte, acasă, învățam bine și am dat examen de toate clasele primare.

…Vara, când stăteam în porturi, mă duceam cu barca și dacă era Dunărea revărsată, ajungeam departe, peste bălți, mă întorceam seara. Mergeau și băieții și unii spuneau vorbe urâte; atunci îi băteam cu pumnii; pe unul l-am aruncat în apă, dar știa să înoate, ca toți copiii; de la șapte ani am început să înot în Dunăre.

…Iarna mergeam cu patinele, aveam patine de fier, mai aveau și alții; cei care n-aveau își legau scândurele, nu alunecau așa bine. Seara îmi plăcea să mănânc covrigi cu susan, cu ceai, la căldură, dar covrigi nu aveam totdeauna, numai când se ducea tata la brutărie, după pâine.

…Tata era aspru, mă bătea când veneam târziu de pe Dunăre, dar mă iubea, altfel nu mi-ar fi cumpărat patine.

…Mama nu m-a bătut niciodată, mă iubea foarte tare. Și Pepa mă iubea, și unchiul Mihalis.

…Tata a avut un frate, Leonida, tot cârmaci de șlep, dar nu la Societatea Franceză, ci la un grec Hagicirstodulos. Era mai mare, pe urmă s-a îmbolnăvit de reumatism, n-a mai putut să stea pe apă, a intrat la docuri; dintre toți ai noștri, el singur și-a făcut casă, ca oamenii. Pe nevasta lui o

chema Eleonora, și-au avut doi copii, dar dintre ei trăiește azi doar cel mai mare, Costea, care a fost marinar și este acum director adjunct la Agenția fluvială, tovarășul Constantin Gheorghi, însurat cu o femeie rea, pe care o cheamă Marieta.

…În iarna din 1936, a murit mama; eram cu șlepul la vale de Hârșova, aveam unsprezece ani, crescusem repede peste vară și slăbisem, mă făcusem subțire, și oamenii se uitau la mine cu milă, mă întrebau dacă nu tușesc, credeau că sânt bolnavă de piept, ca multă lume…

…Aveam un curcan mare, și tata vroia să-l taie înaintea Crăciunului. Eu citisem o carte, nu știu de cine, cu un băiat sărac care tremură de frig, într-o casă urâtă, la Londra, și visează să aibă curcan de Crăciun. Cineva îi aduce un curcan și el se bucură foarte tare.

…Într-o seară, tata era plecat la oraș, departe, cu alții, de pe șlepurile vecine, să cumpere zahăr și ce mai trebuia, fiindcă se apropiau sărbătorile. Mama cosea, în cabină, gătise mâncarea. Eu m-am dus să văd ce face curcanul și am găsit ușa cotețului deschisă. Am venit fuga, și-am spus: Mămico, a scăpat curcanul!

…Și m-am trântit pe pat cu fața în jos, și-am început să plâng, eram mai nenorocită decât băiatul acela din povestire. Și spuneam: N-o să avem curcan de Crăciun, mămico!

…Ea mi-a spus: Fii cuminte!

…Și s-a dus fuga afară, am auzit-o pe punte, gheața era ninsă și-a văzut urmele curcanului. S-a întors în cabină, și-a luat o broboadă în cap, a luat un felinar și mi-a spus: Nu mai plânge că îl găsesc, n-a putut să fugă departe, n-are unde.

…Dar nu s-a mai întors, au găsit doar felinarul. Când a venit tata era noapte, eu tremuram de frică în cabină. El a luat oameni și felinare și s-a dus, după urme. Și-au găsit, aproape de mal, dincolo, copca în care căzuse mama.

…Erau multe copci, cum fac pescarii, dar prinseseră gheață deasupra, pe urmă se așternuse zăpada, nu puteai să știi că nu ține. Pe curcan l-a ținut, mama s-a dus după urmele lui, a căzut sub gheață și-a luat-o Dunărea. Numai felinarul a rămas, l-a scăpat din mână…

…Pe urmă a venit iar viscol, și pe curcan l-au găsit după trei zile, înghețat, într-o salcie; era alb tot, numai creasta o avea vânătă. Am plâns după curcan de mi s-a rupt inima; de mama n-am crezut, am așteptat-o să

vină, multe zile. Pe urmă am înțeles că nu mai vine. Sărbătorile au fost foarte triste, și tata de-atunci s-a schimbat la fire. Și eu m-am schimbat. Primăvara nu m-au mai cunoscut copiii.

Pepa a vrut să mă ia la dânșii, dar tata nu m-a lăsat, am rămas cu el, și-am început să fac mâncare, să spăl rufele, să le cârpesc, ca mama. Crescusem mare.

…Așa am trăit pe șlep, făceam gospodărie, ca o femeie, nu mă mai jucam cu copiii; noaptea, când nu mă vedea nimeni, plângeam după mama. Făceam multă treabă, pompam apa din santină, îl ajutam pe tatăl meu în toate nevoile, numai că n-am stat la cârmă, n-aveam putere să învârtesc timona, era mare.

…Când nu aveam treabă, mă duceam cu barca, fără nimeni. Îmi plăcea să fiu singură, mă duceam departe, unde nu erau oameni și stăteam la soare. Atunci am prins dragoste de Dunăre. Când mergeam cu convoiul, stăteam mult și priveam apa, malurile. Altă-dată mă întindeam pe bocaporți și mă uitam la cer, pe sub fumul remorcherului; noaptea priveam stelele și încetul cu încetul se schimba ceva în mine.

…Băieții de pe celelalte șlepuri spuneau că sânt urâcioasă. Dacă mă vedeau la umbra cabinei îmi puneau oglinda în față, să mă orbească soarele. Câte unul mă striga: Fă, ochioaso, ia uite-ncoa la mine!

…Eu mă făceam roșie de ciudă și fugeam în cabină. Pe urmă am văzut că aveam ochi frumoși, așa de mari că mă și prindea mirarea, cu gene lungi, aproape atingeau sprâncenele și se încurcau între ele. Și m-am gândit că băieții nu vroiau să râdă de mine. Numai culoarea ochilor nu-mi plăcea, aș fi vrut să fie negri, și erau verzi, cu inelușe aurii, foarte caraghioasă culoare, cum n-am văzut la nimeni. La soare, verdele pierea, rămâneau aurii și nu înțelegeam de ce nu mi-a dat Dumnezeu o culoare de ochi ca a tuturor oamenilor.

…Acum nu mă mai aruncam goală, de față cu băieții, în Dunăre; rămâneam cu cămășuța pe mine. Băieții strigau: Ia te uită la ea ce se fasolește! Scoate, fă, aia de pe tine, să-ți vedem rușinea!

…Eu îi ocăram: Buboșilor, chelboșilor, leșinaților, lovi-v-ar boala copiilor, crăpa-v-ar ochii în șaisprezece, usca-vi-s-ar mațele-n burtă, râioșilor, nemâncaților, ieși-v-ar bube negre pe inimă!

…Sau alte cuvinte care îmi veneau în gură.

…Așa am trăit până în anul 1939, care a fost cel mai frumos din câți am avut până acuma.

…În acel an, prin august, zăceam în docuri de multă vreme. Nu încurcam pe nimeni, nu făceam nici noi treabă, nici alții; amorțise mișcarea pe Dunăre. Într-o zi a tras lângă noi un vapor englezesc; cunoșteam toate pavilioanele. A stat mult acolo, avea nu știu ce la elice, o stricăciune. Tocmai în septembrie a venit elicea nouă, s-au băgat scafandrii și-au pus-o, s-au chinuit multe zile. Vaporul se chema Neptun și era vechi, mâncat de rugină. Marinarii vopseau toată ziua și vorbeau englezește, dar odată, când întindeam rufele, am auzit pe unul că mă strigă, era român, nu mă mira, mulți marinari români se îmbarcau pe vapoare străine: „Ce faci acolo, arăpoaico?“

…Eram în picioarele goale, cu o fustă neagră și cu părul legat într-o basma roșie, de la mama. Toată vara mă ardea soarele, mă făcea ca aurul și mi-a fost ciudă că îmi zice arăpoaică, — n-avea pricină, nu eram tuciurie.

…M-am întors la el, gata să-i răspund cum trebuie, ocări știam destule, dar mi-au amuțit în gură. Sus, la parapet, erau doi marinari, băieți tineri, unul mărunt, rotund la obraz și bălai, cam hazos și cu privirea blajină; celălalt, înalt, cu mijlocul subțire, negricios, stătea rezemat de parapet și râdea la mine. I-am văzut dinții, frumoși ca ai mamei. Mama avea dinți ca nici o femeie. M-am uitat la el și n-am știut ce se întâmplă cu mine. Era negru la față, îl arsese și pe el soarele, așa sânt marinarii, dar fața lui părea numai lumină. Și-atunci am văzut că are ochi cum nu mi-a dat Dumnezeu mie. Erau verzi ca nuca necoaptă și, când te uitai la ei, vedeai parcă altă lume, ca din povești, cum trebuie să fie în fundul mărilor.

Marinarul celălalt, bălaiul, a zis: „Ia te uită la ea ce gură are!“

…Eu mi-am mușcat buzele și-am fugit în cabină. Îmi venea să plâng de necaz și de rușine. Îmi mușcam mereu buzele. Atunci am simțit că buzele erau moi și aveau o dulceață ca de căpșună. Și îmi ardea gura. M-am uitat în oglindă și la început nu m-am văzut pe mine. Mă uitam cu mirare, ca la o alta, străină. Am văzut că aveam ochi frumoși, cu toate că mie nu-mi plăcuse culoarea lor aurie, și buzele nu erau urâte, ci pline, răsfrânte, roșii și umede, ca de femeie. Și am știut că unui bărbat i-ar fi plăcut să le sărute, și mi-ar fi plăcut și mie, dar nu oricare bărbat, ci numai acela. Și-am mai văzut atunci, întâia oară, că dinții mei erau frumoși ca ai mamei și ca ai marinarului. Și-atunci s-a făcut deodată altă schimbare în mine, și-am ieșit

pe punte fără să-mi fie rușine. Dar mai întâi mi-am potrivit basmaua și am văzut că îmi stătea bine, roșu, cu ochii aurii și cu obrazul ars de soare. Mi-am potrivit fusta și-am strâns-o pe mine, că stătea lălâie. Atunci am văzut că numai mijlocul îmi rămăsese subțire, restul trupului se împlinea, crescusem repede peste vară — și am simțit în mine o bucurie mare, dar și spaimă. Era rău, dar mai mult era bine.

…Când am ieșit pe punte, i-am găsit pe marinari tot acolo. Cel bălai fuma din țigară. Celălalt își curăța unghiile. Nu mai văzusem marinar să-și curățe unghiile și mi-a venit să râd, și nu știu de ce simțeam o mare bucurie. Cel mic s-a legat iar de mine: „Ia uite la ea ce gură!“ Dar acum am înțeles că nu zice așa, în batjocură, și m-am uitat în sus, să mă vadă mai bine. Cel înalt s-a aplecat peste parapet și m-a întrebat: „Cum te cheamă pe tine?“

…Îi auzeam glasul prima oară. Când l-am auzit, mi s-a strâns ceva în inimă. Am simțit o căldură, în tot trupul, de sus până jos, în picioare. Bălaiul a zis: „E mută pesemne!“

…Eu am scuturat din cap și am răspuns, uitându-mă la celălalt, fiindcă el mă întrebase adineauri: „Nu sânt mută! Mă cheamă Odeta!“

…Odeta nu-mi spunea nimeni, îmi spuneau Anuța, dar Odeta nu mai chema pe nimeni, cât e Dunărea, și voiam să știe marinarul că nu am un nume ca oricine.

…Până să mai spună unul ceva, am auzit pașii tatei, pe schelă. Venea din oraș, avea și-o sticlă în mână. Eu n-am știut unde să mă ascund; parcă făcusem ceva care nu se cuvine dacă stătusem de vorbă cu marinarii. Dar aceștia, mai învățați cu lumea, au încălecat parapetul și-au sărit pe punte la noi, lângă cabină. Mi-au amorțit mâinile.

…Dacă a auzit că sânt români, tata s-a luminat la față și i-a primit cu voie bună: „Noroc, flăcăilor! Dar cine sânteți voi și ce vânt vă poartă prin lume?“

Pe cel mic îl chema Timonè, nu mai auzisem nume ca al lui niciodată. Cred că era o poreclă, dintr-o altă limbă, marinarii au uneori porecle pe care nu le înțelege nimeni. Acum aflu că îl cheamă Cocoș, dar numele lui adevărat poate să fie altul. Ieri a venit la magazie să ia pânză pentru fețele de masă, era grăbit, nici măcar nu s-a uitat la mine; nu m-a recunoscut, m-am schimbat mult, n-o să mă recunoască niciodată: mai bine!

…Pe celălalt îl chema Matei, era mecanic, pe vapor îi spuneau Meit, așa spun englejii, dar tot Matei înseamnă.

…Tata i-a chemat la umbră, lângă bucătărie, le-a dat țuică, măsline și p-ormă slănină. Eu stăteam în ușa cabinei și mă uitam la Meit, mă lovea soarele drept în față, îmi venea amețeală.

…Cel mic, Timone, purta mănuși de piele. Cât timp a stat acolo nu l-am văzut cu mâinile goale. La prânz și la cină îmbrăca o bluză albă, servea masa căpitanului, era steward, meserie ușoară, dar făcea și corvoadă. Când servea la masă își punea mănuși albe, de ață, și era foarte îndemânatec; l-am văzut, ducea câte patru farfurii într-o mână.

…Ne-am împrietenit cu ei, când nu aveau treabă veneau la noi, stăteau de vorbă cu tata; dacă el lipsea, se jucau cu mine, ne fugăream pe punte, de parcă ar fi fost și ei copii, nu oameni. Dar eu n-am mai fost copil din vara aceea, împlineam paisprezece ani și s-au limpezit toate în mine; îmi părea rău că marinarul nu știe.

…îi spuneam Meit, și când mă auzeam chemându-l mi se părea că am glasul cel mai frumos din lume. El îmi spunea în toate felurile, numai Odeta nu, parcă nu-i venea să creadă că ăsta mi-e numele. Timonè, prietenul lui, care era mai tânăr, nici nu-i creștea barba ca lumea, se uita altfel la mine și zicea într-una: „Uite mă, la ea ce gură are!“

…Eu mă uitam la Meit și el parcă nu-mi vedea gura. Îmi făcea păpuși și muream de ciudă că mă crede copilă.

…Uneori nu-i vedeam toată ziua, aveau de făcut ceva la mașini, sau de vopsit în cală. Atunci eram tristă și nu știam de ce-am mai venit pe lume.

…Odată m-am dus cu Timonè în baltă, cu barca. Meit avea treabă. Când treceam Dunărea înapoi, seara, Timone s-a uitat la mine mirat, și mi-a spus, să mor de rușine: „Când ți-au crescut sânii, că parcă nu-i aveai așa până acuma?“

…Sânii îmi creșteau repede, de o săptămână, îmi plesnea bluza. Când îi vedeam cum cresc, parcă eram amețită și nebună. M-am înroșit foarte tare, dar Timonè nu mi-a dat pace, se uita la mine, uitase să tragă la rame. Și-a oftat deodată: „Ah, măi Puișor de Iepure, de ce n-ai tu vreo patru ani mai mult acuma?“

…Nu știu cum, în loc să mă rușinez mai tare, mi-a pierit toată sfiala și l-am întrebat: „De ce, Timonè?“

…El a început să tragă la rame: „Asta nu trebuie să știe copiii!“

…Dar eu știam, și aveam un gând, pe care l-aș fi spus lui Meit, dacă ar fi fost el aici, și dacă nu mi-ar fi lipsit îndrăzneala: „Meit, dacă aș avea patru

ani mai mult, aș vrea să dorm într-un pat cu tine, cum au dormit tata și mama ca să vin eu pe lume!“

…Fiindcă îl iubeam, acum știam bine, îl iubeam noaptea și ziua. Când rămânea la întuneric, în cală, aș fi vrut să mă duc la el, să-i țin lampa, pensulele și cutia cu vopsele, fără să-mi pese că afară e lumină și soare. Dar nu puteam să mă duc pe vapor, nu mă lăsa căpitanul… Treceam cu barca pe malul celălalt și stăteam tristă toată ziua și scriam în nisip numele lui; îl ștergea vântul, să nu-l afle nimeni. Și spuneam sălciilor, fiindcă n-aveam prietene: îl iubesc pe Meit, dar el nu știe! Îl iubesc și-mi arde gura! Îl iubesc și mă doare inima!

…Și repetam numele lui, în neștire.

…Așa am fost eu, nu știu a cui e vina. Poate fiindcă am trăit de mică altă viață decât toți oamenii, fiindcă n-am avut acoperiș la casă; acoperișul meu a fost cerul, n-am avut gard, să mă despartă de lume, ograda mea a fost balta și Dunărea.

…Dar Meit îmi făcea păpuși, nu știa ce sa întâmplă cu mine. Într-o zi i-am spus, plimbându-mă prin fața lui, cum se plimbă domnișoarele pe bulevard, cu pieptul scos înainte, să mi se vadă sânii: „Meit, dumneata știi câți ani am eu acuma?“

…Așa citisem prin cărți că vorbesc domnișoarele. El vopsea un șirag de alune, să mi le pun la gât, și-mi era necaz, fiindcă asemenea mărgele nu poartă decât fetițele, nu domnișoarele. Și m-a întrebat: „Ei, câți ani ai?“

…Nu se uita la mine, umbla cu pensula prin vopsele. Am răspuns: „Am cincisprezece ani. Dumneata cât crezuseși?“ El s-a mirat: „Cincisprezece ani? Nu mai spune!“

…Nu credea, își bătea joc de mine. Și nu știam ce să mai fac, ca să-i atrag privirile. Noaptea mă trezeam, bătea luna în coșul vaporului: dedesubt dormea el, avea patul în sala mașinilor, și eram fericită că dormea lângă mine.

…Pe urmă, când a venit luna septembrie, nu i-am văzut pe nici unul, două zile. Lipseau și alteori, plecau și în oraș, după treburi, dar se întorceau, și, oricât ar fi fost de târziu, mă strigau să-mi spună bună seara: „Te-ai culcat, Surioară?“

…Așa îmi spunea Meit. Timonè îmi spunea: „Noapte bună, Pui de Iepure!“

…Eu scoteam capul pe fereastra cabinei și fluturam mâna: „Somn ușor, Meit! Vino mâine și mă scoală!“

…Două zile am umblat pe punte tot așteptând să văd la parapet măcar capul unuia. Nu îndrăzneam să întreb pe nimeni, și nici nu știam limba marinarilor. A doua seară m-am gândit deodată că or fi bolnavi și-a înghețat sângele în mine. M-am hotărât ca a doua zi să mă duc pe vapor, să vorbesc cu căpitanul. Sau, dacă nu m-oi înțelege cu el, să-l rog pe tata să meargă el, nu puteau să-l alunge, era și el căpitan, mai mic, dar om în toată firea.

…Am plâns mult în noaptea aceea, și am chemat-o pe mama, și i-am spus, printre suspine: „Mămico, dacă Meit e bolnav, cum să-l fac bine?“

…Am adormit târziu și când m-am trezit fluiera vaporul. M-am uitat pe geam, am văzut la catarg pavilionul de plecare: vaporul era dezlegat, îl trăgea remorcherul, se îndepărta, și golul dintre noi se mărea într-una. M-am repezit afară, în cămașă de noapte și-am început să strig tare: „Meit! Meit!“

…Dar nu mă auzea nimeni. Glasul meu era mai slab decât huietul remorcherului. Vaporul scotea fum negru pe coș, se umbrise bazinul.

…Alergam pe punte, și strigam: „Meit, unde ești? Meit răspunde-mi!“

Nu mă auzea nimeni; fluiera vaporul, huuu-huuu, lung „acum vin la stânga“, cunoșteam semnalele. Și glasul meu se amesteca, fără putere, cu fluierul.

…Tata nu era, plecase devreme, așa pleca totdeauna, umbla prin cârciumi de la moartea mamei. M-am repezit în cabină, mi-am pus bluza, fusta. Vaporul fluiera afară: huuu-huuu-huuu, „acum vin înapoi!“

…Ieșea cu pupa din bazin, n-avea loc să întoarcă. Am dezlegat barca, am sărit de sus, pe panouri, și am început să trag tare la rame. Am ajuns alături, sub nările ancorelor și-am strigat iarăși: „Meit, Meit!… Răspunde-mi!“

…Cine să m-audă? Pornise mașina. A mai fluierat o dată vaporul, „vin la dreapta“ și-a luat-o la vale. A trecut pe lângă mine, înalt, nu mă vedea nimeni. Pe urmă apa vânturată de elice a început să mă zgâlțâie și-am înțeles că se duce, că nu mai are oprire. Și-am început să trag la rame, fără să judec cu mintea, m-am dus pe urma vaporului, dar el m-a lăsat repede în urmă. Simțeam în gură gustul fumului de cărbune. Și când am văzut că se pierde, am lăsat ramele din mână și-am început să plâng, singură, în mijlocul Dunării…

…Nu-l mai strigam pe Meit, îmi mușcam pumnii și îi spuneam încet numele. N-am știut ce se întâmplă cu mine, am uitat de tata și de lume. Curentul ducea barca la vale. Am plutit multe ore, până la gura unui râu mare, unde s-a lățit Dunărea. Acolo m-am uitat o dată după vapor; pierise; doar fumul se mai vedea, în zare.

…Asta a fost viața mea; cine are nevoie s-o știe?

…Dar m-am întors acasă, m-am legat de niște plute pe care le trăgea în sus remorcherul și am ajuns către seară. Un plutaș s-a apropiat de mine, îl mira să mă vadă singură, cu barca pe Dunăre. M-a întrebat: „Ce-i cu tine, fetico?“

…Avea vorba bună. I-am răspuns: „Nu știu, nene“… Atunci el s-a dus în față, unde erau ceilalți, a căutat în desagă și mi-a adus să mănânc, o felie de slănină și o bucată de pâine. Am mâncat, am băut apă din Dunăre.

…Asta a fost viața mea. Cum s-o scriu pe hârtie?

Așa își petrecu Ana Odeta după-amiaza aceea, față în față cu amintirile, alegând dintre ele numai ceea ce credea că trebuie să afle oamenii, restul rămânând gânduri pentru sine.

„În anul 1940, a murit tatăl meu și am rămas singură pe lume.“

Șterse încă o dată cuvintele inutile … singură pe lume!

Erau în docuri, iarna, când se îmbolnăvi tatăl ei și fu dus la spital. Ea rămase singură numai o săptămână, tremurând noaptea de frig și de frică în cabină, până ce veni s-o ia mătușa Didona.

În iarna aceea, Pepa se afla departe, în susul Dunării; nu apucă să-i trimită nici o știre. Iar primăvara, când veni s-o ceară, mătușa Didona nu i-o dădu, sub cuvânt că unei fete la vârsta ei nu i se poate face educație pe Dunăre.

Mătușa Didona o luă din docuri cu sania, și drumul până acasă, în clinchetul clopoțeilor, sub ninsoarea deasă care estompa toată mizeria decorului, semăna puțin cu un început de feerie…

În februarie, tatăl muri la spital, de o boală căreia nu i se află numele. Ninse încă o dată în ziua înmormântării — și cimitirul alb fu ultima imagine pură.

Pe urmă, unchiul Pol izbuti s-o bage practicantă în birourile lui Vanvacas, deși fata avea încă vârsta școlii. Dar nu erau bani în casă, trebuia să aducă și ea ceva, să-și plătească mâncarea și căldura. Se ocupară și de învățătura ei; tot unchiul Pol se strădui să fie primită la școala profesională, în mijlocul anului, ceea ce era o favoare și dovedea trecerea de care se bucura el în societatea intelectuală.

Doi ani, Ana Odeta își împărți ziua între birou și școală, nerămânându-i decât puțin timp să viseze la Dunăre. Duminica se ducea în port și privea vapoarele, rătăcind ore în șir de-a lungul cheiului. Nu îndrăznea să întrebe pe marinari despre un cargobot englezesc care se numea Neptun, dacă știau ceva despre el, dacă îl văzuseră în vreo parte a lumii. De altfel, prea rar mai veneau vapoare străine; începuse războiul. Ana Odeta privea melancolică pavilioanele, fără să găsească vreunul care să semene cu acela…

Înfățișarea ei, care se schimba într-o deplină neștiință de sine, fiindcă ea nu mai avea nici un îndemn să-și urmărească prefacerea în femeie, începuse să atragă, din ce în ce mai stăruitoare și mai uimite, privirile lumii. Umbla îmbrăcată cu modestie, dar sub cârpa ieftină se deslușea de pe acum desăvârșirea ei viitoare.

Departe de a fi înaltă și planturoasă, ca femeile din familia maică-si, frumuseți prețuite la începutul veacului, avea tocmai acea statură care cere sprijinul și protecția bărbaților. Chiar mai târziu, când avusese altă viață, a răsfățului și a lenei, când mânca mult și cu poftă sălbatică din toate, parcă înspăimântată de o zi viitoare a foametei, când dormea adânc ceasuri îndelungate, și alte ceasuri trândăvea în cearceafuri, nu fu niciodată în primejdie să se îngreuneze, să se îngrașe, anatomia ei fiind pusă parcă în tipare din care nu era cu putință să iasă.

Acest trup alcătuit din rotunjimi molatice era în același timp elansat, suplu, gata să zvâcnească și să se înalțe. Ai fi zis că prin ea, natura arăta cât poate fi de plastică, făcând din această făptură, astăzi, ceea ce femeile familiei, potrivit altor gusturi, fuseseră altădată.

Frumusețea ei era, din clipa când se arătase, o primejdie de care nu putea să scape. La venirea lui Miltiade, îi și dădeau târcoale câțiva din fabrică, și tineri și vârstnici, cum e obiceiul bărbaților. Ea se lăsa însoțită de unii până acasă, mergea și la cinematograf câteodată, și la cofetărie, care nu era un loc tainic ci rămânea în văzul orașului. Între timp, mătușa Didona veghea cu un

ochi neostenit asupra curtezanilor, se interesa de ei, lua informații, și-apoi îi spunea nepoatei:

— Ăsta nu-i de tine, mamă. Să te lase în pace!

Slujbași la fabrică! Nici unul nu avea cine știe ce situație. Mătușa aștepta; nepoata trebuia să mai crească, s-o cunoască orașul.

Dar între timp veni Miltiade; nici nu-ți puteai dori altul! Pe Ana Odeta o văzu din prima zi, când trecu prin birouri; ar fi fost și imposibil să n-o remarce. Îndată, curtezanii, și tineri și bătrâni, dispărură din preajma ei, speriați, cum se sperie orătăniile la ivirea hultanului.

Care era temperamentul și metoda noului stăpân, ca s-o cucerească, s-ar fi putut vedea din chitanțele de plată cu care fata își lua leafa. Optsprezece luni, un an și jumătate, cifrele avură fluctuațiile cele mai neașteptate.

La început, fără să-i fi spus vreun cuvânt, privind-o numai de departe, Miltiade dădu poruncă să i se mărească salariul de la trei mii de lei, la unsprezece, adică atât cât avea contabilul. Nimeni nu cârti, era stăpân și putea să facă tot ce-i place. Dar chiar și numai această întâmplare ajungea ca s-o compromită pe fată. Îndată în fabrică se știu că Ana Odeta era amanta lui Miltiade; abia împlinise cincisprezece ani la acea dată, dar n-are a face, unele încep de la paisprezece…

Spre marea uimire a tuturor două luni mai târziu salariul practicantei scăzu la două mii cinci sute de lei; a doua zi, Arta Odeta veni la slujbă cu vânătăi pe față; mătușa Didona o bătuse sălbatic.

Era în aprilie 1941. În iunie, salariul fu iar unsprezece mii, în august cincisprezece, în septembrie trei, ca la început. Lumea nu mai știa ce să creadă, iar acasă blestemele nu conteneau de seara, până târziu, noaptea, ca să înceapă în zori, când fata se pregătea, tăcută, să plece la treabă.

Așa varie salariul ei, înscriind ca pe o fișă curba temperamentală, nădejdile și furiile lui Miltiade. De Crăciun, când nevoile într-o gospodărie sânt mai mari ca niciodată, Anei Odeta i se aplică o amendă neumană, și ea veni doar cu o mie cinci sute de lei acasă. Stăpânul fabricii o văzuse la cinematograf cu un băiat, elev de liceu, copilandru. În schimb, după această răzbunare, de Anul nou, mătușa Didona se pomeni cu șoferul lui Miltiade la poartă; îi aducea un balot de mătase artificială și două lăzi de portocale, cum de la începutul războiului nu mai văzuse orașul.

În februarie, salariul fu iar mare, treisprezece mii, apoi imediat scăzu la trei — și așa rămase.

Viața cu mătușa Didona nu mai putea fi suportată… Dar venise primăvara, și Ana Odeta, între slujbă și școală, nu mai dădea pe acasă; se ducea în port, bătea cheiul și se întorcea târziu, seara. Dunărea era revărsată, ar fi vrut să se plimbe cu barca, în baltă. Ședea ceasuri întregi pe o bintă și privea malul celălalt, cu sălciile înecate în apă.

Într-o duminică, se duse la ștrand, singură, nu vorbi cu nimeni toată ziua, ca o sălbatică, dar la primul salariu fu iar amendată, și mătușa Didona o bătu iarăși…

Apoi veni acea întâmplare, pentru oricine neînsemnată, care ei însă îi frânse viața.

Era obiceiul, în prima duminică din iulie, să se facă o petrecere, o kermeză, în parcul orașului. Ana Odeta nu fusese niciodată la dans, și acum dorea sa meargă, cu o pornire care învingea foamea, lipsurile și necazurile. E în omul tânăr această nevoie de exuberanță, pe care cei mari, părinții, o uită adesea, îi pun cătușe sau o ironizează.

De luni de zile strângea bani fata, leu cu leu, atât cât izbutea să scape din mâna rapacei, ca să-și facă o pereche de pantofi albi; nu dorea mai mult decât asta. Și îi făcuse, primii pantofi de domnișoară, cu tocuri înalte. Îi puse în picioare sâmbătă, înaintea balului, și merse cu ei la fabrică, poate ca să se deprindă cu tocurile, poate ca să se mândrească.

La patru după masă, când să plece, se porni o ploaie vijelioasă. Funcționarii zăboveau în ușă, fiecăruia îi era milă de haine, nici unul nu-și putea face ușor altele, dar trebuiră să plece, îi așteptau acasă; plecară pe rând, cu jurnale în cap, ferindu-se pe lângă ziduri, sărind peste băltoace… Ea rămase cea din urmă, sub streașină. Și când nu mai fu nimeni s-o vadă, își scoase pantofii, îi băgă în sân — n-avea în ce să-i învelească — îi adăposti bine, sub cămașă, pe pielea caldă și proaspătă, să nu-i ajungă apa, și porni spre poartă…

După doi pași se opri înspăimântată.

Miltiade era în ușa direcției, în impermeabil, cu pălăria de fetru verde dată pe ceafă, cu pipa în colțul gurii, cu mâinile înfundate în buzunare până la coate și-o privea, cu un zâmbet amuzat, cum se luptă cu ploaia. Zâmbetul lui i se păru batjocoritor, se simți despuiată în fața unui om care până azi nu-i văzuse decât obrazul, oricât se străduise s-o îmblânzească. Își aminti într-o clipă casa lui, unde mătușa Didona o dusese în vizită o dată, prin șiretlicuri, gândind ca apoi s-o lase singură, cu bărbatul:

— Fii cuminte, mamă, mă întorc îndată!

Era un divan mare, cu o cuvertură de damasc albastru…

Dar când mătușa Didona ieșea pe ușă, condusă de gazda galantă, ea sărea, evadând, pe fereastră…

Își aminti drumurile la școală, în port, acasă, când automobilul lui Miltiade se ținea pe urma ei, și el fuma din pipă, răsturnat pe perne, urmărind-o necontenit, la tot pasul… Își aminti de emisarii lui, puși să-i deschidă capul, cu făgăduieli care puteau s-o înnebunească. Erau mulți, mobilizați de o imaginație drăcească, începând cu țiganca pe care o întâlnea adesea la poartă:

— Hai să-ți gâcesc norocul, frumoaso!

Venea apoi băcanul, care deodată nu mai vroia să dea pe datorie nici o litră de zahăr, agentul uzinei, care tăia curentul, pentru neplată, șeful biroului, la fabrică, directoarea școlii, care o certa că umblă cu tocurile scâlciate… Toți erau, într-un fel sau altul, agenții lui Miltiade…

— Dar ești proastă, mamă, lua-te-ar dracu!

Concluzia tuturora, exprimată prin gura mătușii. Iar mai presus de toate erau tăcerile unchiului Pol, buzele strânse cu ură, obrazul rău, privirea amenințătoare și aspră; fără să spună o vorbă, el rămânea agentul cel mai tenace…

Acum, omul care o încercuia cu arme atât de primejdioase, hăituind-o cum se hăituiește vânatul, o privea batjocoritor — și ea stătea înlemnită, cu picioarele goale în apă; ploua cum poate să ploua vara într-o după-amiază înăbușitor de caldă.

Atunci se nărui în ea visul kermezei, și în loc izbucni o trufie sălbatică. Își scoase pantofii din sân, se încălță și, fără să se mai uite unde calcă, trecu mândră și deznădăjduită prin fața lui Miltiade. Așa merse până acasă, fără să-și caute drum pe sub streșini, fără să ocolească băltoacele. Simțea automobilul în spate, între răpăielile ploii auzea ștergătoarele de parbriz scârțâind pe sticla curată…

Din pantofi nu se mai alese nimic, lucru ieftin — două ghemotoace informe de meșină albă.

E un episod mic o pereche de pantofi în viața unui om, așa vastă, cu atâtea implicații sublime, eroice, tonice, sau triste, zbuciumate și dramatice; în viața Anei Odeta fură zarurile care trebuiau să-i schimbe soarta. Nu

plânse, dar își dădu seama că nu mai are putere să se împotrivească și știu ce o așteaptă. Hotărârea ei era luată.

A doua zi, duminică, cerul strălucea cum nu poate străluci decât după o ploaie năvalnică. Ea se sculă în zori, își puse cămașa cea mai frumoasă, bluza cea mai curată și se duse câteva case mai în sus, unde stătea un tânăr, nici nu știa cum îl cheamă, student venit în vacanță. O saluta, ca vecină, dar nu îndrăznea să-i vorbească. La Paște, într-o dimineață, îi aruncase liliac în curte, îl văzuse, ea era în fund, la cișmea, să ia apă.

Îl găsi la geam, săpunindu-și obrazul.

— Bună dimineața!

Binecuvântată dimineață, să te salute când nu te aștepți o astfel de fată! Ea îi vorbi, gravă, cu inima înghețată și cu o franchețe care putea să te zăpăcească:

— Nu știu cum te cheamă.

— Paul…

Ca pe unchiul Pol; treacă!

— Paul, vrei să mergi cu mine în baltă?

— Nu am barcă…

— Nu-i nimic; caută.

— Da, are un prieten…

— Atunci cere-i-o, și peste o oră te aștept la dana a zecea. Sânt punctuală!

Se duse în piață și, cu suta de lei pentru kermeză, cumpără de mâncare: pâine, brânză, castraveți verzi, ardei grași, pătlăgele roșii, caise; avea o basma la gât, o scoase și puse cumpărăturile în ea, ca țărăncile.

La ora opt, băiatul o aștepta la scara de piatră. Ea îl privi de sus, de pe chei. Era cam slăbuț, dar frumușel, cu obrazul bărbierit proaspăt. Coborî la el și-i întinse mâna.

— Pe mine mă cheamă Odeta.

El se zăpăci puțin, era destul de dezghețat, dar o asemenea întâmplare ar fi zăpăcit pe oricare altul…

Rămase cu el în baltă, toată ziua, navigând pe canale; spre prânz, se opriră pe un grind, departe; Ana Odeta sări jos, își desfăcu basmaua cu ale gurii și mâncară…

Și-acolo, fără alți pereți decât bălăriile, fără alt acoperiș decât cerul, dori ea să fie femeie, pe iarba încinsă de soare, îngrozită de cuvertura de damasc

albastru, căreia îi era sortită după aceea.

Stătea întinsă pe spate, cu ochii închiși, în mirosul de ismă al bălăriilor. Spuse, cu gravitatea puțin dementă și generoasă a omului care și-a pierdut toate speranțele:

— Paul, mă iubești puțin oare?

Ea îl simți șovăind, și prima oară în ziua aceea i se destinse puțin obrazul — ezitarea lui dovedea cinste și puritate — și fiindcă n-avea să le mai cunoască de aici încolo, le primea ca pe o mângâiere.

— Dar mă placi foarte tare!

Rămase cu ochii închiși; își descheie bluza.

— Paul, ce ochi ai?

— Negri.

Își desprinse cordonul, apoi întinse un braț în aer, căutând, ca orbii.

El șovăi, fiindcă nimic în gesturile ei, pe chipul ei, nu arăta desfrânarea.

— …mâine plec; am primit ordin de recrutare.

Mai era și războiul! Ea întredeschise ochii și-l privi, în lumina încinsă a soarelui. Nu-i spuse ce avea în minte, ar fi fost o cruzime, dar se gândi, simțind deodată pentru el multă duioșie: „Cu atât mai bine! Ai să mă uiți peste o săptămână… Și dacă n-ai să mă poți uita, are să vină un glonț și ai să mă uiți pentru totdeauna!…“

Și îl iubi, poate, în orele-acelea, îl dezmierdă cu o căldură care ar fi vrut să plece din inimă și nu pornea decât din hăul disperării, îi mângâie părul, ochii, obrazul, umerii, îl iubi fără să-i spună o vorbă de iubire. Și, dăruindu-se lui, avu simțământul că se dăruia pământului ars de soare, apei năpădite de nuferi, printre care se împleteau șerpii, ca în primele zile din istoria omenirii…

Seara, când se întoarse acasă, nu fu nevoie să spună nici un cuvânt; mătușa Didona simți totul, de la prima privire, și-i încinse obrazul în palme.

— Ce-ai făcut, nenorocito? Ți-ai stricat viitorul!

Ea îndură loviturile cu nepăsare, îndură nepăsătoare interogatoriul: cine, când, cum, unde?… Nu scoase un cuvânt, rămase credincioasă tainei. Apoi veni stăpânul casei de la cârciumă, doar să mănânce și să plece iarăși, cum îi era obiceiul. Ascultă pâra, fără să înceteze mestecatul, cu o strâmbătură de dispreț în colțul gurii — veche, nu de acuma.

Ana Odeta ședea pe scaun, sub candelă, în colțul sufrageriei. Era rece, nepăsătoare, străină, numai că prea avea buzele pârguite, prea cărnoase,

prea stăruia pe ele gustul iubirii, mirosul păcatului și-al nelegiuirii, ca să nu stârnească patima oricui ar fi privit-o, chiar și-a sfinților de pe icoană.

— Ia scoală-te! zise capul familiei, după ce sfârși cina.

Fata se ridică molatică; în trupul ei stăruia amintirea fierbinte a ierbii încinse de soare. Bluza și fusta care miroseau încă a căldură și-a Dunăre păreau gata să se destrame; era în trupul ei un freamăt, o unduire, ca și cum ar fi vrut să se descătușeze pentru totdeauna…

Capul familiei se ridică și el, dădu scaunul la o parte, își înfipse monoclul sub sprânceană și păși spre dânsa, împleticindu-se ușor de băutură. Era înalt, ciolănos, rău îl arătau trăsăturile, dar vinovatei nu-i mai era frică, își aflase de astăzi noua putere: îl înfruntă cu ochii mari, cu buzele umede, fluturându-și genele, ca pe un bărbat, nu ca pe o rudă și un tutore — și simțea că în el trebuia să fie aceeași tulburare a bărbatului, pe care o cunoștea acuma…

— Ia vino încoace!

Unchiul Pol o prinse de mână, o trase sub lampă și o privi multă vreme, când dintr-o parte, când din alta, dându-i târcoale ca geambașii când tocmesc caii. Pe urmă rămase puțin pe gânduri, frecându-și bărbia, și zise, în sfârșit, curmând suspinele mătușii Didona:

— Cel mai cuminte, fără gălăgie… Din punct de vedere medico-legal, eventualul lezat nu poate face dovada faptului, adică nu poate dovedi pierderea fecioriei înaintea termenului de opt zile.

Întoarse capul spre nevastă-sa, care îl asculta fără să înțeleagă prea bine, și-i explică, în cuvinte profane:

— Adică până nu se cicatrizează… (căută cuvântul, erau multe, îl alese pe cel din medicină) până nu se cicatrizează leziunea. Opt zile! Dar cu cât mai curând, cu atât mai bine!

Și sfârșindu-și expunerea, porni spre cârciumă, de data asta spălându-se pe mâini, ca personajul faimos din Scriptură.

— Ai auzit, mamă? zise atunci mătușa Didona. Trebuie să te duci la el chiar mâine. Să fii deșteaptă, să nu bage de seamă!

Așteptă neliniștită răspunsul, care întârzia să vină. Atunci ridică pumnul și izbucni, învinețită de furie:

— M-auzi tu? Că de nu, te omor cu mâna mea, târâtură!

— Fii liniștită, răspunse fata. Mă duc astă-seară!

Și porni spre ușă, fără să mai arunce o privire în urmă.

— Fata mamei (alt glas acuma), stai să schimbi alea de pe tine!

Nu se opri, se duse cu bluza care mirosea a iarbă, cu pielea care purta încă urmele apei din baltă, apă limpede, tristă și lină.

Mătușa Didona își puse o broboadă în cap, să n-o recunoască vecinii, și fugi după ea, de teamă să n-o ia razna, să nu se arunce în Dunăre; așa o urmări, de departe, până ce o văzu că intră în casa mirelui.

Pe cer, locul soarelui îl luase luna, enormă, rece, pustie. Din parc se auzea muzică; dansau fetele acolo, cu pantofi albi de meșină.

Miltiade venise atunci de la club — era furios, i se raportase că fata lipsise toată ziua, fusese în baltă cu un tânăr.

Ea deschise ușa, fără să ciocănească, se opri în prag și zise, privind cuvertura:

— Am venit.

Miltiade se însenină dintr-o dată, se repezi la ea și-i cuprinse mâinile.

— Fii binevenită! Te aștept de multă vreme.

Vorbea cald, nu era un om necioplit, știa să se poarte cu femeile, cunoscuse multe, nu una.

Abia acum întoarse ea capul spre el și-i arătă ochii, imenși, aurii — și mai reci decât luna.

— Să știi, nu mai sânt fată!

El râse — i se părea bizară, nu putea s-o creadă, privirea ei rece arăta prea multă nevinovăție. Spuse, în glumă:

— De când?

— De astăzi.

Îi cuprinse umerii — avea îndemânare în mână, și-n glas o tandrețe pe care n-ar fi bănuit-o nimeni.

— Prostuțo! Căprioară fricoasă, de ce vrei să sperii tu lupul din pădure?!

Acestea fură cuvintele lui de dragoste; ar fi plăcut multora; ea nu le auzi: privea cuvertura…

PARTEA A DOUA

Din omul de acum nouă ani, pe care amintirea Anei Odeta îl evoca astăzi cu o durere reînviată, rămăseseră neschimbați numai ochii, verzi și limpezi, cum nu-i nevoie și nu-i drept să aibă bărbații. Ei îi îmbrăcau într-o lumină fantastică fața prea timpuriu aspră.

De unde venea el atunci, în vara când vasele lor fuseseră aproape? De pe mări, desigur, și pe mări plecase. Ana Odeta nu știa că în dimineața când cargobotul englezesc Neptun ridica ancora, Meit era la gară, debarcat în ascuns, împreună cu stewardul și luau drumuri tainice. Și toate drumurile lor după aceea rămăseseră neștiute de alții, până în anul când se făcea pacea.

În iarna lui 1944, Matei apăru, necunoscut, la Șantierul Naval Năsturaș, ca să muncească. Erau mulți „vaporeni“, cum le zicea lumea uscatului, rămași fără vapoare și îndrumați de sindicatul marinarilor spre alte îndeletniciri care să le dea un rost nou în viață.

Din decembrie până în martie, Matei lucră în șantier ca vopsitor, pe apucate — nu prea avea ce vopsi, câștiga puțin, iarna era grea și viața parcă pe măsura iernii. Uneori se uita de pe mal la Dunărea încremenită sub ghețuri și îi venea s-o ia razna. Niște șandramale de scânduri, hâde, în spate; un gard de sârmă în dreapta, spre grădinănii; în stânga, spre fabrica de ciment, altul; în față, sălciile de baltă, scheletice, bătrâne, speriate — altceva așteptase.

Făcea parte din tabăra care luptase împotriva războiului, și-acum, când războiul era aproape sfârșit, aștepta să aducă altceva pacea. Orizontul strâmtat îi zdrobea firea răzvrătită și într-una năvalnică, dar se supunea, scrâșnind din dinți, unei discipline mai demult acceptată; „asta mi s-a dat să fac, asta voi face!“ în schimb, sub lumina ochilor răspândită pe față, aproape ca un miracol, toate în el se crispau, sufletul ca și obrazul.

Era o iarnă grea, fără lemne în sobă și fără pâine pe masa săracului, dar unii în oraș continuau să petreacă. Muncitorii degerau pe cală și prin ateliere; în banii de pe atunci, care aveau să-și piardă valoarea lună de lună, câștigau o mie de lei pe zi, iar kilogramul de mălai costa două mii, în piață…

Inginerul Baciu, directorul șantierului, venea de la București cu mașina, înfofolit în blănuri și, cu pușca pe umăr, se ducea la vânătoare în baltă. Matei îl urmărea cu privirea; în silueta lui, care se pierdea peste gheață, îngloba, simbolic, toate siluetele celor de-o seamă. „Pentru ei am luptat, pentru ei s-a zvârcolit și a sângerat lumea?“

Nu așteptase să-i aducă nici o mărire sfârșitul războiului, dar îl revolta și îl umplea de amărăciune decăderea nedreaptă. Dormea în frig, mânca pâine cu tărâțe amare, nu avea o haină cuviincioasă.

Comuniștii, șapte sau opt la început, cărora li se alăturaseră vreo optzeci în lunile următoare, se adunau seara într-o odaie dărăpănată de lângă sculărie, și dacă nu fiecare înțelegea prea limpede în ce fel trebuie schimbată lumea, toți vedeau în silueta patronului același simbol anacronic; pe unii îi frământa nerăbdarea, făcându-i să întrebe cu glas tare ceea ce se întreba și Matei, câteodată, în sine:

— De ce nu-i alungăm? Șantierul, fabricile, uzinele să fie ale muncitorilor!

Dar cei mai mulți aveau o altfel de înțelegere a împrejurărilor:

— Omenirea încă mai sângerează, războiul nu s-a terminat, și noi trebuie să-l susținem! Șantierul va fi al muncitorilor când va veni vremea. Până atunci, grija noastră rămâne producția, pe care nu îngăduim s-o răstoarne nimeni!

Maistrul Golgota încuviința, bătându-se în pieptul ca o armură:

— Așa e, tovarăși! Să respectăm disciplina! Lăsați-i în pace pe patroni, că odată au să dea ei socoteală!

Zâmbea cu o discretă infatuare: se știa că fusese primul după 23 August care susținuse interesele muncitorilor, în fața inginerului Baciu. Împrejurarea era memorabilă și făcuse din el un fel de erou al șantierului. La câteva zile după Eliberare, maistrul Golgota se prezentă la birou cu un număr de revendicări, în fruntea unei delegații de zece oameni. Directorul îl primi înfundat în scaun, cu un zâmbet acru și arogant pe figură. Știa că o clipă de slăbiciune astăzi putea să însemne pentru el multe înfrângeri și umilințe viitoare.

— Ce doriți, domnilor?

Muncitorii, oameni de toate felurile, cam timizi unii, rămăseseră în picioare, aliniați în fața biroului.

— Mai întâi dorim să stăm jos! izbucni maistrul Golgota. Hai, tovarăși, fără sfială!

Doi se așezară în fotolii, pentru ceilalți se aduseră scaune din anticameră, dar nu erau de ajuns, lipsea unul. Atunci, după o clipă de căutare, maistrul Golgota păși înainte și, cât era de masiv, se așeză pe birou, în nasul inginerului.

— Acum ascultă de ce-am venit, domnule!

Directorul se făcu palid… Iar cei de față, privindu-l cu o admirație speriată pe maistru, avură simțământul naiv, dar așa de explicabil, că dobândiseră asupra patronului victoria visată de generații.

Întâmplarea, amplificată, făcu ocolul uzinelor și fabricilor, umplând multe inimi de satisfacție. Câteva luni mai. târziu, când se organiză sindicatul, maistrul Golgota fu ales în comitetul de întreprindere, cu o majoritate triumfală, iar comitetul, la rândul lui, îl alese președinte în unanimitate…

Fu aspră, pentru trupuri și pentru inimi, iarna anului 1944. Chircit la gura cuptorului din cazangerie, Matei aștepta să se mai monteze două-trei table afară, la șlepurile Societății Franceze de Navigație, ca să le vopsească. Muncă măruntă, fără continuitate, fără spor și fără speranțe…

Donos, cu care venise în șantier la aceeași dată, era angajat ca electrician, dar nu avea nici el de lucru decât întâmplător, reparații. Fusese laborant radiolog și își începuse ucenicia pe vremea când nu se dădea prea multă importanță primejdiei iradiațiilor; pe atunci, aparatele nu erau blindate, iar protecția se aplica, sau nu se aplica, fiecare făcând după cum îl tăia capul. La douăzeci și doi de ani, organismul lui dezvălui deodată penuria globulelor roșii și albe. O resimțea încă și astăzi. Și astăzi, dacă se ridica brusc din pat, avea amețeli, ducând până la pierderea echilibrului câteodată… Deoarece trebuia să muncească, deveni instalator de electricitate, meserie într-un fel apropiată celui care a lucrat cu aparatele Roentgen, mai ales când a avut curiozitatea tehnică să le cerceteze alcătuirea îndeaproape.

Matei îl cunoștea de cinci ani, din care ultimii doi fuseseră tot timpul împreună, fugiți din închisoare, ascunși prin munți, prin păduri neumblate. Dacă anii de război se socotesc dublu în viață, în prietenie pregnanța lor devine și mai accentuată. Astfel, nu întâmplarea îi adusese pe amândoi în acest șantier unde munceau astăzi, ci o veche legătură sufletească,

statornică și cu atât mai emoționantă, cu cât, la suprafață, firile lor se ciocneau zilnic și nu o singură dată.

Era grea atmosfera în șantier în acea iarnă cu care începea anul 1945, încărcată de amintirile lui 1944. Răuvoitorii, flecarii, dușmanii răspândeau zvonuri alarmante și se găseau muncitori ici, colo, care se uitau nedumeriți unii la alții. Unii cereau îmbunătățirea grabnică a condițiunilor de viață — „celelalte pe urmă, tovarăși!…“ Da, viața muncitorilor era aspră.

Negru la chip, cu ochii în fundul orbitelor, cu obrajii supți, chinuit de dureri de cap, Donos mergea de la un om la altul:

— Nu vă lăsați amăgiți; sânt unii care s-ar bucura de neînțelegerile noastre!…

Cu patentul în buzunar și cu șurubelnița în mână, pierzi vremea prin curtea șantierului, nu te ia nimeni în seamă, mulți îți întorc spatele.

— Da dumneata ce ești aici? Luftinspector? Lasă-ne-n pace, că arzi gazul degeaba!

Firește, printre cei aproape cinci sute de salariați ai șantierului, erau și din aceia care l-ar fi regretat pe Năsturaș sau pe inginerul Baciu — oameni de casă! Și asmuțeau și pe alții — minți slabe!

— Ia șterge-o mai încolo cu agitația ta, mă electricarule!

Donos își arunca uneltele inutile și trecu la sudură, muncă de prestigiu, care lăsa ceva temeinic în urmă. Ar fi mers la cazangerie, unde erau brațele cele mai tari ale șantierului, dar nu-l ajutau puterile. Comitetul de întreprindere îi sprijini cererea, îndemânatec era, ambiția îl împingea din urmă… Peste o lună, lucra cot la cot cu cei vechi în meserie. Acum avea alt nume: va să zică făcea treabă laolaltă cu muncitorii, nu venise între ei doar ca să-i bată la cap cu teoria! Câte unul, privindu-l cum sta aplecat asupra fierului, cu masca în mâna stângă, cu cleștele de electrozi în dreapta, învăluit în scântei și în lumini violacee, îl mai încerca uneori cu întrebările, poate ca să-l necăjească, poate ca să-și limpezească o nedumerire:

— Da dumneata, care spui așa și pe dincolo, tovarășe Donos, nu te spetești tot pentru Năsturaș? Muncești, iar el ia gologanii!

— Nu muncesc pentru Năsturaș, ci pentru țară! Ce construim, al nostru are să fie!

— Când, e întrebarea?

— La timpul potrivit! Aveți răbdare și are să vină și pentru noi zilele bune!

Poate! Dar până atunci, zilele erau grele. Necazurile muncitorilor le mai alina maistrul Golgota, stând cu mâna tot în gâtul directorului. Intra la el, fără să ciocănească, și se așeza în fotoliu; oamenii care treceau prin fața ferestrei și îl vedeau, parcă simțeau în șalele lor istovite moliciunea mângâietoare a pernelor. Și, de voie, de nevoie, directorul le satisfăcea revendicările: să se facă economat, să se plătească orele suplimentare și concediile, să se acorde spor de periclitate în unele ateliere… Inimos om maistrul Golgota! — își dădea seama și Donos.

— Să mergem umăr la umăr, maistre!

— Mergem, bădie!

Numai că umerii lor nu veneau la aceeași înălțime, și atunci, pe chipul maistrului Golgota se ivea un zâmbet protector, amestecat cu destulă simpatie.

Simpatia se mai șterse când Donos fu ales secretarul celulei; sudorii erau alături de el, nu însemnau voturi puține, mai îl susțineau mulți alți comuniști, din alte ateliere. În schimb, maistrul Golgota rămânea eroul și părintele șantierului — n-avea motiv să pizmuiască pe nimeni, așa că merseră împreună, și în anul 1948, uniți îi găsi ziua de 11 iunie.

La mitingul ținut cu prilejul naționalizării, Donos era la tribună, în capul gol, cum umbla toată vremea, cu chipul crispat parcă de o suferință continuă; numai că fața lui împietrită și sumbră iradia acum o bucurie ținută în frâu. Cu toată bucuria zilei de sărbătoare, îi rămâneau griji grele pentru ziua de mâine: șantierul, trecut în stăpânirea poporului, nu avea temelii bune!…

Când venise aici, să muncească, Matei nu știa nici măcar cât va rămâne; avea treizeci și cinci de ani, umbla într-o pufoaică veche, pătată de uleiuri, ducând după el pensula și găleata cu minium de plumb, culoarea coralului care, sub cerul greu de zăpadă, evoca neconvingător insule îndepărtate, din mările tropicale. Se străduia, împreună cu alții, să-i alăture pe muncitori cauzei lor adevărate și comune, credea în ea cu toată puterea inimii, avea vorba clară și convingătoare, vibrând de căldură, oamenii îl ascultau cu precădere, dar era altă fire decât Donos. Mai nestăpânit, cu sânge mai năvalnic în vine, visa uneori ca schimbările să se facă într-o lună, într-o zi,

într-o oră, pe loc, cum se schimbă mersul mașinii dinapoi înainte, manevrând o manivelă, și, dacă n-ar fi avut în el o veche disciplină, ar fi alunecat poate câteodată alăturea cu drumul, dând apă la moară mânuitorilor de zâzanie. Uneori, în sufletul lui izbucneau dorințe năvalnice. Pentru ce luptase? Ca să se târască printre șlepuri cu o găleată de minium în mână? Nu dorea răsplată, ci un vapor pe care să-și poată face vechea lui meserie.

Dar nu erau vapoare, lovise și-n ele războiul; aveau să se construiască altele, de acum încolo. Aici, în șantierul acesta de la Dunăre, bătut haotic de viscolul iernii, se cârpeau șlepurile și remorcherele unei societăți de navigație străine, în așteptarea primăverii și-a zilelor bune. Iată însă că muncitorii știau să bată cu ciocanul și să îndoaie fierul, puteau și ei să construiască vapoare. Matei urmărise toată iarna lucrul la cazangerie; în primăvară, lepădă pensulele și vopseaua și ceru să i se încredințeze ciocanul: firea lui aprinsă nu putea să îndure mai mult jumătățile de măsură.

Doi ani mai târziu, când se făcu naționalizarea, cunoștea situația din jur mai bine decât inginerul Baciu, pe care îl pasiona vânătoarea, cunoștea munca și oamenii altfel decât din fotoliu și din căldura biroului, se simțea în stare să construiască vapoarele, dar mai întâi trebuia construit șantierul.

În săptămână următoare numirii, el se prezentă la minister cu un plan de investiții de ordinul milioanelor, care dovedea un temperament cu atât mai primejdios, cu cât purtătorul lui nu avea garanția unei experiențe de conducător în domeniul construcțiilor navale! Exact în același timp, experții puneau în dreptul șantierului, numit de la naționalizare Victoria, semne de întrebare; lipsind cala potrivită unei viitoare dezvoltări, se discuta problema mutării lui, sau a comasării, sau chiar a desființării. Ce victorie?!

După ce tot timpul războiului îl chinuise nostalgia navigației, Matei simți deodată, acolo, într-un birou de la minister, nostalgia șantierului. Îi veni în minte hala cazangeriei, unde-și petrecuse ultima vreme bătând cu ciocanul, își aminti vuietul injectorului, scrâșnetul fierului în ghilotină, jocul feeric al scânteilor deasupra platoului, gâfâitul muncitorilor, strigătele, chemările, înjurăturile. Nu-i mai erau străini acești oameni — Arici Vasile, care-i pusese ciocanul în mână, și Rogoz, Topor, Bandă Victor, Gică Spirea, Ionete Gavrilă, câteva nume din câteva sute, tatuați de scântei pe brațe, pe umeri. Nu erau numai tovarăși de muncă: le știa inimile, speranțele, suferințele, dorurile. Intrau împreună pe poartă, împreună își îmbrăcau hainele de

muncă în fundul șandramalei, la sfârșit se spălau laolaltă de funingine, cu apă din Dunăre, râzând, glumind, stropindu-se, ca la vârsta copilăriei… Uneori întârziau pe mal până răsărea luna, plănuind, visând, dezvăluindu-și necazurile, îndoielile, neliniștile, năzuințele și bucuriile… Și plecau împreună, și cu ei își bea, sâmbătă seara, de regulă, iar peste regulă în zilele de chenzină, kilogramul de vin acru la cârciuma lui Tamistocle, din barieră… Și-n casele lor mergea duminicile, la prânzul familiei, strângându-se în jurul aceleiași mese cu nevestele, cu soacrele, cu nurorile, cu copiii, fiindcă nu avea altă familie… Și cum de-și găsea luni dimineața salopeta curată, săptămână de săptămână?

— Ți-am luat-o eu, măi tăticule, să ți-o spele femeia, că unde-s cinci, merge și a șasea!

Moș Bostan, mecanicul ghilotinei! Și nu c-ar fi umblat cu vreun interes, să și-l apropie bunăoară ca ginere, fiindcă n-avea fete, ci numai flăcăi — patru salopete! — toți lucrau, unul în șantier, ceilalți la Industria sârmei.

Și cozonacul la Crăciun, și ouăle roșii la Paști — obiceiuri creștine. „Ciocnește, mă neică, nu necăji omul!“ — „Ciocnesc bucuros, nea Vasile!…“

Și nu erau numai cazangii, cu care lucra umăr la umăr. Dibuise firea multora, legase prietenii prin toate atelierele, din aceeași pornire neastâmpărată de a cunoaște și de a-și simți aproape inima omului… Iar acum, când se afla departe de ei, așteptând la minister hotărârile, își dădea seama deodată că inima lui era robită acestor oameni și casei lor, șantierul.

— Nu se poate, tovarășe! Aveam cinci sute de muncitori! Trebuie să construim vapoare!

— În orice caz, veți termina pescadoarele.

— Și restul?

— Așteptați. Probabil cele patru șlepuri vor fi demontate și duse în altă parte…

Desfăcute, tablă cu tablă, după ce fiecare bucată de fier cunoscuse munca omului: a inginerilor, a trasatorilor, cazangiilor, nituitorilor — o, Doamne! — și chiar a vopsitorilor.

— Mă angajez să le terminăm! Sântem în stare! E păcat de munca oamenilor! Nu se poate să desființați șantierul!

— Nu aveți cală!

— Vom face! Iată, am aici o schiță de proiect și calculele tehnicienilor!

— Nu merită atâta cheltuială, pentru că restul construcțiilor sânt sumare.

— Vom clădi altele. Iată, am aici…

— Și cu ce bani, omule? Ministerul nu are cum să satisfacă un plan de investiții ca al dumitale. Și nu poate nici să-l aprobe. Du-te și grăbește terminarea pescadoarelor; pentru rest vei primi dispoziții în câteva zile!

Acestea se întâmplau în săptămâna când la șantier muncitorii începuseră să-și piardă răbdarea, văzând că noul director nu făcuse încă nici o minune.

Matei se urcă în tren să vină acasă, cu creierul în mâini: nu-i mai putea ține greutatea în cap, nici greutatea capului pe umeri. Dar patru ore cât dură drumul, avu puterea să se suspende, dormi într-un colț al compartimentului, deprindere fericită din vremurile grele. Dormise și în picioare câteodată, rezemat de un copac, sau de o glugă de coceni, când țârâia de sus ploaia și nu putea să se întindă în jilăveală.

Sosi seara, la zece și jumătate — nu-l aștepta nimeni, nu avea nici automobil, nici trăsură; intră într-o farmacie, vorbi la telefon cu portarul șantierului, ceru să-l cheme pe Donos; când acesta veni, după un sfert de oră, îl rugă să-l caute numaidecât pe inginerul Dutchievici, sau pe Marchidan în lipsa primului, și să vină împreună cu unul din ei la o consfătuire urgentă, acasă la contabilul-șef, care stătea aproape de gară.

El le-o luă înainte și la acea oră târzie îi bătu în geam lui Mititelu.

Contabilul-șef era o făptură măruntă și firavă, în deplină potrivire cu numele, poate nu doar printr-o întâmplare; poate numele fusese o veche poreclă a străbunilor, care dăduseră descendenți mici de statură. Negricios, slab la față, tare îngust în umeri, cu burta suptă, ceea ce nu-i chiar un privilegiu pentru oamenii ajunși la o anumită vârstă, adică teoretic la vârsta declinului, contabilul nu atrăgea atenția nici prin ochii închiși la culoare, care dovedeau deopotrivă inteligență, vioiciune și temere, nici prin fruntea boltită cu oarecare noblețe, nici prin mâinile ca de femeie, nici prin picioarele croite aproape nebărbătește (purta pantofi 37 și tocuri de patru degete, disimulate sub pantalonul croit larg și cu prisos de lungime). Nu atrăgea atenția nici chiar prin mersul lui iute, care la un om mai înalt n-ar fi trecut nebăgat în seamă. Ceea ce sărea în ochii tuturora și-i definea fizionomia era gura, cu totul și cu totul de aur, toți dinții fiindu-i „îmbrăcați“ fără zgârcenie și lucind de departe, ca o pafta soldățească în zilele de paradă.

Când directorul îi ciocăni în geam, la acea oră târzie, Mititelu se pregătea de culcare; era în cămașă de noapte, cu râuri, sub care făptura-i puțină părea și mai pirpirie. Vizita neașteptată îi trezi spaima; îi era teamă într-una să nu fi săvârșit vreo greșeală, și neliniștea, în loc să-l doboare, îl făcea mai ager; creierul își adâncea circonvoluțiunile, sub impulsul instinctului nativ de conservare.

— Ce s-a întâmplat, tovarășe director?

Directorul nu venise să-i ceară nici o socoteală; îi trebuia un sfat, o consultație financiară.

Îl cunoștea pe Mititelu, știa despre el că își stăpânește perfect meseria. Fusese șeful contabilității la început, când se înființase șantierul. Năsturaș îl luase de la Administrația financiară; avea nevoie de un om care să mânuiască bine cifrele, dar să cunoască și năravurile fiscale. Contabilul îl servise trei ani cu pricepere și credință. De fapt, sub aspectul administrativ el condusese șantierul și, bineînțeles, fusese răsplătit larg, peste salariu, din acele fonduri neînregistrate totdeauna, pe care la asemenea întreprinderi le cunoaște numai șeful contabilității și patronul. Nu făcuse însă avere, nu fusese destul timpul față de numărul golurilor; cu banii câștigați își îndulcise viața și își ținuse patru copii la studii superioare.

În 1946 însă, intervenise un conflict între el și inginerul Baciu. Năsturaș se solidarizase, firesc, cu familia, și Mititelu fusese retrogradat, trecut într-un post mai mic, la casierie. Nu-l concediaseră, spre a evita un proces cu cereri de despăgubire, dar se așteptaseră ca slujbașul căzut în dizgrație să demisioneze. Împotriva așteptării tuturora, fostul șef al contabilității își primise noua slujbă, cu modestie…

Astăzi lăsa să se înțeleagă, foarte ocolit, fiindcă nu-i lipsea istețimea, că neînțelegerea lui cu patronul fusese de o anumită natură, mă-nțelegeți, că nu socotea demn să continue o colaborare așa de strânsă cu exploatatorii muncitorilor, el, care nu era decât tot un muncitor, cu mașina de calculat și creionul.

La 11 iunie fusese reînscăunat, dar nu ca o fostă victimă, cum puteau crede unii, ci fiindcă i se cunoștea priceperea în meserie.

Mititelu era destul de deștept să înțeleagă că în împrejurările de astăzi nu are de ales alt drum decât al cinstei și supunerii. Situația pentru mintea lui era limpede: Năsturaș și inginerul Baciu plecaseră, numai proștii își închipuiau că se vor mai întoarce vreodată, ei sau moștenitorii lor, să-și ia

înapoi șantierul. Nu-i rămânea decât să accepte orânduirea nouă, știind că îi va fi cu atât mai bine și își va împăca sufletul cu atât mai repede, cu cât își va apropia mai temeinic concepțiiile celor care răsturnaseră vechea orânduire. În consecință, citi cărți de ideologie, studie noile teorii ale economiei, noua tehnică a contabilizării, își schimbă vocabularul în părțile necesare — și cum pricepea totul repede, în curând ajunse să-și poată face treaba cu competență deplină…

„Uite așa, și așa, și așa, tovarășe Mititelu!“ îi spuse Matei, după ce intră în casă și fură singuri, la masa din mijlocul antreului.

Contabilul își pusese un pardesiu peste cămașa de noapte, iar soția își îmbrăcase capotul și se dusese să fiarbă cafele.

Nu era de mirare că ministerul refuza cererea! Mititelu avu un zâmbet lăuntric: spusese doar lămurit, înaintea plecării, că nu există sorți de izbândă; cunoștea și legile, și obiceiurile.

— Care obiceiuri? îl întrebase atunci Matei, privindu-l cu asprime.

Dându-și seama că îl luase gura pe dinainte, contabilul se hotărâse să fie mai prudent altădată, să nu se mai lege la cap fără să-l doară.

— Acum ce aveți de gând? întrebă, după ce află răspunsul ministerului.

Dacă venise să-i ceară un sfat, ce putea să-i recomande decât cumințenia?

— Nu renunț la nimic! răspunse Matei, cu o încăpățânare care prevedea urmări grele.

Mititelu își simți pardesiul rece pe umeri.

— Tovarășe Mititelu, am venit să mă sfătuiesc cu dumneata; trebuie să facem o șmecherie.

Omului firav începu să-i ticăie inima și să i se unduiască, neliniștite, circonvoluțiunile. Toate gândurile lui de prudență și cumințenie stăteau la pândă, să-i apere pielea și somnul. Înțelegea să dea tot din el, ca să meargă treaba bine, și cinstea, și priceperea, și ore suplimentare, asta se cheamă devotament, spună oricine! Și iată că venea cineva acum, cine? — stăpânul — să-l îndemne la rele, șmecherie! — călcarea legilor, știa bine urmările.

Matei începu să-i expună planul.

„Uite așa, și așa, și așa, tovarășe Mititelu…“

Contabilul-șef luă ceșcuța cu cafea de pe masă, dar o puse înapoi: nu putea s-o țină, îi tremura mâna.

Ce vroia directorul nu era doar o șmecherie, era nebunie curată…

— Ți-e frig, tovarășe Mititelu?

Tremura ușor, dar fără stăpânire. Nu putea să-și bea cafeaua, imposibil să țină ceașca în mână; pe frunte i se iviseră broboane de nădușeală.

Spre liniștea contabilului, tocmai atunci sosiră și ceilalți chemați la consfătuirea nocturnă. Donos îl găsise pe Dutchievici, era totdeauna acasă după ora zece seara, dar din prudență, mai înainte îl luase pe Marchidan, care stătea aproape de șantier, a cincea stradă de la barieră.

Noii veniți fură repede puși în curent cu discuția de până acuma. Chipul inginerului Dutchievici rămase impasibil, poate doar era mai palid decât ziua. Donos se așeză de la început mai într-o parte, în umbră, fără să i se deslușească figura; nu scoase un cuvânt, nu se mișcă până la urmă. Marchidan ședea în fața lui Matei, sfios, și la fiecare încheiere a acestuia se sălta ușor de pe scaun, în semn de încuviințare, dar ai fi crezut că are un furuncul și-l supără pantalonul.

Matei își continuă expunerea: neputând obține deocamdată fonduri de investiții, avea de gând să ia comenzi în sumă de…

Dutchievici, cu toată impasibilitatea lui, nu-și putu stăpâni o tresărire; îl întrerupse, cu vocea rece și îndepărtată, parcă venită din altă cameră:

— Nu puteți cere o comandă așa de mare!

— De ce?

— Fiindcă depășește de cinci ori capacitatea de lucru a șantierului.

— Capacitatea de azi, nu pe cea viitoare… Văd că nu înțelegeți, tovarășe Dutchievici!

Îi vorbea altfel decât celorlalți, cu o deferență care poate nu era semn de răceală, ci i-o impunea vârsta inginerului. Acesta înclină din cap, cu un ușor aer de îndoială, și se abținu să aducă o nouă obiecțiune.

Marchidan se săltă de pe scaun; nu părea nici ușuratec, nici slugarnic, ci mai degrabă speriat de importanța acestei consfătuiri, unde, probabil, se hotăra soarta șantierului. Altfel, nu avea una din acele înfățișări care se impun de la întâia privire. Era un tânăr pe cale de a atinge vârsta bărbăției, scund, îngreunat de o grăsime prematură, cu picioarele scurte și grele, cu mâinile plinuțe, ca de episcop, dar foarte dibace la trasul liniilor cu creionul, și se vădise mai înzestrat decât l-ai fi putut judeca după fizionomie. Într-adevăr, chipul lui plinuț ca și trupul, fără cute pe frunte din cauza unui ușor strat de grăsime, cu nasul pe jumătate ascuns între pomeții rotunzi, dar fără culoare, ca niște mere crescute la umbră, cu gura mică și inexpresivă, făcută

parcă pentru nimic, nici măcar pentru îngurgitarea obligatorie, cu părul lins, decolorat și ușor pleșuv înainte de vreme, cu ochii nenuanțați, ca aerul sau ca apa de ploaie, nu dezvăluia observatorului străin prea mari însușiri interioare.

Dar Matei, fiindcă îl văzuse adesea în șantier, urmărind stăruitor și sârguincios lucrările, descoperise în el mai de mult pasiunea pentru construcțiile navale, de aceea îl privea atent și cu simpatie; nu-i puteau rămâne indiferenți oamenii care iubeau vapoarele! Prezența lui aici astăseară îi mărea încrederea în sine — avea în el un aliat cu mintea și cu inima, în vreme ce pe Dutchievici și pe Mititelu îi simțea ostili prin scepticism și rutină.

Și privindu-l pe Marchidan în ochii ca apa fiartă, continuă, cu mai multă hotărâre:

— Comenzile am să le obțin! Jumătate din acontul legal o investim în mărirea șantierului.

— Tovarășe director, legea nu îngăduie! îl avertiză Mititelu.

— Bine!… Mărind șantierul, mărim capacitatea de lucru și realizarea comenzii nu va mai fi o problemă.

Contabilul-șef clătină din cap, privind la fiecare pe rând, ca și cum le-ar fi cerut ajutorul:

— Poate nu va mai fi o problemă de timp, dar va fi una de bani. De unde punem înapoi banii?

— Aș putea spune că asta-i treaba dumitale!

Inginerul Dutchievici interveni — nu apucase să-și exprime obiecțiunea îndată după replica lui Mititelu:

— Îngăduiți-mi să vă atrag atenția că înainte de a fi o chestiune de bani, e o chestiune de timp și mai cu seamă de posibilități tehnice.

Matei îl privi, nu-l vedea prea bine, se simțea puțin enervat de toate obiecțiunile.

— Tovarășe Dutchievici, îmi dau seama că tot nu mă înțelegeți, și mă miră. Dar o să fiți lămurit până la urmă.

Marchidan se săltă de pe scaun, și Matei continuă, cu ochii la el, deși se adresa contabilului, care continua să tremure încetișor cu pardesiul pe umeri:

— Uite de unde o să punem înapoi banii: o parte îi realizăm micșorând prețul de cost al vaselor. Dacă lucrăm până la vara viitoare zece șlepuri, iar

anul următor încă zece, în serie…

Dutchievici clătină din cap fără voie. Ideea de a se mări șantierul, de a se face altă cală, îi aprinsese puțin închipuirea, îi dăduse câteva nopți de insomnie, visase cu ochii deschiși, mari, fixați în structura desuetă a plafonului; dar o socotea romantică și irealizabilă; pierduse de mult încrederea în faptele mari, în puterea omului de a se depăși pe sine. Deunăzi, când fusese chemat la prima consfătuire, i se păruse că se pune la cale o aventură, o călătorie în ținuturi virgine. Să se taie malul, să se facă o cală nouă, sus, la șase metri peste nivelul Dunării — grădinile Semiramidei! Și rampa de lansare? Cincizeci de metri lungime!… Și beton? Câteva sute de vagoane!… E drept, i se încălzise închipuirea, schițase un profil, din câteva linii, făcuse o socoteală în minte: „Da, ar fi posibil, dar cu o muncă titanică!“ — „Titanii noștri de abia așteaptă să le dăm drumul!…“ Vorbe sonore, să le declami în fâlfâitul steagurilor, de la tribună! Cine era omul acesta care sfida statornicirile, ca și când ar fi avut puteri nemăsurate asupra naturii și lumii? Lucrase la cazangerie, avea mâinile bătătorite, arse de scântei, murdare de rugină… Și iată-l acum, ieșind din fumul cărbunelui, în cămașă albă, neverosimil, ca o vedenie și luând glas nu doar să arate drumul celor cinci sute de muncitori, ci și să poruncească pământului, neclintit de nimeni!…

Crezuse până astă-seară că din înflăcărarea primei zile nu va rămâne decât un mic proiect, pe hârtie. Era mai firesc să se desființeze sau să se comaseze șantierul, îl socotise de la început o improvizație, o scamatorie a lui Năsturaș, sortită să se destrame într-o zi, ca toate scamatoriile…

— Aveți de spus ceva, tovarășe Dutchievici?

— Da, o întrebare. După câte am înțeles, dumneavoastră înțelegeți să construim în același timp și vasele, și șantierul.

— Întocmai!

— Și unde se vor monta primele zece șlepuri, de vreme ce cala nouă nu va fi gata decât…

— Parțial va fi gata la toamnă.

Inginerul ridică ochii în tavan, ca și cum ar fi căutat cerul, spațiul — să viseze sau să se îndestuleze cu aer. Începea iar călătoria imaginară…

— Dar pentru prima serie de șlepuri, continuă Matei, vom folosi cala veche; știu că au să ne împiedice inundațiile, ca în toți anii; va fi ultima oară.

Dutchievici simți în glasul lui o hotărâre care i se părea maladivă și îngrozitor de obositoare. Zise, cu ochii în tavanul fără stucatură — casă modestă, în cartierul de lângă gară:

— Dacă ar fi să hotărăsc eu, n-aș mai pune un singur vas pe cala actuală. Cele patru șlepuri ar trebui demontate; nu mi-aș lua răspunderea să continuăm lucrul la ele. Acesta a fost de la început punctul meu de vedere.

Matei simți o pornire de furie; ce vroia această fantomă cenușie, rămasă din altă lume? Să se desființeze șantierul? Lucrase aici, cunoștea muncitorii — în sufletul lui nu era nici un pic de căldură?

— Comisia de geologi a dat aviz favorabil! zise, căutându-i privirea. Deocamdată cala nu-i amenințată de nici o primejdie.

— Ce înseamnă „deocamdată“?

— Pentru mine înseamnă să țină până la vara viitoare!

— Credeți că într-un an vom putea termina zece șlepuri?

— Cred! Și dumneavoastră va trebui să concretizați credința mea, pe hârtie, de aceea v-am chemat așa de grabnic la această consfătuire. Gândiți-vă toată noaptea, mâine consultați-vă, și până seara, la nevoie până poimâine la șase dimineața, când plec din nou la București, vreau să am un raport detaliat. Notează dumneata, tovarășe Marchidan!

Tânărul inginer scoase din buzunarul de la piept un stilou beteag, lipit cu leucoplast. În mâna lui, cu unghiile cam murdare, acest obiect lepros te făcea să-l urmărești mai îndeaproape și să-ți dai seama că și îmbrăcămintea lui era la fel de cârpită și de mizeră. Purta o cămașă gri, scămoșată la guler, cu o cravată maro înnodată prost, atârnând într-o parte, numai ca să fie; și-o pusese pentru împrejurarea aceasta; la șantier venea fără cravată, poate din grabă, din economie, sau ca să-și arate modestia. Haina, strâmtă în umeri, cu mânecile scurte, era dintr-o stofă bleumarin, străveche, aproape violetă acuma.

Privindu-l, Matei avu o ușoară repulsie, dar și-o învinse, socotind că deocamdată nu trebuie să-l intereseze haina, ci omul.

— Notează! Câte ore de lucru se pot reduce la un șlep de o mie de tone dacă lucrăm douăzeci în serie…

Marchidan scria, săltat puțin de pe scaun. Inginerul Dutchievici începu iar să viseze, cu ochii în tavan — sceptic, blazat, palid de melancolie. Nu credea, dar se gândea, cu o voluptate bizară, să-și facă datoria, chiar dacă strădania lui și-a celorlalți ar fi inutilă. Avea să mediteze la noapte, mâine,

cum să se reorganizeze lucrul, cum să se reducă orele — nu-i displăcea această gimnastică a creierului, simțea de pe acum un început de durere în inimă — putea să fie un reflex sentimental, putea să fie o alarmă organică… Băgă mâna pe furiș în buzunar și luă o pastilă de trinitrină.

Discuția dură mult, nu se uita nimeni la ceasornic — trebuiau fixate toate detaliile la care să răspundă raportul serviciului tehnic. Marchidan scria, umpluse trei foi de hârtie și ședea așa fel de parcă n-avea atingere cu scaunul.

Apoi veni din nou rândul lui Mititelu; după un timp, inginerul Dutchievici își luă ochii din tavan și îi îndreptă asupra lui Matei, cu o privire mirată, nedumerită, în care se puteau citi în același timp, amestecate, admirație, neîncredere și stupoare. Așadar, tot ce urma să se înfăptuiască până la anul, cala, o hală nouă pentru cazangerie, cantina, baie, infirmerie, urma sa se realizeze, în lipsa altor fonduri, cu mijloacele șantierului!

Mititelu începu iar să tremure sub pardesiul care îi acoperea cămașa de noapte; n-avea temperamentul lui Dutchievici, nu putea să stea cu ochii în tavan și să viseze — era contabil.

— Îndată ce va fi gata raportul tehnic, spunea directorul, o să putem calcula câți bani reprezintă economia de timp realizabilă.

„Cu orele faceți ce știți — se gândea contabilul — dar banii eu nu pot să-i investesc în nimic până nu-i am în buzunar! Voi puteți să visați, să faceți planuri, și poezii, dacă vă place; eu n-am voie să mă joc cu fondurile statului!“

Fără să-i dea prea mult răgaz, Matei continuă, cu seninătate:

— Deci, o parte din sumele pe care le vom investi o să le acoperim prin economii; restul, din comenzile viitoare și din…

Nu, cu toată bunăvoința lui, cu toată abnegația, cu tot devotamentul, contabilul-șef își dădea seama că n-avea cu cine să lucreze; i se pusese pe cap un director care nu se pricepea nici la administrație, nici la tehnică; avea să ducă șantierul de râpă, iar pe el să-l bage la închisoare. Își lăsă capul în piept; se simțea destrămat.

— Tovarășe director, mai avu putere să spună, să nu contați pe douăzeci de șlepuri!

— De ce?

Obiecția lui era de altă natură decât a lui Dutchievici.

— Fiindcă ministerul n-o să ne încredinţeze o comandă aşa de mare, fără nici o garanţie.

— Cinci sute de muncitori nu sânt o garanţie?

Vorbe de spus la tribună! Argumente sentimentale! Un contabil nu le poate băga în nici o formulă…

— Să pornim mai încet, tovarăşe director; mai cu măsură!

— Fiecare are măsura lui! Economiile pe care trebuie să le realizăm nu se pot obţine decât dacă lucrăm un număr mare de vase. Câte anume, zece, douăzeci, treizeci sau o sută, o să ştim numai după ce o să avem raportul tehnic în faţă. Si acum, notează te rog mai departe: la cât poate fi evaluat motorul Sultzer, de şase sute de cai…

Contabilul-şef îl întrerupse:

— De ce?

— Fiindcă vreau să-l transformăm în bani!… Scrie: cât valorează tabla şi cornierul aflat în şantier şi afectat motonavei fantomă a ăluia… cum îl cheamă?

— Chiriazzi… De ce? întrebă contabilul-şef, din ce în ce mai alarmat.

— Fiindcă vreau să le transformăm în bani!

— Să le vindem?

— Da!

— Cui?

— Statului.

— Nu înţeleg; iertaţi-mă! Cum să vindem statului motorul şi tabla?

— Sub forma unei motonave.

Mititelu rămase cu gura căscată; Marchidan se săltă de pe scaun, inginerul Dutchievici, care visa din nou cu ochii în tavan, îşi coborî privirea şi o fixă asupra lui Matei, inexpresivă, trimisă ca de departe. Şi glasul lui porni parcă de la aceeaşi distanţă:

— Vă gândiţi să…

— Da! O să construim şi motonava!

Obrazul inginerului, totdeauna palid, se coloră uşor, dar nimeni nu avu timp să vadă. Marchidan făcu ochii mari.

— După câte ştiu, dumneata ai întocmit un proiect pentru această motonavă, i se adresă Matei. Îl mai ai?

— Anteproiectul… Da, am copia întregului dosar. Originalul l-am predat de mult dom… lui Năsturaş.

— Bine. Să mi-l aduci mâine; am să-l iau la București, ca să cer comanda… Șlepurile sânt șlepuri, dar dorința mea e să construim vapoare. Eu, poate știți, am fost marinar… Tovarășe Mititelu, cred că ai înțeles ce vreau: motorul și materialele stocate de Năsturaș pentru motonavă devin automat economia noastră.

— Nu chiar, tovarășe director, nu chiar! O dată cu naționalizarea aceste bunuri au intrat în patrimoniul statului.

— Și ce, șantierul îl facem pentru noi?

— Nu… Dar vedeți, trebuie să procedăm după lege.

— Păi d-aia am și venit la dumneata! Ca să faci totul legal!

— Asta nu se poate!

— O cale trebuie să existe! Frământă-ți capul și caut-o!

Urmă o clipă de liniște grea; în odaia de alături se auzi limpede o răsuflare speriată, apoi pași — nevasta contabilului, care stătuse lângă ușă, să tragă cu urechea, căzuse speriată pe marginea patului. Telurile scârțâiră, sau scârțâiau pereții, sau inima lui Mititelu, sau creierul lui în cap…

Mititelu se gândi: poate nu era cu totul ilegal. Motorul și materialele aparțineau șantierului, dintr-o comandă neexecutată de Năsturaș, deci direcția ar fi putut dispune de ele cum socotea.

— Poate că da, tovarășe director. Dacă luați comanda motonavei, folosim motorul și materialele existente, iar suma corespunzătoare din deviz o investim în altceva. Da, am să caut, am să văd, cred că…

Rămase puțin pe gânduri, apoi se lumină și râse, arătându-și dinții de aur. Dacă tot pornise, de ce să nu meargă până la cap? Unui astfel de om, cum se arăta directorul, decât potrivnic, e mai bine să-i fii aliat!

— Păi dacă-i așa, putem să facem la fel cu toate materialele aflate în șantier; să le prefacem în bani!

— Aha!… Atunci scrie: cât valorează materialele intrate în șantier înaintea naționalizării. Dar nu cele afectate comenzilor de la stat!

— Firește! încuviință Mititelu. Ar însemna să ne furăm singuri căciula!

— Așa, încheie Matei, cred că vom fi destul de bogați. Sânt două capitole pe care vă rog să le studiați detaliat și exact: primul, economii prin reducerea prețului de cost, și al doilea, fonduri realizate din folosirea, la comenzile viitoare, a materialului existent.

— Pentru acestea din urmă, interveni contabilul, în orice caz luați o aprobare de la minister.

— Vom vedea… Dar mi-e teamă că dacă le pomenesc de ele au să le șteargă din deviz, și atunci ce-am mai câștigat?

— Altfel nu se poate!

— De ce? Avem în șantier anumite bunuri: tablă, fier, nu știu exact câte vagoane, lemn de stejar, cherestea de brad, caută-le în inventar. Să spunem că în locul lor am fi găsit ziduri, acoperișuri, adică ateliere; strunguri, ghilotine, poansoneze, bormașini și altele, adică utilaj. Aveam dreptul să le folosim? Ei bine, o să transformăm materialele în ateliere și în utilaj.

— Nu-i legal.

— Bine, dumneata fă-mi socotelile, restul mă privește pe mine!

— O să iasă rău!

— Ba au să ne felicite!

— Poate pe dumneavoastră! Pe mine au să mă bage la închisoare.

— Dac-o fi așa, îți făgăduiesc că merg și eu cu dumneata!

Contabilul zâmbi strâmb.

— Nu-i o mângâiere!

— În schimb, e o garanție!

Matei se ridică, puțin cam curbat; se ridicară și ceilalți. Inginerul Dutchievici se luptă o clipă cu el însuși; se simțea obosit, în colțul gurii i se desenase, abia vizibilă, o grimasă amară. Nu credea în nimic din ce se plănuise aici, îl apăsau ca niciodată anii și îl chinuia lipsa curajului de a-și spune gândul deschis, sau sentimentul că orice ar spune ar fi inutil.

— În orice caz, zise, după ce șovăi, calculele cerute de dumneavoastră nu se pot face într-o singură zi!

— O zi, plus două nopți!

Oare directorul nu-și dădea seama că are în față un om aproape bătrân? Două nopți și o zi!

Marchidan aruncă o privire albă, de jur împrejur, ca și cum ar fi vrut să numere câți îl aud, și se oferi, convins:

— Îmi iau angajamentul să le fac eu până mâine la prânz! Vă rog să-mi iscăliți un bon pentru poartă; mă duc la șantier chiar acum!

— Bine! îți mulțumesc și te felicit!

Marchidan ieși primul și dispăru în mare grabă — merse pe jos, nu mai circulau tramvaiele, se abătu pe acasă, trebuia să-i spună nevesti-si un cuvânt. Pe la jumătatea străzii Vapoarelor se opri surprins: maistrul Golgota venea din față, pe lângă garduri, vrând parcă să nu fie văzut. Era sigur că

venea de la el, îl căutase acasă, atât de târziu, noaptea. Făcu un pas în lături, încercând să se ferească; zadarnic — strada era goală și luminată.

— De unde vii, tovarășe Iani?

— De la tovarășul Mititelu…

— Ce-ai căutat la el?

— Am fost chemat la o consfătuire…

Maistrul Golgota pocni din măsele.

— Va să zică e adevărat!… Și cine mai era acolo?

Marchidan îl informă, bâiguind, neînțelegând rostul interogatoriului.

— Aha! făcu maistrul, fără să-și ascundă nemulțumirea. Înseamnă că de mine n-au avut nevoie!

Îl apucă pe inginer de braț, cu un amestec de autoritate și prietenie.

— Și ia spune, ce-ați discutat, ce-ați pus la cale, tovarășe Iani?

După plecarea lui Marchidan, ieșiră și ceilalți. La lumina felinarului din poartă, Dutchievici avea fața foarte albă. I se adresă lui Matei, înainte de despărțire:

— Am de făcut câteva sugestii la proiectele dumneavoastră. Dacă sânteți de părere că v-ar fi necesare, până mâine dimineață pot să le pun pe hârtie. S-ar mai putea obține economii imediate și prin îmbunătățirea procedeelor tehnice la unele operații. Bunăoară… (Se opri, parcă surprins de propriul lui glas.) Dar prefer să le sistematizez pe hârtie… (Șovăi iarăși, apoi adăugă, stânjenit, ca o scuză pe care nu o aștepta nimeni:) Sufăr uneori de insomnii.

— Mulțumesc, tovarășe Dutchievici! Nu mergem împreună?

— Nu, am alt drum! Bună seara!…

— Vrea s-o dreagă! ricană Matei, după ce rămase singur cu Donos.

— Ce să dreagă?

— Tu n-ai fost de față? Nu l-ai auzit?

— Ba da. Ce poziție ai fi vrut să ia în fața unui plan pe care nu-l cunoaște în amănunt? Și mai ales, când nu știe pe ce ne bizuim noi! Și la ce țintim!

— Dar Marchidan?

— E mai tânăr, are curaj mai mult… Sau, poate, mai puține dezamăgiri.

— Ia te uită! Tu îl aperi acum pe burjui?

— Te apăr pe tine! Neîncrederea lui, spusă fățiș, nu-i o greșeală. Vezi să nu greșești tu!

— Dar de ce n-a mers cu noi? Îi e rușine? Șade spre centru; de ce-a luat drumul opus?

— Fiecare om are ciudățeniile lui. Dacă aș ști, m-aș face ghicitor la bâlci!
Matei îl bătu pe umăr și râse, mai îmblânzit:
— N-ai lăsa tu șantierul, degeaba vorbești!… Și-acum haide, spune-mi ce ai de spus!
— Eu n-am de spus nimic; nu sânt nici contabil, nici inginer.
— Atunci ce-ai făcut aici? Ai dormit?
— Nu; m-am uitat la voi; la tine mai mult.
— Și ce-ai văzut?
— Șantierul! Cum va fi…
— Deci, ai încredere! Ești convins!
— Încă nu.
Răspunsul îl făcu pe Matei să se oprească, surprins.
— Ce vrei să spui?
— Că trebuie să ne mai gândim. Și să vorbești cu tovarășul Stoian, negreșit!
— Bineînțeles! Fără el nici nu putem porni! Trebuie să meargă la București, să stăruie la minister; de mine se sperie toți și fug. Am să-l caut chiar mâine; dacă-i plecat, mă duc după el în județ, nu mă las până nu-l prind!
— Nu te grăbi! Ce să-i spui?… Amână-ți plecarea cu o zi, și du-te poimâine, cu raportul întocmit, ca să știe pe ce drum vrei să apuci. Avem timp până atunci să chibzuim, să discutăm, tu să te înfurii, Mititelu să dârdâie, Dutchievici să măsoare tavanul, Marchidan să facă bătături la buci…
Numai când vru să zâmbească, își simți Matei crisparea obrazului; era la capătul încordării, cu toți nervii întinși. Totuși se înveseli:
— La asta ai stat tu să te uiți?
— Am văzut mai multe, dar nu-ți spun acum. Hai la culcare, s-a făcut târziu!
La obor, unde orizontul se lărgi deodată, aproape ca în câmp, se văzu constelația Orion, ridicându-se peste casele scunde, la răsărit.
— Aseară m-ai luat cam repede, reîncepu Donos după ce tăcuse un timp. Am uitat de Golgota; trebuia să-l fi chemat și pe el aici.
— Ca să pocnească din măsele? Am avut de-a face la București cu destui oameni ursuzi; sânt sătul! Ăsta, la urma urmelor, ce vrea, ce l-a nemulțumit?

— Nu l-a nemulțumit nimic, atât că de la naționalizare nu mai are cu cine se hărțui, răspunse Donos, râzând. Ce vrei?! Asta a fost meseria lui; trei ani l-a ținut pe Baciu în chingi.

— Numai de nu ne-ar hărțui și pe noi acum! Mie nu poate să-mi pună nici o chingă; sânt nărăvaș!

— Haide, nu te înfuria din senin! N-o să-ți pună nimeni chingi… Dar poate că un frâu nu ți-ar strica, din când în când!… Să știi că de Golgota nu ne putem lipsi… mai ales acum. Că, vezi tu, din câți am fost astă-seară aici, fiecare poartă o grijă; și tu, și Dutchievici, și Mititelu și Marchidan. Ori, poate crezi că eu sânt scutit? Care-i grija mea știi?

— Știu!

— Cinci sute de oameni, și cu alte sute câte or mai fi, nu gândesc toți la fel, nu sânt făcuți după un tipar; le spui un cuvânt, fiecare îl înțelege după capul lui. E nevoie să-i lămurim, să-i ținem uniți. În privința asta, Golgota… Trebuie să-l chem mâine neapărat, să ne sfătuim.

— Mâine, adică azi! Se luminează curând!…

Orion, constelația insomniilor, se rotea domol către sud.

Matei avu grijă să se vestească din timp, dar cu primul secretar, Stoian, nu dădu ochii decât a treia zi, seara târziu. Fusese plecat în județ, venise de câteva ceasuri și cei care îl așteptaseră erau mulți.

— Ce-i, Matei? Spune repede, sânt obosit. Cum merge treaba la voi?

— Cum să meargă? Nici n-am început!… Donos n-a putut să vină și mi-ar fi fost de folos!

— Azi i-am dat altceva de făcut; o să ți-l mai fur din când în când. Ia spune, ce-ai obținut de la minister?

— Nimic! Să terminăm pescadoarele, și pe urmă… Unii tot se mai gândesc să ne desființeze, sau să ne mute de-aici.

— Asta nu se poate!

— Hotărât nu!

Spunând aceste cuvinte, Matei era așa de revoltat, de burzuluit și totdeodată așa de convins, încât fizionomia lui păru copilărească — și, cu toată osteneala, celălalt zâmbi. Era un om de vreo cincizeci și cinci de ani — primul secretar al comitetului județean de partid. Adâncit în fotoliul de

după birou, părea scund, avea umerii largi, greoi, capul mare și rotund, cu maxilarele ascunse într-o cută groasă care atârna puțin în jos, cu nasul scurt, cu părul tuns numărul zero, pesemne cărunt, fiindcă sprâncenele stufoase erau cenușii. Vorbea puțin, nu ținea cuvântări, poate se exprima greu, era, aparent, un timid. În schimb, se dovedea un ascultător bun; pe cel ce-i vorbea îl stăpânea sentimentul că se adresează unui aparat foarte receptiv; avea un fel de a înclina din cap, care liniștea pe cel mai neîndrăzneț solicitant. Părea că ascultă nu doar nu urechile, ci și cu ochii, deși în ei nu se citea nimic deosebit, cum nu se poate citi nimic în cel mai clar obiectiv fotografic. Hotărârile nu le lua ușor, uneori le amâna pe a doua zi, a doua zi mai cerea lămuri, asculta din nou totul, până la sfârșit — și pe urmă spunea un cuvânt: da sau nu. Însă refuzurile lui nu însemnau o sentință fără apel. Mai totdeauna, și îndeosebi când era vorba de o hotărâre cu urmări mai adânci, adăuga:

— Am să mă mai gândesc; mâine (sau poimâine, sau peste o săptămână) vino să vedem dacă n-am greșit.

În acest fel, se întâmpla adesea ca omul nesatisfăcut în cererile lui să constate că putea merge și pe alt drum și, întorcându-se, să recunoască, pocăit:

— Ați avut dreptate!

Secretarul zâmbea, într-un chip ciudat, îi strângea mâna și nu mai spunea nimic. Doar unora, mai apropiați și pe care-i știa că nu sânt guralivi, le mărturisea, când era bine dispus:

— N-am avut dreptate; cum vroia el, i-ar fi fost mai ușor, dar lasă-l să-și bată capul puțin. Altădată o să se descurce fără ajutorul meu.

— Și dacă nu izbutea?

— Păi eu de ce i-am spus să vină înapoi? Dacă nu izbutea, îi mai slăbeam priponul puțin!

Însă astă-seară, cu directorul șantierului naval, nu putea să procedeze în același chip; nu era timp.

Ascultă totul, uită că e obosit — și trebui să asculte mult. Cu ochii pe ceas, eliminând orice cuvânt de prisos, Matei vorbi treizeci și cinci de minute, explicând, argumentând, rece, precis, scurt. La un moment dat, în liniștea biroului, cum secretarul stătea răsturnat în fotoliu, cu capul în umbra abajurului, i se păru că adormise și se opri, contrariat și nedumerit.

Îndată, secretarul tuși, vestindu-și prezența, fără cuvânt. Și în acea clipă, Matei vorbea tocmai despre ceea ce, cu trei seri înainte, îl făcuse pe Mititelu să sară de pe scaun, ca fript.

La sfârșit, secretarul se ridică din fotoliu, nu ceru nici o lămurire, nu dădu nici un răspuns. Își întinse spinarea, ocoli biroul, făcu doi-trei pași în jur — era amorțit.

— Cum stai cu oamenii? întrebă, mai târziu.

— Bine.

— Câți membri de partid?

— O sută douăzeci și cinci.

— Cum te împaci cu Donos?

— De parcă i-aș fi și tată, și fiu.

Urmă altă tăcere, în care timp secretarul se mișcă pe covorul din mijlocul biroului, cu pași mici. Matei se răsucea în fotoliu, neliniștit, urmărind mișcările lui. Îl văzu oprindu-se încă o dată, îndoindu-și spinarea, pe urmă se așeză pe fotoliul din fața lui și-i puse o mână grea pe genunchi.

— Măi Matei, să-ți spun ceva. Înainte, când un negustor vroia să-și mărească prăvălia, cum vrei tu acum, se ducea la bancă, iar banca îi cerea un girant, unul care să iscălească polița. Știai?

— Nu; n-am fost negustor.

— Nu face pe prostul! Nici eu n-am fost negustor și uite că știu! Girantul, la rândul lui, vroia să fie sigur că n-o să rămână păcălit, se interesa cât de serios este negustorul, o să folosească bine banii, n-o să-i arunce în vânt, ca p-ormă să n-aibă din ce-l despăgubi?

Își mișcă fălcile, nemulțumit că luase o cale care îl silea să vorbească prea mult; dar n-avea încotro, trebuia să meargă cu aceeași pildă până la capăt:

— Girantul acum sânt eu, d-aia ai venit la mine, nu? Uite, eu vreau să-ți semnez polița, dar dă-mi voie să te întreb: ai tu cu cine să lucrezi? Pe tine te cunosc, iar banii să zicem că i-om găsi. Dar pe urmă? Te bizui că oamenii au să vină după tine? Nu-i lucru ușor ce ți-ai pus tu în gând. Altul, care nu te-ar cunoaște, ar putea spune că ești nebun. Ei, ce-mi răspunzi?

— Tovarășe Stoian, vedeți…

— Nu, răspunde-mi numai atât: te bizui pe oameni?

Matei se ridică în picioare; simțea că se înăbușă, ca un om strâns de gât. Nu era o întrebare, era un laț, din care nu putea să iasă nici pe jumătate viu,

nici pe jumătate mort, ci sau viu pe de-a-ntregul, sau mort pe deplin. Vroise să răspundă: „Mă bizui pe mine!“ Se opri la timp. Ar fi pierdut — îl cunoștea pe omul din față — ar fi fost mort pe deplin! Simți vinele de pe frunte pocnind, nădușeala curgându-i pe gât. Se gândi la convorbirea cu Donos, acum trei nopți, la Golgota, îi trecură prin față, ca în vis, chipurile muncitorilor cunoscuți, Topor, Gică Spirea, Arici, Firicel, Ilie Conțu — mulți. Și spuse:

— Mă bizui!

Secretarul se ridică și el: părea mai destins. Îi apucă mâna, i-o scutură scurt.

— Bine, am iscălit!… Tot aveam treabă la București; mâine dimineață să fii la tren. Crezi că ministerul are comenzi?

— Are.

— Atunci o să le luăm! Numai că trebuie să ne grăbim. Hai, și-acum du-te! Sânt obosit!

Când Matei ajunse la ușă, îl opri. De data aceasta stătea în lumină, putea fi văzut bine la chip și, cu toată oboseala, în colțul gurii îi tremura un fel de zâmbet puțin cam șoltic.

— Ia mai stai o clipă, Matei! Am uitat să te întreb ceva: cum naiba te-ai băgat tu în treaba asta? Ce-ți veni să fii director de șantier?

— Dumneavoastră m-ați pus.

— Așa e, uitasem; Donos a stăruit. Am să-l trag la răspundere pe el. Păi te pricepi tu la vapoare?

— Mă pricep. Pe vapoare am fost de la treisprezece ani. Știu tot ce-i în burta lor; am frecat rugina în cală până am crezut că ruginesc eu.

— Nu-i totuna să le construiești!

— Dar la cazangerie ce-am făcut? Ia uitați-vă la mâinile mele, că n-am altele de schimb.

— Nu-i totuna, nu-i totuna! Oi fi îndoit tu coaste, dar de construit n-ai construit nimic!

— Ba da, o barcă, mai demult, când eram mic.

Zâmbetul de pe buzele secretarului se întinse pe tot chipul, și el izbucni în râs.

— Ce vorbești!? exclamă, foarte bine dispus. Și-a mers pe apă?

— Am fost cu ea și la pescuit!

— Așa? Atunci nu mai am nici o grijă! Să fii mâine la tren. Și-acum fugi!

În repaosul de la ora unu, după ce prânzeau, oamenii îl găseau uneori pe Cocoș în ușa cantinei, pe un scăunel cu trei picioare, ca al cizmarilor.

Aici muncitorii nu pierdeau vremea ca la alte cantine; cum intrau, fetele în șorțuri albe se și înfățișau în șir, cu castroanele. Rămânându-le destul timp până la ora două, unii se mai opreau după masă în ușă, să fumeze o țigară și să stea de vorbă cu omul care, ce mai încoa, încolo, le făcuse o mare înlesnire. De la o vreme, acest colocviu deveni obicei pentru mai toată lumea. Fetele scoteau băncile afară, oamenii se așezau în voie, se ștergeau la gură, fumătorii își aprindeau țigările și începea vorbăria.

Băgaseră cu toții de seamă că responsabilul cantinei umbla tot timpul înmănușat, în plin miez al verii, când fiecare om caută să aibă pe el îmbrăcăminte cât mai puțină. La el deprinderea se arăta așa de veche și de deplină, încât parcă nici nu mai știa de ele, simțind pielea mănușilor ca pe propria lui piele. Pe cea din dreapta încai o mai scotea câteodată, când avea de scris, sau când dădea mâna cu oamenii; curioșii se uitau atunci, dar nu descopereau nici o ciudățenie, nici semne de lepră, nici vreun tatuaj cu imagini de rușine, cum au uneori marinarii.

— Bre, nene Cocoș, îl întrebă într-o zi unul, nu ți-e cald cu mănușile alea?

— Cum să-mi fie cald? Mie încă mi-e teamă să nu-mi degere mâna.

Era tare mucalit responsabilul cantinei, și câștigase repede dragostea oamenilor. Veneau din ce în ce mai mulți să-i asculte trăsnăile. Îl întrebau despre toate, numai despre viața lui nu îndrăznise nimeni să aducă vorba; nu te iei așa, din senin, de un om să-ți arate ce are în inimă.

Abia mai târziu după vreo săptămână de prietenie, zise unul, curios să afle dezlegarea ciudățeniei:

— Măi frate, dar mai la urmă cum te cheamă pe dumneatale? Dacă te cheamă Cocoș, de ce-ți mai zice și Cocean?

— Cine-mi zice-așa?

— Directorul.

— Și Donos.

Prin această constatare era limpede că se făcea o legătură între tustrei — legătură cunoscută altminteri de toată lumea; dar de unde pornea ea anume?

— Cum mă cheamă pe mine? Hei, măi băieți, poate că nici Dumnezeu nu mai știe. Asta-i poveste lungă, să v-o spun nu mi-ar ajunge o lună…

Și îndată, închizându-se în sine, Cocoș nu mai adăugă nimic în ziua aceea.

Ana Odeta ar fi vrut să mănânce și ea la cantină; oamenii erau mulțumiți, spuneau că mâncarea e bună, dar se sfia să se ducă între atâta lume. Rămânea în birou, uneori uitând chiar să desfacă pachețelul cu mâncare de acasă — îl lua fără nici o tragere de inimă. Se sfârșise cu inventarierea materialelor aflate afară, nu mai avea des prilejul să se plimbe prin curtea șantierului. Câteodată, în ora de repaos, ieșea până la malul Dunării, și de-acolo privea cu ochii împietriți apele tulburi, sălciile, balta — peisagiul copilăriei. Ar fi vrut să întindă brațele, ca pe niște aripi, să planeze asupra lui și-apoi să se scufunde în el, ca într-o apă a tuturor alinărilor. Se petrecea în ființa ei o răscoală, în ce chip nu-și dădea seama; ura viața de ieri, de azi și de mâine; ar fi vrut să adoarmă, sau să moară, fără spasm și durere. Și totuși, inima ei avea uneori câte o tresărire, fără să știe din ce se stârnea anume; dintr-o speranță nedefinită, dintr-o așteptare?

Seara, o dată cu căderea întunericului simțea în ea disperarea calmă și fără leac a deșertăciunii. Nu avea nici un rost în lume, nu folosea nimănuia. Nu mai primea vești de la Miltiade — plecase pesemne, trecuse ziua fixată de el în scrisoare — și abia acum, când știa că n-o să-l mai vadă cât e lumea, se trezea în ea ura împotriva acestui om care-i nimicise dreptul la fericire.

Câteodată, mergând spre casă, în serile calde din mijlocul verii, își simțea, aproape cu spaimă și cu rușine, alcătuirea ei de femeie și neîmplinirile. În asemenea clipe, dacă i-ar fi ieșit un bărbat în față, având doar atâta putere încât s-o cuprindă în brațe, poate i-ar fi topit spaima, i-ar fi alungat rușinea, și ea ar fi căzut la picioarele lui, așteptând o izbăvire.

Dar cine și unde era bărbatul acela?!

Ajunsă acasă o cuprindea oboseala și adormea, cum dorm toți trudiții, fără să simtă afară, pe cer, stele. Iar a doua zi înaintea zorilor, sărea din așternut cu simțământul ciudat că se năștea astăzi a doua oară, cu anii împliniți, dar cu toate drepturile și speranțele puse în fața copilului. Era ceva nou această deșteptare și grija de-a ajunge undeva, la oră, unde o aștepta o îndatorire, cum ar fi așteptat-o un bărbat, oferindu-i iubirea.

Apoi începeau să vină oamenii în biroul întunecos al magaziei, și timpul cât avea de lucru cu dânșii își uita ființa renegată, se vedea altfel, ca și cum într-adevăr s-ar fi născut din nou în dimineața aceasta, cu o menire clară — să împartă piese și unelte din magazie, fiind și ea de un folos, cuprinsă în hora măsurată și gravă a tuturora.

Îl vedea pe acel om câteodată — nu mai îndrăznea să-i spună Meit nici în amintire, și Matei, numele pe care i-l dădea toată lumea, i se părea străin, aspru, cu toată muzicalitatea celor trei vocale. Avea clipe de îndoială că el ar fi marinarul, mecanicul de pe Neptun, de a cărui prietenie se bucurase o vară…

El ieșea de la birou în unele ore și străbătea repede șantierul, intrând pretutindeni, pe la toate atelierele, apoi cobora la Dunăre, unde rămânea multă vreme. De acolo, se întorcea urmat totdeauna de cinci-șase oameni, intra iar prin ateliere — numai la magazie nu venea niciodată. În mijlocul acestei vieți alcătuite din zale care se legau între ele încercuind șantierul, magazia era o za moartă.

Din partea ei, Ana Odeta se ferise să-i iasă în cale, ca și când întâlnirea cu el, noua confruntare, ar fi trebuit să aibă alte urmări decât primele, datorite numai întâmplării. Dar era mulțumită să-i fie în preajmă, la fel cum în copilărie o bucura gândul că el doarme aproape de patul ei, la câțiva pași, sub coșul vaporului.

În afară de prietenia lui, rămasă în amintire, își găsise la șantier o prietenie nouă, băiatul de la trasaj, Kreis, întâlnit aici în primele zile.

Cu toată tinerețea lui, Kreis Vasile avea de pe acum o faimă și-un nume. Inginerul Dutchievici, care nu arăta simpatie fățișă nimănuia, îl socotea cel mai bun trasator, punându-l înaintea altora, rutinați, mai vârstnici și mai vechi în meserie. Pe lângă învățătură, băiatul avea o pasiune vădită pentru geometria aceasta practicată în dimensiuni uriașe; așa se explica râvna pusă de el în orice lucrare.

Dar pe lângă pricepere, pe lângă râvnă și pasiune, Kreis mai avea și-un simț al proporțiilor, al liniilor, atât de trebuitor meseriei, și fără care însușirile celelalte nu și-ar fi putut da niciodată întreaga măsură. Ochiul lui cântărea curbele cu precizia unui instrument neaflat încă în nici o sală de trasaj din lume, o linie stabilită de el nu se rectifica niciodată, erorile rămâneau altora — era stăpânul imensei planșete și-al spațiului în care vasele desenate își dezvăluiau închipuirii a treia dimensiune…

Venea la magazie după creioane, după pensule, după vopsele și își făcuse aproape un obicei să caute ora când găsea aici mai puțină lume. Ana Odeta îl privea cu simpatie, fiindcă vorbindu-i despre sala de trasaj, o ducea parcă în altă lume…

Nu-i plăcea lucrul la magazie, înțepenită pe scaun, strivită de pereți și de rafturile cu piese sau scule; nu-i plăcea Uică, asprimea lui când erau oameni, blândețea lingușitoare când rămâneau singuri, nu-i plăceau mustățile lui ascuțite și ochii cu viclenia lor, și felul tainic cum șoptea cu câte unii prin colțuri, nesfiindu-se de dânsa, ca și când i-ar fi fost complice la intrigă și potlogărie, sau ca și când nu ar fi luat-o în seamă mai mult decât masa unde stătea ea să scrie.

Ar fi vrut să plece de-acolo, dar n-o ispiteau nici celelalte birouri — aceiași pereți, furându-i aerul și lumina zilei, țăcănitul mașinii de scris, fumul de țigară, scrumierele pline, scuipătorile din colțuri, coșurile de hârtie, și iarăși dosare, și indigo, și creionul chimic. Mai degrabă s-ar fi dus la strung, sau la cazangerie dac-ar fi ajutat-o puterile.

Sala de trasaj, îi explicase Kreis, era inima șantierului; nici o bucată de fier, nici o tablă nu intra în cazangerie, până nu i se dădeau de aici, pe șabloane, forma, dimensiunile, locul fiecărei găuri, punctate milimetric, una câte una, zecile, sutele de găuri. Iar când ieșea din ghilotină, din poansoneză (mașinile cu care cazangiii executau comanda șablonului) și se ducea pe cală, fiecare latură trebuia să cadă acolo unde îi era locul, fiecare gaură din sutele de găuri trebuia să se potrivească întocmai și întocmai pe tabla vecină, trasată altădată poate de altă mână.

În ora de repaos, între unu și două, Ana Odeta se ducea uneori acolo, la îndemnul lui Kreis. El venea curând după dânsa, cu mâncarea în gât, cu o bucată de pâine în mână, și-o plimba pe planșeta verzuie, arătându-i încâlcita urzeală de linii negre, albe, roșii, care-i împăienjeneau privirea.

— Asta-i prova șlepului de o mie de tone…

Privea liniile cu un fel de neîncredere, cu un fel de uimire — forma abstractă a vasului pe care se născuse, pe care îl cunoscuse, concret, din copilărie, cu care umblase de la Turnu-Severin la Sulina, în călătorii care țineau săptămâni de zile și nu se sfârșeau decât ca să înceapă altele, până îngheța Dunărea. Mergeau în convoaie, câte patru, șase, opt, zece, pe un șir, pe două, pe trei, alcătuind o lume plutitoare, câte șlepuri atâtea familii, cu cotețe de păsări, cu porci rozând coajă de pepene, cu câini zbenguindu-se pe

punte, sau lătrând la câinii convoaielor întâlnite în cale, cu rufe întinse pe frânghie, ca niște pavilioane multicolore…

Hala aceasta unde șlepurile zăceau pe planșetă, în starea lor germinală, i se părea o sală de bal — îndată avea să se audă muzica — și uriașii întinși pe podele, ridicându-se, să înceapă un fantastic dans al vapoarelor, prinzând-o între ele, învârtind-o până la amețeală și învăluind-o cu plasa de linii roșii și albe, să crezi că sânt serpentine.

Acest colț al șantierului însemna pentru ea o ispită din ce în ce mai mare. Când intrase prima oară aici, descoperise că jos se vedea Dunărea; n-o despărțea de apă decât un rând lung de geamuri — măcar unul din cei patru pereți îi dădeau libertatea privirii. Și chiar din clipa aceea visase să se mute la trasaj, să scape de Uică și de magazie. Dar pe ce să-și întemeieze cererea de mutare, când, în afara Dunării, care se vedea de la geamuri, restul îi era străin în această sală?

Multe zile își păstră gândul în taină, neîndrăznind să-l mărturisească nici măcar lui Kreis și nemărturisindu-și-l nici ei în întregime. Fiindcă în dorința ascunsă de a deveni trasatoare, se ascundea credința că o îndeletnicire mai grea, mai utilă, putea s-o ridice pe altă treaptă în ochii ei și în ochii tuturor judecătorilor, după vechiul dicton care spune că nimic decât munca nu înnobilează mai mult omul, adevăr pe care acum îl simțea, cu sete, cu durere, până în fundul inimii. Și-acolo avea putința, în sfârșit, să întâlnească uneori un om pe care n-avea cum îl întâlni la magazie; oricâtă spaimă i-ar fi trezit omul acela, în ea se năștea, din ce în ce mai chinuitoare, nevoia de a i se afla măcar câte o clipă în preajmă, dar demnă, prin strădania ei și prin recunoașterea celor din preajmă.

Cu aceste gânduri neclare, continua să vină la sala de trasaj în orele de repaos, să-i ceară explicații lui Kreis, să privească uneltele de pe planșetă, să-și însușească alfabetul trasatorilor, pe care nu-l învățase la școală.

Și-apoi într-o zi, simți că toate acestea încep să-i aparțină; privi în jur cu uimire; nu ascundeau o taină prea mare. Luă o șipcă, o șuviță de lemn, dreaptă, tăiată pe fibră, de zece metri lungime, o arcui, i se păru că sună ca un fund de vioară — unealta cea mai prețioasă a trasatorului: din arcuirea ei se naște forma vapoarelor. Ridică o greutate de fontă, avea douăzeci de kilograme, cu ea se fixa șipca pe podele — putea s-o ducă, nu îi frângea șalele; și-apoi mai lucrau și alte fete acolo, n-or fi fost ele din altă sămânță decât a femeilor.

Dar tot n-ar fi îndrăznit să-și mărturisească dorința, dacă n-o îndemna chiar Kreis. Într-o zi, el îi aduse o carte de geometrie pe care învățase în școală. Învățase și ea, știa câte unele, ce-i un unghi drept, două paralele, două triunghiuri asemenea, își mai amintea chiar și teorema lui Pitagora, căreia școlarii îi spun „puntea măgarului“.

Nu luă cartea acasă, n-ar fi avut nici timp, nici liniștea s-o străbată, dar la birou, printre picături, începu să-i cerceteze cu timiditate filele, și văzu că totul îi apărea mai limpede acum, decât în puținii ani ai școlii; poate atunci nu-i era gândul la o învățătură fără folos fetelor; știa croitoreasa destulă geometrie ca să le croiască rochiile, pe umeri, pe talie, pe șolduri, până deasupra rotulei.

Acum, cartea îi făgăduia un folos practic, și gândul că ar putea deveni trasatoare o făcea să desprindă de la prima citire înțelesul unei explicații, cu care își bătuse alteori capul ore și ore.

Unele științe, și printre ele geometria, nu se înfățișează, spre deosebire de altele, ca un șir lung de uși pe care trebuie să le descui cu migală cucerind trudnic spațiul dintre ele. Geometria îți pune în față o singură ușă, și aceasta se deschide asupra unei hale, ca o uriașă cupolă de sticlă, unde, dac-ai pătruns, dezlegând secretul încuietorii, se dezleagă toate secretele, dintr-unul în altul, ele apărându-ți limpezi și firești ca lumina zilei.

Ana Odeta, care la anii școalei avusese griji mai mari decât învățătura, nu simțise niciodată prea multă tragere de inimă pentru manuale; dar în fundul sufletului, le pizmuia pe fetele de la liceu, unde ea nu putuse să ajungă — și mai cu seamă pe cele studioase, premiate în toți anii, care, cu ghiozdanul la subsuoară, vorbeau pe stradă, ca niște profesoare, despre algebră, fizică și latină. Acum vedea că știința, cât începea ea s-o pătrundă, nu-i o consolare pentru făpturile clădite rău de natură; o minte mai cuprinzătoare nu-i dată ca să compenseze defectul arhitecturii. Și, mulțumită până azi de ceea ce putea să poarte fără sfială în văzul oricăruia, constata, cu o mândrie nebănuită, că avea însușiri la care nici măcar nu râvnise — puterea de a înțelege abstracțiunea, de a construi cu mintea eșafodaje, altfel ascunse simțurilor directe, de nevăzut cu ochii, de neatins cu mâinile.

Dar sala de trasaj rămânea încă departe, ca într-o altă lume, unde nu i se părea îngăduit să ajungă decât cu închipuirea. Uneori se întreba dacă nu-i sortită să rămână toată viața la magazie, în mirosul de metal și vopsele, fără

aer, fără lumină, și-atunci săptămânile, și lunile, și anii, și răsuflarea ei, și bătăile inimii i se păreau inutile.

Așa gândea, așa simțea în ziua când o întâmplare neașteptată îi aduse în suflet un binefăcător val de căldură.

Se dusese la prânz, în ora de repaos, pe malul de deasupra calei să privească Dunărea, cu briza pe obraz, cu soarele în spate, într-un amestec voluptuos de senzații. La sud se făceau lucrări mari — nu le înțelegea rostul — se săpa malul, movile uriașe de pământ se transportau cu vagonetele și erau aruncate în fluviu, care le înghițea fără să lase urme. Nu lucrau mașini, numai oameni, puzderie, și sub cazmalele lor, care fărâmițau faleza, ca pe o barieră inutilă, parcă se schimba întreg peisajul Dunării.

Pretutindeni se vedeau țăruși, reperele transformării, și cine avea ochiul deprins să citească semnele vedea de pe acum, panoramic, cala nouă întinzându-se până sus, la ateliere.

Sus se turnau temelii, deasupra lor aveau să se ridice ziduri de cărămidă și să se facă acoperiș susținut de ferme metalice, îmbrăcat tot numai în sticlă; era noua hală a cazangeriei, prima din cele trei plănuite, toate pe măsura viitoarei cale. Jos, pe cala veche, la Dunăre, se vedeau în linie ultimile pescadoare, la umbra cărora stăteau întinși marangozii la odihnă. Se lucra acum pe punte, la terminarea suprastructurilor; unele vase aveau montate elicea și cârma, altora li se vopsea bordajul, sau li se îmbrăca în tablă de aramă carena. Grinzi groase de lemn, înșirate spre apă, arătau că se pregătesc săniile de lansare. Totuși ceva neobișnuit se întâmplase acolo. Ana Odeta nu-și dădea seama ce, dar trecuse luna, și pescadoarele nu erau gata, cum făgăduiseră marangozii la prima adunare a șantierului…

La nord, unde era cazangeria veche, afumată ca o potcovărie, lucrul părea lăsat în părăsire. Șiruri de table pătate de rugină alcătuiau fundurile neterminate ale celor patru șlepuri începute cu aproape trei ani în urmă. Soarta lor nenorocoasă părea că se menține; nu se vedea nici un semn de urnire, nu era nici o forjă în preajmă, nu se mai bătuse un nit, nu se mai pusese o tablă nouă.

Mai multă viață era pe malul de dincolo, în jurul barăcii de scânduri care se ridicase repede, în câteva zile; șlepurile în reparație se vedeau pe uscat, urcate pe scaleuri.

Era aproape de necrezut cu ce repeziciune luase naștere această anexă a șantierului, pe pământul sterp, umbrit de rare sălcii bătrâne — până acum

numai loc de odihnă pentru păsările cerului.

Ana Odeta, care cunoștea Dunărea și locurile acestea, fiindcă ele îi fuseseră ograda neîngrădită a copilăriei, privea cu o uimire naivă transformările. Să fi fost ele reprezentarea concretă a ceea ce la ședințe și în ziare se numea viața nouă? Era ceva nou, fără îndoială, dar ei i se părea că totul pornește numai din mintea, din voința și din inima unui singur om, cel care rupsese inerția — și se gândea la el cu o tristă mândrie…

Cum stătea așa pe faleză, privind valurile, ochii i se opriră distrați pe un grup de șlepuri, ancorate lângă malul celălalt, la vreo două sute de metri mai în josul Dunării. Ieri la prânz, nu fuseseră acolo, veniseră după aceea, cine știe de unde și în ce timp al zilei?! Erau trei, toate ale Societății Franceze de Navigație Dunăreană — le recunoștea culorile pictate pe parapetul din prova. De altfel, cu toată depărtarea, ochii ei exersați în largul peisaj al Dunării deslușeau chiar și inițialele, de o jumătate de metru înălțime — SFND — iar alături, numerele.

Și deodată, ochii i se măriră, respirația i se opri, cu o tresărire. Dar nu se înșela, vedea bine fiecare cifră, 1001, un număr care se ține ușor minte, șlepul unchiului Mihalis!

Prima ei pornire fu să se repeadă jos, să caute o barcă și să ajungă acolo. N-o mai văzuse pe Pepa din 1943, o ocolise și-apoi îi pierduse urma. Iar acum venise, adusă de Dunăre, când nu se aștepta s-o vadă și când avea nevoie de ea ca de nimeni altcineva pe lume…

Se înfrână, se făcea curând ora două, nu putea să lipsească de la magazie. Trecuseră atâția ani, puteau să mai treacă patru ore. Avea să se ducă seara, la șase, când se lăsa lucrul în tot șantierul. Fiindcă, începând de săptămână trecută, la programul zilei se adăugaseră două ore suplimentare, excepție făcând doar unele birouri. Oamenii se bucurau că lucrează, să câștige mai mult, toamna nu era departe și creșteau nevoile; destul pierduseră vremea…

La ora șase, coborî pe cală și se duse la pontonul nou făcut, unde acosta bacul care transporta dincolo materialele și oamenii. Acum bacul tocmai venea, aducând primul grup de muncitori, și-ndată ce-i debarca, pornea înapoi după ceilalți. Dar Ana Odeta nu avu nevoie nici de această mică așteptare: două bărci se pregăteau să plece în baltă, cu responsabilul cantinei.

Cocoș își făcea aprovizionările abia după ce lăsau lucrul zidarii, care construiau noul local, clubul și cantina. Nu avea inimă să părăsească

binaua, ardea de nerăbdare să vadă cum cresc zidurile, de parcă și-ar fi făcut lui casă de mire; și-apoi se știe că la grădină e bine să mergi seara, pe răcoare.

Acum Cocoș tocmai cobora malul, în salopetă albastră, stropit de mortar ca salahorii.

— Poftește cu noi, domnișoară! se adresă fetei, înțelegând că ea așteaptă bacul să treacă Dunărea. Dacă dorești, te aducem și înapoi, peste o oră.

Îndată trecu în barcă, șterse cu batista bancă destinată musafirei, își scoase mănușa dreaptă și-i întinse mâna, cum fac cavalerii, ajutându-i să treacă peste copastie; n-avea de unde ști că pentru ea barca fusese leagănul copilăriei.

Da, era el, Timonè, cu fața îmbătrânită înainte de vreme; purta și acum tot timpul mănușile pe mână și n-o trecea prima oară peste Dunăre. Se schimbase ea oare într-atât ca să n-o recunoască nici unul?

Ana Odeta se uită la el pe sub gene; îi era frică să nu-i întâlnească privirea. „Timonè, Timonè, e cu putință să nu-ți aduci aminte de mine?!"

Spre liniștea ei, nici Cocoș n-o privea decât cu aceeași fereală; o mai văzuse de câteva ori, prin preajma magaziei, însă imaginea ei i se întipărise numai fugar pe retină: n-avusese niciodată răgazul s-o developeze în primejdioasa desăvârșire în care-i apăruse lângă ponton astă-seară.

Acum erau față în față, avea prilejul cel mai bun s-o privească bine — și-abia dacă îndrăznea să-și ridice pe furiș câte un sfert de ochi din panouri.

— V-aș ruga să mă lăsați la șlepul de colo, 1001! zise Ana Odeta, adresându-se sau lui, sau barcagiului.

Abia când ajunseră la șlep și ea puse piciorul pe scară îndrăzni Cocoș să-și ridice privirea. Fata, apucată cu mâinile de parâme, se răsuci din talie și întoarse capul să-i mulțumească, să-i spună bună seara. El nu putu decât să bâlbâie:

— Venim să te luăm, domnișoară?

Își închipuia că ea n-o să doarmă pe șlep, în mijlocul Dunării.

— Nu, mulțumesc! răspunse dânsa, zâmbindu-i din inimă.

O asemenea făptură, surprinsă în mișcarea de acuma, cu brațele întinse după parâmele scării, cu un picior îndoit din genunchi pe treaptă, cu altul întins, părăsind copastia, cu mijlocul subțire arcuindu-se, vestind parcă o aruncare în gol, un zbor, nu o prăbușire, îi amintea o plăsmuire rămasă mult timp în ochi, un înger la o mânăstire din Moldova, pictat sus pe bolta

cupolei… Numai că îmbrăcămintea făpturii de astăzi era pământească, și-n mișcarea ei, bluza ieșise din fustă, lăsând să se vadă pielea.

Ana Odeta ajunse sus fără să știe ce tulburare provocase în urmă. Era un șlep mare, de peste o mie de tone, cu puntea ruginită și goală. La început i se păru părăsit — nu se simțea nicăieri nici o mișcare; apoi, peste acoperișul cabinei văzu ridicându-se fum pe coș, la bucătărie. Era un fuior albăstrui, subțire, topindu-se pe cerul roz-violet al înserării. Și imaginea aceasta, în liniștea bălții, în pustiul din jur, pașnic și toropit, strânse inima fetei ca un clește mic, dulce, dureros și blând. Purta cu sine, neștearsă și de neuitat, amintirea acestor înserări tihnite, când nu mișcă nimic în jur, ci doar apele fluviului clipocesc, iar fumul, la bucătărie, vestește ora cinei, masa care se va pune lângă peretele cabinei, felinarul care se va legăna deasupra, luminând chipurile oamenilor dragi, astăzi pierduți.

Rămase pe loc, ținându-se cu amândouă mâinile de balustradă; cablul întins pe bastoane de fier era împrejmuirea simbolică a acestei ogrăzi, despărțind-o de străini, și ei i se părea că, în sfârșit, a ajuns acasă, după un drum greu și lung.

Apoi, în spatele cabinei se auziră pași bocănind pe tablă — saboți de lemn, și de după perete se ivi o femeie, scundă, cu părul alb, orbită puțin de fumul care-i dăduse în ochi. O recunoscu, era Pepa, îmbătrânise mult, se îngrășase, umbla greoi, cu brațele îndepărtate de trup.

Pepa n-o văzu de la început. Ana Odeta înaintă spre ea, căutându-i ochii în lumina de asfințit. Aceeași bunătate calmă și statornică, știută de mult, se citea pe chipul bătrân. Și când fu aproape, văzu că pe chipul înecat în grăsimi, care ștergeau vechile trăsături, ochii rămăseseră aceiași: lăcrimau puțin de fum. Dar erau ca altădată, de albastrul cel mai limpede care se poate închipui, ei singuri păstrându-și tinerețea și lumina, prin ei citindu-se blândețea și bunătatea acestei făpturi.

La doi pași, Ana Odeta se opri; dacă Pepa nu întindea brațele s-o cuprindă, simțea că va cădea în genunchi.

Bătrâna avea ceață în ochi, apoi ceața se risipi, și ochii se măriră, calzi și uimiți.

— Anuța! Să fii tu?…

Brațele îi atârnau greu, departe de trup, ca și când la subsuoară ar fi avut niște săculeți cărora dacă le dădea drumul, cădeau la pământ. Când fata se

lipi de pieptul ei, se simți ocrotită, regăsi, fără gesturi și fără cuvinte, dragostea pe care Pepa i-o purtase de mic copil.

Mătușa ridică brațele, greu, ca și când ar fi fost ruginite la încheieturi, îi cuprinse obrazul în palme și începu s-o dezmierde, cu mâinile tremurând. Mirosea a bucătărie, a ceapă prăjită, a untdelemn încins, dar ce alinare însemna mângâierea ei!

— Pepa, când ați venit?

— Aseară, numai că, uite, ne-au ancorat departe de târg!

— Și unchiul Mihalis?

— Nu-l știi? A plecat cu barca mai adineauri, după rachiul lui. Ar fi fost mai bine să ne ancoreze la vadul Chelarului; așa avea cârciuma peste drum.

— Tot voinic?

— Voinic; sămânță uscată de kefalonit!

Și Pepa copilărise pe apă, așa fusese sortit neamul. Zaharia, fratele ei mai mare, tatăl Anei Odeta, o ținuse la el pe șlep, până în iarna când, nimerindu-se în docuri alături cu șlepul pe care era cârmaci căpitanul Mihalis, îi găsise mirele în acest vecin.

Ana Odeta rămase până târziu la ei; i se părea că timpul se întorsese cu mulți ani în urmă — câți?

Aveau două cabine mici, la pupa, lângă ghereta timonei, încăperi ca de jucărie, cu pereți de scânduri vopsite în albastru-stins, cu tavanul la o palmă de creștet — ea le cunoștea de mult; cabinele cârmaciului se înfățișau cam la fel pe toate șlepurile, numai înăuntru erau vopsite în chip diferit. Pe timp de vară, la amiază, se încingeau așa de tare, că nu puteai rămâne înăuntru fără să leșini. Dar cine te silea să stai acolo, când afară briza adia atât de plăcut? Și acum, Ana Odeta s-ar fi întors bucuroasă la viața aceasta, chiar dacă n-ar fi recăpătat o dată cu ea tot ce înseamnă mângâiere și pace în viața unui copil.

Se întoarse și unchiul Mihalis, cu o țuică în burtă și cu vreo patru într-un șipuleț turtit, pe care-l purta în sân. Avea mai puțini ani decât nevasta, sau ea se trecuse înainte de timp. Lui nu i-ai fi dat astăzi peste cincizeci și cinci, pe când ea părea să aibă șaizeci, poate chiar mai mult.

Oricum, Ana Odeta îl recunoscu așa cum îl știuse, înalt, slab, dar oțelos, negru la față, cu obrajii supți, osoși și plini de țepi, urcând scara de frânghie ca un tânăr mus.

O opriră la cină — îndată se puse masa, lângă peretele cabinelor, întocmai după regula pe care fata o știa de mult. După colțul celălalt, era cotețul găinilor, le auzea cârâind, potolite, se apropia ora de somn, venise amurgul din baltă, aducând mirosul umed de salcie și de pir. Dulcele ceas al înserării, lângă cei care-ți sânt dragi și-ți redau, o clipă, ceva din trecut!

— Zi, bețivul a murit! spuse unchiul Mihalis, rupând, fără să știe, urzeala de vis.

Fata se trezi, își scutură capul și privi puțin amețită în jur.

— A murit…

— Aud că l-au găsit cu clondirul la căpătâi!

— Nu-i adevărat!

— Dați-i tihnă măcar în mormânt! zise Pepa, cu glasul ei ostenit și bun.

Dar tihna o dorea pentru nepoată — nu vroia ca ea să-și mai aducă aminte de casă. Știa ce necumpănită fusese viața ei în ultimii ani; pe Dunăre, veștile merg duse de vânt.

— Fă-i o cafea nepoatei! zise unchiul Mihalis.

Se sfârșise cina, întârziau în fața mesei, tăcuți, vorbiseră și despre Costea, om atât de așezat și de bun — păcat că n-avea o nevastă potrivită lui — și despre alții nu mai avură ce spune: între ai lor nu mai era nimeni viu. Dar cu tot valul de tristețe care venise deodată, Ana Odeta era fericită că se afla astă-seară aici.

— Aveți cafea adevărată?

Îi plăcea cafeaua, pentru gust, pentru aromă, era o deprindere căpătată timpuriu; oamenii care trăiesc pe apă o prețuiesc în alt fel decât lumea cealaltă. Și-apoi o găsesc mai ușor — drumul cafelei, pornit din țări îndepărtate, se întretaie adesea cu al lor.

Nu mai băuse cafea adevărată de mult… Unchiul Mihalis o lua de pe la marinari, de pe vapoarele străine, dând altceva în schimb. Nu era patima lui, ci a nevestei; fără cafea, Pepa nu putea să trăiască, deși medicii o sfătuiau s-o lase, amenințând-o că îi primejduiește sănătatea. Sfaturi zadarnice!

— Cu cafea am să mor; fără cafea sânt gata moartă!

După ce ibricul dădu în clocot, pe jăratec, intrară în cabina din dreapta, mai curată, salonul în care încăpeau cel mult patru oaspeți. În mica încăpere albastră era doar un pat îngust, înghesuit în perete, un cuier, o oglindă și-o masă de două șchioape.

În aer plutea aroma cafelei… Adulmecând-o, Ana Odeta regăsea aroma copilăriei; cabina semăna întru totul cu aceea în care crescuse, pe șlepul celălalt, al familiei, dispărută astăzi.

— Cât rămâneți aici? întrebă, răsturnând ceașca în farfurioară, ca Pepa să-i ghicească.

Șlepul avea să rămână pe loc multă vreme, trebuia reparat fundul, schimbate numeroase table. Societatea nu hotărâse nimic, șantierele lucrau altceva, aveau comenzi care nu îngăduiau amânare; s-ar fi putut să lâncezească așa luni și luni, și unchiul Mihalis era necăjit: fără prima de navigație, numai cu leafa, nu știa cum vor trăi.

— Bani nu-ți pică, nici drum! zise Pepa, cu ochii în ceașcă.

Și așteptă să simtă din respirația fetei reacția ei în fața acestei prevestiri. N-o întreba, dar ar fi vrut să știe: socotea să se mărite, avea pe vreunul în gând?

Respirația nepoatei nu se schimbă.

— Iată colea un bărbat…

Tăcu, așteptă. Fata se apropie fără voie de ea. Pepa simți, inedită. „Ce fel de bărbat?"

— Unul înalt, om însemnat, mamă…

Iar așteptă, pândind. Respirația fetei se aprinse puțin.

— Dar cam îndoit. A fost o ceartă între voi?

Pândi. Răsuflarea fetei era tulburată. Oare să nu crezi? Nu fusese ceartă, nu avusese cum, dar n-o despărțea de el un gard de sârmă cu ghimpi? O cuprinse un tremur în trup; cine era acel om și de ce se gândea acum la el, când nimic nu-i făgăduia măcar o privire a lui?

Tocmai atunci, sub bordajul de fier se auzi un glas, pe care Ana Odeta îl cunoștea, dar nu așa de timid:

— Domnișoară, mai ești aici?

— Iacătă-l! zise Pepa. El e! Am ghicit?

Fata ieși și se duse la scară; nu era atât de întuneric, încât să nu-l vadă pe Cocoș; venise anume s-o caute, nu se întorcea acum de la grădinărie: barca era goală, lipsea și barcagiul, iar el își lepădase bereta caraghioasă din creștet, se pieptănase lins, în locul salopetei pătată de var își pusese haine curate, de dril.

— M-am gândit că n-ai cu ce te întoarce, vorbi cavalerul, cu o timiditate nepotrivită firii lui hazoase, nici glasului aproape anormal de profund. Dacă

vrei, te duc dincolo; să n-ai teamă, am mai umblat pe Dunăre!

Îl știa, îl văzuse, ținea minte cum venea de la bostănărie cu câte douăzeci de pepeni în barcă… Venea tot așa, după căderea serii, se lipea de bordaj și-o striga — pe atunci nu-i spunea domnișoară:

— Pui de iepure, hai să ronțăi bostană!

Ea ieșea, în cămașă de noapte, cu picioarele goale, el se urca pe punte, trăgea pepenii sus, legați dinainte cu sfoară, îi spărgea dintr-o bușitură și-apoi, fiecare cu câte o bucată în mână, își înfundau fața în dantelăria apoasă și dulce, înfulecând-o sălbatic, ca fiarele.

O uitase și el, iar azi o regăsea în altă piele, și-o dorea cum sânt dorite femeile; ar fi frânt-o cum frângea pepenii odinioară, ar fi înfulecat-o — și, neștiind că ea e Pui de iepure, nu și-ar fi dat seama de profanare. Pentru altceva, de ce-ar fi trecut Dunărea iarăși?

Bătrânii rămăseseră în cabină, să nu tulbure idila de afară.

După ce îi trecu mirarea, Ana Odeta avu o pornire de ură. Fusese adulmecată adesea, știa că aceasta îi este menirea, cum îi era menit Dunării să curgă spre mare, n-o jignise stăruința nici unuia din bărbații care îi dăduseră târcoale. Dar acum, când pusese pe ea altă haină, să nu recunoască femeia din ea decât unul, cu ce drept venea străinul din barcă, nutrind gândul să o despoaie?

Pe urmă, stăruința lui ascunsă în sfială, îi înmuie cerbicia; era și el un bărbat din același neam pământesc cu bărbatul a cărui vorbă ar fi dorit s-o audă astă-seară. Și-n preamărirea aceluia, se cuvenea să fie iertătoare cu întreg neamul.

Se aplecă peste balustradă și-i zâmbi, neputându-i oferi o răsplată mai mare.

— Îți mulțumesc, zise, dar rămân aici astă-seară.

Glasul ei era grav și molatic, avea inflexiuni ademenitoare, de care nici măcar nu-și dădea seama.

Nu mințea întru totul, ar fi rămas aici și nu doar acuma, bucuroasă ar fi fost să nu i se mai știe de urmă…

Mai târziu, unchiul Mihalis o conduse cu barca, nu la șantier, n-ar fi putut trece noaptea pe acolo, o oprea paznicul de pe cală. O duse până la vadul Chelarului, cel mai apropiat loc de unde putea ieși în oraș, ca să ia tramvaiul.

Între timp, Cocoș ajunsese, legase barca, privise stelele, își pipăise frizura, întrebându-se ce rost avusese atâta ferchezuială, făcuse drumul până acasă, iar acum intra pe ușă în odăița lui Donos — dormea tot aici, încă nu-și căutase altă găzduire.

Gazda ședea la masă, orânduindu-și hârtiile. Cocoș privi peste umărul lui: cereri de înscriere în partid.

— Cum se înscriu ăștia, mă Petrache? Tu, cu sudura ta, nu prea faci agitație.

— Nici nu-i nevoie!

— Păi nu asta ți-e menirea?

— Fac alții pentru mine… (Donos își privi prietenul cu șiretenie.) De pildă, chiar responsabilul cantinei!

Cocoș se trânti în pat, făcându-se că nu înțelege; treaba lui!

Fiecare își îndeplinește datoria cum poate și cum se pricepe mai bine!

— Mă Petrache, adică tovarășe, vorbesc cu secretarul, întrebă după o vreme, cum e, mă, cu morala proletară?

— Cum să fie?

— Adică vreau să te întreb, bunăoară, dacă mie îmi place o fată, poate chiar de-aici, din șantier, să zicem, o funcționară…

— Dacă și ea te place, morala proletară nu se opune.

— Aiurea.

Donos își strânse hârtiile.

— Mai bine culcă-te și nu mai vorbi de pomană!

— Mi-e că nu pot să dorm… Mă Petrache, pe tine te plac fetele? Așa, ca secretar, ai trecere pe lângă ele?

În loc să-i răspundă, prietenul ieși pe ușă cu ștergarul pe umeri, să se spele înaintea culcării. Când se întoarse, Cocoș era tot în pat, cu hainele bune, cele de dril — n-avea altele pentru timpul verii.

Donos stinse lumina și începu să se dezbrace, în raza care venea de afară.

— Mă Petrache, se auzi în întuneric glasul gros ca al buhaiului, oare e o modă acuma să umble fetele în pielea goală?

— Cum în pielea goală?

— Adică fără cămașă pe ele.

— Nu știu, n-am băgat de seamă.

— Păi ce bagi tu de seamă!?…

Cocoș tăcu puțin, se întoarse pe-o parte, își pipăi frizura.

— E o modă, de bună seamă… Și are un glas, mă Petrache, să te lovească nenorocirile!…

Donos nu-i mai răspunse; adormise din clipa când își lăsase capul pe pernă. Cu toată tulburarea, adormi și Cocoș curând după aceea, uitând să-și mai scoată hainele. Ultima imagine care-i jucă pe retină, dându-i amețeală ca beția, fu mijlocul fetei de pe Dunăre, cu bluza ieșită din fustă, dezvelind o fâșie de piele, ca un cordon subțire de mătase aurie.

Nici prin minte n-ar fi putut să-i treacă, iar dacă i-ar fi spus cineva ar fi crezut că glumește: singura ei cămașă Aha Odeta n-o îmbrăcase astăzi, fiindcă seara trecută fusese prea obosită s-o spele.

Într-o dimineață, la ora șapte, în loc să intre în birou, Matei se duse la cazangerie și rămase acolo până la nouă, așezat pe un butuc, fără să spună un cuvânt, privind cum se îndoaie coastele și uitându-se la ceas, din când în când. Pe vremea când lucra aici, cu ciocanul, nu purta ceasornic la mână.

Erau coastele șlepurilor; îndoise și el destule. Atunci însă se lucra vechea comandă, întârziată atât. Astăzi, printr-o dispoziție care tuturora li se părea hazardată, fiecare piesă se făcea în douăzeci de exemplare, pentru cele zece șlepuri care intrau anul acesta pe cală, și pentru cele zece programate pe anul următor. Comanda exista, altfel n-ar fi fost nimeni nebun să strice fierul, dar părea fără noimă să lucrezi coaste pentru la anul, când deocamdată primele patru șlepuri rugineau afară, fără să li se mai fi bătut o tablă nouă.

Dar și tablele se croiau, în partea cealaltă a halei, și tot câte douăzeci din fiecare. Asta se chema pregătirea materialului în serie; pentru unii nu era o noțiune nouă, o vedeau însă aplicându-se prima oară. Desigur, multora, care nu izbuteau să-și închipuie lucrul în desfășurarea lui viitoare, li s-ar fi părut mai liniștitor să vadă crescând șlepurile unul câte unul, încet și sigur, ca în tradiția tuturor șantierelor…

Matei privea mișcările cazangiilor; treaba mergea greu și el urmărea, cu alt ochi acum, numeroasele cauze, pe care le cunoștea mai de mult. Fierul venea în lungimi nepotrivite, de aceea, după ce o echipă îl tăia în bucăți, la măsură, cădeau capete de 20 de centimetri, de 30, de 50, de un metru și chiar mai mari, grămezi considerabile, din care numai o parte puteau fi

folosite altundeva, restul urmând să se încarce în vagoane și să fie trimis înapoi, la retopit.

O dată fierul tăiat, o altă echipă îl lua, îl băga în cuptor, și după ce era roșu îl trăgea pe platoul de fontă, să-l îndoaie. Trei oameni se chinuiau cu acest lucru mărunt, bătând cu ciocanul, aruncând scântei în jur, nădușind. Mișcarea lor era plastică, tabloul avea culori impresionante, de la negru până la roșul cel mai viu, al metalului înroșit. Din când în când, fierul era tras alături, comparat cu șablonul și iar se lua la bătut, în timp ce își pierdea sclipirea, treptat, făcându-se cenușiu. Adesea, mișcarea se repeta, îndoitura nu ieșea perfect de la început… Iar după ce, în sfârșit, la capătul unui sfert de ceas, cazangiii aruncau coasta terminată și luau alta la rând, echipa de control se întâmpla să o dea deoparte — din zece, două-trei cel puțin, aveau deformări care nu se puteau îngădui.

Dar nici după aceea cazna fierului și a oamenilor nu era sfârșită; trasatorii însemnau locurile fiecărui nit, șaizeci de găuri la o singură coastă; piesa mergea la poansoneză — și-aici altă echipă o împingea câte trei centimetri, mers de melc, sub poansonul care o străpungea, scrâșnind.

Cunoștea bine coastele Matei, îndoise la ele cu brațele lui, cunoștea și altele, de zece ori pe-atât — nu de aici: împânzeau cala vapoarelor ca o urzeală de fier rece și fără glas. Stătuse zile întregi aplecat deasupra lor, cu peria de sârmă într-o mână, cu rașcheta în alta, cu lampa portativă atârnată de gât, târându-se pe brânci într-un spațiu în care nici cel mai scund om nu poate sta măcar în genunchi, sub ucigătorul „dublu fund".

Vapoarele, în afară de cele foarte mici, au două funduri, ca geamantanele contrabandiștilor, dar cu alt rost: să le întărească în lung; spațiul dintre ele, nedestinat nici unei încărcături, e împânzit de varange, contrachile, carlingi, felurite traverse și grinzi, printre care trebuie să te strecori numai în brânci.

Când vasul călătorește gol, adesea în acest spațiu se dă drumul la apă, rostul ei fiind acela al unui lest. Dar apa sărată mănâncă fierul, și el trebuie curățat de rugină ades, apoi vopsit cu minium de plumb — datorie permanentă și blestemată a marinarului de rând.

După ce apa se pompează afară, în înăbușitorul cavou submarin se intră pe gurile de vizitare, deschizături rotunde prin care abia te poți strecura. Capacele lor, strânse în șuruburi, par marinarului lespezi funerare.

Omul care intră ca șarpele sub dublul fund rămâne șarpe tot timpul cât stă ascuns, nefiindu-i îngăduite mișcările omului. Tavanul de fier îl apasă în

creștet, el se târăște, nu merge, în aerul umed și rărit, având drept singur tovarăș țesătura de fier, iar în afară, nu cerul, nu soarele, ele fiind prea departe, ci imensa tăcere a mării de dedesubt.

Coastele! Iată-le cum se îndoaie, migălos, șovăielnic, nedesăvârșit. Timp pierdut!

Le știa de mult, scuipase rugina lor în multe mări, coastele vaporului, coastele omului stătuseră lipite într-un timp, fierul îi lăsase urme în trup, parcă îl mai simțea și acum. Avea treisprezece ani când începuse această pedeapsă: la o lună după îmbarcare, vopsea blestematul, tiranicul dublu fund!

Venise la Galați cu un an înainte și un timp fusese ucenic la uzină, în șantierele lui Cerchez. Nu venise, fugise, noaptea, dintr-un sat sărac, de pe malul Șiretului, în sus, unde oamenii mâncau iarna mămăligă cu zeamă de murături și nici acelea de ajuns. Părinții îi muriseră în primăvară, pe rând, de o boală fără leac la omul flămând; după strămutarea lor în cimitir, vecinii presărară prin casa molipsită praf usturător de var nestins — și de alt ajutor nu mai fură în stare pentru copil. Avea doisprezece ani, minte vie, termina de sfântul Petru și Pavel clasa a cincea de țară — taică-su și-ar fi vândut și inima, și pielea să-l poată trimite mai -sus la învățătură, visa pentru el școala normală. Acum, fără sprijin și fără nimeni, copilului nu-i rămânea decât să-și caute rostul în locuri mai bune, deși nu le știa unde-s. Și plecă, dar nu pe lumină, ca să nu-l iscodească vecinii și să-i taie curajul pornirii; fugi, noaptea, ca furii — merse până la ziuă, dormi pe câmp, în amurgul celeilalte zile porni din nou, stors de putere, și după câteva ceasuri de drum ajunse la tren, unde găsi un mecanic cu fochistul și cu câțiva frânari, strânși lângă foc, pe marginea căii ferate, sub un salcâm prăfuit. Căpătă de la ei un ou copt în spuză, o bucată de brânză, un coltuc de pâine; îl vedeau că-i flămând — erau oameni buni. Și se rugă de dânșii să-l ducă până-ntr-ura oraș, oricare ar fi.

— De ce?

— Să intru la lucru.

— Părinții?…

— Au murit.

— Ei, bietul copil!…

Era un tren cu vagoanele goale, dusese pietriș și acum se înapoia greu, gările îi dădeau cale liberă târziu, mergea cincizeci de kilometri pe zi.

Frânarii se culcară înveliți în șube, se culcă și fochistul, și când adormiră toți, mecanicul îl luă de mână pe fugar, îl trase mai lângă el, îl cercetă, să-i afle firea, să-și dea seama care ar fi pentru el rostul mai bun.

— Am să te duc la noi, la depou, să intri ucenic, hotărî la sfârșit. Ai să spui că-ți sânt unchi…

Îl luă cu el pe locomotivă și-l duse la Galați, îl spălă, îl primeni, îi cumpără haine de dril, îl găzdui, dar la depou nu-l primiră, n-avea ani destui — ziseră — erau prea mulți copii… Atunci îi găsi loc la șantierul naval — băiatul intră ucenic, în uzină, la motoarele Diesel; îl speriară motoarele la început…

Dar pe omul bun nu-l mai văzu… O săptămână după aceea îl mutară la regionala de la Cluj; socoteau că în partea asta a țării locul lui nu era potrivit. Află spre Crăciun că murise, într-o ciocnire, cum mor câteodată oamenii la drumul de fier.

Peste câtva timp veni să-l vadă un frate al unchiului adoptiv, nu-l cunoscuse până atunci, lucra la depou, era mai tânăr, purta alt nume, ca frații vitregi, deși după toate semnele aveau aceiași părinți, fiindcă semănau și la fire, și la chip. Pe acel om, care avu grijă să întrebe de soarta lui, ca și când i-ar fi fost și el unchi, îl chema Alexandru Stoian, și astăzi era secretarul comitetului județean de partid.

Matei, deși ascultător și cu pricepere la mașini, fiind destul de înzestrat ca să ajungă odată un mecanic desăvârșit, îi dădu curând acelui om prilejul unei mari mâhniri. În vara următoare, fugi din șantier, fără să lase cuvânt; lumea îl ispitea, vroia s-o cunoască, să vadă dacă în alte părți nu putea fi traiul mai bun. Se deșirase la trup, minți, își luă trei ani mai mult, îl crezură, aveau nevoie de un om — fie și copil — se îmbarcă pe un vas nou, franțuzesc, Sinai, un „motorship“, ca ungător, și cunoscu dublul fund…

Dublul fund! Tablă și cornier, varange și coaste intrate în trup!

Acum îl dureau coastele șlepului, nu coastele lui. Privi, își notă, se gândi posomorât. Inadmisibil! Prima bubă era aici, o știa de mult, dar până acum nu-l duruse atât; și dacă ar fi spus că-l doare, n-ar fi schimbat nimic — pe inginerul Baciu nu-l durea nimic…

Ieși de la cazangerie, urcă faleza, care la anul avea să dispară, cum începuse de pe acum să dispară în partea de sud.

Îndată ce puse piciorul sus, dădu cu ochii de șeful serviciului administrativ. Ilie Conțu se ciorovăia cu un picher de cale ferată, care

conducea lucrările la prelungirea liniei de garaj.

Până acum, materialele se descărcau aproape de poartă, de unde se transportau cu spinarea, cu căruțele sau cu vagonetele la locul trebuitor. Tabla și fierul, bunăoară, ca să ajungă la cazangerie, tocmai pe malul Dunării, aveau nevoie de cinci manevrări.

Lungindu-se linia de garaj până la ateliere, rămânea o singură manevră, și aceea ușurată mult. În loc de o sută de oameni, erau de ajuns doi, plus o macara simplă, care se construia în șantier, chiar acum. Era prima propunere a inginerului Dutchievici, și la început nimeni nu bănuia ce sume se puteau economisi în acest chip.

În raportul tehnic se arăta, pe scurt:

„Investiții: 45 000 lei; economii la tonă: 200 lei. Economii generale, la un șlep: 50 000 lei; la 20 de șlepuri: 1 000 000 lei…“

De necrezut! Și era departe de a fi capitolul cel mai fructuos!

— Ce faci aici, nene Conțule? întrebă Matei.

— Ia, mă cert cu un… nu știu cum să-i spun!

— Lasă-i pe alții să se certe, nu pierde vremea cu el!

Ilie Conțu era, de la ora cinci dimineața până la nouă seara, în șantier și, pe lângă administrație, făcea gospodărie, treabă de intendent. Iar directorul, pare-se, nu era mulțumit! Altfel de ce i-ar fi spus că pierde vremea? Hm! Și dacă veneau vagoanele luni? Le descărcau iar la poartă? Iar haida-haida, cu compania de zileri, ca la război? Și economiile? Doar pe hârtie!… Ei, fir-ai tu să fii de picher!

Lucrările noi se făceau sub conducerea unui inginer angajat de curând, specialist în construcții; îl chema Pandelescu și era șeful biroului de investiții, înființat acum; alt șef! El îndruma lucrul la noua hală a cazangeriei, chiar și la cantină, enervându-l pe Cocoș, el stabilise traseul liniei noi de garaj, dar altminteri stătea mai mult în birou; acum studia proiectul uzinei, care să încălzească tot șantierul și-a cărei construcție începea abia anul viitor, în februarie — până atunci multă hârtie de prăpădit!

Era un tânăr priceput și binevoitor, sită nouă — să-l vedem mai târziu. Dar dacă el stătea în birou, cine să se certe cu picherul? E ușor să întocmești un proiect, să-l duci la Regionala Căilor Ferate, să-ți pună o viză pe el, și-apoi să dai porunci… Și-n afară de asta, nimic? Lucrul crește singur, din pământ?…

Picherul era pensionar la Calea Ferată și se angajase ziler; trebuia un om care să conducă lucrarea pe teren. Dacă s-ar fi priceput, Ilie Conțu ar fi făcut-o el, cu mâinile lui, să n-aibă necazul acesta acum, să mai vină și directorul să-i spună că pierde timp! Apoi bine, picherule, las că vezi tu!

Șeful serviciului administrativ se îndesă în călcâie, la un pas de acel păcătos, gata să-l apuce de piept.

— Tovarășe, că nu știu de ce-ți zic tovarăș, a fost vorba să fie gata până diseară?

— O fi fost!

— Așa? Atunci ascultă aici: traverse ți-am dat, balast ai avut, șine, eclise, crampoane, tot, nu ți-a lipsit nimic, de plouat n-a plouat, n-a fost bombardament, ăsta s-a dus de mult…

Și-n timp ce vorbea, Conțu mai avea și timp de gândit: „De ce-oi fi prost să-i înșir atâtea? Are dreptate directorul, păi nu?! Ăia la cazangerie cer ciment, la birou sânt doi delegați, am uitat de ei, Mititelu m-a chemat să-mi arate niște hârtii — uite câte are pe cap un administrator de șantier!“

Gândurile nu se opriră aici; uitase să telefoneze la bancă să-i spună lui Topologu… Ce să-i mai spună, că era prea târziu, trebuia să pice acum înapoi; nu-i nimic, să se mai ducă o dată, nu era zi de leafă, și la tramvai nu plătea, îi scosese abonament. Și mașina aia, că nu mai era gata odată! Șoferul zicea că-i trebuie un rulment; dar la inginerul Baciu cum mersese, nu doar în oraș, ci și la vânătoare, și la București? Șoferul sabota; trebuia cercetat puțin… Iar picherul…

— Uite ce e, cetățene, eu n-am timp de pierdut; auziși ce mi-a spus! Dar ascultă aici: stâlpi sânt, sârmă și becuri avem, pun electricienii să tragă lumină, lucrezi și la noapte, iei alți oameni, de unde — nu știu, îi scoți din pământ, dar până mâine la unu să fie gata. Uite, mă duc să anunț la gară, să vină comisia de recepție…

— N-o chema, că n-o să fie gata!

— Ba o chem, și dacă o veni de pomană, taxa ți-o pun dumitale la socoteală. Îți iau haina și șapca…

Se uită la el de sus până jos; avea bocanci noi în picioare, în schimb pantalonii fără dungă păreau cam tociți; nu-i nimic!

— Îți iau tot, te trimit acasă în izmene și-n picioarele goale!…

Se îndepărtă iar, se scărpină în creștet, pe sub șapcă; era nervos. De ce? Fiindcă directorul îi spusese să nu piardă timpul. O vorbă azvârlită așa,

poate fără judecată, în loc de bună dimineața, poate să-ți strice toată ziua. Se întoarse iar și-i vorbi picherului mai blând:

— Ce zici, măi frate, o termini?

— De, știu eu? Am să încerc!

Iar fu gata Ilie Conțu să izbucnească. Auzi, tâlharul, să încerce, când își luase angajament! Dar se stăpâni; oricum, parcă îl mai urnise puțin de când își îmblânzise glasul. „Bine, dacă vrea așa, am să mă rog de el, smerit, cu fruntea la pământ.“

— Zău, măi tovarășe, gândește-te și dumneata… Spune-mi ce ai nevoie, să te ajut, aici sânt…

— Gata, tovarășe, cum, necum, o terminăm până mâine la prânz!

— Nu mă minți?

— Unu-i Milică picherul! Un cuvânt și s-a mântuit!

Ilie Conțu plecă ușurat. Dar stai: picherul îi spusese la fel și alaltăieri, că până azi e gata — un cuvânt! Ei lasă, c-ai să termini tu odată, și-atunci am să-ți arăt eu cuvânt!

Se duse la garaj.

— Mă Alexe, ce facem, mă, că ne trebuie mașina! Uite, tovarășul director umblă cu tramvaiul și n-are timp de pierdut. Vezi-l cât a slăbit! Și-i supărat, adineauri zicea că de ce pierdem atâta timp. Mai avem și alții drumuri de făcut, tovarășul Topologu, tocmai acum… Ce naiba, mă frate, pentru un rulment?!…

— Care rulment?

— Da știu eu care? N-ai spus că-ți trebuie un rulment?

— A! Rulmentul de presiune! L-am găsit, până diseară e pus!

Ilie Conțu se înfurie:

— Păi de ce mă lași să vorbesc și nu spui nimic?

Se duse la sudură, să vadă noua firmă a șantierului; firma era gata, trebuia luată la vopsit. O privi — bun!

— Îți place, nea Ilie?

Ilie Conțu se zburli, în gând: „Care ești ăla, mă, de n-ai aflat până azi că sânt șeful serviciului administrativ?“

Tresări și o lua la fugă spre birou. Era ora zece, veneau oamenii la semnat hârtii. Așa se hotărâse: hârtiile nu se semnează oricând, șeful administrativ e pe teren, semnează de la șapte la șapte și jumătate ce este urgent; de la zece la zece și jumătate, ce s-a ivit urgent între timp, de la douăsprezece la unu,

ce s-a mai găsit urgent. Și ce nu-i urgent?… Pe naiba, toate sânt urgente într-un șantier!

În ușă, îl văzu pe director, care ieșea de la sala de trasaj. E frumos în sala de trasaj, să vezi cum iau naștere, pe dușumea, în mărime naturală, formele viitorului vas. Dacă ai închipuirea înaripată, îl și vezi plutind, tangând ușor pe câte un val — strașnică stabilitate!… Lasă-i pe alții să viseze așa, să-și piardă timpul, dacă nu au ce face! Ilie Conțu nu-și cunoștea asemenea imaginație. Cu ea poți chiar să auzi motoarele duduind, apa fâșâind sub etravă, să vezi vântul fluturând pavilionul, pe căpitan trăgând din lulea… Te așezi la prova, sub tendă, lângă vinciul ancorei; jos, în postul echipajului, un marinar cântă din armonică… E frumos în sala de trasaj, e răcoare, e umbră, și fetele — sânt și două fete, s-ar putea altfel!? — se întind pe jos ca niște mâțe în salopetă, iar sub salopetă au ce se cuvine să aibă, genunchi, coapse, șolduri, talie etcetera. Cei cu închipuirea mai înfierbântată pot să vadă toate acestea aievea, prin pânză, ca și când ar fi despuiate. Ei nu, el, Ilie Conțu, nu se putea lăuda c-o asemenea închipuire, nu și-o încercase niciodată, avea nevastă, nu se ducea în sala de trasaj. Dar directorul de ce intrase acolo, că încă nu se trasa motonava?… Cu motonava era socoteală mai încurcată — nu-l privea pe el: veniseră înapoi planurile, neaprobate. Trebuiau făcute din nou, păcat! — înseamnă că mai pierd timpul și alții!

Acum, directorul mergea pe alee, spre birouri; Ilie Conțu ar fi vrut să i-o ia înainte, avea treabă, dar se gândea că dacă trece pe lângă dânsul, iar îi face vreo observație. Își domoli mersul, să nu se audă pașii — fâșâia al naibii pietrișul: hotărât, trebuia să pună asfalt, altă bătaie de cap!

Apoi se opri deodată, ca și cum s-ar fi împiedicat. La treizeci de metri în față, directorul stătuse locului, privind rabaturile de flori. Florile crescuseră, petunii, cârciumărese, ochiul boului — nu flori de parc, flori de gospodărie; Ilie Conțu adusese răsaduri de la el de acasă, că avea destule, se înmulțiseră ca la grădinar.

După ce privi la unele și la altele, pe toată lungimea rabatului, directorul păși pe iarbă și rupse o pansea firavă și întârziată. Ia te uită! Trebuia să pună firmulițe pe marginea aleii: „Nu rupeți florile; nu călcați pe iarbă!“

Și după ce rupse floarea, directorul nu plecă mai departe; întâi o privi galeș, pe urmă prinse s-o miroase. Ce miros poate să aibă, în iulie, o pansea care-a înflorit primăvara?

Ilie Conțu își luă capul între umeri și porni mai departe, cu riscul de-a se expune cum e mai rău: din flanc. Și când ajunse în dreptul lui tocmai cu flancul, gata-gata să scape, directorul se întoarse:

— Ce mergi așa fuga?

Altă observație.

— Ai văzut floarea asta? continuă directorul, apropiindu-se de el, vesel, ca și când nu l-ar fi ținut toată ziua numai în observații. Ia uită-te ce culori are, parcă-i pictată! Și să vezi ce gingaș miroase!

Zicând acestea, întinse mâna, și Ilie Conțu se pomeni cu floricica în cheutoarea cămășii.

— Vai de minei zise, înroșindu-se până în vârful nasului. Mai bine s-o fi dat unei fete!

— Ei, cu fetele e altceva!… răspunse directorul.

Ilie Conțu nu prea înțelegea, nu dăduse flori nici unei fete, dar încuviință din cap.

Între acestea, porniseră spre birou, cu pași rari — directorul nu se grăbea.

— Uite ce este, nene Conțule, mi se pare că muncești prea mult. N-aș vrea să te îmbolnăvești și să rămân fără dumneata.

Poftim de mai înțelege!

— Biroul tot nu ți l-ai aranjat!

Nu și-l aranjase, dar avea să fie gata curând; își găsise o odaie, lângă secretariat, unde fusese registratura, iar registratura o mutase în pavilionul de alături, mai aproape de poartă.

— Trebuie să-ți iei o secretară, urmă directorul după alți câțiva pași. Dumneata ești mai mult pe teren; trebuie să-fie și în biroul dumitale cineva, să răspundă la telefon, să primească hârtiile, să le cerceteze, când vii să găsești totul aranjat.

Asta da, hârtiile îi dădeau lui Ilie Conțu multă bătaie de cap. Dar o secretară?… Mai bine un secretar.

— Eu mă duc; mă așteaptă oamenii, am întârziat! zise Ilie Conțu văzând că directorul nu se grăbea.

Matei nu se grăbea, e adevărat; până la ora douăsprezece, când convocase o consfătuire tehnică, nu avea ce face decât să gândească. Și avea multe gânduri pe care nu știa cum să le împace. A privi gazonul, a rupe o floare, a o pune la butoniera unui om cumsecade sânt gesturi idilice, nu bănuiește nimeni că pot să ascundă o nervozitate…

La douăsprezece, Dutchievici și Marchidan erau în birou; venise și maistrul Golgota.

Ceea ce îl preocupa pe Matei se rezuma într-o singură frază:

— Ca să eliberăm cât mai curând cazangeria de comanda cea mai migăloasă, trebuie neapărat să mecanizăm fabricația coastelor… O presă, care să le îndoaie și să le găurească, ar reduce timpul la cât? În cât timp crezi că ar putea fi gata o coastă, tovarășe Dutchievici?

— În cel mult trei minute, chiar dacă operația s-ar face în doi timpi, cum mă gândeam odată.

— A… v-ați gândit și dumneavoastră?

— Mai demult, nu azi. Acum vreo douăzeci de ani.

Întoarseră capul spre el; avusese un ton ciudat, pe care nu i-l cunoșteau. Chipul lui însă nu părea tulburat, era rece și grav.

— Și la ce concluzie ați ajuns acum douăzeci de ani?

Matei avea o ușoară ironie în glas.

— Că nu rentează; vasele nu se construiesc niciodată într-o serie atât de mare, încât îndoirea coastelor să merite mecanizarea.

— Vom vedea îndată dacă merită. Tovarășe Marchidan, te rog notează!…

Nu era greu de concretizat datele și de făcut calculul: șase mii de coaste, trei minute în loc de cincizeci și șase… Economia de timp părea fabuloasă. Oare o asemenea presă înfățișa pentru șantier o problemă irezolvabilă?

Inginerul Dutchievici nu spunea nimic, privea plafonul, dar privirea parcă i se ducea mai departe, afară, spre cerul albastru; erau zile de vară, frumoase. Marchidan stătea cu nasul în hârtie, nu îndrăznea să ridice capul… Maistrul Golgota își dădu părerea îndată:

— Nu cred că e bine în momentul de față! Muncitorii ce-au să mai facă? Le luăm pâinea, au să ridice glasul. Datoria sindicatului…

Matei îl privi lung, părând că meditează. Îl preocupa altceva, nu se așteptase la obiecțiunea aceasta. Răspunse calm:

— Din ce secol vii dumneata?… Te sfătuiesc să mai citești ceva carte. Datoria sindicatului este să sprijine mărirea producției; așa o să fie și pâinea muncitorilor mai mare! Scrie, tovarășe Marchidan: „Se instituie un premiu de zece mii de lei pentru proiectul unei prese de îndoit și găurit coaste, care să se poată realiza cu mijloacele șantierului. Datele și lămuririle se vor lua de la serviciul tehnic…“

Maistrul Golgota pocni din măsele. Matei nu-l luă în seamă; se uită la ceas.

— E douăsprezece și douăzeci și cinci; până la ora unu anunțul să fie afișat. Tovarășe Dutchievici, nu mai am timp acum, dar diseară, la șase, dacă puteți să întârziați o jumătate de ceas, aș vrea să vorbim ceva. Tovarașe Marchidan, e gata borderou! cu sistematizarea cornierului și tablelor?

— Se copiază. Vi-l aduc într-un ceas.

Până aproape de ora unu, Matei se plimbă iar pe alee, privind iar rabaturile. Când reveni la birou, telefonista îl întâmpină cam speriată:

— A telefonat de la județeană; diseară la ora nouă să fiți la tovarășul Stoian!

Directorul se oprise în ușa de la intrare; înclină din cap.

În fața avea o sală, două uși mari în fund, trei pe stânga, trei pe dreapta dând în tot atâtea birouri ale administrației. Între ușile din fund, se afla cabina telefonistei, o centrală mică, numai cu trei numere instalate: unul la direcție, altul la contabilitate, al treilea la poartă — rămânea cuplat noaptea.

Telefonista, care aștepta în ușa cabinei, îl vesti iarăși:

— A telefonat de la județeană…

— Mi-ai mai spus o dată! L-ai văzut pe tovarășul Conțu?

— Da, e la contabilitate.

— Roagă-l să vină încoace…

Administratorul veni îndată.

— Tovarășe Conțu, ce făceai în clipa asta?

— Ia, cu Mititelu, aveam o ceartă.

— Lasă-l să-i treacă. Pune imediat să se facă o cerere: se vor instala telefoane în toate birourile, la sala de trasaj și în atelierele principale…

— Tovarășe director, în loc să se țină de lucru, au să vorbească toată ziua…

— Nu cred. Și n-o să fie nimic dacă o să-i telefoneze unuia nevasta că e bolnavă. În schimb, atelierele au să fie legate și între ele, și cu biroul; să faci socoteala cam cât timp s-ar câștiga, dacă oamenii n-ar mai forfoti prin curte, după o informație. Biroul dumitale când o să fie gata?

— Săptămâna viitoare.

— Bine! Aranjează-l cum îți place, dar te rog să fie prezentabil; covor pe jos, perdele la ferestre, în lipsa mea să poți primi oaspeți. Și-acum, du-te de

te ceartă cu Mititelu mai departe.

Se uită la ceas: era unu. Cocoș urca scările.

— Măi Cocean, zise Matei râzând, care crezi tu că-i cea mai mare virtute omenească?

— Să mănânci la timp!

— Tu nici nu puteai să răspunzi altfel! Dar mai e una, tot atât de mare.

— Punctualitatea!

— Bravo! Cu asta câștigi mult în viață. Ia vino puțin încoace!

Ușa din fund dădea într-o anticameră, de unde se intra în biroul directorului, la dreapta. Peretele din stânga era spart, tocmai se monta o ușă, care nu existase, făcând ca încăperea aceea, viitorul birou al lui Ilie Conțu, să comunice cu anticamera. Aici, la mijloc, ar fi fost locul cel mai potrivit pentru secretară.

— Cum merge cantina? Pot să mănânc și eu astăzi? întrebă Matei în timp ce trecea peste moloz în biroul său, din dreapta.

— Trebuia să te fi înscris de ieri, dar treacă!

— Mă al dracului!… Ia spune, Cocean, crezi că de azi înainte ai putea să lași cantina altuia?

— De, mi-e c-ar scădea caloriile, dar dacă altfel nu se poate… E acolo o fată mai de-nădejde, am s-o pun pe ea responsabilă.

— Tu ai să iei în primire serviciul aprovizionării.

— Adică mă retrogradezi?

— Nu aprovizionarea cu zarzavaturi: fier și tablă. De asta depinde viața noastră. Și sânt greutăți mari, trebuie să arăți ce ești în stare: acum sau niciodată!

Cocoș începu să fiarbă:

— Dacă-i ceva pe viață și pe moarte, gata-s!

Îi plăcea să aibă grijă de mâncarea oamenilor, îi plăcea și să zidească, îi plăcea orice treabă dacă se cerea să alerge, să se înghesuie și să dea din coate. Dar aici, simțea că începe să lâncezească. La cantină aproape că nu mai avea ce face — lucrul o dată organizat mergea ca pe roate. Dincolo, la bina, ce să facă, dacă erau de toate? Construcție mică, douăzeci de zidari și un maistru, nici nu merită să-ți bați capul! Fabrica de ciment alături — vecinu-i vecin, n-o să-ți facă tocmai el necazuri. Fabrica de cărămidă? Păi n-au ei nevoie să li se repare bacul? Cine-l repară, că nu-i tablă, nu-s nituri, nu-i timp, toate șantierele și potcovăriile și-au făcut planul… Ăsta-i tot

baiul? Lăsați pe mine, îl repar eu, tovarăși! Câtă cărămidă ne trebuie? Cinci sute de mii, deocamdată! (Să fie și pentru nevoile celelalte, pentru cazangeria nouă, inginerul Pandelescu, cel cu investițiile, care ar trebui să aibă grijă de toate, e încurcat rău cu dosarele.) A, sigur, nu toată o dată, tovarăşe; se eșalonează. Dar în noiembrie ne mai dați alta!… Hai, Margareta!

Cam asta! Restul, nici o greutate. Lemn pentru șarpantă, cât vrei, e plină ograda. Dulgheri? Ei, asta-i! — îi iei de colo și-i muți dincolo. Tâmplăria? — nici nu merită întrebare: Ilie Conțu cunoaște. Mai rămâne tabla pentru acoperit — nu-i tablă zincată în tot orașul. Ba este: fabrica de șuruburi are cinci mii de kilograme stocate. Pentru ce? Pentru clădirea administrației? Ce vă trebuie administrație așa mare, măi frate? Și când o începeți? A, nu s-a aprobat încă proiectul? O faceți abia la anul? Păi bine, tovarășe, dacă începeți la anul, cum țineți cinci mii de kilograme degeaba? Nu, ne trebuie numai două mii de kilograme, nimic toată!… Sub formă de împrumut? De acord! La nevoie vă dăm altceva în schimb: fier cornier. Nu vă interesează?… Atunci ciment!… Vreți tablă? Bine, tablă! Negreșit la 1 decembrie! Pot trimite după-masă s-o încarce? Mulțumesc călduros; hai, Margareta!

Matei îl privi în față.

— Mâine pleci la Reșița!

— Pot să plec și astăzi. Ce trebuie s-aduc de-acolo?

— Fier cornier și tablă, cinci mii de tone până la 30 noiembrie; prima comandă!

— Și ce-i greu în asta? Că doar n-o să le duc în spinare.

— E greu, că se mișcă încet uzina. Faci ce știi, dar trebuie să iasă pe poartă trei sute de tone pe săptămână, treizeci de vagoane, cum prevede contractul. Ce zici, Cocean, te ține cureaua?

— Dacă nu m-o ține, mă leg c-o parâmă d-alea groase.

— Bine! Conțu o să-ți dea delegație, te duci cu trenul, cu avionul, cu ce îți place. O să vină Marchidan (Matei se uită la ceas). Te dau pe mâna lui; după-masă o să te dăscălească, dar să te dăscălesc eu deocamdată. De la uzină nu ne trimit niciodată dimensiunile comandate.

— Sabotează! interveni Cocoș, pus pe hartă. Lasă-i pe mine, că le știu leacul!

— Te privește ce faci, dar cornierul și tablele trebuie să vină în dimensiunile exacte. Altfel știi care-i paguba?

— O să știu când o să aflu.

— Atunci află: diferențele de lungime, capetele care cad la foarfecă le plătim de pomană — asta o dată. Al doilea, plătim transportul, la greutate. Al treilea, trebuie să le încărcăm în vagoane, să le trimitem înapoi, muncă și cheltuială zadarnică. Spune, Cocean, îți place?

— Cum o să-mi placă?! Dar dacă nu ți le-oi aduce eu la milimetru, să nu-mi mai spui Cocean niciodată!

— Nu-i așa de ușor, altfel nu te trimiteam pe tine, găseam și pe altul. Pentru că uite, nu-ți dau nici un temei legal să te sprijini, în contract e specificat că dimensiunile variază… Pot să-ți astupe gura cu asta.

— Lasă că am eu ce să le spun și cu gura astupată!

— Nu te umfla ca broscoiul și mai bine ascultă: la nevoie acceptăm o majorare de preț, să le taie acolo, și suportăm manopera; ei au altfel de mașini decât ale noastre; în orice caz o să coste mai puțin. Marchidan o să-ți dea un tabel de specificații, ca să știi ce să ceri în executarea comenzii. Dacă nu te descurci, telefonezi dimineața la opt, fulger; am să aștept în birou. Și ascultă aici: fă toate eforturile. Chiar dacă ar fi să câștigăm numai timp, și tot merită, fiindcă întârzierea o plătesc eu cu capul. În rezumat, ai de dat trei atacuri…

— Două le știu și las pe mine, n-o să-ți taie nimeni capul din asta; dacă te-o mai durea puțin într-o zi, se-ntâmplă, n-am ce-ți face: iei un antinevralgic! Va să zică, întâi, să se trimită comanda la timp, al doilea, să fie pe dimensiunile specificate, și-al treilea?

— Să sosească neîntârziat; să nu ruginească prin triaje.

— Am înțeles. E vorba de Calea Ferată!, Cunosc eu impiegații; n-avea nici o grijă: se aranjează.

— N-o iei prea ușor?

— Care ușor? Nu mi-ai spus adineauri? Pe viață și pe moarte!

— Atunci, hai la masă!

În drum spre cantină, Matei se opri deodată:

— Măi băiete, crezi că pot să mănânc liniștit? Crezi că ai să te descurci? Dacă săptămână viitoare nu sosește primul transport, nu avem ce să lucrăm și am dat-o dracului!

Cocoș vru să răspundă, dar vorba îi rămase în gât și el se înroși deodată. În ușa magaziei se ivise fata de pe Dunăre; o clipă — pe urmă fugise înapoi, parcă se speriase. Când Matei întoarse și el capul, surprins de panica pe care o surprinsese în ochii lui, nu era nimeni, decât un întârziat care se spăla la cișmea.

— Ce-i, Cocean, pe cine-ai văzut?

— Mi se pare că pe dracu!

După aceea, Cocoș nu mai spuse nimic. Mâncă, dădu dispoziții ca să meargă cantina, luă de la Marchidan tabelul cu specificațiile, și la ora trei plecă la gară — hai, Margareta! — nu mai avu răbdare să aștepte trenul de a doua zi dimineața.

La șase și cinci, cu o scurtă întârziere aristocratică, inginerul Dutchievici ciocăni la ușa biroului. Matei se duse să-i deschidă, îl pofti într-unul din fotolii, iar el se așeză pe cel din față. Pe măsuța dintre ei erau două pahare și o sticlă cu coniac grecesc Metaxa. Cu toată impasibilitatea lui, ochii musafirului vădiră o certă tulburare în clipa când întâlniră eticheta. Privi capsula încă nedesfăcută; se cunoștea că-i autentică, garantând, după gustul lui, coniacul cel mai bun din lume, fiindcă în locul asprimilor deținea arome subtile. Ce mesaj avea de transmis această băutură — sintetizând, antitezic, blândețea și hotărârea — pe care n-o mai gustase dinaintea războiului?

— Un coniac, tovarășe Dutchievici?

— Cu cea mai mare plăcere!

Cel care își arată atât de deschis dorințele, are, undeva în el, o cinste nativă, dar nimeni nu-i judecă pe oameni după manifestări așa de mărunte.

Matei scoase din buzunarul pantalonilor un briceag complex, avere marinărească, desfăcu tirbușonul, desprinse fără brutalitate capsula de staniol auriu și destupă sticla. Avea un dop de plută albă, imaculată, cu porozitatea fină, pluta cea mai elastică și mai etanșă, nobilă ea însăși în rândul plutelor, pe cât de nobilă era băutura din sticlă în rândul coniacurilor. În timp ce făcea aceste operațiuni, dovedind o îndemânare proprie nu doar barmanului, ci și omului de mare, nu-și scăpa din ochi musafirul, fără să se poată spune că-l spionează. Pe buze i se citea zâmbetul cunoscut, mulțumirea tainică, puțin vanitoasă, a gazdei care știe dinainte cât de mare este surpriza rezervată oaspetelui. Turnă în pahare mari, măsură mică… Și-

apoi, fără ca vreunul să scoată o vorbă, începu ceremonialul; ai fi spus că fiecare din ei imita mișcările celuilalt, sincronizându-le, într-un joc al rafinaților.

— Cum vi se pare? întrebă Matei, mai târziu, după golirea paharelor.

— Excelent!

Răspunsul era o încuviințare; îi turnă iarăși, însă la al treilea pahar oaspetele se opri. Din cumpătare, din bunăcuviință, calcul?

Ceremonia durase o jumătate de ceas, timp scurs în liniște și desfătare. Asemenea tihnite jumătăți de ceas fac uneori cât o noapte de repaos.

— Dacă v-a plăcut într-adevăr, restul îl păstrez pentru dumneavoastră; n-o să se atingă nimeni de el.

Matei se ridică, înfundă bine sticla, o încuie, culcată, în sertarul biroului și în treacăt se uită la ceas; oaspetele îi imită, gestul, dar nu se ridică.

— Ați vrut să-mi spuneți ceva?

— Eu? (Directorul zâmbea.) Am vrut să bem împreună un păhărel de coniac.

Dutchievici îl privi, destul de nedumerit.

— Dar dacă aveți dumneavoastră să-mi spuneți ceva, reluă Matei, continuând să zâmbească, nu sânt grăbit; pot rămâne încă jumătate de ceas.

Un timp se priviră în ochi, apoi inginerul clătină din cap.

— Nu, nu am ce să vă spun.

— Atunci vă aștept, când doriți, să bem împreună un coniac. Cum e coniacul la Papazian?

Papazian era patronul cafenelei Elite, dar numai clienții vechi, obișnuiții localului, foloseau numele lui în locul firmei; era aproape o intimitate, în măsură să te mire la un om care cu siguranță nu intrase niciodată în cafenea. Inginerul Dutchievici fu o clipă contrariat. Ce însemna această întrebare? O flecăreală, sau vroia să-l prevină că-i știe pașii? Ridică din umeri; n-avea ce să ascundă, știau toți că în fiecare seară bea un coniac la Papazian.

— Tovarășe Dutchievici, reîncepu Matei, fără să aștepte răspuns la prima întrebare, iertați-mă că vă mai rețin o clipă. De ce ați studiat ingineria navală? A fost numai o întâmplare?

Oaspetele ezită; era iar o indiscreție. Ce urmărea? Apoi răspunse, apăsat, dar cu obișnuita lui gravitate și răceală:

— Fiindcă mi-au plăcut vapoarele.

— Vă înțeleg! Și mie îmi plac!…

După plecarea inginerului Dutchievici, fizionomia lui Matei se schimbă dintr-o dată. Era obosit, obrazul i se trase, buza de sus avu un spasm; susținuse, încordat, un zâmbet care ascundea preocupări nespus de serioase.

Astăzi fusese o zi proastă; sosise respins anteproiectul, motonavei. Șantierul abia își organiza serviciul de proiectare, și șeful lui, inginerul Gheorghidiu, venit de la Galați cu recomandații serioase, declarase că refacerea lucrării cerea o lună și jumătate.

Directorului, nu-i era ușor să accepte întârzierea aceasta, când sperase ca într-o săptămână să înceapă trasajul, anticipând realizarea proiectului tehnic, lucrare mult mai laborioasă. Dar, în sfârșit, timpul pierdut avea să-l câștige mai târziu, într-un fel sau altul. Îl amăra mai mult eșecul lui Marchidan, în care își pusese atâtea speranțe… Nu putea să-l învinuiască, rămânea un tânăr inimos, un bun executant, gata să muncească ziua și noaptea — știa că în privința aceasta nu era nimeni să-l întreacă; să facă proiectele alții, iar el să supravegheze fabricația, în felul ei treabă mai importantă!

Își lăsă capul în mâini, pe masă, se odihni câteva clipe, zâmbind lăuntric, neavând puterea să întindă zâmbetul pe față. Nu-i plăcea coniacul; băuse poate de zece ori toată viața, dar știa cum să deschidă o sticlă, știa cum să-l toarne; făcuse de multe oficiul acesta. Primul lui stăpân, șeful mecanic de pe Sinai, era mare băutor de coniac: o sticlă pe zi porția. Și fiindcă nu avea steward, privilegiul căpitanului, cel mai tânăr ungător, după ce-și termina corvezile, îmbrăca bluză albă, își punea mănuși de ață peste mâinile mâncate de rugină și, așezat în spatele lui, îi turna în pahar, măsură cu măsură, de la cinci după-amiază până la nouă seara, când sticla rămânea goală. Marinăria cere o ucenicie complexă: A, să nu-ți închipui că poți turna oricum coniacul! Paharul golit nu se umple îndată, asta nu-i mastică; îl lași să se zvânte, nu să se usuce. Dacă s-a uscat, batjocorești băutura aceasta aleasă…

Nu trecuse decât puțin timp de la plecarea inginerului Dutchievici, când se auzi o ciocănitură în ușă, cam timidă; n-o cunoștea; cel care ciocănea acum venea la el prima dată.

— Intră!

Se uită la ceas; era șase și patruzeci și cinci de minute; i se păruse că a trecut o oră întreagă. Dar gândurile merg repede, se aglomerează, fluide, necunoscând obstacole — și înșală ceasul…

Pe ușă intră un tânăr cu un sul de hârtie în mâna stângă, cu șapca în dreapta. Îl cunoștea de mult, de la trasaj; vorbise cu el chiar astăzi.

— Ce este, Kreis? N-ai plecat acasă?

— Ba da, dar m-am întors să vă aduc… (întinse sulul de hârtie, cu timiditate.)

— Ce-i aici?

— Schița unei prese de îndoit coaste.

Matei îl privi, fără să înțeleagă; presa de care vorbise astăzi? Întâmplarea semăna a farsă. Întinse nedumerit mâna și desfăcu hârtia. Nu era o schiță, ci un desen complet, lucrat cu mare îngrijire și cu toate detaliile migăloase.

— Când ai făcut asta?

— Mai demult. O țineam acasă.

— Și cum ți-a venit ideea? Tu ești trasator…

— Dar lucrez cu cazangiii. Știu cum se îndoaie coastele…

Kreis se înroși deodată, ca și cum ar fi săvârșit o greșeală.

— Ce studii ai la bază? Mi se pare că școala industrială.

— Da, desenul tehnic.

— Îmi pare bine, Kreis! Să vedem ce părere au inginerii. M-aș bucura să iei premiul. Ia spune, ce-ai face tu dacă ai avea zece mii de lei astăzi?

— Cinci mii i-aș da acasă…

— Ai părinți?

— Da.

— Ce-i tatăl tău?

— Tot trasator; la Șantierul 23 August, fost Concordia.

Matei zâmbi cu simpatie.

— Și mai ai pe cineva trasator în familie?

— Am un frate mai mic, la școală, dar el vrea să urmeze ingineria.

— Foarte bine! Ce leafă ai?

— Opt mii cinci sute, în mână.

— O să-l ajuți să urmeze școala?

— Cât am să pot…

— Mai ales dacă ți-o crește și salariul! Dar nu mi-ai spus, cu ceilalți cinci mii de lei ce-ai face?

— Mi-aș cumpăra material pentru o barcă.

— Pentru o barcă nu știu dacă ți-ar ajunge!

— Mi-aș face-o singur, la iarnă.

— Îți plac bărcile, Kreis?

Tânărul nu mai răspunse; își răsuci stânjenit șapca în mână. Nu știa dacă-i plac bărcile, dar de mult timp dorea și visa să-și facă una.

— Bine! zise Matei în încheiere. Acum să vedem dacă proiectul tău e bun; l-a mai văzut cineva până acum?

— Da… domnul inginer Dutchievici. (Kreis șovăi, apoi se simți dator să facă o mărturisire:) Știți, dânsul m-a ajutat foarte mult. Dacă nu mi-ar fi dat curaj, nu m-aș fi apucat să fac schița.

M-a ascultat, a spus că ideea e bună și s-o pun pe hârtie.

— Când a fost asta? întrebă Matei, cu destulă neîncredere și nedumerire.

— De mult; acum doi ani, vara.

— Și a văzut schița, la urmă?

— Da, am făcut și câteva calcule împreună.

Matei își frecă bărbia; simțea abia acum coniacul încălzindu-i genunchii…

— De ce nu ai venit la mine mai demult? Doar mă cunoșteai!…

— N-am îndrăznit; am vorbit cu tovarășul Golgota, dar mi-a spus să-mi văd de treabă; știți, oamenii râd, n-au încredere când te văd prea tânăr.

— Și cum de-ai îndrăznit acuma?

— M-a îndemnat domnul inginer Dutchievici. A spus să dau fuga acasă, după lăsarea lucrului, și înainte de șapte să fiu înapoi, că vă găsesc aici. Am fost cu bicicleta…

— Da!… făcu Matei, furat puțin de gânduri. Da, ai făcut foarte bine! O mai fi cineva la serviciul tehnic? Du-te și lasă desenul acolo.

Băiatul șovăi:

— Domnul inginer Dutchievici mi-a spus să vi-l dau dumneavoastră în mână.

— Da?… Atunci lasă-l aici. Dar de ce spui „domnul inginer Dutchievici“? Nu știi cum vorbim noi astăzi?

— Ba da… Vedeți, sânt obișnuit cu dânsul mai de mult!

— Spune-i „tovarășe“! S-a purtat destul de frumos cu tine!

După plecarea tânărului, Matei simți nevoia să bea un pahar de coniac, pe care nu-l dorise niciodată până acuma, și destupă iarăși sticla, călcându-și cuvântul…

La ora opt și jumătate ieși pe poartă; pentru un drum n-avea rost să țină șoferul până noaptea. Merse pe jos spre oraș, la barieră prinse din fugă

tramvaiul, se așeză lângă ușa din spate, cu capul sprijinit în unghiul celor doi pereți ai vagonului, și închise ochii, sa-și limpezească gândurile așa de aglomerate.

După câteva stații, se mai urcă un pasager; auzi ușa deschizându-se și glasul taxatoarei:

— N-ai mărunt, tovarășă?

Noul pasager era o femeie; nu deschise ochii, n-o luă în seamă și uită prezența ei în clipa următoare.

Restul drumului nu se mai urcă nici un călător, nu se mai ducea nimeni în oraș la ora aceea. În centru, când să coboare, descoperi, surprins de prezența ei nebănuită, o fată înghesuită în colțul opus al vagonului. Tramvaiul avea două bănci, longitudinale, după moda veche, provincială, pasagerii fiind puși să stea față în față, ca în saloane.

Abia când se opri alături, să deschidă ușa, o recunoscu; lumina nu-i cădea pe față, numai o rază îi mângâia urechea. Nu se uitase niciodată anume la urechea unei femei, n-ar fi bănuit că acest detaliu al feței putea să fie expresiv, să aibă personalitate și farmec. Apoi îi văzu în penumbră ochii și gura cărnoasă, într-o nepotrivire inexplicabilă: ochi de copil, gură de femeie — privire sfioasă, buze umede, calde, pătimașe. Și ce tulburător era desenul urechii! N-o salută decât în clipa următoare, după ce ea parcă schiță o înclinare a capului.

Vatmanul bătu din clopot, silindu-l să coboare repede, stângaci, cu o nemulțumire iritantă; s-ar fi putut crede că așteptase să-l salute ea mai întâi, fiindu-i funcționară. Era fata pe care o întâlnise de două ori în ușa cazangeriei, fără să-și fi dat seama că tot ea îi atrăsese privirile într-o după-amiază, în centru, când se urca în tramvai să plece la gară.

De atunci n-o mai întâlnise, nici nu știa unde lucrează, dar fiindcă o făptură ca ea nu putea trece nebăgată în seamă, aflase cum o cheamă și auzise pe seama ei unele vorbe, datorită cărora își dăduse seama, cu o mâhnire ciudată, fiindcă nu-i era nici iubită, nici soră, că fata aceasta avusese o viață destul de neclară.

Și totuși, așa cum o văzuse acum, chipul ei, alcătuit din atâtea contradicții, emana o căldură curată și calmă; să fi fost oare doar masca sub care își ascundea ispita, disimulată cu meșteșug și sfială?… Dar, la urma urmelor, e un păcat ca femeile să fie ispititoare?

Tramvaiul trecuse prin fața lui, o mai văzu o dată, stătea în același loc, înghesuită, mică, parcă mai palidă. Nu întoarse capul. Părul adunat într-o buclă grea îi cădea pe spate, totuși într-o parte îi dezvelea ceafa firavă, gâtul lung, care, deși desenat molatic, lăsa să se ghicească o nervozitate tânără și cuceritoare.

O clipă, avu gândul să sară pe scara din spate, să se ducă la ea, să-i explice întâmplarea: nu vroise s-o umilească, lumina din tramvai era de vină, nu-i deslușise obrazul. Dar oare ce-l îndemna să se ducă: să se scuze, sau s-o mai privească o dată?

Oricum, tramvaiul ajunsese departe, făcea cotul la dreapta; o mai zări, sau o ghici o frântură de clipă în colțul vagonului — și preocupările celelalte șterseră îndată imaginea ei grațioasă…

Ajunse exact în clipa când secretara ieșea din birou să-l poftească. O jumătate de minut să fi întârziat nu-l mai vedea pe tovarășul Stoian astă-seară. Nu știa de ce îl chemase, dar întârzierea lui ar fi fost o greșeală pe care n-ar fi putut s-o șteargă decât cu o faptă măreață, și nu prevedea pe curând asemenea faptă.

Secretarul era încruntat de data aceasta.

— Matei, ce v-ați apucat să faceți acolo? Vuiește orașul! Toate sânt vraiște, nu se vede nici o realizare.

A, dacă era vorba numai de atât… Matei se liniști dintr-o dată; bine că nu întârziase! Oare unde ajunsese acum tramvaiul?

— Te-ai angajat să termini zece șlepuri până la 1 august 1949!

— Și motonava!

Secretarul nu știa că anteproiectul motonavei venise înapoi, că trebuia refăcut, ceea ce ducea la o mare întârziere. Dar chiar fără necazul acesta, situația i se părea îngrijorătoare.

— Aveți numai treisprezece luni înainte, vă zorește vremea și voi n-ați pus nici măcar o tablă pe cală!

Matei îl auzea prima oară ridicând glasul. Avu o clipă de neliniște, de panică; un astfel de om, așa cum îl cunoștea, nu-și ieșea din fire fără motiv, nu striga de pomană.

— Am trecut astăzi cu șalupa pe acolo, continuă secretarul, și nici n-am îndrăznit să mă opresc să văd ce faceți.

— N-aveți ce să vedeți, deocamdată.

— Deocamdată, după cât se vede și se aude, e haos!

— Poate să pară… Dar am să vă poftesc peste o lună.

Părea prea sigur de el, ca enervarea secretarului să nu se înmoaie. Îl privi în ochi, apoi zise, îmblânzindu-și glasul:

— Matei, vezi tu obrazul ăsta? (Se uită în ochii lui iarăși, cu o privire în care acum plutea o undă amară.) Mulți au scuipat în el!… Și i-au tras palme. Dar au fost dușmanii noștri, știam c-am să le răspund odată. (Își îmblânzi mai mult glasul, în timp ce privirea devenea mustrătoare.) N-aș vrea să mi-l pătezi tu, cât de puțin, după ce l-am șters de toate rușinile! Matei, viața ta a fost cam năvalnică, foarte bine! Dar acum lucrurile s-au schimbat, noi trebuie să construim altă viață și altă lume. Tu poate vrei să trăiești mai departe după cum îți este firea. Ia spune-mi, nu cumva am greșit foarte tare? Vreau să spun, amândoi, nu arunc vina pe tine!

Matei tăcu și nici măcar nu ridică privirea. Nu-l speria soarta viitoare a șantierului… Ei, și dacă ar fi fost o înfrângere? Nu credea că înfrângerile erau lăsate în urmă. Îl apăsa altceva: neliniștea omului din față, pe care-l stima și-l iubea de mult, și care, peste atâtea griji, își mai asumase una, destul de mare, fără să-l fi silit nimeni. Mersese alături de el, îl susținuse cu o încredere îndârjită, care nu era numai a rațiunii, ci și a sufletului, și-acum îl chinuia teama că greșise: rațiunea trădată se trezea, întrebătoare.

— Matei, bagă de seamă, dacă la 1 august, șlepurile și motonava nu sânt gata… Nu va fi vorba de un plan neîndeplinit, care se mai iartă, ci de fonduri nejustificate. La negustori asta se numește „faliment fraudulos“. Îți dai seama de gravitatea situației?

— Sigur că da! răspunse Matei, privindu-l în față. Au să fie gata!

Nu se văzu ușoara paloare care-i schimbă o clipă culoarea obrazului. Secretarul se uită în ochii lui, întrebător, fără să înțeleagă de unde lua omul acesta atâta liniște și siguranță, când, pe lângă greutățile cunoscute, putea să întâmpine altele, de la o clipă la alta, fără să le prevadă.

— Ia ascultă, întrebă schimbându-și complet glasul, cu o curiozitate aproape înciudată, tu nu te îndoiești de loc, nici măcar așa, câteodată, când ești singur, noaptea?

Matei șovăi puțin, cu o crispare aproape invizibilă pe față, pe urmă răspunse, uitându-se în ochii secretarului:

— Tovarășe Stoian, ăsta-i secretul meu! Dar aveți încredere în mine! Au sa fie gata!

— Și dacă nu?

— Atunci mă arunc în Dunăre!
— Aha! Iar eu ce fac? Mă arunc după tine?
— Așa e… La asta nu m-am gândit. Eu, ca eu, dar dumneavoastră, nu se cuvine! Păi atunci, nu rămâne altă cale: trebuie să fie gata!
Coborî scările fluierând; de mult nu se simțise așa de voios. Neliniștile, îndoielile? Le avea, bineînțeles, dar ducă-se dracului!
Se sfârșise forfota prenocturnă a orașului. Era liniște, arar se auzea — de unde? — ecoul unui pas bocănind pe caldarâm, în noapte…
La colț se opri, pe linia tramvaiului, și urmări cu ochii șinele care se pierdeau departe, lucind din loc în loc, sub becurile galbene, plăpânde și rare…
Când la nouă seara o fată este singură pe stradă, nu poate fi decât tot singură și în viață. Era într-o altă stare de spirit acum, de aceea putea face o astfel de remarcă. Și apoi văzuse, dar nu avusese puterea să înțeleagă: fata avea în mână o carte, cu coperta cam roasă — geometria în spațiu. Nu era nici măcar un roman de dragoste. De ce vorbeau oamenii? Poate venea de la o școală serală… Oare trecuse mult timp? Unde ajunsese tramvaiul?

În umbra din fața casei aștepta un automobil, cam vechi, cam răpănos, un Opel Olimpia, aplecat pe o parte, dar dacă venise până aici însemna că poate să meargă. Ramele farurilor, care luceau în lumina de la colț, o făcură pe Ana Odeta să tresară. Venea de pe șlep — se ducea acolo în fiecare seară, iar după aceea, pe la opt, când cădea întunericul, unchiul Mihalis o trecea cu barca la vadul Chelarului, de unde se urca în tramvai.
Astă-seară întârziase cu gândul că pretendentul, pe care îl știa acasă, o să se plictisească. N-avea altă armă să lupte împotriva mătușii Didona…
De o săptămână, mătușă-sa îi tot ghicea în cărți crai cu dar la așternut.
Nu-l aduseseră cărțile, îl găsise dânsa, umblând, iscodind. Era domnul Masuianos, flăcău de vreo patruzeci și cinci de ani, scund, lat, brun, cu mustață neagră, cu ochi mici și sclipitori, ca doi tăciuni, bine bărbierit, bine spălat, cu haine elegante, dat cu parfum… Avea și automobil. Ana Odeta îl găsise într-o seară acasă, fără să fi știut nimic. Spre satisfacția ghicitoarei, prevestirea începea să se îndeplinească.
— Și să nu crezi, fata mamei! Văzuși?
Domnul Masuianos era industriaș.

— Singurul care-a mai rămas, mamă! E deștept și tare descurcăreț. Bani, porcoi. Galanton, poftim!

Pretendentul îi adusese mătușii un capot cu flori roz și un pieptene mare de celuloid. Domnișoarei, flori și un carton de prăjituri. Până la venirea ei, mătușa le înjumătățise fără fasoane; era cam lipsită de prăjituri. Dar cadourile pentru domnișoară nu se sfârșeau aici; la cele de mai sus se adăuga un flaconaș de sticlă, în formă de inimă, umplut cu apă de Colonia (avusese înainte parfum) și o pereche de chiloți cu dantelă. Ana Odeta se înroși.

— Mamă, să te porți frumos, hai dincolo, să te prezint. Altul ca el n-ai să găsești. Gândește-te, industriaș, azi, poți să-ți pui pofta-n cui!

Domnul Masuianos avea într-adevăr o industrie, dincolo de piață, un mic atelier de nasturi, cu doi lucrători și strung, forța motrică 1,5 HP — putea să reziste mult timp, statul n-avea nevoie de asemenea industrii. Pe deasupra, confecționa ace de cap, cutiuțe de lemn pentru farmacii, jucărioare, fuste pictate, pantofi cu talpă de sfoară, cordoane… Dar nu la fabrică; vreo douăzeci de femei nevoiașe lucrau la ele acasă — el le ducea materia primă, lunea, iar sâmbăta trecea să ridice marfa; banii îi dădea mai târziu. Mașina îi era de mare folos; îi scosese pernele de la spate și putea să încarce în ea destul.

Uneori se mai ducea în județ, mai mult ca distracție, aducea păsări, porci, miei, untdelemn, brânză — ce se găsea pe la oameni; mușterii pentru ele erau mulți. Seara însă își punea hainele bune și ieșea cu automobilul să se plimbe pe strada principală, arătându-se femeilor, pentru care nutrea mare interes.

Pe Ana Odeta o ochise de multă vreme, dar industria lui era prea mică atunci, îl concurau industriașii mai mari, hoțomanul de Miltiade, veneticul care făcuse avere cu furnituri de război și pusese monopol pe fata cea mai frumoasă din oraș, iar când plecase, o luase cu dânsul la București… Acum ea se întorsese, era dator să-și încerce norocul, fiindcă o râvnea de atâta timp!

La prima întrevedere râvnita nu se purtase îmbietor, nu văzuse nici măcar un zâmbet pe fața ei. După cinci minute, plecase să se culce, zicând că e obosită, că trebuie să se ducă la serviciu a doua zi.

Deși dezamăgit, domnul Masuianos îi spusese mătușii destul de precis că, mă-nțelegi, în cazul când… Nici n-ar mai fi vorba de serviciu —

domnișoara nu-i făcută să muncească, unde? — la un șantier!

— Dragă domnule, nu te uita la dânsa că-i nițel bruscă. E obosită, muncește așa de greu! Dar dacă ai ști altmiteri cât e de dulce și drăgălașă! Numai că uite, n-are noroc! Dacă dumneata ai fi mai stăruitor!…

El fusese stăruitor și prompt: revenise chiar a doua seară, iarăși cu daruri, un cordon de mușama pentru mătușă, pentru domnișoara bomboane acrișoare și un pachețel de șocolată. De data aceasta fata nici nu se arătase în sufragerie, intrase prin față și se închisese în odaia ei, vestind-o pe mătușă-sa, de după ușă, că dacă n-o lasă în pace strigă s-audă vecinii.

De vecini îi păsa mai puțin mătușii Didona; nu vroia să-l supere pe domnul Masuianos.

Acesta nu mai veni seara — așa era planul; poate i-o stârni fetei vreo părere de rău. Venea însă dimineața, să afle ce efect avea lipsa lui, și afla de la o zi la alta că pesemne fata îl plăcuse, tocmai d-aia era așa sălbatică.

— Se apără, sărăcuța, să nu cadă în laț, o simt; și eu am fost la fel!

Iar seara, când venea fata, mătușa tăbăra asupra ei, aci cu lingușiri, aci cu amenințări:

— Da ce are, mamă, de ce nu te uiți la el? Că nu vrea mai mult decât să ieșiți într-o seară împreună, te ia cu mașina, te duce la restaurant, te plimbă unde dorești, îți face orice chef! Să-l chem mâine seară?

— Nu.

— Și de ce, tâmpito?… Dar mai la urmă îți sânt ca și mamă, trebuie să mă îngrijesc de viitorul tău. Tu nu vezi că n-avem de nici unele, crezi că pot duce casa cu șase mii de lei ai tăi?

Neținând seama de refuzul nepoatei, pretendentul fusese convocat astă-seară; era în el atâta speranță și atâta răbdare, că, deși se făcuse târziu, tot nu plecase. Aștepta, poate, netezindu-și mustața.

Ana Odeta nu se opri, trecu mai departe. Maiorul Guzgunis, pe scăunel, la poartă, o strigă din urmă, intrigat de drumul ei fără explicație:

— Pst, pst! Duduie Odeta, unde te duci? Aveți musafiri acasă!

Merse înainte, pe sub castanii care umbreau peluza, lăsă închisoarea în dreapta, moara Leonida în stânga, uriașă — până ce în față se deschise valea Dunării: magaziile, liniile de cale ferată, cheiul, apa, și dincolo balta, imensă ca libertatea.

În seara aceea, Ana Odeta nu se întoarse acasă; rătăci pe malul Dunării, de la docuri tot lungul cheiului, căutând o barcă. Erau bărci legate de cârlige cu lanțuri; unele n-aveau lacăt, dar le lipseau vâslele; cu ce să le mânuiască? Trecuse miezul nopții, întâlni un grănicer cu un câine de zgardă; soldatul se opri, urmărind-o cu ochii, iar ea se duse înainte, pășind ca o lunatică.

Se sfârșise cheiul, merse printre șlepuri și barcazuri trase pe uscat, la reparație; se apropia de mal, apa îi clipocea la picioare; nu găsi nicăieri o barcă.

La vadul Chelarului se opri — de-aici nu putea merge mai departe: o împrejmuire de zid cobora până în apă. Răsărise o jumătate de lună, peste sălciile din baltă, într-o pată roșiatică. Pe malul celălalt, mai la deal, se zărea, între altele, umbra greoaie a șlepului de unde plecase acum două ceasuri. La pupa, licărea o lumină slabă, într-o fereastră; mătușa Pepa nu se culcase…

Venea un vânt puțin aspru dinspre miazănoapte. Ana Odeta își scoase sandalele și încercă apa; era caldă, ciudat de prietenoasă. Nu se simțea nimeni să vină, să treacă, nu se auzea nici un zgomot, decât clipocitul valurilor, și uneori, dincolo, un țipăt de pasăre.

Își scoase fusta, bluza, le împături, la mijloc puse sandalele, legă pe deasupra cordonul, îl trecu peste umăr și își dădu drumul în apă…

Înota drept spre malul celălalt, cu luna în față, dar curentul o ducea la vale — Dunărea repede și învolburată, vechea prietenă care îi știa toate tainele. Și-n drumul acesta straniu, la strania oră de noapte, apa cenușie îi învăluia trupul într-un balsam aspru, luându-i toată tina din suflet și din carne, făcând-o să se regăsească așa cum o știuse, de mult, marinarul care plecase.

Ajunse dincolo fără răsuflare; sălciile o primiră cu brațele desfăcute, îmbrăcate în văluri. Erau bătrânii copaci de apă, sau niște ursitoare? Păși pe nisipul rece — rece era și vântul, și lumina lunii — și cu această aspră însoțire își continuă drumul, goală, cu îmbrăcămintea udă atârnând pe umăr…

Șlepurile rămăseseră departe, în susul Dunării, curentul o dusese la vale, avea de mers pe malul pustiu, singură, numai cu un strigăt în inimă.

Ajunse fără să fi măsurat timpul, fără să-și numere pașii, înghețată până în mădulare, gata să reia încă o dată și încă o dată drumul, dacă el ducea la răspântia unde se rătăcise odinioară.

Se stinsese și lumina de la cabină, dormea toată lumea. Trecu în sus, își dădu iar drumul în apă și se lăsă dusă de curent, în umbra înaltă a bordajului, căutând scara. Dar scara nu era, unchiul Mihalis o ridica noaptea, își păzea și el ograda, ca oricine, să nu intre străinii. Vru să strige — degeaba, n-ar fi auzit nimeni.

Alunecă obosită la vale, până sub consolă, ieși încă o dată pe mal și se duse în sus, înfruntând din nou răceala vântului și a lunii. De data aceasta înotă până la lanțul ancorei, îl prinse cu mâinile și urcă din za în za, ca pe o scară, zgâriindu-se și mânjindu-se de rugină.

Bătrâna se sperie s-o vadă goală și înghețată în ușa cabinei.

— Pepa, se lămuri fugara, mai târziu, așezată în fundul pătucului, cu pătura pe umeri, nu mă mai întorc dincolo. Am să-mi caut o odaie în oraș, să stau singură. Mă primiți aici câteva zile?

— Ba te primim cât om rămâne! Stai cu noi, de ce să bați la ușă străină!

— Mai ales că nu se aude să ne dea drumul! adăugă unchiul Mihalis, de alături. (Aveau pereții subțiri cabinele.) Sânt semne să rămânem așa până la anul; o să iernăm undeva, prin preajmă. Abia la primăvară dacă ne-o veni rândul să ne repare.

— Dar n-aveți loc și pentru mine!

— Ce, la taică-tu era loc mai mult? Ai măsurat tu cabinele? Eu o să dorm dincolo, cu unchi-tu, și tu stai colea, nu te supără nimeni. Casa-i mică, în schimb Dunărea, o știi: cât toate zilele!

Ana Odeta dormi ca în patul copilăriei; își găsise și vechiul culcuș, și-o altă familie, nu străbătuse degeaba drumul, dăduse peste răspântia unde se rătăcise — și, dacă pe urmă își zdrelise picioarele, aici aveau să i se tămăduiască, aici se arătau altfel zorile.

Se trezi înaintea bătrânilor, își înfășură în jurul trupului un capot al mătușii și ieși pe punte în picioarele goale; era rece fierul. Se duse la bucătărie, aprinse focul — o, fumul din horn, drapelul nepieritor al familiei! — puse ceainicul pe plită. Pe urmă luă jăratic din sobă, încălzi fierul, își călcă fusta și bluza. Îi venea să cânte — și-n clipa aceea răsări soarele, înroșind deodată coroanele sălciilor și toată lunca Dunării.

La șapte fără un sfert trecea dincolo — alt drum decât în celelalte zile; luase barca de la șlep — pentru nevoile lui, unchiul Mihalis mai avea una. O legă la marginea calei și, cu ramele la spinare, se duse la magazie, unde rămase până la prânz, împărțind materiale.

În dimineața aceea, Uică stătu ce stătu, cotrobăind prin rafturi și înjurând printre dinți noua stăpânire; pe urmă se ivi un prieten de-al lui, Vizante, de la sculărie, plecară împreună și nu-l mai văzu până la ora unu, când se întoarse ca să încuie.

Pe la zece veni Kreis, cu un bon, să ia creioane colorate. Azi nu era vesel ca în alte rânduri, se uita posomorât în podea, așteptând să plece un om care venise după holzșuruburi și cuie. Soarele se dusese de la geam, nu lumina magazia decât dimineața, primele ore.

— Am vorbit cu Plăpându chiar adineauri, zise Kreis, fără să ridice privirea.

Plăpându era Marchidan, poreclă pe care i-o dădeau tinerii, ironizând înfățișarea lui prea robustă pentru o vârstă încă nu destul de matură.

Ana Odeta păli — știa ce-ar fi putut să-i spună Kreis inginerului; dar ea nu-i ceruse să facă demersul acesta, îi era frică, amâna de la o zi la alta hotărârea.

— Nu vrea, continuă Kreis, spune că n-are nevoie, dar știu că se interesează de doi băieți ca să-i aducă la sală. Nu-i timp de pierdut; într-o zi, două, se hotărăște!

Ea ridică din umeri; teama dinainte fusese mai mare decât orice regret ar fi putut să simtă acuma.

— Trebuie să vorbești cu directorul, chiar astăzi! auzi deodată, făcând-o să tresară, glasul care o liniștise o clipă mai devreme.

Ridică ochii și îl privi fără să știe dacă vorbise el, sau fusese un gând al ei spus cu glas tare. Fiindcă în clipa aceea chipul lui Meit îi venise în minte, cum îl văzuse aseară din colțul tramvaiului — și i se părea că este datoare să-i mai iasă o dată în cale, să nu aștepte tăcută voia destinului. Dar exprimat în cuvinte clare, acest gând o făcea să tremure, ca și când ar fi fost iarnă afară.

Glasul se auzi iarăși:

— Du-te chiar acuma! Dacă aduce pe altcineva…

Kreis se opri: tocmai intra cineva în magazie. Și apoi, nici nu mai avea ce să spună; nu-i plăcea să se amestece mai mult decât e cuviincios în viața nimănuia; la vârsta lui, oricât de moale i-ar fi părut firea, își clădise în suflet acea dârzenie dreaptă și demnă, care face cinstea omului. Venise cu îndemnul, își îndeplinise datoria, mai departe fiecare să judece, să hotărască, să-și deschidă drumul! Își luă creioanele și ieși pe ușă — nu-i era îngăduit să piardă vremea.

Ana Odeta se apucă să treacă în registru numărul bonului; îi tremura îngrozitor mâna…

Mai târziu veni Firicel, să ia o daltă fină. Era tâmplar, dar când se cerea, făcea și modele pentru turnătorie — artistul șantierului; piesele lucrate de el în lemn, lustruite cu glaspapir, vopsite cu lac negru, stârneau uimirea turnătorilor, păreau niște bijuterii, să le pui în vitrină. Avea vârsta lui Kreis — anii? —, abia douăzeci și unu, copilăriseră împreună și-i lega o prietenie știută de tot șantierul; pe lângă ei, Ana Odeta se socotea bătrână…

— Bună dimineața!

Îi spunea bună dimineața și la prânz, dacă se întâmpla să n-o vadă mai devreme.

Ea ridică ochii din hârtie și, uitând trecător neliniștea din inimă, îi veni să radă. Firicel, cu o mână la tâmplă, își mușca înciudat colțul gurii; iar se lovise cu fruntea de tocul ușii — era înalt și uita mereu să se aplece când intra la magazie.

Se împrieteniseră din seara când fuseseră la kermeză, invitată de Kreis, și dansase cu amândoi, ca să nu supere pe nici unul — așa e vorba — ce supărare ar fi putut să fie? Din seara aceea își spuneau pe nume… Nu dansase numai cu ei, nu era o fată pe care s-o scape din ochi tinerii!

Mersese cu îndoială; kermeză în parcul orașului, unde visase odinioară să danseze în pantofi albi, cu tocuri înalte, de domnișoară! Avea inima strânsă și-un zâmbet timid într-o parte a gurii. Lampioane, bere și gălăgie, sâmbătă seara, petrecerea tineretului din oraș, de la uzine, fabrici și șantiere. Fusese la baluri, pe vremuri, înconjurată de stăpânii uzinelor, fabricilor și șantierelor. Nu în parc, cu mulțimea: în saloane unde nu putea să intre oricine. În locul cimentului, pe care acum hârșâiau încălțări de duzină (pantofi „pe puncte“, ai fetelor, „decupați“, ca să răsufle călcâiul), erau parchete de mahon și mozaicuri de marmoră, în locul berei șampanie, în

locul lampioanelor lustre de cristal de Murano, pe pereți aplice poleite cu aur…

Se pomeni la o masă lungă, cu scândura goală; deasupra foșnea frunza castanului. Băieții, în cămăși, cu mânecile sumese, vorbeau tare despre isprăvile lor, cam lăudăroși, cum l-au înfundat pe maistrul cutare, cum l-au prins pe inginer că nu știe să țină șublerul în mână — „Fugi de-aici!“ — „Ba nu, zău, habar n-are, doar teorie!“ — „Care inginer e ăla, mă?“ — „Piticaru, de la Industria sârmei“… Bere, pateuri puțin râncede, mâncare pe sponci; erau și prăjituri la bufet. Kreis îi aduse două, cu galben, verde și albastru, făcuse coadă pentru ele. Băieții se purtau prietenește, o trăgeau de mână, fără ceremonie: „Hai să te fac un tangou, soră-mea!“ Nu prea îi vedea la față în lumina bizară a lampioanelor, le auzea numai glasul, le simțea strânsoarea cam aspră, aveau brațele ciolănoase, miroseau a bere și a transpirație. Prea multe deodată — era obosită după o săptămână de muncă. Îi venea să plângă; nu știa ce ar mai fi putut să năzuiască, să aștepte de la viață, dar acum se socotea degradată…

Nu erau numai muncitori, ci și altfel de lume, insinuată, vrând, de voie, de nevoie, să se adapteze la noua viață — familii, cucoane în rochii de mătase, domnișoare care se uitau în jur și strâmbau nasul, desigur ofensate. Ana Odeta auzea de la mesele lor alt limbaj, uneori câte o vorbă franțuzească; și deodată își scutură capul — fandoseala îi făcea greață. Cărei lumi aparținea ea, după dreptate, dacă de pe șlepul unde tatăl ei fusese cârmaci, iar maică-sa ajutoare la toate, muncitoare cu brațele, ar fi venit de-a dreptul aici în seara aceasta? O, știa cărei lumi, dar o părăsise de mult, o uitase, și era așa de grea, așa de aspră întoarcerea!…

Înainte de toate trebuia să plece de la magazie…

Firicel stătea în fața ei și continua să se frece la tâmple, fără să se vaite.

— Ti-a spus ceva Sile?

— Da; a fost aici adineauri.

— Al naibii Plăpându!… Ei, dar fir-ar mama lui a dracului! Du-te și vorbește cu directorul; e om cumsecade.

— Nu pot, Ionică!

Numele lui Firicel îngloba două diminutive, de parcă n-ar fi fost prea mult chiar unul singur la o asemenea statură. Era înalt cât maistrul Golgota, chit că nu părea, nefiind așa de mătăhălos și având trăsături mai fine. Blond, cu ochii negri, ca ai lui Cocoș, la fel de vii și-aproape de aceeași mărime,

ceea ce la un flăcău clădit așa de bine începe să semene a prea multă părtinire din partea naturii. Poate el nici nu-și dădea seama, nu aștepta nici un folos de pe urma înfățișării, nu vedea câte fete îl urmăreau cu privirea — avea alte gânduri în cap și își căuta altă menire. Făcea parte din comitetul de întreprindere, și nu doar cu numele. De aceea și stărui, mai mult decât Kreis:

— Ce vrei, să rămâi înmormântată aici, la magazie? Datoria ta e să înveți, să fii cât mai utilă. Du-te și cere să te mute! Dar du-te acum, nu pierde vremea!

— Am să mă duc…

Mințea, numai ca el să nu stăruie. Era frig — îi tremurau mâinile…

După plecarea lui, Ana Odeta rămase împietrită, în prada spaimei și a speranței. Trebuia să se ducă totuși, cu o datorie cumplită; simțea că dacă nu și-o îndeplinește până la capăt, nu mai are dreptul la aer. Să se ducă ea, nu alții, fiindcă dreptul la viață ni-l câștigăm singuri!… Și n-avea curaj, și se simțea prăpădită!…

La unu își luă ramele la spinare, furcheții în mână și trecu Dunărea… Mătușa Pepa nu se simțea bine, răsufla greu, i se umflaseră picioarele, abia se mișca pe punte; ochii ei priveau cu o tristețe de animal lunca Dunării. Ana Odeta se îngriji de masă și așa trecu mai repede ora. Pe urmă se înțelese din nou cu unchiul Mihalis, cum fusese vorba de dimineață, s-o aștepte la șase, să meargă împreună acasă, să-și ia lucrurile, puține — n-ar fi putut s-o înfrunte singură pe mătușa Didona…

După-amiaza o petrecu la masa din magazie, cu cartea de geometrie în față, fără s-o deschidă. Tremura ceva în ființa ei, era neîngăduit de frig la începutul lui iulie.

Veneau puțini oameni în orele acestea. Uică plecase, Dumnezeu știe unde, și n-o tulbura nimic din afară, îngăduind tulburării din sufletul ei să crească într-una.

La cinci și jumătate, neliniștea care zăcuse în ea toată ziua se arătă dintr-o dată într-o formă nouă și insuportabilă. Îi erau amorțite degetele, înghețată gura, inima sugrumată, răsufla cu spasmuri, într-o suferință fizică fără explicație, fiindcă nici o parte a trupului nu-i era bolnavă. Un sfert de oră după aceea intră Uică, pregătindu-se să închidă magazia. Atunci ea se ridică, ieși pe ușă, fără să spună bună ziua, și se îndreptă spre birouri. Până

în ultima clipă fusese încredințată că n-o să se ducă — și-apoi, deodată, simți un junghi greu în inimă: dacă nu se ducea acuma…

Sala birourilor era goală, dincolo de uși nu se auzea nici un zgomot, funcționarii din administrație plecau de la ora patru; doar telefonista moțăia în cabină. Deschise ușa anticamerei, nepăzită de nimeni, și, înainte de a se opri mișcarea picioarelor, ciocăni la ușa următoare. Dacă s-ar fi oprit doar o clipă, picioarele ar fi dus-o înapoi, fără voie.

Avea de mult construită în minte topografia acestor încăperi, fără să le fi văzut vreodată, și le găsea întocmai ca în închipuire. Nu așteptă cuvânt dinăuntru, era peste putință de îndurat o întârziere; deschise, intră, merse până în fața biroului și rămase în picioare. Și deodată îi pieri orice teamă — nu-i mai era frică, tumultul care o stăpânise ziua se potoli, lăsând loc unei liniști depline, ca a apelor înghețate, nepăsătoare în fața furtunii.

Matei — Meit, marinarul — se ridică surprins în picioare; o clipă după aceea, ea văzu pe chipul lui un zâmbet ușor, abia o fluturare în colțul din dreapta al gurii. Știa ce gândea el acuma: venirea ei era urmarea întâlnirii de aseară, începutul ofensivei — orice femeie rămâne femeie chiar atunci când se luptă să nu pară, să nu fie. O mândrie năvalnică îi umplu inima. În asemenea împrejurare asupra bărbaților nu apasă nici o suspiciune; de ce o nedreptățea omul acesta? Fiindcă ea nu făcuse complicitate cu natura. Era femeie, nu-și putea lepăda forma, dar venea să ceară un drept omenesc de la unul din cei care proclamau egalitatea în drepturi a femeilor cu bărbații… Și spuse, vajnică, trufașă, aproape ostilă, strângând pumnii:

— Vreau să plec de la magazie: să fiu mutată la sala de trasaj!

Îl înfruntă, cu ochii în ochii lui, cu buzele fremătând, ca și cum ar fi vrut să-i transmită, printr-un alfabet mut, gândurile pe care nu putea să le spună: „Iată, nu sânt femeie, sânt om înainte de toate! Privește-mă bine, am ochi frumoși — cum i-aș ascunde? — dar n-am venit să te farmec!“

Chipul lui rămase nemișcat, după ce îi pieri zâmbetul din colțul gurii. Nu o pofti să stea jos — rămase și el în picioare.

— Ce fel de om este Uică?

Întrebarea o surprinse; aștepta alta, era pregătită s-o înfrunte cu trufie. Ce șiretenie se ascundea în aceste ocoluri? Începea să-i fie cald, după ce tremurase toată ziua.

Nu răspunse; ridică din umeri.

— N-ai observat dacă fură?

Nu știa dacă șeful ei fură, nu-i spusese nimeni să-l urmărească, nu avea ea magazia în primire. Îl privi speriată, i se stinsese în ochi și trufia, și ura. „Mă crede hoață!… Eu sânt Surioara de pe șlep, marinarule!“ îi venea să plângă… „Ești o vită, un bizon din pampas dacă-ți închipui că aș putea pune mâna!“

— De ce vrei să te muți la sala de trasaj?

Se uită la el; nu răspunse. „Spune-mi mai întâi, mă crezi hoață? Privește-mă bine, tovarășe din copilărie!“

— Ce pregătire ai?

„Am luat cârpe din cufărul care fusese al mamei, ca să-mi faci păpuși din ele!… Și-am furat cinci lei din buzunarul tatei, să-ți cumpăr un briceag de tablă, în ziua când scăpaseși în Dunăre briceagul tău, cu plăsele de fildeș.“

Îl văzu că se apleacă, apropiindu-se de ea, pe deasupra biroului, apropiindu-se, dar nu mult — mai rămâneau între ei doi metri de aer — și nouă ani scurși pe Dunăre.

— Ce pregătire ai?

Întrebarea se repeta, mai tare, totuși nu cu asprime. Nu, nu avea studiile cerute, la ce-ar fi folosit să mintă? Răspunse, simplu, fără umilință, dar așteptând înfrângerea care trebuia să vină:

— Am numai trei clase la școala profesională…

El începu să râdă — putea râde, era stăpân, nu-l interoga nimeni!

— Eu am cinci, dar primare!… O să învăț de acum încolo — n-am încotro, e nevoie!… Și, de ce vrei să te muți la sala de trasaj, ia spune?

Se schimbase, nu mai era aspru, continua să râdă, ca și cum se bucura că își poate mărturisi lipsa de învățătură. Ea șovăi, ridică din umeri, nu-și pregătise răspunsul, o deruta veselia lui, neînțelegându-i motivul.

— Greu de răspuns, așa e? Să-ți spun eu: munca la magazie nu-ți place, nu-i pe măsura dumitale, nu-ți place nici șeful, e cam secătură. Vrei să ieși din birou, să faci ceva mai folositor șantierului. Trasajul e o meserie frumoasă, poate ispiti pe oricine… Poate îți plac vapoarele… Ești de pe aici, ai trăit pe malul Dunării?

Ea înclină din cap, încuviințând — și restul răspunsului îl spuse în sine: „Da, sânt de pe-aici, dar nu am trăit pe malul Dunării, ci de-a lungul ei, pe un șlep cu care ai fost vecin într-o vară.“

— Bine! Dă-mi timp până mâine… Am să vorbesc cu…

— Tovarășul inginer Marchidan se opune.

El o privi, îi veni iar să râdă, dar își ascunse râsul în sine. „Marchidan? Nici nu mă miră! Care călugăr nu fuge de ispita Satanei? Și Satana și-a găsit în tine o ispită destul de mare!…“

O cercetă, fără voie, din creștet până în vârful picioarelor…

— Ai vorbit cu el?

Ea răspunse, după o ezitare:

— Nu!

Se vedea limpede că-i în încurcătură. Crezuse trebuitor să-l prevină, dar nu bănuise urmarea. Și văzu cu groază că el avea iar in colțul gurii zâmbetul acela, o măsura iar cu privirea printre pleoape, într-un chip care-i dezvăluia gândul: „Atunci a vorbit altcineva pentru tine, ai și îmbrobodit pe unul, l-ai pus să te susțină!…“

El se uită la ceas: era ora șase.

— Bine! Am să văd ce se poate face.

Ana Odeta se îndreptă spre ușă. Nu mai știa limpede în ce clipă se hotărâse să vină, nu-și dădea seama dacă făcuse o greșeală sau dacă reușise. Era însă mulțumită că se înfruntase pe sine.

În prag, se întâlni cu inginerul Dutchievici; acesta se trase în lături, lăsând-o să treacă, și-o salută, înclinându-se, cu pălăria în mână.

Cât ușa mai era deschisă, întoarse fără voia ei capul, și-n clipa aceea îl văzu pe Matei ocolind biroul ca să-și întâmpine oaspetele.

Arăta altfel la față, părea mai prevenitor cu bărbații…

Era Meit de altădată — și ei nu-i venea să creadă.

Dincolo de ușa care se închisese, Dutchievici își lăsă pălăria pe un scaun, se apropie de fotoliul în care șezuse nu mai demult decât aseară și, rămânând în picioare, puse o servietă mare pe măsuța din față.

Între timp, Matei descuiase sertarul biroului, luă sticla de coniac, dintr-un dulăpior scoase două pahare, se apropie și le făcu loc pe masă, incomodat de servieta aceea, neobișnuit de voluminoasă.

— Vă rog, ședeți! zise, prevenitor, văzând că musafirul continua să stea în picioare, ca și când ar fi fost gata să plece.

Inginerul Dutchievici deschise servieta și scoase o mapă cusută îngrijit la cotor cu șnur albastru, cu o eleganță aproape prea rafinată.

— Dacă socotiți că este folositor, îl pun la dispoziția șantierului.

— Ce-i aici? întrebă Matei, aplecându-se să citească titlul, scris cu tuș, în caractere de tipar care, în sobrietatea lor, păstrau aceeași eleganță ca șnurul, ca întreaga prezentare a dosarului.

Era un singur rând, plasat la mijlocul copertei, încadrat de spații egale: „M/S 900 T“.

Inginerul răspunse cu destulă răceală:

— Este anteproiectul unei motonave de 900 de tone!

— Motonava… noastră?

— Da, în cazul că vă interesează.

— Nu mai înțeleg nimic… Stați jos o clipă! Motonava… pe care o are în plan șantierul?

— Da. Numai că proiectul de față prevede folosirea combinată a niturilor și-a sudurii. E o metodă intermediară, pe care o propun, înainte de a renunța complet la nituri. Deocamdată, din lipsa utilajului și… (ezită puțin) și a experienței, nu putem lucra numai în sudură. Sudura comportă asamblarea pe secțiuni mari, care înseamnă ea însăși un risc, pe lângă alte riscuri…

— Stați puțin; nu înțeleg altceva. Dacă nu mă înșel, proiectul vă aparține.

— Da.

Datorită surprizei, fizionomia lui Matei era dezarmantă.

— Bine, dar când ați avut timp să-l faceți?

— Nu într-o noapte, firește. Lucrez la el mai de mult.

Urmă o tăcere, ca un semn de stupefacție.

— Știați că proiectul lui Marchidan o să fie respins?

Dutchievici ezită puțin, pe urmă ridică din umeri:

— Nici nu l-am văzut; nu mi-a cerut nimeni părerea.

— Și-atunci?

— L-am făcut pentru mine. Am uneori nopți de insomnie…

— Nu înțeleg!… După câte știu, Năsturaș v-a cerut în ianuarie să întocmiți…

— În februarie… Și nu Năsturaș, ci un armator…

Matei încerca să-și revină, reluându-și tonul conducătorului:

— E totuna. De ce-ați refuzat atunci să faceți această lucrare?

— Nu-mi inspira nici o încredere.

— Totuși Marchidan care a întocmit proiectul, și-a luat banii fără întârziere.

— Nu știam; sânteți mai bine informat decât mine. Dar neîncrederea mea nu privea partea remuneratorie: eram sigur că vasul nu se va pune niciodată pe cală.

— Prevedeați…

Înțelegându-i gândul și socotind neonest să-l accepte pe nedrept, inginerul Dutchievici se uită mirat în ochii interlocutorului.

— Nu! Prevedeam falimentul șantierului!

Cu aceste cuvinte se ridică scurt, gest de plecare.

— Nu vreți să bem un coniac împreună?

— Mulțumesc; altădată cu cea mai mare plăcere.

Era aproape o nepolitețe să refuze băutura pe care o lăudase aseară. Vroia oare să arate astfel că nu acceptă o mulțumire?

— Nu vreți să mai stați? Nu aștept pe nimeni.

Și în timp ce Dutchievici se așeza din nou în fotoliu, Matei continuă, căutându-i privirea:

— Bineînțeles, pentru proiect, îndată ce vom avea aprobarea ministerului, veți primi…

— A, nu! îl întrerupse inginerul. Vreți să spuneți de o primă? Mulțumesc, nu! Am făcut proiectul pentru mine.

— Atunci de ce-l dați șantierului?

— Sincer, nu știu ce v-aș putea spune. Poate am socotit că este o datorie.

— Față de cine?

Se priviră în ochi, apoi Dutchievici, în loc de răspuns, ridică din umeri.

— Tovarășe Dutchievici, e între noi o neînțelegere; hai să ne deschidem puțin inimile! Aveți vreo nemulțumire?

— Nici una.

— Salariul…

— Mulțumesc, îmi ajunge!

— Vă supără colaboratorii? Cred că v-ați dat seama, inginerul Marchidan nu-și arogă nici…

Inginerul îl opri cu un gest al mâinii.

— Dar numirea lui v-a nemulțumit…

— A fost o greșeală, nepotrivită cu vârsta mea. Nu am dreptul să țin seama de nici o jignire.

— Jignire?

— Nu găsesc alt cuvânt, dar îl folosesc într-un înțeles care îmi aparține. E dreptul lumii de azi să nu menajeze sensibilitățile inutile ale unui om ca mine. Și totodată de a stabili și un vocabular pe măsură.

— Socotiți că faceți parte din altă lume?

— Desigur! Și dumneavoastră socotiți așa, primul!

Matei se trase înapoi, izbit de afirmația aceasta și candidă, și brutală.

— Știu că n-o să mă dați afară, urmă Dutchievici, văzând că replica întârzie. Nu atât fiindcă pot fi de folos șantierului; s-ar găsi și alții ca mine. Fiecare-i trebuitor, dar nu-i nimeni indispensabil — e o lege a patronilor.

— Noi nu sântem patroni!

— Nici n-am vrut să spun așa: tot vocabularul este de vină. Și ca să-mi sfârșesc gândul, n-o să mă dați afară fiindcă sânteți prea puternici ca să vă fie frică de mine… Și fiindcă… nu vă sânt dușman, știți bine!

— Atunci ce ne desparte? întrebă Matei după ce îl privi câtva timp gânditor, în tăcere.

— Multe!…

Tăcură alte câteva clipe — și se priviră.

— Lumea cealaltă v-a dat satisfacții?

— Foarte puține. Adică, nu știu, poate nici una… Satisfacțiile pe care mi le-am găsit singur.

— Nu credeți că lumea nouă ar putea să vă dea mai multe?

— Nu; sânt prea bătrân. M-am născut cu zece ani prea târziu, sau cu treizeci prea devreme.

— Dar un om nu poate să trăiască fără nici o mulțumire!

— Știu. Am să-mi caut singur mulțumirile.

— Cum, de pildă?

Aici urmă o clipă de tăcere, apoi pe chipul lui Dutchievici, atât de rigid, de grav, enervant în permanenta lui impasibilitate, se ivi, trecătoare, o undă de căldură umană.

— De pildă, aducându-vă aceste planuri! (Se ridică.) Iertați-mă, v-am ținut cam mult, știu că aveți obsesia ceasului…

Matei îl urmă până la ușă.

— Tovarășe Dutchievici, zise, nu vesel, nu aspru, oarecum pe gânduri, cred că va trebui să mai bem mult coniac împreună!

— Cu cea mai mare plăcere!

Inginerul rămase cu mâna pe clanță, și după o ezitare, în loc să deschidă ușa, adăugă, cu alt ton, ca și când și-ar fi adus aminte de ceva în ultima clipă:

— Pot să… vă dau un sfat?

— De ce nu?

— Cred că ar fi bine să căutați un ajutor pentru Marchidan. Ați putea angaja un inginer tânăr, capabil, care la nevoie să-l înlocuiască.

— Deci tot aveți ceva împotriva lui! Aș vrea să înțelegeți că dumneavoastră sânteți inginerul-șef al șantierului, aveți conducerea, el e doar executantul. Mi se pare foarte potrivit pentru funcțiunea asta.

— Nu vă contrazic!

— Atunci nu înțeleg de ce îmi cereți să-i găsesc un înlocuitor?

— Un înlocuitor? Poate nu m-am exprimat bine. Vedeți, așa cum e organizată fabricația, mai ales în desfășurarea ei viitoare, dacă s-ar întâmpla ca Marchidan să… să lipsească într-o zi, lucrul pe cală ar stagna un timp, ceea ce nu ne este îngăduit.

— De ce să lipsească?

Dutchievici ridică din umeri:

— Știu eu?!… Ar putea să se îmbolnăvească.

— Da, într-adevăr, muncește prea mult! Mulțumesc, am să mă mai gândesc.

Mai întârziară o clipă în fața ușii; pe chipul lui Matei se ivise un surâs cam poznaș.

— Vroisem să vă mai întreb ceva și-am uitat: între hârtiile dumneavoastră, nu aveți cumva și proiectul unei prese de îndoit coaste?

— Ba da! răspunse Dutchievici, cu seninătate.

— Acela pe care mi l-ați trimis prin Kreis?

— Doamne ferește! E făcut de el; e drept că mi-a cerut sfatul și i-am dat unele indicații, dar numai la calcule. Când mi l-a adus să-l văd, nici nu mai țineam minte că pe vremuri schițasem și eu o presă. Știți, mai mult ca să-mi treacă timpul.

— La fel cu proiectul motonavei?

— Poate.

— Da… Mă temusem… Puteam bănui că ați făcut cu Kreis… un act de generozitate.

— N-ar fi fost un act de generozitate, ci o jignire nemeritată.

— Mă bucur că am gândit amândoi la fel! zise Matei, eu o mulțumire gravă, care-i alunga zâmbetul de pe față. (Dar îndată zâmbetul îi reveni, mai comunicativ decât prima dată.) Vedeți, vocabularele noastre nu sânt chiar așa de deosebite, cum spuneați adineauri!… Ce părere aveți despre Kreis?

— Părerea mea despre el se cunoaște; lui am să-i încredințez trasajul motonavei.

— Nu! zise Matei, frecându-și bărbia, semnul unei preocupări noi, care le înlocuia pe celelalte. Am altă intenție cu Kreis… Ce nume curios! E cumva de origină nemțească?

— Nu; familia lui e din Oltenia: acolo multe nume au suferit influența ocupației austriace.

— Știu… Ce-ați spune dacă l-am trimite să urmeze Politehnica?

Dutchievici luă mâna de pe clanță.

— Credeți că se poate?

— De ce nu?

— Nu are bacalaureatul.

— Dar a urmat școala industrială.

— Aș fi foarte bucuros!

Chipul inginerului se animase, exprimând mai limpede decât cuvintele o bucurie neașteptată la un om cu sentimente atât de controlate.

— Dacă e nevoie, reluă, ezitând, aș putea contribui cu ceva, să-l ajut…

— Cum?

— Știți, salariul meu…

— Nu, tovarășe Dutchievici! (Întrerupere aspră.) O să-l trimitem noi, pe socoteala noastră!

Și fiindcă refuzase oferta cu atâta brutalitate, Matei adăugă, pe un ton cordial, ca să nu lase între ei o barieră care să-i despartă:

— Ați putea în schimb să-l ajutați pregătindu-l pentru examene.

— Bucuros! încuviință Dutchievici.

Însă glasul îi era mai rece și el ieși pe ușă cu fața crispată.

Rămas singur, Matei se plimbă câțiva pași prin birou; se simțea obosit și confuz; nu mai știa ce să creadă despre omul care plecase. La un moment dat convorbirea lor se pierduse în divagații, în speculații neclare, și el avusese slăbiciunea să se lase dus pe această pantă, în loc s-o oprească la timp cu o concluzie clară. Dar oare nu judeca prea pripit și prea aspru? Nu e datoria fiecărui om să afle, în liniște, ce gândește celălalt?

Pe urmă, ochii i se opriră asupra mapei pe care Dutchievici o lăsase pe masă. Deschise coperta și citi cuprinsul, scris pe prima pagină: „Memoriu justificativ, planul general, planul de forme, dimensiuni, putere, viteză, mecanisme principale și auxiliare, greutăți aproximative, dimensiunile generale ale elicei: diametru, pas…“

Își aruncă ochii pe memoriul aflat în continuare; se opri la un capitol: „Lucrări în sudură“. Nu văzuse niciodată vapoare sudate, aparțineau ultimului deceniu, dar știa că viitorul va fi al lor în construcțiile navale, metoda greoaie și migăloasă a nituitului urmând să dispară.

Citi: „În construcția mixtă propusă pentru «M/S 900 T» se sudează: cuplurile, pereții transversali, cusăturile transversale ale bordajului, puntea și suprastructurile. Economii de material: 5% din deplasament…“

Socoti în gând: se câștigau peste zece tone de fier. Aproape cât intra la fermele cazangeriei noi; acoperișul halei revenea aproape gratis!

„Economie de timp — scria în memoriu mai departe — teoretic 10%; practic, procentul trebuie redus la jumătate, dată fiind lipsa de experiență a personalului…“

Cinci la sută însemna cincisprezece zile, prindeau bine. Și dacă adăugai cele treizeci-patruzeci câte ar fi cerut refacerea anteproiectului respins prima dată…

Făcu loc pe birou, luă mapa și deplie prima planșă: planul general al vasului. Hârtia mirosea a amoniac, desigur fusese copiată de curând, poate acum câteva ceasuri. Însemna că ieri seară, când băuse coniacul aici, inginerul Dutchievici nu avea dosarul gata. Lucrase la el, îl terminase peste noapte…

Planul general este aproape o fotografie, arătând chiar și profanilor înfățișarea finală a vasului. Se trase înapoi și-l privi de departe.

Cine iubește vapoarele nu poate rămâne netulburat în fața unei astfel de hârtii; din cele două dimensiuni câte poate reprezenta planul, el o întregește cu închipuirea pe a treia, ridicând liniile în spațiu. Celui care a trăit mulți ani pe apă o asemenea imagine îi cuprinde sufletul, după ce a câștigat spațiul, — îi trezește un val de simțăminte, îi aduce în față o întreagă lume nostalgică.

Mica motonavă, plănuită în tăcere, poate noaptea, la ora stelelor, după ora coniacului, de un om singuratic, care aștepta liniștit să-și termine viața, avea linii sobre, cuminți, echilibrate, dar din eleganța lor reținută se desprindea o

elansare, în același timp suplă și viguroasă, mișcarea albatrosului în clipa când își ia zborul de pe apă. Coș scurt, robust, catarge tăiate la jumătate — rămase fiți în urmă amintiri ale corăbiilor care dispar astăzi! — suprastructuri ușor înclinate spre pupa, rotunjite, „aerodinamice“, o mică punte de comandă închisă cu geamuri, să nu-ți mai jupoaie vântul iernii obrazul, ciuruindu-l cu ace de gheață… O altă amintire rămasă în urmă — timpul când omul de cart nu putea să se adăpostească, geamurile se abureau, înghețau, din spatele lor nu vedeai nici până la vinciul ancorelor, trebuia să înfrunți, cu fața liberă, viscolul din asprele mări ale nordului — și în decembrie nici Marea Neagră nu este mai puțin aspră!

Geamurile acum aveau degivratoare, desigur, după cum la tot locul trebuiau să se găsească înlesnirile mecanice ale vaselor mari, de astăzi, ca să ușureze viața atât de grea a echipajului.

Cu planul în față, un timp, marinarul luă locul omului care avea datoria să construiască vapoare; închipuirea îl duse pe mări îndepărtate, în porturile arse de soare ale Mării Roșii, în fiordurile Scandinaviei… Îl trezi un claxon — mașina intra pe poartă, se întorcea din oraș, curând șoferul avea să vină să întrebe dacă poate să plece acasă.

Matei se așeză pe scaun și-abia în clipa asta, după un timp de vis care îi liniștise nervii și-l înseninase, își dădu seama în ce încordare trăise două zile, de când se întorsese respins proiectul motonavei. Nu-i fusese ușor să accepte ideea unei întârzieri de o lună, o lună și jumătate, poate chiar mai mult, când avea făcute alte planuri, când socotise că de săptămâna viitoare va începe trasajul.

Și deodată venise această soluție neașteptată, anteproiectul din față, care-i inspira de la început o încredere atât de mare, încât era sigur că Direcția Marinei Comerciale n-avea să-i facă nici o obiecție. Nu se bizuia pe un examen tehnic, nefiind în măsură să-l facă, ci pe un simț ascuns, al presimțirii, ridicat la rangul de rațiune, care nu îl înșelase niciodată.

Privi planșa următoare, planul de forme, enigmatic pentru cel ce nu știe să-l citească; dar lui contactul cu sala de desen, cu planșetele proiectanților, cu trasajul, îi relevase repede înțelesul liniilor de apă, al cuplurilor — privindu-le printre pleoape întrezărea forma vasului.

Din acest desen avea să se nască un vapor, înainte de a veni toamna următoare avea să plutească. Și minunea avea să se înfăptuiască aici, pe

cala răscolită astăzi, cu niște oameni care până mai deunăzi așteptau, dezorientați, să plece în altă parte…

„Trebuie să-l vopsim în alb! Ar fi păcat altfel. Și să-i spunem: Albatros… Va trebui să facem o machetă, cât mai grabnic.“

Auzi pași în anticameră, pe urmă cineva ciocăni la ușă. Se ridică și ieși în fața biroului, în timp ce omul de afară ciocănea iarăși.

Era șoferul venit să ia dispoziții. Se opri în ușă, cu un semn clar de mirare pe față.

— Tovarășe director, sânteți cam vesel astăzi!

— Și ce, răspunse Matei râzând, până acum nu m-ai văzut niciodată vesel? Ia spune, de unde vii?

— Am fost cu tovarășul Conțu în oraș, să cumpere farfurii.

— Farfurii?

— Da, pentru dânsu, acasă. Și-a luat un serviciu, lux! A fost și cocoana… tovarășa.

— Nu ți-am cerut amănunte! îl opri Matei, încruntându-se, deși veselia remarcată de șofer continuă să-l stăpânească.

Ezită; după convorbirea dinainte nu era momentul cel mai potrivit să-i ceară un serviciu; mai bine amâna pe mâine. Apoi se răzgândi.

— Măi șmechere, îl întrebă, de unde ai cumpărat coniacul?

Alexe șovăi.

— Hai spune, nu sânt de la controlul economic.

— E un grec, tovarășe Matei, l-a luat din port, când au fugit nemții; aveau magazii întregi cu băuturi spirtoase. Au luat mulți… Ei, ce-a fost atunci!…

— Cât ai dat pe el?

— Păi… nu știți?

— Am uitat.

Șoferul îl privi cu ochii cam feriți.

— Cinci sute; n-a vrut mai puțin.

— Mai are?

— Poate o mai fi având.

— Uite trei mii de lei; să te duci chiar acum și să iei zece sticle, dar uită-te bine, să fie la fel și să aibă capsula întreagă. Altfel o pățiți și tu, și grecul tău.

— Păi, zece sticle, tovarășe Matei…

— Nu vă dau mai mult! Spune-i grecului că la en gros prețu-i mai mic; știe el dac-a făcut negoț.

— N-a făcut; a fost căpitan de vapor.

— Ei, atunci se pricepe la pungășii. Sticlele să le duci… Nu, mai bine adă-le aici, să le văd eu întâi.

După plecarea șoferului începu să râdă, înveselit: „Ce-o fi zicând Alexe acum: Halal șefi! Unul coniac, altul farfurii!…“

Ieși în curte bine dispus. Întrebă pe portar dacă-l văzuse pe Donos plecând; nu, nu plecase, era aici. Nu mai rămăsese nimeni în curtea șantierului, afară de paznici; unul se plimba pe la magaziile din fund. Îl strigă:

— Nu l-ai văzut pe tovarășul Donos?

— E jos, la Dunăre, face baie.

Bună idee să faci o baie acum, deși nu mai era zăduful de la prânz! Se opri deasupra calei și privi jos; vreo zece oameni tocmai ieșiseră din apă și se îmbrăcau, trăgându-și cămășile pe trupurile ude. La câțiva pași de ei, Donos, într-un costum de baie cam lălâu, atârnându-i până la genunchi, făcea gălăgie, bine dispus, agitându-și brațele spre un mic grup de băieți, probabil ucenici, care se întorceau înot spre mal, umplând aerul cu strigătele lor subțiri.

Matei întârzie, mirat să-l vadă pe Donos, de obicei posac, dedându-se cu pasiune acestui concurs, ceea ce dezvăluia în firea lui o latură nebănuită până acum. De ce să i se mai pară ciudată firea lui Dutchievici, despre care nu știa decât foarte puțin, când avea de descoperit ciudățenii la un om cunoscut de atâta timp?!

Îndată, băieții fură pe mal și își înconjurară antrenorul cu aceleași strigăte de mai înainte, ca și când concursul nu s-ar fi sfârșit. În mijlocul lor, Donos semăna cu un părinte puțin năucit de preanumeroasele progenituri, dar părea bucuros, ca și când ar fi fost într-adevăr copiii lui.

Pe urmă, ucenicii se risipiră și alergară după haine, să se îmbrace, poate cuprinși de frig. Când Matei ajunse jos, ocolind cazangeria, Donos intrase în apă, stătea pe un colac de salvare, la cincizeci de metri de țărm; colacul ținut de un ancorot, servise de baliză la concursul de înot al copiilor. Matei se dezbrăcă și din câteva aruncări ale brațelor fu lângă el.

— Grozavă idee ai avut, Donos!

— Nu știai? Vin la Dunăre în fiecare seară.

— Îmi pare rău că nu am și eu timp.
— Ce-nseamnă că nu ai timp? Poate nu ți-l împărți bine!
— Ai dreptate; toți avem timp, dar unora ne place să ne grozăvim. Facem o întrecere?
— Până unde?
— Până dincolo.
— Nu, ne duce curentul prea jos…
— Aha! Nici tu n-ai timp.
— N-am spus de timp. Dar n-o să vin în pielea goală pe mal. Ne vede lumea!
Donos stătea pe colac, cu jumătate a trupului în apă, jumătate afară, iar Matei, cufundat până la gât, se ținea cu mâinile de saulă. Apa era caldă, dar deasupra ei, aerul se asprea ușor; soarele cobora spre apus, lungind umbra cazangeriei până la țărm.
— Te-ai uitat pe la pescadoare? întrebă Donos.
— Da, azi-dimineață.
— Și?
— Nu fac nici o picătură de apă.
Cincizeci de metri mai sus, se vedeau, înșirate lângă mal și legate cu schele de cală, cele cinci pescadoare cărora li se desăvârșeau interioarele și instalațiile mecanice; peste câteva zile, primul din ele își începea probele.
Fuseseră lansate cu o întârziere de aproape trei săptămâni, în ciuda angajamentului luat de marangozi, dar nu era vina lor. În ziua când totul părea pregătit pentru a le da la apă, maistrul Golgota făcuse un raport, arătând că bordajul nu era încheiat cu destulă îngrijire, că între madere rămâneau spații neadmise în norme…
Inginerul Staicu, din comisia de recepție a ministerului, care inspecta alte vase la Galați, venise în pripă, fără să se știe cine îl alarmase cu atâta repeziciune, dar se arătase mai indulgent și înțelegător decât șeful calei. Într-adevăr, între scândurile bordajului erau spații ceva cam mari, nu datorită unei manopere neîngrijite, ci lemnului, care se strânsese stând luni de zile în vânt și în soare. Și după o cercetare destul de amănunțită, reprezentantul ministerului hotărâse că nu e nevoie decât de o recălăfătuire. Maistrul Golgota pocnea din măsele; s-ar fi părut că soluția nu îl mulțumea pe deplin. Matei își cam ieșise din fire:
— Ce-ai vrea? Să dăm jos tot bordajul și să pornim iar, de la chilă?

— Nu știu! Tot ce pot să spun e că așa nu-i bine. Și îmi cunosc meseria!

— Ai pretenții mai mari decât comisia de recepție! Ce reprezinți dumneata aici? Pe cine aperi?

— Apăr cinstea muncitorilor și renumele șantierului!

Poate era de bună credință și îl judecase pripit — da, cinstea muncitorilor și renumele șantierului, cuvinte pline de sens, cu care nu se putea glumi!…

Pescadoarele fură călăfătuite din nou — se chituiră încă o dată, li se dădu altă vopsea peste prima; paguba șantierului! Nu puteai să învinuiești pe nimeni, atâta vreme cât vasele de lemn se construiau sub cerul liber. Ducă-se! Erau ultimele!

Singurul lucru făcut de mântuială, cum scrisese în raport șeful calei, fusese călăfătuirea, și pe drept s-ar fi cuvenit să li se aplice amenzi vinovaților. Dar, după ce descoperise greșeala, după ce făcuse atâta vâlvă, maistrul Golgota se luptase din răsputeri să nu fie tras la răspundere nici un muncitor. Ba obținu mai mult: să se plătească din nou recălăfătuirea celor care o făcuseră prost prima dată, aducând pagube mult mai mari decât costul repetat al muncii lor, fără a mai socoti întârzierea.

— Muncitorului trebuie să-i plătești, că nu-i capitalist; din ce să trăiască? Din seul de pe spinare?

Da, poate avea dreptate, mai degrabă era vinovată conducerea șantierului, fiindcă nu descoperise greșeala din timp; era și greu să se facă atâtea deodată, cu oameni încă nepregătiți îndeajuns. Se pornise cam prea repede — Matei își recunoștea vina lui…

Luându-și ochii de la pescadoare, Donos arătă înspre cală:

— Când crezi c-o să terminăm cu balamucul ăsta?

Cum se vedea cala acum, putea într-adevăr să te cam pună pe gânduri — era destul balamuc. Spre sud, faleza pierise, dar pământul rămăsese răscolit, nu avea încă înfățișarea lui viitoare, mii de metri cubi mai trebuiau să fie aruncați în Dunăre. În continuarea acestei rampe sfâșiate, cazangeria de sus, ai cărei pereți începuseră să crească peste temelii, nu făcea impresia unei lucrări noi, ci a unei ruine, care parcă trebuia doborâtă și aruncată în fluviu, o dată cu mormanele de pământ.

Dincoace, cala rămăsese liberă după lansarea pescadoarelor, și în locul acestora nu se pusese nimic; nu se vedeau decât cele patru șlepuri lăsate în părăsire; încolo, nici măcar un scaleu din paturile de construcție ale viitoarelor șase.

La cazangerie se lucra fără întrerupere, în trei schimburi care se organizaseră de la 1 august, se pregăteau coaste și table, dar atât timp cât zăceau în stive, fabricarea lor părea de neînțeles. Să pregătești material pentru douăzeci de șlepuri deodată, când jumătate din ele urmau să fie montate abia la anul!

Chiar Donos, care fusese convins, cu calculele în față, de uriașa economie realizată astfel, începea să se teamă. Priceperea lui tehnică se limita la sudură, nu mai fusese prin șantiere navale. Grămezile inerte de fierărie, cărora nu izbutea să le întrezărească formele viitoare, îi trezeau un fel de panică, și Matei o simțea în întrebările lui ocolite, în ochii îndreptați cu neliniște asupra malului.

— Donos, ai răbdare încă două săptămâni, și n-ai să mai recunoști cala!

— Răbdare am, să dau și altora!

— Ei, atunci lasă-mă să-mi priască baia!…

— Mai stai?

— Înot puțin și mă întorc. Mă aștepți?

— Începe să-mi fie frig.

— Dârdâie puțin să te încălzești. Nu pleca; vreau să-ți spun un cuvânt.

Matei își dădu drumul spre larg, împotrivindu-se curentului, să nu-l ducă la vale; trebui să se lupte din greu ca să revină în același loc.

— Știi că Dutchievici mi-a adus un anteproiect pentru motonavă? Lucra la el de mult, fără să spună o vorbă. Ce crezi că urmărește?

Deși viu surprins, Donos răspunse calm:

— Să se construiască motonava.

— Totuși mi se pare ciudat să tacă atâta vreme și pe urmă să apară ca la teatru, în momentul culminant.

— A apărut când a fost nevoie, zise Donos. Hai la mal! Mi-e frig.

— Stai numai puțin… Nu ți se pare că Marchidan muncește prea mult?

— Sânt destui care muncesc prea mult. Bunăoară și tu!

— Eu? Da de unde! Nu vezi că am timp să mă și scald?

— Numai că nu te scalzi, ci te frămânți!

— Nu mi-ai răspuns despre Marchidan. De ce-l poreclesc oamenii Plăpându?

— Îl poreclesc în râs; tocmai fiindcă-i voinic!

— Așa, dacă te uiți la el, sigur, pare robust, dar nu crezi că ar putea să fie bolnav?

— Lasă-l în pace! E vânjos ca un taur. Și-apoi n-are nici treizeci de ani!

— Ei și?

O barcă venea dinspre malul celălalt, unde lucrul la reparația șlepurilor continua până seara târziu. Erau toate trase pe mal, într-un șir lung, și împreună cu cele cinci ceamuri, în zgomotul cu ecouri prelungi al tablelor trântite, în bocănitul neîntrerupt al ciocanelor, în strigătele muncitorilor, dădeau impresia unui șantier viu, mai viu decât șantierul adevărat de dincoace, cu cala goală, unde la ora aceasta se mai lucra doar la cazangerie.

Pe bancul de la pupa bărcii, ședea ghemuit, cu șapca pe ochi, cu capul cufundat în niște hârtii desfăcute pe genunchi, chiar inginerul Marchidan, despre care vorbeau acum.

Barca trecu pe alături, barcagiul îi recunoscu și-i salută, dar inginerul nu ridică ochii; părea adâncit pentru totdeauna în hârtiile lui.

— L-ai văzut? întrebă Matei.

— Îl văd mereu.

— Nu ți se pare că-i prea palid?

— Așa e felul lui. Hai la mal că mor de frig!

— Mai stai puțin! Câți ani ai tu?

— Treizeci și trei. Ai început să uiți… Mă duc!

— Stai!… O să ne mai trebuiască sudori.

— Nu-i greu să-i găsim.

— Pentru motonavă; proiectul lui Dutchievici e destul de îndrăzneț, prevede sudură în locul niturilor, dar îmi place, trebuie să avem curaj, să ne înnoim. Mâine o să convoc o consfătuire tehnică, să vedem ce spun ceilalți ingineri și maiștri…

— Dacă tot convoci consfătuirea mâine, de ce-o mai ții și cu mine, acum? Nu vezi că am început să dârdâi?

— Dârdâie! Așa ai să te încălzești. Ascultă, mie nu-mi prea place Golgota; ți-am mai spus.

— Nu se poate să-ți placă toți oamenii de pe pământ! Și e bine să mai fie cineva care să zică altfel decât zici tu!… Nu mai pot să stau; m-am dus!

— Numai o clipă! Am uitat să te întreb ceva. O mai ții minte pe fata aia care lucrează la magazie?

Donos îl privi cu coada ochiului; îi năzări deodată că toată această convorbire din apă nu urmărise altceva decât să ajungă pe ocolite aici.

— Care fată?

Știa, dar voia să facă și el ocolurile lui.

— Nu te preface; una singură e la magazie; și tu mi-ai vorbit de ea întâi.

— Ai uitat. Ți-am vorbit când m-ai întrebat, nu așa, din senin.

În afară că tremura de frig, Donos părea schimbat, închis în sine și mohorât.

— Ce vroiai să mă întrebi?

— Fata asta cere s-o mutăm la trasaj.

— Asta-i o problemă care privește serviciul tehnic; întreabă-l pe Dutchievici sau pe Marchidan.

— Bine, am să-i întreb. Dar de ce crezi tu că vrea să se mute la trasaj?

— Întreab-o pe ea.

După o pauză, Donos reveni, gândindu-se că era dator să dea un răspuns:

— Vrei să știi părerea mea? Mut-o! Cred că nu vrea altceva decât să muncească!

— Mi s-a părut că-i foarte la locul ei! zise Matei, încurajat.

— Este! Și tocmai de aceea…

Urmă o tăcere. Donos nu-și exprimă gândul mai departe. Se priviră în ochi.

— Tocmai de aceea, ce?

— Lasă că-ți spun altădată!

Ieșind de la birouri, Ana Odeta nu se duse pe cală, ci ocolind clădirea, se uită la poartă, pe deasupra gardului. Așa cum se așteptase, mătușa Didona o aștepta în praful de pe șosea, mai înaltă decât portarul care o ținea la distanță, gătită, cu pălărie, cu voaletă pe obraz și cu două nurci năpârlite atârnându-i de gât. Ceva mai încolo era Opelul aplecat pe o coastă; domnul Masuianos nu se vedea: desigur stătea ascuns, la volan.

Reveni în față, neștiind ce să facă. Întâmplarea i-l scoase în cale pe Kreis, care venea de la trasaj. Nu-i spuse că vorbise cu directorul; amintirea acestei convorbiri, cu sfârșitul așa de neclar, o urmărea, iritantă, făcând-o să-i ardă obrajii. Dar îl rugă să se ducă la poartă, s-o caute pe doamna cu nurci și cu pantofii plini de praf, s-o întrebe politicos pe cine așteaptă și s-o prevină că nepoata dumneaei iese abia la ora opt; până atunci e ocupată.

Așa își asigura două ore de libertate, pe care nu le sperase; putea să-și ia lucrurile de acasă fără să mai vadă pe nimeni, fără ceartă și fără explicații.

Când ajunse jos, cu ramele la spinare, maistrul Golgota îi inspecta barca, legată departe, la marginea calei, ca să nu încurce pe nimeni, să nu vină vreun remorcher, vreo șalupă și să i-o lovească.

— A cui e barca asta? întrebă maistrul, cu autoritate.

— A mea.

Fata vru să se aplece, să desfacă lanțul; în clipa aceea șeful calei întinse mâna-i butucănoasă și o ciupi de obraz, manifestându-i o simpatie spontană, dar plină de grosolănie și brutalitate.

— Ia uita-te-ncoa să-ți văd nasul, cârno!

Ea luă furchetul de jos și îl lovi peste mână.

— A, ești sălbatică! scrâșni maistrul. Pesemne nu mă cunoști, domnișoară!

— Ba da!

— Știi cine-s eu?

— Tovarășul Golgota.

— Și-afar’ de asta?

Ea nu mai răspunse; din câteva mișcări de rame era în curentul Dunării și îndată vântul din baltă, învolburarea fluviului îi topiră furia: Privi furchetul; nu știa cum îl apucase, cum lovise, dar fusese o lovitură zdravănă!

Unchiul Mihalis o aștepta și porniră; trăgând amândoi la rame, pe firul apei, la vale, ajunseră în douăzeci de minute. La șapte fără un sfert legau barca la pescărie și porneau să urce spre oraș, pe sub zidurile închisorii…

Maiorul Guzgunis era pe scăunel, la poartă; o văzu de departe — vedea pe oricine. Se suci înspre ea și o așteptă să se apropie, curios, intrigat, plin de nedumerire.

— Ce-i cu dumneata la ora asta, duduie Odeta? Nu-i nimeni acasă.

Nu-i răspunse; căută cheia sub poartă, stânjenită că avea un martor care astfel putea să descopere ascunzătoarea. Dar martorul cunoștea ascunzătoarea mai bine.

— Mai la stânga, duduie Odeta, dă piatra la o parte!… Acolo!

Maiorul avea pe umeri un pardesiu maron, făcut dintr-o manta ofițerească, dată la vopsit. Și hainele se cunoștea că sânt o veche uniformă, vopsită și transformată; numai pălăria, înfundată pe urechi, făcea parte din zestrea lui nouă, de pensionar, și, după felul cum îi stătea în cap, se cunoștea că n-avea obișnuința s-o poarte.

Ana Odeta izbutise să intre în curte și desigur în casă; n-o mai vedea, astfel că maiorul nu-și găsea pace. S-ar fi dus după ea s-o spioneze, dar nu se potrivea cu situația lui în cartier… Aici se petrecea ceva necurat! Cine era marinarul ăsta, bătrân și înalt, care venise cu ea?

Nu putu să rabde multă vreme, mai cu seamă că oaspeții ciudați cam întârziau. Trebuia să trimită slujnica, să vadă. Întinse bastonul și bătu în poartă.

— Vasilico!… Vasilico, surdo, fir-ai a dracului!

Câțiva copii, de vârsta primelor clase ale liceului, care se jucau cu o minge de fotbal la oarecare distanță, se apropiară stârniți de strigătele lui, luară o formație aproape militărească și, ca la o comandă, îi defilară prin față, prin flanc câte unul, bătând bine pasul. Până ce maiorul să se dezmeticească, erau departe, stricaseră formația și, strânși grămadă pe trotuar, începuseră să scandeze, cum ar fi spus tabla înmulțirii la școală:

Dom' maior, dom' maior
Să trăiți,
Pentr' onor!

Ana Odeta nu avea multe să-și adune din casă: câte ceva de îmbrăcăminte — un taior, o pereche de pantofi, două cordoane, o cămașă. Își strânse avutul într-un ștergar, apoi se urcă în pod. Acolo zăceau, într-un cufăr, lucruri uitate, caiete de școală, fotografii de când era mică — le frunzări, stârnind praful — o armonică de gură — a cui să fi fost? nu și-o amintea —, două flori de hârtie — de când, de la cine? — un pămătuf de bărbierit al lui taică-su, o șapcă veche marinărească, o hartă, un felinar, nu strânse — aruncate. Și-n fundul cufărului, printre cărți ferfenițite, printre cutii de bomboane vechi, strâmbe, pătate, având încă înăuntru pudră de zahăr, îngălbenită, râncedă, sclerozată, se mai afla un ghem de cârpă, pus bine cândva. Uitase de el, nu-și dădu seama de la început ce-ar putea să fie, dar îndată ce-l atinse cu mâna, amintirile se treziră; îl deshumă ca pe ceva care ar fi fost o ființă vie și dragă: o păpușă boțită, decolorată, cu cap negru de arăpoaică.

Afară, în stradă, se auzeau copiii, necăjind pe maior, cântându-i cu voci pițigăiate:

Guzgunis maiorul
Învârte mosorul…

Păpușa, de mult decedată, era jalnică astăzi, decrepită, gata să se destrame, ca un schelet scos din groapă; dar fusese o păpușă adevărată, o avea de mult, singura păstrată dintr-o familie numeroasă — cine știe pe unde se rătăciseră celelalte?!…

Uitase de sine și rămăsese așa, în genunchi, în fața cufărului, ținând păpușa cu amândouă mâinile, departe, ca pe o amintire la care nu avea dreptul să se întoarcă. Și omul care i-o dăruise era astăzi aici, stătuseră față în față, nu o recunoscuse, n-avea s-o recunoască niciodată!

— Hai, Ana, se face seară! o strigă unchiul Mihalis.

Maiorul Guzgunis se foia pe scăunel, agitându-și bastonul, în timp ce pușlamalele îl necăjeau mai departe:

Guzgunis maiorul…
Ascute cosorul…

Deodată tăcură, își lipiră capetele și începură să șoșotească tainic, cu privirea în altă parte.

Ana Odeta ieșea pe poartă, urmată de marinarul bătrân și uscățiv — uite la el, al dracului! Era prăfuită și nu ducea nimic în mâini decât… Maiorul se zgâi să vadă, nefericit că nu avea un binoclu… Hodorogul din spatele ei căra o legătură cam mare. Ei, asta era, cotrobăiseră prin casă! ce putea fi în boccea? Poate argintărie, poate bijuterii, lucruri de preț, le furase, se ducea să le vândă, o fi vreun vapor unguresc în port. Dac-ar fi putut să-și arunce ochii!… Era grea bocceaua? Nu părea, lunganul o ducea ca pe o pernă umflată cu fulgi… Să fi fost mătăsuri? Poți să știi ce lucruri aveau în casă?…

— Duduie Odeta! Hei, unde-ai plecat? Duduie Odeta, ia vino puțin încoa!

Zadarnic! Simțea că turbează; fata părea că nici nu-l auzise. Cum să nu-l audă?… Făcea pe grozava!

Ochiul nesatisfăcut scăpăra scântei, dar Ana Odeta nu le simțea în ceafă…

Ceata copiilor o urmărea, amuțită, de pe celălalt trotuar. După ce trecu de ei, izbucniră deodată:

Contesa a plecat
Să-și caute bărbat…

Glasurile se amestecară, nu erau exersate pe tema de ocazie, n-aveau nici inspirație, nici spontaneitate. Era altceva cu maiorul, victimă veche și grasă. Câțiva mai încercară să improvizeze, pe cont propriu, un comentariu potrivit situației. N-aveau haz — nici măcar răutate. Strigară după ea:

— Doamnă contesă, poftiți, că se răcește mămăliga!… Îți cade pingeaua, măria-ta!… Alteța Voastră, v-așteaptă limuzina, dar șoferul s-a scăpat în livrea!…

Văzând că n-o tulbură și că ajunsese departe, tăcură și se întoarseră la maior; pentru el aveau repertoriul bogat:

Guzgunis maiorul
Trage tirbușonul…

Ana Odeta le auzi glasurile până departe, fără să înțeleagă ce spun… Ducea cu ea o legătură de boarfe și o păpușă veche, moartă…

Acesta era singurul avut cu care pleca din casa unde nădăjduia să nu se mai întoarcă niciodată.

Lunea următoare, a doua din august, la șapte și cinci minute dimineața, începu să hârșie ferăstrăul circular, montat în curte, lângă depozitul de cherestea, și nu tăcu până seara — echipele mergeau cu schimbul la masă.

Optzeci de marangozi, douăzeci de tâmplari și vreo cincizeci de salahori, angajați cu ziua, forfoteau între cală și depozitul de cherestea. Grinzi de brad, cioplite, ca niște traverse de cale ferată, erau aduse la ferăstrăul circular, se tăiau în bucăți de câte un metru, grămezi uriașe, care apoi, cu vagonetele, cu roabele, cu tărgile, cu spinarea se transportau pe malul Dunării — zece mii de bucăți, scria în comandă, atâta lemn, încât te întrebai unde are să încapă…

Asupra acestei forfote, pe la ceasul nouă, Cocoș intră pe poartă; venea de la Reșița, călătorea cu trenul de sâmbătă la patru după-masă, se oprise la Brașov, la Ploiești, colindase triajele, urmărind vagoanele cu tablă, se

certase cu impiegații, băuse țuică în silă cu manipulanții, le dăduse țigări acarilor — și nu închisese ochii o clipă toată noaptea.

Intrând pe poartă, dădu cu ochii de un panou, pus proaspăt pe zidul administrației, în dreapta, o foaie de placaj, vopsită în albastru-palid, cu ramă înaltă, cu sticlă deasupra, ca o vitrină — gazeta de perete a șantierului, de curând înființată.

De la prima aruncătură de ochi, Cocoș descoperi în mijloc o fotografie, nu prea artistică, mărită foarte mult de un meșter prost utilat și neîndemânatic, dar, cu toate imperfecțiunile, recunoscu chipul unui tânăr pe care îl văzuse la sala de trasaj, deși nu știa cum îl cheamă și nu avusese de vorbit cu el niciodată.

Deasupra fotografiei scria: „Primul inovator“ — scriere frumoasă, în tuș, cu litere de tipar. Dedesubt, pe o bandă de hârtie bătută la mașină, se putea citi: „Kreis Vasile, trasator; autorul unei prese de îndoit și găurit coaste, semiautomată, care va aduce șantierului economii de…“

Urma o cifră lungă pe care n-o mai desluși, fiindcă tocmai atunci, din marginea câmpului vizual, îi atrase privirea un desen destul de ciudat, un fel de caricatură, reprezentând un om dolofan ca un butoiaș. Se trase un pas în lături, privi mai bine și deodată se înroși în obraz: nu era el, nu se recunoștea, nu fusese niciodată chiar așa de îndesat și de gras, dar într-un anumit fel desenul îi semăna; și-apoi, mănușile negre, îngroșate cu tuș, arătau limpede cine fusese vizat.

Cocoș își privi mâinile, privi desenul iar; deasupra scria: „Ghici, cine-i?“, iar dedesubt: „Unul care se poartă cu mănuși“ — fără tâlc și fără nici un haz.

Va să zică se găsise cineva care, pe același panou unde era fotografia unui tânăr premiat, să pună caricatura sa, cu intenția limpede de a-i da peste nas. Acel cineva nu mai ținea minte cum fusese cantina la început, și cum era azi. Nu știa unde se ducea Cocoș, când lipsea — credea poate că-i în plimbare la București și colindă cinematografele pe bulevard. Nu băgase de seamă că în două săptămâni se trăsese la obraz: îl făcuse de două ori mai gras. Nu-i văzuse hainele, că erau necălcate, pantofii scâlciați, nu-l văzuse alergând prin șantier, cu nădușeala curgându-i gârlă pe grumaji — îi văzuse doar mănușile, și le îngroșase, ca să-l recunoască toți și să râdă pe socoteala sa!

Însă această batjocură nu-i stârni furia, ci o mâhnire adâncă, greu de explicat, mai ales că era vorba de o glumă destul de nevinovată, supărătoare fiind doar lipsa ei de haz.

Mâhnirea îl stăpâni pe Cocoș toată ziua — umblă prin șantier cu ochii în jos, posomorât și destrămat. Se dusese vremea fericită când stătea la taifas cu oamenii, în repaosul de la prânz, sau când umbla prin ateliere spunându-le năzdrăvănii care îi înveseleau; acum parcă toți îi erau dușmani.

Și nu trecuse mult timp de atunci, o lună abia. Nu le dăduse mâncare bună, nu se străduise să-i vadă mai voioși și mai grași? Ce-aveau cu el azi?

Crezuse că e prieten cu toată lumea, nu ocolise pe nimeni, cui vroise să-l asculte îi arătase, în felul lui cam mucalit, tot ce-i cuprindea inima. Nu că i-ar fi plăcut să trăncănească, dar dacă mâinile, capul, picioarele se mai opresc din lucru la câte un răstimp, că doar nu le poți stoarce într-una, limba, care până atunci a stat amorțită, găsește prilejul să arate că are și ea ceva de făcut… Cocoș dădea drumul la vorbă, cum îl stârneai, ca motoarele care pornesc „la sfert“, bine puse la punct. Spunea istorii de toate felurile, să te prăpădești de râs sau să rămâi îngrozit, întâmplări adevărate sau născociri, pentru fiecare folosind același glas gros, de unchiaș hodorogit, dar cu alte inflexiuni, cu alte gesturi și mai ales cu alte priviri, încât ascultătorul, deprins cu felul lui de a povesti, știa să aleagă adevărul dintre minciuni.

Se aflase din primele zile că responsabilul cantinei fusese marinar, încă de mic.

— Și-acu, de ce-ai venit aici, nene Cocoș? Ți s-a acrit cu marinăria?

— Păi cu ce vapor să mai plec, dacă s-au dus toate la fund? D-ai-am venit, să facem altele; dau și eu o mână de ajutor și p-ormă iar mă duc.

Prea limpede nu se știa ce anume fusese el pe vapor, fochist, ungător, bucătar sau secund, că spunea o dată într-un fel, altă dată în altul, îi plăcea să se umfle în pene, fudulindu-se uneori cu niște onoruri din trecut.

— Și pe tovarășul Matei îl cunoști de-atunci?

— Nu v-am mai spus? A fost ajutorul meu când s-a îmbarcat întâi.

Zicând acestea Cocoș își umfla gușa și tușea adânc.

— Dar câți ani ai dumneata?

— Treizeci și unu; par mai tânăr, nu?

— Și tovarășul Matei?

— Treizeci și cinci; așa-i că l-ați crezut mai bătrân? Neam de om costeliv.

— Păi câți ani aveai când te-ai urcat pe vapor?

Cocoș era marinar de șaptesprezece ani, chiar el spusese, nu demult.

— Câți ani aveam? Paisprezece.

— Și cel fel de ajutor l-ai avut dumneata pe tovarășul Matei la paisprezece ani?

— Asta de unde-ați mai născocit-o, oameni buni? Eu am fost ajutorul lui, la motoare. Ungător, ca să știți!

Va să zică se lămurea: tovarășul Matei era mecanic, iar Cocoș ungător, și așa umblaseră cu un cargobot italienesc, din 1931, până în 1934, trei ani la rând.

— Și după aia, ce-ați făcut?

— Ne-au dat jos la Calcutta.

— Calcutta e departe, în India. Ce făceați pe acolo?

— Aduceam elefanți vii, pentru circ.

— Ai, mă nea Cocoș, spune serios, nu glumi!

— Așa a fost, cum vă spun: tocmai îmbarcasem cincizeci de elefanți pe punte; mai aveam și tigri, în cuști, și jaguari, menajerie, știți.

— Și de ce v-au dat jos?

— Aveam un căpitan al dracului, fascist.

— Ei, haide, spune, ce i-ați făcut?

— Lui nu i-am făcut nimic. La mine ținea mult, nu mișca un deget până nu hotăram eu; voia să mă facă secund.

— Cum secund, dacă erai ungător?

— Nu mai eram ungător; mă făcuse mecanic — am dat examen, nu așa, pe nimic.

— Oricum, mecanic e una, și secund e alta.

— Ei, dacă nu mă credeți, nu vă mai spun nimic!

Nu se supăra, nu se simțea nici încolțit, știa să scape de întrebări, cum scapă păstrăvul din mâini; trebuia să facă pe supăratul, ca să poată pleca, mai avea și datorii de îndeplinit. Dar un ceas mai târziu, sau a doua zi, când găsea timp, era gata cu orice lămuriri.

— Ia spune, de ce v-a dat jos în India? V-ați îmbătat, v-ați luat de turci?…

— Pe-acolo nu sânt turci, mă tovarășe! Nici atâta lucru nu știi? Păi uite ce-am făcut… Într-o seară, se terminase îmbarcatul, urma să plecăm a doua

zi, am descuiat cambuza, aveam un şperaclu giugiuc… Am luat o ladă cu portocale, ne-am dus cu ea pe teugă şi-am ademenit elefanţii, pe rând.

— Nu erau legaţi?

— Nu, elefantul e animal blând dacă nu-l necăjeşti, iar dacă îi dai o portocală, zice mersi. Ei, şi eu le dădeam portocale, iar nea Matei — adică tovarăşul, vreau să spun, le scria pe frunte cu pensula şi cu minium de plumb.

— V-aţi bătut joc de bietele dobitoace! Şi ce v-aţi apucat să scriţi?

— Ălui mai mare, elefantul bătrân, i-a scris: Benitto.

— Ce-i aia Benitto?

— Mă tovarăşe, mai ridică-ţi şi dumneata nivelul politic! Benitto, adică Mussolini, aşa-i zicea nevasta, e ştiut. Ei, şi dac-am terminat cu Benitto, am luat-o pe nevastă-sa la rând, eu cu portocala, tovarăşul Matei cu pensula. Are scrisul frumos, poate-aţi văzut; dacă nu-l făcea director aici, putea să scrie firme, ar fi câştigat pe puţin tot atât. Într-o jumătate de ceas am pictat toată familia, doar că ne-am înşelat, la îngrămădeală: nu poţi să cauţi elefantul sub coadă ca pe pisici. Am scris Giulia pe un elefănţoi şi Ciano pe o elefănţoaică. Se întâmplă, ce vrei, n-am văzut.

Cum să nu râzi?

— Hai, vedeţi-vă de lucru, că altfel nu vă mai spun!

Oamenii puneau mâna pe pilă, pe ciocan — dar cu urechea la el.

— Zi-i, frate Cocoş!

— Mai era în grămadă şi-o juncană, n-am putut s-o ademenim, vroiam s-o facem amanta lui Mussolini, Eva Braun.

— Aia a fost a lui Hitler, le cam încurci!

— Nu le încurc de loc, a fost întâi a lui Mussolini, şi Mussolini i-a trimis-o lui Hitler, ca să-l lase în Abisinia, dar nu era să scrie una ca asta în ziar, n-aveaţi de unde să ştiţi. Cârdăşie între fascişti!

— Şi p-ormă, dacă aţi terminat de scris?

— Nici n-am terminat, că ne-au prins. Ne-au dus la poliţie, căpitanul înjura: *porco mio, mascalzoni*! — degeaba, după un ceas ne-au dat drumul. Banii, câţi aveam de luat, nu i-am mai văzut, livretele de marinari abia le-am smuls, altfel vă închipuiţi, fără bani şi fără hârtii…

— Dar cu elefanţii ce-au făcut?

— Păi ce să facă? A doua zi, vaporul trebuia să plece la drum; cum să-i duci în Italia, iscăliţi? Te întoarce în larg şi te scufundă cu submarinul, aşa-i

la fasciști. Miniumul de plumb nu-i vopsea de ouă, ce să vă mai spun?! A pus căpitanul să-i spele cu terpentină; elefantul, animal blând, s-a supus, dar când a simțit usturime la ochi, s-a ridicat în două picioare și-a început să ragă, cu trompa pe sus… Pe urmă nu mai știu, dar e sigur că în Italia nu i-a mai dus. Poate or mai rătăci și azi pe mări, ca Olandezul zburător, dac-ați auzit…

Urmarea în altă zi…

Așa le povestise Cocoș oamenilor viața sa, fără să ascundă nimic, le spusese cum au rămas la Calcutta patru luni, pân-au găsit vapor, cum au lucrat în port ca salahori. Ghandi făcea greva foamei, supărat pe englezi, făceau și ei foame, fără să fie supărați pe nimeni și pe nimic.

— Pe urmă am intrat la o fabrică; ne spetisem cu sacii, în port.

— Și-acolo ce făceai, tovarășe Cocoș?

— Păi… tot cu aprovizionarea, ca aici.

Ascultătorii se priveau între ei cu coada ochiului, dar nu mai ziceau nimic. Cât spunea adevărul, Cocoș avea un glas, când trecea la născociri, colțurile gurii i se ridicau în sus, ca la măscărici, iar glasul căpăta tonuri hazlii.

— Abia toamna ne-am îmbarcat pe un vapor grecesc, Corina; de ăsta cu siguranță că știți!

— De unde să știm?

— Fiindcă s-a scris în ziare; nu prea mult, dar oricum, ceva-ceva trebuie să fi auzit! Ia aduceți-vă aminte, Corina — ptiu! oameni buni, pe ce lume trăiți?! Păi stai atunci să vă spun. Ne-am îmbarcat noi care va să zică la Calcutta, în toamna lui ‘34; pe-acolo-i cald toamna, nu ca pe-aici, plouă mereu și-i zăduf ca la baia de aburi… Aoleu, bine că mi-am adus aminte de baie, trebuie să fug la fabrica de ciment…

Trebuia ciment pentru binaua băii, cine să se ducă la fabrică dacă nu Cocoș? De-acolo fuga până-n port, pe urmă la gară, de la gară la Industria lemnului, treceau orele, lipsea de la masă, mânca un covrig… Și pe cine supăra dacă umbla cu mănuși?

— Tovarășe Cocoș, povesteai deunăzi cum v-ați îmbarcat la Calcutta.

— Aha! Ne-am îmbarcat pe Corina și am cărat noi de unele, de altele, un timp; tovarășul Matei era mecanic al doilea, eu, ajutorul lui. Nu prea ne pricepeam la mașini cu aburi, umblasem mai mult cu Diesele până atunci, dar dacă ai cap te descurci. Ne-am plimbat așa pe la Șanhai, ne-am întors la

Calcutta, de-aici la Haifa, la Marsilia, la Alger; căpitanul n-avea agenție, vaporul era al lui, vapor mărișor, patru mii de tone, cam vechi, dar, mă rog, făcea treabă cu el, încărca la nimereală ce se găsea, fără mofturi, lua și pasageri, închiria și cabina lui, dormea într-o barcă de salvare, în frig. Ce-și zicea: mâine, poimâine dau pe Corina la fier vechi; să scot din ea cât pot mai mult, chiar și ceva unt… Și-așa am ajuns, unde credeți? la Constanța, colea, la noi, era în ’36, aprilie, primăvara; umblasem ceva până atunci! Eu zic căpitanului: „Stăm mult aici, sir?“ — „Da de ce?“ mă întreabă el.

— Pe ce limbă vorbeați, nene Cocoș?

— Englezește, ca pe vapor. Dar știu și ceva grecește. Și italienește… Franțuzește, mai puțin… „Uite, îi spun căpitanului, aș vrea să mă reped până acasă“… Vroiam să-mi văd părinții. Vorbisem și cu tovarășul Matei, să-l iau cu mine, să mâncăm cozonac și ouă roșii, că venea Paștele.

— De unde ești de fel, tovarășe Cocoș?

— De pe valea Trotușului.

— Și din ce sat?

— Ia, un sat de pe-acolo, nu-l mai știu…

— Cum vine asta, să uiți satul în care te-ai născut? Te pomenești că-ți sânt părinții chiaburi, și te păzești să nu-ți ia cineva urma! În autobiografie ce-ai scris?

— Nu mi-a cerut-o, da când mi-o cere-o, chiar așa am să scriu.

— Chiabur?

— Ce chiabur!? Moșier! Tot Trotușul al nostru a fost. Întreabă-l pe tovarășul Matei.

— A fost la dumneata acasă?

— A fost, dar altădată, mai târziu. Atunci nu ne-a dat voie căpitanul. Zice: „Cum să pleci, că mâine încărcăm marfă și poimâine ne-am dus!“ Ei, dacă-i așa, ce poți să faci? Te supui. Vine mâine, marfă ioc, poimâine neam. Vineri, sâmbătă, nu mișcă nimic. În schimb, la căpitan în cabină fel de fel de musafiri, azi unul, mâine altul, poimâine cel din prima zi, ziua ailaltă doi, pe urmă încă unul — negustori, altceva ce-ar putea fi? Iacă așa ne-a ținut trei săptămâni.

— Și cât stați, leafa merge?

— Sigur că merge. Asta ar mai lipsi!

— Atunci de ce te plângi? Stai cu burta la soare, sau arunci undița, să tot aștepți!

— Asta să crezi dumneata! Dar rașcheta și pensula cui le lași? Vaporul trebuie vopsit, și așa nu mai are rugina de mâncat mult… Și, după cum vă spuneam, la vreo trei săptămâni, vin patru vagoane, încuiate bine, plumbuite — marfă scumpă, zici, să n-o fure pe drum. Înăuntru, lăzi cu mașini, lucru nemțesc; unde se duc? În Egipt. Bun. Dă-i drumul la bigi! Începem să încărcăm. Încărcătura o aranjează secundul, asta-i regula pe vapor. Acum, ce secund? — căpitanul, chiar el! Stă pe puntea de comandă, nu scapă lăzile din ochi: „Umblați încet!“ „Lucru fragil.“ „Nu trântiți!“ Negustorii, în păr, care pe chei, care în cală, șoșotesc între ei, câte unul mai pleacă, se mai întoarce. La prânz, câte o sută de lei hamalilor, „Luați, oameni buni, să beți un rachiu.“ Negustori buni!… Terminăm curând, marfă puțină. „Mâine plecăm, sir?“ „Nu plecăm.“ Vin alte vagoane — cinci, și iar cu bigile, și iar țuică la prânz… „Mă Cocean, zice tovarășul Matei, ce marfă o fi asta de o giugiulesc atât?“ — „Știu eu? Mașini!“… Seara văd că-i face semn un hamal, mai vorbise cu el în ajun, se cunoșteau mai de mult. „Cocean, stai aici, nu care cumva să pleci în oraș!“… De la opt înainte eram învoiți; dacă mai ai putere te duci și bei, ori petreci, treaba ta, dar în zori să fii odihnit. Pe la unsprezece, așa, vine tovarășul Matei, mă întinsesem un pic, îmi dă un picior din capul scării, dormeam în patul de sus. De vorbit, nimic, îmi face doar un semn: vin fuga aici! Ne înțelegeam ușor, eram împreună de mult. „Cocean — zice — am o misiune de îndeplinit.“ Stăteam lângă vinciul ancorei, pitiți, să nu ne-audă vardia, dar chiar dacă ne auzea, era un turc, românește ioc. „Ce misiune?“ întreb eu, dârdâind.

— De ce dârdâiai? Ți-era frig?

— Ba mi-era frică, dacă vrei să știi! L-am simțit după glas că nu-i lucru curat în jur. „Mă Cocean, zice, știi tu ce-i în lăzi?“ „Ce să fie, mașini!“ „Nu; mitraliere, puști și munițiuni!“ „Hai fugi de-aici! Și cui le ducem în Egipt?“ „Nu fi prost! Egipt scrie în hârtii, dar în Mediterană cârmim spre apus.“ „Adică unde?“ „Nu mai face pe nătângul! În Spania, înțelegi?“… Uite, d-aia dârdâiam, simțeam eu primejdie în jur. Și zice tovarășul Matei: „Arme pentru Franco! Acum ești lămurit?“…

— El de unde aflase?

— Nu știu!

— Cine era hamalul ăla de l-a chemat jos?

— Nu l-am cunoscut.

— Tovarășul Matei nu ți-a spus?

— Nu.
— Şi nu l-ai întrebat nimic?
— Nu.
— Faci taină cu noi, tovarăşe Cocoş!
— Iacă nu ştiu, şi ce nu ştiu, nu spun. Că vezi dumneatale, tovarăşe, una e să mâzgăleşti nişte elefanţi în frunte şi alta să faci ce se cerea acum!
— Ce se cerea?
— Să oprim vaporul pe loc. Zice tovarăşul Matei: „Uite ce misiune am primit. Mă ajuţi?“
— De la cine primise misiunea?
— De unde să ştiu?
— Tovarăşul Matei era comunist de pe atunci?
— O fi fost, dar nu mi-a spus. Ce, crezi că atunci era ca azi, să umbli cu carnet în buzunar, să te arăţi în văzul oricui?
— Lasă, că asta ştim şi noi. Pesemne că era!
— Treaba lui!
— Dumneata erai înscris în partid?
— Nu.
— Hai, spune drept!
— Păi, de ce-aş minţi?
— Te pomeneşti că nu eşti nici acum!
— Iacă nu-s! Şi dacă nu mă credeţi nu vă mai spun nimic. Adică de ce-ar fi minţit? Numai că părea de necrezut: prieten cu directorul, tovarăşi vechi — unul să fie şi altul nu?!
— Spune, tovarăşe Cocoş!
— Lasă, mâine, azi nu mai am timp!

Până a doua zi, povestea mergea mai departe, se răspândea în şantier, oamenii erau curioşi. Va să zică aşa fusese viaţa directorului nou! De unde să bănuieşti? În trei ani de când lucra în şantier nu spusese nimănuia nimic, decât despre călătoriile lui pe mări — vorbea, nu-l puteai socoti om ursuz… Dar oare Cocoş nu le înflorea de loc? Poate înflorea unele, aici însă n-aveai ce să înfloreşti. Istoria Corinei era cunoscută, unii îşi aminteau, ziarele mai curajoase încercaseră să facă tămbălău, legaţia nemţească dăduse dezminţiri; aşa se întâmplă, te prinde cu mâţa în sac şi tu zici: „Nu-i mâţa mea, n-o ştiu, n-am văzut-o până acum!“ Şi trebuie să crezi: „Scuzaţi, vă

rog, *Herr*!“ „Care mai știi, mă, cum a fost, a plecat vaporul?“ „Păi n-auziși că nu? Dar las’ să întrebăm!“

— Spune, tovarășe Cocoș!

— Ce să spun?

— Cum a fost cu armele nemțești?

— V-am mai spus!

— Nu, te-ai oprit. La ce te uiți?

— La strungul ăsta, că tare e prăpădit. Am să aduc eu două, noi, dar mai târziu.

— De unde să le-aduci?

— Am eu fabrica mea.

— Te știam numai moșier.

— Ce, par chiar așa de pârlit? Am și fabrici, nu doar moșii. Și ce strunjești dumneata aici?

— Dacă zici c-ai fost mecanic pe vapor, trebuie să știi.

— Ax de cârmă? Ehei, băiete, dumneata îl tai cu cuțitul, la strung! Eu am tăiat un ax de elice de cinci ori mai gros, și numai cu bormașina!

— Asta chiar n-aș putea să cred. Ax de oțel?

— Dar de ce? De cositor?

— Cu bormașina?

— Cu!

— Aoleu, ce minciună!

— Nici o minciună! Când e zor să faci un lucru, îl faci oricum.

— Ce zor aveai?

— Păi asta era misiunea! Dacă nu m-asculți!

Oamenii de la celelalte strunguri ciuleau urechile.

— Hai, povestește, nu te lua după ce spune el!

— N-are decât să spună, că noi de rupt tot l-am rupt! Misiunea era, va să zică, să rămână vaporul în port; nu așa, pe tăcute, ci cu scandal, altfel nu făceam nimic, pleca a doua zi, sau mai târziu. „Să punem foc, am zis eu; explodează munițiile, sare scroafa în aer, ce scandal vrei mai mult?“ „Nu, asta se cheamă terorism, omorâm oameni nevinovați, se pune Siguranța pe cercetări, mai mare pagubă decât câștig.“ „Atunci cum?“ „Uite, așa și așa…“ Plan bun! Seara următoare s-a cam terminat cu încărcatul, mai rămăsese ceva pentru a doua zi; pe la prânz trebuia să plecăm. Tovarășul Matei a coborât, s-a întors peste un ceas cu vreo zece burghie în buzunar;

bormașină aveam la vapor. În noaptea aia eram de servici la mașini, nimic de făcut, decât să ai grija dinamului, mergea toată noaptea, și, la o nevoie, să pornești pompele, din când în când. La căldări, un spaniol slăbuț, de-al cui era n-am știut, nu știa nici el, se îmbăta toată ziua și umbla cam năuc. „Hei, Pedro (nu-l chema Pedro, așa îi spuneam eu, cum îi spui grecului Iani, iar turcului Mustafa), Pedro, zic, dacă-mi dai o liră, poți să te duci, îți țin eu locul, tot nu fac nimic.“ (Liră turcească, vreo sută de lei, nu eram prost să-l sperii cu lire englezești.) Treabă fochistul n-avea prea multă de făcut: să arunce câte o lopată de cărbuni, doar la o căldare, să păstreze focul mic. S-a dus Pedro, și-am rămas eu stăpân. Și-a venit îndată tovarășul Matei și ne-am apucat să dăm găuri în ax; am muncit așa de la miezul nopții, până pe la patru; încă nu se luminase când am mântuit.

— N-auzea nimeni bormașina huruind?

— Nu, că mergea dinamul, mai dădeam drumul și la pompe; simțeam pași deasupra, căpitanul ieșea să se plimbe pe punte, la fiecare sfert de ceas, un minut, n-avea tihnă nici el. Dar chiar dacă ne-ar fi auzit, până să deschidă tambuchiul, până să coboare pe scară, eram la locul nostru, cuminți; de unde să-i dea prin minte ce meșterim? Uite așa am ciuruit axul, lângă peretele din fund, mai avea un lagăr și intra în tunel. Nu dădeam găuri prea adânci, zece centimetri, mai mult nu se putea, dar o să vedeți că a fost de ajuns. Când terminam pe o parte, tovarășul Matei se ducea, mișca mașina puțin, abur aveam, numai un sfert de tur, nici nu se simțea sus.

— N-ar fi fost mai ușor să scoateți buloanele la o flanșă? Șase buloane, repede le-ai scos, și-ai sfârșit!

— Ușor le scoți, ușor le pui la loc; ne-am gândit noi. Într-un sfert de ceas se repară, și gata, toată viteza la drum! În schimb, dacă se rupe, înseamnă balamuc!… Și-am tot dat găuri, așa, cum vă spun, până am tocit toate burghiile — au fost de ajuns. La jumătate de ceas, aruncam câte două lopeți de cărbuni, mai mișcăm mașina încet, un sfert de tur. Când a început forfota sus, axul era sfredelit de jur împrejur. „Bun! zice tovarășul Matei. Ăsta se rupe cum s-o smuci mașina un pic!“ Și ne-am spălat noi pe față, pe mâini, ne-am bărbierit, am ieșit sus… Nimeni nu știa nimic — program obișnuit. La zece, strigă căpitanul: „Presiune la căldări. Verificați mașina, peste două ceasuri plecăm!“ începe să iasă fum negru pe coș, noi, tiptil, pe schelă, întâi tovarășul Matei, pe urmă și eu — n-am luat nimic, ne-au rămas boarfele acolo, amanet. Și ne-a ascuns hamalul ăla, dar unde crezi? La zece pași de

Corina, pe un remorcher, în postul echipajului; erau patru paturi, o masă și nici un om. „Să stați aici, să nu scoateți capul afară, orice-o fi!“ Spiraiul era deschis, nu vedeam decât cerul, și fum, dar auzeam tot, fiecare cuvânt. S-a sfârșit cu huruitul macaralelor, puneau tendele peste bocaporți… Pe urmă zarvă sus; „Unde-i mecanicul al doilea?“ înjură căpitanul, s-aude până la noi: „Porcul s-a îmbătat, a fost astă-noapte în oraș!“ Nu, mai adineauri era aici. Cine l-a văzut? L-au văzut mulți. Dar unde s-a dus? Nu s-a înecat? Fuga după el, strigăte, înjurături, trece un ceas, sună de unu la siloz — nimic, mecanicul dispărut! De mine, ce să spun, nu întreba nimeni, grad mai mic. La două, s-a hotărât: „Plecăm fără mecanicul al doilea, găsim altul pe drum.“

— Cum îți era inima, tovarășe Cocoș?

— Cât un purice, parcă nu știi?! Nu venea nimeni la noi, pe remorcher liniște, se auzea doar aburul, fâșâind încetișor pe o țeavă, sus… Pe urmă, Corina dă semnal: huuu-huuu! Vira ancora, mola prova! Remorcherul șuieră și el subțire: fiuuu-fiuuu!, s-aude elicea, glu-glu-glu, ne mișcăm, pe urmă remorca în apă: plici, o legăm — încet înainte! — tragem prova afară. Ei, mă Cocean, acu e acu! „Ce zici, Matei, dacă nu s-o rupe?“ — „Se rupe, nici să nu te gândești!“…

— Și mai departe, tovarășe Cocoș?

— Mai departe? Nimic!

— S-a rupt?

— Păi sigur că s-a rupt. S-o fi învârtit vreun minut, cât a mers ușurel; pe urmă (noi ne dezlegasem, veneam la chei) deodată începe fluierul Corinei să urle, semnal de detrasă, așa se zice pe vapor, adică alarmă, cum ar fi la tren. Remorcherul înapoi! — prinde remorca, trage din nou la chei. Dar ce s-a întâmplat, bre? Avarie la mașini!… Asta a fost; acum știți.

— Bine, bine, dar cum s-a sfârșit?

— Grozav! Mai bine nici nu s-ar fi putut. Mare tămbălău: axul tăiat! S-a descoperit; mână criminală! „Ce facem, sudăm?“ Vin specialiști… „Cum să sudezi? Ori sânteți nebuni?“ „Și atunci?“ — „Axul afară!“ „Văleu!“… Măi tovarăși, știți ce înseamnă asta? O lună în șantier, cel puțin. Dar docul plutitor e ocupat două luni! Marfa jos! „Nu descărcăm nimic!“ strigă negustorii. „Nimic!“ strigă căpitanul. „Atunci plecați cum puteți!“ Cum să pleci?… S-au văicărit ei ce s-au văicărit, s-au sfătuit o zi, două, trei, și până la urmă au zis: „descărcăm!“ Dar acum vezi dumneatale, tovarășe, hamalii

n-au mai fost luați din scurt, ca la început; au avut vreme să facă sfat și ei, s-au vorbit, și când au dat prima ladă jos, buf cu ea de pământ! Au curs gloanțele pe chei ca boabele dintr-un sac rupt… Noi însă plecasem, am aflat mai târziu, la Constantinopole, adică la Stambul.

— Dar cum ați plecat?

— Uite, cum aș pleca acuma de-aici… Două zile am stat pitiți pe remorcher, a venit hamalul ăla la noi, ne-a adus livrete de marinar, pe alte nume, dar fotografiile noastre, înțelegi, lucru curat, bine ticluit. A treia noapte ne-a dus frumușel pe un petrolier sârbesc, avea acolo un om, ne-a dat și ceva primeneli, și câte cinci dolari, n-a putut mai mult, și ne-a spus: „Coborâți la Stambul, iar acolo îmbarcați-vă pe ce vapor veți găsi, numai să nu fie unul care vine încoa; măcar un an nu vă arătați pe-aici!…“ Am făcut așa cum ne-a sfătuit.

— Adică, ia spune, ce-ați făcut?

— Altădată; acum nu mai am timp!…

Îl mai întreba câte unul, uneori, glumind:

— Și pe-atunci tot așa umblai, cu mănuși pe mâini?

— Tot! Le port de când eram mic!

Când vezi că omul glumește, glumești și tu. Dar acum îl pusese pe panou, nu mai era glumă, gândea Cocoș — era batjocură, în văzul lumii întregi!

Pe la ora unsprezece desenul dispăruse, decât că el nu știa și rămase multă vreme mâhnit. Cine-l scosese și cu ce gând? Chiar responsabilul gazetei de perete, tovarășul Măcărescu, normator pe cală, fost mai înainte reporter la ziarul local „Dunărea de Jos“, care nu mai apărea de mult. Nu-l scosese din proprie inițiativă, ci la rugămintea lui Donos; se supusese, deși ar fi avut cuvânt de împotrivire, numai ca să nu se pună rău cu secretarul organizației de partid. Pe urmă începuse să se plângă unuia și altuia, cu glasul stăpânit, că asta nu-i treabă, dacă tocmai omul partidului înăbușă critica și te leagă de mâini; era limpede: Donos îl apăra pe Cocoș pe baza unei prietenii cunoscute de toți. Cui să te plângi?… Se știa la fel de bine că directorul era prieten cu amândoi. Poftim de mai spune un cuvânt!

Deocamdată nimeni nu avea timp să comenteze prea mult acest caz neplăcut; urmarea lui avea să se vadă mai târziu.

Țipătul ferăstrăului circular care amesteca într-un acord disonant și prelung vibrația oțelului și a lemnului, trimițând-o până în cel mai ascuns ungher, ca pe niște repetate apeluri, forfota marangozilor și a salahorilor,

mișcarea neîntreruptă dintre depozitul de cherestea și cală, toată această fierbere care cuprinsese șantierul se răsfrângea asupra tuturora, chiar și asupra funcționarilor din birouri.

Se petrecea, în sfârșit, ceva nou, începea altă viață; deschideau ochii, ciuleau urechile chiar și cei adormiți — prea trepidau toate în jur!

Până sâmbătă seara se făcuse ordine pe cală, în afara părții ei de sus, care se nivela. O zi, duminică, haosul de jos păruse înlăturat. Nu știai ce o să urmeze săptămână viitoare; deocamdată locul, aproape jumătate de kilometru, părea un bulevard drept și curat; ar mai fi lipsit să pună Ilie Conțu flori pe margine, și chiar bănci, să vină lumea să șadă și să se odihnească, privind Dunărea, ca din parc…

După o zi de repaos, peste această ordine se năpustise acum o furtună proaspătă, care amenința să încurce iar totul, și să te zăpăcească: de sus se aduceau fără întrerupere grinzi scurtate, aruncându-se în anumite locuri, grămadă. Inginerul Marchidan venise de la cinci dimineața, directorul îl urmase la cinci și jumătate, un ceas mai târziu apăruse maistrul Golgota, cu nuielușa, inginerul Dutchievici fu și el prezent, fix la ora șapte. Alergaseră de colo până colo, făcuseră încă o dată sfat cu nasul în planul calei, pe care îl flutura un vânt tărișor dinspre baltă. Unii din ei mai plecau, aveau și alte treburi, se întorceau după un ceas; Marchidan însă nu lipsise nici cât să prânzească. Plecând de cu noapte, îi spusese nevestei, nervos, cu vocea cam speriată:

— De acum înainte, ne mai vedem duminica, poate!…

Nevasta se întristase, îl vedea neliniștit în ultima vreme, îl simțea absent, îl auzea gemând prin somn noaptea, se întreba ce-l roade, n-o fi având cumva o amantă?… Dar lui Marchidan nu-i era mintea la asta!…

Pe planul de organizare a calei era trecută poziția fiecărui vas, așa fel ca să nu se facă risipă de spațiu, să încapă toate, iar în clipa lansării să nu se împiedice unul pe altul. Cele șase șlepuri urmau să se întindă pe două rânduri, în continuarea primelor patru, de la cazangeria veche spre sud, la capătul lor fiind rezervat locul motonavei.

Inginerul Marchidan cu Golgota trasau pe teren locul fiecărui vas, într-o aliniere militărească. La ora nouă primele repere erau gata și echipele de marangozi se și apucaseră să monteze tachelajul, traversele scurtate, făcând patul viitoarelor vase. Grămezile de grinzi, aruncate vraiște, începeau să capete forme geometrice regulate. Din doi în doi metri, puse două câte

două, în curmeziș, încrucișate la capete, ele alcătuiau scaleuri înalte de un metru, bine aliniate și prinse apoi cu scoabe. Pene de lemn, bătute cu pricepere, făceau ca fața lor să alcătuiască un plan fără nici o ondulație, verificată cu nivela de apă. Masa de lemn nu se îngloba vasului, era doar patul lui de naștere, dar pe el se așezau tablele de la fund, carlingele, coastele, varangele, ca pe un tipar, și orice imperfecțiune ar fi transmis construcției vicii iremediabile.

Sus, ferăstrăul circular hârșâi toată ziua, toată ziua se tăiară tacheți, fură rostogoliți jos, și cala îi înghiți, unul după altul; toată rezerva de tachelaj a șantierului fusese dusă pe malul celălalt, pentru șlepurile ridicate la reparație.

Spre seară, paturile uriașe își căpătaseră forma, erau aproape gata, mai trebuia să fie nivelate; în jurul lor marangozii roiau ca furnicile, mânuiau topoare, tesle, ferăstraie — spațiul începea să se limpezească încă o dată.

Sosiseră, încă de o săptămână, două trenuri cu fier cornier și tablă, așa că la cazangerie continua lucrul în trei schimburi, neîntrerupt, ziua și noaptea.

La atelierul mecanic se asambla presa lui Kreis; i se găsise și electromotorul, mai trebuiau să sosească de la Uzinele 1 Mai cele două fălci curbate, cu matrițele și poansoanele, care să dea forma coastelor și să le găurească. Șantierul nu avea turnătorie; aceste două piese de oțel trebuiseră comandate în altă parte. Noroc că se găsiseră acolo oameni cumsecade, tot Cocoș rezolvase și acum treaba: „Măi tovarășe, zău așa, ce să mai umbli cu programare pentru două potcoave!…“ Cele două potcoave cântăreau împreună cinci sute de kilograme — într-adevăr nu era mare lucru, hai, treacă! „Mulțumesc, fraților!“

Și ce dacă purta mănuși? Aducea cuiva vreo pagubă?

Pentru cine urmărea activitatea în curtea șantierului, chiar dacă nu era străin de organizarea ei pe etape, ceea ce se vedea apărea deocamdată ca o încâlceală fără margini.

Cine se mulțumea să-și îndeplinească programul, muncind de la șapte la unu, de la două la șase, constata seara că a făcut ceea ce i se ceruse — putea să plece mulțumit acasă: marangozul care montase scaleuri, salahorul care descărcase tablă, trasatorul care scosese șabloane, cazangiul care îndoise coaste, strungarul care făcuse pivotul fălcilor pentru presa lui Kreis, bucătarul care gătise ghiveci de post și ardei umpluți, șoferul care îl dusese pe Cocoș la Uzinele 1 Mai și-l așteptase acolo două ceasuri, normatorii care

socoteau munca oamenilor, contabilii care încheiau statele de plată — și alții, și alții. Dar erau unii, firi mai iscoditoare, care încercau să-și dea seama în ce fel se leagă munca lor cu a altora. Pe ei, în unele clipe îi apuca teama că mașina aceasta, care mergea fără să fie sincronizată, neavând încă, în chip ciudat, pinioanele angrenate, se va poticni cu sunet de metal rupt, sau va sări în sus, în clipa când pinioanele se vor apropia unele de altele.

Printre ei trebuia numărat, câteodată, chiar directorul, de la care porneau toate. Deocamdată, cu toată harababura aparentă, faptele se desfășurau așa cum fuseseră gândite, și dacă nu se iveau piedici, peste cele puse în calcul, aveau să fie scoase la capăt. În orele lui de neliniște, Matei se străduia să descopere piedicile încă neprevăzute, ca să le găsească din vreme leacul.

Într-o asemenea întreprindere nu poți să faci totul cu mâinile tale. Șoferul care merge pe drum, cu camionul, e încredințat că tovarășul său, venind din față, nu va avea o clipă de neatenție, să scape volanul, sau una de nebunie, să-l sucească, prefăcând în fărâme amândouă mașinile; fără această încredere ai sta acasă, așteptând să mori de moarte bună — dacă e bună vreo moarte! Un director trebuie să controleze în ce măsură lucrul se îndeplinește după dispozițiunile și chiar după gândurile sale. Totuși sânt împrejurări când e nevoit să se bizuie pe încredere, așa cum se încrede șoferul în tovarășul său că n-o să-l omoare. „Cine va greși și unde?“, se întreba Matei ziua și noaptea.

Puteau să greșească toți, oriunde, și în orice clipă. Ei, haide atunci, băiete, ia-ți concediu și du-te la munte să te odihnești!

Dar, bunăoară, putea greși chiar el, înaintea altora. Îl vedea pe Marchidan gâfâind pe cală, din zori până după apusul soarelui, și se temea ca într-o zi să nu se îmbolnăvească. Poate se înșelase puțin în privința lui, n-avea atâta experiență, era și prea tânăr, dar în ceea ce privește sârguința nu se putea găsi altul care să-l întreacă.

Uneori se oprea pe mal, deasupra calei, anume ca să-l privească. Deși se mișca repede, tânărul inginer era croit pe lat: avea capul rotund, gâtul gros, trunchiul fără talie, groase brațele și picioarele. Umbla îmbrăcat cu modestie, sărăcăcios câteodată, în salopetă, sau în pantaloni și bluză cât era vremea caldă. Dimineața și seara, chiar în aceste zile de vară, punea pe deasupra o scurtă cenușie, străveche, de dimie țărănească, desigur o moștenire de familie — și fiindcă toate pe el erau întoarse, cârpite, țesute și peticite, e drept cu multă migală și grijă, i se dusese vestea că și-ar drămui

foarte zgârcit banii. Apariția lui Dutchievici lângă el era izbitoare, acesta din urmă fiind îmbrăcat cu o îngrijire aproape maniacală. În orice caz, în tot șantierul nu se găsea altul care să păstreze cravata pe căldurile înăbușitoare din august. Însă grija lui pentru îmbrăcăminte nu supăra pe nimeni, nu se citea în ea nici îngâmfare, nici ostentație, îi aparținea organic, dacă se poate spune astfel, la fel cum îi aparținea obiceiul să aibă unghiile curate, părul tuns totdeauna la ceafă și obrazul bărbierit proaspăt.

Matei, care nu scăpa din vedere înfățișarea oamenilor, îi compara intrigat pe cei doi colaboratori, până ce într-o zi, îi veni un gând, pe neașteptate, ca o revelație, că ponoseala lui Marchidan era intenționată. N-avu însă răgaz să mediteze asupra cauzei, era preocupat mai mult de sugestia lui Dutchievici; oare acesta nu știa mai multe, fără să spună? S-au văzut oameni robuști în aparență, care se prăbușesc într-o zi, și-atunci se descoperă că erau roși de boli ascunse, la plămâni, la inimă. Pornind de la Marchidan, sănătatea oamenilor deveni una din preocupările sale; îmbolnăvirea unuia, sau a altora, putea să facă parte din seria piedicilor neprevăzute…

Într-o zi, în curtea șantierului apăru o caravană sanitară, două autodube vopsite în alb, cu cruce roșie, anexă a spitalului comunal, primite de puțină vreme.

Personalul șantierului trecu pe rând la vizita medicală, li se făcu radioscopia plămânilor, fură ascultați la inimă, întrebați de beteșuguri, li se luă sânge pentru analize.

La sugestia discretă a directorului medicii își ațintiră în mod deosebit atenția asupra unuia, și acela avu parte de o cercetare foarte amănunțită. Dar oricât se străduiră să-i descopere vreo boală prezentă sau viitoare, deși nimic n-ar părea mai ușor pentru medicină, declarară că inginerul Marchidan Ion era pe deplin sănătos, putea să dea globule roșii și altora, avea peste cinci milioane, nimic la stomac, la ficat, la ochi, la plămâni, la inimă…

Totuși tânărul inginer avea o suferință, numai că prin natura ei nu putea fi depistată de roentgen, nici prin analize de laborator; cine l-ar fi studiat mai cu luare aminte și mai multe ore pe zi și-ar fi dat seama că este un neliniștit. De unde să fi pornit neliniștea lui?

Patru ani se străduise să-și facă un drum, fusese la manifestații, luase cuvântul la adunări, deși nu avea talent de vorbitor, de câte ori putuse se așezase în linia întâi, când alții ca el stăteau acasă, rezervați, sceptici și

dispreţuitori, nu refuzase nici o însărcinare dată de sindicat sau de organizaţia de partid, citea nopţi întregi ca să-şi însuşească în întregime o meserie pentru care nu fusese complet pregătit şi, sub înfăţişarea lui de altfel modestă, izbutise să-şi facă nume de om inimos, devotat, priceput şi muncitor. Ce l-ar fi putut nelinişti?

Nevasta, care avea un suflet sensibil şi multă blândeţe, în loc să fie ursuză şi rea datorită infirmităţii, bănuia că el suferă fiindcă îi fusese respins proiectul motonavei.

— Ai să faci altul; e greu să reuşeşti din prima dată!

— Taci şi lasă-mă-n pace! Mai bine că l-a respins, am scăpat de o pacoste! Nu te amesteca dacă nu cunoşti situaţia!

Anteproiectul lui Dutchievici venise aprobat fără observaţii. Acum, o echipă numeroasă de proiectanţi, treizeci de inşi, trecuseră la alcătuirea proiectului tehnic, lucrare de mari proporţii, pe care se angajaseră s-o termine în patruzeci de zile, când în mod normal s-ar fi cerut trei luni. Interesul directorului pentru motonavă mergea aşa de departe, încât dăduse dispoziţii să înceapă trasajul, anticipând aprobarea proiectului definitiv. Aşa, după socotelile lui, în ziua când acest dosar laborios, faza a doua a lucrării, avea să fie gata, era terminat şi trasajul şi se câştigau aproape două luni.

Redus la rolul de executant, Marchidan nu manifesta nici o invidie; izbucnirea de acasă părea sinceră, deşi rămânea fără explicaţie. Ai fi spus că se simţea mai bine să lucreze modest şi anonim, de dimineaţa până noaptea, într-o trepidaţie care ascundea oamenilor neliniştea din sufletul lui.

Dar, lăsând la o parte mobilurile unora şi altora, erau mulţi care la acea vreme lucrau peste obişnuit; sufla peste şantier o briză de energie… Trăiţi veşnic cu teama că nu vor avea de lucru pe cât de tari le erau mâinile, oamenii vedeau că principala făgăduială a directorului se înfăptuise şi avea să ţină. Dacă terminau tachelajul, pe marangozi şi pe tâmplari îi aştepta lucrul în ateliere, să muncească fiecare fără oprelişte, cât îi ţineau puterile. Iar ceea ce lăsau ei în urmă pe cală, masa întinsă de scaleuri, însemna pentru cazangii garanţia că au de lucru de aici înainte ani de zile.

Bineînţeles, nu credea nimeni că până la vara viitoare vor fi gata zece şlepuri, anul următor trebuind să fie terminate şi celelalte zece, pentru care se prelucra fierul acuma. Se cunoşteau întârzierile, obişnuite la toate şantierele, în toate timpurile…

Până una, alta, tabla și cornierul continuau să vină fără oprire, stivele făceau umbră în fața cazangeriei. Nu se descărca un șir de vagoane, când în gară se anunța altul, iar Cocoș, între timp, se zbătea la Reșița să nu întârzie nici transporturile următoare.

Se mai petreceau și alte fapte neobișnuite în tradiția șantierului și multora le stârnea nedumerire, deși în linii mari directorul le vestise din vreme. Bunăoară, nici unul din noile șlepuri nu erau puse pe cală, când la tâmplărie se lucrau viitoarele lor timone; înainte, aceste ultime accesorii se dădeau în lucru abia după lansare.

La sudură se lucrau babalele, ușile metalice, bastoanele parapetului, felinarele și celelalte piese de punte care se numără cu sutele și, când vasul e gata, nici nu se văd la întâia privire. La strungărie și în alte ateliere se lucrau axele cârmelor, transmisiunile și restul părților mecanice.

Toată această grabă, care multora le părea de neînțeles, avea o justificare foarte întemeiată și era dictată de o planificare riguroasă și clară. Într-adevăr, mărindu-se considerabil fabricația prin extinderea cazangeriei și a calei, restul atelierelor, care deocamdată păstrau vechea organizare, trebuia să înceapă de pe acum lucrul, ca să nu rămână în urmă.

Nici construcțiile fixe nu erau neglijate în vremea aceasta. La cazangeria nouă se ridicau fermele metalice, și hala, fără formă până acum, începea să apară, uriașă și impozantă, schimbând încă o dată peisajul Dunării. Dacă priveai de pe malul celălalt, în perspectiva liberă și largă, viitorul șantier își dezvăluia întreaga amploare, lăsându-ți în suflet numai îngrijorarea și teama că nu va fi dus până la capăt, că se vor ivi obstacole pe care oamenii, neîncercați încă, nu vor putea să le dea în lături.

Dincolo, înspre poartă, noua cantină avea tâmplăria pusă, începea tencuitul, iar în partea cealaltă, încadrând birourile, se turnau temeliile clădirii căreia i se zicea, cu un termen larg, „complexul sanitar“, fiindcă pe lângă baia cu aburi și dușuri, în anii următori avea să fie completată cu cabinet medical, cabinet stomatologic și sală de gimnastică — după vorba lui Cocoș: „Curățenia, sănătatea și vigoarea, fraților!“

Când venea de la Reșița, Cocoș se interesa repede ce mănâncă oamenii; abia după ce se încredința că mesele cuprind atâtea calorii cât scrie la carte, fostul responsabil pornea să viziteze furnizorii; trebuia într-una ciment, cărămidă, var, cuie… Se uita îngrijorat că dispărea cheresteaua: nu-i nimic, cunoștea pe unii și la Industria lemnului… Peste toate acestea mai găsea

timp să viziteze șantierul, băgându-și nasul prin toate atelierele, stând de vorbă cu oamenii.

— Ce se aude cu lemnele? îl întrebau unii, îngrijorați, deși mai era până la iarnă.

— Ăsta nu-i sectorul meu, oameni buni! Cu asta se ocupă administrația. Eu mă ocup de partea tehnică, adică de masă și de tablă!

Se plimba prin curte, vedea oamenii împingând vagoanele, până deasupra cazangeriei — ușor, linia de garaj, prelungită, mergea cam la vale — pui saboți, să nu scape — și-ai terminat! Dar pe urmă, după ce vagoanele se descarcă, luptă-te cu ele, câte douăzeci de inși, să le duci la deal — nu-i rușine, oare, și nu-i păcat?

— Tovarășe director, știu eu undeva…

Nu putea să-i spună directorului pe nume, când erau oameni de față, deși Matei se uita la el cam mirat. Ierarhia, disciplina! De ce să dea exemplu prost altora?

— Știu eu o locomotivă mică, o jucărie, merge cu Diesel, dar trage două vagoane ca pe un pai.

— Ei, și ce-i cu ea?

— N-ar fi bine s-o luăm noi?

— Cum s-o luăm? Cine ne-o dă?

— Asta-i treaba mea! Îmi trebuie doar delegație. E cam veche, are nevoie de ceva reparații, dar sântem mecanici, ce naiba!

După zece zile, locomotiva sosea, în convoiul de vagoane cu tablă, ruginită și lăsată în părăsire de mulți ani, pe o linie moartă la Reșița. Două săptămâni mai târziu mergea duduind prin curtea șantierului, era vopsită, ba avea chiar și fluier cu aer comprimat.

— Cum ai luat-o, Cocean?

— Ca fier vechi. Era pusă în plan s-o topească. Ei au altele, nu-s așa de săraci.

Șantierul avea repartizată o macara, pe șenile, pentru nevoile calei, ca să ridice și să transporte piesele mari, atât că urma să-i sosească abia în primul trimestru al anului următor.

Cocoș se plimbă într-o zi pe cală, își roti ochii în sus, deși n-avea ce să vadă — ai fi zis că urmărea zborul unui pescăruș imaginar.

— Tovarășe director, cum e cu macaraua aia?

— O să vină în ianuarie.

— Adică în martie, poate. Până atunci ce facem?
— Ne-om descurca și noi cu brațele.
— Oliu, ca pe vremea ăluia, cum îl cheamă, Pazvante, sau Năsturaș! Dar ia spune, n-ar fi mai ușor să tragem jos o cale ferată? Provizorie! Când ne-om muta pe cala nouă, o scoatem… M-am uitat eu, ar fi spațiu.
— Și ce să facem cu ea?
— Știu undeva o macara, de cinci tone, adică nici prea mică, nici prea mare, dar nu pe șenile, pe cale ferată. Ce să mai răscolească pământul cu șenilele? Treabă neelegantă! Așa, neted, drept și curat — ridică o sută de table și le presară unde vrei dumneata.
— Și poți s-o aduci tu?
— E cam veche, mai are nevoie de ceva revizie; dacă-mi dai hârtie și delegație…
— Ce facem de șine?
— Am câtă vrei! Ruginește de pomană în gară, șină veche, 0,40 lei kilogramul, o nimica toată!
Șinele sosiră chiar a doua zi — și, spre mirarea tuturor, sosi și macaraua, după câteva ceasuri.
— Mă Cocean, de unde-i asta? Ai furat-o!
— Că n-o fi vițea, s-o furi! Am luat-o cu acte.
— De unde naiba? Și cum ai adus-o așa repede?
— Păi nu era departe — în docuri. Stătea degeaba.
— Ia să văd actele!
— I le-am dat lui Mititelu.
— Cheamă-l încoace.
— Lasă-l că are treabă. Să vezi, e luată cu împrumut, adică nu, cum să spun, cu chirie, uite, i-am dat lui Mititelu contractul…
— Și ce chirie?
— Nimica toată: o mie de lei pe zi.
— Asta-i nimica toată, pentru o vechitură care ne ia două săptămâni numai cu reparațiile!?… Ce fel de gospodar ești tu, Cocean? Să reparăm lucrul altuia?
— De ce al altuia? Nu-i al nostru?
— Cum i-al nostru, dacă-i cu chirie?
— Cu chirie până ce intră în curte, altfel nu ne-ar fi dat-o; este acolo un inginer al dracului, cu nume de motan sau de călugăr, Pafnutie. Dar lasă că

am eu grijă; în două zile e a noastră, cu acte. Mă opresc doar un ceas în București, am un prieten, îl știi și dumneata, Buzilă, de la Galați, e acum director la P.C.A. Să-l vezi ce s-a îngrășat! Bea cafea și mănâncă prăjitură la Nestor. Dacă nu ne-o dă, să nu-mi mai spui mie Cocean!

Tot Cocoș făcu rost de un tractor și de două autocamioane, cumpărate ieftin, capturi de la nemți — lucruri bune, doar să le repari puțin — ce să mai aștepți repartiția!

În acest timp, începuseră să sosească la vadul Chelarului lemne de foc, aduse cu șlepurile; nici Ilie Conțu nu aștepta să-l îmboldească alții.

Altminteri, șeful serviciului administrativ era cam necăjit; Donos îl criticase în ședința de partid că folosește mașina șantierului în scopuri personale. Mare lucru! O luase de trei ori, o dată pentru cumpărături și de două ori își trimisese copiii cu nevasta să se plimbe până la marginea orașului. „Adică nu poate îndrăzni atâta lucru un om care duce în spinare toată administrația?“

— Nu, tovarășe Conțu!

Săriseră toți pe el, îl pizmuiau, nici vorbă, nu vedeau câte făcea pentru șantier, și chiar pentru ei. Iar dacă-i vorba de mașină, cine se zbătuse, cine-l zorise pe Alexe cu reparația?

Mult timp de atunci înainte Ilie Conțu nu mai umblă decât cu tramvaiul, chiar când mergea în oraș în interes de serviciu — până ce Matei îl luă deoparte și-l îmbună:

— Nea Ilie, de ce te superi ca văcarul pe sat?

— Care văcar?… Adică de ce să-mi facă mie Donos observație?!

— Mai întâi n-a fost observație, ci critică; nu-i totuna. Apoi nu te-a criticat pentru zece litri de benzină, nici ca să te supere, ci ca să te ferească de clevetiri.

— Ei, dacă-i așa, se schimbă socoteala! Clevetitori, e drept, se găsesc destui.

Într-o seară îl pofti pe Donos la masă, ca să-i arate că nu-i supărat, îl cinsti cu rachiu, el nu bea, dintr-o cumpătare veche, amintită și altădată. În schimb, musafirul, trage-i! — nu se dă în lături: „Noroc, nea Ilie!“… Iar mâine la ședință, îți zice „tovarășe Conțu“ și te ia din scurt!…

Fusese singura lui supărare de când era șeful serviciului administrativ… Acum îl pândea alta care avea să se arate curând.

Într-o zi, Ilie Conțu constată cu nedumerire că se întâmpla ceva ciudat în jurul lui. Biroul era gata, zugrăvit, lustră sus, masă de nuc, covor pe jos, două fotolii, perdele — așa cum primise instrucțiuni. Pe masă, pus la îndemână, avea telefon: doar întinzi mâna, apuci receptorul și-l ridici: „Alo, alo, da, eu sânt…“ Numai că nu răspundea de-a dreptul, ca să nu-l supere oricine, pentru nu știu ce, când se îngrămădeau multe griji pe capul lui. Alături, în anticamera care-l separa de director, se ivise și secretara, de puțin timp.

N-o alesese el, o trimisese contabilul-șef, după socotelile lui. Câteva zile Ilie Conțu nici nu se uitase la ea; stătuse tot cu nasul în hârtii. Fata se numea Lenuța, și nu mai era chiar de vârsta fetelor: avea treizeci și opt de ani, pe puțin. Măritată, nemăritată? — pe cine să întrebi, și la ce bun?

Tovarășul Mititelu nu greșise: secretara era cum nu se poate mai potrivită pentru acest post. Nu prea tânără, nu prea bătrână, nu prea înaltă, nu prea scundă, nici subțire, nici grasă, nici prea guralivă, nici prea tăcută — întocmai ce se cere ca să nu bată la ochi. De îmbrăcat, se îmbrăca mai mult în taior, cuviincios, de șantung sau de olandină, că era cald, cu o bluziță albă, fără dantelării. Se pieptăna cu coc, nu ca toate fetișcanele care-și flutură părul pe ceafă; ia închipuie-ți o secretară care-ți pune mapa cu hârtii în față, iar peste mapă, părul ei, brun sau blond! Părul îl avea negru, și chiar la față era destul de negricioasă, cu nasul cam mărișor, nu lipsit de frumusețe, nas grecesc — grecești și ochii, cu privirea cam bărbătească, neînsemnând că toți ochii grecești sânt la fel. Pe lângă toate acestea, mai avea o aluniță pe bărbie, în dreapta, și una pe mână, deasupra curelei de ceas, iar unghiile și le făcea cu lac roz; nu poți să pui pe biroul directorului o mână neîngrijită — nu se cade!… La treaba de secretară se pricepea fără greș; ori o mai făcuse o dată, ori fusese născută pentru ea. Știa pe cine să introducă în birou, pe cine să poftească mai târziu, sau să amâne pe a doua zi, sau pe la anul; erau și din aceștia, care veneau numai să încurce treaba, și ea îi ghicea numaidecât. Cu telefonul făcea la fel; nu oricine putea să vorbească, oricând ar fi vrut, cu directorul, sau cu șeful serviciului administrativ: „Sânt pe teren (sau în cutare și cutare loc), vă rog să reveniți mai târziu!“ Sau: „Lăsați-mi numărul de telefon, vă anunț eu!“ Mijlocul cel mai iscusit! Dacă e cazul, țâr-țâr — îl găsești numaidecât, dacă nu e cazul, taci chitic; omul mai revine, azi, mâine — „Nu v-am spus? Vă caut eu, am numărul; tovarășul Conțu e ocupat pentru moment, da, da, vă anunț!…“

Bună treabă, și se câștigă timp! Iar când omul are într-adevăr ceva serios de vorbit, te ridici: „Un moment, vă dau legătura“ — Ciocănești la ușă: „Tovarășe Conțu, la telefon cutare, sau cutare!“ „Așa? Dă-l încoa! Alo, da, eu sânt!“…

Sau ai tu să telefonezi: numere ocupate, omul căutat lipsește din birou, revii, te înfurii, pierzi timp. Așa, doar un cuvânt: „Tovarășă Lenuța, ia să mi-l cauți pe…“

Ilie Conțu nu-i spusese secretarei „Tovarășă Lenuța“ de la început. La început nu-i adresase un cuvânt; trecea prin biroul ei cu ochii în jos, neîndrăznind s-o privească, rușinat de parcă ar fi umblat gol. În prima zi nu-i spuse în nici un fel, a doua zi îi spuse „tovarășă“, numai atât; abia după o săptămână îi adăugă numele — i se părea prea prietenos și prea intim. De privit, acum o privea, îi văzuse și nasul și alunița — unghiile i le văzuse mai demult, dar numai la unghii se uita fățiș, când ea i le punea pe masă cu mapa de hârtii; la rest, doar pe furiș.

Avea și buton de sonerie pe birou, apăsai, țârâia alături, și secretara venea surâzând. Bineînțeles, șeful serviciului administrativ nu se folosise de sonerie chiar de la început. În primele zile se ridica de la birou, crăpa ușa și zicea, curajos, fără să privească dincolo: „Tovarășă, te rog să-mi aduci (sau să faci, sau să-l chemi pe…)“. În a doua săptămână, își luă inima în dinți, apăsă pe buton, de ce altceva era pus aici?! — și secretara veni numaidecât… De-atunci înainte Ilie Conțu înțelese că soneria era instalată ca el să câștige timp, și-l câștiga, de câte ori avea nevoie într-o zi.

Ce mai! — secretara aducea mult folos; dacă avea treburi pe afară, dacă întârzia în oraș, la Primărie, la Prefectura de Județ, la Sovrom-Transport, nu-l mai treceau nădușelile la gândul că îl caută unii și alții și nimeni nu știe de rostul lui. Secretara se descurca în chipul cel mai bun; avea un bloc-notes, scria totul în el, iar când Ilie Conțu se așeza la birou, nădușit, îndată apărea în fața lui, fără să auzi ușa deschizându-se, fără s-o simți: „A telefonat cutare, a spus că… I-am răspuns așa, urmează să hotărâți… A venit tovarășul Cocoș, are ceva personal, trebuie să vă vorbească negreșit; l-am convocat la ora douăsprezece și treizeci, la unu fără un sfert tot trebuia să fiți aici, vine tovarășul Georgescu de la fabrica de ulei“… „Așa, bun!“…

Secretara hotăra chiar și cât timp să rezerve cutăruia sau cutăruia: Cocoș, un sfert de oră — nu după capriciul ei, ci judecând. Cunoștea oamenii, pe care nu-i cunoștea îi lua la interogatoriu, îi simțea cât sânt de guralivi, cât e

de serios motivul pentru care veneau aici, îi cântărea, la nevoie avea grijă să le spună de la început: „Tovarășul Conțu e foarte ocupat; vă rog să nu-l țineți decât zece minute“ — (sau cinci, sau trei) și nota în bloc-notes, să fie știut.

Oricum ar fi fost nasul ei, alunița din bărbie și unghiile date cu lac, secretara îi era lui Ilie Conțu de un ajutor pe care el înainte nici nu l-ar fi bănuit…

Atât că, de la un timp, poate pe la mijlocul celei de a doua săptămâni de la venirea ei, când se obișnuise să apese pe butonul soneriei și să nu mai stea cu ochii în pământ, începu să se petreacă o ciudățenie; nu-și dădea seama ce, era ceva neobișnuit; unul din simțurile lui pândea tulburat în jur până ce, în sfârșit, într-o zi se dumeri: secretara mirosea a parfum! El nu cunoștea decât mirosul lemnului, al cleiului și celelalte mirosuri de bina și de șantier, iar ca parfumuri, le știa pe ale florilor, le deslușea numaidecât: regina nopții, petunie, trandafir, crin — avea mirosul bun. La birou mirosea altfel, miros nou, necunoscut. Intra la contabilitate, mirosea a cafea — Mititelu era cafegiu, umbla cu ibricul și spirtiera după el; în celelalte birouri mirosea a tutun, la sudură a cărbune încins și a ozon, mirosul pe care-l răspândesc electrozii sfârâind; la garaj a benzină, pe binale a var stins, pe calā a salcie udă și-a mâl. Când trecea prin biroul secretarei — parfum! Se așeza la biroul lui, mirosea a hârtie, a cerneală, a lemn lustruit — mobilă nouă; apăsa pe butonul soneriei, se deschidea ușa: parfum!

Ilie Conțu începu iar să se uite la secretară pe furiș, cu capul strâns între umeri, bătând cu vârful creionului în mapă, nervos și nedumerit…

Dar treaba mergea, de ce să minți? Secretara își făcea datoria cu pricepere și cu sârg:

— A telefonat tovarășul Cocoș, de la Reșița: zice că la Mediaș sânt porci ieftini.

— Porci, aha, da, în Ardeal se găsesc porci buni! N-ai întrebat cu ce preț?

— Ba da: cincizeci de lei kilogramul, viu.

— Ce fel de porci, mari, mici? Trebuia să întrebi.

— Am întrebat: între 80 și 120 kilograme. Tovarășul Cocoș cere bani pentru acont.

— Bine, hai la Mititelu… Tovarășe Mititelu, de ce fonduri dispunem, uite ce-aș vrea…

— E greu, tovarășe Conțu… Pentru așa ceva n-am fonduri.

— Lasă, lasă, o scoți dumneata din condei… Tovarășă Lenuța, notează: cine dorește porci, pentru nevoile familiei, să se înscrie la secretariat, azi — cincizeci și cinci de lei kilogramul viu (să fie o rezervă, pentru transport și pierderi, pe urmă om vedea noi, i-om ieftini) porci de Ardeal, între 80 și 120 kilograme, costul se reține la salariu, în două rate… Nu, în trei rate… Hm!… În patru rate, tovarășă Lenuța. Să se copieze pe ozalid și să se afișeze în tot șantierul. Întocmești tabelul, poimâine dimineață mi-l prezinți…

Ilie Conțu strâmbă din nas: gustos porcul, sarmale, afumături, cârnați, untură, ține până la primăvară, ai ce pune la foc, dar cât e viu, miroase urât… Aici, în schimb, miroase a parfum! Ce parfum o fi?

— Tovarășă Lenuța, nu ți-a spus cumva tovarășul Cocoș când vine?

— Ba l-am întrebat; joi noaptea e aici.

De ce l-o fi întrebat? N-a pus-o nimeni! Iacă, el ar fi uitat; când ești cu receptorul la ureche, uiți o mulțime din câte aveai înainte în gând.

— Tovarășă Lenuța, notează: vineri, la ora 12, consfătuire cu tovarășul Mititelu și tovarășul Cocoș; ai grijă să-i anunți.

Secretara știe ce are de făcut: vineri, la ora 12, masa de lângă geam e pregătită, cu un scaun în cap, cu două scaune de o parte și de alta, cu trei bloc-notesuri puse la locul potrivit, cu trei creioane ascuțite fără cusur. Perdelele flutură, o dâră de soare taie covorul în două, Mititelu și Cocoș așteaptă să pice șeful serviciului administrativ — e pe teren; iacătă-l a și sosit, fix!

— Erați aici? Poftiți, să nu pierdem timp!

Secretara închide ușa după ei. „Alo, da… Nu vă supărați, e în ședință… Da, da, vă chem eu mai târziu…“

Dâra de soare s-a mutat de o palmă pe covorul ruginiu.

— Atunci, măi tovarăși, s-a hotărât!

Ce s-a hotărât? Se face cooperativă de consum în șantier; de ce să piardă oamenii ore întregi pe la cozi? Untdelemn, zahăr, făinoase, pânză, stofă, bocanci — pe numărul punctelor din cartelă… Cocoș are instrucțiuni.

— Lăsați, mă descurc eu; dacă n-oi face-o, să nu-mi spuneți Cocoș. Localul? Păi m-am și gândit: magazia de lângă bucătărie, să fie aproape de cantină, vin oamenii la masă, intră și la cooperativă. Da, bineînțeles, deschis în timpul prânzului, păi cum altfel?

— A, tovarășe Cocoș, fiindcă veni vorba de cantină, cum facem mesele noi?

— Mese mici, tovarășe director administrativ. Cum?… A, nu, de ce să fie ca la cazarmă? Mese de câte patru persoane. Brad? Sigur, merge și brad… Dacă nu ocupă prea mult loc? Nu, m-am gândit eu. Lasă să stea oamenii în voie, se scoală unul, vrea să plece, dă scaunul la o parte, de ce să-i supere pe ceilalți, să umble călare pe bănci?

— Alo, da, 12 și 45; sânteți înainte! S-a terminat chiar acum, vă dau legătura numaidecât… Tovarășe Conțu, vă rog vorbiți…

Iar parfum!

Și după asta… Într-o zi, intrând în birou, Ilie Conțu rămase cu ochii zgâiți: lângă telefonul negru, dintr-un păhărel se uita la el, vesel și zglobiu, un trandafir alb. Se așeză pe scaun, îl privi temător, întinse mâna să-l ducă la nas, se feri. Nu zise nimic, nici mulțumesc, nici ce caută ăsta aici: tăcu. Peste un ceas, când să plece, își băgă nasul în biroul celălalt.

— Tovarășul director i-aici?

Nu era, dar pe masă, lângă telefon, alt trandafir, nu alb, ci roz. Ilie Conțu se mai liniști, alergă prin șantier, dete porunci, strigă, beșteli, „pierdeți timpul!“ — de ce roz? — și la urma urmelor, alb sau roz, ce-i cu acești trandafiri?

La prânz, când reveni în birou, nădușit, uitase. Dar trandafirul era în același loc, soarele trecuse peste el, îl ofilise puțin, în schimb îi răscolise undele de parfum. Se așeză pe scaun, întinse mâna, îl duse la nas, zâmbi. Apoi îl puse la loc, repede, cu un gest speriat; clanța se mișca încet, scârțâind — secretara se vestea discret. Îl găsi ciocănind cu vârful creionului în cristalul de pe birou, încruntat la chip. O privi pe ascuns — dar trandafirul era alături, alb, puțin pălit, răspândindu-și parfumul suav… Ei, și ce-nseamnă un trandafir!?

Un trandafir? Poate să nu însemne nimic…

Cocoș era la cazangerie, nu singur, se adunase multă lume, și directorul, și inginerii, și maistrul Golgota cu nuielușa în mână. Acesta se uita la mănușile fostului responsabil al cantinei și pocnea des din măsele.

Nu veniseră aici pentru presa lui Kreis — aceea intrase în funcțiune de o săptămână și mânca fierul cornier cum mănâncă italienii flămânzi macaroanele… Costase șaizeci de mii de lei și economisea cinci sute de mii într-o săptămână.

Înlătura și nevoia verificării: de ce să mai compari coasta îndoită, cu șablonul, cum se făcea înainte — altă pierdere de vreme! — când ieșea de la tipar, pe forma fălcilor, controlate odată pentru totdeauna?

Dar nu se bucurau toți, cum s-ar crede, de hărnicia mașinii. Erau printre cazangii unii mai înceți la minte, sau prost sfătuiți, care vedeau în ea dușmanul venit să le ia pâinea. Asemenea temeri s-au născut totdeauna în trecutul omenirii, ori de câte ori s-a ivit o mașină nouă, concurând puterea și iuțeala mâinii.

Deocamdată primejdia nu era chiar la ușă, rămânea de făcut muncă destulă, o bună parte din coaste aveau forme variate, încât nu se puteau îndoi decât cu ciocanul. Bine, și pe urmă?

Abia se obișnuiseră cu presa, n-o mai priveau chiorâș, în colțul ei unde modela fierul, harnică și plină de modestie, când cineva venise cu o nouă născocire, și de aceea se adunase astăzi atâta lume.

Munceau în șantier doi oameni, unul în vârstă, Ițu Ion, altul flăcău, Ițu Florin — tatăl și fiul, primul găurea table, al doilea lucra în alt loc, frezor la atelierul mecanic.

Tablele nu se găuresc cu poansoneza, care dă deformări neîngăduite de norme, ci cu bormașina de mână. Multă migală, să tragi linia, să însemni găurile, una câte una, și-apoi să le iei la rând, mutând mașina deasupra fiecăreia: îți rupe umerii și-ți arcuiește șira spinării.

— Mă băiete, zice într-o seară Ițu Ion, la cină, mie mi-a venit o idee…

Și-i explică fiului: acesta pricepe iute, e doar în meserie.

— Dar pentru asta trebuie o bormașină radială; de unde o luăm? întreabă tatăl, în încheiere.

— Ți-o fac eu, dintr-o bormașină de mână.

Și gata, fără discuții multe, fără planuri, doar cu o schiță întocmită la iuțeală, ca să ai pe ce obține aprobarea serviciului tehnic, astăzi se face proba născocirii: altă glumă!

Pe un pat metalic, se pun tablele una peste alta, zece bucăți — în total patru centimetri grosime. Se trasează și se cherneruiește numai prima — se câștigă nouă sute la sută din vreme. Două șine de vagonet, fixate în beton, mărginesc patul, pe o parte și pe alta, în toată lungimea; cheltuială derizorie — șine Decovil zac stive în curtea șantierului. Pe fiecare din șine alunecă un vagonet — numai roatele și șasiul, și amândouă sânt legate între ele, pe

deasupra tablelor, cu o grindă de metal care susține bormașina, îngăduindu-i să se miște milimetric, după dorința manipulatorului.

Aceasta este născocirea. Un singur om poate deplasa ansamblul în toate direcțiile, împingându-l cu mâna. O dată burghiul adus deasupra semnului, nu mai rămâne decât să apeși pe buton, să pornești mașina de găurit, și-apoi cu o pârghie s-o împingi în jos, pe măsură ce se macină fierul. În șaptesprezece secunde și cu o singură mișcare se găuresc zece table; peste alte cinci secunde s-a și trecut la gaura următoare.

„Oul lui Columb!“ își zice maistrul Golgota, lovindu-și ușurel carâmbii cizmei cu nuiaua.

Ceilalți urmăresc în continuare evoluția dispozitivului pe deasupra tablelor de patru metri lungime. E aproape de necrezut, dar cu ceasornicul în mână se dovedește că această jucărie, care s-a construit în șase zile, face munca a optsprezece oameni.

„Când o să mă întorc data viitoare — gândește Cocoș — pe ăștia doi am să-i găsesc fotografiați la gazeta de perete. Bravo lor, merită, au făcut treabă bună! Dar ia să văd, mie ce poză au să-mi mai pună?“

Se oprește mașina; demonstrația e terminată, convingătoare pentru toată lumea.

— Tovarășe Ițu, zice directorul, apropiindu-se de născocitor și strângându-i mâna, bătătorită, ca a tuturor care lucrează cu fierul, îți mulțumesc în numele șantierului!

Fără vorbe de prisos!

— Tovarășe Gheorghidiu, zice el în continuare, să se facă desene complete și să se trimită ministerului… (Apoi, se întoarse spre inginerul-șef, care a urmărit totul impasibil, cum îi e firea.) Veți da dispoziții să se confecționeze alte două ansambluri, după același model, și să fie montate direct în hala nouă.

Altceva nu mai e de spus.

— Bună ziua!

Se răspândește repede toată lumea. Numai Cocoș mai rămâne cu cazangiii, inspectează cu mare competință născocirea făcută de Ițu — tatăl și fiul. Pe urmă se uită la ceas și nu-și poate ascunde o tresărire. Grozav de repede trece vremea!

— Ești grăbit? îl întreabă Ițu Florin.

— Da, plec la Reșița astă-seară!

— Dar ce tot învârtești dumneata pe-acolo?

— Mă duc să-mi inspectez fabricile! Nu v-am spus că sânt industriaș? Ori nu m-ați crezut?!

Sună telefonul: țâr, țâr… Secretara îl caută pe Cocoș din atelier în atelier.

— Alo, da, e aici! Bine, îi spun!… Tovarășe Cocoș, înainte de plecare să treci pe la tovarășul Conțu, negreșit!

E ceasul patru și jumătate. Ilie Conțu șade la birou, cu nasul în niște hârtii; nu mai cunoaște mirosul hârtiei, acum parcă toate miros a parfum. Lângă telefon, trei garoafe, într-un păhărel mai lung. Garoafe roz; și-a băgat capul și dincolo, la director: tot garoafe, tot trei, dar albe. Ce-o fi însemnând alb, ce-o fi însemnând roz?

— A, tovarășe Cocoș, bine c-ai venit. Când pleci?

— La șase.

— La șase, hm! Rămâi noaptea asta în București?

— Da; tovarășul Matei mi-a dat niște hârtii să le duc mâine la minister.

— Și mai departe, când ai tren?

— La nouă treizeci.

— Accelerat?

— Automotor.

— Așa, hm, hm!

— Aveți vreo nevoie la București?

Ilie Conțu se face deodată roz, ca garoafele de pe birou. Bate cu vârful creionului în cristal.

— Vroiam să te rog ceva, dar lasă, altădată, când o să ai timp mai mult!

— Îmi fac eu timp. Vreți să vă cumpăr ceva?

— Da… Nu, lasă, mai vorbim noi. Drum bun!

Cocoș iese nedumerit: „De ce m-o fi chemat ăsta aici?“ Secretara îl privește lung. Se oprește, o privește și el, mai lung. Nu-i trezește nici o sfiiciune, nu se teme de femei, una singură l-a scos puțin din minți, dar aia nu-i aici.

— Ai plecat, domnule Cocoș?

Ea stă în picioare, cu un șold rezemat de birou; își leagănă șoldul celălalt și râde prietenos; el îi vede limba, albicioasă, și o măsea de aur în fund.

— Încă nu, dovadă că sânt aici; dar plec chiar acuși!

Ea își mai leagănă șoldul o dată; are un șold mare, rotund, ori pare așa fiindcă stă frântă pe o parte, cu un fel de alint.

— Și ce ne-aduci când vii?

Iar râde, cu ochii făcuți mici, iar i se vede limba și măseaua de aur, lucind.

— Tablă, cornier și două vagoane de porci! răspunde Cocoș, scurt.

Și rămâne zgâit, cum i-ar spune: „Poftim, ce-ți aduc! Dacă nu-ți place, să nu te mai alinți cu mine, că nu m-ai nimerit!“

Ea face: „Uf“… Într-un chip care vrea să spună: „Vai, ce om urâcios!“

În curte, Cocoș clatină din cap, gândind: „Prea dă din șold pramatia asta, ca să nu îmbrobodească pe vreunul, curând!“

Dar dacă un trandafir nu înseamnă mare lucru, trei garoafe trebuie să însemne mai mult?…

Pepa era bolnavă, în spital, de două săptămâni; căzuse într-o zi pe punte, după prânz, când ducea vasele la bucătărie, și nu mai putuse să se ridice; avea gura încleștată, amorțită — și înțepenită o parte din trup. Pe urmă, la spital, își revenise, își recăpătase graiul, treptat, începuse să miște și mâna dreaptă, paralizată la început, nu o durea nimic, părea mai liniștită și mai senină decât oricând, dar lumina din ochi i se stingea, încetișor, viața o părăsea, în fiecare zi câte puțin, fără știința medicilor și fără putința lor de a o opri.

Seara la șase, Ana Odeta pleca de la șantier, lăsa barca la vadul Chelarului și se ducea la spital — căpătase un bilet de intrare, putea veni oricând. Unchiul Mihalis venea peste zi.

August se apropia de sfârșit, castanii din curtea spitalului începeau să pălească, soarele era mai blând, spre seară se îmbrăca într-un văl trist.

— Pepa, am venit.

Bătrâna stătea cu ochii închiși, cu mâinile peste pătură, întinse pe lângă trup. Răspundea, într-un târziu, deschizând blând ochii stinși:

— Tu ești?

— Da, Pepa.

— Ce-ai gătit azi? N-ați stat flămânzi?

— Nu te gândi la asta; cum o să stăm flămânzi?!

Unchiul Mihalis se ducea la piață, după cumpărături, seara Ana Odeta gătea pentru a doua zi, făcea totul, fără nici un ajutor; pe cine să aduci? Oamenii pe șlep așa au trăit întotdeauna, cu puterile lor, fără să ceară sprijin străin.

O dată îl întâlni pe Costea la căpătâiul bolnavei; nu-l mai văzuse între timp, îi lăsase doar mia de lei, la Agenție, într-un plic închis, scriindu-i numai atât: „Ai fost foarte bun; îți mulțumesc.“

Costea era posomorât, cam nebărbierit, tras la față, părea că nu doarme destul. Ea se simțea stânjenită în fața lui, mai ales că el n-o întreba nimic. În schimb, îl întrebă Pepa pe el, mai târziu, fără să-l vadă, cu ochii închiși:

— Ce ai tu pe suflet? Ia să-mi spui!

El nu răspunse: ridică din umeri și se posomori mai mult.

— Cum e acasă? stărui bătrâna.

— Cum să fie?

— S-au copt prunele?
— Se pârguiesc; au să fie coapte curând.
— Să-mi aduci. Merii au rod frumos?
— Da, a fost un an bun.
Pepa deschise în sfârșit ochii, întoarse capul spre el și-l privi lung:
— Ce-ți face nevasta?
— Ne-am despărțit.
— Te-ai luat de alta?
— Nu.
— Păi atunci cum? Te pomenești că și-a găsit ea…
— Nu! S-a dus la părinți.
Bătrâna nu-l mai întrebă altceva, și el nu spuse mai mult.
Ana Odeta nu păstra nici un simțământ femeii aceleia care o primise așa de dușmănos, fără nici un motiv, și-acum nu știa care din ei, Costea sau ea, era de compătimit; dar probabil lui îi venea greu serile, singur, în casa în care trăise cu ea atâta timp. Știa, fiindcă și serile ei, pustii, îi apăsau sufletul, de la apusul soarelui până ce adormea, târziu.
Nopțile se făcuseră reci pe șlep, fierul punții îngheța, silind-o să se închidă în cabină îndată ce sfârșeau cina — și pe urmă n-avea altă tovărășie decât pereții de scânduri — și o păpușă veche, agățată deasupra patului, la căpătâi. O privea cu ochii muți, cu obrazul împietrit, cu ceva rece în inimă, cum și-ar fi privit propriul ei chip, mort de mult.
Peste viața ei, necugetată, ușoară ca spuma șampaniei până la un timp, se lăsase deodată un cer aspru, nu cenușiu, străbătut de lumini orbitoare, cerul iernilor de la pol, cum și-l închipuia, fascinant, rece și fără nădejdi. Dar orice alt cer ar fi fost altundeva, în sud, cer înalt și limpede, legănat de zefir, ea știa că va rămâne aici, ca și cum în ghețurile veșnice ar fi avut înmormântată o ființă de care nu se putea despărți. Iar această ființă era poate chiar făptura ei, pierdută demult și regăsită când n-ar fi bănuit, și totuși incapabilă să-și reia destinul din locul unde fusese rupt.
Iubea un om — și cât e lumea de mare nimeni nu știa taina ei — dar era despărțită de el prin vrăji și blesteme de nedesfăcut…
Într-o seară, îl întâlni când ieșea pe poarta spitalului — era ora opt — și-atâta de uimită fu să-l vadă venind, încât fără voia ei se opri. Matei se ducea spre oraș, mergea cu mâinile în buzunare, cu umerii puțin aduși, privind în trotuar, pesemne cu gândul în altă parte, fiindcă, în clipa când ridică ochii

și-o văzu, se opri și el, tresărind; dacă mai făcea un pas o izbea, cum se întâmplă uneori să se izbească doi oameni în mers, fără intenție și fără vina nici unuia din ei.

În prima clipă o privi neatent; e sigur că nu o recunoscu, dădu să facă un pas în lături, s-o ferească și să-și vadă de drum. Exact tot atunci ea făcu aceeași mișcare și amândoi se legănară nedeciși, o dată, sau de două ori, cum iarăși se întâmplă uneori cu doi oameni care se întâlnesc și caută, reflex, să-și facă loc.

Abia după ce izbuti să-și despartă calea lui de a ei, el o recunoscu și o salută, cu atât mai repede și mai prevenitor, cu cât păstra, supărătoare, amintirea unei seri când poate lăsase impresia că așteptase să fie salutat el întâi. Iar de aici, fiindcă erau față în față, nu se puteau despărți fără un cuvânt.

Când vezi pe un om ieșind dintr-o casă e poate o indiscreție să-l întrebi de unde vine; când iese dintr-un spital, și atât de târziu, e aproape o datorie.

— De unde vii? întrebă Matei, aruncând o privire asupra porții, cu firma sus.

— Am o mătușă bolnavă, răspunse ea.

Și tăcură. Dialogul obișnuit se sfârșise, acum fiecare se cuvenea să-și vadă de drum. Dar șovăiau amândoi, și-atunci Ana Odeta, ca să curme tăcerea, ridică ochii și zise, ceea ce credea că e datoare:

— Vă mulțumesc foarte mult!

— Pentru ce?

— Pentru că m-ați mutat la trasaj.

— A!…

Pășea puțin nervos, poate nu-i plăcea să i se mulțumească, poate socotea că era o chestiune de serviciu, în care nu încap mulțumiri.

O văzuse de atunci, lucrând cu Kreis, întinzând șipca, mutând greutățile, fără să-și ia ochii de pe planșetă când intra el, și aflase că era nu doar îndemânatecă, ci și foarte talentată pentru acest nou meșteșug.

— Încotro mergi? o întrebă, cu un ton mai comunicativ.

Ea arătă cu mâna spre oraș, incapabilă să răspundă prin cuvinte; după o sută de metri trebuia s-o ia la dreapta, ocolind spitalul, ca să ajungă la Dunăre, unde lăsase barca.

— Mergem împreună! zise el, simplu, limpezind situația.

Și porni, fără să o vadă, simțind-o însă alături, prin alt simț decât acela care putea să-i vestească prezența ei materială; simți, ceea ce nu-și amintea dacă mai simțise vreodată, vecinătatea unui suflet îmbrăcat într-o alcătuire femeiască; și acel suflet impalpabil, dar ale cărui efluvii ajungeau până la el, trezite de căderea nopții, dădea clipei un farmec cald, îmbietor și de o mare puritate.

La colțul spitalului ea se opri.

— Eu o iau la dreapta, bâigui, fără să-l privească.

El simți, pe neașteptate, o scurtă panică, i se păru că ea îi este o ființă dragă, o iubită veche care acum vrea să-l părăsească. Simți nevoia să se apere, să n-o lase, nu avu alt gând și altă judecată.

— Pot să te duc mai departe?

Ei nu-i veni să creadă; ridică ochii spre el, îl privi cu atâta spaimă, și-n spaima ei se amesteca atâta bucurie nesperată, încât, dacă el n-ar fi avut propria-i tulburare, i-ar fi văzut nu doar ochii, ci sufletul zbătându-se, fluturând în irisul care răsfrângea noaptea — și ar fi avut revelația întreagă.

Nu-i răspunse, n-o asculta glasul, făcu un semn din cap, arătându-și încuviințarea o dată cu panica.

Strada care cobora la vad era nepavată, bolovănoasă și neluminată; zidul și castanii din curtea spitalului, aplecați afară, o făceau atât de întunecoasă, încât nu vedeai unde pui pasul. Merseră într-o tăcere lungă și nefirească, ascultându-și doar respirația, ferindu-se să se atingă unul de altul. Mersese uneori Ana Odeta astfel, pe o stradă nu destul luminată, cu un băiat, cu un bărbat ținându-i brațul, iar mai încolo, unul sau altul încercase s-o împingă încet, ca din întâmplare, în umbra mai deasă.

Și deodată își dădu seama, întreaga ei făptură o vesti, alarmată, că dacă omul de lângă ea ar fi întins acum brațul, ea l-ar fi respins și ar fi luat-o la goană, strâmbându-și gleznele pe strada bolovănoasă. Și dacă pentru a se apăra ar fi trebuit să se lase îmbrățișată de altul, l-ar fi primit, poate inertă, crispată, cu gândul în altă parte, jertfindu-se aceluia ca să salveze ceea ce reconstruise atât de greu în ființa ei, pentru acesta.

Când ajunse jos, istovită de panică, în primele raze ale becului care îi lumina barca, o cuprinse o bucurie nestăvilită că nu trebuise să se apere, se simți curată ca în clipa nașterii, inima i se umplu de speranță, știu că avea pentru omul de alături o nouă și mult mai adevărată castitate, și fu fericită s-o aibă, chiar dacă ar fi fost s-o păstreze zadarnic toată viața.

Se opri lângă malul apei.

— Eu mă duc cu barca!

Acum îl privi — și îi era luminată fața: lumina becului bătând dintr-o parte, lumina dinăuntrul ei, îmbrăcându-i amândoi obrajii în aceeași bucurie și seninătate.

El n-o întrebă nimic; prelungi câteva clipe tăcerea care îl legase, apoi își scoase mâinile din buzunare și dezlegă barca.

Ea puse piciorul peste copastie, rămaseră puțin așa — el pe mal, luminat din spate, la un pas unul de altul, ea cu toată lumina în față. Și după ce șovăi, Ana Odeta îi întinse mâna, deodată, altă mână decât aceea care știa mângâierea de dragoste.

— Îți mulțumesc! spuse.

Nu în șoaptă, nu sfioasă, ci cu un glas clar — și, fără să fie lipsit de căldură femeiască, părea glasul celui ce comandă să se urce sus steagurile.

Matei rămase pe mal până ce se îndepărtă barca; ea mânuia vâslele ca și cum i-ar fi aparținut organic, se cunoștea în mișcările ei acea deprindere nu mai puțin firească decât respirația, pe care oamenii de la uscat n-o capătă niciodată. Nu făcuse nici un semn, se pierduse repede în întunericul de deasupra apei, dar vâslele se auziră încă mult timp, cadențate, până se pierdură spre malul celălalt; ce țel putea să aibă ea colo, în pustietate?

Nu simți nici un ghimpe în inimă, nici ciudă, nici mâhnire, nici îndoială; privirea ei din ultima clipă alunga orice teamă. Nu putea tălmăci în cuvinte omenești spusele ei, îi vorbise ceva într-o limbă neînțeleasă, dar simțea că orice taină ar fi ascuns călătoria aceasta nocturnă, nu putea fi decât o taină nevinovată.

Porni pe malul Dunării, printre barcazuri și șlepuri puse pe tachelaje, drumul pe care îl făcuse, din partea cealaltă, Ana Odeta, în noaptea când fugise de acasă.

Era încă devreme, pe alocurea se mai lucra, la lumina felinarelor, se băteau nituri care punctau cu roșu marginile nopții, cum le-ar fi însăilat împreună — noaptea Dunării cu noaptea orașului. Simțea nevoia să fie între oameni, prelungindu-și în alt fel singurătatea, să-i audă, să-i vadă, să le confrunte imaginea cu a celei care plecase, spre a-și da seama în ce măsură ea putea să le semene, să se încredințeze că, asemeni tuturora, era și ea o făptură vie, nu o vrajă.

Urcă pe strada Vapoarelor. La Marchidan, fereastra din față era luminată, acoperită cu o pânză albă, ca un ecran pe care se proiecta o imagine — vioara, arcușul — restul nu putea să apară, părea o vioară fermecată, cântând singură nopții de la fereastră. Se apropie, își puse coatele deasupra gardului și, aplecându-se, își rezemă bărbia în palme; felinarul era mai încolo, nu putea nimeni să-l descopere acolo… Ascultă serenada, nu știa muzică, decât ce cântă marinarul, melodii aspre, sau languroase, în care uneori e vorba de dragoste: vioara cânta altceva, pentru o lume pașnică, o melodie caldă care-i rămânea însă departe. Nu, avea nevoie de un om, de un prieten, să-i audă glasul, rostirea directă, nu alambicată, a poeților și a muzicanților.

Se gândi la Donos, la Cocoș, care-i erau mai aproape, pe urmă la Ilie Conțu — și deodată își dădu seama că n-avea un prieten pentru seara aceasta. Nu, nu putea să se ducă înapoi, unde o lăsase, s-o aștepte când s-o întoarce. Sânt întâmplări care se sfârșesc într-un loc și nu pot fi înnodate. Plecarea ei cu barca era o astfel de întâmplare: ea nu trebuia să se mai întoarcă, trebuia sau să se înece, sau să debarce în altă parte.

Ceva mai târziu, se pomeni mergând pe Strada Mare, spre centrul orașului. Cu cât înainta se simțea mai multă viață, veneau fetele de la plimbare, cum vin seara cosașii acasă, era ora nouă, când familia orășenească se așază la masă și ele trebuie să răspundă la apelul tatălui, cu un zâmbet tainic pe față, cu o spaimă dulce în inimă, cu un spasm nemărturisit în mădularele celelalte, gândind la băieții care le-au sărutat și le-au strâns brațul. Era ziua, era ora când ar fi trebuit să strângă și el o fată în brațe. O aștepta să vină? Pornise s-o aleagă?…

În fața cafenelei se opri; poate că aici vroiseră să-l ducă pașii. Se uită pe geam; oameni puțini înăuntru, până se termina cinematograful. Intră și se duse în fund, fără să se uite la altă masă; știa pe cine trebuia să găsească, nu era un prieten, dar din câți oameni ar fi putut să caute acuma, dorise să-l vadă pe acesta.

— Îmi dați voie să stau la masa dumneavoastră?

Inginerul Dutchievici își încălzea în mână coniacul. Se ridică dintr-un obicei vechi, păstrat până astăzi, îi arătă locul alături, pe canapeaua roasă, dar noul-venit se așeză de partea cealaltă a mesei și își rezemă brațele pe marmoră. Era în cămașă, cu mânecile suflecate, nebărbierit din ajun — nu se potriveau unul cu altul, vecinătatea lor părea o întâmplare forțată.

Dutchievici avea haine închise, cenușiul fierului, cămașă albă, cravată albastră, un albastru stins, ca al cerului noaptea, fixată cu un mic ac de aur, cu o perlă palidă, deasupra celui de-al treilea nasture.

— Vă supără dacă beau un coniac cu dumneavoastră? întrebă oaspetele.

Și își luă brațele de pe masă; i se păru că înfățișarea lui putea să-l jignească pe celălalt.

— Cu cea mai mare plăcere! răspunse Dutchievici, înviorându-se puțin la față. Dar să știți că nu-i de aceeași calitate.

Zâmbi stingherit, ca și când el ar fi fost gazda. Apoi, după o pauză, urmă schimbându-și glasul, cu o răceală ușor disimulată:

— N-am avut prilejul să vă mulțumesc. N-am primit de multe ori daruri în viață; îmi pare rău să vă spun că nu era cazul…

— N-a fost un dar, ci o remunerație; știu că nu ați fi primit alta.

Dutchievici avu un gest de surpriză; era penibil: persoana lui prilejuise discuții la contabilitate, probabil se încheiaseră acte, îl auzea pe Mititelu apărându-și formele, care nu puteau fi călcate: „Bine, dar cum să înregistrăm asta?“ Coniacul i se păru deodată acru, cenușie noaptea, își lăsă ochii în jos, se întunecă ușor la față.

— Tovarășe Dutchievici…

Matei știa că el ocolea formula aceasta, dintr-o rezervă pe care o dată i-o judecase cam aspru; dar poate nu era o rezervă, ci o neînțelegere; nu dădeau același sens cuvântului, îl folosea toată lumea, în liberă circulație, și muncitorul, și speculantul din piață — „Nu sânt tovarăș cu tine, inimă acră, bărbosule, hoțomanule!“ — „Ia, te rog, nu mă insulta! O sută de lei litra de brânză, telemea ca untul, gustă, tovărășico! Nu pune mâna, tovarășe!…“

Dar cum să-i explice? Și cum să-i spună altfel? Nu cunoștea formulă care să arate mai bine dragostea de aproapele, nu aproapele din „Biblie“, ci acela care muncește alături, cu mintea, cu brațele și are un țel ca al tău în viață. I-ar fi spus prietene, frate…

— Tovarășe Dutchievici, zise, m-am gândit că un dar personal putea să vă… stânjenească. Ați fi putut crede că iau gestul dumneavoastră, faptul că ne-ați dat proiectul, drept dovada unei simpatii personale, pe care v-aș fi câștigat-o.

Terminând acestea îl privi lung, în față, și ochii lui Dutchievici îi suportară privirea, cu mai multă intensitate. „Și totuși știi că așa a fost! spuneau ochii lui. Iar acum te tragi în umbră; din sfială sau din șiretenie? Ce

mai vrei de la mine? Să-mi iau inima și să o pun pe masă?…“ Învățase douăzeci de ani carte, trăise într-o lume a cărei știință maximă era rafinamentul relațiilor, putința de a-ți spune, sau de a-ți ascunde gândurile în așa fel ca niciodată să nu superi pe altul. Iar omul acesta, mecanic de vapor, după câte aflase, a cărui știință trebuia să fie alta, nu știința purtării alese, avea un bun-simț care îl depășea pe al rafinatului. Pesemne era acel bun-simț câștigat o dată cu nașterea, adâncit prin contemplarea naturii în statica ei elegantă, în dinamica-i armonioasă, dar pe care mai târziu ni-l ucide o constrângere numită educație, și pe care numai unii oameni pot să și-l refacă, desprinzându-l din învățătură, dintr-o lungă tovărășie cu cartea. Însă omul de alături își luase învățătura din altă parte, fiindcă nu avusese când i-o da cartea; desigur o câștigase de la viață, umblase, văzuse, trecuse impresiile printr-o sită deasă. Îl privi iarăși, și-n ochii lui, de obicei reci, se citi aproape admirația.

— Să știți, nu am obiceiul să-mi spun ușor gândurile, vorbi, după o destul de lungă meditație. M-am înșelat de multe ori în viață. Și apoi, oamenii nu pun prea mult preț pe vorbele altora; sântem obișnuiți cu unele formule, deșarte, nu ca formulele matematice. Totuși, nu știu cum mi-aș putea exprima gândul, dacă nu tot printr-o formulă, destul de uzată. Vreau să spun… mi se pare că sânteți un om strașnic!

Matei înfruntă vorbele, ascunzându-și orice tulburare.

— Tovarășe Dutchievici, zise după ce goli paharul încet, fără să se grăbească, mi-ar face mare plăcere să bem încă un coniac împreună. Vă așteaptă cineva acasă?

Inginerului îi trecu o umbră pe față; de unde, în ce loc și cum îi atinsese susceptibilitatea? Dar fu o umbră superficială, fiindcă îndată el își reveni și răspunse, cu amabilitate:

— Nu am nici o treabă… Simțeam nevoia să stau de vorbă cu cineva… Poate chiar cu dumneavoastră.

Sorbind din coniac, Matei se gândi că trei ani cât fusese pe Sinai și îl servise pe șeful mecanic, nici un bănuise ce însușiri generoase avea băutura aceasta a bărbaților, serioasă, unduitoare și în același timp aspră.

O dată cu încălzirea sângelui îi veniră în minte Dunărea și barca; oare unde ajunsese? Ceva îl îndemna să creadă că oriunde ar fi fost, dacă el i-ar fi apărut acum în față, ea l-ar fi primit, bucuroasă. Se uită în pahar, îi veni să

zâmbească. Și deodată, lăsându-și coatele pe masă, se aplecă înainte și întrebă cu atâta candoare, încât fizionomia lui păru naivă și copilărească:

— Ați iubit vreodată?

Dutchievici tresări, trupul îi deveni țeapăn, obrazul i se făcu alb, într-o crispare dușmănoasă.

— Nu înțeleg întrebarea dumneavoastră!

Era imposibil să-ți dai seama ce se întâmplase. Matei se trase înapoi, lăsă paharul pe masă; coniacul se răcise în sânge, sau căldura lui fusese o senzație falsă.

— N-am vrut să fac o indiscreție, bâigui, încercând să se scuze, deși nu înțelegea prin ce greșise, ca să fie dator o reparație.

Privirea vecinului continua să fie înghețată.

— Cred că îmi cunoașteți foarte bine viața!

— Nu știu, n-am vrut să spun nimic care să vă jignească.

— Dumneavoastră ați fi putut afla până acuma. Nu știați că am fost însurat și că nevasta mea era nemțoaică?

— Credeți-mă că n-am știut, sau, dacă mi s-a spus, n-am dat nici o importanță.

Uimirea, confuzia, părerea de rău se citeau atât de limpede pe fața lui Matei, încât Dutchievici își îmblânzi puțin glasul:

— V-aș ruga să nu mai vorbim niciodată despre asta!

Mai așteptă un timp, care se scurse într-o tăcere penibilă, pe urmă făcu semn chelnerului, chemându-l la plată.

Matei se ridică, tot fără să fi înțeles ce se întâmplase.

— Dacă vreți, am să vă însoțesc câțiva pași spre casă.

Ieșiră împreună și avură tocmai timpul să intre în parc, înainte ca mulțimea care golea cinematograful să inunde strada, gălăgioasă. În port, fluiera un vapor — era ora zece — ultima cursă de noapte. O trăsură urca strada pavată cu bolovani mari, se auzeau roțile scrâșnind pe piatră, iar deasupra, clopoțeii de la gâtul cailor presărau, într-o ciudată nepotrivire, sunetele lor argintii, curate.

Sub platanul din mijlocul parcului, Dutchievici se opri în umbră, și spuse, fără să întoarcă fața:

— Soția mea m-a părăsit în preajma războiului, fără nici o explicație… S-a întors în ziua de 24 august 1944, în lipsa mea de acasă, eu eram aici, și s-a sinucis, cu o metodă într-adevăr nemțească: a pus mantaua de ploaie jos, să

nu păteze covorul, s-a întins pe ea și și-a tras un glonț în gură. Glonțul însă, ieșind prin ceafă, a găurit parchetul; a fost o stricăciune pe care n-a putut s-o prevadă…

Apoi porni mai departe, cu pași măsurați, mersul unui om al cărui suflet nu cunoaște nici o agitație. Matei îl privi în lumina unui bec, la ieșirea cealaltă a parcului; fața lui Dutchievici era impasibilă, rece și gravă.

— De aici o iau la dreapta; noapte bună! zise inginerul oprindu-se încă o dată.

Matei îi reținu mâna; părea de gheață.

— Înțeleg că v-am răscolit o supărare care e mai bine să fie uitată… N-am bănuit nimic; vroiam… de fapt vroiam să vă vorbesc, să vă întreb ceva despre o fată…

Dutchievici îl privi absent. O fată? Cuvântul suna atât de bizar, încât nu putea să-i găsească înțelesul… Un copac, un felinar, o fereastră, un acoperiș de casă, noaptea, vântul rece din baltă; acesta era peisajul. Ce să caute în el o fată, noțiune sfârșită, din altă lume, din altă viață?

A doua zi, Matei evită să intre în sala de trasaj până pe la ora unsprezece, deși era primul drum pe care îl făcea de obicei dimineața. Impresiile de ieri, amestecate, mersul pe strada spitalului, Dunărea, barca, vioara lui Marchidan, coniacul, înfierbântarea aceea neașteptată, Dutchievici, mărturisirea lui dramatică, se transformaseră peste noapte într-un vis haotic împletit cu somnul agitat — imposibil să și-l amintească; imaginea cea mai pregnantă, singura care se sedimentase, era fata, dar altfel, provocătoare, întinzând spre el brațele, ademenitoare și nerușinată. Nu știa cât venise ea de aproape, visul se fragmentase, întrerupându-se și înfiripându-se iarăși, ca fluxul și refluxul, ca un mare principiu ritmic care ne domină viața; poate îi simțise pielea, lipindu-se de a lui, o dată rece, dar dureros de molatică, o dată fierbinte, aproape calcinantă, ca la urmă făptura ei să se topească într-un vârtej de apă, agitându-și brațele deasupra, ultima imagine fiind a unui om care se îneacă.

Acest vis, nedus până la capăt, îl chinuise toată noaptea; se trezise buimac, tras la față, și câtva timp, deși conștient, nu putuse să știe limpede unde era visul și unde viața.

Când se dezmetici, își dădu seama că îl urmărise o întrebare, cu care se luptase, încercând s-o înlăture, să nu privească adevărul în față: unde se dusese ea, noaptea, cu barca?…

Merse pe cală; era terminat tachelajul. La cazangerie se pregăteau tablele — o mie o sută de table dăduse trasajul pentru fiecare șlep, deci peste douăzeci și două de mii, dacă adunai toată comanda. Erau numerotate cu vopsea albă, stivuite câte douăzeci, una peste alta. Primele două sute optzeci din serie, destinate fundului, fiind gata, curând putea să înceapă montajul. Săptămâna viitoare, macaraua avea să le ridice, să le ducă pe cală. Patruzeci de echipe de nituitori se organizau astăzi, se pregăteau bormașinile, alezoarele, forjele, daianele, ciocanele pneumatice. Cala era împânzită de fire electrice aeriene, curent de forță, cu prize pe stâlpi, din zece în zece metri — și peste câteva zile, rețeaua amorfă acum avea să-și înceapă pulsatul, umplând de vuiet malul Dunării așa de potolit astăzi. Și acest vast teren năpădit de oameni, unde aveau să se nască odată vapoare uriașe, părea el însuși un vapor care se pregătea de plecare.

Marchidan alerga printre paturile de construcție, într-o agitație trecută peste margini; cine îl vedea astfel nu putea decât să-l admire, uitând să-l compătimească. De câteva ori, tot alergând pe cală, se întoarse să-și adune hârtiile scăpate din mână — le lua vântul și le purta printre scaleuri — nimeni nu-i sărea în ajutor, fiecare își îndeplinea treaba, totul se petrecea într-o grabă frenetică și, măcar în aparență, nesănătoasă.

Matei se opri la un colț al halei neterminate; aici lucrau zidarii, tencuind zidurile, în timp ce deasupra se montau fermele sudate: prea repede, prea multe dintr-o dată! „Oare n-am apăsat cam tare pe accelerator?“ Simți un început de teamă, o povară pe umeri, îngreunându-i respirația. Acum era târziu, vehicolul acesta cu diferențiale multiple, care se angajase pe o pantă sinuoasă, într-o serpentină amețitoare, nu mai putea fi frânat; orice frână l-ar fi făcut să derapeze. Nu; trebuia să meargă înainte așa, și să țină bine volanul…

Îl văzu pe Donos, venind cu un vraf de electrozi sub braț. Părea și el agitat — ce naiba, nu mai era nimeni calm astăzi!?

— Ce-i cu tine, ce gâfâi așa?

— Gâfâi?

— De ce ești transpirat?

— Fiindcă e cald.

— Nu știi ce-o fi cu Marchidan?
— Ce să fie?
— Parcă și-a pierdut capul. Mi-e teamă că n-o să poată face față situației.
— O să se găsească cine să-l ajute, dacă o fi cazul. Important e să poți face tu față, la toate!
Donos îl privi atent, necruțător. Vedea, desigur, că-i obosit, dar nu putea bănui cauza. Matei ar fi vrut să-i explice: „N-am prea dormit astă-noapte!…“ Plecă supărat; îl prinse din urmă pe Marchidan.
— Cum merge?
Inginerul se opri, îl privi cu ochii apoși.
— Mi se pare că ești supărat, tovarășe Marchidan!
— Nu, tovarășe director, nu sânt supărat!… V-am lăsat o notă pe birou, vă rog să-mi rezervați cinci minute în repaosul de la prânz.
— N-am putea discuta acum?
Marchidan se uită la ceas.
— Tovarășul Donos insistă să alcătuim patru echipe de nituitori aleși dintre tineri și să le încredințăm montajul unui șlep; dar nu e bine să dăm o asemenea lucrare pe mâna unor lucrători fără experiență.
— Da, da…
— Echipele de nituitori trebuie amestecate; oameni mai vechi, încercați, cu…
— Da, da…
— Atunci, hotărâți să…
— Tovarășe Marchidan, ia spune-mi, câți ani ai? Am uitat!
— Douăzeci și nouă.
— Numai atât? Da, uitasem… Bine, rămâne să discutăm la prânz. Am să-l chem și pe Donos… (Matei se întoarse, ca să plece, apoi reveni și-l apucă amical de un nasture al salopetei.) Îți e mai ușor să lucrezi cu oameni încercați!
— E și explicabil.
— Și eu cred tot așa… Mă întreb, de ce te-oi fi pus pe dumneata mai mare peste fabricație, când puteam să caut pe cineva cu o experiență îndelungată?
Ochii inginerului rămaseră apoși, în schimb i se îmbujoră puțin fața.
— Cine știe ce-o fi în capul lui Donos?! urmă directorul, privindu-l cu puțină ironie, dintr-o parte. Du-te, ne vedem la prânz… A, ce cântai aseară,

pe la opt și jumătate?

Marchidan tresări, parcă speriat.

— La opt și jumătate?… Nu-mi amintesc…

— Nu știu ce era, dar mi-a plăcut. Cred că îți face bine să cânți la vioară când vii obosit de la șantier. Îți refaci nervii…

— Nu sânt nervos, bâigui inginerul.

Nu înțelegea interogatoriul acesta; aseară plecase mai devreme de la șantier, și directorul remarcase.

— Dacă nu ești nervos, o să trăiești mai mulți ani decât mine. Eu sânt câteodată… Dar ce vrei, sânt și mai bătrân decât dumneata. Asta contează!

După ce se despărți de director, Marchidan se pomeni cu maistrul Golgota în coastă, răsărit lângă el pe neașteptate. Îl privea atent și parcă bănuitor, printre pleoape.

— Ce-ați discutat?

Îi spuse, stânjenit, uitându-se pe furiș într-o parte și în alta. Maistrul pocni din măsele, tic asemănător și pentru nemulțumire, și pentru satisfacție.

— Foarte bine! Eu susțin ideea lui Donos. Ce te deranjează?

— O să meargă greu! Cum să le dai un șlep întreg pe mână, când n-au mai lucrat niciodată? Au să ne țină în loc, au să greșească, și răspunderea cade pe capul meu, asta-i!

— Dar eu ce păzesc aici?! exclamă maistrul.

Și fără să mai aștepte hotărârea altora, merse la cazangerie să caute patru tineri pe care să-i pună șefi de echipă. Ideea era frumoasă!…

— Gică, Nae, Boțocan, ia veniți puțin încoace!… Uite ce plan am eu… (așa, și așa, și așa…) O să fiți voi în stare… (și așa mai departe…) Ia mai gândiți-vă la unu, trebuie patru… Tiberiu?… Da, e bun, chemați-l!… Și strângeți pumnii, că mă duc la direcție să susțin cauza voastră. Până atunci, gândiți-vă cum vă alcătuiți echipele… Mă, când mă uit la voi, îmi crește inima, fir-ați ai dracului!

Cei patru porniră să-și caute tovarăși; îndată, în tineretul șantierului se stârni agitație…

Matei se dusese la birou, dezorientat, cu impresia că nu are de făcut nici o treabă; azi își părea inutil, i se plătea leafa degeaba. Își lăsă capul în palme, pe marginea mesei; se simțea obosit, își aminti că de nouă ani nu avusese o lună întreagă să se odihnească, iar în ultima lună, răgazul, timpul de vis și

de meditație, în afara somnului, care se scade din socoteala vieții, nu atinsese un ceas. „Duminică am să trec în baltă, la pescuit, să mă ardă soarele…“ Oare unde se dusese ea, cu barca? Ar fi putut s-o cheme la birou, era în dreptul lui să cheme pe oricine, și s-o întrebe: „Ce-ai făcut astă-noapte, domnișoară?“…

La unsprezece se duse la trasaj — o văzu îndată ce intră, în fund, colțul din dreapta, aplecată pe dușumea; avea salopetă albastră, aici nu puteai să te miști în îmbrăcăminte femeiască fără să-ți arăți coapsele; dar oare salopeta cât le ascundea? I se păru lubrică, așa cum se mișca, îngenunchind, întinzându-se pe brațe, cu mijlocul arcuit în jos, cu un picior ridicat, ca mâțele care așteaptă să fie dezmierdate. Părul îi era strâns într-o basma albă; nici o urmă de roșu, de pudră pe obraz. Poate îl simțise dar nu întoarse capul; o văzu puțin palidă, sau culoarea verde a planșetei răsfrângea o lumină alterantă.

Matei rămase în ușă și cercetă sala, de la un cap la altul; la șlep se scoteau șabloane pentru tablele consolei; altă echipă scotea șabloanele etravei. Erau înghesuiți, trebuia mărită și sala de trasaj. În dreapta, lucra numai ea cu Kreis, la prova motonavei — trăgeau liniile de apă — în timp ce alți trei, mai aproape de ușă, se ocupau de extremitatea opusă a vasului.

Privirea lui Matei se întoarse la salopeta albastră, mai nouă, mai curată decât celelalte, strânsă pe mijloc altfel, cu o cochetărie inconștientă, și cu grație. Tocmai întindeau șipca pe linia curbă punctată din distanță în distanță. O apucară, băiatul de un cap, fata de altul, și începură s-o arcuiască, fixând-o cu greutăți de fontă, ca și cum ar fi bătut-o în cuie pe planșetă. Ea nu ridică nici o clipă ochii; șipca era întinsă, acum o priveau în lung și unul și altul, cu capetele aplecate; brațele li se atingeau, răsuflarea lor trebuia să fie amestecată — un băiat și-o fată lucrând umăr la umăr… Cine-i pusese împreună? Și de ce mai venea Kreis la lucru, când avea concediu, să-și pregătească examenul?

Kreis se dădu la o parte, în stânga, tovarășa lui făcu un pas spre dreapta — șipca rămase între ei, arcuită, așa cum se bănuia arcuit sub salopetă mijlocul fetei.

Privi și Matei, printre pleoape — avea un ochi deprins să măsoare, să cântărească. O linie curbă are o desfășurare continuă și orice abatere zgârie privirea, cum zgârie auzul o notă falsă. La a patra greutate, șipca devia ușor,

aproape imperceptibil, dar linia emitea o stridență adresată parcă nu doar ochiului, ci tuturor simțurilor omenești, cerând să fie corectată.

Fata se apropie, privi iarăși, se trase înapoi, ca să aibă perspectiva mai largă, se gândi o clipă, ușor aplecată în față, pe urmă merse drept la cea de a patra greutate, îngenunche lângă ea și o mișcă milimetric — nu se văzu mișcarea, se văzu doar încordându-și mușchii brațului.

— E bine! zise băiatul. Traseaz-o!

Ea scoase creionul din buzunarul salopetei și trase linia, după șipcă, mișcându-se în genunchi, de la un cap până la altul. Din linia pe care o trăgea acum, urmau să se nască mai târziu șabloanele, după șabloane să se îndoaie coastele, să se înalțe, să dea forma vasului — și vasul acesta avea într-o zi să plutească. Era o muncă și un miracol — ochiul ei se arăta ager, și mâna dibace, iar felul cum se mișca pe podele putea să te amețească. Ajungând la capul șipcii, se ridică, îmbujorată — mișcarea în genunchi fusese anevoioasă. O șuviță de păr îi ieșise din basma, atârnând pe ceafă, și-așa cum încerca să și-o pună la loc, cu brațele ridicate, frumusețea ei părea abuzivă și intolerabilă; oare ceilalți mai făceau vreo treabă, sau încremeniseră s-o privească?

Nu; fiecare era la locul lui, aplecat pe planșetă, mânuind creionul, pensula, rigla, cuiul de trasaj — băiatul însemna cotele viitoarei linii de apă. În picioare rămăseseră Matei și Ana Odeta, față în față, la treizeci de metri unul de altul. Ea părea să nu-l vadă, stătea demnă, fără să se sfiască, alta decât cea pe care o întâlnise prima dată. Înțelegea ce se întâmplă cu dânsa: își făcea datoria, era bucuroasă și mândră că putea să se arate astfel.

Se apropie, dar nu-i vorbi, nu-i aruncă o privire; se adresă băiatului:

— Nu ești în concediu, Kreis?

— Ba da.

— Și-atunci de ce nu stai acasă?

Băiatul se înroși; ce îl atrăgea aici: trasajul motonavei, sau fata? Era tânăr, nu putea să se prefacă — aproape un copilandru — și obrazul lui ciuruit de vărsat făcea din el un curtezan puțin redutabil. Nu, nu părea unul din acei flăcăi obișnuiți să zăpăcească fetele, să le cuprindă mijlocul cu brațul, folosind gesturile mai ușor și mai cu folos decât vorba. Părea destinat unei vieți de muncă vrednică și onestă și unei femei care să-l iubească egal și nepătimaș, o tovarășă de viață; dar aceste femei știu să-și

facă datoria mai bine decât altele, viața molcomă lângă ele e egală cu fericirea modestiei, care are adesea de ce să fie invidiată.

— Kreis, dacă nu reușești la examen, nu mai ai ce căuta în șantier. Mai bine lasă trasajul și ține-te de învățătură!

— Am timp pentru amândouă.

— Bine… Pe unde locuiești?

— Pe Calea Dorobanților, înspre gară.

— Destul de departe.

— Vin cu bicicleta.

Deci nu locuia dincolo de Dunăre! Dar chiar dacă ar fi avut casa în baltă, fetele n-ar fi trecut noaptea, cu barca, să-i țină tovărășie!

— Bine, Kreis, spor la lucru și nu uita învățătura!

Ei nu-i spusese un cuvânt, nu-i aruncă o privire. În schimb, Ana Odeta putuse în acest timp să-l privească nestânjenită, cu ochii mari, cu gura puțin umedă — și când el se întoarse să plece, avea pe față o urmă de zâmbet, un zâmbet timid, ascunzând și teamă, și fericire. Era sigură că el venise s-o vadă, de aceea nu-i spusese un cuvânt, nu-i aruncase măcar o privire. Îl urmări cu ochii, speriată de acest mic triumf pe care greu nu l-ar fi simțit o femeie. Dar când el dispăru pe ușă, simțămintele clipei dinainte se șterseră, izbânda de adineauri i se păru o închipuire și, reluându-și lucrul, începu să ridice fixatoarele grele de pe planșetă, cu senzația că și le așează, una câte una, pe inimă… Și totuși nu-și simțea inima grea, dimpotrivă, liberă și ușoară, și toată ființa ei iradia numai lumină…

Matei se duse la birou, rămase fără gânduri câteva minute, apoi sună secretara.

Aceasta intră, zâmbind, cu bloc-notesul în mână, instrumentul profesiunii, care-i îngăduia să-și fluture șoldurile fără a fi bănuită că face altceva decât propria-i datorie.

Se uită la ea pe deasupra florilor care-i împodobeau, ca de obicei, biroul.

— Cu ce te parfumezi?

Secretara se înroși, feciorelnic, se uită modestă pe sub gene.

— Nu e chiar parfum… (Oftă.) Nu se găsește. E apă de Colonia, Velur…

— Să ceri de la serviciul personalului un tabel cu toți angajații șantierului… (Ezită.) Cu adresele fiecăruia.

Secretara zăbovea, cu ochii la el — parcă uitase să plece. El bătu deodată cu palma în masă.

— Ce mai aștepți?

Paharul în care erau florile se clătină, vru să-l țină cu mâna, din grabă îl răsturnă, apa curse inundând cristalul. Secretara se repezi să salveze hârtiile, să nu se ude — îi simți parfumul de aproape, încălzit, cu o undă de nădușeală femeiască. Sări în picioare, și de data asta aproape răcni:

— Să nu mai văd flori aici niciodată! Ei, drăcia dracului!

Ea ieși înspăimântată. Când se întoarse, peste zece minute, directorul era la fel de încruntat cum îl lăsase.

— Se bate la mașină; până la ora unu este gata!

— Bine!

Ceruse adresele personalului — îi trebuia una singură; era liber să le ceară, niște funcționari se străduiau acum să-i îndeplinească ordinul, unul dicta, o fată bătea la mașină, se întrebau: „Ce-o fi vrând oare? Ce urmărește?“ Erau îngrijorați de bună seamă. „Directorul a cerut lista personalului!…“

Maistrul Golgota intră în birou, cu o înfățișare foarte importantă:

— Am venit într-o problemă urgentă. Se organizează echipele de nituitori. Ce facem cu tineretul?… Tineretul nu trebuie lăsat deoparte.

— Ce propunere ai?

— Să formăm o brigadă…

— Ai vorbit cu Donos?

— Nu-i pe-aici; nu l-am văzut în dimineața asta.

— Lucrează la acoperișul halei.

— Se poate… Încuviință maistrul, contrariat, pocnind din măsele. Dar vezi, asta-i o problemă a sindicatului.

— Nu doar a sindicatului! Vino la ora douăsprezece să discutăm; ideea dumitale au mai avut-o și alții.

— Se poate!

La douăsprezece, maistrul Golgota se prezentă cu lista echipelor gata alcătuite… Ce să mai discuți? Cine să se opună? Marchidan își schimbase complet părerea, în câteva ceasuri…

Donos rămase în birou după plecarea celorlalți. Matei părea absent, privea tabelul personalului, pe care îl avea încă în față.

— Toate merg ca pe roate! zise, fără să ridice capul. Oare unde o fi piedica? Într-o zi trebuie să apară!

— Piedici sânt destule, răspunse Donos. Apar în fiecare zi altele.

— Nu; piedica mare și nebănuită, care să ne frângă grumazul!

— Mi se pare că n-ai prea dormit astă-noapte! Du-te la mine și te odihnește un ceas; după aceea o să vorbim altfel.

Matei clătină din cap; nu prea dormise, nu avea să doarmă nici la noapte și nici nu putea să se odihnească.

Restul zilei i se păru că trece zadarnic. Seara, la ora șapte, luă tramvaiul; nu avusese răbdare să mai aștepte. În centru coborî, era încă devreme, se întuneca după opt. I se părea că toată lumea îl vede și știe unde merge. Trecu prin fața cafenelei Elite, nu putea să deslușească nimic în penumbra de după vitrine, nu se aprinseseră încă luminile, dar știa, nu era ora lui Dutchievici — și-apoi, ce să-l întrebe? Cum să-l întrebe? Și de ce tocmai pe el? Donos ar fi putut să-i spună mai multe, și-i era tovarăș, vechi prieten. Și Uică ar fi putut să-i spună mai multe, și Kreis, poate și portarul — și multă lume. Dar cum să întrebe?

Pe la opt și un sfert, ajunse pe strada Plevnei, după multe ocoluri; mergea pe peluza neîngrijită din mijloc, la umbra castanilor; nu vedea numerele, din când în când traversa, cerceta tăblițele de pe ziduri sau de pe garduri: 146, 150 — până la 308 mai erau încă șaptezeci și opt de case.

Ajunse mai mult pe dibuite, felinarele nu ardeau încă, singura lumină venea din curți, sau pe ferestre. Se gândi deodată că faptele cele mai însemnate din viață, mai grave și mai primejdioase, le săvârșise pe întuneric — și atunci nu-i bătuse inima ca astăzi.

Rămase pe loc, la umbra unui castan, privind casa. În față nu era lumină, ardea un bec, mai în fund, după un paravan de șipci. Nu mișca nimeni, nu, ea nu era încă aici, la ora aceasta. Putea să cerceteze în voie zidurile care o ascundeau de privirea oamenilor, acoperișul care o apăra de ploaie… Ce splendidă și naivă contemplare, dar ce păcat că nu se mai potrivea vârstei lui de astăzi! Să-i fi aruncat o floare în curte — nu făcuse gestul acesta al adolescenței niciodată; pe-atunci freca rugina în cală, iar dragostea o cunoscuse la Pireu, într-un lupanar, prima lui femeie nu avea nume în amintire. Viața îl împiedicase și mai târziu să aibă o iubită adevărată; fusese luptă, fusese război… Acum era pace, putea să umble în văzul lumii, să râdă și să muncească. De ce nu putea să-i iasă în cale, să-i spună: „Nu cumva tu ești fata pe care trebuia s-o iubesc odată?“

Să-i apuce mâna și să pornească împreună pe stradă…

— Psst, psst, tovarășe!

Se întoarse cu o mișcare bruscă, răsucindu-se pe trunchiul copacului și rămase așa, lipit cu spatele, mișcare veche, căutându-și instinctiv o pavăză.

Nu se vedea nimic în direcția de unde venise glasul; fusese o șoaptă. Pe urmă zări la poarta de peste drum o umbră omenească, agitându-și brațele.

— Tovarășe, tovarășe, vino încoace!

Era maiorul Guzgunis, așezat pe scăunelul lui, la poartă; după ce pândise cinci minute, nu mai avusese răbdare, îl intriga omul pitit la umbra castanului; era gata să colaboreze, cu un sfat, cu o informație…

Străinul veni mai aproape: maiorul se săltă puțin de pe scăunel, să-l vadă: era întuneric, nu-l putea recunoaște.

— Pe cine cauți? întrebă în șoaptă.

Matei simți un dezgust profund, total, paralizant; pândea, și altul la rândul lui îl pândise — nu mai avea nici măcar îndemânarea și prevederea de altădată; pentru o astfel de greșeală, de multe ori ar fi primit drept pedeapsă închisoarea, torturile sau moartea.

Nu răspunse, întoarse spatele și porni repede, aproape fugind, alungat nu de teamă, ci de acel dezgust, care acum primea un afluent olfactic: omul, nespălat, cu hainele neaerisite, mirosea groaznic!

Nu avu curajul să se întoarcă, să mai treacă o dată prin fața casei; merse înainte și cobori în port, hotărât să ia cheiul în lung și să iasă în oraș prin altă parte.

Venea un vapor de pasageri, cursă de noapte, întinzând o mare perdea de fum pe cer, acoperind stelele, și-o mare pată de lumină pe apă. La Agenție se stârni forfotă; mulțimea debarcată umplu cheiul, dar se scurse repede, o înghiți orașul, în câteva minute nu mai rămase decât caldarâmul și câțiva răzleți, întârziații. Doi infirmieri coborau o brancardă; în urma lor venea un bărbat, cu o valiză mică în mână, urmărindu-le mișcările și sfătuindu-i, îngrijorat, la tot pasul:

— Încet, încet, să n-o zdruncinați!

Deodată în jurul lor se strânse o ceată de oameni, răsăriți ca din pământ, se născu un fel de busculadă lângă brancardă.

— Ia mâna, tovarășe, e munca noastră! se auzi un glas dușmănos, îngroșat de tutun și de băutură.

Matei se apropie — îl atrăsese totdeauna mulțimea, să vadă, să întrebe, să ajute, să apere, impulsiv chemat să fie martor la orice faptă omenească.

— Oameni buni, nu zgâlțâiți targa! E femeia bolnavă, vin cu ea de la spital, lăsați-ne în pace!

Ceata se înghesuia, îmbrâncea infirmierii, să pună mâna pe brancardă.

— E munca noastră! Ia mâna că îți fac praf halatul!

Nu le putea ține piept nimeni; într-o clipă, își terminară victorioși asaltul și porniră pe schelă, doi ținând brancarda, ceilalți încadrând-o, ca și cum femeia bolnavă ar fi putut să le scape.

Omul cu valiza, bărbatul, alerga în jurul lor, nu mai putea răzbi până la nevastă, se mulțumea să-i roage:

— Încet, n-o zgâlțâiți, că-i bolnavă!

— Unde-o ducem, negustorule? se auzi glasul de la început, ca al unui staroste.

Matei se apropie de un slujbaș al Căpităniei, care privea nepăsător, dintr-o parte.

— Ce se întâmplă aici?

— Hamalii…

Un întârziat din ceată trecu pe alături și prinzând vorba, ripostă, pus pe harță:

— Sântem docheri, nu hamali! Ține seama la vorbă, tovarășe! Ori ești din ăia care au supt sângele poporului și-ai vrea să se întoarcă iar vremea voastră?

Era rumen la față, dar nebărbierit, și cu hainele prăfuite; se vedea că se tăvălise pe jos, fără să pară chiar atât de beat cum arăta respirația.

După plecarea lui, slujbașul ridică din umeri.

— Docheri, hamali, naiba să-i pieptene! Dar sânt sindicalizați și legea îi apără. Munca în port n-o pot face decât ei; s-au înmulțit ca ciupercile, nu au de lucru pe numărul lor, și-atunci pun mâna pe ce apucă.

— O brancardă cu o femeie bolnavă?!

— Pe orice! Stau la pândă și cum simt o mișcare, se năpustesc; nu le scapă nimic nici noaptea. Dacă te așteaptă un prieten la debarcader, nu-i dau voie să-ți ducă geamantanul. Ce nu poți duce singur, e dreptul lor — și plătești.

— Și sindicatul îi apără?

— Așa e legea: orice muncă în port…

— Dar sânt munci și munci; asta e rușinos!

— N-ai ce le face; urlă că altfel mor de foame.

— Să se ducă să muncească în altă parte!

— I-au chemat la Calea Ferată, dar nu s-au dus; nu vor să se despartă de Dunăre.

Matei își continuă drumul, la dezgustul vechi adăugându-se încă un afluent, de altă natură decât celălalt. Omul a dărâmat, în veacuri, blestemul biblic al muncii, și din sudoarea frunții și-a făcut un act de noblețe mai autentic decât al seniorilor și al împăraților. Dar ce muncă? O brancardă, o boccea, un sac cu cartofi — apoi cârciuma și tolănitul în praf?! Poate nu erau vinovați hamalii… Munca pe malul apei, adesea moștenire părintească, n-o cunoștea el însuși? — nu tânjise după ea, ori de câte ori fusese în altă parte?… N-au vrut să se ducă la Calea Ferată? Bineînțeles, era și stricăciune în aceste suflete, cârciuma este o școală proastă; dar cum să-i învinuiești, dacă nu avuseseră parte de alta?

Uite de unde putea să-și ia oameni la șantier; de ce să-i mai caute în alte locuri? Să fie la Dunăre, să simtă vântul din baltă, s-audă fluierul vapoarelor și vâjâitul zbaturilor… Cu cârciuma s-o îngriji Cocean, o ști el să le vină de hac năravurilor: „Ce-i aia basamac? — mai bine vino să-ți dau eu calorii, după carte!“

Dincolo de Agenție, unde se sfârșea cheiul, răsărea din umbră, într-o pădure de șpraițuri care-l țineau să nu se răstoarne, un barcaz de lemn încă în lucru, de proporții mari, poate de o sută de tone; se opri să-l privească la lumina slabă a felinarului; îl mai văzuse și deunăzi, când trecuse pe aici, dar curiozitatea atunci îi fusese eclipsată de amintirea fetei care se dusese cu barca.

Bordajul, pus numai până deasupra gurnei, lăsa să se vadă coastele de fier, construcție robustă, cum nu se obișnuia la aceste improvizații. Fiindcă nu era lucrarea unui șantier, se vedea doar o baracă, alături — desigur un ultim armator care-și încerca norocul, învestindu-și în această construcție sutele de mii de lei obținute pe cocoșei, anul trecut, la stabilizare.

Pe un buștean, lângă baracă, ședea un paznic, cu o pătură pe umeri, picotind; nu-l interesa vizitatorul, treceau mulți oameni pe mal și toți căscau gura.

Matei ocoli barcazul, cercetându-i formele; pe când se afla în partea dinspre Dunăre, auzi pași dincolo, apropiindu-se grăbiți, și urechea lui, deprinsă de mult cu alfabetul sunetelor, descoperi parcă pașii cuiva cunoscut. Instinctiv se aplecă să privească printre scaleuri; văzu un om

mergând foarte repede, strecurându-se prin zona de umbră unde nu ajungea lumina felinarelor. Întunericul modifica proporțiile — era greu să încadreze silueta omului în dimensiuni care i-ar fi stabilit un început de identitate, dar mișcarea lui și zgomotul pașilor se asociară, vestindu-i încă o dată, mai limpede, pe cineva întâlnit des în ultima vreme. Pe urmă, silueta dispăru, după baracă; mersul, în schimb, se auzi distinct, ducându-l până aproape de revelație: pe omul acesta îl întâlnea în fiecare zi, îl avea în preajmă, îi auzise pașii chiar acum câteva ceasuri!

Ocoli barcazul și se uită pe fereastra barăcii, luminată, în clipa când ușa din partea opusă se deschidea, desenând pe perete un dreptunghi de noapte. Și din acest cadru negru răsări, ca într-o proiecție cinematografică, făptura lui Marchidan, întreagă.

Intrigat de vizita nocturnă a inginerului său, care de obicei își închina această oră viorii, Matei înaintă câțiva pași, până sub fereastră. Înăuntru, un om în haine negre ședea la o masă de scândură, pe un scaun fără spătar, și își rodea unghiile, într-o atitudine plină de placiditate. Ceea ce se distingea în fizionomia lui de la întâia privire erau sprâncenele, stufoase, grele, acoperindu-i ochii, lăsând să răzbească de sub ele doar două sclipiri, ca de lanternă.

La intrarea vizitatorului, omul încetă să-și roadă unghiile, dar nu-și schimbă restul atitudinii, care rămase la fel de placidă ca mai înainte. Marchidan în acest timp își scosese șapca și își ștergea nădușeala de pe frunte, răvășindu-și părul subțire și rar, căzut în față, ca niște fuioare de cânepă, vâscoase și decolorate de o lungă macerație. Pe urmă trase din buzunarul de la piept o hârtie împăturită, o desfăcu — hârtie de ozalid, de bună seamă o schiță, un detaliu de construcție — și se aplecară amândoi asupra ei, pe masă.

Acuma Matei înțelese: proiectul barcazului era făcut de Marchidan; ar fi trebuit să recunoască de la început în liniile lui, mai ales la pupa, ceva din forma motonavei — aceeași sursă de inspirație. Nu-l împiedica nimeni să câștige un ban mai mult, dar oare era așa de împovărat, încât trebuia să-și jertfească puținele ore de odihnă care-i rămâneau? Și-apoi avea un salariu din cele mai mari!

În timp ce gândea astfel, îl văzu pe inginer scoțând din buzunarul de la spate al pantalonilor un plic albastru și punându-l pe masă. Omul celălalt îl desfăcu: erau bani, hârtii de câte o mie. Începu să le numere îndemânatic,

dar cu aceeași nepăsare cu care își rosese unghiile până la venirea oaspetelui.

Mirarea, uimirea lui Matei nu avură când crește, fiindcă tocmai atunci auzi alți pași, în spatele barăcii, și ușa se deschise încă o dată, lăsând să intre un om uscat și de înălțime aproape nefirească. Îndată ce își îndreptă spinarea, fiindcă nu putuse să încapă pe ușă decât aplecat de la jumătate, i se văzu fața, și uimirea privitorului de la fereastră o depăși pe cea care fusese oprită în loc adineauri: era Uică, magazionerul, cu mustățile ieșite, ca niște țepușe negre, în afara obrajilor.

Noul venit salută cu o deferență slugarnică, pocnind din călcâie milităresc și frângându-și mijlocul, apoi rămase cu ochii zgâiți la banii de pe masă.

Matei făcu încă un pas, intrigat de această reuniune ciudată. Dar în mișcarea lui, călcă pe o tablă care, îndoindu-se, scoase un sunet de tobă spartă. Paznicul, până atunci adormit pe bușteanul lui, ceva mai departe, sări în picioare, în timp ce oamenii dinăuntru întorceau toți trei deodată capetele spre fereastră.

Depășindu-i curiozitatea, prudența îl îndemnă pe Matei să se ascundă în umbră și să dispară, cu o dexteritate de mult exersată. Șlepurile trase pe mal, remorcherele, barcazurile, șalupele, amestecul eterogen de vase aflate în reparație îl ajutară să se piardă repede în noapte; era mai bine așa, decât să fie recunoscut de ceilalți, chit că nici unul nu i-ar fi cerut explicații.

Cineva totuși îl văzuse, un om care îl cunoștea prea bine și ar fi putut să-i spună o vorbă, fiindcă nu avea motive să se ferească; nu socoti însă potrivit să se arate și să înceapă o convorbire, fiindcă atenția lui era îndreptată în altă parte. Venise tiptil după Uică, ferindu-se pe lângă stivele de lemne, pe după vagoane, printre feluritele vase, iar acum stătea la pândă în umbra unei șalupe, la vreo zece pași de baracă.

Ușa barăcii se deschise, cineva își scoase capul și întrebă cu un accent care îi dovedea originea grecească:

— Unde esti, Vlasi?

Paznicul răspunse din umbră:

— Aici, domnu’ Lalachi!

— Ce-a bușit asa?

— Nimic; a trecut unu și s-a împiedicat de o tablă…

Acum se făcuse liniște, paznicul se așezase la loc pe buștean și începuse iar să picotească. Omul ascuns ieși de după șlepuri și, luându-și mersul cel mai firesc, trecu prin fața barăcii, ca orice drumeţ; era înalt și mlădios, tânăr, după cum punea pasul. Când fu la lumină se uită stăruitor pe fereastră, și-atunci i se desluși fața; și Marchidan și Uică ar fi fost foarte surprinși să-l vadă, fiindcă ar fi recunoscut în el pe Firicel, tâmplarul modelist de la șantier.

Flăcăul merse așa vreo sută de pași, apoi se întoarse și trecu încă o dată pe la fereastră, gata să sară în umbră dacă ar fi auzit scârțâitul ușii. Ajungând la vechiul lui adăpost, se ascunse din nou după șalupă și rămase la pândă…

În acest timp, Matei își continua drumul, la lumină, în lungul căii ferate, urmărit de o nedumerire firească. Nu i se părea prea ciudat că Marchidan îi dăduse un teanc de bani omului cu sprâncenele stufoase; poate se împrumutase de la el, și azi îi plătea, fiindcă își luase leafa. Totuși, întâlnirea lor noaptea, apariția lui Uică, atmosfera tainică îi puneau în mișcare imaginația… Avea de gândit, de cercetat — această întâmplare nu trebuia uitată. Bizară trinitate!

Așa, frământându-și mintea, se pomeni la vadul Ghelarului, și atunci gândurile îi fugiră în altă parte. Ardea același bec pe stâlp, nu se vedea însă barca. Se apropie de țărușul unde fusese legată, văzu în mâl urme de etravă. Poate plecase de curând — ascultă pe apă… Dar oare, cât e ziua de lungă, într-un loc acostează o singură barcă?

Nu se auzea zgomot de vâsle; doar valurile — și dincolo, un întuneric greu, deplin, definitiv, ca o mare de tuș înghețată, acoperea balta.

Barca fusese aici, plecase de o jumătate de oră, însă cu unchiul Mihalis: trebuia să se întoarcă, nu putea să lase șlepul singur, noaptea. Ana Odeta rămăsese la spital: Pepa se stingea, nu credea nici un doctor că o să mai apuce toamna. Trupul ei se lupta din greu să mai trăiască — totul în ea era supus unei distilări ciudate; își pierdea greutatea constant, ca rotirea ceasului, fără să știi care-i poarta pe unde se duce viața. Se făcuse mică, așa cum fusese odată, la o vârstă a copilăriei, de neimaginat astăzi — i se subțiase obrazul, parcă și oasele craniului se strângeau în ele, de la o zi la alta; nimeni n-ar fi putut să recunoască în ea nu pe Pepa, măcar o făptură omenească.

Ana Odeta ședea la căpătâiul patului, veghind-o zadarnic: bolnava n-o mai recunoștea, n-avea nici o dorință, nici o nevoie, nu putea să deschidă ochii, să vorbească, își încheiase socotelile cu lumea aceasta, și cu șlepul, și cu Dunărea, care o legănase. Dar fata rămânea acolo, cea care trebuia să trăiască, într-o confruntare sinistră și inutilă. Inima ei era vie — dincolo de ferestre era numai viață…

Cocoș avusese de îndeplinit o misiune suplimentară, foarte delicată, și mai ales tainică. O treabă între bărbați — înțelegea situația: atât ți s-a spus, atât faci, nu întrebi nimic, nu sufli o vorbă mai departe…

Drumurile lui la Reșița nu erau o desfătare, degeaba îl pizmuiau unii: te plimbi cu trenul, dormi la hotel, mănânci la restaurant, pe seama statului, și-ți merge leafa! E altceva decât să bați cu ciocanul!

Pizmașii nu știau că drumul în tren, noaptea, era o caznă: să dormi în capul oaselor, să te înghesuiască unul, altul, să te scoli ca să dai locul unei cucoane cu copil în brațe… Frumușică, durdulie cucoana, dar copilul i l-a făcut altul! Te ridici, stai în picioare, pe coridor, până îți amorțesc toate, te uiți pe geam în compartiment: cucoana doarme în lumina albastră-palidă, iar cel de alături îi simte căldura, șoldul și coapsa, pe gratis. Te ridici tu, ca să se bucure altul!

Mâncare la restaurant? Ce restaurant!? Un codru de pâine și-o bucată de salam, sau de slănină; înfuleci pe apucate. Ehei, tovarășilor care stați la masă cu farfurie în față, nu stârniți mânia cerului, că la Reșița nu-i Fănică bucătarul să vă hrănească!

Hotelul?… Nu, e fără baie, fârtaților! Vii pe la miezul nopții, ai jucat table cu șeful expediției, funcționar mărunt, dar de el depind multe, ai băut rom, o jumătate de kilogram, ți se învârtește capul, ptiu! — cum poți să bei otrava asta? Și îl plătești tu; să vedem, pe urmă Mititelu îți decontează paguba? Cum s-o deconteze? Ce, șantierul trebuie să-ți plătească patima? Se cheamă că ești bețiv dacă pui o jumătate de rom la o masă; mai bine taci și scoate din buzunar, că d-aia ai misie! Bine, ducă-se dracului!…

Mai trebuie să prelucrezi și un impiegat de la gară, mâine la prânz e liber, îl poftești la masă; ăsta nu bea rom, bea Fetească de Târnave, sticlă de trei sferturi, lunguiață; te uiți la ea cum se golește, chelnerul toarnă, ce-i pasă?!

— pui mâna pe gura paharului, „nu, mulțumesc!“ — lasă să-l adape pe celălalt, uite cum bea, al naibii, feroviarul! A, e liber astăzi, poate să-și umezească buretele, parcă-i cămilă, bagă în el să aibă cât ține deșertul. „Mai dă un sifon!“, zici tu. — „Și-o sticlă, Ionele!“, strigă el. Chelnerul îl cunoaște, se înfățișează îndată, poc, trage dopul și toarnă — ho, pune-i și sifon, că altfel mă dai gata! Te cauți în buzunar, îți socotești cheltuielile, oare ajung banii?… N-ai încotro; dispoziția e dispoziție, vagoanele sânt repartizate, dar n-au unsoare la osii — cum vine asta? Iac-așa: trebuie un pic de bunăvoință. Bine, hai să le ungem cu Fetească de Târnave! Toarnă, băiatule!

Te-ai aranjat și cu gara, mai rămâne un mușteriu pentru deseară, ăsta nu-i băutor, îi place cafeaua, de care s-o găsi, de orz, de năut, de cicoare, numai să fie neagră, să te amăgească — și o sorbăie, și suge din țigară, și-i pisălog, nu se grăbește să se ducă la culcare, e certat cu nevasta; iar tu trebuie să-l asculți: „Și cum îți spuneam, dragă domnule…“ Nevasta cântă la pian, de-aici vine neînțelegerea și drama… Asculți, dai din cap, ți-e gândul în altă parte; oare or fi terminat dimensionarea tablei? El vine mai aproape, peste masă, te apucă de nasture: „Spune și dumneata, dragă domnule, am sau nu am dreptate?“ — „Desigur, tovarășe!“… „No, atunci, mai bem o cafea?“ Cine s-o bea? El, Cocoș, își bea necazul, și-i obosit, și-l dor oasele — și mâine la cinci trebuie să fie în picioare…

În sfârșit, la unu și jumătate, după ce și-a condus oaspetele, urcă în cameră, aprinde lumina: o ploșniță pe pernă îl privește înciudată… Ăsta-i hotelul; un robinet picură toată noaptea, pe la trei te sucești, buff — cade patul… „Și pentru ce toate astea, tovarășe Cocoș?“ ar putea să-l întrebe cineva, bunăoară Ițu Florin, fiul, care acum lucrează la altă născocire, singur, fără taică-su.

Cocoș îi dă târcoale când migălește, foarte interesat de viitoarea inovație: o mașină, manuală deocamdată, pentru îndoit tablele în gurnă. Tot o jucărie și asta: un șablon concav jos, făcut după formă, cum l-a dat trasajul — peste el așezi tabla. Alt șablon, convex, deasupra, pe care îl apropii și-l presezi, învârtind trei vârtejuri, puse la distanțe egale. Iar tabla, în loc s-o îndoi anevoios, cu ciocanul, iese netedă, frumos curbată, fără deformări: în zece minute e gata, câștigi patru ceasuri! Simplu, frumos, elegant și practic! Cât costă? Nimica toată! Bravo, frate!

Ițu Florin nu-l întreabă nimic, cum nu-l întreabă nici alții, dar dacă l-ar întreba unul de ce se zbuciumă atât, Cocoș ar putea răspunde astfel:

„Pentru că asta mi-e misiunea: să mă lupt cu năravurile vechi, să pun umărul, să împing, să ung osiile, numai să vină tabla! La ce trebuie? Știu, dar nu mă interesează. Și dacă n-aș ști, tot aș face treaba; dacă tovarășul Matei mi-a dat o sarcină, mort, copt, o duc până la capăt…“

Știa mai tot șantierul acum ce-l lega de director, căruia de la paisprezece ani îi tot fusese în preajmă. Cui vroia să-l asculte, Cocoș continua să-și povestească viața, pe frânturi, fiindcă tocmai când se înfierbânta mai tare își aducea aminte că are de făcut repede o treabă. Dar la primul prilej, o relua fără multe invitații, repetându-se câteodată, ca toți guralivii care uită mâine ce-au spus astăzi.

— Ei, și ce-a mai fost după aia?

— Când cu șeicul de la Alep?

Șeicului de la Alep se lăudase Cocoș că-i furase nevasta… Adică, mai întâi îi luase o capră, nu ca s-o vândă, nu ca s-o mulgă — s-o aibă mascotă pe vapor, hoție dezinteresată… Prinzând șeicul de veste, cât încă vaporul nu plecase, i-a adus și țapul caprei, să nu-i despartă, și i l-a dăruit, cu inima generoasă. Povestea nu se sfârșea aici, dar oamenii nu credeau, prea era cusută cu ață albă! Capra și țapul, să zicem! Cum rămânea cu nevasta? Oricât l-ar arde soarele în țeastă, nici un om și nici un șeic nu ajunge în halul ăsta! După ce te prinde în grădină cu femeia lui, noaptea, pe lună, în loc să-ți taie capul, zice: „Hai înăuntru, efendi, mai am încă șase“.

— Cu șeicul mai slăbește-ne, nene Cocoș! Spune ce-a fost mai departe, după ce v-a ascuns hamalul, când cu Corina, că doar n-oi fi uitat-o!

— A, când am fugit din Constanța? Păi știți că ne-am urcat pe un vapor sârbesc… Pe urmă am ajuns la Stambul, nu de-a dreptul, și-acolo am stat trei luni la răcoare: așa se zice, dar era cald al dracului! Și-am mâncat la halva cu lipie până ni s-a făcut greață.

— La răcoare? Adică la închisoarea turcească?

— Întocmai!

— Dar pentru care pricină? Ai furat iar vreo capră?

— Ce capră? Parcă de capre ne ardea nouă? Trebuie mai întâi să știți ce-am pățit cu vaporul…

Petrolierul sârbesc Dubrovnik naviga noaptea, aproape de coastă, la sud de Cavarna — era la 14 spre 15 august 1936… Fugarii stăteau ascunși într-

o barcă de salvare, sub tendă; pe un petrolier e mai greu să găsești unghere tainice, te înăbușă aburul benzinei, amețești, adormi și nimeni nu te mai deșteaptă; trebuie să stai afară, la aer. Aveau pesmeți și două sticle cu apă. Navigau de la cinci după amiază; pe la unsprezece noaptea, mașinile și-au schimbat mersul deodată; turație mică, atât cât să poată asculta cârma — ce-o fi însemnând asta? Încolo liniște, nici un semn de panică, oarecare glasuri — și gata. Curând, fochistul care-i ascunsese s-a strecurat la ei, să le șoptească:

— Se încurcă treaba!

— Dar ce e?

Vorbeau un fel de grecească, singura limbă comună, pe care o rupeau cei doi și gazda.

— S-a primit o radiogramă de la Constanța, cere să stopăm și să indicăm poziția: vine un torpilor să ne caute.

— N-au nici un drept! Am ieșit din apele teritoriale!

Vorbele acestea de protest le spunea cel mai vârstnic dintre fugari; îl chema acum Matei Petre — tot mecanic, după cum se vedea din acte. Nu-l întrebase hamalul ce alt nume i-ar place, nu era pe alese, îi dăduse și el hârtiile avute la îndemână; dar parcă pe copil, când îl botează, caută cineva să-l întrebe cum ar vrea să-l cheme în viață? Numai că, în cazul de față, cel puțin numele de botez adus de soartă se potrivea cu cel vechi, de acasă.

Pe al doilea fugar îl chemase până atunci Cocoș Alexandru; tovarășul lui îi spunea Cocean — de ce naiba? Livretul de marinar pe care i-l dăduse hamalul era eliberat de Republica Franței, prin direcția portului Le Havre, și-n el scria: Andrée Petitmonnaie. Nume caraghios, mai degrabă poreclă, citindu-se „Ptimoné“ și însemnând în limba noastră „bani mărunți“ — mărunțiș, mai pe scurt. Numele nu-i plăcea lui Cocoș, fiindcă avusese nenorocul să se potrivească prea bine cu statura unui om scund; să fi zis că-i fusese ales — poruncit! Iar de pronunțat, îl pronunța în felul lui „Timonè“ înlăturând consoana de la început, nefiindu-i limba deprinsă cu asemenea răsuciri galice.

Dar lăsând la o parte numele, pe care cu tot necazul avea să-l poarte de atunci înainte mult timp, deocamdată era vorba cum să scape de torpilorul pornit pe urmele lor. Cunoșteau amândoi legile internaționale, n-avea nimeni dreptul să-i ia de guler și să-i întoarcă în țară; nici autoritățile turcești, la Constantinopole, nu puteau să-i extrădeze. Însă când un căpitan

de vas vrea să-și facă treaba, să se întoarcă peste o lună la Constanța, să-și încarce tancurile, nu se cuvine să se pună în răspăr cu autoritatea românească!

— Căpitanul crede că îl bănuiesc de ceva contrabandă, a dat poziția și așteaptă, zise fochistul mai departe. Dar cu siguranță că pe voi vă caută!

— Un torpilor, Matei! Mare cinste ne face! încerca să glumească Cocoș, deși era alb ca rochia de mireasă și dârdâia ușurel, de tremura barca; nu doar frica, ci și frigul; se pornise un vânt rece, de la nord, intra pe sub tendă, începuse să ridice berbeci și să șuiere subțire printre șarturi.

— Cinstea nu-i pentru noi! zise celălalt. Vor să ne înhațe ca să prindă pe alții.

— Dar ce-au ei cu Corina? Doar nu-i vas românesc, să-i doară că le-am tăiat axul!

— Nu de axul Corinei le pasă! Le pasă de unde au pornit toate astea! Și-acum ce facem, frate?

Fochistul era un om de ispravă, nu-și pierduse capul, pesemne hamalul care-i adusese aici avea cu el înțelegeri mai vechi, trainice, îi întrebă, repede, tot în șoaptă:

— Vreți să vă predați? De găsit au să vă găsească, vin la sigur, n-am unde să vă ascund, decât să vă înecați în benzină.

— Mai bine ne înecăm în mare. Cam unde sântem?

— În dreptul Burgazului.

— Cât să fie până la coastă?

— Zece-cincisprezece mile.

— Cocean, mergi cu mine, sau vrei să te-nhațe?

— Merg!

Unde, cum? Nici măcar nu știa să înoate; sânt mulți marinari care au păcatul ăsta. Dar ce putea face?

— Atunci, barca la apă!

Barca de salvare e pusă în așa fel, ca s-o cobori într-o clipă, ușor, fără complicații. Tenda jos, împingi gruile, stă în văzduh, deasupra valurilor, dezlegi parâmele palancurilor și le filezi ușurel, fără să te ajute nimeni de sus; cine ar mai avea timp să te ajute în caz de naufragiu?

— La Burgaz să mergeți la cafeneaua Roza, să întrebați de Vanciu! mai zise omul care-i veghease. Spuneți Dubrovnik, și-o să înțeleagă. Țineți tot cu vântul în stânga. Mai încolo o să vedeți farul.

Vaporul sârbesc rămăsese în urmă, duduiau slab mașinile, creștea briza, biciuia obrazul, săreau berbecii pe de lături, începeau să behăiască.

— Trage, Cocean, că ne ia naiba!

Nici o naibă! Noaptea era întunecoasă, până să ajungă torpilorul, până să abordeze, până să vadă că lipsea barca, ajungeau departe; unde să-i caute?!

Dar o primejdie rămânea, mai a dracului: curând vântul de nord începu să șuiere, apoi să mugească — furtuna de la mijlocul lui august. La un timp izbucni o lumină în spate: lampa de semnalizare din vârful catargului începuse să clipească, pe urmă un reflector, departe, fulgeră noaptea.

— Cocean, ne duce vântul la dracu!

Într-adevăr, după cum se vedeau luminile, alunecaseră mult spre sud, deși vâsleau spre apus de se îndoiau ramele. Nici urmă de far; doar marea, înfuriată, și vântul, aruncându-le pachete de apă în față.

— Nu ți-era frică, tovarășe Cocoș?

— Parcă mai știu ce-mi era? De dârdâit dârdâiam; să-mi fi fost frig, să-mi fi fost cald? Ud până la piele eram; să fi fost nădușeală, să fi fost apă? Tot ce știu e că trăgeam la rame, și icneam, golindu-mi stomacul…

— Adică aveai rău de mare?

— Păi de ce să nu am? Cu zgâlțâiala aia crezi că-i scutit cineva? Parcă îmi umblau zece șobolani în burtă, și toți mă râcâiau, numai că de ieșit ieșea doar pesmete cu apă!

— Și v-ați chinuit mult așa?

— Păi mult: de pe la unsprezece noaptea, până a doua zi seara, la șapte. N-am ajuns la Burgaz, n-am văzut nici far, nici coastă; când s-a luminat de ziuă era numai marea cu valuri cât casa. Să vâslești, la ce-ar ajuta? Dârdâiam, aruncam apa afară din barcă și din stomac. În barcă, înțeleg, venea pe sus, dar în stomac de unde, că nu se mai termina?!… Uite așa ne-am chinuit, până pe la patru după-amiază; atunci am văzut pământul, o coastă de nisip joasă. Tovarășul Matei s-a uitat bine, de pe o creastă de val, și-a zis: „Să știi că n-ajungem la Burgaz; asta-i coasta turcească!“ Nu mai aveam putere să ne luptăm cu valurile; ne-am legat cu parâmele de bancuri și-am spus: „Cum ne-o fi soarta!“ Am stat întinși așa, ca în saramură, nu mai aveam nimic în burtă, simțeam că mă sfârșesc, fără vlagă. „Încearcă să dormi! m-a sfătuit tovarășul Matei. Păstrează-ți puterile, nu se știe ce ne așteaptă!“ Cum să dormi învelit în apă? Eu am un obicei prost, dorm cu gura căscată; îndată ce încercam să ațipesc, mă pomeneam izbit de un val

peste față și înghițeam saramură cum înghit unii bere din halbă. Ptiu, du-te dracului! El a dormit vreo două ceasuri; și-a pus capul pe copastie și-a început să-i tragă la aghioase. Cum, nu știu — pentru mine-a rămas taină. Păi închipuiți-vă, mă fraților, barca plină cu apă — de scufundat nu se scufundă, știm, are chesoane, bună treabă! Dar să stai așa, ca în cadă, și să te prăvălești, alivanta, când pe o parte, când pe alta, gata să cazi ca din leagăn, să te smucească valurile, să-ți spele obrazul — și nu cum te-ar mângâia maică-ta — iar tu să dormi, ba încă să și sforăi, să scuipi apa ca balenele, când pe nas, când pe gură, asta eu cred că-i peste înțelegerea omului! Pe la șapte seara am ajuns — era să zic cu bine — așa-i obiceiul povestitorului. Marea se potolise, dar norocul era altul, că n-am nimerit în stânci, ci pe plajă, buf, buf de două ori, de trei, mă țineam de barcă, la ce mi-aș fi dat drumul? Ca să văd cum îi vine omului când se îneacă? Mulțumesc, n-aveam ambiția asta!… Uite-așa ne-am pomenit pe nisip și ne-au luat turcii în primire, soldați, nimerisem în zona fortificată, spionaj, înțelegeți, ne-au dus la o baracă, un fel de pichet, ori post de comandă, ne-au ținut trei zile. Mâncare ne dădea, dar numai pilaf cu seu de berbec; râgâiau turcii după masă de parcă aveau cimpoaie în burtă! Ne-am certat cu ei, ne-am rugat, i-am amenințat — degeaba. „Cine sânteți?“ — „Marinari; iată, avem acte!“ Se udaseră livretele, dar erau ale noastre. — „Ce căutați aici?“ — Să le spui că ai naufragiat? Se află în două ceasuri, te mai faci și de râs; un vapor e un vapor, se știe oricând de rostul lui. Atunci? „Spioni!“ — zic turcii. Și sună telefonul, și aleargă ștafetele… A doua zi a venit un ofițer cu grad mare, poate colonel, nu cunosc gradele lor; avea cizme scurte și pantaloni bufanți, cu vipușcă roșie, croiți larg, să mai fi încăput în ei încă un turc, măcar sublocotenent…

— Dar ia spune drept, nea Cocoș, ceva, așa, n-au încercat nimic, știi, ca la turci?

— Ba mi-a dat târcoale colonelul, nu că vreau să mă fudulesc, pe tovarășul Matei nu l-a plăcut, prea era slab și negru, ei au altfel de gusturi. Eu eram bălan și grăsuț; zice turcul: „giugiuc, alb, gras, bun!“ Și ochi dulci, și mâna pe umăr, apoi pe mijloc, aferim, aferim! Nu-l bănuiam de nimic, ziceam că vrea percheziție, de, dreptul lui! Însă tovarășul Matei o dată s-a răstit la el: „Ia mâna, păgânule, sictir!“

— Asta în ce limbă i-a spus?

— În românește, dar a înțeles turcul numaidecât.

— Va să zică, mai au și azi asemenea obicei! Nu l-a stârpit Ataturk?

— Ba da, dar numai la civili, iar în armată doar la gradele mici. Pe noi, după alte două zile de așteptare, ne-au urcat turcii pe catâri, ne-au legat la ochi și ne-au dus așa până la Stambul. Acolo ne-au închis, nu la pușcărie, ne-au băgat într-un hotel împuțit, într-o cameră la etajul cel mai de sus, cu pază la ușă; pe geam nu puteam sări. Așa ne-au ținut aproape trei luni, plesneam de căldură, ne bătea soarele în plin, noaptea ne războiam cu ploșnițele — câte, nu vă mai spun, alt neam de ploșnițe, mai lunguețe, ca bobul de orz, numai că de trei ori pe atât… De mâncare, cumpărați ce poftiți: ne dădeau la amândoi cincizeci de piaștri pe zi, ne lua paznicul halva și lipie; de pilaf și de berbec eram sătui, iar pentru altceva nu ajungeau banii; jumătate din ei trebuia să-i dăm bacșiș.

— Cui să dai bacșiș când ești închis?

— Bunăoară, paznicului, în primul rând; așa-i obiceiul la turci. Am strigat noi, am cerut să ne trimeată avocat, să ne spună de ce sântem învinuiți — ioc, nici un cuvânt! După două luni am făcut greva foamei — afară începea să se lase frig, am răbdat zece zile, lasă că ne era și lehamite de halva. Stăteam întinși în pat toată ziua, vlăguiți, se uitau ploșnițele la noi chiorâș — înțelegeți, nu mai aveau sânge de supt — al dracului le-am chinuit! Și dacă au văzut ei așa, s-au luat cu binișorul pe lângă noi, ne-au adus ceai, pe urmă biscuiți, portocale, grepfruit și ne-au făgăduit că ne eliberează curând, să mâncăm, că pe urmă n-o să fim în stare să mergem pe drum. Și ne-au eliberat pe la începutul lui noiembrie, s-au ținut de cuvânt, ne-au dat și actele și câte zece lire și ne-au spus: „Căutați-vă vapor și duceți-vă unde-o-ți ști; până mâine la prânz să nu mai fiți aici!“ Adică terminaseră cercetările, se văzuse că nu spionam nimic, n-aveau dovezi, încolo, nu-i privea ce făcusem noi la Constanța, sau în alt loc. Vapor să ne îmbarcăm n-am găsit în scurt timp, cum ne-au poruncit; ne-am dus cu un barcaz până la Salonic, acolo am intrat într-un șantier; pe-atunci n-aveam mare pricepere, ajunsesem și cam plăpând, m-au pus la vopsit…

— Și tovarășul Matei ce făcea?

— Păi… tot director, ca aici!

— Măi tovarășe Cocoș, nu le mai înflori!

Cocoș se cam supăra când îl prindeau cu asemenea născociri; dacă ești ascultător bun, se cade să nu te legi de orice amănunt. Pe care povestitor îl rabdă inima să nu pună ceva și din închipuirea lui? Nu fapte — atunci se

cheamă că nu povestești cinstit —, ci doar floricele, mai înviorezi oamenii, îi faci să râdă, cu bună știință, pentru asta nu te numești mincinos; alteori te ia gura pe dinainte, n-o poți pedepsi pentru un cuvânt…

Ascultătorii rămâneau zgândăriți, în ziua aceea nu mai aflau nimic, îl mustrau pe cel ce se băgase în vorbă nepoftit. Dar a doua zi, sau mai târziu, când avea iar timp, Cocoș uita necazul și își relua povestirea din vechiul loc: cum au lucrat ei în șantier la Salonic, până primăvara, când au găsit vapor și s-au îmbarcat la mașini, unde era rostul lor. Și-au navigat cu acel vapor englezesc numit Neptun, dar căruia englezii îi ziceau Niptn, din primăvara anului 1937, până în ‘39, când s-au pomenit că merg la Dunăre, fără să-i întrebe nimeni dacă doresc sau nu. Poate istoria veche era uitată acum, se întâmpla în țară mare balamuc, prin martie se mișcase armata, nemții ciopârțiseră Cehoslovacia, acum vroiau de la noi concesiuni, petrol, grâu, dar nu ca negustori — ca stăpâni. Le căpătaseră ori nu, știa guvernul, situația părea că s-a liniștit, liniște cu arma la picior și cu ghiuleaua în tun. Cui să-i pese de doi fugari bănuiți că ar fi comuniști și că ar unelti? Așa gândeau fugarii, necunoscând ce punea la cale guvernul român. „Dacă mai avea cineva minte din câți țineau soarta țării în mâini, își ziceau ei, apoi atunci se cuvenea să aibă teama nemților, în schimb să-i îmbuneze și să-i strângă în jur pe toți care se numeau antifasciști.“

Era în iulie, pe la sfârșit, au mers drept la Dunăre. — „Unde, tovarășe Cocoș?“ — „Păi tocmai aici!“… Aveau de descărcat marfă, valonee, pentru tăbăcării, luată de la turci. Aici, când să manevreze ca să intre în docuri, din vina cui, a necui, s-a lovit elicea de un pilot ascuns sub apă; pilot gros de picipain, de la vechiul dig — și s-a făcut praf elicea, pilotul nu. Ca să trimită elice de la Liverpool trece timp! Abia peste șase săptămâni a venit — pagubă mare să aștepte vaporul atât, dar se prevedeau pagube mai mari, în curând; un cargo vechi, de 2 500 tone, nu interesa pe nimeni prea mult.

Au stat în docuri tot acest timp, pe fugari nu i-a supărat nimeni, la început, dar cu primele zile din septembrie socotelile s-au cam încâlcit. Începuse războiul, nemții îi pisau pe polonezi, stăteau pe linia Siegfried, gata să sară și la franțuji.

— Cocean, ia fă-te încoace! îl vezi?

— Îl văd.

Era într-o seară, cam spre amurg. Matei mergea des în oraș, se întâlnea cu unii, în ascuns, era încruntat, nu povestea nimic. De două zile băgase de

seamă că se ține unul pe urmele lui, un oarecare, puteai să crezi, gură-cască prin port — dar prea căsca gura la Neptun. Seara următoare, Matei își ia prietenul și-l trage într-un colț tăinuit.

— Cocean, noaptea asta trebuie să fug.

— Merg și eu!

— Nici nu se cade să rămâi aici; te-ar încolți să le spui unde m-am dus. Unde mă duc, nu trebuie să știi; tu unul du-te acasă, adăpostește-te acolo un timp, n-o să se ia nimeni de tine, dacă n-ai să te-arăți prea mult.

Asta însemna să stea cuminte, la părinți, și să tacă mâlc… Și-au plecat dimineața, pe lumină, după cumpărături, nu amândoi o dată — pe rând.

— Cocean, să stai acasă, cum ți-am spus; poate într-o zi o să-ți trimit un cuvânt. Să fii gata să-mi dai o mână de ajutor dacă o trebui!

Cocoș a făcut întocmai cum fusese povățuit, nu s-a luat nimeni pe urmele lui; s-a dus la gară, după ce a ocolit tot orașul, când în tramvai, când pe jos, trăgând cu ochiul în jur. S-a urcat în tren, a coborât la Barboși, după un ceas a plecat spre Tecuci, de-acolo la Adjud, unde iar s-a dat jos, cu ochii în jur: nimic! Peste două ceasuri a venit trenul lui, iar noaptea a ajuns acasă la părinți. A rămas acolo până în 1943, era război, prin sat — bărbați puțini.

— Câți ani aveai atunci, tovarășe Cocoș?

— Fă și dumneata socoteala: dacă azi am treizeci și unu, doar știi…

— Înseamnă că aveai douăzeci și șase.

— Pesemne că atât.

— Și cu armata cum ai făcut?

Iată o întrebare la care nimeni nu s-a gândit! Ce-o să mai răspundă Cocoș acum? Pare cam încurcat, se uită mai mult în pământ.

— Cu armata?… Păi eram scutit!

— Nu zău?! Dar cum? După câte am înțeles, la vârsta recrutării dumneata fuseși pe drum.

— Chiar așa, m-au dat nesupus. Dar îndată ce m-am întors, m-am dus la Cercul de recrutare, la Bacău, și-n două zile m-au și scutit.

— Fugi de-aici!… Pe care motiv?

— Oi fi avut eu un motiv. Dacă nu mă credeți, nu mai spun nimic!

Sar ceilalți din jur:

— Spune, tovarășe Cocoș!

Cocoș nu mai spune nimic azi: pare cam plictisit. Dar își reia povestirea chiar a doua zi:

— Venise anul ‘943, parcă aici am ajuns. Războiul se întorsese, fugeau nemții din Rusia cu cizmele în mâini…

Într-o noapte, prin martie, nu se topise încă zăpada pe munte, a auzit Cocoș câinele hămăind; hămăia și în alte nopți, dar acum parcă îi dădea presimțiri; s-a strecurat pe prispă, a tras cu urechea: câinele hămăia la gardul din fund. S-a dus, l-a liniștit.

— Care ești acolo?

— Cocean, eu sânt!

Chiar dacă n-ar fi recunoscut glasul, cine-i mai spunea Cocean, lui? Acasă îl chema Sandu, pe vapor Timonè — mărunțiș.

— Matei! Credeam că ești închis!

— Am fost, dar sânt liber de două săptămâni.

Fugise de la Târgu-Jiu.

— Și cu ce treabă pe aici?

— Am venit să pescuiesc păstrăvi în Trotuș!

Nu venise singur, ci cu încă trei inși; acum așteptau undeva, mai departe, ascunși. Era și Donos printre ei, îmbrăcat cu vesta de piele pe care-o mai purta și azi în șantier — om păstrător și chivernisit.

Fugarii căutau adăpost, nu mai mult. Dac-a văzut așa, Cocoș n-a stat la gânduri, s-a dus cu ei în sus, pe râu, știa unde să-i țină ascunși…

— Și ce făceau acolo?

— Păi n-ai auzit? Prindeau păstrăvi în Trotuș!…

În ultimele zile însă, de când cu acea misiune delicată despre care s-a spus, Cocoș avea mai puțin chef de povestit. Îl stăpânea un gând mărunt, dar nesuferit: Ilie Conțu îl rugase să-i cumpere de la București o sticluță de parfum. Nimic ciudat,— nu întrebi un cuvânt, nu sporovăiești, faci treaba și rămâi mut. Nu cumpărase în viața lui parfum…

Și de-atunci, oriunde s-ar fi dus, orice-ar fi făcut, îl urmărea acel gând: pentru cine era sticluța de parfum? Nu c-ar fi avut suflet de mahalagiu, să se bage în treburi care nu-l privesc; dar cu sufletul prefăcut într-un imens microscop, care mărea numai o imagine, aceea aleasă de el, ducând-o până la a-i acoperi întreg câmpul vizual, ba chiar mai mult, se temea că o singură ființă din șantier putea să inspire cuiva un asemenea gând. Sânt împrejurări când și omul cel mai cu judecată se pomenește orbit; adică nu-i venea în minte altă făptură omenească în stare să inspire astfel de gest, lui Ilie Conțu

sau oricui, decât aceea pentru care și el, să fi avut asemenea îndrăzneală, ar fi cumpărat o sticluță de parfum…

De unde să știe că sticluța de parfum, comandată după multă șovăială, după multe îndoieli și spaime, zăcea și azi în sertarul lui Ilie Conțu, la fund, sub toate dosarele, la locul cel mai ascuns?… Sânt oameni care, speriindu-se de o îndrăzneală nepotrivită cu firea lor, mult timp după aceea rămân la pândă să vadă dacă nu simte, dacă nu bănuiește nimeni nimic; li se pare că stau despuiați în văzul lumii și oricine le poate citi gândurile ca printr-un trup străveziu. Așa fire de om era și Ilie Conțu — și-aveau să treacă săptămâni până ce el să se reculeagă.

Cocoș, atât de frământat în acele zile, de unde să știe că la fel se frământa și șeful serviciului administrativ?

În ziua aceea, pe la sfârșitul lui august și către ora trei după-amiază, administratorul intră la director să-i raporteze despre o anumită situație. Firicel, care fusese cu el în birou de pe la două și jumătate, aștepta acum în anticameră, așezat cam stângaci pe un scaun. Secretara se uita la el pe furiș; frumușel băiatul, și foarte tânăr, dar nu prea avea situație. Și-apoi ei nici n-ar fi putut să-i placă meseriașii — tâmplar, mirosea a clei — păcat de ochii lui și de frăgezimea obrazului!

Ușa de dincolo se deschise; Ilie Conțu scoase capul:

— Ia vino încoa, tăticule!

Firicel se ridică, bucuros să scape de ocheadele secretarei, pe care le simțea fără să le vadă.

— El e, tovarășe director! zise administratorul, după ce închise ușa capitonată. Firicel Ion; mi-a fost ucenic…

— Îl știu! răspunse Matei, întinzând mâna tâmplarului. Stai jos, Ionică!

Dincolo, secretara își dregea obrazul, trăgând cu coada ochiului la clanță, să vadă când ar fi să se deschidă ușa. Dar clanța nu se mișcă până aproape de ora patru…

Era o discuție. Matei punea întrebări, intrigat, Firicel răspundea, iar Ilie Conțu, așezat numai pe marginea fotoliului, confirma, înclinând din cap, Administratorul și fostul lui ucenic urmăreau chestiunea mai de mult. Prima întrebare, Matei i-o pusese lui Donos, se împlinea o săptămână de atunci:

— Tu ai văzut un barcaz care se construiește în fața morii Papahagi?

— Da.

Donos nu părea surprins.

— N-ai idee al cui e? Mi se pare cam suspect; i-am zărit acolo pe Marchidan și pe Uică…

— Știu. Ilie Conțu o să ne spună tot, în curând.

Acum Donos nu era aici, plecase la județeană de la prânz. Și informațiile nu le dădea Ilie Conțu; ar fi putut, dacă vroia să se fudulească, dar el nu avea asemenea gând și, pe de altă parte, i se părea mai potrivit să lase cuvântul celui care le adunase. Iată dar ce aflase tânărul tâmplar până acum: barcazul care se construiește pe malul Dunării, în fața morii Papahagi, este al numitului Panait Lalachi, grec cu pașaport, fost proprietar al unei fabrici de uleiuri, naționalizată. Construcția se face sub pavilion grecesc, ca să n-o ia statul; ce șmecherie o mai fi și asta?! Are un motor „MZM“ de 90 de cai, nou — de unde dracu? nici nu i-au desfăcut ambalajul…

— Planurile sânt făcute de inginerul Marchidan?

— Da; am stat de vorbă cu marangozii, îl cunosc toți, el le dă indicații.

— Ce legătură este între Marchidan și acel Panait Lalachi?

— Lalachi l-a cununat; adică îi este naș.

— Se cunosc de mult?

— Da; înainte de a se duce la Politehnică, tovarășul Marchidan a lucrat un an la el în fabrică.

— Când are să fie gata barcazul?

— În două luni, spun oamenii; eu zic trei, după cum am văzut situația.

— Ce legătură este între Uică și Marchidan?

— Nici una!

— Ești sigur?

— Nea Matei, dacă n-o fi așa, poți să-mi tai capul!

Ilie Conțu se uită la tâmplar, mustrător și alarmat:

— Cum vorbești tu cu tovarășul director?!…

— Lasă, bre nea Ilie, că doar ne cunoaștem de mult!

Administratorul se bătu cu palma pe genunchi, dar Matei îl liniști, zâmbind.

— Ia, spune-mi, Ionică, dacă-i așa, ce căuta Uică în baracă?

— Avea de luat niște bani de la Panait Lalachi.

— Pentru ce anume?

— I-a furnizat scândură de stejar, cincisprezece metri cubi.

— De unde? Are Uică depozit de cherestea?

— Nu cred.

Ilie Conțu interveni, spumegând:

— Din șantier nu putea să scoată nici măcar o scândură. Sânt cu ochii pe el de la început.

— E adevărat! încuviință Firicel. Nu putea să scoată.

— Atunci ce credeți dumneavoastră?

— Nu știu, până astăzi, răspunse administratorul. Dar am o bănuială. Ar fi bine să-l chemăm pe tovarășul Cocoș încoace.

Cocoș fu chemat, i se cerură unele lămuriri în legătură cu fractele — scrisorile de trăsură care însoțesc vagoanele Ia Calea Ferată. Nimeni nu înțelegea deocamdată ce urmărește Ilie Conțu; bănuiala lui rămânea enigmatică…

Tovarășa Lenuța intră pe ușă, fără să fie sunată. Văzând-o, Cocoș își încreți nasul.

— Tovarăște director, începu secretara, mutându-și cu grație greutatea trupului de pe un picior pe altul, tovarășul Golgota vă roagă să poftiți la ședință.

— Ce ședință?

— Nu știu; dânsul a convocat tot șantierul acum, la patru!

În prima clipă, Matei se încordă și se aspri la față; pe urmă își aminti că, fiind sâmbătă, lucrul înceta la ora patru. Totuși, maistrul Golgota nu-i spusese o vorbă, deși îl văzuse toată dimineața. Strânse din dinți și izbuti să se stăpânească.

— Bine. Duceți-vă! Vin și eu îndată.

Cei trei porniră spre hală, unde se adunaseră oamenii. Cocoș nu prea cunoștea regulile de astăzi; așa o fi stat scris la carte, dar nu înțelegea cum un maistru, fie el chiar șeful, adică președintele sindicatului, poate să dea porunci peste capul lui Matei, cel mai mare dintre responsabili.

Intră la cazangerie, își făcu drum printre muncitori, nu cu dorința de a se arăta în față, ci ca să-și găsească un loc mai convenabil, de unde să vadă tribuna. Și-abia după ce se opri, fără să fi căutat anume acele coordonate ale spațiului, descoperi că alături, în dreapta, era fata de la trasaj — își lepădase salopeta, avea fustă de doc albastră și bluză albă, cu mâneci scurte, lăsând să i se vadă brațele, arămii și gingașe.

Ea întoarse capul, îi zâmbi, se trase puțin în lături, să-i facă loc, cu o bunăvoință care putea să te năucească, dar, oricât loc i-ar fi făcut, rămâneau tot aproape unul de altul; umerii numai că nu li se atingeau — Cocoș îi simțea căldura femeiască, dulce și molatică, semănând cu căldura pâinii proaspete.

Se sfârșise tălăzuirea din hală, maistrul Golgota se urcă pe estradă, cu șapca dată pe spate, urmat de vreo șapte-opt inși din comitetul de întreprindere; după ce aceștia îl încadrară, își dădu lui însuși cuvântul și începu să vorbească, în timp ce Firicel, sosit cu puțină întârziere, se urca și el la tribună.

— Tovarăși…

Cocoș nu mai știa pe ce lume se află, nici nu îndrăznea să răsufle ca nu cumva să se rupă vraja care-l învăluise; trăgea pe furiș cu ochiul în dreapta — ce fericire ar fi fost să țină ședința până seara, până a doua zi dimineața, să nu se mai termine niciodată! Unde mai văzuse el o gură ca asta, o visase? — cu buzele îndepărtate puțin, pândind parcă, așteptând pe cineva să i le strivească, să stoarcă din ele sucul dulce și acid al dragostei. Și nasul, cam scurt, părând de aceea cârn și obraznic, în vreme ce ochii și restul chipului ei păstra o sfială luminoasă, sfiala căprioarei care vine la pârâu să bea apă! O avea în minte de mult, își dădea seama abia în clipa aceasta, când se ivise prilejul s-o privească — dar de unde? — altfel nu se putea decât c-o visase.

— Tovarăși, zicea maistrul Golgota, cu emfaza lui cunoscută, care îi amețea pe oameni, în două luni câte au trecut de la reorganizarea șantierului, colectivul nostru a avut primele succese, datorită îndrumării înțelepte a partidului și devotamentului, patriotismului vostru, clasa muncitoare…

Succesele le știau toți: se terminaseră cele cinci pescadoare, mergea bine reparația la șlepuri și ceamuri, se construia cala și o hală nouă pentru cazangerie, erau aproape gata cantina și baia, muncitorii aveau de lucru fiecare; restul deocamdată doar plutea în aer.

Însă nu pentru enumerarea realizărilor se făcuse adunarea, ci pentru a se critica aspru lipsurile și greșelile. Sfârșind deci cu partea bună, maistrul Golgota se încruntă și își roti ochii asupra mulțimii, ca și cum i-ar fi căutat pe vinovați, să-i prindă cu cârligul și să-i tragă la lumină, cum face pescarul cu peștele care-i pică în undiță.

— Dar ce folos, tovarăși…

Primul de care se legă fu Ilie Conțu: că s-a rupt de mase, stă în birou, folosește mașina șantierului în scopuri personale…

Iarăși?! De când îl criticase Donos, Ilie Conțu nu se mai urcase în mașină…Dar nu era asta toată vina pe care Golgota i-o punea în spinare; ce-i cu porcii, cine a întocmit tabelele, după ce criteriu au fost repartizați oamenilor?

— După cum s-a înscris fiecare!

— Tovarășe Conțu, nu ți-am dat cuvântul! Ai să vorbești la urmă!

Da, după cum s-a înscris fiecare, dar de ce unii au căpătat porci grași, de rasă, iar alții niște stârpituri care abia se țineau pe picioare?

Uitându-și vecina, Cocoș izbucni, indignat — el adusese porcii, el îi alesese, unul câte unul:

— Nu-i adevărat! Asta-i o minciună!

Capetele se întoarseră spre el, se auziră murmure, poate nu-l dezaproba nimeni, muncitorii îl cunoșteau și îi arătau simpatie, totuși îndrăzneala lui nu era prea bună.

— Dumneata să taci, că nu te-a întrebat nimeni! îl opri președintele, cu mânie.

Cocoș tăcu, spumegând; era prea scund ca să vadă în juru-i, dar se întrebă: „Matei n-a venit oare? Unde este, cum poate să rabde atâta nedreptate și grosolănie?“

Matei venise, însă nu se dusese în față; rămăsese lângă ușa halei.

Ilie Conțu nu scăpă ușor: nu mai înțelegea nimic, îi venea amețeală. Lemnele după ce criterii se împart oamenilor? Cooperativa de ce nu merge bine?

— Ce, nouă ne trebuie fulare și pantofi de damă? Acadele, rahat și alte zaharicale? Scobitori, muștar și compot de pere?… Stofă groasă, tovarășe Conțu! Bocanci, americă, să-și facă muncitorul cămașă și izmene. Ulei, cartofi, zahăr, conserve de carne, nu delicatese, că nu-i boier nimeni!…

Așa de tare fu mustrarea și-atât de convingătoare, încât Ilie Conțu, încredințat că purta toate vinile, se urcă spăsit la tribună și își făcu o autocritică usturătoare, făgăduind la urmă că de azi înainte se va strădui să meargă treburile bine…

Fură beșteliți și alții, cu aceeași asprime. De pildă inginerul Dutchievici, învinovățit că își dă aere, că nu se uită la nimeni — rămășițe de boierie. Dutchievici însă lipsea, nu avu cum să-și recunoască greșelile, era bolnav,

avea scutire medicală câteva zile. Maistrul Golgota știa că lipsește, ar fi putut să-și amâne mustrările…

— Tovarăși! reîncepu el, cu o forță nouă, când toți credeau că obosise de atâta răfuială. A mai rămas un caz, pe care îl socotesc cel mai grav, și tocmai de aceea l-am lăsat la urmă. E vorba de înăbușirea criticii, tovarăși. Partidul ne învață pe toți, de la mic la mare, că fără critică și autocritică batem pasul în loc, ne amăgim unii pe alții, ne autoliniștim, ne înfumurăm și atât așteaptă dușmanul dinăuntru și dinafară.

Făcu o pauză, mai apăsătoare decât vorbele spuse până acuma, apoi se opri cu ochii la Cocoș, care se descoperise singur mai adineauri; altfel nu l-ar fi văzut în mulțime. Lângă el era fetișcana aia care îl lovise cu furchetul peste mână; avea și cu ea o răfuială, dar azi o cruțase, ca s-o încolțească altădată, mai bine.

— Prin urmare știm cu toții rostul criticii, tovarăși! De aceea mă miră că tocmai tovarășii puși de partid să lumineze mintea muncitorilor înăbușă critica fără rușine. Este în mijlocul nostru un tovarăș, am să-i spun îndată numele, nu știu de cine adus, și de unde, despre care aud că ar face treabă bună. Să facă treabă i-o datorie, tovarăși, degeaba așteaptă laude tovarășul cu pricina. Dar acest tovarăș, tovarăși, sfidează pe toată lumea; acum l-ați aflat, nu mai e nevoie să spun cum îl cheamă. Nici nu-l întreb de ce umblă în șantier, în plin miez al verii, cu mănuși de piele pe mână, ca Năsturaș, bunăoară, pe care știți bine că l-a alungat poporul.

Ana Odeta își îndreptă privirile asupra vecinului; avea și acum mănușile pe mână. Îl văzu făcându-se roșu, apoi palid, ca oamenii care leșină și i se păru că nici nu mai respiră.

— Tovarăși, continuă vorbitorul, mâna muncitorului e aspră și murdară, dar el o poartă fără rușine în văzul lumii, fie că e murdară de ulei sau de cărbune, fie de indigo sau de cerneală, fiindcă tot muncitori și tot tovarăși sânt și cei care lucrează la cazangerie cu ciocanul, și cei din birouri. Vă închipuiți că fiecare se uită nedumerit când vede în mijlocul nostru pe unul care se poartă ca boierii. Cineva a socotit cu cale să critice acest obicei nesănătos și a pus la gazeta de perete o caricatură, care cu siguranță ar fi dat roade bune, dacă altcineva n-ar fi intervenit să fie scoasă peste câteva ore.

Oamenii se uitară unii la alții, începură să-și pună întrebări, în șoaptă — se simți tălăzuire și murmure. Matei își făcu loc pe lângă perete, apropiindu-se de tribună; în tulburarea adunării nu-l băgă nimeni în seamă;

toți așteptau clipa următoare, pe care o presimțeau încărcată de fulgere și furtună.

— Acel care a înăbușit critica, tovarăși, deși datoria lui era să o susțină, este chiar tovarășul Donos, al cărui rol și-a cărui menire o cunoașteți prea bine. De-aceea, fapta lui mă miră cu atât mai mult. Dar și mai mult mă miră că tovarășul Donos n-a binevoit să ia parte la această adunare…

— Sânt aici, tovarășe Golgota!

Glasul slab, pornit de după tribună, nu-l auziră decât cei din primele rânduri. Nu-l auzi nici Matei; în schimb, în clipa următoare îl văzu pe Donos urcând șovăitor scara din spate și arătându-se lumii.

Fața maistrului Golgota se făcu ruginie, pe cât de palidă era a sudorului. Vru să spună un cuvânt, dar surpriza îl amuțise, și pocni sec din măsele.

Donos se opri la un capăt al mesei, de care se sprijini ușor cu o mână, în vreme ce cu mâna cealaltă își pipăia, într-un gest reflex, tâmpla, cu o grimasă în colțul gurii.

— Vă rog să mă iertați că n-am fost aici de la început, spuse, cu un glas mai slab decât totdeauna. Nu e vina mea; lipsesc din șantier de la ora unsprezece; am fost chemat la județeană și nu m-a anunțat nimeni.

Adevărul este că până la ora trei nu se știuse nimic de această adunare; maistrul Golgota o convocase cam târziu, dar avusese grijă să fie vestiți toți muncitorii și funcționarii din birouri.

— Nu știu ce s-a discutat mai înainte, continuă Donos. Noroc că am sosit la vreme ca să aud ceea ce mă privea pe mine.

Se întorsese la patru și jumătate, aflase de la poartă că oamenii sânt adunați la cazangerie și se strecurase înăuntru mai adineaori, prin ușița din fundul halei.

— Am auzit învinuirea care mi se aduce, relua, repetând reflex mișcarea mâinii și grimasa din colțul gurii. Mă miră că într-o lună de zile tovarășul Golgota nu mi-a spus nimic, mă miră mai ales că nu a deschis gura la nici o ședință de partid, și de atunci au fost trei până acum. Dar să trecem peste asta! Nu neg, eu l-am rugat pe tovarășul Măcărescu să scoată caricatura. Nu neg nici că tovarășul Cocoș îmi este prieten de multă vreme. Însă nu asta-i cauza pentru care am intervenit. Acea caricatură nu-și avea rostul, era o batjocură nemeritată!

În mulțime se auziră murmure, proteste înăbușite, spuse cu jumătate de gură; argumentația era șubredă, neconcludentă — învinuirea adusă de

maistrul Golgota apărea mai evidentă acuma… Dându-și seama că nu convinsese pe nimeni, Donos încercă să continue, dar tocmai atunci, de jos, izbucni glasul directorului, cu un timbru atât de neobișnuit, încât în prima clipă nu-l recunoscu nimeni:

— Tovarășe Donos, termină!

Știa că Donos nu o duce bine cu sănătatea, și acum ar fi putut să observe oricine; avea dese dureri de cap în ultima vreme, deși nu se plângea nimănuia, amețea dimineața, când vroia să se scoale; vechea boală de iradiațiune, de care suferise cu ani în urmă, își arăta la răstimpuri urmările…

Întâi se făcu liniște, apoi murmurele reîncepură, întinzându-se peste toată mulțimea. Trinitatea își dezvăluia legăturile în văzul lumii!

Atunci se stârni mișcare în mijlocul halei, rândurile se unduiră, ca pământul sub care lucrează cârtița galeria ei subterană. Roșu la față, gâfâind, icnind, dând cu coatele, călcând pe picioarele oamenilor, Cocoș își făcea drum la lumină. Când ajunse lângă tribună, Matei îi apucă mâna.

— Stai aici!

El se smuci, fără să răspundă, și din câțiva pași fu sus, în fața mulțimii. Îndată murmurele și rumoarea se liniștiră; vinovatul avea cuvântul, să-și facă autocritica, după cuviință, să-și ceară iertare.

Dar Cocoș nu spuse nimic, rămase împietrit lângă masă, închise ochii, înghiți în silă, îi deschise din nou, mai mari decât le era măsura.

— Tovarășe Golgota, strigă Matei, cu același glas necunoscut de nimeni, termină o dată cu comedia asta!

— Care comedie?

Murmurele reîncepură mai tare; se deslușeau și glasuri:

— Vrem să auzim ce spune!

Cocoș nu spuse nimic; își lepădă cu vechea lui mișcare dibace mănușa din mâna dreaptă și o aruncă pe masa de la tribună. Mâna se văzu, mai albă decât brațul ars de soare o vară întreagă. După o ezitare, apucă hotărât cu dreapta mănușa cealaltă, vru s-o smulgă, dar mănușa nu ieșea ușor, părea legată cu un șiret de încheietură. Era un zbucium în el, se vedea după cum îi tremura bărbia. Renunță — întinse brațul și zise, cu revoltă și cu amărăciune:

— Ce să v-arăt?… Că-mi lipsesc patru degete de la mână?

Rămase nemișcat în fața mulțimii — și din sutele de ochi care îl priveau, nu-i stârneau durere decât ochii unei ființe, ochi verzi cu inelușe de aur; îi știa de altădată? — nu, îi visase de bună seamă!

Nu mai mișca nimic în hală; mulțimea era mută și apăsată de stânjenire. Doar unul din oamenii de la tribună, din comitetul de întreprindere — Cocoș nu știa cum îl cheamă, era un bătrânel vioi, alb la păr, negru la sprâncene — se aplecă spre el și-l întrebă, cu sfială:

— Din război, tovarășe?

— Nu, din altă vreme, de ce să mă laud?! răspunse Cocoș, luându-și mănușa în mână.

Apoi se apropie de maistrul Golgota, și, dându-și capul pe spate, îl privi bine. Maistrul era fâstâcit, nu-și mai putea aduna mințile să spună o vorbă, să iasă din această situație venită ca la teatru, fără s-o fi bănuit nimeni. Simțea că, în liniștea stânjenitoare a halei, oamenii îl dezaprobau cu asprime, și poate nu lipsea decât un început ca unii să-l și huiduiască, deși el nu-și găsea nici o vină; își făcuse doar datoria!

Cocoș se uită la el în tăcere; fiind cu spatele la oameni nu putea nimeni să-i vadă privirea; dar așa cum stăteau, față în față, disproporționați ca măsură, parcă nu el, ci maistrul Golgota îți făcea milă. Pe urmă Cocoș se trase într-o parte și porni liniștit spre scară. Mâna stângă și-o băgase în buzunar, cu vechea lui degajare. Deodată însă, la jumătatea drumului, se opri și se întoarse cu fața spre lume. Chipul lui, redevenit hazliu, cum îl avea întotdeauna, nu trăda prin nimic durerea din inimă.

— Eu, după cum știți, zise, adresându-se oamenilor care stăteau tăcuți, ca la înmormântare, mă ocup acum cu fierul și cu tabla, dar îmi bag nasul și pe la cantină. Fiindcă tot sântem adunați aici, v-aș ruga să-mi spuneți dacă vă place mâncarea.

Nu răspunse nimeni. Cocoș clătină din cap și adăugă, mustrător, cu o tristețe hazlie:

— Îmi faceți greutăți în muncă!

În fața scării mai zise, ca pentru sine:

— Hai, Margareta!

Vorbă fără înțeles, auzită și-n alte zile. Apoi coborî de la tribună, trecu printre oamenii care se dădeau tăcuți la o parte, și ieși din hală, cu mâna stângă în buzunar, cu dreapta bălăbănindu-se parcă dezarticulată din umăr.

— Am terminat, tovarăși! vibra în urma lui glasul maistrului Golgota. Puteți să plecați acasă!

Într-un minut, își recăpătase stăpânirea de sine, era iar sigur de el, ca la începutul ședinței. „Un om strașnic!“ — cum spusese Kreis odată, în primele zile.

Când ieșiră, oamenii nu-l mai văzură pe Cocoș; parcă îl înghițise pământul sau Dunărea. Nu-l găsi nici Matei, nicăierea, deși îi căuta urma. Dar el nu era prea departe; se dusese la capătul calei, trecuse printre sârme și se așezase sub o salcie din marginea apei. Și-acolo rămase, singur și tăcut, până se lăsă noaptea în juru-i.

Era a doua duminică din septembrie — abia acum izbuti Matei să-și găsească ziua aceea făgăduită mai demult, ca să meargă la pescuit în baltă. Până azi nu avusese timp, sau tihnă, de zece zile începuse montajul șlepurilor pe cală, toate aveau tablele fundului înșirate, se montaseră peste ele coastele și varangele, începuse nituitul, ciocanele pneumatice pârâiau ca mitraliera, și încordarea multora în aceste zile nu era mai mică decât dacă s-ar fi aflat pe un câmp de luptă, în bătaia gloanțelor.

Duminică dimineața, liniștea de pe cală i se părea nefirească, îi dădea un simțământ de neliniște și tristețe; un moment se temu că niciodată nu vor mai începe rafalele ciocanelor pneumatice. De ce încetase focul astăzi? A, da, oamenii aveau nevoie de odihnă — și el trebuia să se odihnească. Donos plecase la București, la meci, în loc să-și ia concediu, să se ducă o lună la munte, să se îngrijească, după cum îl sfătuiau medicii. Ce odihnă mai însemna pentru el duminica? Patru ore în tren la dus, patru la întoarcere, și patru pe stadion, urlând, desigur, ca toți spectatorii cu patimă…

Dar restul oamenilor unde erau, ce puteau face astăzi? E ziua familiei, da, se adună toți, părinți, copii, uită de șantier. Trebuia să uite și el. Cocoș îl aștepta jos, încărca în barcă ustensile de bucătărie și coșuri cu de-ale gurii — calorii variate! Răsărise soarele de un ceas, peste baltă mai pluteau aburii nopții, încă nerisipiți… Dar Marchidan ce căuta aici? Îl zări de sus, pierdut printre tachelaje, ca și cum s-ar fi mișcat pe fundul unei ape care-i ajungea până la gât. Se oprea din loc în loc, se apleca, privea pe dedesubt; atunci nu-

l mai zărea un timp, pe urmă inginerul se ridica, nota ceva într-un carnet — măsuri de luat pentru a doua zi.

Contractase o rezervă aproape repulsivă pentru el în ultimul timp; acum zelul lui care îl cucerise la început îl stânjenea; îi venea să coboare și să-i spună: „Termină, mai du-te și acasă, e duminică!“ Îl indispunea chiar fizionomia lui, fruntea fără nici o cută, ochii apoși, obrazul rotund și lipsit de culori, gâtul scurt, trupul îndesat, mersul ca de om primitiv, cu dosul târându-se pe pământ, cum ar fi alunecat pe un povârniș. Îl scârbea îmbrăcămintea lustruită și cârpită de nenumărate ori, aproape de cerșetor, și se întreba ce rezerve putea să aibă în suflet un asemenea om, ca să cânte la vioară așa de frumos?

Și totuși își dădea seama că Marchidan reprezenta un pion însemnat pentru șantier. Cum spusese Dutchievici mai demult, lipsa lui într-o zi, acum, când el coordona producția tuturor atelierelor, adunând-o pe cală și punând-o sistematic în formele ei de viitor, ar fi creat haos la început, și cine știe cât timp s-ar fi cerut până ce altul — cine? — să ia frânele în mâini.

Un moment avu gândul să se ducă la el — oricum, îi era unul din colaboratorii cei mai buni — dar pe urmă renunță — se simțea obosit, hotărâse să uite grijile șantierului măcar o duminică.

Înainte de a coborî, mai privi o dată cala, în lung, acest pământ despre care se știa că e nestabil. Cu toate sondajele și expertiza oamenilor pricepuți, unii încă spuneau că primejdia poate să apară oricând; mai bine era să nu se fi pus nici un vas în plus, să se fi demontat cele patru șlepuri începute de mult!… Dar așa, nimic n-ar fi justificat transformările și construcțiile care se făceau acum; fără șlepurile de jos, șantierul ar fi murit… Și în dimineața aceasta, când lucrul era pornit, când nimeni nu mai putea da înapoi, pe Matei îl apăsa gândul că până la capătul așteptării mai rămâneau încă zece luni, că între timp apele puteau să roadă pe dedesubt… I se părea că toate cele zece șlepuri se sprijină nu pe pământ, ci pe umerii săi — și se simțea obosit.

Cocoș îl întâmpină cam posomorit; de la un timp uita adesea să fie hazliu.

— Ce ai, Cocean? Ți s-au înecat corăbiile de arăți așa cătrănit?

— Alea mi s-au înecat de mult… Urcă ici!

— Lasă-mă să vâslesc eu.

— Bucuros! Să fac și eu pe boierul măcar într-o zi!

Se așeză pe bancul de la pupa, dar cu toată dorința lui de a se lăfăi, părea un boier cam destrămat și destul de trist.

— Cred că n-ai uitat să tragi la rame! zise, în timp ce tovarășul său împingea barca pe apă, cu o mișcare de om priceput. N-o să mă răstorni tocmai acum, când mi-am pus haine noi!

Nu erau haine noi — tot costumul de dril, pe care însă îl spălase și-l dăduse la călcat în ajun.

— Te-am răsturnat vreodată?

— Nu, dar atunci erai deprins.

— Nu cumva mă pizmuiești c-am ajuns director aici?!

— Ferească Dumnezeu! Numai că ar trebui să faci și ceva mișcare din când în când.

— M-ai văzut tu stând?

— Aia nu-i mișcare!

— Atunci ce-i?

— Nu știu cum se cheamă; au doctorii un nume, am auzit că din asta poți să ajungi și la balamuc.

Pe Matei vorba îl nemulțumi, dar își puse frâu; și Donos îi spusese la fel deunăzi: „Hai cu mine la meci, mai ieși de aici, altfel curând n-o să mai fii bun de nimic“. Se simțea stăpân pe gândurile și pe gesturile lui, nu-și amintea să fi luat hotărâri pripite, pe care să le regrete a doua zi. Socotea că are un echilibru statornic — dar mai știi? Poate unii îl vedeau cu alți ochi! Se uită la Cocoș stăruitor. Da, într-adevăr, azi se simțea obosit.

— Spune tot ce ai de spus.

— Ce să spun?

— Ce ai în gând!

Cocoș se înroși. I se citea oare pe chip ce avea el în gând? Zise, cu ochii în jos:

— Mă cam perpelesc de la un timp.

Simțea privirea lui Matei lovindu-l în fruntea sub care avea gândul ascuns. I-l citise! Altfel de ce l-ar fi iscodit?

— De ce te perpelești?

Nu era glas de duhovnic; cum să-i spui? Ridică ochii, se sperie, îi coborî iar, tăcu, apoi își luă inima în dinți:

— Iată ce-i: am pățit-o rău de tot! Îmi place o fată, asta-i, m-am prins; altceva ce să-ți spun?

Glasul lui Matei nu se îmblânzi, dimpotrivă, se făcu mai aspru, mai nervos, mai rău, ca și când n-ar fi fost prieteni de mult.

— Nu ocoli! Ce-ai vrut să spui?

Adică să nu-i fi citit în gând? Cocoș ridică ochii, îi mai trecuse spaima, era nedumerit.

— Asta am vrut să spun.

— Minți! La ce te gândeai când ai pomenit de balamuc? Crezi că nu sânt în toată firea, purtarea mea dă de bănuit?

— Nu! Am spus o vorbă… Socoteam că ar fi bine să te mai odihnești din când în când.

— Ai trăncănit cu Donos pe seama mea?

— Nu.

— Dar v-ați potrivit la gând!… Ia să mă lăsați în pace, că nu sânt copil mic!

Erau aproape de malul celălalt, curentul îi ducea la vale, șantierul se vedea în urmă, cu cala luminată de soare; plutea o pâclă deasupra, ca un val al uitării. Da, era duminică și hotărâse să meargă în baltă, să uite restul; și totuși îl urmăreau gânduri apăsătoare, altfel nu și-ar fi repezit însoțitorul.

Așa cum trăgea la vâsle, cu fața în urmă, șantierul îi rămânea în câmpul privirii și n-ar fi putut să uite de el, decât dacă s-ar fi legat la ochi.

Pe malul din față, șlepurile reparate puneau o pată roșie, imensă, adăugind peisajului pustiu, de baltă, o notă neverosimilă. Șase din ele erau gata, li se vopsea bordajul și cala — putea începe lansarea peste o săptămână. Angajase o sută de hamali din port și din docuri și le pusese pensula în mână; nu le prea plăcea disciplina, erau deprinși să stea tolăniți prin țărână, să muncească o zi, iar câștigul să le ajungă toată săptămână. Dar era sigur că au să se deprindă, au să-și recapete demnitatea umană, au să uite timpul când umblau pe chei ca haimanalele — și peste o lună, când le expira contractul, au să ceară singuri prelungirea, să intre în rând cu ceilalți muncitori ai șantierului.

— Ține mai la stânga! îl îndemnă Cocoș, văzându-l că nu-și mai lua privirea din urmă.

Mergeau acum pe lângă mal, să caute o gârlă; apele scăzuseră, gârlele se vedeau uscate, cu mâlul crăpat; dincolo, în baltă, se zbătea peștele, fără ieșire, ca într-un năvod uriaș. Matei întoarse capul; la douăzeci de metri văzu etrava unui șlep, boantă, lățindu-se pe apă. Cârmi la vreme, ca s-o

ocolească, și luă drumul de-a lungul bordajului. Erau trei șlepuri la ancoră, în șir, unul după altul.

— Ce-o fi cu astea aici, Cocoș? Nu cumva ni le-or aduce nouă, la reparație?

— Fii pe pace! Sânt ale sefenedeului; zac de multă vreme așa; și-au să mai zacă.

Nu le văzuse până astăzi. Nu vedea nimic decât cala și cazangeria, pierduse obiceiul de a privi lumea, nu vedea apele Dunării, nu vedea când apune soarele, nici când răsare luna. Poate Cocoș avea dreptate, îl repezise cu o asprime nemeritată; întoarse capul spre el și-l văzu deodată înroșindu-se, ca și cum i-ar fi aruncat cineva în obraz o găleată cu minium de plumb, vopseaua vapoarelor. Fără să vrea îi urmări privirea; intraseră în umbra șlepurilor, treceau așa de aproape, că vâsla putea atinge bordajul. Pe scara unuia din ele cobora o fată, pe care o recunoscu, dar cu o clipă de întârziere. Apariția ei, neașteptată, îl tulbură atât de tare, încât nu observă tulburarea prietenului din barcă. S-ar fi așteptat s-o întâlnească oriunde, la această oră a dimineții, numai nu pe un șlep, în mijlocul Dunării, coborând într-o barcă. Barca se desprindea acum de scară, ieșea din umbră, ramele ude sclipiră în lumina soarelui; trecea dincolo, spre vadul Chelarului, de unde plecase într-o seară. Deci acesta fusese drumul ei, îl știa acum — și rămânea totuși o taină.

— Cocoș, tu nu prea te uiți la fete! A trecut una pe lângă tine!

— Am văzut-o…

— Dar nu știi cine-i!

— Ba da.

Știa mai multe Cocoș: și câți ani are, și cum îi sânt ochii și nasul, și gura, dar nu putea spune.

— Ce caută ea pe șlep în zorii zilei?

— Aici locuiește!

Matei lăsă ramele.

— Nu se poate!

Casa ei era alta, o văzuse, pândise acolo din umbră.

— Ba uite că se poate! stărui Cocoș, căzând victimă dorinței lui de a vorbi despre ce-i ardea inima.

Spuse deci tot ce știa — și fiecare vorbă parcă îi aducea mai aproape câte ceva din făptura celei care îl fermecase. Iar însoțitorului său, aceste

binecuvântate informații îi luau de pe inimă un val greu de ceață. Cerul curat i se păru deodată și mai albastru, Dunărea mai luminoasă, dimineața mai caldă, pescărușii de baltă căpătară în chip miraculos pene colorate, ca niște păsări măiestre; nu, erau culorile curcubeului, pe care le trezea soarele în bura de apă risipită în jur de bătaia aripilor. Și-n fata aceea, care acum i se arăta altfel, i se părea că regăsește o iubită credincioasă; nu trecuse cu barca dincolo fiindcă o aștepta altul — se ducea acasă!…

— Dar tu de unde știi toate astea?

Pe cât de roșu fusese mai adineauri Cocoș, pe atât de alb se făcu la față… Nu se văzu; soarele îi ardea obrazul. Tăcu și rămase țeapăn, cu gura căscată. Nu-și dădea seama cum începuse, cum se trădase. Acum trebuia sa se apere, mai îndârjit decât dacă i-ar fi fost în primejdie viața.

— Sânt prieten cu căpitanul Mihalis! bâigui, găsind scăparea pe neașteptate.

Nu mințea; era prieten cu căpitanul Mihalis, dar nu de multă vreme, îl cunoscuse abia de o lună, intrase în vorbă cu el, într-o seară când trecea pe lângă șlep cu barca; știa că fata era dusă la spital, îi cunoștea pașii, altfel nu s-ar fi apropiat, de teamă că ea ar fi putut să-i citească gândul pe față. E altceva să te adresezi bărbatului:

— Iasso, căpitane!…

Cârmaciul nu-l recunoscuse, nu bănuia că el îi adusese nepoata cu barca atunci, prima dată…

Așa începuse prietenia. Și oricât ar fi fost de ursuz unchiul Anei Odeta, cu oricâte necazuri, se bucura să mai audă uneori o vorbă omenească în preajmă. Când nu era plecat în delegație, Cocoș venea mai în fiecare seară, pe la șase și jumătate, îi ajuta să pompeze apa din cală, îi aducea tutun să-și umple luleaua, chiar și câte o sticluță de rachiu, câteodată…

Pe la opt, când cădea seara, pleca, știind că fata trebuie să se întoarcă. Ar fi vrut s-o vadă altfel decât la șantier, unde totdeauna avea treabă și nu-și pierdea timpul aruncând priviri oamenilor; s-o vadă la ea acasă, pieptănându-și părul, pregătind masa. Dar gândul că se va pomeni cu ea față în față, se va înroși, nu va ști să vorbească, îl umplea de groază, pe el care fusese atât de îndrăzneț prima dată…

În această duminică așa de frumoasă și făgăduind să fie caldă ca o zi de august, se mulțumea să poată vorbi despre ea, fără să se destăinuiască, nefăcând decât să răspundă la întrebările altuia. Spuse deci că era prieten cu

căpitanul Mihalis — de mult? — a, da, de multișor! — diminutiv vag, pentru a evita precizările… Că acest căpitan Mihalis, om de mare omenie, avea o nevastă, nu atât bătrână cât năruită, numindu-se Penelopa, fără să fie grecoaică, și de-aici i se zicea Pepa — numai în familie, iar fata, pe care o iubeau cu o dragoste înțelegătoare și calmă, le era nepoată, tatăl ei fusese frate cu bătrâna, aflată la spital astăzi, fără speranțe…

Acolo se ducea fata adineaori, cum se dusese și în seara când Matei o întâlnise în poarta spitalului. Se limpezise întreg misterul — atunci ea plecase pe Dunăre, fiindcă acolo își avea casa, se dusese ca fetele cuminți să doarmă sub acoperișul familiei. Și el avu încă o dată, mai viu, simțământul că ea îi era o iubită veche și credincioasă…

Simți abia acum liniștea pe care venise s-o caute în baltă, uită de șantier, îi pieri din urechi pârâitul ciocanelor pneumatice.

— Cocean, ai avut o idee grozavă!

Care idee? Să meargă la pescuit, sau să-i spună câte știa despre fată?

Tocmai dincolo de Agenție găsiră o gârlă cu destulă apă — era un canal îngust, prin care abia putea trece barca. Îndată, Dunărea rămase în urmă, sălciile îi acoperiră, pieri portul și orașul, și orice amintire tumultuoasă; mergeau ca pe o potecă bătută doar de jivine, într-o pădure neexplorată, acoperiți de-o liniște pe care pământul nu putuse s-o aibă decât înainte de a se fi născut viața.

După multe cotituri, fiecare părând că va dezvălui altă taină, ajunseră într-un lac circular, mărginit de sălcii scorburoase; apa, răsfrângând culoarea verde a copacilor, părea o pajiște ondulată — și erau flori, ca pe orice pajiște, iar deasupra plutea o boare umedă, dar caldă, și o liniște miraculoasă.

Matei zise, încă o dată:

— Cocean, ai avut o idee grozavă!

Străbătură apele navigând printre nuferi care pluteau ca un cortegiu gingaș de fete — Ofelii blonde, înecate…

Unde se sfârșea lacul, începeau alte drumuri misterioase; o puzderie de gârle se strecura printre sălcii, de parcă ar fi fost rădăcinile acestora, lichefiate, și după o altă rătăcire lungă la umbra copacilor, în față se desfășură deodată balta.

Lacul lăsat în urmă amintea parcurile, te așteptai să răsară de undeva bărci, cu echipaje romantice; aici în schimb apa se înfățișa pustie, nesfârșită

și, în nemișcarea ei, sălbatică. Se întindea, albită de soare, până la zarea pâcloasă pe care o închidea un lanț de coline.

Cocoș, organizatorul acestei expediții măiestre, își expuse programul:

— Matei, eu zic să ne oprim pe grindul de colo; tu te vei îndeletnici cu pescuitul, iar eu voi pregăti masa.

— Dar ca să pregătești masa, trebuie să prindem mai întâi peștele. Nu-ți închipui c-am să mănânc salam, în baltă!

— Asta ar fi chiar o rușine! Pește vei prinde pentru plăcerea personală, cel trebuitor bucatelor am să-l iau din altă parte. Ia, fii bun și trage nițel mai la dreapta!

Într-adevăr, în dreapta acelui grind unde hotărâseră să poposească, se vedea o linie de năvoade, în lungul cărora aluneca o luntre de pescari. O acostară, și în schimbul unei sticle de votcă, Cocoș primi două găleți de pește, soiuri amestecate, din care nu lipsea nici plătica, nici crapul.

Pe tot grindul creștea o singură salcie, în marginea apei. Restul pământului era năpădit de buruieni înalte, plante deprinse să trăiască și pe uscat și-n apă, împăcându-se cu soarta acestor locuri, jumătate de an inundate.

Îndată Cocoș își coborî din barcă ustensilele numeroase: ceaun, pirostrii, coșuri cu legume, condimente, pâine și toate cele de pus pe fața de masă, plus două clondire, pe care le ascunse la umbră, mulțumindu-se ca băutura să capete o temperatură cât de cât acceptabilă, dat fiind că nu putuse aduce și gheață. În schimb, nu-i lipsea nimic din toate celelalte trebuincioase — descărcă până și un braț de lemne; știa că s-ar fi descurcat mai greu cu găteaja de salcie. Pe urmă se dezbrăcă până la brâu, își scoase mănușa din dreapta și se puse pe treabă, folosindu-se în totul, cu o deprindere uluitoare, numai de mâna aceasta.

Era ceasul zece și jumătate. Se auzi pe fluviu un fluier de vapor, dar parcă venea dintr-o lume tare îndepărtată.

Scutit de corvoadă, Matei primi încă o dată îndemnul să se ducă pe apă, să arunce undița dacă poftește, dacă nu, să doarmă, sau să se scalde; într-un cuvânt, Cocoș dorea să fie lăsat în pace.

Ascultându-i porunca, însoțitorul său se dezbrăcă și el până la brâu și porni cu barca. Când fu destul de departe, părăsi ramele și se lăsă în voia apei; dar apa era nemișcată, nu adia nici vântul — singurul element al

naturii care se arăta vajnic era soarele, arzând spre amiaza aceasta dinaintea toamnei ca și când ar fi fost vară întreagă.

Apa aici era limpede ca a izvoarelor; lunga ei nemișcare făcea să se așeze pe fund mâlul Dunării, dar mica adâncime și răgăliile nu-l îndemnau să se scalde. Aruncă vreo patru undițe în borduri, apoi, în loc să le vegheze, după datoria pescarului, se întinse pe fundul bărcii, cu fața la soare.

Era prima lui clipă de liniște deplină, după ani și ani de zile. Tăcerea și tihna aparțineau parcă altei vârste a lumii. Și dăruindu-se toropirii, fără să-și cerceteze cu putere de disecție inima, chipul fetei, așa cum o văzuse acum câteva ore, îi trezea o mulțumire calmă și profundă, învecinată cu fericirea. Deci asta era taina care îl chinuise unele zile! O judecase nedrept și o învinuise, adesea închipuirea lui o coborâse în tină, socotind-o dezmățată, prefăcută și fără rușine. Iar acum i se înfățișa în adevărata lumină, așa cum ar fi dorit-o dacă ar fi stat în puterea lui să-i dea altă plăsmuire.

Un pește sări din apă, alături — fu singurul zgomot care tulbură firea; dinspre grind se ridica fum, venea până aici mirosul vetrei, același ca la începutul lumii; când se oprește, omul caută apă, apoi aprinde focul, gesturi desprinse din veșnicie…

I se păru că o barcă se apropie, fără să vâslească nimeni, fără să o tragă lebăda albă din legende. Și când barca fu aproape, o umbră i se așeză pe față, neoprind totuși puterea vie a soarelui. Și-acea umbră, mișcându-se cu grația tulpinelor de nuferi, se aplecă asupră-i, în aer, și parcă totuși înotând prin apă, sau printr-un element necunoscut al naturii. Simți un obraz răcoros și proaspăt ca briza marină lipindu-se de obrazul lui, pe care-l ardea soarele, și din atingerea dulce, fierbinte, amețitoare, bucuria îi cuprinse trupul și inima…

Cu această senzație, care dacă se mai prelungea câteva clipe ajungea la înăbușire, sări în picioare.

Cocoș îl striga de sub salcie și-i făcea semne.

Privi buimac apa pustie; poate adormise o clipă — nu era nici o barcă alături, numai sălciile, în zare. Grindul părea o corabie naufragiată, plutind pe o coastă, destinată să rămână așa de-a pururi, fără a fi cu putință să primească ajutor din vreun colț al lumii — și prietenul său, naufragiatul, părea condamnat să facă semne toată viața vapoarelor, dar să nu-i vină în ajutor nici unul.

Fusese un vis nelimpede, o amăgire — acum se vedea singur — materială, din toate senzațiile rămânea o ușoară durere în inimă, își duse mâna la piept, era acolo un cuțitaș, îl înțepa la fiecare pulsație, o urmă veche de glonț, care uneori încerca să învie.

Se întoarse fără să strângă undițele — nu-i era teamă de batjocura însoțitorului — se gândea la altceva, la barca de azi-dimineață, traversând Dunărea.

— Ți-e foame? strigă însoțitorul, continuând să facă semne.

Da, părea destinat să facă semne, până seara, până la înghețul Dunării, alt sens n-ai fi găsit prezenței lui acolo, pe o insulă, fără nici o legătură cu lumea.

Dacă îi era foame?… Matei nu-și venise încă în fire. Întreaga lui făptură avea altă foame acum, era încins de soare, ostenit de aerul liber care întețea arderile plămânului, îi fremăta trupul, simțea un gol dureros în suflet, nu dorea nici mâncarea, nici băutura, nici alta din desfătările omenești, decât să iubească o fată — știa pe care, și-ar fi plecat îndată după ea, până la capătul lumii. Ce bine dacă ea n-ar fi fost de-aici, să n-o aibă la îndemână, să-i despartă munți și ape, și toate piedicile vrăjitoarei pe care flăcăul din basm le înlătură cu ajutorul Sfintei Vineri!

Îl străbătu o părere de rău, o teamă, o nedumerire: era aproape fata, îi despărțea numai o gârlă — în schimb, se ridicau între ei alte piedici, mai grele decât urzelile vrăjitoarei…

— Matei, zise bucătarul, n-am putut să calculez caloriile, dar ți-am pregătit o masă să-ți țină toată săptămână!

Ciorbă de pește, cum o fac pescarii; rețeta o cunosc destule gospodine, dar de izbutit întocmai nu poate nici una. Cum trebuie să fierbi peștele, în ce cantitate și de câte soiuri, cum trebuie să extragi fiertura, ce să-i adaogi, câtă ceapă, cât ardei, câte roșii, cum apoi să pui bucățile cărnoase păstrate anume la urmă, se știe. Acestei rețete îi va lipsi însă totdeauna grindul, și salcia sub care să așezi pirostriile, și fumul de găteje care să treacă o dată pe fața ceaunului, și cerul sa o vegheze, și apele bălții să o descânte… și foamea omului, să nu simtă cusururile, dacă a mai rămas vreunul.

— Strașnic, Cocean! Ce mai mâncăm acuma?

— Saramură de plătică… Dar uite ce este, tovarășe, mie să nu-mi faci complimente ca oricărei gospodine. Dacă ți-e foame, mănâncă, dacă nu,

închide gura. Nu mă amăgi, că văd limpede, nu ți-e de mâncare, ți-e gândul aiurea!

Matei înghiți, fără să guste, jumătate de plătică muiată în acel lichid gălbui care are și gustul bălții, și-al grădinăriei, și-al salinei, și-al fumului, atât de contopite, încât nu se pot desprinde pe elemente, ceea ce mai ușor se face cu cea mai definitivă combinație chimică. Cocoș nu era dintre bucătarii cărora nerecunoștința sau ignoranța oaspetelui să le frigă inima. El avea alt principiu, și îl aplica sistematic, oriunde: „Nu-ți place? Dă la mine!“

Astfel, în timp ce Matei mânca pe gânduri jumătatea lui de plătică, pește cum poate nu este altul mai dulce în lume, într-un contrast exploziv cu saramura, bucătarul înfuleca mulțumit restul, două plătici și jumătate, cu tot atâtea păhărele de țuică, mult pentru un om fără obișnuința băuturii.

— Vezi c-ai să te îmbeți, Cocean!

— Ia, te rog, nu mă certa în zi de duminică! Mai bine pune și tu un păhărel la inimă și lasă gândul șantierului pentru mâine.

Matei se întinse pe spate, cu un zâmbet ușor pe figură.

— Nu mă gândeam la șantier…

— Nu cumva te gândeai la vreo femeie?

— N-aș avea voie?

— N-ai avea timp! Hai, lasă gluma! Nu mă duci pe mine cu zăhărelul, cum se spune în lumea bună! Va să zică, țuică nu bei, bine!… Poate îți place vinul!

— De care?

— Iacă na! Molan, cum stă bine proletarului!

— Nu mă îmbie!

— Păi sigur! Acum bei coniac de ăla, grecesc, cum îi spune?…

Matei îl lăsă în pace, să turuie.

— Metaxa, marcă bună! Fin, bun, tare — cum să-ți mai placă molanul?! Să știi că grecul ăla are și șampanie, Cordon Rouge, poți s-o bei fără mustrare de cuget; Cordon Rouge, adică Flamura Roșie, marcă proletară, tovarășe!

— Ia spune-mi, Cocean! îl întrebă vecinul, întins pe spate, cu ochii închiși în umbra blajină. E blondă sau brună?

— Cine?

— Fata.

Urmă o tăcere plină de neliniște; Cocoș se strânse în el, apărându-și inima.

— Hai, spune!

— Ce să spun!?

— Începuseși de dimineață o istorie. Dă-i drumul!

— Nu mai țin minte.

Matei nu stărui, îi fugea gândul aiurea. Îl întrebase poate numai fiindcă ar fi vrut el să-și descarce sufletul; dar nu, știa că n-ar fi putut să spună, simțea numai un îndemn să-și plimbe gândul pe marginea mărturisirii, alegându-se din acest joc al gândului cu o mulțumire acidă, ușor amețitoare.

— Uite rațele! strigă Cocoș, sărind în picioare. Tii, ce păcat că n-am luat o pușcă; ar fi prins bine!

Nu-i era de rațe, găsise prilejul să rupă tăcerea, fiindcă rămăsese dator un răspuns și nu știa cât o să-l îngăduie creditorul.

După aceea, nu mai veni nici o neplăcere; tăcură, întinși la umbra sălciei, care se lungea într-una, pe măsură ce soarele străbătea mai repede cea de a doua jumătate a cerului.

După un timp, Cocoș se întoarse cu spatele, scoase din sân un teanc de hârtii împăturite și începu să le frunzărească, uitându-se când la una, când la alta, comparându-le, sucindu-le, subliniind câte o cifră cu creionul, dedat cu pasiune acestei îndeletniciri care îi schimba complet fizionomia.

— Ce faci acolo? întrebă Matei, ridicându-se într-un cot să privească hârtiile.

— Dezleg cuvinte încrucișate.

— Văd cifre, nu cuvinte.

— Atunci cifre încrucișate…

— Ce-s alea?… A, fractele!

— Nu te amesteca la Calea Ferată.

Mai târziu, Cocoș își împături hârtiile și le băgă în sân, fără grabă.

— Ascultă aici o ghicitoare, zise, întinzându-se din nou pe iarbă… Ce se fură mai ușor cu vagonul decât cu bucata?… Las că-ți spun eu, n-ai să dezlegi ghicitoarea, e complicată: cheresteaua!

— Ai dat de vreo urmă?

— Nu pot să-ți spun azi: e duminică. Ai răbdare până mâine.

— Cocean, nu-mi- arde de glumă!

— Nici mie. Dar de spus, tot nu-ți spun; așteaptă!

— Dă fractele încoace!

— Degeaba, n-ai să înțelegi nimic! Cheia am găsit-o, mi se pare, dar de descuiat cu ea nu mă pricep; asta-i treaba contabililor.

— Dacă nu vrei să-mi spui, de ce ai mai deschis vorba?

— Vorbeam cu mine; uitasem că ești pe aproape. Și gata, nu mă mai descoase!

Cocoș închise ochii și nu mai scoase o vorbă, oricât stărui Matei, de parcă avea gura cusută cu ață. Abia când prietenul său renunță să-l cicălească și se întinse la loc, pe iarbă, zise, zgândărindu-l încă o dată:

— Să știi că Uică ăsta e dat dracului!

— Ia spune!

— Așteaptă până luni; să am și eu o zi de repaos!

— Atunci repaozează-te și lasă-mă în pace!

Matei era aproape supărat de data aceasta, gata să izbucnească. Apoi pacea bălții îl cuceri din nou și uită de misterul fractelor. Se scurse încă un timp astfel, până ce tot Cocoș deschise vorba, însă cu alt glas, puțin mâhnit, puțin înfiorat, și cu multă timiditate:

— Ce zici tu, mă tovarășe, un om ca mine o să se poată însura vreodată?

— Am să mă gândesc mâine! Azi e zi de repaos!

— Nu zău, crezi că o să se uite la mine vreo fată?

— De ce să nu se uite?

— Cu mâna asta…

Era prima oară în doisprezece ani când vorbea despre mâna lui mutilată. Povestise multe întâmplări din viață, dar o ascundea pudic pe aceasta, așa cum omul își ascunde goliciunea de la primii pași ai civilizației. Dacă n-ar fi fost Donos la mijloc, nu s-ar fi dus la tribună să-și dezvăluie infirmitatea, de parcă ar fi fost urma unei răni rușinoase. Mai bine pleca din șantier și nu mai venea niciodată.

Trecuseră aproape trei săptămâni de atunci, și încetul cu încetul el își luase obiceiurile vechi, se ducea prin ateliere, glumea, râdea — ai fi spus că întâmplarea fusese uitată; dar la sala de trasaj nu mai intrase.

Oamenii care înainte îl mai luau peste picior uneori, când îl auzeau cum le înflorește și le îngroașă, aveau acum față de el o rezervă sfioasă; nu că se fereau când venea aproape, dar parcă le era tot timpul teamă să nu spună o vorbă, să nu facă un gest care să-l jignească. Simțiseră că sub înfățișarea lui de om glumeț și gata să le înfrunte pe toate, se ascundea o fire gingașă.

Unii, care îi cam râseseră în față când el le povestea cum fusese scutit de armată, înțelegeau acum ce se întâmplase: îl reformaseră, neavând mâna întreagă, și lui îi era rușine să mărturisească.

Dintre toți, doar doi, însoțitorul de azi și Donos, știau că mâna lui purta urmele unei răni glorioase; trebuie să ai o anumită alcătuire sufletească spre a face din ea o taină atât de mare ca asta.

Cocoș povestise cum se salvaseră de pe Dubrovnik, cum eșuaseră pe coasta turcească, dar ocolise să spună partea întâmplării care îl costase infirmitatea de astăzi: patru degete îi rămăseseră în barcă.

În clipa lansării, pe întuneric, din nebăgare de seamă, din grabă, i le prinsese palancul, și parâma, în frecarea ei, i le scrijelise, i le rosese ca o pilă, nu le retezase, dintr-o dată, să scape. Iar el, care nu putea opri mișcarea bărcii așa cum coborau spre apă, nu scosese un strigăt, un geamăt, îndurase mut îngrozitoarea caznă, ca să n-audă cineva, să-i descopere și să-i întoarcă.

După aceea, rana fiind oblojită cu cămașa, se chinuise până a doua zi seara, cu mâna în apă, urlând de durere în mijlocul mării furtunoase; dar aici cel puțin nu-l auzea nimeni, putea să-și strige suferința pe toate glasurile.

Turcii, la pichet, îi turnaseră ulei încins pe rană, singura medicație — și-abia peste o săptămână, la Stambul, îl băgaseră în spital, unde îl operaseră, tăindu-i trei sferturi din mână. Însănătoșit, își purtase ciotul ascunzându-l de ochii oamenilor, altfel nicăieri nu l-ar fi primit să muncească; nimeni n-avea nevoie de ciungi, când se găseau destui cu mâna întreagă. Cu atâta dibăcie învățase să-și ascundă infirmitatea, încât erau unii care nu i-o descoperiseră niciodată.

În schimb, aici, la șantier unde venise inimos să pună umărul lângă vechiul său prieten, se găsise cineva să-l despoaie în fața a o mie de oameni.

Cu aceste gânduri trecu timpul până pe la cinci, când soarele pierdu din putere; atunci Cocoș simți în el un fel de înviorare — venea seara, avea să meargă la șlep, și-acolo, chiar dacă n-o vedea pe ea, îi simțea totuși apropierea, într-un fel care pentru un om fără speranțe, ca el, poate fi o amăgire și-o mângâiere.

La cinci și jumătate, se apucă să strângă tabăra, tăcut și fără a face gălăgie; Matei părea că doarme, nu mai scosese un cuvânt de multă vreme, dar nu dormea, n-avea nici gânduri, le alungase cu acea voință pe care izbutea s-o trezească uneori, ca un răstimp să se izoleze de lume. Din când

în când, deschidea ochii și privea absent trunchiul sălciei, inelul de mâl pe care îl lăsase inundația sub coroană; atunci grindul zăcuse sub apă multă vreme, locul unde poposeau ei acum fusese sălașul vietăților submarine…

Era ciudat cum îi atrăgeau privirea aceste inele de mâl; porniseră înapoi cu barca, și de jur-împrejur sălciile purtau, la aceeași înălțime, semnul lăsat de ape primăvara, când se revărsa Dunărea.

La capătul ultimei gârle, când în față apărură portul și Agenția, Cocoș, care trăgea la rame, începu să miște din colțurile gurii, cu un fel de neliniște, privindu-și pe furiș însoțitorul.

— Unde te duci acuma? îl întrebă, după ce se frământă astfel o vreme.

— Nici eu nu știu.

— Hai cu mine!

— Unde?

— La căpitanul Mihalis. O să-ți fac o cafea amăruie!

Vizitele pe șlepuri nu cer vreo ceremonie; treci cu barca, dai bună ziua: „Noroc, căpitane, merge treaba, merge?“ „Ce să meargă, stăm la ancoră de o lună!“ „Așa?! Ce zici, o să plouă?“ „S-ar putea, dar nu azi, peste vreo două zile; simt o înțepătură…“

Cu asta s-a legat prietenia, te agăți de scară, îți spui numele, cârmaciul te poftește în cabină, desfundă o sticlă, toarnă și cade pe gânduri. Să nu-l tulburi; are o viață lungă în urmă…

Căpitanul Mihalis pompa apa afară, întocmai ca în toate serile, la ora când gospodarii udă florile din grădină.

— Iasso, căpitan Mihalis! strigă Cocoș, urcându-se pe scară.

Salutul grecesc, obișnuit pe Dunăre. Bătrânul își dădu șapca pe spate și își șterse fruntea de nădușeală.

— Dumnealui este directorul șantierului!

Ar fi fost îndreptățit Cocoș să adauge că sânt prieteni vechi, dar putea să se vadă de la sine, mai pe urmă, dacă nu se văzuse încă prin simplul fapt că fuseseră la plimbare împreună.

— Bună seara, domnule, sau tovarășe, dacă așa e mai bine! zise cârmaciul, strângând mâna musafirului. La șantierul Victoria? Am și eu o nepoată acolo.

Nu era nevoie să spună; pe o frânghie, între ghereta timonei și cabină, atârna salopeta albastră. Matei o cunoștea, ca și când în pânza ei ar fi fost ascunsă ființa vie. Ana Odeta o spălase de dimineață, seara avea s-o calce,

s-o aibă pregătită pe mâine. Ea nu se vedea nicăieri — nimeni altcineva decât bătrânul.

— Lasă-mă să pompez eu, căpitan Mihalis! zise Cocoș. Dumneata ai grijă de musafir, și dacă vrei, fă puțin jar la bucătărie; i-am făgăduit o cafea bună.

Cârmaciul porni spre pupa, târșâindu-și saboții pe puntea mâncată de rugină.

— Poftește aici, domnule, și iartă-ne sărăcia!

Puse un scăunel lângă peretele cabinei, iar el se duse la bucătărie.

Pornise un pic de vânt o dată cu înserarea; flutura pavilionul în spatele cârmei, flutura salopeta întinsă pe frânghie. Aici dormea ea nopțile, departe de oraș și de lume, într-un pustiu mai mare decât al mânăstirilor. Nu trebuia să întrebe de dânsa, nu putea fi în altă parte decât la spital, făcându-și veghea la capul bătrânei.

Matei se ridică și ocoli cabina, până la fereastra înroșită de soare; o perdeluță de pânză albă, subțire, dată în lături, lăsa să se vadă înăuntru: pereți colorați în roșu de lumina apusului, o masă în colțul din dreapta, cu o bucată de stambă înflorată deasupra, o oglindă, un pieptene, puse de mâna ei acolo, un cuier simplu, în partea cealaltă, o rochie, o fustă, câteva bluze, un pulover, un fular de mătase — toată averea. Alături o fotografie, un chip care nu se putea deslușí bine. Apoi patul, după ușă, un pat ca de copil, prins în perete, culcușul sobru al marinarului. Dar era patul în care dormea ea, sub pătura albastră, cu capul pe perna micuță, cu broderie; se vedea marginea cearșafului, fără cută — îl schimbase astăzi, duminică. Și-o închipui înaintea somnului, ghemuită cu genunchii în brațe, cum dorm copiii. Dar imaginea ei, adunată din numeroase crâmpeie, era atât de femeiască, încât își simți, cu o durere surdă, inima rupându-i-se în două.

Și dori, mânat de întreg chinul pe care i-l răspândiseră în sânge nehotărârea și așteptările, s-o cuprindă în brațe, fiindcă nu era înger, ci pe de-a-ntregul femeie, să-i simtă moliciunile și căldura, între pereții acestei cabine care o cunoșteau fără veșmintele zilei, despuiată și făcută pentru o inevitabilă datorie față de fire.

Avea de luat acum o hotărâre, în această seară, în această clipă, s-o întâmpine cu dreptul bărbatului de a stăpâni femeia — sau s-o ocolească, să și-o scoată din minte pentru totdeauna. Altă cale nu putea să aleagă, cum nu-și putea alege altă cale Dunărea.

Apoi ochii i se ridicară, în clipa când soarele, apunând, își trimitea ultima rază de lumină, parcă mai vie, aprinzând pereții cabinei. Și-n acea lumină descoperi abia acum, deasupra pernei, o jucărie, o păpușă de cârpă, cum țin uneori la căpătâi copilele.

Din câte podoabe ar fi putut să pună, se oprise la aceasta, a altei vârste, o păpușă veche și slută. Era o arăpoaică în șalvari largi, de pânză sinelie — o decolorase vremea — cu o feredgea albă, azi cenușie, cu capul hazos, alcătuit dintr-o nucă dată cu lac negru, în mijlocul căreia luceau ochii albi și gura buzată, portocalie.

Spionul de la fereastră simți apropiindu-se de inima lui o tulburare nedefinită, o goarnă a amintirilor. Își lipi fruntea de geam, să vadă mai bine; curând se stingea lumina. Din a cui fantezie se născuse această jucărie? Se vindea oare prin bâlciuri, o mai văzuse aiurea? Îi erau atât de familiare vopselele: negru (culoarea mașinilor), minium de plumb (portocaliul), alb (balustrada și suprastructurile) — culori cu care-i deprins marinarul. Nu, în altă parte nu văzuse o asemenea păpușă, lucrată cu stângăcie, dar o cunoștea pe aceasta, o avusese în mână! El însuși o vopsise, iar îmbrăcămintea i-o făcuse într-o naivă și tandră colaborare cu o copilă…

Se trase înapoi, aproape amorțit; era o amețeală, o beție?…

Privi în jur; căpitanul Mihalis lăsa pavilionul, salopeta flutura în vântul serii, deasupra turnului de apă, pe malul celălalt, răsărea luna. Cocoș trecuse, fără să-l simtă, la bucătărie; îl auzea scuturând lingurița de buza ibricului. Vru să-l cheme; el era părtașul amintirilor.

Atunci, fetița cârmaciului… N-o recunoștea, trecuseră acei nouă ani care șterg trăsăturile copilăriei. Dar erau ochii ei, verzi, cu inelușe aurii, pe care ar fi trebuit să-i recunoască, fiindcă nu mai putea să-i aibă și altă ființă în lume. Și gura… Iar peste rest, care rămânea o nedumerire, se revărsa, revelator, un simț ascuns, topind îndoielile. Erau amândouă aici, păpușa și copila, fără să le știe vârsta și numele… Și curând ea avea să vină — și-avea s-o recunoască pe de-a-ntregul, de la întâia privire.

— Cocean!

— E gata! răspunse Cocoș, din bucătărie.

— Lasă ibricul și hai fuga!

Porni înspre scară: trebuia s-o întâlnească în seara asta, îndată, dar nu aici — și nici nu putea aștepta până mâine; i se părea că dacă ar fi trecut o noapte, s-ar fi năruit toate amintirile. Vroia s-o vadă, cu o dorință veche,

care se arăta, mistuitoare, abia acuma. Mai avea timp s-o întâmpine la poarta spitalului? Se întunecase, se ridica sus luna, în oraș se aprindeau luminile, curând era timpul să vină…

— Nu-ți bei cafeaua?

— Nu; vino! Bună seara, căpitan Mihalis!

Cocoș era deprins, din alte vremuri, să trăiască pe fugă; în schimb, nu înțelegea graba de astă-seară. Alteori, e drept, pleca mai devreme, își cunoștea ora, azi însă avea o tovărășie care-i dădea curajul să rămână; cu o astfel de pavăză se încumeta să întâmpine pe oricine. Se și gândise că vor sta toți patru pe scăunele, în ușa bucătăriei; avea de povestit chiar și-o anecdotă, cu un preot și o mumie — o repeta mereu în gând, ca să n-o încurce, fiindcă, deși se pricepea să-și înșire amintirile, n-avea darul să spună glume. Iar mai târziu, la plecare, în barcă, pe întuneric, se și gândea să-i răspundă cu întârziere însoțitorului: „Ei, ai văzut singur că nu-i nici blondă, nici brună!“

Până să ceară vreo lămurire, se pomeni în mijlocul Dunării. Matei trăgea la rame înfruntând curentul, cu o înverșunare care aparținea altor vremuri; Cocoș regăsea în el ceva din anii de furtună. Și, fără să bănuiască pricina acestei goane nocturne, simțea că omul din fața lui nu se schimbase, mașinăria dinlăuntrul lui mergea și azi, cu toată benzina. „Are putere nu glumă!“, își zise, privind îngrijorat vâslele, care se îndoiau ca niște nuiele, gata să se frângă, sau să rupă strapazanele.

Aveau de mers mult până la șantier; unde era ea acum? Lucea sticla de pe acoperișul halei — ce e mai ușor, să construiești hale sau să găsești o femeie pe Dunăre? Jos, tachelajele păreau niște uriașe animale amfibii, ieșite pe uscat, la odihnă.

— Coboară aici! Spune-i paznicului că aduc barca mai târziu! Noapte bună, Cocean! Ne vedem mâine!

Nici măcar nu acostase ca lumea; Cocoș sări jos, cu un picior în mâl, cu unul în apă, murdărindu-și hainele de duminică. Abia când se văzu pe mal cu mâinile goale, își dădu seama că toate rămăseseră în barcă — boccelele, coșul, ceaunul…

Iar barca se duse, curentul o ajuta acuma, și se pierdu repede dincolo de dâra pe care o întindea luna de-a curmezișul Dunării.

Se pierdu din vederea celui ce privea din urmă, astfel merse cu luna, gonind o dată cu dâra ei argintie. Nu era la această oră, duminică seara, nici

o mișcare pe fluviu, doar luminile pe mal, pe la ateliere, și mai departe, în port, de-a lungul danelor, până dincolo de Agenție.

Curând desluși o umbră alunecând pe apă, dinspre vadul Chelarului; nu putea fi decât barca ei — Matei sosise cu întârziere. Dar trebuia s-o ajungă din urmă, cum trebuia să răsară soarele mâine, sub imperiul acelorași legi uriașe ale naturii. Se aplecă pe vâsle și trase cu atâta putere, încât auzi pârâindu-i umerii, o dată cu strapazanele.

Umbra urca încet Dunărea — nu putea fi decât ea, cine altcineva să treacă în baltă la această oră? O ajunse în mijlocul fluviului, frână cu amândouă vâslele, și când fu alături se prinse de copastie, sucindu-i prova bărcii la vale.

Nu-și dădu seama dacă ea avusese o clipă de spaimă; îi văzu chipul, în lumina lunii, și ochii — și-n ei se citea doar uimirea.

— Bună seara! îi spuse.

Ana Odeta lăsase vâslele — îi era prizonieră. Răspunse, încă uimită, dar cu un glas împăcat, fără împotrivire, ca și când întâlnirea lor ar fi fost hotărâtă din vreme:

— Bună seara!

El nu mai spuse nimic, încrucișă vâslele de la mijloc, și bărcile rămaseră lipite, ducându-se la vale împreună cu Dunărea; trecură de Agenție, lăsară docurile în urmă, o geamandură luminoasă arăta drumul vapoarelor, pe urmă nu mai fu nici o lumină, decât a lunii.

Era ea, și totuși nimic nu i-ar fi amintit-o, și nu știa pe care din ele, copila de ieri, femeia de azi, o căutase în această seară. Abia după ce nu se mai văzu geamandura, o întrebă — avu o clipă teama că săvârșise o eroare:

— Mă cunoști de mult?

Ea încuviință din cap. Tremura ușor, noaptea era rece, umedă, iar Dunărea lungă, pustie.

— Ești tu? întrebă el.

Ea înclină din cap, iarăși. El vru să mai știe:

— M-ai recunoscut?

— Da.

— De când?

— Din prima zi.

— Dar m-am schimbat mult!

— Nu.

— Cum îți spuneam?… Îți spuneam Surioară?
— Da.
— Câți ani au trecut
— Nouă…
— Ce-ai făcut de atunci?
Ea își lăsă capul în jos; răspunse târziu, șoptit:
— Știi.
Își scutură de pe umeri un fior. N-avea decât o bluză — și pielea dedesubt.
El o întrebă:
— Ți-e frig?
— Nu.
— Crezi că-i târziu?
Târzie ora, târziu anul? Nu înțelese — tăcu.
Lumina lunii pălise, într-un nor alburiu; în prova bărcii, peste sălcii, creștea altă lumină, din apă, sau din pământ. N-o văzură — așteptau, cu o spaimă caldă, gestul următor; putea să fie acum, sau peste altă viață — în afara timpului care nu mai avea măsuri.
Bărcile alunecau la vale, lăsând în urmă tablele de marcaj de pe țărm — până ce în stânga, apele se lățiră, deschizându-se spre gura unui râu. În aceeași clipă, mai devale, de după un cot ascuns de sălcii, începură să apară, una câte una, descoperite parcă de o cortină, lumini înșirate pe mal…
Matei se uită la ceas; drumul lor dura de patru ore — nu-l măsurase. Era târziu, erau departe. Avea să cadă frigul din a doua jumătate a nopții, și pe ea n-o apăra decât o bluză — o simțea goală sub pânza care nu mai înfățișa nici o pavăză, împotriva frigului, împotriva bărbatului.
Acum ea recunoștea locurile; până aici venise cu barca atunci când plecase vaporul și-l urmărise, strigându-l pe Meit în neștire și plângând pe panouri.
Nu se sperie, nu păru nici mirată; de tot ce urma, se va îngriji bărbatul: îi aparținea, îi era de mult destinată, nu făcea decât să-l aștepte, cu genunchii reci, cu mâinile amorțite, fără patimă, dar bolnavă să-l simtă aproape…
Dintre luminile portului văzut în față se desprinse o constelație, firavă; plutea din jos, de departe. Limbajul ei îl cunosc marinarii: două lumini albe, una sub alta, iar mai jos, în părți, verde și roșu — remorcher ducând la deal

convoiul de șlepuri. Un timp după aceea se văzu fumul, întinzându-se în urmă, pe linia orizontului; curând se auzi mașina…

— Pune mâna pe vâslă și trage!

Ar fi manevrat mai ușor dacă dezlegau bărcile, dar nu se îndura să le despartă, ele trebuiau să rămână unite, ca o prefigurare a unirii spre care îi ducea călătoria aceasta.

Se opriră la mal, sub o salcie; vuietul creștea, fâșâitul aburului, duduitul ritmic al mașinii, făcând să vibreze aerul și apa.

Remorcherul trecu prin față, răspândind căldura umedă a cazanului; văzură pilotul la cârmă, apoi se iviră și șlepurile, pe trei șiruri, înalte, fără încărcătură, acoperind cu umbra lor cerul. Mișcarea convoiului era înceată și lină, ca a norilor albi care treceau peste lună.

La urmă plutea stingher, pe șirul din mijloc, un șlep alb, venit parcă de pe alt fluviu, din altă parte a lumii; prezența lui părea nefirească — nu era un văl de aburi, o închipuire? Nu se văzuse până acum nici un șlep alb pe Dunăre!

Se desprinseră de sub salcie… Salcia avea o dungă de mâl în susul tulpinei. Din două mișcări de vâsle fură în pupa șlepului, sub consolă; nu-i simți nimeni — cârmaciul privea înainte, pe sub perdeaua de fum care învelea convoiul.

Matei împreună cele două barbete și le legă de un inel al cârmei. Bărcile mergeau liniștite, alături, carena uriașă domolea vârtejurile pe care le stârnea, departe, în față, elicea remorcherului.

Fata tremura, ghemuită pe banc, cu genunchii în brațe. Se aplecă spre ea, peste copastie, până ce îi atinse umărul. Ea nu se feri, dar nu veni mai aproape. El îi cuprinse mâna: era înghețată. Îi privi ochii; scânteiau de lumină și erau reci, lumina de la pol a feeriilor boreale. Trecu prin tot trupul ei un tremur.

— Ți-e frig?

Clătină din cap; mâna îi tresări.

Pe-aici mersese, cu barca legată de plute, când plutașul îi dăduse, din traistă, să mănânce. O mai înduioșa milostenia lui și acuma, când o altă foame îi surpa trupul.

El îi cuprinse și-a doua mână; îi simți dedesubt genunchii, dezveliți în bătaia nopții; pielea ei nu se împotrivea s-o atingă, dar era necrezut de rece pentru o ființă vie. Ar fi vrut s-o încălzească și nu știa dacă are în sine atâta

căldură câtă îi lipsea ei acuma. Se aplecă deasupra mâinilor, încercă să-i dezmorțească pielea, trimițând asupra ei, cu răsuflarea, căldura plămânilor, poate a inimii.

Ea își desprinse o mână, fără hotărâre; după un timp o coborî, și cum el stătea aplecat, i-o puse pe umăr. Apoi spuse cu glasul mort, fără nici o inflexiune:

— Să știi… Te-am iubit de când eram mică.

Spunea, și nu-și auzea glasul, dar el trebuia să afle de ce îl urmase fără nici o împotrivire, de ce îl lăsa să-i încălzească genunchii, de ce ea îi ținea mâna pe umeri.

— Te-am iubit și n-ai știut, și n-ai fi putut să crezi, fiindcă mă vedeai copilă. Dar te-am iubit, și mai târziu, când am crescut, nu știu dacă te-aș fi iubit altfel decât atunci când îmi făceai jucării — ții minte? Mai am și acum o păpușă…

— O știu, am văzut-o.

— Ai fost acolo?

— Da.

— Când?

— Aseară.

— Și-ai recunoscut-o?

— Nu din prima clipă.

— Pe mine…

— Nu te-aș fi recunoscut dacă nu era păpușa.

Ea își strânse umerii, răsuflă încet, adânc, îndelung…

Întâia geană a zilei clipea, încercând să se desprindă din umbră. Pe malul celălalt se deslușea hala nouă, cu zidurile albe, proaspăt văruite; lucea acoperișul de sticlă.

Se țineau cu mâna de scară; sub bordaj noaptea încă stăruia, nepătrunsă; nimeni nu se trezise. Poate bătrânul o căuta de aseară, barca lui nu era aici — ea asculta pe apă, să audă dacă nu vine.

— Du-te! zise. Se luminează de ziuă.

Stăteau în picioare, față în față, fiecare în barca lui, dar bărcile rămâneau încă unite. Cu mâna liberă, el îi ținea mâna care nu era pe scară. Se sfârșise duminica, veneau zorii zilei de luni; ce-aveau să aducă?

Matei se aplecă s-o vadă; în întuneric, obrazul ei era înghețat, ochii păreau împietriți.

— Dacă nu te-aș fi recunoscut, nu mi-ai fi spus niciodată?

— Nu.

— De ce?

— Știi!… Nu aveam dreptul, nu eram eu; poate speram că ai să mă găsești singur, într-o zi, ca pe un lucru pierdut.

El nu răspunse; se uita la o salcie de pe mal, profilată pe cerul albit — avea sus o dâră de mâl; toate sălciile aveau, la o înălțime, dâre de mâl. Iată până unde crescuse apa anii trecuți; dacă la primăvară creștea tot atât, acoperea cala întreagă, până sus.

Ana Odeta șopti:

— Acum du-te; e târziu.

— Când am să te văd?

— Oricând.

— Diseară?

— În orice seară.

— Să te aștept când pleci de la spital?

— Nu…

Ridică privirea spre el, șovăi, apoi adăugă cu un glas rupt:

— Pepa a murit.

— Când?

Îl privi lung.

— Aseară.

Și nici o lacrimă nu se desprinse din ochii reci, morți, îngroziți.

La cinci și jumătate răsărea soarele. Până atunci, Matei rămăsese pe cală, în așteptarea zilei; nu mai era destul timp pentru odihnă și nici nu-i simțea nevoia — o febră ascunsă îl mâna din urmă, un amestec de neliniște și fericire. Și deodată, în timp ce se plimba printre paturile de construcție, privind tablele, coastele, carlingile înșirate într-o simetrie amețitoare, ochii îi alunecară asupra solului și, în lumina slabă a zorilor, descoperi crăpăturile…

Primul om care se ivi aici în dimineața aceea fu, ca de obicei, Marchidan, în scurta lui veche de dimie sură, coborând faleza prin dreapta cazangeriei, cu servieta în mână. Era frig la această oră, și Matei n-avea pe el decât pantalonul de doc și cămașa subțire.

Dând cu ochii de el pe neașteptate, Marchidan avu o tresărire,

— Iertați-mă, am întârziat! bâigui, în loc de bună ziua.

— Cât e ceasul?

— Șase și cinci!

— Asta înseamnă că n-ai întârziat, ci ai venit cu cincizeci și cinci de minute mai devreme!

Matei îl privi cu răceală, apoi, după ce șovăi un moment, îl apucă de mână și-l trase după sine.

— Ia privește! zise, arătând cu piciorul o crăpătură care se pierdea sub scaleuri.

Nu era nimic alarmant în aparență. Marchidan nu înțelegea, rămase perplex — ochii apoși i se rotiră în orbite, neizbutind să exprime nici măcar nedumerirea.

— Ce-i asta? continuă Matei, trăgându-l după el în lungul crăpăturii.

Inginerul ridică din umeri.

— N-ai văzut-o până acum?

— Nu… Nu se bagă de seamă.

Îl trase mai departe, cu impresia că târăște după el un aliat mort înaintea bătăliei.

— Nici aici?… Nici colo?…

Erau crăpături multe, dar mici, abia pornite, care n-ar fi neliniștit pe nimeni. Matei se uită în ochii inginerului — apă goală, nu exprimau decât stupoare. Apoi îi întoarse spatele, urcă faleza în fugă, ieși pe poartă și ciocăni la ușa lui Donos, aproape cu furie; ar fi fost timpul să se scoale, avea nevoie de el, se simțea clătinându-se, și altcuiva nu-i putea mărturisi teama, fiindcă se amesteca în ea o slăbiciune a firii, neîntâlnită până acum. Se surpase ceva în el, parcă prevestind surparea calei. Înaintea unui sfat tehnic îi trebuia un prieten, să nu se sfiască de el, să i se poată înfățișa neprefăcut, cu toată mizeria inimii.

Soarele se strecura printre plopii care mărgineau curtea șantierului, cerul se umplea de lumină. Amintirea nopții, copleșitoare, se destrămase înainte de a o fi supus rațiunii — putea să fi fost numai o închipuire — rămăsese

numai frigul în trup, îl simțea chiar și acum, când îl învăluiau, calde, primele raze ale soarelui. Da, poate fusese un vis, dar de o pregnanță istovitoare, cât nu poate avea realitatea cea mai vie.

Ciocăni încă o dată — nu răspunse nimeni. Abia după câteva clipe de așteptare îl văzu pe Donos, venind de la cișmea, cu prosopul pe umeri.

— Șase la unu! strigă el, cu o satisfacție atenuată de buimăceala somnului.

Era rezultatul meciului de ieri. Matei uitase, nu știa nici măcar ce echipe se înfruntaseră și ce legături afective avea Donos cu învingătorii.

Intră după el în odaie și se așeză pe un scaun, lângă masa pe care se vedea o farfurie unsuroasă, cu resturi de slănină, lăsată de Cocoș, care plecase de cinci minute la gară.

— Donos, avem o încurcătură!

Se stăpânea, nu voia să-și arate neliniștea, dar zadarnic; îi tremurau, nervos, mâinile.

În loc de răspuns, Donos îl privi cu luare aminte.

— Ce-ai făcut astă-noapte?

Părea bine dispus; desigur îi priise ziua de ieri, drumul la București, schimbarea atmosferei, stadionul — venise obosit, dar cu altă oboseală decât a săptămânii, și pe urmă dormise bine.

Matei nu se mai stăpâni; îl enervau și buna lui dispoziție, și întrebarea. Bătu cu pumnul în masă, făcând să sară farfuria:

— Treaba mea ce-am făcut! M-am îmbătat, am umblat razna prin oraș, m-am scăldat în Dunăre, mă privește! Dar la ora cinci eram pe cală.

— Prea devreme!

— Atunci află că se întâmplă o nenorocire; au apărut crăpături; cala nu ține!

Donos lăsă pe masă pieptenele de aluminiu cu care își descurca părul ud, aruncând stropi în jur, și se așeză în fața lui, pe celălalt scaun.

— Ești sigur?

Îi pierise voia bună; Matei îl privi neliniștit — nădăjduise să găsească un om care să-și păstreze firea, avea nevoie de el mai mult ca oricând.

— Ești sigur? repetă Donos.

— Vino și vezi!

Urmă o tăcere — se priveau, fără să facă o mișcare, parcă loviți amândoi de paralizie.

Tăcerea nu dură mult. Îndată, fața lui Donos se reînsufleți.

— Vino! zise el, ridicându-se de pe scaun. În primul rând trebuie să liniștim oamenii, să evităm panica și descurajarea!

Dar vestea se dusese mai repede decât și-ar fi închipuit oricine; îi întâmpina pe muncitori înainte de a ajunge la poarta șantierului, trecea printre ei, lăsându-i zăpăciți în mijlocul șoselei, și își continua drumul…

După plecarea lui Matei de pe cală, Marchidan rămase singur; mai era timp până să vină muncitorii. Perplexitatea nu-i trecuse nici după o jumătate de oră, când apăru maistrul Golgota, cu nuielușa în mână și cu o scobitoare în gură.

— Ce faci, tovarășe Iani?

Inginerul nu răspunse; privea zăpăcit cala. Pe urmă bâigui:

— A fost aici tovarășul director…

Maistrul Golgota se posomorî — ridică o sprânceană.

— Așa de devreme?

Și deodată, urmărind privirea năucă a inginerului, descoperi crăpăturile… Câteva minute mai târziu era în cabina telefonului…

De la telefon, maistrul se întoarse pe cală. Marchidan își deșertase conținutul servietei pe o masă pliantă și își tria hârtiile, revizuind în gând planul de lucru al zilei.

— Tovarășe Iani, poți să-ți iei adio! Vezi astea colea? Nu știi ce sânt! Întreabă-l pe nen-tu Golgota, că a văzut multe în viața lui, cunoaște Dunărea! Cala se surpă — adio! Am spus eu, dar n-a vrut să mă creadă nimeni!

S-ar fi spus că îl mulțumea nenorocirea, ceea ce n-ar fi bănuit nimeni, chiar cei care n-aveau prea multă încredere în el, socotindu-l că nu-i decât bun de gură, și că în tot ce face urmărește doar să se pună bine cu muncitorii. Marchidan, care se uita la el împietrit, văzu pe chipul lui un fel de rânjet și îl cuprinse o spaimă nebună.

Dar numaidecât maistrul își luă altă fizionomie, umerii i se lăsară în jos, ochii i se întristară; părea doborât…

Veneau primii muncitori, dinspre ateliere, cu uneltele pe umeri.

— Noroc, tovarășe Golgota!

Maistrul pocni din măsele și clătină din cap, plin de amărăciune:

— Noroc ca ăsta să aibă burghezo-moșierimea!

— Dar ce s-a întâmplat?

— Se surpă cala!…

Oamenii se opreau, cu ochii în soare, lăsau uneltele jos. Era atâta lumină pe cală, că nu se vedea Dunărea.

Vestea se duse, prin grai direct, sau pe firul telefonului, până umplu întregul oraș; înainte de a se face ora nouă, se știa că la Șantierul naval Victoria se întâmplase o nenorocire…

Și era de neînțeles că în acest timp cala continua să strălucească, parcă festiv, în lumina soarelui.

PARTEA A TREIA

Septembrie, pe Dunăre — cer de opal, zări de aur; peisajul își pune giuvaeruri patinate și grele. Pălesc frunzele arborilor la câmp, la deal, în pădure — sălciile rămân verzi, despletite impudic în marea lumină a zilei, pregătind parcă o nouă germinație, nelegitimă. Doar stuful se îngălbenește, în josul tulpinii, lângă rădăcina milenară, căpătând, la bătaia vântului, o sonoritate matură, în vreme ce vârfurile, rămase la altă vârstă, se leagănă neștiutoare, în ritmuri de barcarolă. În desișuri, păsările călătoare își inspectează penele, pregătindu-se pentru lunga navigație transmediteraneană…

Pe urmă, în săptămână de la sfârșitul lunii, toamna se arămește deodată, zâmbind obosită, ultima oară, ca fetele care vin din baltă arse de soare. Acum nu mai sânt departe ploile, care vor spăla cele din urmă pojghițe de aur și vor cocli arama, dându-i tente vinete, mortuare…

Era abia începutul lui septembrie, amestec de opal și aur, într-o nemaipomenită lumină.

Cine stârnise panica? Nu se știa: toți sau nimeni!…

Dar la sosirea primului-secretar al județenei, când vestea proastă continua să bată drumurile, se făcuse ordine în șantier; Donos, pământiu la față, trecuse vijelios printre muncitorii derutați:

— La lucru toată lumea! Cine nu-i la locul lui de muncă în cinci minute se face vinovat de sabotaj!

Nu-l văzuse nimeni până acum atât de aprins, ridicând glasul cu atâta asprime — nu-i era așa nici firea, nu-l ajutau nici plămânii.

După câteva minute, începuse să se audă huruitul atelierelor, bușiturile tablelor la cazangerie, suflul aspru al forjelor și răpăitul ciocanelor pe cală.

Maistrul Golgota continua îndemnul lui Donos strigând, să-l audă toată lumea, la întârziații care forfoteau printre ateliere:

— La lucru, tovarăși! Fiecare la datorie! Ei drăcia dracului, vă speriați ca muierile!

Oamenii munceau fără să înțeleagă nimic, fără să știe ce se pune la cale în biroul direcției, unde aflaseră că-i consfătuire. Dar era limpede că lucrurile nu mergeau bine, dacă venise însuși primul-secretar al județenei!

— Aveți răbdare! O să aflați îndată hotărârea! Până atunci, fiecare la datorie — ca pe Titanic!

În acest fel, agitat și plin de hotărâre, își îndeplinea maistrul Golgota misiunea; lipsea de la consfătuire, primise sarcina să stea între oameni, să-i îndemne și să liniștească spiritele. Se știa că are cuvânt în fața muncitorilor — și muncitorii îl ascultau, fiindcă fusese cu ei totdeauna.

— Ca la război, tovarăși: execută toată lumea și nu crâcnește nimeni! Sântem muncitori, ne facem datoria muncitorească până la ultima răsuflare!

Unii îl priveau chiorâș, erau nervoși, parcă simțeau că vorbele lui nu porneau tocmai din inimă, se ascundea în ele o fățărnicie pe care o descopereau prima oară; i-ar fi dat una în ceafa de taur, dar nu se puteau pune în răspăr cu mulțimea. Maistrul Golgota își continua turneul, trecea printre oameni plin de fraternitate creștină, ca Isus Cristos în spinarea asinului…

Mai nimeni nu înțelegea cum de putea să se tragă un rău așa de mare de la niște crăpături și ondulații mărunte ale solului — ridicau din umeri… Câte unuia îi ardea de glumă:

— Păi să vezi ce zbârcituri are soacră-mea! Și n-o mai ia Dunărea!

În acest timp, primul-secretar Stoian ședea prăvălit într-un fotoliu din biroul direcțiunii; părea că doarme. Ceilalți ieșiseră: Matei, Donos, inginerul Dutchievici; Marchidan îi urma, cu servieta în mână, fără să înțeleagă nimic, uitându-se la toți pe rând, în neștire; se pricepea la conducerea fabricației, avea spirit de organizare și energie, dar nu cunoștea de loc natura solului — degeaba îi cereau părerea…

Reveniră după mai bine de o oră. Se țineau după Dutchievici, care cercetase impasibil încrețiturile pământului și direcția crăpăturilor, trecând printre paturile de construcție, unde acum se lucra în ritmul de toate zilele, decât că nu vorbea nimeni, afară de maistrul Golgota, repetându-și îndemnurile. Apoi inginerul-șef se desprinsese de ceilalți, ieșise din curtea șantierului prin gardul de sârmă, urmase malul Dunării până aproape de cotul Silvana, unde îl oprea o gârlă…

Când se întoarseră în birou, primul-secretar nu se mișcase din fotoliu. Și iată ce spuse Dutchievici, ca urmare a cercetărilor:

— Simptomul e clar: stratul nisipos a marcat o alunecare ușoară, ceea ce dovedește situația instabilă a calei.

Matei își mușcă buzele; stătea în picioare, în spatele biroului. Nimeni nu se așezase, în afară de inginerul-șef, care ocupase al doilea fotoliu și vorbea cu o liniște aproape neumană, ca și când nu și-ar fi dat seama de gravitatea împrejurărilor și ar fi ignorat prezența secretarului.

Acesta asculta, posac, cu bărbia răsfrântă peste guler, fără să-i arunce o privire. Marchidan rămăsese lângă ușă, ca un nepoftit, continuând să țină servieta în mână. Donos, la fereastră, se uita afară, în curtea șantierului.

— Sânteți satisfăcut? îl întrebă Matei pe Dutchievici, nestăpânindu-și această ieșire, parcă ignorând și el prezența secretarului, care continua să dormiteze în fotoliu.

— Satisfăcut? De ce?

— Fiindcă triumfă punctul dumneavoastră de vedere!

— Întâi, acest punct de vedere n-a fost numai al meu; și-apoi, o nenorocire nu-i un triumf pentru nimeni!

— Ba da! Pentru dușmani!

— Aș înțelege, dacă nenorocirea ar fi provocată de ei!

— Iată aici, continuă Matei, avizul comisiei de geologi a ministerului! Ce i-a putut determina să iscălească o asemenea hârtie?

— Multe! răspunse Dutchievici, ridicând din umeri. Ignoranță, grabă, neglijență… Aș putea adăuga, eventual, chiar dușmănie. Eu unul cred că mai degrabă a fost vorba de o slăbiciune în fața persuasiunii.

— Sânteți inginerul-șef al șantierului; datoria dumneavoastră era să țineți seama de realitate și să mi-o semnalați…

— V-am semnalat-o!… Dar orice argument ar fi fost zadarnic! Dumneavoastră aveați o intenție prestabilită, pe care n-ar fi putut să v-o zdruncine nimeni. Vroiați — și înțeleg că trebuia — să salvați șantierul…

Donos, care până atunci stătuse nemișcat la fereastră, întoarse capul, liniștit, fără nici o tresărire, doar cu o ușoară expresie de mirare, și rămase cu ochii la Dutchievici, de parcă discuția începea să-l intereseze abia acum.

— Și-apoi, continuă inginerul-șef, punctul meu de vedere, deși credeam în el, putea fi o greșeală. Nu l-am susținut mai mult, ca să nu devin cioclul șantierului. Corect, în acele împrejurări, era să-mi dau demisia…

Primul-secretar deschise un ochi și-i aruncă doar o privire, în aparență nepăsătoare.

— Dar m-am gândit că… la un moment dat… ar putea să fie nevoie de mine.

— Și-atunci, care-i părerea dumitale? se auzi deodată glasul gros al secretarului.

— Părerea mea este că situația poate fi remediată, răspunse Dutchievici. Stratul nisipos s-a mișcat, s-a produs probabil o infiltrație din gârla Silvana, dar sânt sigur că n-o să alunece până la inundațiile de primăvară.

Uitând să se stăpânească, Matei ridică brațele, într-un gest de nerăbdare:

— Pentru noi e totuna dacă are să alunece la primăvară, sau mâine!

— Nu-i totuna! Până atunci ar fi timp să se ia unele măsuri de apărare.

— Ce măsuri?

— Să se consolideze cala. Să se bată piloți, care să străbată stratul nisipos, până în argilă.

Propunerea lui Dutchievici aducea o rază de lumină, care însă se pierdea într-un hău fără fund și nu se oprea pe nimic. Matei se așeză pe scaun, cu brațele lăsate, fără vlagă, deasupra cristalului. Văzu cu închipuirea piloții, mii de piloți, aduși cu trenul, descărcați, rostogoliți pe cală, ascuțiți cu topoarele la un cap, la celălalt încercuiți cu fiare… Sute de oameni, zeci de sonete, înșirate de-a lungul Dunării… Și în ce capitol se înscria această cheltuială uriașă? De unde se luau banii?… Desigur că din fondurile de investiții pentru construcția șantierului! Și-atunci ce rost mai avusese zbuciumul și strădania?…

Le fel gândeau toți, în afară de Marchidan, care n-avea loc în cap decât pentru nedumerire și teamă.

Mii de piloți, muncă titanică și absurdă, fiindcă după lansarea vaselor, cala, consolidată cu atâta sudoare omenească, tot nu putea să rămână definitivă… Piloții!… se gândea Matei. Ar fi apărat ei oare șantierul, sau ambiția lui personală? Cu mii de ani în urmă, mii de robi udau nisipurile deșertului cu sudoarea lor, ca să ridice piramide în cinstea faraonilor…

— Nu-i o soluție! mormăi primul-secretar Stoian, înfundându-și mai tare fălcile în guler.

Matei își lăsă umerii în jos cu descurajare:

— Într-adevăr, nu se poate! Ar râde de noi și copiii!

Inginerul Dutchievici făcu un gest de neputință; în ochii lui se citea o sinceră consternare:

— Atunci nu rămâne decât soluția inițială, a ministerului: să se demonteze vasele…

— Și să desființăm șantierul! Nu! Acum nu mai sânt patru șlepuri pe cală, ci zece! izbucni Matei, izbind cu pumnul în cristalul de pe birou.

Primul-secretar părea că nu auzise izbitura; nu-l tulbura nici glasul lipsit de stăpânire. Mormăi, cu o voce care, deși posacă, rămânea blajină:

— Dacă nu sânteți în stare să vă descurcați, am să vă arăt eu drumul!

Apoi se mișcă nervos în fotoliu — în realitate își căuta o poziție mai bună — și adăugă, acum cu destulă asprime:

— Dar voi ce hram țineți aici? (Se uită la ceas.) Ați pierdut două ore!

Urmă o tăcere după care se auzi glasul lui Donos:

— Nu există decât o soluție, singura care ne-ar sta bine!

În afară de secretarul județenei, întoarseră toți capul spre el, mai degrabă întrebători decât surprinși, ca și când nu auziseră bine.

— Tovarășe Dutchievici, continuă Donos, cala va ține până la primăvară?

— Da! Cu condiția să fie secată gârla Silvana. Mici deplasări pot să mai survină, dar fără însemnătate pentru activitatea șantierului. Dizlocarea se va produce, probabil, o dată cu revărsarea Dunării.

Donos se desprinse de fereastră și făcu un pas înainte:

— Atunci vasele trebuie să fie gata înaintea revărsărilor!

Primul-secretar se ridică anevoie, sprijinindu-se în brațele fotoliului.

— Asta-i soluția, tovarăși! Soluția comunistă! Donos a spus o vorbă frumoasă: singura soluție care ne stă bine!… Mă duc, nu-i nevoie să mă conduceți. Rămâneți și chibzuiți, nu vă zorește nimeni, dar toate să fie organizate până mâine! (În dreptul lui Dutchievici se opri.) Dumneata suferi de inimă!

Ceilalți nu auziră — toate în ultima clipă se petrecură cu o mare repeziciune. Până să se dezmeticească vreunul, primul-secretar era afară — trântea ușa mașinii…

Umbra se abătuse de la fereastră; era ora douăsprezece. Marchidan ieși, urmându-l pe Dutchievici — aveau de făcut calcule împreună.

După plecarea lor, Matei îl privi pe Donos cu ochii roșii, ca după beție. În sufletul lui era un amestec de bucurie și teamă, de parcă ei doi ar fi fost supraviețuitorii unei explozii. Apoi zise, cam stânjenit, ca unul care provocase detunătura:

— A dracului treabă, Donos!

— Da de unde!

— Haide, să nu ne îmbătăm cu apă goală! N-o să fie lucru de glumă!

— Nici nu-mi plac glumele!…

Matei își frecă ochii cu pumnii.

— Ca să-ți spun drept ceea ce gândesc, ar trebui să las altcuiva conducerea șantierului!

— A, nu! protestă Donos. Mai întâi rezolvă-ți încurcăturile!

— Tu le-ai rezolva mai ușor; ai fi un director mai bun decât mine!

— Nu!… Și am de făcut altceva! Haide, scutură-te puțin, a trecut greul! Vreau să-ți aud hotărârile!

Cum stătea în picioare, Matei își aplecă ochii pe cristalul biroului, își văzu chipul, nelimpede, îl străpunse cu o privire ostilă. Rămase așa câteva clipe, apoi, când se uită la Donos, avea altă fizionomie:

— La două, când vine Dutchievici cu analiza orelor, să fii aici. La șase, Golgota să convoace comitetul de întreprindere; o să chemăm și șefii de ateliere, șefii de brigăzi și de echipe. N-aș vrea să luăm pe nimeni de la lucru, dar înainte de ora șase seara, când crezi că-i mai bine, va trebui să aduni comuniștii; poate că ar fi de ajuns o jumătate de oră. Sântem o sută șaptezeci — proporția e foarte bună; fiecare dintre noi va lua în grijă câte trei din ceilalți oameni. Mâine până la prânz, vom raporta tovarășului Stoian hotărârile, iar mâine seară, adunarea întregului șantier, pe cală.

— Bine! încuviință Donos.

— Nu-i bine! Prima măsură, de luat astăzi, acuma, înaintea oricărei hotărâri definitive, este să facem o nouă expertiză a calei. Dacă am greșit la început suspectându-l pe Dutchievici, am greși încă o dată dacă ne-am bizui numai pe el, fără să mai întrebăm pe nimeni!

— Am să-l chem pe Barba Nicola!

— Ce sfânt e ăsta?

— Un bătrân de la Căpitănia portului; nu-i geolog, dar cunoaște Dunărea. Putem să ne bizuim pe cuvântul lui — atât că n-o să ne dea hârtie la mână!

— Ai văzut ce valoare au hârtiile! Și-acum, dă-mi cheia de la odaia ta; vreau să dorm o oră.

Când Matei deschise ușa, secretara ieșea din biroul celălalt, legănându-și șoldurile. Se înroși, sfioasă, ca o copilă.

— Tovarășul Conțu e aici?

— Este, tovarășe director!

Pe urma ei rămăsese o dâră de parfum, care ducea, ca un reper material, până la biroul lui Ilie Conțu. Acesta se ridică în picioare, fâstâcit, și deodată se înroși mai tare decât secretara. Părul lui gălbui, pieptănat lins, cu cărare, era ușor răvășit într-o parte, dar Matei nu băgă de seamă. În schimb, observă că Ilie Conțu era îmbrăcat cu multă îngrijire, avea un costum nou, bleumarin, cu brăduleți roșii, alcătuind vagi dungi verticale — stofă pe puncte, cam grosolană, dar frumos călcată și croită bine. Cămașa albastră, de zefir, era foarte curată, ușor apretată la guler și, cu cravata roșie, de mătase artificială, întregea costumul într-un ansamblu plăcut, dând impresia de bunăstare și de mulțumire.

— Ce făceai, tovarășe Conțu?

Întrebare pusă în loc de bună ziua; știa că Ilie Conțu făcea câte ceva de dimineață până seara, și dacă nu venea, încurcat, să ceară vreo lămurire, însemna că muncile lui merg bine.

— Ce să fac, tovarășe director? răspunse administratorul, după ce-i trecu fâstâceala. Caut urma vulpoiului; pe unde scoate găinele, că unde le duce știm acuma.

Pe birou, în fața lui, zăcea un maldăr de fracte cu adnotări pe margine, linii, semne de întrebare trase cu creionul roșu, opera lui Cocoș, sau a lui Mititelu. Și Ilie Conțu își bătea capul cu ele…

Treburi mărunte pe lângă primejdia care pândea cala! Toată această dimineață, când fusese în joc soarta șantierului, administratorul își văzuse netulburat de gospodărie.

— Dumneata n-ai intrat în panică? întrebă Matei, mirându-se cu întârziere de îndeletnicirile netulburate ale colaboratorului.

Acesta se uită la el cu ochii lui albaștri, plini de uimire:

— Adică de ce?

— Nu știi ce se întâmplă cu cala?

— Ba știu! Zvonuri! Uneltirile dușmanului!

— Uite că nu-i așa! O s-o ia apele, la primăvară, se duc șlepurile pe Dunăre! Nu-s zvonuri!

Ilie Conțu clipi din ochi, neîncrezător, apoi zâmbi cu bonomie și zise, fără să știe nici pe departe ce se discutase în biroul celălalt, acum câteva ore:

— Las că le terminăm mai devreme!

În anticameră, secretara își împrospătase parfumul. Aspirându-l, Matei îl simți pătrunzându-i în nări, ca două fire urzicătoare, ducându-se până în

creier. Se legănă puțin, i se păru că din cauza parfumului, dar își dădu seama că era încordarea, oboseala, nesomnul.

La poartă se opri, nehotărât și, fără voie, ochii căutară panoul cu fișele de pontaj ale muncitorilor, nu știa în ce scop, până ce în coloana sălii de trasaj descoperi bucata de carton alb, pe a cărei margine vizibilă scria, cu litere citețe, ca de tipar: Ana Gheorghi. Unde putea să fie ea acuma? Oare îi spusese o vorbă destul de caldă și de blândă în clipa despărțirii? Poate că nu; îl zguduise mărturisirea ei, amânată până la urmă, și-acum îl răvășea gândul că ea o amânase fiindcă altfel nu s-ar fi împlinit noaptea aceea. Nu îndrăzni, în prezența portarului, să pună mâna pe cartonul care purta numele ei și-i urmărea pașii zilelor. Luă la întâmplare câteva fișe de pontaj, le cercetă, distrat, fără să le vadă, gândul fiindu-i aiurea, în sfârșit, întinse mâna spre cartonul care-i ardea privirea.

— În câte sântem astăzi?

— În treisprezece, tovarășe director!

Ea venise, fără întârziere, la ora șapte fără opt minute — ceasul de pontaj punea mărturie.

Deodată îi pieri și oboseala și somnul, i se învioră întreaga ființă, trupul și sufletul, se regăsi odihnit și tânăr…

Nu îndrăzni să se ducă de-a dreptul la sala de trasaj, se simțea mai mic decât ea în această clipă. Merse pe malul Dunării, și peste mișcarea de pe cală, privi apele cenușii, cu valuri largi, domoale, ducându-se în jos, într-un ritm calm și legănat care-i alina inima. Le privi îndelung și nu se mai temu de ele ca în zorii zilei, când le văzuse cu închipuirea infiltrându-se pe sub pământ și surpând malul. Umbra unui nor lung, răzleț, întuneca valurile, dar pe urmă soarele îl rupse, și fluviul se lumină, strălucitor, de la un mal la altul, până în depărtare. Și deodată Dunărea, fosta dușmană, i se lipi de inimă, fiindcă îi legănase în ritmul ei neasemuit noaptea de dragoste, făcând-o altfel decât pe-a tuturor oamenilor. Dar totul îi fu mai aproape, peisajul și viața, țărmurile, balta, sălciile, muncitorii care mânuiau jos ciocanele. Și asupra tuturor, plutea, irizată, imaginea acelei ființe a cărei amintire și-a cărei prezență prelungită de peste noapte îl învăluiau într-o căldură mai mare decât a soarelui.

Ea se afla întocmai în locul unde se aștepta s-o vadă, la capătul planșetei, aplecată pe liniile care înfățișau prova motonavei. Nu se apropie de ea, rămase la câțiva pași de ușă, cum ar fi inspectat sala în ansamblu. Era cum o

știa din zilele celelalte, numai că avea părul legat într-o basma cenușie, în locul celei albe, prea luminoase pentru ziua de doliu.

Kreis nu mai venea de câtva timp, era plecat la București pentru examene. Ea lucra cu altcineva acuma, un băiat plăcut la vedere; le stătea bine împreună, harnici, îndemânatici și tineri, lucrând umăr la umăr. Îi urmări mult timp, uitând că alții ar fi putut descoperi această statornicire a privirii. Băgă de seamă îndată că trasajul îl conducea ea acum, îndemnându-și cu o energie gingașă și discretă colaboratorul, și își aminti ziua când venise, atât de vajnică și de speriată, să-și ceară mutarea de la magazie. Iar acum, mâinile ei, cărora abia putea să le stăpânească tremurul în ziua aceea, se mișcau de-a lungul șipcii, trăgând liniile cu siguranța celui dedat mult timp meseriei. O trimisese aci nu din încredere, mai mult din curiozitate, sau… Nu! Hotărâtor fusese îndemnul lui Donos! Tăcut, înfrânat, gânditor, și totuși mistuit și el de o flacără interioară — alții poate o ignorau, Matei îi simțea căldura — cu ce instrument al minții judeca Donos oamenii?

Lumina răsfrântă din planșeta verzuie îi dădu după un timp puțină amețeală, urmarea nesomnului, deși nimic din el nu arăta nevoia să doarmă, nici trupul, nici creierul, nici inima, pe care și-o auzea bătând, sănătoasă și tânără. Dar o parte a făpturii lui, imaterială și totuși mișcându-se ca o ființă vie, se desprinse din sine și alunecă pe planșetă, până la marginea cealaltă a sălii. Acolo îngenunche, în fața fetei care stătea și ea îngenuncheată pe podele — și se priviră. Ea trăgea o linie și, purtându-și brațul în lung, cu mișcarea armonioasă a virtuozului care conduce arcușul viorii, părea că îi conturează lui, dezmierdător, grumazul și umerii…

Deodată se făcu întuneric. Matei nu mai văzu nimic, rămase doar cu senzația mângâierii, știind că-i a ei și totuși nedându-și seama de unde vine…

Se dezmetici — era tot lângă ușă — sub privirea pe care ea o îndrepta spre el, din depărtare. Podeaua se legăna încă, ușor — avusese o clipă de amețeală. Întunericul dispăruse din jur, se vedea soarele intrând pe ferestrele largi dinspre Dunăre, dar ochii ei erau mai strălucitori decât lumina zilei.

Îl simțise de mult, desigur, din clipa când intrase — privirea nu îndrăznise s-o ridice decât acuma. Nu rămase mult așa, în schimb, cele câteva clipe cât se priviră, Matei putu să citească în ochii ei tot ceea ce ea nu avusese timp și curaj să-i spună aseară. Noaptea care trecuse nu fusese

nici minciună, nici amăgire, și acum, ziua, amintirea ei se limpezea, într-o sonoritate deplină.

Marți seara, după lucru, întreg șantierul era adunat pe malul Dunării; numărul muncitorilor crescuse acum, depășea mia — atâția oameni n-ar mai fi încăput în hala cazangeriei…

Pe varangele unui șlep se puseseră scânduri, improvizându-se tribuna la care urcară, fiecare pe unde se pricepu mai bine, conducătorii șantierului, biroul organizației de bază și aproape întreg comitetul de întreprindere, cu toții peste douăzeci la număr.

Scopul adunării nu mai era un secret pentru nimeni; ce fusese mai greu se făcuse până acuma. Țelul urmărit se știa, se discutase, în sânul echipelor, prin ateliere: să se scurteze timpul de lucru, prin metode noi, prin o pregătire mai bună, prin eliminarea erorilor, a timpilor morți, prin inovații, prin ce-o putea fiecare… Oamenii primiseră lămuriri și îndemnuri, mai rămânea să se ratifice hotărârile și angajamentele, în auzul tuturora…

Era altfel atmosfera decât la prima adunare, de când trecuseră numai trei luni de zile — fiindcă era altul și șantierul. Cu toată situația îngrijorătoare, oamenii nu se temeau; aflaseră că nu li se cere altceva decât să-și arate puterile. Asta doriseră totdeauna, și cei bătrâni, părinții, și cei tineri, fiii. Plutea asupra lor o veselie puțin aspră, puțină teamă rece la unii, grija să nu rămână în urma altora, făcându-și numele de rușine. Nu porneau nici la glume, nici să joace la horă. Cele o sută treizeci de mii de ore de lucru câte mai rămăseseră la fiecare șlep, după norme, trebuiau reduse aproape la jumătate, ca toate vasele să fie gata în ziua de 20 februarie, înainte de data cea mai timpurie când ar fi putut să înceapă dezghețul și creșterea Dunării.

Mulți depășiseră și până acum normele, dar nu cu un procent atât de mare. De data aceasta se cerea mai mult, și nu doar din partea unora, ci a tuturora…

Amurgea repede; la șapte și jumătate se aprinseră luminile pe stâlpii care împânzeau cala. Decorul se șterse în umbră, malul Dunării, sălciile — rămaseră doar oamenii, în jurul tribunei, înghesuiți printre tachelaje, cocoțați pe șlepurile vecine.

La opt și un sfert răsări luna. Până să se ridice sus și să arginteze apele bălții în zare, izbucniră chiuituri, ca la horă, se aprinseră torțe improvizate cu ce se găsea la îndemână, hârtie de ziar, mărăcini uscați, găteje, câlți îmbibați cu smoală.

Ilie Conțu, gâtuit de gulerul prea strâns și aspru de la scrobeală, striga desperat, din marginea tribunei, gata să cadă în flăcările mișcătoare:

— Paza contra incendiilor!… Unde-i echipa de pompieri?… Aveți grijă, tovarăși!

În lumina becurilor și-a torțelor, cala părea o piață cuprinsă de ritmul unei petreceri populare. Adunarea, care ținuse mai mult decât s-ar fi așteptat oricine, se sfârșea în această veselie, cea mai molipsitoare dintre stările de suflet ale oamenilor.

Abia o jumătate de oră mai târziu plecau ultimii de pe cală. În urma lor, Ilie Conțu, răgușit, cu cravata slăbită la gât, cerceta urmele torțelor, printre tachelaje, să vadă dacă n-a rămas vreun tăciune.

— Când te bucuri prea mult, atunci vine nenorocirea! zise, în încheiere.

Dar când se uită în jur, nu mai văzu pe nimeni care să-i audă mustrarea; ultimii oameni urcau malul.

Matei se strecură spre poartă, în mijlocul mulțimii; cum în curtea șantierului nu era lumină prea multă, iar oamenii discutau între ei, cu aprindere, pare-se nu-l recunoscu nimeni. Ajuns în șosea, se desprinse de înghesuială și, în loc s-o ia spre oraș, la fel ca toată lumea, porni de-a lungul gardului de sârmă, spre câmpul pustiu, unde se întindeau grădinăriile.

N-ar mai fi fost în stare să schimbe o vorbă cu nimeni, nu-și mai simțea trupul de oboseală, în gât parcă i se adunase praf, uscându-i coardele vocale — era la capătul puterilor. De două zile nu avusese o clipă de odihnă: discuții tehnice cu inginerii, consfătuirea cu comitetul de întreprindere, prelungită peste toate limitele de președinte, maistrul Golgota, cu întrebări obtuze și inutile — ședința comuniștilor, rapoarte de întocmit, pentru minister și pentru județeana de partid, zăgăzuirea gârlei Silvana, scosul apei afară din albie, cu motopompele, cu pompele de mână și cu gălețile — munca a sute de oameni. Apoi adunarea șantierului, terminată abia acum, trei ore de vibrație continuă care îi secătuise ultimul izvor de putere, lăsându-i în trup, în creier, drojdie vâscoasă și cenușie…

Merse așa până la colțul gardului, singur, în timp ce glasurile oamenilor se pierdeau în urmă, și de aici, părăsind șoseaua, porni printre bălării, pe

marginea grădinilor de zarzavat, îndreptându-se spre Dunăre.

Luna, ridicată peste sălciile negre din vale, își trimitea razele pieziș asupra câmpiei, lungind fantomatic umbrele arbuștilor și ale bălăriilor.

Vuietul orașului nu ajungea până aici; doar huruitul concasorului, la fabrica de ciment, aspru, dar egal și statornic, înăbușit de ziduri și de depărtare, stabilea un fundal de sunete atât de monoton, încât părea născut în adâncul urechii, nu venit din afară. Pe coșul cazangeriei, unde lucrau echipele de noapte, ieșeau scântei rare, din când în când, și se pierdeau pe cer, prea roșii ca să pară înrudite cu stelele.

Un vapor fluieră în port, gros, răgușit, ca mugetul unei dihănii dispărute astăzi, din preistorie — și sunetul acesta, cunoscut de atâta vreme, lui Matei îi umplu sufletul de dureri molcome și blânde, care uneori, în chip ciudat, o dată cu tristețea îți stârnesc dorul de lume și credința în fericire. Îndată îl străbătu o înviorare, parcă o briză proaspătă și plină de miresme îi învălui inima; pașii se măriră de la sine…

Nu avea o înțelegere, nu schimbase cu ea un cuvânt, de luni dimineața, dar nădăjduia, era sigur în unele clipe că îl așteaptă jos, la gardul șantierului.

După două sute de pași se văzu Dunărea, luminată de lună. O salcie stufoasă întuneca țărmul. Era salcia sub care se ascunsese Cocoș într-o seară, amărât de lume, rozându-și încet și curajos necazul din inimă. Aici lăsa Ana Odeta barca, de când maistrul Golgota nu-i mai dădea voie să intre în șantier pe de vale.

— La poartă, tovarășă, ca toată lumea! Ce, crezi că dacă ai ochi frumoși poți să faci cum îți place, ca reginele?!

De atunci, fata venea cu un sfert de oră mai devreme ca să ajungă la timp, ocolind șantierul. Și-n seara aceasta făcuse același drum, prin grădinărie, ieșise o dată cu primii oameni, alergase, ca la o întâlnire, gândind că Matei, care nu se temea de șeful calei, ar fi putut trece prin gardul de sârmă, ajungând înaintea ei la Dunăre.

Acum îl aștepta — și ea nădăjduise că el are să vină, ca și cum s-ar fi înțeles de cu ziuă… Și când îl văzu coborând malul, i se răci inima. Stătea în barcă, ghemuită pe bancul de la pupa, ținându-și bărbia pe genunchi, și genunchii cuprinși cu brațele, parcă mai mică, topită în ea însăși, doar cu inima rămasă pe vechea dimensiune. O rază a lunii, strecurată printre frunze, îi lumina părul și tâmpla, locul destinat dezmierdării.

— Bună seara! îi șopti el, din umbră.

Ea îi răspunse:

— Bună seara.

Matei trecu în barcă și se așeză jos, în fața ei, pe panouri. Ea se mișcă; raza de lună îi trecu de pe o tâmplă spre alta, dar el nu întinse mâna.

— Aștepți de mult? întrebă, după o ezitare.

Ciudat cum vorbele rostite nu erau întocmai cele pe care voise să le spună; de ce, și sub ce îndemn își eliminase pronumele, ca și cum ea nu l-ar fi așteptat pe el, anume? întrebarea, întreagă, așa cum fusese gândită, era: „Mă aștepți de mult?“ — și gura o ciuntise, fără nici o rațiune, făcând-o mai vagă și mai impersonală.

Ea parcă simți această lipsă și îl privi aproape mustrător. Ar fi vrut să-i răspundă: „Da, te aștept de mult, nu din astă-seară! De ce mă întrebi? Știi bine, te aștept pe tine, pe tine!…“

Se mulțumi să clatine ușor din cap, speriată puțin de atâta fericire și nedorind s-o întregească, dacă mai lipsea din ea vreo fărâmă, de teamă să nu se reverse din inimă și să se piardă pe Dunăre.

Un timp tăcură, zâmbindu-și unul altuia, lăuntric, fiindcă fețele le rămâneau grave, ușor împietrite, în penumbra dintre razele lunii.

Apoi Matei zise:

— De ce-ai venit ieri la șantier? Puteai să lipsești câteva zile.

Ana Odeta îl privi, parcă speriată. El întrebă, după o pauză:

— Ai fost aici și aseară?

— Nu…

Dar fusese, așteptase până la zece și-abia după aceea se dusese la capelă, noaptea, când nimeni nu mai intră pe poarta cimitirului; se rugase de paznic să-i dea drumul — el o condusese pe alee, cu felinarul în mână. Și ea veghease lângă sicriu, până la ziuă, singură, istovită, cu sentimentul că trebuie să plătească morții prețul celeilalte nopți, de iubire.

Cum stătea jos, la picioarele ei, Matei îi privea chipul, căuta să-i deslușească trăsăturile, cu un fel de sete, temându-se că niciodată ochii lui nu vor cunoaște îndestularea…

Astăzi, la adunare, nu o văzuse în mijlocul oamenilor. Fusese lungă, grea, interminabilă consfătuirea — spusese multe cuvinte fiecare din conducerea șantierului, spusese el, mai cu seamă — și avea sentimentul că toate fuseseră necesare. Dar acum, în clipa aceasta de liniște, când simțea în

mână mâna caldă a fetei, iar zbuciumul, și neliniștea, și încordarea rămăseseră în urmă, n-ar mai fi putut să-și aducă aminte decât crâmpeie din ceea ce spusese acolo…

În clipa asta, când adunarea se terminase de mult și nu se mai auzeau decât în depărtare vuiete slabe, lui Matei glasul oamenilor îi răsuna încă în urechi, ca și când i-ar fi avut încă o dată în preajmă. Dar nu; era singur cu fata aceasta în barcă, ținându-i mâna obosit, proteguitor și tandru; în spatele ei clipoceau valurile — și noaptea, scurgându-se în tăcere, părea că o completează pe cealaltă. Ar fi vrut, măcar un ceas, să nu se mai gândească; dacă nu dormea nici acum, era a treia noapte de veghe, pe care nu știa cum ar fi înfruntat-o. Nu bănuia că noaptea trecută și Ana Odeta veghease, și-n gândurile ei, închinate moartei, se împletise îndoială, neliniște, teamă, câteodată spaimă și panică. Vorbele auzite de la oameni o torturaseră până în seara aceasta; era un impas — mulți nu mai vedeau nici un fel de ieșire, așteptau urmări catastrofale; unii credeau, altora le plăcea să creadă că pe director îl așteaptă zile negre, anchete, procese, poate închisoarea… Cine să răspundă pentru ruina șantierului și pentru milioanele pierdute? Rușinea, încaltea, nici nu se mai punea la socoteală, fiecare urmând s-o poarte cum putea, cu fruntea plecată și cu privirile în țărână.

Acum Ana Odeta se liniștise, dezonoarea era înlăturată, trecuse primejdia, începea o luptă amarnică…

Nu mai fusese o adunare, ci o manifestație. După ce vorbise și maistrul Golgota, ultimii neîncrezători și șovăielnici se alăturaseră celorlalți. Oricât nu putea Ana Odeta să-l sufere pe omul acesta, atunci îi fusese drag, văzând cum se pricepe să câștige oamenii; parcă nu era el, cel știut, ci altul, care-i luase numai statura, nuielușa din mână și hainele…

E drept că nu înțelegea de ce maistrul trebuise să înceapă pe departe, folosind ocoluri numeroase; dar pesemne cunoștea meșteșugul de a-i lămuri pe oameni — oamenii sânt feluriți, trebuie să găsești calea potrivită nu doar pentru unii, sau pentru alții, ci pentru toți — masele. Vorbi mai întâi de crunta exploatare a regimurilor decedate, îl înjură pe rege cu o familiaritate care îi făcea pe cei de față să râdă, înveseliți și convinși, dar cam nedumeriți — ar fi reieșit că îl cunoscuse pe rege îndeaproape și fusese gata să se răfuiască și altă dată cu el, atunci când alții i se prosternau cu venerație. Pe urmă vorbi de vremea lui Năsturaș, aminti cât se luptase el cu fostul patron și cu oamenii acestuia, pentru binele muncitorilor.

În sfârșit, ajunse și la actualitate: întrecerile socialiste, care să-i dinamizeze pe muncitori, ridicând sensul și valoarea muncii lor pe o treaptă mult mai înaltă.

Tocmai atunci se aprinseră luminile; cuvântarea dura de trei sferturi de oră. Ana Odeta văzu, deși nu se afla prea aproape, că Matei se uita nemulțumit la Donos, iar acesta strângea din dinți, până ce deodată se făcu roșu la față: maistrul Golgota încălecase acum pe un cal foarte sprinten, cu care putea să gonească departe. El le arăta muncitorilor cât vor putea să câștige dacă, antrenați de întrecere, vor depăși normele cu 80 la sută:

— Șaisprezece mii de lei pe lună, și chiar mai mult, tovarăși!… Bunăoară, tovarăși, să luăm cazul lui Niță Petre; poate știți că are casă grea și se cam luptă cu necazurile… Tovarășe Niță, spuneai că te cocoșează cărțile de școală… Are patru copii la învățătură, tovarăși. Ei, acum, încordează-te, și-a dumitale o să fie viața!…

Răsărise luna, strecurându-se inutilă și pizmașă printre becurile care luminau cala, iar maistrul Golgota continua să-i însuflețească pe oameni, răscolindu-le nevoile și făgăduindu-le trai îmbelșugat; numai puneți osul și trageți zdravăn, tovarăși!

Aici Donos nu mai putu să rabde — și strigă, cât îl putea duce glasul:

— Da, tovarășul Golgota are dreptate, dar nu-i numai asta! Veți câștiga atât și atât — e bine că vă veți îmbunătăți viața. Eu însă cred că astăzi, pentru cel ce este muncitor adevărat și rămâne devotat și credincios clasei din care face parte, e mai important altceva, de aceea ne-am adunat aici, să ne strângem rândurile, să arătăm că sântem în stare să învingem o situație care ar fi grea numai dacă ne-ar amorți inimile și ne-ar înțepeni brațele… Poftim, tovarășe Golgota, vorbește mai departe!

Maistrul Golgota nu mai avea ce să vorbească; fusese coborât de pe cal când galopa mai năvalnic. Până să se dezmeticească și să reînceapă, se auzi prima strigare:

— Tovarăși!…

Capetele se întoarseră: vorbise un bărbat tânăr, chipeș, desfăcut la gât, vânjos, cu mânecile bluzei suflecate, arătându-și brațe arse de soare, aspre și oțeloase — să spui că-i pus să pozeze ucenicilor de la Belle Arte. Dar pesemne acele pânze ale pictorilor, când sânt într-adevăr foarte frumoase, au fost luate din viață, fiindcă omul care strigase era viu și prea bine cunoscut de alții.

— Tovarăși! strigă, cu glasul țeapăn și puțin tremurat al celui care n-a mai vorbit niciodată de față cu atâția martori. Eu, Arici Vasile, cu brigada mea de la șlepul numărul nouă, cu toate șase echipele, ne luăm angajamentul să organizăm așa fel munca noastră, încât să terminăm montajul corpului și punții până la data de 10 februarie. Chemăm la întrecere celelalte brigăzi și echipe. Cine se prinde cu noi, tovarăși?

Tăcu și se uită, mândru și cam speriat, pe deasupra capetelor. Dar în primele clipe nu răspunse nimeni; fu numai tăcere.

— Arici o dată… Arici de două ori!… se auzi un glas mucalit din cealaltă parte a calei.

Arici Vasile nu fusese niciodată la licitații și nu cunoștea vorba aceasta. Și apoi, cu tot chipul lui zâmbitor, nu-i ardea de glumă, încât se zbârli și răspunse, crezând că fusese o înțepătură neroadă:

— Da, Arici de nouă ori! Am spus și-mi țin vorba! Pune-te cu mine, tovarășe!

Înainte de a se fi potolit râsetele, izbucni alt strigăt:

— Tovarăși, eu, Ghiță Bârgu, cu brigada a treia…

Apoi strigătele se înlănțuiră și nu conteniră multă vreme, până nu se epuizară toate combinațiile: întreceri între brigăzi, între echipe, între ateliere…

Maistrul Golgota triumfa, bombându-și pieptul; da, vorbiseră ei, vecinii de la tribună, și unul și altul, dar succesul cel mare îi revenea lui! Ce brigadă, ce echipă avea să fie prima, nu-i păsa; fusese el primul, astă seară, organizând întrecerile și stârnind un entuziasm care parcă nu mai avea contenire. Oamenii începuseră să chiuie, tropăind printre tachelaje, ca la horă.

— Mai încet, mă, că se surpă cala!

Se aprindeau torțe; lui Matei i se părea că visează.

— Nu se surpă! Dacă vreți, jucați până mâine. Îmi pare rău că n-am chemat lăutarii!

— La urmă, tovarășe Matei, la lansare! Dar atunci să-i aduci, c-o să ne sfârâie călcâiele!

Maistrul Golgota era și el părtașul entuziasmului; sărise jos de la tribună și se îmbrățișa cu oamenii, numai că în sine își zicea: „Las c-o să vă văd eu mâine, când o începe să vă curgă sudoarea!“

Nu credea că vasele au să fie gata înaintea revărsării. Se îndoiau și alții, greu să le știi numărul… Ana Odeta nu era printre șovăielnici. Din câți se aflau adunați acolo, poate ea credea în izbândă cel mai tare — cu inima; și fiindcă avea atâta minte să înțeleagă că puterea inimii nu ajunge, era liniștită, neîndoindu-se că Matei și alții cred cu creierul.

Acum, fata gândea, fără nici un orgoliu, că este peste putință să nu izbutească bărbații, când alături de ei vin și femeile…

Își aplecă ochii; de un timp, Matei își lăsase capul pe genunchii ei — părea că visează, adulmecându-i căldura. Visa, poate, dar în prada somnului; adormise, fără să-și dea seama, zdrobit de încercări prelungite, care ar fi depășit puterile oricăruia. Dormea adânc, greu, dar liniștit și așa de cuminte, încât părea întors la vârsta copilăriei…

Ana Odeta luă de alături hăinuța de diftină pe care o îmbrăca seara, când trecea Dunărea, și i-o puse pe umeri. N-avea pe ea decât tot o bluză subțire, ca duminică noaptea, dar nu-i era frig: bătea o briză ușoară de la câmpie, aducând căldura molcomă a miriștei arse de soare.

Sperase uneori multe — să-l poată privi de aproape, să-i audă glasul, să meargă într-o zi cu el pe sub sălcii, ținându-se cuminte de mână, îi visase și dragostea în clipe de nebunie, dar niciodată nu și-ar fi închipuit că o să cunoască momentul de fericire din această seară.

Dormea cu capul pe genunchii ei Meit de odinioară — și o dată cu el părea că adormiseră adânc toate din juru-le; vegheau numai ea, tânără, și Dunărea, așa de bătrâna!

Primul vrăjmaș, ploaia rece de toamnă, veni la 16 octombrie, cu o bură care ținu toată ziua; nu se sperie nimeni, și pe urmă răsări iar soarele — timp frumos, până către sfârșitul lunii.

Fusese doar o vestire.

Dar înaintea ei, alte piedici se arătară, din partea oamenilor, cu o brutalitate neprevăzută de nimeni.

A doua zi după sărbătoare, mulți oameni simt o oboseală, o slăbiciune în trup și-o lipsă de vlagă în inimă; ea stăruie cu atât mai mult, cu cât a fost în ajun mai fierbinte bucuria serbării.

Marți seara, adunarea șantierului se terminase în chiote, fiecare simțise în el o flacără încălzindu-i sângele și grăbindu-i bătăile inimii. Urmase noaptea, când omul rămâne singur, cu gândurile lui — și gândul nimănui nu putea să fie ușor în ceasurile acelea de tăcere, în liniștea adâncă pe care n-o cunosc decât orașele provinciale. Ce erau ei aici? O mână de oameni, având de generații în ascunzișurile sufletului semnul îngrijorării. Și-acum, la îndemnul cutăruia și cutăruia, se legaseră să înfrunte dușmănia pământurilor nestabile și alte dușmănii, aliate cu prima, într-o bătălie zgomotoasă, care avea să-i scoată în văzul lumii. Mulți dormiră zbuciumați în noaptea aceea…

A doua zi dimineața, ziarul local, de care răspundea comitetul județean de partid, deci nu putea să se joace cu vorbele, publica pe ultima pagină un titlu mare, pe toate coloanele: „Constructorii de vase de la Șantierul naval Victoria, în întrecere socialistă. Ei cheamă la întrecere toate șantierele navale de pe Dunăre.“

Știrea, dusă cu telegraful, cu telefonul, avea să apară a doua zi în ziarele mari din Capitală, și în toate ziarele mari și mici din toată țara. Hora era începută, nu mai putea să se desprindă nimeni din cercul ei, fără să o destrame.

În drum spre șantier, mergând pe jos, cu bicicleta, cu tramvaiul, muncitorii vedeau afișele ziarului lipite pe obloanele tutungeriilor; titlul referitor la ei era primul. Unii îl priveau îngâmfați, unii mândri, alții cu teamă, și în atâtea chipuri, câte simțăminte cunoaște inima omului.

Însă în acest fel, oboseala, delăsarea care urmează serbării, se risipi din primele momente ale zilei; când ajunseră la lucru, cei mai mulți, destui ca să stabilească ritmul, știau ce trebuie să facă, și nu la temperatura fierbinte de aseară. La șapte, fără întârziere, atacul începu, în toate atelierele…

În prima oră a zilei, când nu era om să nu aibă ceva de gândit, de spus, dar mai cu seamă, de făcut în legătură cu vastul angajament care schimba viața șantierului, doi străini umblau de colo până colo, între cală și birouri, iscoditori ca spionii. Nu erau singuri, altfel s-ar fi găsit cineva să-i întrebe de urmă: maistrul Golgota îi însoțea pretutindeni, arătându-le drumul cu nuielușa, cu gâtul țeapăn de mândrie, ca lupul care nu poate întoarce capul din umeri.

Cei doi străini veniseră la ora șapte și zece minute, și cu toată hotărârea lui de a nu lăsa înăuntru pe nimeni fără o treabă precisă și limpede în

legătură cu munca șantierului, portarul fusese nevoit să le dea drumul, ba încă îi mai și salutase cu respect și sfiiciune, de vreme ce musafirii, legitimându-se cu carnet și cu delegație scrisă la mașină, dovedeau că sânt ziariști de la *Viața Nouă*, organul județenei. „Poftiți!…“ Foarte bine, să vadă dumnealor ce facem noi aici, să afle tot poporul!

Unul din ei, cam netuns la ceafă, altfel îmbrăcat bine, de statură înaltă, clădit ca atleții, era poet în timpul liber, iar la ziar, reporter — treapta întâi.

Celălalt, mai mic de statură, cu ochelari de soare printre ale căror lentile țâșnea un nas cât toate zilele, era însuși redactorul-șef al ziarului, tovarășul Preda Cosmin, pe care îl cunoștea tot județul, bineînțeles după nume. De obicei, purta pălărie cu boruri mari, după o modă veche, având poate menirea să-i disimuleze oarecum, ca și ochelarii, trompa monstruoasă cu care-l sluțise natura. Acum își pusese șapcă de stofă, ca muncitorii, dar nu-i stătea bine.

Cei doi ziariști merseră pretutindeni, ascultând lămuririle însoțitorului, privind cum lucrau oamenii, întrebând, stând de vorbă cu unii. Cosmin Preda avea cu dânsul aparat de luat fotografii, pe care-l puse de multe ori în funcțiune, vizând, colo și colo, câte un muncitor cu ciocanul în mână, câte un aspect mai plastic și mai concludent din activitatea șantierului. Făcea oficiul de fotoreporter, treaptă mai mică în ierarhia gazetăriei, din proprie plăcere. Iar în timp ce apăsa țâmburușul nichelat al obturatorului, îl îndemna pe subalternul său, care umbla cu bloc-notesul în mână:

— Notează, Popescule!… Haide, scrie, scrie, băiete, nu te baza pe memorie.

Popescu nota, făcând fiere; da, îl chema Popescu Marin, așa arăta buletinul, dar își uitase de mult numele — toată lumea îi zicea Florin Salcie, cum își semna reportajele poetice și poeziile. Directorul său, în schimb, nu-i respecta pseudonimul, se făcea că nu-l știe. Ce-ar fi fost dacă într-o zi i-ar fi zis și el, răcorindu-și inima: Tovarășe nu știu cum… — că și pe director îl chema Cosmin Preda, cum îl chema pe el Florin Salcie. Ei drăcie!

Gazetarii vizitară șantierul până pe la ceasurile nouă, îl fotografiară pe maistrul Golgota lângă Arici Vasile, eroul zilei, băură o cafea în biroul lui Ilie Conțu, făcură conversație un sfert de oră. Pe măsuța de lângă birou era o vază mare cu cinci crizanteme. Cu directorul nu putură să stea de vorbă; era plecat din zorii zilei la județeană… Dar nu-i nimic — Ilie Conțu știa să primească musafirii.

Plecară, lăsând în urmă pârâiturile masive ale ciocanelor pneumatice, vuietul și forfota șantierului. Mergând spre tramvai, Florin Salcie își grupa impresiile, gândindu-se că, decât un reportaj, ar face mai bine o poezie.

La unsprezece, portarul primi alți oaspeți, trei de data aceasta, tot ziariști, de la *Scânteia*; sosiseră grabnic cu avionul.

Matei se întorsese de la județeană — îi primi în picioare, în fața biroului, cam țeapăn, ca să-și ascundă stânjenirea.

— Fiți bineveniți, tovarăși! Făceți-vă datoria, dar vă rog nu puneți floricele. Sântem într-o situație grea: o s-o învingem. Din partea mea, aș fi preferat să stăm de vorbă la primăvară.

Unul din oaspeți, un tinerel fără tuleie deasupra gurii, notă în bloc-notes, avid să cunoască și să caracterizeze totul în juru-i: „Tov. dir. M. Mironescu — ochi sfredelitori, bărbie energică, frunte senină, impresie de optimism calm și de modestie…“

După plecarea lor, Matei se prăbuși în scaun, cu ochii pe o telegramă, pusă pe birou, deasupra hârtiilor. O primise puțin înainte de sosirea musafirilor și o citea, împietrit, a nu știu câta oară: „încetați imediat orice lucru pe cală; așteptați dispoziția ministerului“.

Multă lume din șantier îl văzuse pe inginerul Staicu, dar nu toți îi cunoșteau precis rostul acolo. Nu venea la șapte dimineața, nu pleca la șase seara — n-avea oră; apărea și dispărea fără nici o socoteală. Cei informați știau că nu-i salariatul șantierului, ci e trimis de Direcția generală a comenzilor din minister, să vadă dacă lucrul la vase se face după norme.

Inginerul Staicu era un om de vreo treizeci și cinci de ani, părând însă mult mai tânăr, bărbat frumos, după gustul acelor femei pe care odinioară le-ar fi înnebunit Rudolf Valentino: oacheș, cu fața prelungă, cu părul negru, în bucle, cu o gropiță în mijlocul bărbiei. Iar între incisivii albi și strălucitori, ca toată dantura, cu o strungăreață pronunțată care-i dădea, când se întâmpla să râdă, un aer de ștrengărie.

Purta haine Prince de Galles, de culoare cafenie, pantofi maron, ciorapi verzi, ca și cravata, bine armonizate cu costumul, și fiindcă nu-și schimba niciodată culorile, părea că ține la îmbinarea lor ca la o uniformă. Locuia la hotelul Central, nu în cameră mobilată, mânca la restaurant, niciodată la

cantină; pesemne la București nu avea gospodărie, așa că leafa plus diurna îi ajungeau să ducă viață bună.

Seara zăbovea prin localuri până la ora închiderii, însoțit de colegi, cunoscuți și prieteni, ingineri de pe la șantierele unde își exercita misiunea, care nu se mărginea la Șantierul Victoria; deși străin de oraș, avea legături numeroase, de toate felurile.

În șantier, cel mai bine îl cunoșteau cazangiii, cărora le verifica meticulos și destul de excesiv coastele îndoite, respingându-le cu duiumul. Dar și mai bine îl cunoșteau nituitorii. Delegatul ministerului apărea pe cală când nu se aștepta nimeni, cu un ciocan în mână, protejându-se de murdărie cu mănuși de piele, ca ale lui Cocoș, dar răsfrânte elegant peste încheietură — și din zece nituri, dădea afară cel puțin unul, la nimereală, ca muncitorii să știe de frica verificării. La început, e drept, găsea defecte destule, nituri bătute strâmb sau găuri nealezate bine — controlul își avea toată justificarea și nu cârtea nimeni. Dar, mai de teama lui, mai de rușine, și mai cu seamă din dorința de a nu rămâne în urmă, de a-și îmbunătăți calificarea, ceea ce-i un orgoliu legitim pentru orice muncitor care-și iubește meseria, nituitorii ajunseseră astăzi să înțeleagă că fiecare nit trebuie bătut bine, adică să se umfle egal pe toată lungimea găurii, să nu lase goluri, iar cele două capete să preseze de jur împrejur asupra tablelor împreunate, strângându-le și făcând din două, una.

Totuși, inginerul Staicu își continua datoria — pac! cu ciocanul, stricând munca oamenilor și bucurându-se când, la douăzeci de nituri scoase, găsea unul care călca măcar puțintel canoanele.

Un om încercat și mânat de intenții mai bune ar fi putut să descopere greșeala fără să facă atâta pagubă și fără să necăjească pe nimeni. Excesul inginerului pornea din propria lui teamă: decât să-i scape ceva, mai bine să bage spaima în lume! Metodă bună — nu te doare capul, și noaptea dormi bine!…

În ziua aceea, pe la ora zece dimineața, delegatul ministerului, în uniforma castanie, elegantă, bărbierit proaspăt, cu gropița din bărbie învinețită de brici și ușor pudrată, ieși de la hotel cam încruntat, ducând cu sine, ca de obicei, o servietă galbenă, armonizată cu costumul.

După ce privi cerul, care era albastru, se uită la ceas, trecu strada și intră la Papazian, unde bău o cafea dulce-amăruie. După cincisprezece minute

ieși, privi iar cerul, iar ceasornicul, se duse la florăria din colţ, sărăcăcioasă, și luă câteva garoafe pe care le puse cu grijă în servietă, deasupra hârtiilor.

De-aici traversă parcul, apucă pe Vadul Mare, numit acum strada 23 August, coti la dreapta, merse puțin așa, apoi, urcând câteva trepte de piatră, ajunse pe aleea Rubinelor, care nu era decât o fundătură năpădită de ierburi, mărginită de case mici cu grădinițe — iasomie albă și nalbe de toate culorile.

Ultima locuință, al cărei gard de șipci roșii marca sfârșitul aleii, era o clădire mai acătării, cu ferestre mari, ornamentate, cu coloane de stuc la intrare — însă tăcută, cu transperantele trase, parcă pustie. Un castan uriaș umbrea curtea din față.

Inginerul Staicu se mai uită o dată la ceas, apoi apăsă clanța porții; era descuiată, printr-o înțelegere probabil, fiindcă altminteri, locuința aceasta a cărei intrare părea ferecată nu făcea impresia că este lăsată la cheremul vizitatorilor.

O femeie din vecini scoase capul pe fereastră — îl simțise venind, deși el se ferise să facă zgomot, călcând pe iarbă, nu pe piatra caldarâmului.

— Tovarășul Golgota este acasă? întrebă tânărul, cu glas tare, și cu un fel de autoritate, ca să audă toți vecinii.

Îndată ușa masivă de la intrare se deschise, și o femeie se arătă, numai pe jumătate.

— E la șantier, domnule inginer. Dacă aveți ceva pentru el, poftiți în casă, puteți să-mi lăsați mie!

Avea glasul plăcut, cu vibrații domoale și calde, și parcă stătea să țâșnească din el un râs, ca al copiilor care pun la cale o năzdrăvănie: dialogul convențional trebuia să păcălească pe vecina curioasă, și pe alții, care ar fi pândit de după garduri. Își făcea jocul, dar n-avea încredere în el; cunoștea viața orașului mai bine decât musafirul.

Acesta păși peste prag, și ușa se închise în spate. Îndată femeia îi cuprinse grumazul cu brațele, dar în clipa următoare, după ce-și sătură frugal nevoia înlănțuirii, se trase un pas înapoi și întrebă, cu teamă:

— Unde-i Atanasie?

— Nu l-am văzut astăzi; unde să fie dacă nu la treabă?!

— Mi-e frică, Georg! Dacă se întoarce?

Îi spunea numele, Georg, cu o intonație pretențioasă, socotind că îl face și mai aristocratic.

— Fii liniștită! Azi e tămbălău la șantier, nu poate să se întoarcă! Probabil că n-are să vină nici la masă!

— Nu, nu, nu! Te rog să pleci la douăsprezece și jumătate!

El se uită la ceas; aveau două ore în față. Scoase garoafele…

Casa fusese a consulului Olandei, care nu era olandez, ci italian și-l chema Buonavista. I-o lăsase femeii, cu acte, în 1939, deși nu-i fusese nevastă, iar în 1940 plecase. Ar fi luat-o cu el, poate, dacă ar fi descoperit la ea măcar un pic de fidelitate. În Golgota, care îi era bărbat legitim astăzi, ea căutase statura, s-o domine, fiindcă de acel Buonavista, scund ca toți napolitanii, începuse să-i fie greață. Simțea în fața lui întocmai ceea ce simte cineva care a mâncat toata noaptea dulciuri cu șampanie — nu cu apă; în zori, după ce își leapădă îmbrăcămintea elegantă, tânjește după o bucată de varză acră.

Golgota, uriaș, cu pieptul ca o platoșă, cu mâna așa de mare ca să poată cuprinde doi sâni deodată, se înfățișa poftei ei întocmai cum îl visase. Numai că astfel de pofte, de obicei năvalnice, nu pot să țină o viață întreagă…

Îndată după venirea lui la șantier, cu o sarcină atât de importantă, inginerul Staicu avu de-a face cu maistrul Golgota, care își aruncă prietenia asupra lui cu impetuozitate. Așa era firea omului, nu se oprea niciodată la jumătate, își dezlănțuia sentimentele până la capăt.

În prima duminică îl pofti la masă și îi spuse nevestei să se gătească. De atunci îl avea oaspete, la dejun, în toate zilele de sărbătoare, iar seara, de câte ori dorea tânărul inginer să poftească. La șantier, îi spunea „tovarășe“ — acasă „fătul meu“ (îi despărțeau peste zece ani de viață), „bădie“ sau „frate“, iar inginerul simțea, cald, piciorul nevestei pe sub masă.

O cheamă Antoaneta (Tony), împlinise douăzeci și nouă de ani și trupul ei avea o frumusețe recunoscută, mlădie, subțire și în același timp generoasă; și-o purta cu o sfială prefăcută, ceea ce înseamnă o altfel de ostentație. Când mânca, își punea sânii pe masă, magnifici — n-avea unde-i ține în altă parte — încadrând farfuriile și lăsându-și musafirii cu gura căscată. Pentru soțul de astăzi, a cărui nevoie o simțise odată, pătimașă, așa cum o simțea acum pe a lui Georg Staicu, nu mai nutrea alte simțăminte decât ambiția de a-l vedea cu un rang mare în societate, director bunăoară la un șantier sau la o instituție legată de navigație — să fie în specialitate — și

era gata să facă orice pentru asta; se putea spune deci că rămânea solidară cu bărbatul, și etalarea farmecelor pe masă, în fața oaspeților, îi era justificată…

Georg Staicu rămase în casă până la douăsprezece și jumătate; înainte de a pleca, dădu puțin transperantul la o parte și se uită afară, pe o fereastră din partea cealaltă, care avea vederea spre Dunăre, pe deasupra unei terase largi, lucrate în piatră. Dunărea se scurgea molcomă la vale, iar vremea era surprinzător de frumoasă.

Pe la două și un sfert, după ce prânzi în tihnă la restaurantul Cocoașă, Georg Staicu se urcă în tramvai, purtând pe chip o anumită gravitate. Dimineața fusese a desfătării, acum se ducea la treabă, și ziua aceasta avea, în activitatea lui, o mare însemnătate. De obicei telefona la șantier să i se trimită mașina — astăzi renunțase la asemenea favoare, pentru motive care se vor vedea îndată.

Când ajunse la Șantierul Victoria se făcuse ceasul trei fără zece; pe drum, fizionomia lui devenise din ce în ce mai gravă; la intrare se opri, trase cu urechea la zgomotele care veneau de pe cală: se bușeau table, huruia macaraua, păcăneau ciocanele pneumatice — parcă nu-i venea să creadă. După o clipă de nedumerire, se năpusti pe poartă…

Tovarășa Lenuța se ridică de la masă, îmbujorată. De obicei, Georg Staicu o ciupea de obraz, în treacăt, și-i zicea, uitându-se insinuant în ochii ei, cu privirea lui bărbătească: „Ce faci, oacheșo?“

O cântărise de mult, dar nu-i era pe plac — se gândea poate să piardă o seară cu ea, cândva, așa, ca să-i dea o satisfacție și să aibă, pentru cine știe ce nevoie, o aliată.

De data aceasta nu-i spuse nimic, nici bună ziua, ci intră dincolo, fără să ciocănească. Directorul nu era singur; se afla de față și secretarul organizației de bază, stând după obiceiul lui în picioare, la fereastră. Nu trecuseră nici zece minute de când veniseră amândoi de la județeană, unde fuseseră să ceară sprijinul primului secretar. Nu era timp de pierdut, dispoziția Direcțiunii generale trebuia anulată grabnic, înainte chiar ca muncitorii să afle.

Un ceas așteptaseră, ca pe jăratic; sunaseră telefoanele la București, secretarul județenei se luptase, în stânga și în dreapta. Dar nu putuse obține decât o amânare de douăzeci și patru de ore; a doua zi avea să sosească o comisie care să cerceteze și să hotărască…

— N-ați primit nici un ordin de la minister? întrebă de-a dreptul inginerul Staicu.

— Ba da! răspunse Matei, cu un calm nepotrivit situației.

Și continuă, arătându-i telegrama de pe masă!

— Uite-o! Deci dumneata ai provocat-o!

Lui Staicu nu-i plăcea să dea explicații, dar nici nu putea să nege; împrejurările, pe care le-ar fi dorit altfel, îl sileau să procedeze cu tot curajul.

— Da! recunoscu, învinețindu-se puțin la față. Datoria mea era să sesizez ministerul de situația primejdioasă în care se află vasele.

— De ce primejdioasă?

— Știți prea bine, cum de altfel se știe în tot orașul. Vă rog nu mă trageți pe mine la răspundere; constatarea mea au s-o confirme alții. Însă e cazul să vă întreb de ce n-ați dat urmare dispoziției?

După câte observ, pe cală se mai lucrează.

— Se lucrează!… Dumneata ți-ai făcut datoria dumitale, după cum te-a tăiat capul, noi ne-am făcut-o pe-a noastră. Bună ziua, tovarășe!…

De la direcție, Georg Staicu se îndreptă spre cală, supunându-se obiceiului, fiindcă altfel, până la o nouă dispoziție, își socotea misiunea încheiată. N-avea de ce să controleze un lucru care continua clandestin, dintr-o dispoziție anarhică.

— De ce nu i-ai spus care-i situația? întrebă Donos, uitându-se după el, pe fereastră.

Matei râse, cu o mină nervoasă:

— Destul sânge rău ne-a făcut! Lasă-l și pe el să fiarbă!

— Câți ani ai tu?

— Haide, nu mă mai certa astăzi!

— Ești cam copilăros, câteodată.

— O să mai cresc!

— Dar în același timp ești și cam năprasnic.

— Mi-ai mai spus! Când oi mai crește, o să se îndrepte și asta!… Până atunci, să vedem ce-o să fie mâine dimineață!

Ajungând pe faleză, în vuietul șantierului care creștea la tot pasul, inginerul Staicu văzu cala în față, desfășurându-se în panorama ei vastă. Avu deodată simțământul că, peste primejdia prevăzută — alunecarea pământului o dată cu vasele — plutea în aer o altă primejdie, nu putea s-o

definească, îl privea pe el, vag, dar direct și îndeaproape. În cei doi ani de când era delegatul ministerului în comisiile de recepție, fusese în multe șantiere, văzuse construindu-se și lansându-se zeci de vase, în ritmul statornicit, ca o tradiție, după regulile și după tipicul din care nimeni nu-și îngăduia să iasă. Aici se petrecea un fenomen neîntâlnit până astăzi; munca oamenilor nu era logică, dar părea antrenată de un suflu fanatic. Se temu că dacă ar fi încercat s-o stânjenească, s-ar fi năpustit toți asupra lui, să-l linșeze, deși fără nici o dreptate, fiindcă el nu le dorea răul, ci, dimpotrivă, avea datoria să le apere munca, la fel ca pe bunul statului, să nu li se irosească.

De ce s-ar mai fi dus să vadă cam în ce fel se pot bate niturile în viteza aceasta, când tablele puse până acum tot trebuiau demontate?

Maistrul Golgota se ivi fără veste dintr-o coastă, făcându-l sa tresară; erau abia trei ore de când îi ținuse nevasta în brațe și, ca totdeauna în împrejurări asemănătoare, avea teama că vinovăția i se citește pe față. De câte ori dădea ochii cu soțul în pagubă, se întreba, neliniștit, dacă nu cumva el aflase.

Acum privirea soțului era furioasă, dar, după prima clipă de spaimă, Georg Staicu își dădu seama că nemulțumirea lui avea altă cauză.

— Ai văzut? pufni Golgota. Se lucrează!

— Eu mi-am făcut datoria; am mai telefonat o dată la minister și azi-dimineață; ordinul plecase, telegrafic.

— Dar nu l-a luat în seamă! Ce-o să iasă din asta?

— Consecințe grave! De dat afară, îl dă sigur, dacă nu l-or trimite și-n judecată!

Pe chipul maistrului Golgota se citi un mic semn de satisfacție, cam fugar, cam neîncrezător. Pe urmă zise, cu solemnitate:

— Tovarășe inginer, dacă unii își bat joc de lucrul poporului, dintr-o ambiție nesănătoasă, să fie trași la răspundere, să se facă dreptate!

Vorbea ca la ședințe, și oricine l-ar fi auzit ar fi fost convins de buna lui credință, așa cum era convins și inginerul Staicu.

A doua zi, la ora zece și jumătate, acesta intra din nou pe poarta șantierului, cu înfățișarea modestă, dar gravă, urmând pe cei trei membri ai comisiei de anchetă trimiși de minister; sosiseră cu acceleratul.

Cele patru persoane se prezentară la birou; Matei îi aștepta, negru la față. Șeful comisiei se prezentă cu destulă amabilitate: inspectorul-șef, inginer Maximilian Ionescu. Se prezentă și al doilea, inspectorul Tănăsescu, apoi al

treilea, un om între două vârste, cu ochelari rotunzi, în rame de metal alb, cu fața stafidită și mai încruntată decât a celorlalți — tovarășul Paleologu.

Matei îl privi, destul de mirat.

— Noi ne cunoaștem!

Era geologul care acum trei luni făcuse sondajele și dăduse aviz favorabil. De data aceasta, după ce, împreună cu ceilalți merse pe cală și privi crăpăturile, avizul lui deveni îndată contrariu.

— Stratul de argilă are o ieșire, probabil foarte departe; n-ar fi putut nimeni s-o bănuiască.

— Ieșirea e chiar aici, în albia apei, la trei metri adâncime.

Geologul clipi miop sub lentilele ochelarilor.

— De unde știți?

— E constatarea unui tehnician de la Direcția porturilor.

— Geolog?

— Nu, constructor de diguri.

— Să mă lase-n pace!

— În schimb cunoaște Dunărea și-mi pare rău că n-am știut de existența lui mai devreme.

— În orice caz, această porțiune de luncă este supusă alunecării.

— Această porțiune de luncă, așa cum o numiți dumneavoastră, este deocamdată cala șantierului, și alunecarea ei ar putea să aibă pentru noi consecințe catastrofale.

— Întocmai! interveni șeful comisiei. De aceea Direcția generală ne cere să hotărâm grabnic. Care-i părerea dumitale finală, tovarășe Paleologu?

Omul cu ochelari ridică din umeri:

— Pământul alunecă… Decizia o luați dumneavoastră.

— Nu, o luăm împreună!

Și întorcând spre Matei o față care acestuia i se păru inuman de nepăsătoare, ca și când n-ar fi fost în joc milioane de lei, și munca a sute de oameni, soarta lor, dar mai cu seamă soarta șantierului, șeful comisiei zise, cu răceală:

— E regretabil că, în loc să se renunțe la lucru încă de astă-vară, s-au mai pus în construcție alte șase șlepuri, ca pierderea să fie considerabil mai mare. Înțelegeți că această aventură nu poate să continue; situația e foarte limpede.

— Pentru mine e mai limpede decât pentru dumneavoastră!

— Trebuie să salvăm ce se mai poate salva!

— Trebuie să salvăm totul!

— Din nenorocire, atât de mult nu poate face nimeni! Dispuneți imediat demontarea șlepurilor și depozitarea materialului pe un teren sigur. Celelalte măsuri le va lua ministerul!

— Până ce ministerul să ia acele măsuri, răspunse Matei, uimit el însuși că putea să-și păstreze calmul, sânt obligat să-mi fac datoria și să apăr această avere a poporului, domnule! Domnul acesta, geologul dumneavoastră, a tras o concluzie nefavorabilă, cu aceeași grabă cu care la început a tras una contrarie, exprimată în scris și reprezentând pentru noi deplina acoperire. Dar pe mine nu mă interesează acum cine răspunde, mă interesează să duc lucrul la bun sfârșit. Sântem în întrecere socialistă…

— Știu, am citit în tren; vă laudă ziarele! îl întrerupse șeful comisiei, cu o nouă nuanță de ironie. Întrecere socialistă ca să va acoperiți greșelile!

De data asta, Matei ripostă cu mânie:

— Nu vă dau voie să judecați acțiunea noastră, fiindcă n-o puteți înțelege! Are cine să ne-o judece — și, dacă greșim, avem cui să dăm socoteală!… Vreau să-l întreb pe specialistul dumneavoastră, care ne pune a doua oară în încurcătură, pe ce își sprijină concluzia?

— Pe structura terenului.

— Structura terenului am descoperit-o noi, nu dumneavoastră. Și ce presupuneți c-o să se întâmple?

Geologul clipi iar sub lentile; îl supăra soarele, îl nedumerea interogatoriul.

— O să alunece!

Avea umeri înguști, piept turtit, trup de om trăit pe scaun.

— Când o să alunece, după părerea dumneavoastră?

— Azi, mâine, peste o lună, peste două, nu are importanță; cu cât va fi mai târziu, cu atât va fi paguba mai mare.

— Acesta nu-i răspunsul unui om de specialitate!

— Așa? Atunci să vă răspund mai limpede, tovarășe: va aluneca probabil o dată cu venirea ploilor; dacă va fi o toamnă ploioasă, apa se va infiltra prin stratul nisipos, până la argilă…

— Vom avea grijă să fie drenată; am și luat măsurile.

Iar clipi geologul, supărat de lumina soarelui, iar ridică din umeri.

— Posibil!

— Nu; e sigur! Am făcut și noi sondaje, am urmărit forma crăpăturilor.
— În orice caz, inundațiile din primăvară vor fi fatale.
— Da! încuviință Matei, cu o seninătate care pe membrii comisiei îi nedumeri la culme.
Deci își dădea seama de nenorocirea viitoare! Atunci ce urmărea, încăpățânându-se să continue lucrul, mărind prada Dunării?
— Dar până la inundații șlepurile au să fie gata. O să le lansăm îndată ce se vor scurge sloiurile.
— Au să fie gata până la începutul lui martie?
— Chiar mai devreme!
— Cine garantează?
— Șantierul!
Urmară câteva clipe de tăcere, în care timp membrii comisiei se priviră între ei, priviră cala împânzită de oameni — mișcarea lor era amețitoare, iar zgomotele șantierului se îmbinau într-un huruit continuu, cu o intensitate egală, susținută, asurzitoare și parcă fără putință de oprire. Inginerul Staicu îi șopti ceva la ureche inspectorului Tănăsescu, al doilea membru în comisie, care până acum privise, ascultase posomorit, dar nu deschisese gura. Părea obosit, nedormit, bolnav sau lovit de o plictiseală cronică. De data aceasta se animă puțin și interveni, cu o oarecare energie — probabil toată de care putea dispune:
— Tovarăși, să lăsăm gluma! Așa ceva nu-i cu putință! Normele sânt calculate de minister; ele pot fi depășite probabil într-o oarecare măsură, dar nu cu optzeci la sută! Ce vreți dumneavoastră aș spune că-i o copilărie, dacă n-ar antrena un risc atât de mare. Nu vă jucați cu comenzile! Zece șlepuri înseamnă o avere! Lăsați nebuniile!
— Și dacă vom dovedi că se poate?!
— Mă opun din partea ministerului! O lucrare executată în asemenea condiții nu oferă nici o garanție.
Georg Staicu înclină din cap; era argumentul cel mai important, el i-l șoptise la ureche, mai adineaori.
Membrii comisiei nu rămaseră în șantier mai mult de două ore. După ce prânziră la restaurantul Cocoașă, luând cunoștință de o ciorbă de burtă unică în toată țara, plecară la București cu automotorul, purtând în servietele lor destinul primejduit al șantierului.

Concluziile anchetei, deși neanunțate public, până seara fură cunoscute de toată lumea. Georg Staicu îl vestise pe maistrul Golgota, în drum spre ieșire:

— Mâine o să-l cheme la minister! Îl așteaptă destituirea!

— Și p-ormă?

— Nu știu; în orice caz, lucrul nu poate să meargă tot așa. Pesemne o să înfunde pușcăria!

Mișcarea pe șantier continuă în același ritm până seara, deși oamenii știau ce-i pândește și-i apăsa multă îngrijorare. Dar deocamdată erau în întrecere și nu le spusese nimeni să termine. La șase, după ce rostuiră uneltele, după ce se spălară și își schimbară îmbrăcămintea, mai rămaseră un timp, grupuri-grupuri, vorbind între ei, parcă nehotărându-se să plece, până ce, fără îndemnul nimănui, fură văzuți, din ce în ce mai numeroși, masându-se în fața birourilor. La șase și jumătate erau adunați acolo vreo patru sute, ridicând în aerul înserării o rumoare ușoară, ca un ecou întârziat și domolit al vuietului care dominase mai înainte cala.

Matei era înăuntru, împreună cu inginerul-șef Dutchievici și cu alți câțiva tehnicieni, pregătind un contraraport, cu care să-și poată susține hotărârile. În încordarea din ultimele zile, acum mărită până la exacerbare, nu auzea rumoarea de afară; i se părea că-i un vuiet lăuntric, lupta ființei lui cu piedicile naturii și cu argumentele reci ale anchetatorilor.

Câteva minute mai târziu, Donos intră pe poartă. Primul-secretar, Stoian, îl chemase grabnic la județeană… Văzu oamenii în fața biroului, își dădu seama că veniseră aduși de propria lor neliniște, neconvocați de nimeni, și această adunare spontană îi alungă îndoiala pe care, în ciuda aparenței, o avea în inimă. Nu, decizia n-avea să fie a comisiilor, a oamenilor din birouri, bătrâni, înrăiți, poate dușmănoși, cu inimile sclerozate, lipsite de elanuri, ci a muncitorilor, pe care îi simțea învrăjbiți, aspri, duri, invincibili o dată ce porniseră la bătălie.

— Vino să le vorbești oamenilor! i se adresă lui Matei, intrând în biroul direcțiunii.

— Ce-ai făcut?

— Bine; deocamdată s-a obținut încă o amânare. Continuăm lucrul, până la o nouă dispoziție. N-a fost ușor, crede-mă!

— Și tovarășul Stoian, personal, ce crede?

— Nu știu, dar ne susține.

Matei nu voia să afle mai mult.
— Bine!
— Vino! repetă Donos. Oamenii s-au adunat afară.
— Cine i-a chemat?
— Nimeni!
Se priviră în ochi, și Matei înțelese restul gândului: „Nu-ți dai seama? Au venit singuri — sânt toți cu tine!“
Ieși în capul scărilor, surprins să constate câți oameni încăpuseră pe alee. Și nu încălcaseră peluza, nu bătătorea nimeni gazonul; oricât de mare ar fi fost înghesuiala, respectau disciplina statornicită de Ilie Conțu, chiar și acum, într-o împrejurare când ar fi putut da dracului podoabele șantierului.
— Tovarăși! începu Matei.
Și se opri, făcând o pauză lungă. Știa ce să le spună, dar glasul nu voia să-l ajute, ființa lui străbătea o clipă de slăbiciune. „Tovarăși, vă simt alături de mine! ar fi putut să le spună. Poate nu sânt așa de bun cum mă credeți, dar pentru voi, pentru ceea ce înfățișează masa voastră, ca simbol și ca realitate, mi-aș da ultima răsuflare. Vă mulțumesc că ați venit să mă susțineți. Aveți încredere în mine, câtă am eu în voi — și vom învinge și piedicile, și prostia, și dușmăniile!…“
Îi veniră în minte, suprapunându-se peste masa muncitorilor, chipurile celor trei din comisie. Toată ființa lui se prefăcu în scrâșnet: ei simbolizau piedicile, îngustimea minții și dușmănia. Ar fi vrut să geamă, cu revoltă, cu ură: „Cine sânt ei să ne judece?…“ Un om înalt, masiv, călcând ușor și sigur pe sine, deprins de mult cu lumea: directorul general Maximilian Ionescu — prenume de împărat — tehnician de carieră, desigur n-a făcut politică niciodată, și-a făcut numai meseria, și-o face și astăzi, apreciază, semnează o hârtie și încheie istoria șantierului! Obrazul prelung, mare, frunte largă, păr blond, fin, pieptănat cu îngrijire, parcă lipit, ca o calotă de aur. În ochi, inteligență rece, pe chip, compătimire, produs de circumstanță al unei minți care cunoaște tehnica anesteziei. Unghii roz; o verighetă — are familie. O șevalieră grea cu un scut în relief, și pe scut un pumnal încrucișat cu o floare — blazon care nu-și dezvăluie cu ușurință simbolul… Raglan bej, păr de cămilă… Pantofi cu talpă groasă de crep — nu s-au mai văzut dinaintea războiului; nici înainte n-au avut mare răspândire… Muncitorii se uită la ei cu mirare: Pilă, țiganul, salahor la binale, care a făcut negoț cu haine vechi până deunăzi, se laudă c-a încălțat odată unii. „Și

cum e cu ei, Arăpilă?“ „Bine, frati-miu! Moale… Calci ca pe baligă caldă; zău că e bine!“

Șeful comisiei călătorește acum cu trenul, moțăie înfundat în canapeaua de pluș a vagonului. Iar aici, câteva sute de oameni, vineți la față, cu bocanci grei în picioare, cu haine afumate, cu mâinile tăbăcite, cu ochii arzând în fundul orbitelor, ca tăciunii rămași seara pe forjă, așteaptă un cuvânt — vor să știe ce se va întâmpla cu ei mâine… „Pe mâna cui ne-ai dat, tovarășe?…“ A, nu! Hotărârea ați luat-o voi și nimeni n-are s-o poată călca în picioare!…

Matei își adună toată energia câtă mai putea să aibă în acest moment de oboseală a inimii și spuse, cu un glas în care trebuia să creadă întreaga mulțime:

— Lucrul continuă și n-o să-l oprească nimeni! Acum duceți-vă acasă, sânteți obosiți; odihniți-vă! Ne vedem mâine!

Barca rămase zadarnic în seara aceea, așteptând lângă gardul de sârmă. Pe la miezul nopții, Ana Odeta își scutură frigul de pe umeri, desfăcu lanțul și trecu Dunărea.

Dar a doua zi, oamenii nu-l văzură pe Matei în curtea șantierului; plecase de cu noapte, cu primul tren, chemat urgent să dea socoteală Direcției generale — și lipsi până la sfârșitul săptămânii. Întârzierea lui dovedea că treburile nu îi mergeau bine; unii erau convinși că nici n-are să mai vină și-i așteptau înlocuitorul. Întâmplarea, comentată în toate felurile, stârnise vâlvă în oraș, dând prilej de satisfacție unora; dar chiar și cei animați de intenții bune socoteau că la Șantierul Victoria se săvârșise o imprudență, un act lipsit de chibzuială și de răspundere, ale cărui consecințe puteau fi prevăzute din vreme. Bineînțeles, nu doar directorul purta vina, ci toți care îi dăduseră mână liberă, inclusiv ministerul; nu era în joc un barcaz, ci zece șlepuri de câte o mie de tone!

Și totuși, între timp, lucrul continua în același zor al întrecerii la care se angajaseră muncitorii.

Înaintea plecării, Matei vorbi încă o dată cu Donos:

— Fiecare știe ce are de făcut; am dat dispoziții în detaliu, lui Dutchievici, lui Ilie Conțu și lui Mititelu. Am încredere în ei. Dar ție îți

revine sarcina să-i aperi și să le susții moralul. Luptă împotriva zvonurilor; important e ca muncitorii să nu-și piardă încrederea. Orice ar fi să se întâmple, lucrul trebuia să continue! N-avem de unde pierde nici măcar o oră!

Apoi alergă la gară, se urcă în tren, și jumătate din drum nu văzu pe nimeni din jur, nici peisajul, întinderile Bărăganului, mărginit în fund, departe, de pâcla albicioasă care plutește statornic deasupra Dunării; mintea îi rămase la hârtiile adunate în servietă, singurul său bagaj — și le revizui în gând, una câte una.

Abia mai târziu, supunându-se nu foamei, fiindcă n-o mai simțea de câteva zile, ci datoriei de a-și hrăni trupul, care îi transporta mintea și inima, se ridică să meargă la vagonul restaurant, în celălalt capăt al trenului; de ieri de la prânz nu pusese nimic în gură — și n-avea, ca mulți alții, nici măcar compensația tutunului și a cafelei.

Pe când străbătea coridorul unui vagon de clasa întâi, cu călători risipiți ici și colo, oprindu-se să facă loc unei doamne care venea din partea opusă, își aruncă întâmplător ochii în compartimentul din față: primul-secretar Stoian, posomorit, cu șapca în cap, înfundat în tapiseria moale a canapelei, privea pe geam, în timp ce un însoțitor, așezat pe canapeaua cealaltă, îi vorbea, deferent, explicându-i probabil ceva, cu un dosar desfăcut pe genunchi — hârtii bătute la mașină, adnotate, subliniate cu roșu, muncite mult și desigur cerând hotărâri grabnice.

După o clipă de surpriză, Matei vru să treacă mai departe, să nu-l stânjenească; vedea că-i ocupat, nu părea nici bine dispus; și-apoi îl necăjise destul. Dar, atras de umbra lui, secretarul întoarse capul și, descoperindu-l, îl chemă cu un semn.

— Șezi colea, nepoate! Ce aștepți pe la uși?!

Apoi, după ce-l prezentă însoțitorului său, tovarășul Cazan, activist de la județeană, continuă, mustrător:

— Unde-ai stat ascuns până acum? Te aștept cam de mult!

— Mă așteptați? Nici n-am știut că sânteți în tren!

— Ia te uită! Alții știu și când mă duc la dentist!… Dar cum credeai tu că ai să scapi așa? Trebuie să te judec și eu un pic!

Matei era puțin zăpăcit.

— Mergeți… la București?

— Haide, nu mai întreba prostii! Nu ți-a spus Donos că n-am să vă las în drum?

— Și-atunci… mergeți pentru noi?

— Nu doar pentru voi; mai am și alți nepoți… E drept că nu așa năbădăioși!

— Tovarășe Stoian, vă mulțumesc!

— Nu-mi mulțumi. Nu mai puteam să fac nimic cu telefonul; am răgușit! (Secretarul se înveseli deodată.) Și-n afară de asta, aveam și eu chef să mai văd Bucureștiul, să mă distrez puțin.

Făcu cu ochiul, și gestul, deși stângaci și naiv, pe chipul lui de obicei sobru, păru aproape frivol. Pe urmă se încruntă, poate urmarea unei mustrări făcute în gând.

— Tovarășe Cazan, lasă raportul, o să-l discutăm mai târziu; avem timp până ajungem.

Matei înțelese că începea judecata lui acuma, dar nu-i era teamă; dimpotrivă, o aștepta avid. Și judecata începu după o scurtă așteptare, cât trenul trecu printr-o gară, scuturându-se vijelios peste fierăria bifurcărilor.

— Matei, vorbi secretarul, mai repede decât îi era obiceiul, probabil influențat de mersul accelerat al trenului, știu că nu ai nici o vină! Sau dacă ai vreuna, în orice caz, eu am una mai mare, așa că nu-i drept să dai tu socoteala!

Îl privi și urmă, cu o ușoară încrețitură la coada ochilor, semn că un zâmbet încerca să i se aștearnă pe figură:

— Și-o să dau, n-am scăpare!

— Tovarășe Stoian…

— Taci și ascultă la mine!… Știi tu ce trebuia să dovedim după naționalizare? Că sântem în stare să conducem și singuri fabricile, fără ajutorul burgheziei. N-ar fi fost rău, dar tu ai vrut să faci de la început ceva ce burghezia n-ar fi putut face niciodată, fiindcă nu avea interes, și nu avea cu cine. Eu te-am înțeles și te-am încurajat. N-ai nici o vină!…

— Am avut expertiza ministerului!

— Taci și nu te apăra de pomană!… Expertiza a fost proastă, făcută fără simț de răspundere.

— Se știa care era scopul ei și care era răspunderea!

— Experții au să-și plătească vina, dar cu asta nu ușurăm situația șantierului… Ce-ai mâncat de dimineață?

— Nimic; n-am avut vreme.
— Atunci du-te la vagonul restaurant.
— Tocmai acolo mă duceam.
— Asta-i foarte bine! Du-te și mănâncă o omletă, sau dacă se poate chiar și o friptură, bea și o sticlă de bere. Peste un ceas și jumătate vino înapoi; până atunci, termin și cu celelalte treburi. Dar, între timp, gândește-te bine: ministerul a hotărât să se demonteze șlepurile și să fie construite în altă parte. Dacă ești de acord, nu-ți pune nimeni în spinare nici paguba, nici întârzierea — e caz de forță majoră…
— Și așa, îl întrerupse Matei, neputând să se abțină, o să fie mulțumită toată lumea!
— Nu chiar toată, dar, în sfârșit…
— De ce să ne dăm bătuți, când e în puterea noastră să terminăm cu bine?
— Ești sigur?… Uite, pentru asta ți-am dat timp de gândire! Du-te și mănâncă; pe urmă vino să-mi spui hotărârea.
— Hotărârea mea o știți! Ați vorbit cu Donos…
— Am vorbit!
— Și știu și hotărârea dumneavoastră!
— Va să zică, nu mai e rost de dat înapoi! Nu ți-e milă de mine!
Matei râse:
— Nu mi-e!
— Ei, atunci du-te și mănâncă, dar bagă de seamă, să mănânci bine!… Haide, tovarășe Cazan, dă-i drumul!
Asta fusese toată judecata — durase zece minute, în mersul trenului. În schimb lupta la minister, cu administrația prudentă și cu tehnicienii, nu fu ușoară, de aceea dură așa de multe zile. Nimeni nu credea că șlepurile ar putea fi gata înaintea revărsărilor.
— Și de ce n-ar fi posibil?
— Fiindcă așa ceva n-am mai văzut nicăierea.
— Multe nu s-au mai văzut înainte vreme! O să le vedeți de acum încolo!
Și Matei își expuse planul de lucru, studiat în amănunțime, arătă angajamentele muncitorilor… Rămânea însă un alt semn de întrebare, mai grav decât primul: și dacă pământul aluneca, așa cum erau semne, chiar înainte de a crește Dunărea? Ce geologi și-au dat avizul în această privință?
— Nici un geolog, am pățit-o o dată cu unul; dar avem acolo oameni care cunosc Dunărea din copilărie, simt situația terenului numai privindu-l și

străbătându-l cu piciorul. Sânt reguli în natură și ei le cunosc foarte bine!

Nu era un argument temeinic, nimeni nu se putea bizui pe el — și mai cu seamă geologul ministerului, devenit foarte prudent acuma.

Discuția rămase în suspensie; Matei îl așteptă pe Stoian seara, în holul hotelului. Secretarul veni târziu, fusese la teatru, văzuse o comedie.

— Am râs două ore de mă doare ceafa și acuma!

Cu un om care a râs două ore, te înțelegi mai bine decât cu unul pe care-l doare ficatul, sau ulcerul duodenului.

— Știu ce vrei să-mi spui! Sânt la curent cu războiul. Băiete, toată buba aici rămâne, la geologie! Nu poți să convingi pe nimeni, acum când s-au speriat toți, și pe bună dreptate. Și chiar dacă ar fi cineva să te creadă, nu-ți dau voie să-ți iei o asemenea răspundere.

— Și atunci, ce facem? întrebă Matei, dând să se ridice, palid, din fotoliu.

— Ai răbdare până mâine!

— Nu mai pot! M-au fiert ca pe o găină.

— Ca pe un cocoș, mă! Așa trebuie fierți cocoșii, că au carnea tare!… Ce-ai mâncat astă-seară?

— Nimic.

— De ce te pedepsești dacă n-ai nici o vină? Du-te peste drum și mănâncă o friptură; e mai ieftin decât aici și se mănâncă mai bine. Bea și o litră de vin, și pe urmă vino în cameră la mine. Dar dacă nu te văd vesel, nu mai merg cu tine la drum, că mă indispui și pe mine.

Matei îi urmă sfatul, chiar în ceea ce privea băutura și, când se întoarse, peste o jumătate de oră, avea altă mină.

— Hai să-ți dau desertul! zise secretarul, poftindu-l să șadă pe scaun.

Își scosese cravata, avea papuci în picioare și tot îi mai venea să râdă când își amintea câte o replică de-a actorilor. Scotoci în valiză și scoase o pungă de bomboane.

— Ia o acadea, să-ți mai îndulcești inima. Nu erau pentru tine, le-am luat să le duc nepoțelei…

— Lăsați, astea nu-s pentru mine!

— Atunci ascultă colea: mâine seară o să știm de-i laie, ori bălaie. A plecat o comisie de geologi, de hidrologi și alți savanți de apă și de uscat să vadă ce-i cu cala.

— Nu înțeleg; când, cum?! bâigui Matei, surprins, ridicându-se de pe scaun.

— Stai jos! O comisie trimisă de Preşedinţia Consiliului de Miniştri; fii liniştit, sânt oameni care-şi cunosc meseria. Ce-or zice ei e tare ca betonul!

— De ce nu mi-aţi spus până acuma?

— Fiindcă am şi altele în cap; n-am venit aici numai pentru tine.

— Şi când au plecat?

— Azi-dimineaţă, cu avionul; stai liniştit că nu-i mai ajungi din urmă; până mâine seară sânt înapoi şi, dacă toate vor fi bune, poimâine te urci în tren; poate te aşteaptă vreo femeie!

La început, Matei zâmbi ca la o glumă — apoi deodată se făcu roşu, şi în clipa următoare păli, cu sângele îngheţat, cu un junghi în inimă. Îl aşteptau o mie de oameni, numai la ei se gândise toată vremea. Dar îl mai aştepta cineva, şi din clipa plecării uitase de ea, ca şi când n-ar fi ştiut-o, ca şi când n-ar fi existat pe lume. Dar acum imaginea ei, alungată, i se ivi în faţă atât de conturată şi atât de vie, încât i se păru că ea e aici, aievea, s-o poată atinge cu mâna. Pe unde intrase, cu ajutorul cărei vrăji străbătuse drumul iubita credincioasă care îl urma în tăcere de mult, parcă din altă viaţă, ea fiind cea care descoperise, prima, miracolul dragostei şi-l purtase cu sine, nerisipindu-i taina în lume?…

— Hai, Matei, du-te de te culcă! Eşti obosit… Sau te-o fi ameţit vinul!

Îl aştepta, într-adevăr, şi nici măcar nu putuse să-şi ia rămas bun de la ea în clipa plecării! Dar era acolo, în patul mic din cabină, ghemuită cu genunchii la gură, genunchii buni şi calzi pe care adormise trudit într-o seară. Şi altă seară, după aceea, nu mai fusese — şi-acum îl cuprinse o dorinţă nestăpânită, nebună, să fie lângă ea, măcar o clipă, şi chiar mai puţin, fracţiunea de secundă de care are nevoie placa fotografică spre a înregistra complet şi definitiv o imagine.

Se uită la ceas: era zece şi jumătate, exact ora când pleca ultimul tren cu care ar fi putut ajunge spre ziuă; să-i ciocănească în fereastra cabinei, doar pentru acea clipă atât de nebuneşte dorită, şi-apoi sa fugă la gară, să fie înapoi aici, la aceasta a doua şi tot atât de imutabilă datorie.

Se scutură şi privi, puţin ameţit, în ochii secretarului; exact în clipa aceasta, locomotiva dădea semnalul de plecare…

— Deci poimâine! zise, gândind cu glas tare.

— Da; şi-acum du-te, nu pierde ora somnului!

Poimâine seara avea s-o vadă, şi oricât de îndepărtată i s-ar fi părut acea oră, imaginea fiinţei dorite strălucea, chemându-l, tot atât de reală pe cât

este de reală lumina unui far care arată drumul vaporului.

O păstră în gând toată noaptea, alături cu somnul, dar când se făcu ziuă, amintirea ei se stinse, cum se stinge și farul, copleșit de altă lumină. Era lumina crudă, care îl făcea să clipească, a realităților încă neînvinse: discuțiile, adversitățile, așteptarea. Așa trecu ziua, fără să știe la ce oră, pe ce cale se întorcea comisia și unde își depunea raportul de care depindea întreagă liniștea lui viitoare. Seara îl așteptă din nou pe secretar, până la o oră mult mai târzie. Se făcuse unu și jumătate noaptea, când îl văzu intrând, greoi, cu șapca pe ochi, cu pantalonii ca niște burlane, cu servieta mare în mâna.

— N-ai avut răbdare!… Apăi, dacă m-ai așteptat atâta, să nu crezi că am întârziat iar la teatru, sau poate prin localuri. M-au scărmănat și pe mine… Acum du-te și te culcă liniștit, fiule!

Pe chipul lui Matei se citit neliniștea întrebătoare. Celălalt înclină din cap:

— E bine!

Nu spuse mai mult — și nici nu era nevoie; și orice întrebare i-ar fi pus Matei n-ar fi însemnat decât pierdere de vreme… Cât fusese de mare furtuna n-avea să afle el niciodată, putea doar să și-o închipuie, fiindcă bântuise undeva mai sus decât birourile ministerului:

— Care-i situația calei?

— Mai mult ca sigur se va dizloca la primăvară, dacă inundațiile vor fi grele.

— Ce prevede Institutul Meteorologic?

— Nimic sigur până acuma; în orice caz, primejdia rămâne.

Întrebări adresate oamenilor, care răspundeau cu știința lor, în numele naturii.

— Dar până la primăvară va rezista cala?

— Da; masa nisipoasă e prea mare ca s-o poată urni ploile. Va trebui apărată dinspre sud, să nu se infiltreze apă din gârle.

— Nu va ceda nici sub presiunea șlepurilor?

— Nu; greutatea șlepurilor e repartizată egal, pe suprafețe mari; în ultima fază a construcției, apăsarea nu va depăși două sute cincizeci de kilograme pe metru pătrat…

O dată aceste asigurări luate, ultima întrebare se adresa numai oamenilor și era, poate, cea mai gravă dintre ele:

— Vor fi vasele într-adevăr gata la 1 martie?

— Vor fi, la 15 februarie!…

— Tovarășe, iarna poate să fie aspră!

— Se va lucra! În alte părți ale lumii se lucrează la minus cincizeci de grade!

— Mai rămân și alte riscuri!

— Desigur, orice îndrăzneală omenească e riscantă, dar au să fie înfruntate!

— Bine, dați-i drumul, cu tot curajul! Spune-i tovarășului Mironescu să nu se lase; spune-i că-i urăm succes și-i sântem aproape; dacă o face lucru de ispravă, adă-l aici să-l mai vedem și la față!

După această încuviințare, venită din altă parte, Direcția generală din minister mai avu de făcut o ultimă observație, și urmărit de ea se întoarse Matei seara următoare acasă:

— Controlul se va efectua cu toată rigoarea; vă prevenim că vom da delegatului nostru instrucțiuni drastice; nu va fi îngăduită nici o abatere. Vă mai prevenim că recepția vaselor va decurge în condițiuni extrem de serioase; nu se va avea nimic în vedere decât stricta respectare a sarcinilor!

Nu izbuti să plece decât la patru după-amiază, și când ajunse era aproape noapte. Luă drumul șantierului, însă nu intră pe poartă, deși tot timpul îl chinuise dorința să afle cum mersese lucrul în lipsa lui, ce se mai întâmplase. Dar îndată ce coborâse din tren și simțise aerul orașului, mirosul Dunării alunecând pe străzi, de departe, o altă dorință o doborâse pe prima, o dorință calmă, dar inexorabilă.

Merse de-a lungul gardului — era ora când stelele n-aveau încă putere să destrame întunericul din prima clipă a nopții, mai greu, puțin neliniștitor și tainic. Coti la stângă, căutându-și calea printre bălăriile călcate — simțea sub picioare o potecă proaspătă, prea puțin umblată: o străbătea o singură ființă, o dată dimineața, o dată seara, și gândul că merge după pașii ei îi dădea o voluptate ciudată.

Se gândea, încercând zadarnic să pătrundă noaptea: „Oare barca mai era acolo, sub salcie?“…

Era, legănată de apă. Ana Odeta stătea în picioare, pe mal, lângă trunchiul copacului. Nu tresări când auzi pașii, îi recunoștea de departe — simți deodată ce rece era noaptea.

El se opri, aproape; nu îndrăzni să întindă brațele, deși era sigur că ea le așteaptă. Dar trecuse prea mult timp, se temea că gesturile lor ar putea să fie dezacordate. Trebuia mai întâi s-o recunoască, să-i simtă inima, să-i audă glasul. Și nu aveau putere să vorbească, nici unul, nici altul.

Tăcerea se prelungi, nu era rece, ci devorantă, amestecată cu spaimă, cu neliniște, cu dorințe înfrânate, pregătind parcă să izbucnească o nouă voluptate, încă neîncercată. Și cu cât trecea timpul, cu atât deveneau gesturile mai imposibile, cu atât le îngheța mai mult glasul.

Ea vorbi prima, cu o voce ușor speriată, lipindu-se de trunchiul copacului:

— Ce-ai făcut?

El înțelese ce gând chinuitor exprima ea astfel; nu-l întrebase: „Ce faci?“ — cum întreabă femeia bărbatul, uitând în fața lui de soarta tuturor celorlalți. Prima ei vorbă nu fusese de dragoste; înainte de toate, ea voia să știe dacă mâine va mai întinde șipca pe liniile de la prova motonavei, dacă jos vor mai răpăi ciocanele pneumatice, sau va începe să scrâșnească dalta, rupând niturile și destrămând munca oamenilor, tablă cu tablă, cum ar fi dezmembrat oasele unui schelet, cel mai sinistru simbol sub care se înfățișează moartea.

Matei își dădu seama abia acum, prin întrebarea speriată a fetei care-i era dragă, ce neliniștiți trebuie să fi fost, în lipsa lui, toți cei câți îl înconjuraseră ascultându-i comanda. În sufletul lui năvăli un val de simțăminte amestecate, crescând unul din altul: bucuria de-a avea dragostea în față, mulțumirea de-a nu o fi dezamăgit nici pe ea, nici pe alții, mândria de a fi învins adversități uriașe, hotărârea exaltată de a învinge și altele, orgoliul de a fi viu și de a-și dărui puterea, într-un elan generos de umanitate, celor care voiau să trăiască.

Văzu că ea tremură, dar tot nu îndrăzni să întindă brațele.

— Ți-e frig? o întrebă, încercându-și glasul.

Îi era teamă că în aceste zile, cât fusese departe de ea și se luptase, pierduse timbrul potrivit cuvintelor de dragoste.

Ea își prelungi tremurul într-o mișcare afirmativă, cu capul.

— Aștepți de mult?

— De la șapte.

— Știai că am să vin?

— Nu, am așteptat în fiecare seară… (Și adăugă repede:) Nu aveam ce face acasă. Am așteptat… M-am temut că n-ai să mai vii niciodată.

— S-a zvonit că au să trimită pe altul?

— Da… Ce-ai făcut?

El uitase să-i răspundă și ea repeta întrebarea cu mai multă teamă decât prima dată, socotind că tăcerea lui ascunde o veste proastă.

— Bine! Am salvat vasele.

Îi văzu ochii mărindu-se atât, încât albul lor străbătea întunericul, și simți în răsuflarea ei întretăieri, care mărturiseau spasmodic bucuria neașteptată.

— Se va lucra mai departe?

Parcă tot nu îndrăznea să creadă; pesemne fusese greu valul de deprimare — Matei îi descoperea urmele în glasul plin de teamă, deprimarea ei conținând-o pe-a altora.

El nu-i răspunse. Privi în întuneric, încercă să descopere trăsăturile ființei de față, a cărei căldură o primea de la un pas, dulce, cu un miros suav, îndepărtată și firavă, dar vie și adevărată. Ar fi vrut să vină mai repede ziua, ca să proclame biruința, dar până atunci avea o compensație amețitoare — o așteptase, îi era bolnavă inima să aibă altă inimă aproape, și nu trebuia decât să întindă brațele. Privi barca legănată de apă, îl străbătu frigul toamnei venind dinspre baltă, prea aspru pentru această noapte de dragoste.

Ea zise, pe neașteptate:

— N-ai mâncat astă-seară!

— Nu.

— Vino la mine; e cald în cabină. Ți-am pregătit de mâncare…

Îi înconjura Dunărea, fără lumini și cam dușmănoasă..

— Sânteți tot la ancoră?

— Da; ajungem îndată.

El vru să mai întrebe ceva; ea își dădu seama și spuse repede, ca să-l liniștească:

— Sânt singură; unchiul Mihalis a plecat azi cu vaporul la Corabia, să vândă un loc de casă. O să lipsească până sâmbăta cealaltă.

Ajunseră, ea legă barca, apoi, după ce fură sus, trase scara, cum ar fi învârtit cheia în broască; erau singuri, numai ei doi și noaptea; la prova ardea felinarul mic, de ancoră.

— Stai puțin, să aprind lampa.

Prin perdeaua de la fereastra cabinei, răzbi o lumină palid-albastră, și lui, încăperea aceea mică, pe care o zărise o singură dată, i se păru cunoscută de mult, caldă și primitoare, și avu simțământul că, după lungile ocoluri făcute prin lume, se întorcea noaptea aceasta acasă.

Intră și văzu pereții albaștri, și patul în care și-o închipuia dormind cu genunchii în brațe, și deasupra păpușa cu obrazul negru, arăpoaica buzată.

— Da, o țin minte…

Trecuseră nouă ani de atunci și ea o păstrase — încă un simbol de care are nevoie inima omenească.

— Stai pe pat; îți pregătesc masa.

Se așeză, parcă stânjenit că era prea mare pentru măsura spațiului; i se părea că intrând aici, îi răpea aerul și ceva din viață, fără să știe că atunci când îl primise, ea de mult îi dăruise și tot aerul și toată viața. O privi și crezu că visează; era tânără și frumoasă, mai curată decât lujerul crescut peste noapte și mai femeie decât toate celelalte femei laolaltă — și-l așteptase, cu o patimă cu atât mai fierbinte, cu cât știa fi mai sfioasă — și el tot nu putea să întindă brațele.

Avea, peste bluză, o hăinuță tricotată, de lână albastră, culoarea celor care iubesc apa. O descheie, dezvelindu-și grumazul. Cine putuse să modeleze acel arc gotic de catedrală, având totuși moliciunea feminină a cupolelor bizantine, de-i ținea capul sus, cu o trufie dulce și ignorată? Ce plante acvatice, din ce mări ale lumii, o învățaseră atât de mlădie, făcând-o să se miște pe pământul oamenilor ca algele palide legănate de valuri?

Ea luă măsuța din colț, o puse în fața patului, ieși, merse la bucătărie, parcă mai copilă, parcă mai femeie, dar continuând să se miște ca și până atunci, pe aceeași melodie. Era împovărată cu cele trebuitoare pentru cina târzie; el vruse să-i ajute.

— Nu; asta nu-i treaba musafirului; știu de la mama.

— Cum era mama ta?…

Ana Odeta îl simți șovăind, căutându-i un nume. Nu-l rostise până acum pe nici unul.

— Pe mine mă cheamă Odeta! zise, întorcându-se spre el și glumind, cu o ușoară melancolie.

El repetă după ea, parcă ascultând sunetul:

— Odeta…

— Sau Ana! S-a întâmplat să am două nume, dar e ciudat că la fiecare din ele răspunde altcineva din mine.

— Cum era mama ta? Tot așa de frumoasă ca tine?

Ea stătu locului și îl privi; întrebarea îi sugruma, puțin dureros, răsuflarea și inima.

— De ce nu mănânci? zise, stăpânindu-și cu greu tremurul glasului, trupului, inimii.

— Tu nu mănânci cu mine?

— Nu, așa era obiceiul la noi, în familie: când bărbații veneau de la munci grele, mâncau primii.

— Și tu vii de la muncă!

— Nu mi-e foame! Haide, mănâncă, am gătit pentru tine!

Ana Odeta ieși, se întoarse, aduse o sticlă de vin, mică, un pahar atât de curat, că nu i se vedea conturul.

— Bea, te rog! Vinul l-am luat pentru tine.

— Surioară!

— Da.

Răspunse repede, cu o tresărire și cu un val de paloare. Dar el nu o chemase, cuvântul exprima o mirare, o nedumerire scăpată fără voie.

Ea merse iar la bucătărie, aduse o farfurie, cu un singur ciorchine de strugure, dar măreț ca imaginea lui Buerebista, părintele denaturat al viței de vie, cel ce avusese pornirea nedreaptă, barbară, dar neizbutită de a-și ucide progenitura.

— Unde-ai găsit o asemenea minune?

— La piață.

Strânse masa, o duse la loc, eliberând micul spațiu din mijlocul cabinei, puse farfuria cu strugurele de care el nu se atinsese pe o policioară deasupra patului, să-l aibă la îndemână.

O chemă încet, apăsat de o ușoară mâhnire:

— Ana!

— Da.

— Odeta!

— Sântem aici amândouă!

— Vino și stai lângă mine!

Ea se ghemui jos, în fața patului, cuprinzându-i picioarele cu brațele aurii, își sprijini bărbia pe genunchii lui și rămase așa, cu privirea în sus,

străduindu-se să-l vadă pe sub gene.

— Mănâncă strugurele, cel puțin!

Matei întoarse capul, privi ciorchinele auriu, ca o replică vegetală a făpturii de la picioarele lui.

— S-au copt strugurii! spuse, după un timp.

— Da, și din ei o să se facă vin și-o să fie o mare bucurie pentru bețivi!

— Vine toamna! adăugă el, gânditor, după alt timp.

— Da, și-o să bem ceai cu covrigi.

— Ana… Odeta!

— Sântem aici!

După fiecare cuvânt al ei, cuvântul lui întârzia — pauze lungi.

— Timpul nostru e așa scump!

Ana Odeta clătină din cap și răspunse scurt:

— Știu!

Pe urmă, își ridică ușor ochii, și glasul ei deveni foarte înțelegător, foarte blând:

— Te rog, iubește-mă numai puțin, când ai timp… Am să te aștept…

Se trase înapoi, își ascunse fața în mâini.

— Am să te aștept nemărginit! Îți mulțumesc că ești aici!…

Iar după aceea nu mai spuse nimic: se făcuse târziu, ultimul vapor trecuse la deal, mai demult, nu se deslușea alt sunet decât murmurul apelor, ca un fundal îndepărtat și stins, peste care, în auzul Anei Odeta, se suprapunea, măsurând timpul scump, ritmul inimii vii.

Dimineața, la șase, plutea pe Dunăre o ceață grea, densă, de nepătruns. Un remorcher ședea la ancoră nevăzut, pufăind alene și sunând la răstimpuri din fluier, vestindu-și prezența într-un chip ferm și cam agresiv. Inutil: navigația încetase, toate vapoarele se opriseră în loc pentru un timp, așa că n-avea cine-l ciocni.

Ca totdeauna pe ceață, fluviul avea o sonoritate vătuită, dar nespus de clară, care îi dezvăluia conturul, viața și mișcarea, poate mai complet decât i le putea prinde, pe lumină, ochiul omenesc.

Ceața nu plutea doar peste ape, se întindea asupra țărmului, destrămându-se abia departe, unde începea solul argilos. De pe cală nu se vedea acoperișul cazangeriei, de sub care vuietul injectorului, scrâșnetul preselor

și poansonezelor, bubuitul tablelor lovite răzbeau mai puțin brutal, ca de sub văluri; dar, întocmai ca sunetele venite de pe apă, aveau o claritate nouă, ca și când ar fi fost amplificate, apoi trecute prin filtre, într-o cutie de rezonanță.

Era singurul loc în șantier unde se lucra în clipa aceasta — echipele de noapte care aveau să fie schimbate peste o jumătate de oră.

Maistrul Golgota se plimba pe cală, stăpânit de o fierbere neobișnuită, datând de câteva zile și sporind într-una; sub impulsul ei plecase de acasă cu noaptea în cap, înainte chiar de ieșirea tramvaielor. Știa că situația neclară nu mai putea să continue multă vreme, poate se și luaseră hotărârile, trebuiau să sosească, dacă nu acum, în primele ore ale zilei, atunci la prânz, după-masă, sau cel mai târziu mâine.

De altfel, în afara presupunerilor avea și unele informații; însăși venirea unei noi comisii de expertiză, care studiase cala alaltăieri, era o dovadă că ministerul făcea o anchetă serioasă, a cărei urmare nu putea fi decât una. Cei din comisie nu spuseseră o vorbă, plecaseră la fel de muți și de enigmatici pe cât fuseseră toată vremea, dar cu siguranță nu era între ei nici unul atât de prost ca să dea garanție nebunilor.

Mai rămânea să vadă dacă norocul o să-i surâdă până la capăt, așa cum se arăta surâzător deocamdată; locul rămânea liber, și avea pe cineva la minister să-l propună. Mai departe, voia Domnului! Își ținea pumnii strânși și își făcea semnul crucii cu limba în gură. Când îl întreba cineva o vorbă, rămânea puțin pe gânduri înainte de a răspunde — ai fi zis că meditează — în realitate își sfârșea rugăciunea.

Dar Golgota, trăitor pe pământ, nu stătea chiar cu mâinile în sân, așteptând bucuria din ceruri: cât putea, mai dădea și el un pic de ajutor lui Dumnezeu și norocului. Bunăoară, știind ce rol joacă în asemenea împrejurări atmosfera, se grăbise să răspândească zvonul — un om de încredere ajunge, vorba dospește pe urmă ca aluatul pâinii — precum că, mai mult ca sigur, tovarășul maistru Golgota, care ne-a susținut totdeauna, va fi noul director al șantierului!

Câte unii, mai slugarnici, se și grăbeau să-i iasă în cale, cu urări și cu temenele, în așteptarea răsplatei ce avea să vie:

— Ce-am auzit să fie cu noroc, tovarășe Golgota! într-un ceas bun și la mai mare!

— Ia nu mai vorbiți prostii și vedeți-vă de treabă! răspundea maistrul, încruntându-se cu fățărnicie.

Și rămânea gânditor, își făcea cruce cu limba — dă-i, Doamne!

În aceeași intenție de colaborare cu soarta, socotise că e bine să fie văzut pretutindeni, ca înaintea naționalizării, arătându-se prin ateliere, prin birouri, interesându-se amical și priceput de lucrul fiecăruia, dând sfaturi, nu porunci deocamdată — ca oamenii să zică: „Ăsta ar fi director, nu glumă!“ Neavând calitatea să convoace serviciul tehnic, își făcea până una-alta planuri singur, cum să fie demontate șlepurile, cum să înceapă remontatul pe cala nouă, deocamdată doar la patru din ele, restul la anul — numai proștii și nebunii cred că un șlep se construiește ca o jucărie! Angajamentele vechi, datoriile? Răspunde vechea direcțiune și cei care i-au dat mână liberă; la închisoare!

Singurul tehnician pe care socotise potrivit să-l consulte era inginerul Marchidan, asupra căruia își exercita, în secret, o autoritate binevoitoare.

Marchidan auzise zvonurile, dar cum dispoziția direcțiunii era să se continue lucrul, își făcea datoria și alerga de colo până colo, cu vrafuri de hârtii în mână, supraveghind conștiincios, ca de obicei, procesul de fabricație, în ritmul lui nou, care îl făcea să gâfâie toată ziua.

Din iulie nu mai avusese odihnă, putea să te și mire de unde scotea atâta energie, după cum, zelul lui, îmbrăcat în tăcerea modestiei, nu putea să nască decât aceeași mirare. Ai fi spus că acest tânăr, pe care mulți îl bănuiseră la un moment dat că urmărește, șiret, o ascensiune rapidă, nu dorea decât să muncească în umbră, nevăzut și nerăsplătit de nimeni.

O singură dată în aceste luni de zile lipsise de la lucru, mai bine zis plecase, pe la ceasul nouă dimineața, fără să spună nimănui, fără să-l vadă cineva pe unde ieșise, de parcă l-ar fi înghițit pământul, sau Dunărea — și nu apăruse din nou decât după-amiază, palid, încercănat, cu privirile rătăcite, ca omul ridicat de pe boală.

Lipsa lui nu putuse să rămână neobservată, zeci de oameni aveau nevoie de el în fiecare clipă; un trasator îl căuta prin curtea șantierului cu un șablon în mână, o echipă de cazangii îl așteptau, să le explice de ce o tablă nu se asamblează bine — era greșit numerotată? „E aici o încurcătură, tovarășul Marchidan trebuie să știe!…“

Acestea se întâmplau pe la începutul lui septembrie, curând după ce începuse montajul șlepurilor pe cală, deci într-un timp când nu se iveau prea

multe complicații. Tocmai în acea zi, inginerul Dutchievici era ocupat, în biroul directorului, cu o delegația de tehnicieni de la Turnu-Severin, care vizita șantierele de pe Dunăre, pentru a stabili posibilitatea schimburilor de experiență, în vederea statornicirii unei metode de lucru comună.

Directorul nu uitase avertismentul cam vag și cam ciudat pe care i-l dăduse inginerul șef într-o seară, și se gândise la el un timp, cu destulă îngrijorare, până ce, asigurându-se că Marchidan se bucura de o sănătate deplină și dispunea de o energie puțin obișnuită, amânase să ia o hotărâre; la primăvara următoare, când o dată cu punerea pe cală a noii serii de vase urma să se mărească și numărul tehnicienilor, problema se rezolva de la sine: Marchidan urma să aibă nu un ajutor, ci două sau chiar trei, în proporția în care se mărea și șantierul.

Lipsa lui în ziua aceea îl alarmă, fiindcă se făcuse simțită din primele ceasuri; dar îl și nedumeri, neavând nici o explicație. Îndată ce află, pe la ceasul unsprezece și jumătate, trimise mașina să-l caute acasă; nevasta fu foarte mirată: plecase de dimineață și nu-l aștepta decât seara. Matei puse să fie căutat pretutindeni, să se telefoneze la spital, la poliție, se interesă cine-l văzuse ultima dată. Îl văzuseră mulți, pe cală, până la ora nouă dimineața; unii își aminteau că după aceea se îndreptase spre cazangerie, dar cazangiii nu țineau minte la ce oră fusese inginerul în hală — e greu să-ți dai seama de pașii unui om care umblă toată ziua de colo până colo.

Când Marchidan apăru, la ora patru, părea așa de rătăcit, încât toți crezură că era bolnav, sau că avusese o supărare, și nu-l descusu nimeni. I se spuse să meargă imediat la direcțiune, unde se prezentă, palid, abia mai răsuflând, cu sufletul la gură.

Văzându-l așa, nici chiar directorul nu-i ceru socoteală că plecase fără să anunțe pe nimeni; Marchidan nu era omul de care s-ar fi putut plânge în ceea ce privea simțul datoriei. Se mulțumi să-l întrebe, destul de îngrijorat și cu destulă compătimire:

— Ce-i cu dumneata? Ți-e rău?

— Nu…

— Dar unde-ai fost până acum?

Ochii apoși se tulburară, ca și cum ar fi vrut să se pună la adăpost, să nu-i poată pătrunde privirile întrebătoare.

— N-o să se mai întâmple. Vă cer iertare!

— Mie nu trebuie să-mi ceri iertare. Dacă pot să te ajut cu ceva, spune-mi!

Inginerul ridică ochii din pământ, se uită la el, cu o ușoară însuflețire, și Matei își dădu seama abia acum că până astăzi nu-i întâlnise niciodată privirea. În privirea lui se citea îndoială, panică, rătăcire; buzele se mișcară, vroiau să vorbească, dar nu izbutiră să articuleze nici un cuvânt; nu se auzi decât răsuflarea sfârșită, fără să pună în vibrație coardele vocale. În clipa care urmă, Marchidan își voala iar privirea, ochii își reluară culoarea inexpresivă a apei goale.

— Mulțumesc, tovarășe director… N-o să se mai întâmple!

Altceva nu putuse scoate de la el decât această făgăduială. Și întâmplarea fu uitată curând, fiindcă, deși nelămurită, se sfârșise cu bine

Un om care ar fi avut o bănuială și ar fi privit iscoditor, de pildă cineva din echipele de nituitori de la șlepurile 7 sau 9, ar fi ținut minte că înaintea dispariției Marchidan tocmai stătuse de vorbă cu maistrul Golgota, foarte aproape de forja lui Timuș Ion. Golgota îl ținea pe inginer de un nasture și îi spunea ceva, aplecat spre el, privindu-l stăruitor în ochi. Erau între cele două șlepuri, pârâiau ciocanele de jur împrejur, în strigătele și îndemnurile zecilor de muncitori. Nimeni n-ar fi putut să audă ce spunea maistrul atunci, nimeni n-avea timp să se uite la el. Dar dacă s-ar fi uitat cineva, dintr-o bănuială sau numai întâmplător, ar fi văzut că Golgota pocnea din măsele mai des ca de obicei, în timp ce inginerul, încolțit, se uita la el cu ochii apoși, clipind repede și mișcând buzele, ca muții, fără să spună nimic…

Pe urmă, maistrul se duse la treburile lui, iar Marchidan rămase câtva timp în loc, palid și cam năuc. Îndată după aceea se îndreptă spre cazangerie — și apoi dispăru. Cine l-ar fi urmărit ar fi putut să-l vadă ascunzându-se după magazii, sărind gardul în curtea fabricii de ciment, strecurându-se în lungul rampei, unde se descărcau vagonetele cu piatră, și oprindu-se jos la Dunăre, adăpostit de priviri. Acolo rămase până după prânz, așezat pe mal, cu pantofii în noroi, uitându-se la apă cu o privire halucinată, care parcă nu putea aparține ochilor lui…

Nimeni nu știu — și întâmplarea fu uitată curând. O uită chiar și maistrul Golgota, deși lui ar fi fost normal să-i dea mai mult de gândit. În săptămânile următoare continuă să se poarte cu inginerul întocmai ca și în trecut, arătându-i vechea autoritate binevoitoare, fundată pe ceva ce nu se putea bănui.

În dimineața aceasta cețoasă, la ora când încă nu începuseră să vină muncitorii, când cala dormea, iar pe Dunăre nu mișca nici măcar o lișiță, maistrul Golgota, care aștepta înfrigurat decizia ministerului, trăgea cu urechea în sus, să audă pași coborând scările. Știa că Marchidan trebuie să pice din clipă în clipă și își mai potolea nerăbdarea făcând planuri de reorganizare, discutând cu el în gând felurite probleme: „Ce zici dumneata, tovarășe Iani, ce crezi despre?… Dar despre?… Oare n-ar fi mai bine dacă?… Ai, crezi că așa se poate?…“

Tocmai se oprise în fața pontonului, care părea ancorat în nori, ca o navă aeriană, fiindcă nu se vedea nici un suport terestru în jur, numai văzduhul cenușiu și umed, când auzi prin ceață zgomot de vâsle pe Dunăre. O barcă mergea la deal, prin fața șantierului, singurul semn de viață care venea de pe apă, în afară de semnalele remorcherului. Nu vedea barca, dar nici nu putea să-l mire — oameni care umblă pe apă, la deal sau la vale, cum îi poartă nevoile. Se uită la ceas, mai era o jumătate de oră până la șapte; curând, primii muncitori aveau să vină. Maistrul Golgota simți un cuțitaș umblându-i pe lingă inimă: poate era ziua hotărâtoare! Trebuia să se ducă la birouri — cine știe dacă nu sosise tocmai acum o telegramă, o comunicare cu telefonul!…

După câțiva pași se opri și trase cu urechea: auzise parcă o vorbă și zgomot la gardul de sârmă. Paznicul de pe cală nu se vedea nicăieri, îl învăluia ceața, dar de bună seamă era undeva, prin apropiere. Oricum, maistrul Golgota, mai din curiozitate, mai ca să-și facă datoria, se îndreptă tiptil spre locul unde auzise zgomot, deși nu puteau fi hoți care să vină la furat tocmai când se făcuse ziuă.

Nu merse mult așa, pășind ușor cu cizmele, când o pală de vânt destrămă puțin ceața, lăsând să se vadă o umbră omenească — cineva care se strecura printre sârme.

„Am prins-o!“ se gândi maistrul, cu mulțumire.

Nu putea fi decât fata de la trasaj, care îl lovise cu furchetul peste mână și căreia îi poruncise să nu mai intre pe aici, ci pe la poartă, ca toată lumea — să ocolească, e tânără! Era frumoasă și se ținea mândră… Dar dacă, oh, dacă… (își făcu cruce cu limba în gură). „N-o da Dumnezeu! Atunci să te văd, o să mai ai îndrăzneala să dai cu furchetul? Pun eu mâna pe tine!“

Maistrul Golgota rămase cu limba lipită de cerul gurii…

— Du… dumneata erai, tovarășe…?

Nu zise „tovarășe director“ — se împotrivi gura. Și ce căuta să intre pe aici, ca spionii? Un junghi de bucurie îi străbătu pieptul, de unde se duse, ca niște furnicături, până în fundul cizmelor. Ce putea să caute decât să intre pe furiș? Se strecura prin ceață, să ajungă la birou nevăzut de nimeni, să pună mâna pe ceva hârtii, acte compromițătoare ori cine știe ce altceva mai avea ascuns pe acolo.

— Cine-i? A, maistrul Golgota! Bună dimineața!

Nu întoarse spatele să fugă, nu părea fâstâcit; se apropie de el și-i întinse mâna. În mâna cealaltă avea servieta; plină, nu venea s-o umple acuma! De unde era hotărât să-i taie drumul și să-l apuce de guler, maistrul Golgota se trase un pas în lături și întrebă, cu descumpănire, schimbând tonul:

— De unde vii, tovarășe…?

Iar i se opri limba în gură.

— De la București.

Maistrul își scutură capul, să înțeleagă mai bine. Care București, când venea de pe Dunăre?

— Ați venit cu vaporul?

— Nu, cu submarinul!… Cum merge treaba?

— Bi… bine…

Dar Matei se îndepărtase, fără să aștepte răspunsul, grăbit să întâlnească pe alții, mai apropiați de inimă.

— Ai vești bune, tovarășe di… director? strigă Golgota din urmă.

— Foarte bune! se auzi glasul directorului, pierdut în ceața care, în loc să se destrame o dată cu venirea zilei, se făcea parcă mai deasă, mai grea și mai cenușie…

Dar ceața nu împiedică vestea bună să se răspândească în câteva minute, de la un capăt la altul al șantierului. Fusese o teamă colectivă, care plutise peste toate sufletele aproape o săptămână, și-acum se risipise, cum avea să se risipească și ceața pe Dunăre. Până azi, mulți munciseră ca să-și facă datoria și să nu rămână în urma celorlalți, fiindcă nu-i ierta graficul, dar altfel avuseseră gândul că fac treaba de pomană; prea mare zâzanie se pornise ca să mai crezi în vreo izbândă. Și iată că zâzania fusese potolită, iar primejdiei i se cunoștea mărimea — stătea în puterea lor s-o dărâme. Cu o condiție însă: nimeni să nu rămână în urmă!

Niciodată răpăitul ciocanelor nu fusese mai viu ca în dimineața aceea; el răzbea de sub ceață, fără să-i vezi locul de pornire, și se amesteca, pe toată

întinderea ascunsă a calei, cu huruitul macaralei, cu bubuitul tablelor, cu strigătele și îndemnurile muncitorilor:

— Cărbuni, Nică!

— Nituri, mă, nu sta cu degetul în gură!

— Învârte, învârte, băiete, să sfârâie!

Zeci de forje își amestecau răsuflarea hârâită, încingând cărbunii al căror fum, oprit în ceață, se întindea înecăcios pe malul Dunării.

— Miroase a porc pârlit, mă fraților!

— Ți-e gândul la șorici, nene Turturică! Mai rabdă, că n-a venit Crăciunul!

Oamenii lăcrimau și scuipau negru în țărână.

— Mă, vezi că scuipi pe mine, și am salopetă nouă!

— Învârte, învârte și taci din gură!

Nituri, cărbuni, table — hrana de dimineață a calei…

— Gata, tovarășe!

Pus la ambiție, Rogoz Petre s-a luat la întrecere cu Arici Vasile, al cărui nume e acum cunoscut pretutindeni, amintit de toate ziarele: cel mai bun nituitor din țară…

Cu șapca dată pe spate, cu mânecile sumese, cu picioarele bine înfipte în schelă, Rogoz ține ciocanul pneumatic cu amândouă mâinile, cu degetul pe opritor ca pe trăgaciul unei mitraliere, gata să intre în acțiune. Un normator, cu cronometrul în mână, așteaptă să înregistreze câte nituri va bate, pe minut, pe oră.

— Gata? Atențiune!… Drumu!

Nituri, cărbuni — învârte, învârte, să sfârâie!

— Unu, doi, trei, patru…

— Nituri, Nică, nu căsca gura!

— Vinee… Uite-l, roșu și frige și… Oliu, dați-i repede, mă, că le înghite ca pe cireși, căpcăunul!…

Fiecare unealtă are registrul ei, fiecare alt timbru, fiecare emite altă melodie. Cinci oameni, o forjă, un clește de fierărie, un căuș în care se aruncă niturile încinse, alt clește, un daian de ținut contra, iar pe partea cealaltă a tablei, Rogoz cu ciocanul pneumatic în funcțiune.

— Cincisprezece, șaisprezece, șaptesprezece, douăzeci, treizeci…

— Mă omule, ce te mai bâlbâi?! Dumneata uită-te la ceas și de numărat le numărăm la urmă.

Normatorului i se pare că numărătoarea lui, cu glas tare, dinamizează ritmul — și numără:

— Patruzeci și unu, patruzeci și doi…

— Nituri, Nică, fir-ai, că-ți bag un nit roșu unde nu-ți convine!…

— Vrei să faci cometă din mine?!

— Învârte, învârte; gura!

Cinci oameni ai lui Rogoz, cinci ai lui Arici, cinci ai lui Popic sașiul…

— Mă Popic, tu ar trebui să lucrezi cu două ciocane deodată, să dublezi norma, că și-așa ochești două găuri!

— Nituri, și lasă gura!

— Nu, zău, nene Popic, fără glumă, cum de nimerești și nu pui ciocanul aiurea?

— Păi tu nu știi? Ochesc alături ca să cadă bine!

Alți cinci oameni, mai încolo, lucrând cu zece mâini ca și când ar fi una: ai lui Bandă Victor, ai lui Hristu, ai lui Topor, și alții, aproape optzeci de echipe, față de patruzeci câte erau mai acum o lună — împrăștiate câte șapte-opt la un șlep, lipite ciorchine de fierărie, pe toată lungimea calei, învelite în ceață și în fumul cărbunelui…

În dimineața aceea, când rămânea cu desăvârșire ascuns privirilor, șantierul își dezvăluia conturul, și relieful, și ritmul prin muzica aspră a uneltelor în funcțiune, și această zdrobitoare polifonie, amestecată cu strigătele oamenilor pe care nu-i vedea nimeni, ar fi părut călătorului de pe Dunăre de o măreție tainică, bizară și înfricoșătoare. Din când în când, brațul macaralei se ridica deasupra ceței și aluneca pe sus, scurmând norii…

Apoi, pe la ora nouă, ceața se destrămă, se topi, alunecă în josul Dunării, și șantierul apăru treptat la lumină, întâi clădirile de sus, faleza, cazangeria, cala — și imaginea lui, limpede, dezbrăcată de orice taină, își completă amploarea cu sutele de detalii ale mulțimii în mișcare; tabloul nu mai era înfricoșător, dar forfota, până atunci doar bănuită, neclară, depășea închipuirea, dându-i dimensiuni care, în prima clipă, până ce ochiul se adapta mărimilor, păreau nereale.

În mijlocul sutelor de oameni, maistrul Golgota se mișca mecanic, unde-l duceau pașii, de la o echipă la alta, fără să vadă, fără să audă, rămas parcă în ceață. Se dezmetici numai când dădu nas în nas cu inginerul Staicu, care tocmai sosea, transpirat, cu servieta în mână.

— Bună dimineața, tovarășe! zise acesta, aferat și plin de importanță. Vino puțin încoace!

Se îndreptară spre Dunăre, ca să iasă din drumul oamenilor.

— Mi-au făcut-o, lua-i-ar dracu! izbucni maistrul Golgota, nemaiputând să se stăpânească. Ehei, fătul meu, așa e când te încrezi în alții!

Ultimele cuvinte cuprindeau o dojană adresată de-a dreptul tinerelului: nu fusese el unul dintre aceia care îi dăduseră speranțe, nu susținuse până ieri că directorul nu se mai întoarce? Iată-l că se întorsese. Ba încă mai sigur pe el ca niciodată!

La acest gând, ceva în mintea maistrului Golgota tresări, un fir al atenției se trezi din amorțeală și începu să zvâcnească: Dar de ce venise pe furiș, sărind gardul? Surpriza de a-l întâlni când nu se așteptase, apoi furia, necazul îl opriseră să se întrebe din prima clipă: Ce însemna furișarea? Venea de la București? Atunci ce căuta pe Dunăre atât de dimineață? Pe malul celălalt nu mai avea la ce se duce, reparația la șlepuri și ceamuri se terminase, baraca era demontată, uneltele aduse înapoi — rămăsese doar balta.

— Nene Golgota, zise inginerul Staicu, folosind limbajul intim, de acasă, crede-mă că nu știu ce s-a întâmplat, cine și-a băgat coada. Dar lucrurile n-au să rămână așa; înțelege că nu se poate!

— Uite că s-a putut!

— Își rupe gâtul! Îmi pare rău, dar asta-i situația. Păcat de munca oamenilor și de banii statului. Chiar dacă nu se surpă cala, șlepurile n-au să fie gata înainte de inundații. Ești și dumneata în meserie, ai experiență, dă-ți seama că nu se poate!

— I-auzi ciocanele! Ai văzut la Arici câte nituri bate?

— Ei, tocmai asta e! De aia te-am chemat încoace! Uite ce e, tovarășe Golgota, eu îmi fac datoria cinstit, nu țin nici cu unul, nici cu altul: țin cu ministerul care m-a trimis aici și-mi dă leafă. Dumneata ești plătit de șantier, înțeleg, datoria dumitale ar putea să ți se pară că-i alta, dar dacă ții cu șantierul, înșeli statul.

— Eu țin cu poporul muncitor, tovarășe! răspunse maistrul Golgota, mecanic, formulă potrivită oricând să se apere, fiindcă nu știa unde vrea să ajungă inginerul, ce cursă-i întinde, cu ce momeală îi unge nasul.

— Și șlepurile ale cui sânt?

— Ale noastre, ale poporului!

Se priviră, cu un fel de mirare, ca și când se vedeau acum prima oară, și fiecare își zise în gând, despre celălalt: „Măi, să fie-al dracului!“

— Atunci datoria dumitale, continuă inginerul Staicu, e să mă ajuți; dacă aperi șantierul și acoperi greșelile, furi statul!

— Tovarășe, sânt șeful calei și răspund de vase! Nu-mi face instructaj acuma, că-s vechi în meserie; pe mine nu mă păcălește nici dracu! Ce, mă cunoști de astăzi? Am lăsat până acum să treacă vreo greșeală, nu m-am luptat pentru calitate?

— Foarte bine, tovarășe! Eu nu pot să le văd pe toate — și răspund cu capul. Am primit de la minister instrucțiuni noi, uite… (Inginerul deschise servieta și scoase o adresă lungă, pe câteva pagini, din care citi, pe sărite, pasagiile mai importante:) „Vă facem cunoscut că, date fiind împrejurările speciale…“ Uite colea: „Controlul se va efectua cu toată rigoarea… Elanul muncitorilor, care merită toată admirația și lauda…“ Uite colea: „…nu implică nici o indulgență din partea dumneavoastră“ etc., etc. Uite colea: „Veți lua toate măsurile… vă atragem atenția că orice abatere… Act patriotic… Răspundere…“ Asta e, tovarășe Golgota! Dă-mi o mână de ajutor, nu pot să le văd singur pe toate! Unul bate nu știu câte nituri pe oră, ca la olimpiadă, altul vrea să i-o ia înainte, Arici, Rogoz, Topor, dumneata îi cunoști mai bine; dar vorba e, cum le bate? Fii cu ochii la ei, tovarășe!

— Iată ce e, fătul meu, răspunse domol maistrul Golgota, care până atunci ascultase explicațiile bănuitor, ca toți oamenii șireți, dar cu mintea înceată, eu datoria mi-o fac, cum mi-am făcut-o și până astăzi, numai că niturile afară nu le dau; nu vreau să mă pun rău cu oamenii. De uitat mă uit, de văzut văd, de priceput mă pricep, pot să vin la dumneata, să-ți spun — uite, bădie, care-i situația — șlep cu șlep, tablă cu tablă, dar pe urmă, treaba dumitale! Ești străin de șantier, liber să faci tot ce îți cere situația! Eu unul mai mult nu mă bag, eu respect munca muncitorului, tovarășe!

Cu toate rezervele, alianța veche era reîncheiată — Georg Staicu știa că are un om care să-i deschidă ochii, fiindcă, așa cum mărturisea singur, nu putea să le vadă pe toate, n-avea timp numai pentru șantier, era tânăr și dorea să se mai bucure puțin și de viață. Iar instrucțiunile Direcțiunii generale erau clare și serioase; lipsea să spună: „N-avem încredere în ceea ce se face, cu siguranță au să greșească — fii atent și înhață-i!“

— Eu plec, la unsprezece trebuie să fiu la gară, zise, privindu-și ceasul cu nervozitate. Trece tovarășul inginer Munteanu, mi-a telefonat să-l aștept

pentru comunicări importante; n-are timp să se oprească…

— Bine, tovarășe!

Maistrul Golgota nici nu auzi explicația — ducă-se, flușturaticul! — era supărat și pe el, ca pe toată lumea astăzi — și pârâitul ciocanelor făcea să i se clatine capul. Porni pe malul Dunării, de-a lungul săpăturilor încă neterminate, lăsând vuietul în urmă; vroia să se mai dezmeticească. La gard se opri, își rezemă coatele pe sârmă, între ghimpi, să nu se agațe, și rămase așa, rumegându-și necazul. Abia mai târziu văzu barca, legată de salcie, deși o avusese tot timpul în față. Creierul i se dilată deodată, zvâcnindu-i sub țeastă: asta era va să zică explicația, iată-l de unde venea azi-dimineață! Își petrecea noaptea cu fetele din șantier — ce fel de fată și de muncitoare o mai fi și asta!? Nu-i greu să faci ce-ți place când ești director și ai în mână pâinea și cuțitul: tu o tai, tu o împărți, fiecare vrea de la tine o bucată mai mare, mai rumenită. Cine are curaj să ți se împotrivească? Ei, atunci, așteaptă, tovarășe!

Maistrul Golgota cugetă care din cele două metode s-o folosească, spre a trage cât mai multe foloase: să-l sape, sau să-l intimideze?… Pe amândouă în același timp — combinate!

Și porni spre birouri, cu o îndrăzneală pe care nu i-o putea da decât dezamăgirea venită prea dintr-o dată. Ceea ce era în gândul lui fusese destul de bine ascuns ca să-l fi bănuit cineva până astăzi. De aci înainte, maistrul începea să-și piardă abilitatea…

În drum, îl întâlni pe Marchidan și-l opri, apucându-l de un nasture.

— Am o vorbă cu dumneata; dar nu aici. Ești diseară acasă?

Inginerul se făcu galben.

— Sânt foarte ocupat, tovarășe Golgota, vezi și dumneata, muncesc până noaptea.

— Atunci duminică!

— Duminică merg la o nuntă, cu nevasta.

Maistrul pocni din măsele și porni mai departe; avea ceva mai grabnic de făcut deocamdată.

Directorul nu era în birou; dar unde?

— În șantier, tovarășe!

— Dumneata știi cine sânt eu?

— Tovarășul maistru Golgota.

— Și-n afară de asta?

Știa și secretara, ca toți ceilalți, ce era el în afară de asta, dar nu-i venea în minte, o zăpăcea tonul aspru, neîmblânzit — degeaba îi surâdea cu grație.

— Dumneata prea te parfumezi, tovarășă! Mai deschide fereastra, că dacă vine aici un muncitor, varsă!

Intră în biroul directorului, ca la el acasă, și trânti ușa: secretara direcțiunii trebuia să-i cunoască importanța.

— Ce-i, tovarășe Golgota? îl întrebă Matei, cam după un sfert de oră, când se întoarse.

Avea în mână un nit cu capul rupt, pe care îl puse atent deasupra unei mape. În urma lui veneau doi muncitori, murdari de rugină și de cărbuni pe mâini, pe față: Mirea, nituitor, șeful echipei a șaptesprezecea, care lucra la șlepul nr. 4, și ajutorul său, Varga Aurel, un om tânăr, dar cu fața bătrânicioasă…

— Am o treabă cu dumneata, răspunse maistrul, încurcat de prezența martorilor.

— Mai bine te-ai duce pe cală să vezi ce face inginerul Staicu! Stați jos, băieți!

Cei doi muncitori se așezară pe fotoliile de catifea ruginie care încadrau măsuța din fața biroului; pe unul din ele șezuse până acum maistrul Golgota, care, prin forța lucrurilor, rămânea în picioare. Privi salopetele murdare ale muncitorilor și se înroși la față. Dacă vroia să stea jos, trebuia să se ducă tocmai la scaunul de lângă fereastră; nu putea să se mai așeze pe birou, ca la inginerul Baciu.

Matei luă două coale de hârtie și le întinse oamenilor.

— Scrieți câte o declarație!

— Ce să scrim în ea?

— Totul, cum s-a întâmplat: „Azi, 2 octombrie, la ora…“ Ce oră era?

— Poate să fi fost zece.

— „La zece dimineața, trecând pe la locul nostru de muncă, tovarășul inginer Gheorghe Staicu s-a oprit și…“ Ce ți-a spus?

— A spus: „Dă jos nitul ăsta!“.

— S-a uitat la toate?

— Nu; a luat unul, la nimereală.

— Atunci scrie: „…S-a oprit și mi-a cerut să scot un nit, la întâmplare, fără să-l examineze și fără să-l aleagă“. Așa a fost?

— Da, tovarășe Matei!

— Atunci scrieți!… Ia uită-te la nitul ăsta; ce părere ai, tovarășe Golgota?
— Așa e greu să spui, dacă nu-l vezi când îl dă afară.
— Ba nu-i greu; privește, n-are nici un grad, nici un riz, gaura a fost bine alezată. Corpul e perfect cilindric și presat egal, iată, se vede c-a ieșit forțat, ca pe țeava puștii… A ieșit ușor, Mirea?
— Nu; l-am bătut cu dornul!
— Auzi, tovarășe maistru? Un nit prost se mișcă, îl dai afară cu degetul!
Maistrul Golgota ridică din umeri și zise, cu o ironie disimulată:
— Se vede că dumneavoastră cunoașteți mai bine! Se poate…
— Dar dumneata ce păzești aici? Ca șef al calei, care-i datoria dumitale?
— Să supraveghez lucrul, nu pe tovarășul inginer Staicu. Eu apăr dreptul muncitorilor, tovarășe director! răspunse maistrul, aruncând o privire celor doi oameni aflați de față.
Aceștia nu-l auziră, își scriau declarația, încruntați, puțin timizi și cu multă gravitate.
— Dacă-i așa, izbucni Matei, apără-i de inginerul Staicu, care-și bate joc de munca lor! Ai dovada în față!
Pe urmă se stăpâni; nu-i plăcea maistrul Golgota, și antipatia lui era veche, nu de astăzi, dar recunoaștea că în unele privințe rămânea un om de ispravă; știa să organizeze și să însuflețească masa, muncitorii îl aleseseră în comitetul de întreprindere, îl și sprijineau — lui nu-i era îngăduit să uite toate acestea.
— Ce vroiai să-mi spui? întrebă calm, după ce puse nitul într-un plic și-l lăsă pe masă.
— Am ceva numai cu dumneata.
— Atunci așteaptă!
Muncitorii își terminară de scris declarațiile.
— Mulțumesc, băieți! Și-acum duceți-vă repede la lucru; ați pierdut aproape un ceas cu prostia asta.
— Nu-i nimic, l-om câștiga noi într-un fel, doar să nu ne mai zădărască!…
— Spune, tovarășe Golgota!
Maistrul șovăi; timpul de așteptare făcuse să-i treacă îndrăzneala, părea cam dezumflat, se gândi să renunțe, să folosească doar calea cealaltă: săpatul. Dar pe urmă îi dădu drumul, nu pentru altă cauză decât că se pomeni cu mintea goală, în imposibilitate să găsească un pretext vizitei lui

neașteptate. Se uită la ușa capitonată, erau singuri, fără nici un martor — și cu primul cuvânt îi reveni tot curajul.

— Tovarășe director, zise, sprijinindu-și mâinile grele în cristalul de pe birou și aplecându-se înainte, cu o mină batjocoritoare și tainică, am o vorbă cu dumneata, așa, între noi, ca bărbații…

Întoarse încă o dată capul spre ușă, apoi, aplecându-se și mai mult, continuă, cu privirea țâșnind printre pleoape:

— Cam frig dimineața pe Dunăre, așa e?

Matei clipi nedumerit, dar în momentul următor înțelese totul, dintr-o dată. Păru descumpănit, o ușoară îmbujorare îi coloră fața. Golgota fu sigur că l-a dat gata și rânji cu satisfacție. Însă Matei șovăi numai fiindcă nu știa ce să facă: să-l scuipe în obraz, să-l îmbrâncească pe ușă sau să se stăpânească? Se stăpâni și, aplecându-se și el peste birou, până ce fură foarte aproape, răspunse, cu o mare seninătate:

— Cam frig, dar nu-mi pasă!

Se priviră; maistrul Golgota începu să clipească.

— Să nu răcești! bâigui, derutat, căutând cu ochii când la ușă, când la fereastră.

Matei ieși de după birou, se apropie de el și răspunse privindu-l în față:

— Nu-mi purta de grijă! Nu-s așa de slăbănog ca să răcesc numai din asta!

Erau la jumătate de pas unul de altul.

— Eu, când o fi să-ți spun ceva, continuă Matei, ridicând puțin glasul, am să-ți spun cu martori!… Haide, tovarășe Golgota, du-te la treabă! Și dacă îți place să pândești, pândește pe alții!

Într-o după-amiază, sâmbătă, către ora patru, la poarta șantierului se prezentă o cucoană, mare, înaltă, cu sulemeneli groase pe tot obrazul, cu o pălărie mică în boruri și cu calota înaltă, gen „amazoană“, cu două nurci năpârlite la gât și cu poșetă neagră…

— Unde mergi dumneata, doamnă? o întrebă portarul, văzând-o că-i trece înfiptă prin față.

— La tovarășul director al dumneavoastră.

— Păi crezi că aici se intră așa, vraiște? Cine sânteți și cu ce treabă?

— Ia te uită cum te iscodește! ripostă cucoana, indignată. Mi-e nepot, tovarășe!

Cu toată vigilența pe care își propusese s-o aibă, portarul se fâstâci — rudă apropiată cu directorul, nu putea s-o jignească — și cucoana îi scăpă, dibace…

Pe la ora cinci, așteptarea prelungindu-se prea mult, tovarășa Lenuța începu să sune telefonul, căutându-l pe director prin ateliere, la trasaj, la cazangerie, până ce află că era pe cală.

— Rugați-l cineva să vină la birou; îl așteaptă o… cucoană!

Matei veni după cinci minute, destul de nedumerit de această vizită neașteptată.

— Cine-i? o întrebă pe secretară.

— O… doamnă. Are treabă cu dumneavoastră.

— Unde e?

— Am poftit-o în birou; așteaptă de la patru.

Cum deschise ușa, îl izbi fumul de tutun, așezat în straturi; nefiind fumător, cei care veneau să-l vadă își luaseră obiceiul să stingă țigara afară. Cucoana fumase zdravăn, țigări proaste, al căror miros răcit îți strâmba nasul.

Înainte de a-i spune bună ziua, Matei merse drept la geam și deschise larg amândouă canaturile: cu pălăria de amazoană și cu nurcile caraghioase, vizitatoarea îi păruse de la întâia privire antipatică.

Ea se ridică, înaltă, și, întorcându-se spre el, îi întinse mâna, de la distanță, ținând-o sus, în așteptarea gestului galant pe care îl fac bărbații, în timp ce își spunea numele, cu glasul sclifosit ca și obrazul:

— Apostolescu!

Apoi se așeză, puțin surprinsă că bărbatul nu-i sărutase mâna, ci i-o trăsese în jos, cam necioplit și aspru.

— Ce treabă ai cu mine, tovarășă?

Cucoana se așeză, căută o țigară, sună cutia de chibrituri și îl privi, cu un reproș galeș.

— Ești grăbit? Stai jos, maică!

— Nu te supăra, tovarășă, dar sântem în orele de serviciu și am treabă.

Ea îl privi, curioasă, fără grabă, cu un zâmbet de admirație; pe urmă scăpără chibritul și oftă, melancolică.

— Ești oacheș! Mi-am închipuit eu! Ei, bată-te să te bată!

— De unde vii dumneata… doamnă? Și cu ce treabă?

Cucoana trăgea din țigară și-i slobozea fumul în față, cercetându-l mai departe, zâmbitoare și curioasă; întrebările lui n-o interesau, parcă se adresau altcuiva.

— Ai dat-o gata! spuse și cu reproș, și cu admirație. Dar lasă, că și eu să fi fost!… Ce mai, are de ce să te placă!

Nedumerirea, stupoarea lui Matei nu mai apucară să crească; ultimele vorbe, revelatoare, îl izbiră ca o palmă, făcându-l să se înroșească.

— Dar… cine ești dumneata?

— Las c-ai ghicit, maică!

Și vizitatoarea trase din țigară, adânc, cu patimă, fără ca zâmbetul galeș de complicitate să-i fi dispărut de pe față.

Într-adevăr, nu era greu să ghicească.

— Ce dorești de la mine?

Ea parcă nu auzi, dădu drumul la fum, fără grabă, și la urmă oftă încă o dată.

— Ce pot eu să fac? Dacă te place, te place, și gata!… Cât câștigi dumneata, maică, bașca de leafă?, că leafa!…

Matei înfruntase multe primejdii în viață, trăise cu ele laolaltă; acum se afla prima oară într-o situație în care nu știa ce să facă.

— De ce-ai venit aici? întrebă, printre dinți, privind cu neliniște, poate cu lașitate, ușa capitonată.

— E, numai așa, să ne cunoaștem, să te întreb de una, de alta. Înțelegi și dumneata, mi-e nepoată, nu pot s-o las în voia soartei. A, nu, maică, nu te întreb dac-o iei de nevastă, nu sânt de modă veche, au trecut vremurile alea. Acum e altfel…

— Dacă dorești să-mi mai spui ceva, spune repede și pleacă! Am treabă.

În loc să se grăbească, vizitatoarea scoase o nouă țigară, o aprinse și începu s-o morfolească.

— Păi ce să-ți mai spun, maică? Dacă te iubește, te iubește, ai dat-o gata! Da uite că eu alt sprijin decât pe ea nu am în lumea asta.

— Nepoata dumitale a plecat de mult de acasă, și a avut destule motive! Îi cunosc viața.

Cucoana protestă, indignată:

— Vai, maică!

— Dacă mai stărui și dacă nu pleci îndată, te dau pe mâna poliției de moravuri!

Găsise tonul potrivit, își recăpătase calmul. Era în drept să încheie cu un cuvânt și mai aspru, dar îl oprea simțământul apăsător că femeia aceasta groaznică era totuși mătușa fetei pe care el avea datoria s-o apere.

În loc să plece, mătușa începu să scâncească:

— Și eu cum rămân, văduvă, săracă, singură și neajutorată?! Că dacă am crescut-o și mi-am rupt de la gură ca să-i dau ei, și să-i fac educația, am și eu drept la un sprijin, dragă… tovarășe. Dumneata ești om deștept, că dacă nu erai deștept, nu te-ar fi pus aici, director, fără carte, și nu te-ar fi plăcut ea, că mulți au curtat-o, care de care mai darnic. Pe dumneata te ascultă, dacă îi spui să treacă Dunărea înot o trece și pe sub gheață; spune-i să vină acasă, că sânt singură, și are odaie frumoasă.

Se opri brusc, se șterse la ochi și-l privi în față, hotărâtă și ademenitoare, dezvăluindu-și, în sfârșit, gândul care o adusese încoace:

— Mută-te la noi, maică! Stai în camera de la față, a dumitale, cu fișă de imobil, nu poate să spună nimeni nimic, că lumea atât așteaptă, să bârfească. Pe urmă, ce face omul în casă e treaba lui, nu-l vede nimeni, că d-aia-s jaluzele la fereastră…

Se înveseli auzindu-și glasul; ideea, așa exprimată, i se părea chiar mai ademenitoare decât își închipuia când o rumegase.

— Și dacă vreți, vă gătesc, vă spăl, am grijă de toate. Seara, treaba voastră!…

Matei ieși de după birou, se repezi la ușă, o deschise, gata să rupă clanța, și răcni, fără să-i pese că putea să-l audă secretara și alții:

— Ieși afară, hoașcă! Ieși numaidecât, codoașă bătrână, spurcato, că îți rup oasele.

Cucoana ieși fuga, tare înspăimântată.

Nu auzi decât secretara; ușa de la biroul lui Ilie Conțu era închisă, nu scoase nimeni capul, dar tovarășa Lenuța, care sărise în picioare, speriată, fiindcă nu-l mai auzise până acum pe director să răcnească, rămase mută de admirație.

Stătea așa, privind fascinată ușa care se închise zgâlțâind pereții și tavanul, când auzi soneria, emițând o chemare nervoasă. Se repezi dincolo, atât de îmbujorată, de parcă ar fi fost o fecioară la prima întâlnire de dragoste.

Matei stătea în spatele biroului, calm în aparență, dar ea îl simțea că vibrează, cunoștea bărbații; dacă l-ar fi atins cu mâna ar fi scăpărat scântei, ca părul pisicilor încărcat de electricitate. Ochii lui, atât de limpezi, că te-ai fi așteptat să lumineze perna pe care își punea seara capul, erau acum tulburi, mai negri ca norii de furtună de la miazănoapte.

— Pe unde a intrat femeia asta?

Tovarășa Lenuța nu răspunse; îl privea fermecată.

— N-auzi? Pe unde a intrat femeia asta?

— Pe… pe la poartă.

— Comunică la serviciul personalului: portarul să fie amendat cu salariul pe o zi. Notează!

Secretara rămase țeapănă.

— Ce mai stai? Pleacă!

După un minut, soneria o chemă iarăși.

— Ai comunicat amenda?

— Nu; tocmai vroiam…

— Anuleaz-o!… Tovarășul Conțu e aici?

— Da.

Oare auzise? Și dacă auzise, ce-ar fi putut să creadă?

— Ce face?

— E lume multă la dânsu. E și cineva de afară, nu l-am mai văzut până astăzi. Mi se pare că…

— A, da, știu! Au venit de mult?

— De la două și jumătate. A intrat și tovarășul Donos adineaori.

— Bine; du-te și-ți vezi de treabă!

După plecarea secretarei, Matei se așeză pe scaun și rămase așa, împietrit, parcă fără gânduri, până la ora șase, când auzi afară glasurile muncitorilor, pașii grei îndepărtându-se spre poartă; sâmbata nu mai înceta lucrul la patru, continua încă două ore, ca în zilele celelalte.

Mișcarea oamenilor afluind spre ieșire stârnea același tumult ca al sloiurilor care se îngrămădesc în zăpoare, dar era caldă, vie, bogată. Dură aproape o jumătate de ceas și Matei o ascultă ca pe o muzică tonică — marșul viguros al bărbaților —, până ce se pierdu în depărtare, topindu-se în celălalt tumult, mai vast, al orașului… Fiecare din ei se ducea acasă, unde-i așteptau apa încălzită, rufele curate, cina de sâmbătă seara, pacea și

mulțumirea căminului: părinți, nevastă, copii, neamuri — familia unită, apărată de ziduri indestructibile, ca o cetate…

Curând după aceea, secretara își băgă capul pe ușă, sfioasă. Trecuse ora serviciului; de ce nu plecase?

— Tovarășul Conțu întreabă dacă poate să vină până la dumneavoastră.

Conțu?… Da, avea și el o familie, i-o cunoștea, o femeie cam trecută — nu dusese viață ușoară —, dar modestă, harnică și cinstită, uitându-se la bărbatul ei ca la icoană… Doi copii, cam ștrengari, cam neastâmpărați — mai bine așa decât să doarmă de-a-n picioarelea și să le mănânce câinii din traistă… Îi știa, le dusese bomboane… Știa și casa, reduta familiei, îi cunoștea tihna, o pizmuia câteodată…

— Tovarășul Conțu întreabă…

— Spune-i că vin eu acolo, îndată!

Își trecu mâinile peste față, gestul cu care dimineața omul își alungă somnul și se leapădă de visele rele. Ce să caute Ilie Conțu aici, unde stăruia amintirea acelei scene dezgustătoare?

Străbătu anticamera; mirosea a parfum proaspăt — tovarășa Lenuța, cu poșeta deschisă pe birou, cu ochii într-o oglinjoară, își dregea sulimanurile.

Dincolo, la Ilie Conțu, dispăruse parfumul din alte zile, stăruia un aer greu, fum de tutun, nădușeală, răsuflare umană; erau adunați prea mulți oameni. În mijlocul încăperii stătea, în picioare, cu fața la masa de conferințe, Ana Odeta, palidă, aruncând priviri speriate de la unul la altul.

Era cu spatele la ușă, dar când intră Matei, îl simți — ceilalți câți ședeau jos se ridicară în picioare, și ea se surpă, ca și cum ar fi auzit cum cade un cuțit rece de ghilotină, s-o izbească în ceafă.

În fața ei, la masă, ședea un străin, îl vedea azi prima oară, cu vrafuri de hârtii la îndemână, în care se uita, nota, în timp ce-i asculta răspunsurile la niște întrebări pregătite din vreme: „De la ce dată până când ai făcut serviciul la magazie? De ce ai cerut mutarea la sala de trasaj? De când îl cunoști pe Uică Aristide? Cine a cubat cheresteaua? Ai avut în acel timp vreo bănuială?…“

Într-un colț al mesei ședea contabilul-șef, Mititelu, urmărind cu ochii vii, ca spectatorii la jocul de tenis, cum zburau întrebările și cum veneau răspunsurile, ca mingile albe ale jucătorilor.

Alături era Ilie Conțu, în picioare, aplecat în față și sprijinit cu coatele pe masă — tocmai bine pentru un om scund de statură. Avea alte haine, noi, de

stofă mai bună, verzuie, pantofi galbeni, pe puncte, dar lustruiți lună, cămașă bej, cravată maro — toate culorile îmbinate cu destulă armonie — și o floricică galbenă uitată la butoniera reverului.

În colțul din dreapta al camerei stăteau în picioare, înghesuiți unul în altul, patru oameni, și între ei, cel mai înalt, era Uică, șeful magaziei; fuseseră aduși pe rând, unul câte unul, fără să știe scopul convocării, dar acum, după privirile rătăcite pe care le aruncau în jur, se înțelegea că își aflaseră soarta și drumul.

Când intrase, Ana Odeta dăduse ochii mai întâi cu Firicel — era și el acolo, împreună cu un muncitor mai vârstnic, de la atelierul de tâmplărie. Stăteau la ușă, încadrând-o, înfipți cu picioarele în dușumea, ca niște santinele. Firicel îi făcuse un semn liniștitor cu capul și îi zâmbise deschis, cu prietenie… Atunci de ce-o aduseseră aici și ce însemna interogatoriul?

La venirea lui Matei, omul străin se ridică, se ridică și Mititelu, iar Ilie Conțu păși spre mijlocul camerei și făcu prezentările:

— Tovarășul director al șantierului, tovarășul procuror Mănescu…

Matei auzi glasul care spunea numele ca și cum ar fi fost pornit de pe altă lume. La un pas în spatele lui era Ana Odeta, trecuse pe lângă ea, îi simțea tremurul…

— Vă rog, continuați! zise, după ce strânse mâinile.

Procurorul își scoase ochelarii și, în timp ce-i ștergea cu batista, fața lui, foarte albă, rotundă, se arătă obosită și blândă.

— Am terminat! De altfel, pricina era lămurită dinainte; tovarășul Conțu ne-a dat-o, cum se zice, mură în gură.

Se așeză, își puse ochelarii și se uită la Ana Odeta.

— Poți să te duci, domnișoară! Îți mulțumesc; nu ai nici o vină. Dar, te rog, deocamdată nu spune nimic, nimănuia.

Matei rămase nemișcat lângă masă. N-o privi — parcă îi era frig, și-l apăsa o greutate în trup, ca și când ar fi dus un sloi uriaș pe umeri.

— Ba eu găsesc că o vină tot are! protestă Ilie Conțu, deși nu cu prea multă convingere, nici cu prea mare asprime. Datoria ei era să vadă și să spună!

— Lipsă de vigilență!

Vorbise Donos, întorcând capul și zâmbind, cu un amestec de oboseală, de tristețe și de ironie. Matei nu-l văzuse până atunci; stătea în picioare, la fereastra din fundul biroului.

Ilie Conțu încuviință:

— Tocmai așa, tovarăși!

— Lasă, nea Ilie! Vigilență ai avut și dumneata, au avut și alții, destulă. Nu-i cere mielului să te păzească de lup. Ce vrei? — fata asta venise în șantier abia de trei zile!

Donos ocoli biroul și, apropiindu-se de Ana Odeta, îi puse protector mâna pe umăr — gestul pe care nu-l făcuse Matei adineaori.

— Du-te! îi spuse, cu un glas pe care prietenul său îl auzea acum prima oară, glas bărbătesc, dar încălzit de afecțiune. Nu fi mâhnită; era nevoie să te întrebe, dar nu te-a bănuit nimeni. Hai, râzi puțin, îți șade bine! Și să știi, toată lumea e mulțumită de munca dumitale! Du-te, cu bine!

Matei se uita în jos, neîndrăznind să ridice privirile, stăpânit de un sentiment ciudat, semănând într-un fel cu remușcarea, într-un fel cu gelozia. „Deci el n-a aflat încă — se gândi — nu s-a găsit până acum nimeni să-i spună! Am să-i spun eu, ca să știe!“

— Acum totul pare foarte simplu, tovarășe director, vorbi procurorul, în timp ce-și tria hârtiile. Dar cred că tovarășul Conțu a nădușit mult până să prindă urma. Sustragerea e combinată așa de bine, că în mod normal n-ar fi trebuit s-o descopere nimeni…

Donos, care între timp își reluase locul la fereastră, de unde asculta nesimțit de nimeni, interveni cu mirare:

— Normal?! Erau ochi care îl urmăreau de multă vreme!

— Spun normal, din punctul de vedere al lui Uică și campania.

Într-adevăr, nimeni nu putea tăgădui dibăcia magazionerului: măsurând cheresteaua din depozit, cu prilejul inventarierii, sărise câte un șir de scânduri la fiecare figură și scosese din scripte în total șaizeci și trei de metri cubi, ceea ce reprezenta economia sa personală.

Dar cum pe poarta șantierului nu putea ieși nici o scândură, fiindcă nu era pilă sau piatră de polizor, s-o pitească prin buzunare, găsise mijlocul să-și sustragă economia cu vagonul. La trei transporturi succesive, sosite în șantier după aceea, câte un vagon fusese îndreptat, cu complicitatea unui șef de manevră din gara locală, pe altă linie și fusese descărcat în port, aproape de Agenție, ziua-n amiaza mare. Lipsa lor nu putea să se observe, deoarece Uică avea în șantier, din știuta lui agoniseală, cantitatea de cherestea corespunzătoare.

Dar asupra lui nu erau ațintiți doar ochii lui Ilie Conțu; Firicel, căruia actualul șef al serviciului administrativ îi fusese maistru, se întâlnise cu acesta pe un drum comun, deși nu-l cunoștea la fel de bine pe Uică, iar bănuiala lui pornea din altă parte. În câteva rânduri, ridicând material din depozit, băgase de seamă că magazionerul îl fura fără rușine; cantitatea dusă în atelier nu corespundea cu cea cubată: lipseau o dată trei scânduri, a doua zi patru — lasă-i pe tâmplari să facă economie, să nu risipească avutul poporului! Bine, economie, economie, dar așa, fără acte? Și dacă o fac eu, chinuindu-mă să împart scândură cu calcul, să nu rămână nici margini, nici capete, de ce s-o tăinuiești tu? Nu cumva îi schimbi destinația? Iacă, vin dimineața, cu bonul semnat de șeful atelierului, contrasemnat de administrator și zic: „Repede, tovarășe Uică, mă așteaptă bandzeigul“. Se uită la bon, pe o parte și pe alta, să vadă dacă nu-i vreo șmecherie… „Fii serios, mă, eu am altfel de plaivaz și nu mă pricep să măsluiesc actele!…“ Dar haide! Măsori, cubezi, numeri: douăzeci și două de scânduri, puse jos, una peste alta — luați-le, băieți! Nu le poți duce pe toate dintr-o dată, și nici nu-ți trece prin minte să lași om să le păzească — unde? în mijlocul șantierului, pe lumină! Le-ai dus în atelier, te-ai apucat să le croiești, tai, îmbini, la urmă vezi că nu iese, n-ajunge materialul. Ce să mai numeri, ce să mai cubezi? Rumegușul și talașul? Te duci la magazioner, scărpinându-te după ureche.

— Tovarășe Uică, mi-a ieșit mai puțin; n-am greșit socoteala?

— Păi n-ai fost de față?

— Și-acum ce fac?

— Cumperi! Industria lemnului e aproape!

— Din ce să cumpăr, din leafă?

— Te privește! Îți lipsește mult?

— Vreo trei scânduri.

— Ce să-ți fac?! Na una de la mine…

„Așa?!“ — gândește Firicel, cu mirare. „Da tu de unde-mi dai? Ce, e depozitul tău? Nu cumva furi de la mine?“

Și tânărul se pune la pândă, singur — dacă-i spui ucenicului, află tot șantierul. Și ce să vezi? cum ai dat colțul, Uică înhață scândura de jos, luată de tine în primire, și-o pune în stivă la el. Va să zică, te fură — face economie!…

Când vezi cu ochii tăi hoțul cum te fură, primul gând care-ți vine, dacă nu tremuri de frică, este să-l apuci de guler. Firicel nu era fricos, dar deodată în mintea lui se născuse o bănuială; ăsta nu fură doar de la mine, că nu-mi poartă, anume, vreo dușmănie. Și dacă fură și de la alții, ce face cu atâta economie? De scos din șantier, pe unde?… Aici se ascunde ceva, trebuie că-i o țesătură cu mai multe ițe, mare sforărie!

Firicel se dusese la administrator, avea toată încrederea să-i spuie:

— Meștere, ia ascultă aici și judecă…

Ilie Conțu îl ascultase, înghițindu-i vorbele ca pe găluștele cu prune — simțea apă în gură. La urmă îl apucase de mână.

— Nu sufla o vorbă, că nu știi cu cine-i înhăitat. Și iată, băiete, ce trebuie să faci tu, ca să-l înhățăm bine!…

Ce făcuse tânărul tâmplar și modelist aproape că se știe. Acum păzea ușa, să nu încerce pungașul vreo prostie, că omul care a făcut una e-n stare să facă o sută pe urmă. I se cunoșteau toate urmele, cui vânduse cheresteaua, cine îl ajutase — complicii și tăinuitorii.

Primul, cel din stânga, era Vizante, șeful atelierului de scule; funcțiunile lor în șantier nu aveau nici o legătură, lucraseră numai pe bază de prietenie, el mijlocise înțelegerea cu șeful de manevră, îi era văr, prin nevastă — om de încredere, din familie.

În dreapta, o unealtă a amândurora, Petcu, cam notântol, judecându-l după figură — vinovat mai mult din prostie, fiindcă nu luase decât cinci mii de lei, ca să tacă din gură; habar n-avea la ce sumă se ridica potlogăria. Fusese manipulator la depozitul de cherestea, dar acum trecuse pe cală, distribuia cărbunii și nu-i mai picase nici un chilipir, fiindcă la marfa asta nu mai venea nimeni s-o fure. Oricum, îl aștepta pușcăria…

Firicel se uita la al patrulea din ei, aflat în spate. Nu știuse nimic de el, în cercetările lui nu-i dăduse de nici o urmă — Uică îl declara acum complice. Încolțit de întrebările procurorului, dezvăluise, unul câte unul, pe toți cei la care ajunsese cheresteaua; Lalachi Panait, fost proprietar al unei fabrici de uleiuri (se știa că își construiește un barcaz, sub pavilion grecesc, ca să plece din țară) era clientul important; cumpărase cincisprezece metri cubi de stejar, un vagon, cu toptanul.

Procurorul hotărâse:

— Mandat de arestare; va fi ridicat și anchetat astă-seară!

Urmau alte nume, mușterii de importanță mai mică, tâmplari din oraș, cu ateliere, oameni feluriți, gospodari care își făcuseră garduri, sau șoproane — și câte se pot face cu cheresteaua; unii luaseră mai mult, doi metri cubi, trei, patru, alții câte zece-douăzeci de scânduri.

Și între ei era omul din spate, muncitor în șantier, pe care nu-l bănuia și nu l-ar fi bănuit nimeni. Îl chema Țiculeanu, era tânăr și plăcea fetelor fiindcă știa să cânte frumos cu acordeonul. Nu prea înalt, slăbuț, cu obrajii supți, cu fruntea înghețată, înfățișarea lui era acum tristă, nedumerită și demnă. Dar mărturisise, își recunoscuse vina:

— Da, am luat trei scânduri de brad de la tovarășul Uică.

— Tovarăș de hoție!

Ilie Conțu nu cruța pe nimeni, și avea dreptate, că multe nopți nu dormise și multe zile nu-i priiseră prânzul și cina din cauza secăturilor.

— Cât ai dat pe ele?

— Nu i-am dat bani; i-am bătut dușumele la o odaie nouă.

— Nu ești sudor?

— Ba da; înainte am fost marangoz, cunosc tâmplăria.

— Va să zică, n-ai dat bani!

— Tot furt se cheamă!

— De ce le-ai luat?

— Am… am avut nevoie; făgăduisem să-i fac un dulăpior soră-mi. S-a măritat astă-vară.

— Știai că sânt de furat?

— Tovarășe procuror…

— Tovarășul procuror nu e tovarăș cu tine.

— Am avut o bănuială…

— De ce ai tăcut din gură? Asta se cheamă complicitate și tăinuire.

Țiculeanu își lăsase bărbia în piept, parcă într-un gest de încuviințare:

— Sânt vinovat! Pedepsiți-mă după cum se cuvine.

Cercetarea se terminase — era ora șapte, căzuse seara. Secretara își băgă capul pe ușă.

— Tovarășe director, pot să plec? Mai aveți de dat vreo dispoziție?

— Un moment, tovarășă Lenuța!

Ilie Conțu dispăru în anticameră, unde nu rămase nici cât ai aprinde o țigară; când se întoarse, avea părul gălbui puțin răvășit la tâmple…

Procurorul se ridică și anunță hotărârea:

— Se emite mandat de arestare împotriva lui Uică Aristide, Vizante Leon și Petcu Gheorghe, zis Petrescu Jorj. Țiculeanu Bucur va fi cercetat în stare de libertate. (Se întoarse și privi spre el, pe deasupra ochelarilor.) Ești liber, dar rămâi la dispoziția judecătorului de instrucție. Nu ai voie să părăsești orașul, nu încerca să dispari, fiindcă îți atragi consecințe grele.

Țiculeanu înclină din cap,. supus, stăpânit de o mare deznădejde: o lacrimă neagră de funingine îi înțepenise lângă gură.

— În orice caz, interveni Ilie Conțu, în șantier nu mai are ce să caute. Tovarășe director, vă rog dispuneți să fie dat afară!

Matei nu răspunse; stătea în picioare, lângă masă, și avea simțământul că va fi luat și el la interogatoriu.

— Stai puțin, tovarășe Conțu! interveni Donos, dezlipindu-se de fereastră și venind în fața procurorului.

Contrariat, Ilie Conțu prinse să-și netezească frizura, tic căpătat în ultima vreme; simți abia acum părul răvășit la tâmple, de obicei lins, parcă lipit cu clei galben de tâmplărie, și mâna îi înțepeni, cum ar fi vrut să-și acopere o parte a trupului pe care nu trebuie s-o vadă nimeni.

— Tovarășe procuror, vorbi Donos, nu cunosc legile; dați-mi voie să vă pun o întrebare: cum se cheamă vina lui Țiculeanu?

— Complicitate și tăinuire.

— Pe ce se sprijină trimiterea lui în judecată?

— A mărturisit singur.

— Și dacă ar fi spus că habar n-are? S-ar fi putut prea bine să nu știe; pentru trei scânduri nu-ți cere nimeni factură. Reiese de undeva că Uică l-a prevenit: „Vezi, mă, scândurile astea le-am luat din curtea șantierului“?

— Firește că nu.

— Dumneavoastră, care cunoașteți oamenii, și mai ales răufăcătorii, admiteți că Țiculeanu putea într-adevăr să nu știe?

— Dar a mărturisit singur că avea o bănuială!

— Vă întreb: dacă nu făcea această mărturisire?

Procurorul ridică din umeri.

— E adevărat, nu putea fi pus sub stare de învinuire!

Deși nu înțelegea prea bine ce urmărește Donos, Firicel își luă îndrăzneala să spună ce avea pe inimă:

— E păcat de el, tovarășe procuror! Băiat muncitor și cinstit, îl iau pe garanție!

Donos îi făcu semn cu mâna.

— Așteaptă, Ionică!

Și, reîntorcându-se spre procuror, continuă arătându-și cam încurcat și naiv nedumerirea:

— Dacă în locul lui Țiculeanu ar fi fost unul învechit în rele, uns cu toate unsorile, și ar fi zis, revoltat, cu mâna pe inimă: „Eu, tovarășe procuror?! Vai de mine, n-am pus mâna în viața mea nici pe un cap de ață!“, dumneavoastră nu puteați să-l puneți sub urmărire.

Procurorul făcu un gest de neputință.

— Ce să fac? A mărturisit singur! Dar să sperăm că la proces judecătorii vor ține seama de toate împrejurările. Să-și pună un avocat bun, și-o să-l achite!

— Și dacă nimerește un avocat rău? De ce să depindă soarta lui de noroc sau de banii pe care-i are ca să-și plătească apărătorul? Și până atunci? Să fie de râsul lumii? Să fie aruncat afară din șantier, cum cere tovarășul Conțu?

Ilie Conțu se înroși, cu mâna la frizură.

— Nu se poate, tovarăși! continuă Donos, adresându-se tuturora. Nu sânt avocat, dar îl apăr eu, și-or să-l judece tovarășii lui de muncă; poate o să-l mai usture, dacă nu l-a usturat destul, dar nu trebuie să-l lăsăm în voia nenorocirii. Asta e părerea mea! Fiecare am făcut în viața noastră câte o greșeală. Gândiți-vă la greșelile dumneavoastră și dați-vă părerea!

Pe Ilie Conțu îl urmărea, de adineaori, acest cuvânt: greșeală, greșeală… Până acum, crezuse că n-avea pe suflet nici una. Ceva se răsturnase în el prin vorbele lui Donos; părea în încurcătură. Era singurul hotărât să se opună, să-și săreze inima, că prea i-o fierseseră mult. Dar rămase gânditor — și tăcu.

Țiculeanu fu scos dintre răufăcători. La prima adunare a șantierului, muncitorii aveau să-l judece — era altceva. Îl judecau ai lui, nu tribunalul, nu-i deschideau cazier, nu-l scoteau în văzul lumii…

— Du-te acasă și luni prezintă-te la lucru! îi spuse Donos.

Pe urmă procurorul telefonă să vină poliția, ca să-i ridice pe ceilalți.

În ultima clipă, Uică se prăbuși în genunchi.

— Iertați-mă, tovarăși! Dau înapoi tot; am să muncesc cinstit! Finule, nu mă nenoroci, am nevastă și copii!

Ilie Conțu izbucni, spumegând:

— Nu-ți sânt fin!

Uică începu să-și dea cu pumnii în cap, plângând.

— Tovarășe director, am muncit de dimineața până noaptea, ați văzut… Tovarășe Donos, văd că ești un om bun; spune și pentru mine un cuvânt!

Vizante, de alături, îi dădu un picior în fund.

— Ține-ți gura și nu mai boci!

Se făcuse târziu. Pe sală, Donos dădu peste Țiculeanu. Îl aștepta, livid, cu ochi mari, albi, cu o lumină stranie, intensă pe chip. Nu îndrăzni să-i țină drumul — rămase, ca până atunci, lipit, ca de piatră, în zid.

— Mulțumesc… tovarășe Donos! (Șovăi.) Nu-mi era de mine; soră-mea s-a măritat de curând, bărbatul ei e asesor popular, la tribunal. Ce făceam dacă se nimerea să vin în fața lui?

— Haide, du-te! A fost un vis rău, a trecut, dar nu-l uita curând!

— N-am să-l uit niciodată! Și n-am să uit ce-ai spus. De mine n-o să se plângă nimeni, cât oi trăi; îți jur!

— Te cred fără jurământ.

Ilie Conțu ieșea din birou tocmai atunci; se opri lângă ei, cam plictisit.

— Mă Țiculene, îmi pare rău de ce pățiși! Și doar te știam că ești băiat bun!… Tovarășe Donos, aș vrea să-ți spun un cuvânt.

— N-ar fi mai bine s-o lăsăm pe luni?

Donos nu se simțea în stare acum să mai asculte cuvântul nimănui.

— Fie și luni! încuviință Conțu, cu glasul scăzut.

Pe de o parte părea chiar mulțumit. Ființa lui descumpănită se liniștise puțin. Dar după ce făcu doi pași, același gând care îl adusese aici îl încleștă mai strâns.

Matei intrase în birou și stătea la geam, acolo unde era locul lui Donos, obișnuit. Sâmbătă seara, ora opt — o barcă aștepta singură, ascunsă lângă salcie, în cătina care făcea stufăriș — cea de a doua barcă a șlepului, adusă de Ana Odeta la remorcă, în amurg, cum erau înțeleși, să vină singur, ea să nu-l aștepte în frig. Era octombrie, și cerul amenința a ploaie la asfințit — acum se făcuse în întregime de plumb. Fremăta, în fața ferestrei, castanul desfrunzit. Ce mulți castani creșteau aici, pe străzi, prin parcuri, prin curți!

— Tovarășe director…

Ilie Conțu crăpase ușa, timid.

— Aș vrea să vă spun un cuvânt.

Matei se întoarse spre el. În birou era întuneric; nu aprinsese lumina. Ardea doar becul din anticameră, desenând silueta lui Ilie Conțu, dar lăsându-i în umbră obrazul neliniștit.

— E ceva grabnic?

— N… nu!…

Făcu un pas înainte, fără să lase clanța din mână, pe urmă se trase înapoi, ca și cum s-ar fi temut să se îndepărteze de ușă, reperul stabil.

— Aș fi vrut să vă spun ceva.

— Spune!

— Dar, știți, nu așa… E o chestiune de familie… Aș vrea să vă cer un sfat…

Matei întoarse capul din lumină. Își lipi fruntea de geam. Era sâmbătă seara… Răspunse, cu o mare silă în suflet, cu o scârbă fizică în trup:

— Nu te supăra, să lăsăm pe altădată… Sânt obosit.

Totul în el se împotrivea să meargă pe șlep astă-seară. Rămase la geam, nemișcat, până pe la nouă; atunci ieși, la poartă stătu pe gânduri o clipă, apoi, în loc s-o ia spre tramvai, se îndreptă spre stânga, luă în lung gardul șantierului și coborî; barca era acolo, auzea apa lovind-o ușor, clipocind. Se făcuse frig și simțea nevoia de căldură, nu doar de căldura care îi lipsea astă-seară. Însă nu se hotărî decât târziu; încă un ceas mai șovăi, singur pe malul Dunării, bătut de vânt. Știa că e absurd să răsfrângă asupra ei sila pe care i-o stârnise femeia aceea; sub o atât de monstruoasă ocrotire, nimeni, oricâtă putere ar fi avut în suflet și oricât de multă curățenie, nu putea să ducă o viață mai bună. Și din atâtea încercări, după atâta zbucium și silnicie, ea izbutise să-și salveze o prospețime care dovedea de o mie de ori că adevărata ei ființă rămăsese tot timpul pură. Nu avea să-i aducă nici o învinuire și, chiar dacă ar fi avut vreuna, era prea târziu să o judece în seara asta, după ce o primise, fără judecată, în prima…

Era unsprezece noaptea când scoase barca din cătină. Cum puse mâna pe vâslele atinse de mâna ei mai devreme, îi simți apelul, atât de intens, încât vibrația lui devenea parcă mai sonoră, șoptindu-i la ureche: „Ce-i cu tine? Unde te-a dus Dunărea? Te aștept din clipa înserării — vino!“

Scara era lăsată, vântul o legăna ușor, și scârțâitul frânghiei, atât de cunoscut marinarilor, îi umplu sufletul de nostalgie. Sus, înainte de a pune piciorul pe punte, văzu o umbră care îi ținea drumul.

Învelită în șuba cârmaciului, cu capul ascuns în guler, Ana Odeta îl așteptase, în frig, ghemuită pe punte, în fața scării_— și adormise, cum dorm copiii, oriunde, când le-a venit ora somnului…

Burnițase peste noapte, dar a doua zi, duminică, ieșise soarele, făcând să se ridice la orizont reverberațiile stinse ale toamnei.

La nouă fără cinci minute, Ana Odeta intră la Telefoane. În ajun primise la șantier un aviz de la Corabia, din partea unchiului Mihalis. Avea o ușoară neliniște, ca în fața unei telegrame care nu știi dacă îți aduce vești bune, sau rele, dar nădăjduia să nu i se fi întâmplat nimic supărător bătrânului.

Se apropie de ghișeu și întinse hârtia operatoarei. Abia când simți ochii ei, cercetând-o, o privi mai bine; nu o recunoscu — o știa fără să-și amintească de unde.

Ea îi zâmbi, cu un amestec de prietenie și stânjenire.

— Nu mă ții minte? Eu sânt Marieta!

— Marieta?…

— Maria. Ai fost la noi, astă-vară…

— Soția lui Costea?

Nu înțelegea, nu putea să creadă. Fusese la ei acasă, și o primise cu dispreț și cu dușmănie, iar acum îi zâmbea, și, sub chipul prietenos, nu descoperea nimic din ce fusese pe el odinioară. Slăbise, avea fața subțiată, în schimb, gura căpătase o blândețe molcomă, care se transmitea obrazului, bărbiei, dându-le căldură și chiar gingășie; fruntea posacă, încruntată, dură, care distruge pe un chip femeiesc ultima licărire a farmecului feminin, se înseninase și părea mai nobil boltită, ca printr-o minune a anatomiei; ochii de viperă își pierduseră veninul, erau limpezi, vorbitori, scăldați în lumină. Totuși, întreaga ei fizionomie purta semnul unei tristeți reținute, și tocmai acest văl de regret, de melancolie, îi umaniza trăsăturile.

— Nu, nu te-aș fi recunoscut! mărturisi Ana Odeta.

— Da, Corabia, a venit, drăguțo, da, dă-mi-l!

Cât vorbi în microfon, încetă să surâdă, chipul ei căpătă seriozitatea profesională, dar nici atunci nu-i descoperi Ana Odeta vreo urmă din asprimea care o jignise atât în seara aceea. Glasul ei, păstrat până azi în ureche, spart, vulgar, se limpezise, ca și privirea, părea emis de alte coarde vocale, te subjuga aproape ca o melodie, deși îl adresa, într-o formulă tocită de atâta întrebuințare, unei colege de departe, necunoscută și anonimă.

Pe urmă întinse capul spre ghișeu și zise, rugătoare:

— După ce termini, mai vino puțin! Cabina a treia!

Nu se întâmplase nimic rău. Ana Odeta se simți deodată nespus de mulțumită de această dimineață; i se luase o greutate de pe inimă — grija bătrânului — dar i se mai luase una, care o apăsase de astă-vară. E bine să te împaci cu oamenii și cu lumea; viața îți pare apoi mai frumoasă și mai ușoară.

Unchiul Mihalis trebuia să mai întârzie câteva zile; o ruga să treacă pe la Agenția societății franceze, să-l vestească pe domnul Almosnino și să-i ceară prelungirea învoirii…

Reveni la ghișeu; în hol nu mai erau decât doi oameni, care așteptau liniștiți chemarea, clienți de duminică, zi când ceasornicul nu măsoară timpul așa de necruțător ca peste săptămână.

Marieta se ridică, dădu gemulețul în lături și se rezemă, prietenoasă, de glaful ghișeului.
— Ești tot la șantier?
— Da.
— Mulțumită?
— Foarte mulțumită.
— Se vede…
Un pic de tristețe, fără invidie — și trecătoare —, topită apoi în căldura figurii.
— Dumneata… ești de mult aici?
— De două săptămâni; trei luni am făcut școală.
— Îți place?
— E o meserie. Întâi am vrut să mă fac infirmieră… Iartă-mă o clipă… Da, Clujul!… Cine a cerut Clujul? Poftim la cabina întâia. Alo, Clujule!… Uneori e greu, dimineața, de la șapte la două, convorbiri multe, îți vâjâie capul. Dar merge!
Întinse mâna, apucă brațul Anei Odeta, de deasupra cotului, și îl strânse ușor — în semn de afecțiune? de solidaritate feminină? După aceea întrebă, mai încet, ferindu-și privirea:
— Pe Costea… l-ai mai văzut?
— Îl văd foarte rar.
— Știi că…
— Știu; dar credeam că te-ai întors.
— Nu m-am întors.
— Stai la părinți?
— Da, la mama.
Ana Odeta șovăi.
— Dar de ce-ai plecat?
Poate n-avea dreptul să întrebe — poate că era datoare.
Marieta își feri iar privirea.
— Nu știu; dintr-o prostie. Stai puțin; alo, da, nu, dragă, nu ți-am cerut Livezenii; Pietroșița, cabina a doua, Clujul, am terminat — nu, nu mai e nici una…
Cel ce vorbise la Cluj veni să plătească; Marieta fu ocupată câteva minute, sfârșise convorbirea și cel de la cabina a doua; îi făcu semn Anei Odeta să nu plece; între timp nu mai apăruse nimeni, erau singure, soarele

intra pe ferestrele largi dinspre strada Republicii, unde începea să se vadă lumea de duminică, ieșită la plimbare.

— Mi-a luat Dumnezeu mințile… reîncepu Marieta. Eram geloasă, îl vedeam că umblă îmbrăcat bine, că se bărbierește într-una…

— Ai fi vrut să-l vezi în zdrențe?

— Nu mai judecam; avea la birou niște fete, credeam că se dichisește pentru ele. Le uram, aș fi vrut să le scot ochii cu unghiile. Ziceam că vin la slujbă numai ca să fie între bărbați, să-i zăpăcească, să le strice casa… Alo, da, nu, tovarășe, e în tură după-masă; o găsești la ora două… Acum am văzut că e altfel; aici sântem numai femei… Stau între ele, toată ziua, știu ce gândește fiecare…

— De ce nu te întorci acasă?

— Mi-e teamă că nu mă primește.

— O să te primească! L-am văzut, acum o lună, la înmormântarea mătușii…

— Pepa!

— Da. Era abătut; îți simte lipsa…

— Ți-a spus?

— Nu trebuia să-mi spună…

— Ești așa de drăguță! Și așa de bună!… Pot să-ți spun pe nume? Doar sântem verișoare… Astă-vară m-am purtat urât cu tine! Iartă-mă, eram geloasă pe toată lumea!

Ușa se deschise, veneau oameni.

— Mă duc! zise Ana Odeta. Îmi pare bine că te-am văzut și… (râse cu bucurie) și că nu te-ai mai uitat urât la mine!

— Dacă vrei, vino să mai stăm de vorbă; mâine sânt în tură după-amiază, de la două.

— Nu pot în cursul săptămânii. Poate duminica viitoare…

— Duminica viitoare sânt liberă.

— Tocmai bine. Am să vin acasă.

— Dar nu știi adresa!

— Ba da, acasă… la voi. La revedere, Maria!

Pentru Ana Odeta, nici duminica nu era ușoară: trebuia să faci târguieli, să deretice, să gătească, să-și spele salopeta și rufele, pentru toată săptămâna. Dar își rupse un ceas, din puținele câte mai avea dimineața, și se duse la Costea. Nu simțea nevoia să-l vadă, era învățată să trăiască departe

de neamuri — i se părea că ducându-se își face o datorie, față de el, față de Maria, față de semeni.

Costea grebla frunzele căzute în grădină. Fu surprins, dar se bucură, mai mult decât se vedea pe figură; devenise posac în timpul din urmă. Ana Odeta își dădea seama că se surpă ceva în el și era mulțumită că venise la vreme.

— Haide în casă, dar nu-i prea mare rânduială.

— Știu!

Ea zâmbi — în suflet avea o ușoară ironie — zâmbetul însemnând solidaritatea cu femeia. Se gândi să intre și să deretice puțin odăile; pe urmă renunță, nu, era treaba și bucuria Mariei.

— Costea, mi-ar place să stau la soare!

El aduse două scaune și le puse între pomii unde șezuseră astă-vară. Numai că acum pomii aveau frunzele scuturate, lăsând să se vadă cerul.

— Ai venit cu vreo treabă?

— Da; ți-am adus un aviz telefonic.

— Aviz telefonic? De unde până unde?

— Am trecut pe la Telefoane.

— Ia să-l văd!

Nu-și dădea seama: Ana Odeta râse, în sine. Uneori bărbații sânt mai naivi decât femeile, sau gândul lor, așezat, ca vinurile vechi, caută adâncimea și n-au înțelegere pentru ceea ce e ușor și străveziu ca spuma șampaniei.

Ea se căută în buzunarul bluzei.

— Nu știu unde l-am pus; dar du-te, n-are importanță.

— Pentru ce oră era?

— Azi, oricând, până la două; sau mâine după-masă…

Privirea lui nedumerită o făcu să râdă.

— Ascultă, Costea, tu nu știi că nevastă-ta e la Telefoane?

— Ba da.

Și abia după acest răspuns, Costea se înroși, până în albul ochilor.

— Cum vrei! urmă Ana Odeta, cu glasul domol, ca o persoană matură și plină de înțelepciune. Dacă nu te duci, o să vină ea. Dar ar fi bine să vă întâlniți la jumătatea drumului.

Pe urmă se ridică, să-l lase singur cu tulburarea lui, și porni să se plimbe prin grădină.

— S-au făcut multe nuci? întrebă, de departe, fără să întoarcă privirea.

Nu primi nici un răspuns; Costea rămăsese pe scaun. Repetă, mai tare, și cu o nesfârșită voie bună ascunsă în inimă:

— S-au făcut multe nuci?

— Nuci? Da, le-am cules; destul de multe. Vrei să-ți dau din ele? Am să-ți trimit un sac, mâine. Dar merele, mai cu seamă, sânt o minune!

Ea merse mai departe, privind pomii; era liniște, cald pentru o zi de toamnă, și se simțea învăluită în fericire. După un timp, auzi pașii lui Costea în urmă; se opri, ca din întâmplare, dar nu întoarse capul.

— Ai văzut-o? întrebă el, când ajunse alături.

— Da.

— Când v-ați cunoscut, nu te-a primit prea frumos!

— N-are importanță; acum m-a primit bine.

— Ce făcea?

— Cam ce faci tu acuma.

— Crezi că mai e supărată pe mine?

— Nu; dar se teme.

Se întoarse spre el; îi erau mai grave de data asta și vorba și privirile.

— Costea, eu cred că multe din necazurile oamenilor ar dispare dacă ei ar avea curajul să spună altora ce le apasă inima. Du-te la Telefoane!

— Chiar acuma?

— Nu; cel mai bine ar fi puțin înainte de două…

El îi puse mâna pe umăr.

— Ana, am ținut la tine…

— Știu.

— Dar niciodată n-am crezut că ești atât de deșteaptă și de bună.

— Dacă mai spui ceva, mi se face frig; lasă-mă să mă bucur de soare!

Costea zise:

— Te cunosc; ești din neamul nostru: sfioasă cu oamenii și mândră cu tine!…

— Și mai cum?

— Și puțin nebună! Dar lasă că e bine! Ana, sânt foarte bucuros! Am auzit că faci treabă bună! Te laudă toți, mi-a spus Donos, și te iubește toată lumea.

Ea se roși… E bine să te iubească oamenii, dar e splendid să-ți și dai seama!

— Acum mă duc, Costea! Am de făcut gospodărie.

În drum spre poartă el se opri, nehotărât, și ezită înainte de a deschide gura:

— Mă gândeam să nu-ți spun… Aseară a fost aici scorpia bătrână.

— Cine?!

— Didona!

Ana Odeta se uită pe cer, ca și cum s-ar fi temut că amenință un nor de ploaie.

— Ce vroia?

— Bani; se vaită că moare de foame. Poate că-i adevărat; știu că a vândut tot din casă… E încurcată cu un derbedeu, un băiat tânăr, chelner la restaurantul gării.

— Cum încurcată? Adică…

— Adică, ai înțeles bine.

— Dar are aproape șaizeci de ani! exclamă Ana Odeta, ducându-și mâna la gură.

Costea ridică din umeri.

— Da; pesemne că și-a pierdut mințile… L-a luat în casă, îl spală, îl îmbracă, îi cântă la mandolină. Râde de ea tot cartierul… Înțelegi, pușlamalei i-a convenit, cât a avut cu ce să-l răsfețe. Și-a vândut pentru el bijuteriile, covoarele, mobila de la față, scrinul vienez, tot ce-a putut, până și locul de veci de la cimitirul Sfântul Vasile.

— Păi acolo e înmormântat Pol!

— L-a vândut cu oasele lui cu tot și cu placa de marmoră!

— Dumnezeule!

— Acuma amorezul amenință că pleacă, și e disperată. Vrea să te aducă înapoi, acasă.

— Ți-a spus ție?

— Chiar m-a rugat să o ajut, să te conving. Amenință că altfel se aruncă în Dunăre.

— Să se arunce!

— Așa că, m-am gândit, mai bine să știi; poate că te pomenești cu ea pe neașteptate într-o bună zi!

Bună sau rea, ziua avea să fie tocmai acea caldă și limpede duminică de toamnă, dar Ana Odeta nu bănuia, după cum nu bănuia demersul Didonei

de ieri după-amiază; Matei nu-i spusese un cuvânt, ca să n-o lovească inutil și să n-o jignească.

Noaptea bătrânei fusese groaznică: deznodământul prevăzut se declanșase. Întorcându-se seara acasă, furioasă pe amantul nepoatei, găsi ușa garderobului spartă: chelnerul plecase, luându-și toate boarfele, haine, pantofi, cămăși, izmene, pijamale — ea i le făcuse în cea mai mare parte.

Boci, își smulse părul, vru să se spânzure, să-și taie vinele de la mână cu briceagul, singura amintire pe care i-o lăsase, probabil din grabă, fugarul. Așa își petrecu noaptea și primele ore ale dimineții, până ce își recâștigă judecata; nu mai avea pe nimeni s-o sprijine decât o nepoată, dar ea trebuia să-i aducă înapoi amorezul, cu orice mijloace…

Amiaza deși pală era luminoasă, și Ana Odeta privea funigeii mânați de vânt de peste baltă, pe deasupra Dunării, până departe — când văzu apropiindu-se o barcă în care, pe bancul de la pupa, ședea o făptură hilară, femeie, cu totul ciudat îmbrăcată. După mărime ar fi luat-o drept luptător de arenă, după pălărie drept amazoană.

Când barca fu destul de aproape ca trăsăturile arătării să se deslușească mai bine, o recunoscu pe mătușa Didona; la obișnuita ei toaletă de ceremonie, neschimbată în anii din urmă, adăugase o voaletă albă cu bulinașe negre, articol de modă din alte vremuri.

Fata lăsă jos ghiordelul; primul ei gând fu să ridice scara. Apoi în ea se născu dorința furioasă s-o înfrunte, să-și verse revolta și s-o alunge, să încheie socotelile cu ea pentru totdeauna…

Barca acostă și, ajutată de barcagiu, scoțând cu cochetărie strigăte de spaimă, mătușa se apucă de parâme.

— Du-te, vecine! i se adresă barcagiului.

— Dar ce, rămâi aici? întrebă acesta, un om voinic, cu obrajii roșii, probabil de băutură — pescar după înfățișare.

— Mă aduce fiica mea. Pentru țuică n-am acuma; treci disearǎ pe la mine; poate aduci și o roabă de lemne.

— Păi, coană-mare…

— Coană-mare să-i spui soacră-ti! Eu sânt femeie tânără!

— Ăi fi!… Dar vezi ‘mneata, ieri nu, azi nu, s-au adunat cam multe, cucoană!

— Lasă, lasă, că într-o vreme ai avut destule de la mine!

Ana Odeta îi ținu calea.

— Ce fiică ai aici?

— Tu! Nu te-am crescut eu, nu te-am luat de pe stradă, nu ți-am făcut educație, nu ți-am dat de mâncare?

Se rățoia, cu mâinile în șolduri, s-o sperie, să-i arate de la început că n-are altă cale decât a supunerii. Pe urmă, trecând de la o stare la alta, cu dexteritatea comedianților, își ridică voaleta, și-o puse peste calota pălăriei și întinse brațele.

— Vino de mă sărută, puiul mamii!

Fata se dădu un pas înapoi.

— Ce cauți aici?

— Am venit la tine.

— N-ai ce căuta! Pleacă numaidecât! Dacă nu, strig și te fac de râs în fața vecinilor.

Pe șlepurile celelalte erau oameni, care priveau de departe, intrigați de venirea acestei cucoane, cu nurci, pe Dunăre, și cu pălărie de amazoană.

— Tu te faci de râs!… Află lumea că m-ai lăsat singură, muritoare de foame.

Și trecând pe alături, Didona porni hotărât spre cabină, înainte ca Ana Odeta să se dezmeticească și să-i bareze drumul.

— Ieși afară, ieși! șuieră, repezindu-se după ea și apucând-o de mână. Ieși, că lași murdărie! Ieși, până nu bag cuțitul în tine!

Dar era prea plăpândă să urnească o asemenea mătăhală. Mătușa se și așezase pe pat, în voie, și cerceta perna, cuvertura, pereții cabinei. Pe urmă deschise poșeta, scoase o oglinjoară, ruj, pudră, creion negru și începu să-și dreagă figura. Avea un zbenghi la coada sprâncenei; își mai desenă unul, își îngroașă linia de sub gene, lungind-o, făcându-și ochi de cadână, își bătu ușor cu palma carnea obrazului, care atârna pe fălci în două cute, ca un fel de guler — nu le văzu fiindcă își zâmbi mulțumită.

Ana Odeta rămase în picioare, în fața ei, dezgustată și paralizată de furie.

— Dumitale nu ți-e rușine?

— De ce să-mi fie rușine? Că mă țin bine?

— Că ai amant; știe toată lumea.

— Tu n-ai? Și crezi că nu știe nimeni?

Râdea satisfăcută, dar cu prudență, păzindu-și pictura.

— Ești bătrână!

— Eu, bătrână?!… Nu mă dau pe una ca tine!

— Ai cincizeci și opt de ani!

— Ia te rog! Am patruzeci și opt! (Scotoci în poșetă.) Uite buletinul!

Cifra se vedea îndreptată grosolan, de o mână nedeprinsă cu plastografia.

— L-ai falsificat!

— Ce, am falsificat bani? E buletinul meu! Ce-ți pasă ție?

Râse, plină de sine, își puse buletinul la loc și schimbă iar tonul.

— Ei, hai să ne împăcăm! N-am venit cu gânduri rele.

Se uită încă o dată de jur împrejur, încercă patul cu mâna.

— Ieși! șuieră fata, înăbușindu-se de rușine.

Se simțea murdărită, și ea, și cabina, și totul pe lume, și o sugruma furia că nu avea atâta putere să ia pe sus spurcăciunea și s-o arunce în Dunăre. Didona scoase iar oglinda, își potrivi coafura; era pieptănată în sus, cu părul adunat sub pălărie, dezvelindu-i ceafa, care nu mai semăna de mult cu a copilelor și s-ar fi căzut să fie ascunsă privirii.

— Și uite, mamă, de ce venii eu acuma. Ai văzut, te-am lăsat în pace, n-am înștiințat poliția să te aducă la urmă.

— Sânt majoră.

— Majore ca tine!… Și ce dacă ești majoră?! Nu te-am crescut eu, nu te-am luat de pe drumuri? Ei, și uite, te-am lăsat în voie. Am zis: lasă să muncească, dacă vrea, să vadă ce greu se câștigă pâinea. Dar acum, mamă, nu mai merge. Ai pus mâna pe unu, ține-l! Nu-l scăpa din mână!

— Taci! izbucni fata, ridicând brațul, cu furie.

— Vrei să dai în mama ta? Păi fără mine… Ei, haide să ne împăcăm și vino cu el acasă! Mă ajuți și pe mine… Și p-ormă, e altceva să fim două și el unu! Dacă te las singură, ăsta într-un an face miel din tine, și nu-i bine să-i vinzi bărbatului și trupul, și inima; doar una din două. Și nu de tot: numai pe jumătate… Pe un sfert, să-ți mai rămână; dacă se mai ivește vreunu? Ăsta-i om al dracului, știe să te supună!…

Didona se ridică în picioare, autoritară — schimbă tonul:

— Ia-l și adă-l acasă! Cum vrei, nu-mi trebuie cununie. Dar dacă nu-l aduci, te omor și p-ormă mă omor și pe mine! (în ochi i se citi deodată disperarea, ascunsă până acuma.) Sânt singură… Am avut și eu unu, m-a

lăsat, mamă! Nu se poate să-l ții așa, în sărăcie. În voi e scăparea, al tău are leafă bună…

Toate erau murdare în jur. Anei Odeta îi venea să geamă, să urle…

— Ieși! Ieși, târâtură!

— Ia stai!

Didona tresări și trase cu urechea afară, tocmai când Ana Odeta se repezea la măsuța din colț, singura armă aflată la îndemână.

— Ce-i asta?

Afară, pe apă, se auzeau chiote de cheflii, acorduri false de armonică, glasuri de femei și bărbați, chiolhan de duminică, obișnuit pe vremuri la Dunăre. Cineva cânta, cu o voce topită de băutură, dar veselă, mulțumită — un om care era conștient că viața este frumoasă și lină:

În port la Brăila,
La tanti Elvira…

— El e! exclamă Didona, făcându-se palidă.

Cunoștea și glasul, și cântecul… Într-o clipă fu afară, cu nurcile fluturându-i pe gât ca un ștreang rupt de la jumătate, cu voaleta luată de vânt, fâlfâind în urmă, cu poșeta deschisă, lăsând să curgă pe punte micile unelte pentru reparatul obrazului.

O barcă venea la vale, prea încărcată, cu oameni claie peste grămadă, șase sau șapte, unii întinși pe panouri, alții în picioare, legănându-se, gata să cadă, toți veseli, bucurându-se că duminica este caldă și pot să petreacă în libertate.

Un bărbat și o fată trăgeau la rame, unul lângă altul, neîndemânatici, ducând barca în zigzag și hohotind de râs când îi stropeau cu apă pe ceilalți. Din când în când, bărbatul lăsa vâsla și, luând de jos o sticlă, deșerta din ea pe gât, îndelung, ținând capul pe spate.

Tolănit pe panou, cu spinarea rezemată de o bancă, alt bărbat, cu capul gol, cu bărbia căzută în piept, în acea stare de fericire pe care o au numai bețivii câteodată, gata să se prefacă în disperare, chinuia o armonică înghesuită în brațe, încercând să acompanieze pe tenorul bandei.

Acesta ședea, două trupuri mai departe, pe bancul de la pupa, rezemat în spătarul cu traforaje, ținând pe după umeri o fată. Era un bărbat tânăr, de vreo douăzeci și opt-treizeci de ani, scund și bine hrănit, după cum putea să

se vadă de la atâta distanță. Fața-i, de un roz învinețit, grasă, rotundă, era luminată în plin de soare, nefiind umbrită decât de o buclă grea de păr roșu, care-i scăpa, ca o fleică însângerată, de sub pălăria elegantă, dată pe ceafă. Avea haine noi, „la două rânduri“, însă mototolite îngrozitor, ca și cămașa, ca și cravata, care trăgea într-o parte, agățată în părul fetei, de o agrafă.

Tânărul cânta legănându-se o dată cu barca și cu fata, pe care o ținea, delăsător, în brațe, și când deschidea gura i se vedeau patru dinți de aur, drept în față, dar nu grupați, ci încadrând simetric și sistematic dinții ceilalți, cenușii, ca de faianță afumată.

Barca trecea pe lângă șlepuri, foarte aproape. Vecinii din amonte, care prânzeau, cu oaspeți, la masa pusă pe punte în soare, se ridicară și se îngrămădiră spre apă, atrași de voioșia bandei.

— Pandele! răcni Didona, deodată, cu glasul sugrumat, aplecându-se peste copastie, fără un sprijin de care să se țină, ca să nu cadă.

La strigătul ei, o parte din cei aflați în barcă ridicară capetele; erau așa de aproape, încât ai fi putut să-i scuipi, să le mânjești obrazurile.

— Pandele, Papanașule!…

Cântecul încetă pe dată, și bărbatul de la pupa ridică și el capul. Văzând-o pe Didona, în loc să se fâstâcească, se înveseli mai tare și, scoțându-și pălăria cu mâna stângă, cu dreapta continuând s-o țină pe fată, salută, cu o reverență galantă și caraghioasă.

— A, ce plăcere, mamă mare! strigă, în hazul celorlalți. Respect și omagii!…

— Pa-pa-pa…

Didona, gâtuită, nu mai putea articula numele până la capăt.

— Pa-pa-paparudă! o îngână unul din barcă.

— Mă-mă-măga…

— Mă-mă-mătrăgună!

Cineva se prinse cu mâna de scară, trăgând barca de-a lungul bordajului; o vâslă, a fetei, se rupse, și jumătate din ea se duse pe apă.

Acuma Didona vedea foarte bine toată societatea, dar nu mai înțelegea nimic, nu știa ce să creadă. Își plimba privirea rătăcită, de la unul la altul.

— Cine-i aia? Ce se bagă în tine și-ți șifonează hainele?

Ana Odeta fugi și se închise în cabină.

— E logodnica mea, mamă mare!

Societatea izbucni în chiote; numai cel cu acordeonul, în aceeași stare de fericire placidă, continua să scoată acorduri false, căutând o melodie pe care nu putea s-o găsească.

— Pandele, vino acasă!

Didona începu să se clatine; șlepul se rotea ca și cum ar fi scăpat din ancoră. Se lăsă în genunchi, să nu se prăbușească, își sprijini mâinile grase și ofilite în tablă, gest care premerge mătania, implorarea izbavei.

— Pandeleee!… (Striga lung, ca un bocet, rătăcită și disperată.) Pandeleee, vino acasă!

Pandele își reluă cântecul întrerupt; fetele își uniră glasul cu al lui, scoțând sunete false și pițigăiate, dar de o veselie fără margini:

În port la Brăila,
La tanti Elvira,
Ușor se câștigă
Lira…

În cabină, Ana Odeta se trânti pe pat, cu fața în jos, și își astupă urechile, să nu mai audă…

Și pe șlepul de la vale se iviseră oameni, cocoțați pe parapet și pe vinciul ancorei. Câteva bărci care treceau în jos, mai pe departe, se opriseră, și ocupanții, ridicați în picioare, urmăreau spectacolul.

— Haide, trageți obloanele! hotărî Pandele. Mola! Mola! Dă-i drumul la vale!…

Barca se desprinse de scară și începu să alunece încet pe lângă bordaj. Didona vru să se ridice, s-o însoțească; nu avu putere; începu să se târască în patru labe, măturând puntea cu nurcile și risipind conținutul poșetei, puzderie de nimicuri strânse fără rost, sau uitate. Așa merse până la pupa, scoțând scâncete, mugete, strigări răgușite, neizbutind să închege cuvinte întregi până la capăt; barca, numai cu o ramă, fu prinsă într-un anafor și începu să se învârtească încet sub consola înaltă. Bătrâna, istovită, se lungi pe tablă, cu capul deasupra apei, și întinse brațele.

— Pandele!

— Adio și n-am cuvinte! Ne mai vedem pe lumea cealaltă! Împingeți barca, mă, molâilor, că parcă n-ați trăit la baltă! Trage, nemâncatule!

Didona încercă să mai strige ceva, dar nu izbuti; nu scoase nici un sunet din gât, decât un râgâit, ca al omului care varsă. Barca se desprinse, în sfârșit, din anafor și începu să se ducă încet la vale, ieșind de sub consolă, de-a latul. Cu o putere neașteptată, fiindcă zadarnic și-o căutase mai înainte, bătrâna izbuti să se ridice în genunchi; văzută din barcă, mare, lăbărțată, cu ochii ieșiți din cap, cu falca de jos tremurând, dezarticulată, înfățișarea ei amenințătoare putea să te înspăimânte, ca a unui animal gigantic care se zvârcolește înainte de moarte.

— Pandele! (își regăsi, de data aceasta, și glasul, dar cu un timbru tulbure, altfel decât al omului.) Pandele! Te omor!

De jos, izbucniră iar hohote, acoperind suspinele armonicii, monotone și false. Barca se ducea, de-a latul; în câteva clipe avea să fie departe. Didona strigă încă o dată:

— Te omor!

Și nu mai văzu decât perechea de la pupa bărcii, înlănțuită, Pandele făcându-i bezele în hazul tuturora — râsete venite parcă de sub apă. Atunci se ridică, înhăță cu amândouă mâinile o cange, fără să lase poșeta, și, ținând-o în față ca pe o lance, se aruncă în gol cu un răget sălbatic, urmărind să cadă asupra amantului, să-l străpungă și să-l zdrobească.

Dar barca se dusese cu un pas prea departe; căzu cu capul în copastie — trosni copastia sau țeasta — scăpă cangea din mâini, și trupul lat plesni apa.

Chefliii nu-și dădeau seama ce se întâmplase. Izbucniră în râs, râsul acela inconștient și stupid, stârnit în prima clipă de omul care cade.

— Ia te uită la ea, cum plonjează! strigă unul, căutând-o curios cu ochii pe apă.

Nu mai era.

Pandele își strânse fata în brațe.

— Mă, unde-i campioana?! se miră altul.

Privind din alte părți, sensul scenei devenea tragic. Un om de pe șlep își smulse haina și se aruncă în apă, neținând seama cât era de rece. Ceilalți alergau, strigau, făceau semne alarmante. Câțiva coborâră într-o barcă și prinseră să se rotească repede, răscolind valurile și căutând la fund cu cangea. Omul care sărise în apă ieși la suprafață, mai jos, trase aer în piept și se afundă iarăși…

Banda veselă se ducea la vale, continuând să chiuie și să hohotească. O bătrână de pe șlep, care își înfipsese mâinile în părul sur, cu un gest de

groază, îi privi, în neștire, până ce fură aproape; abia atunci se dezmetici și răcni la ei, amenințându-i cu brațele slăbănoage:

— Huo, descreieraților! Huo, bețivilor! Petreceți, și femeia se-neacă!

În sfârșit, chefliii tăcură și aruncară de jur împrejur priviri nedumerite, tot fără să înțeleagă pe deplin ce se întâmplase. Barca se ducea rotindu-se domol, luată de ape, și în liniștea care se lăsase asupra ei, și-asupra Dunării deodată, se auzea numai răsuflarea armonicii, falsă. Armonistul, cu bărbia în piept, încălzit molcom de soarele toamnei când pe o parte, când pe alta, apăsa clapele cu mișcări uitate în degete, mintea lui călătorind cu cine știe ce vise, departe…

Ana Odeta ieși din cabină când auzi răcnetele și plesnitura în apă. Privi, împietrită. Pălăria de amazoană, cu calota în jos, se învârtea în anafor, încercuind locul dramei, neagră, ca un cioclu care caută: n-avea ce să găsească…

Oamenii de pe șlep se întoarseră. Ieși, istovit, și cel care se afundase: dârdâia, era slab, i se vedeau coastele sub cămașa udată.

Femeia bătrână bocea, cu mâinile în păr:

— S-a înecat, s-a înecat… Arză-te-ar focu, Dunăre ticăloasă!…

Ana Odeta văzu lucrurile moartei înșirate pe punte: ruj, oglindă, pieptene, pudrieră, creion, cutie cu rimei, spelci, agrafe, un bilet de tren, cenușiu, de clasa a treia, o cutie de chibrituri, țigări răvășite… Se aplecă, le luă unul câte unul și le aruncă în Dunăre, cu gesturi mecanice.

Pe urmă, deschise ușa cabinei și fereastra, să intre aerul, iar ea se urcă în ghereta timonei, cu geamuri de jur împrejur și înaltă. Dunărea se vedea, în sus și în jos, până departe. Barca bețivilor tot se mai învârtea pe firul apei. Pe șlepuri, oamenii se așezaseră din nou la masă.

După un timp, pe care nu-l măsurase, văzu pălăria de amazoană ducându-se pe apă. Un val o scosese din anafor — plutea încă, și semăna, într-o altă proporție, cu o caravelă ciudată, un vas de ciumați, vopsit în negru, cu velatură neagră — semn de moarte și de groază.

Dar Ana Odeta nu era îngrozită, ci eliberată, calmă și rece ca fundurile pustii ale apelor. Își rezemă bărbia de timona uriașă, căreia pana cârmei, mișcată ușor de valuri, îi transmitea legănarea ei, de departe. Privi Dunărea mult timp, până i se așeză ceață pe ochii în culoarea soarelui, irizată… „Dunăre, Dunăre — se gândea — pe toate le vezi, pe toate le știi, pe toate le speli… Dar iertarea ta este nedreaptă!…“

Toate erau ude: pământul, tabla, cărbunii — care scoteau fum negru, mult — hainele oamenilor, neapărați îndeajuns de copertinele făcute anume — prelate întinse pe stâlpi — dar înmuiate, pătrunse de ploaie și scuturate de vânt.

Octombrie se sfârșea în acest țârâit egal, rece, monoton, care nu contenea și nu-și schimba ritmul de aproape trei săptămâni. Cala era brăzdată de șanțuri, ca la grădinărit să ajute scurgerea apei, să nu stagneze, înfiltrându-se prea mult în pământ; dar pământul, deși nisipos, de mult n-o mai primea, era sătul, prefăcut în clisă — cizmele lăsau urme adânci.

Pierise voioșia de la început; oamenii munceau, negri la chip, încruntați, muți, pătrunși de umezeală până la încheieturi. Unii se opreau din când în când, își îndreptau mijlocul, își mișcau umerii, își dădeau câte un pumn în locurile unde se simțeau amorțiți și priveau cerul mohorât, fără să zică nimic. Se legaseră să nu întrerupă lucrul nici măcar o zi, dar cine bănuise că o să plouă atât?…

Ziarul local pomenea de succesele lor zi de zi — vedeau afișele, dimineața, la tutungerii; în redacția ziarului era desigur cald, mirosea a cafea și-a tutun. Nici ziarele din Capitală nu uitaseră de ei; o dată, de două ori pe săptămână îi aminteau, numele unora erau acum știute, de la țărmul mării până dincolo de munți: Arici Vasile în întrecere cu vestitul Amarinei Marin de la Galați, pe care îl lăsase în urmă, de curând. Și alții, Rogoz, Hristu, Bandă Victor, Popic — și toți laolaltă: Șantierul Victoria…

Ce faci? N-ai încotro, mergi înainte și strângi din dinți!… Ce-o să fie la urmă, dacă n-o ieși bine?… Numărul celor care se îndoiau creștea — parcă erau alți oameni decât cei ce chiuiseră, așa de voinici. Știau că pentru a izbândi, trebuia să nu piardă nici un minut, și ploaia, oricât se luptau cu ea, îi făcea să piardă ore întregi. La început își spuneau: „Le câștigăm mâine“ — dar a doua zi, paguba creștea și mai mult… Nu se mai auzeau strigăte, glume, chiuituri: numai huruitul forjelor, păcăneala ciocanelor automate, parcă într-un ritm mai obosit, și câte o vorbă, surdă, ici-colo:

— Nituri!… Cărbuni!…

Altfel toți păreau muți — vorbea pentru ei ploaia, picurând pe prelatele întinse între stâlpi.

Oamenii care lucrau pe cală aveau glugi, mantăi și cizme de cauciuc. Maistrul Golgota se dusese la birou în prima zi de ploaie, luni, cu rânjetul lui cunoscut.

— Tovarăşe director, mă opun ca oamenii să lucreze în ploaie, fără protecție. Datoria şantierului…

— Și de ce spui abia azi? Până acum de ce-ai tăcut?

— Am şi alte griji.

— Când ai venit?

— Chiar acuşi!

Era ora şapte şi un sfert. Întârziase puțin, dar, ca şef al calei, nu ponta la poartă şi, fiindcă mai făcea şi alte munci, nu putea fi luat din scurt.

— Bine, tovarăşe Golgota! răspunse Matei, privindu-l în ochi. Mă bucur că ai grijă de muncitori. Îmbrăcămintea de protecție se distribuie chiar acum. E drept c-ar fi trebuit s-o dăm mai demult, dar n-am bănuit că o să înceapă ploaia de luni. Drum bun!

Maistrul Golgota nu băgase de seamă când sosise vagonul cu cizme şi mantăi de cauciuc, curând după ce directorul se întorsese de la Bucureşti, şi doar trecuse pe acolo când se descărca, îl văzuse pe Cocoş învârtindu-se prin față, i se păruse mândru ca un păun — dar atunci îi era gândul la altele, umbla prin curtea şantierului cu capul în nori şi cu sufletul cătrănit.

Se duse pe cală, văzu că se fac copertine în locurile unde era de nituit — bine! Avu grijă să se ştie că toate aceste măsuri se datorau lui.

— Omul nu e de fier, să-l aperi cu minium de plumb! Rugina la el se cheamă gripă, pneumonie şi reumatism…

Numai că oamenii se mişcau greu în îmbrăcămintea de cauciuc, năduşeala le rămânea lipită de trup. Cizmele se prindeau în clisă, şi când făceai un pas mai iute, te pomeneai cu piciorul gol…

În acest țârâit fără oprire, în fața cazangeriei noi, sus, se punea tachelajul motonavei — tablele de fund erau pregătite, avea să înceapă montajul, curând. Locul rezervat vasului, jos, rămânea părăsit; cine s-ar mai fi încumetat să-l folosească, dacă se ştia cât e de instabil? Dar şi aşa, să construieşti o navă sus, parcă în văzduh! Mulți se întrebau cum au s-o coboare de acolo, cum au s-o ducă la Dunăre, că doar nu era butoi, să-i dai vânt… A, da, țărmul Dunării va fi unit cu terenul de sus, rampa de lansare, grinzi de beton în pământ!… O fi! Să vedem atunci… Deocamdată, unora

patul de construcție al motonavei li se părea că seamănă cu un cuib de cocostârc…

Dar orice îndoială, orice nedumerire ar fi avut, oamenii munceau, cu sprâncenele încruntate, posaci și tăcuți; nimeni nu stătea cu mâinile în sân, și graficele, pătate de ploaia care le izbea piezis, continuau să înscrie curba strădaniei lor.

Sânt plante cărora le priește umezeala; la fel ca o astfel de plantă, între numele cunoscute, se ridică deodată unul nou, de care nu se vorbise până atunci; un flăcău de nouăsprezece ani, Gică Spirea — i se spunea Gică Prichindelul, fiindcă era și plăpând, și mic — bătu într-o zi două nituri mai mult decât Arici. Toți din echipa lui erau tineri — și el însuși nu se calificase nituitor decât de trei luni. Ochii se îndreptară asupra lui, uimiți; bănuitori, pizmași, nedumeriți…

Arici Vasile se înfățișă sub prelata lui, gândindu-se dacă nu cumva la mijloc era vreun vicleșug.

— Ce făcuși, mă? Pe cine vrei tu să duci?

Gică Prichindelul îi fusese ucenic, învârtise la forjă, pe urmă ținuse daianul, până mai ieri-alaltăieri, iar acum uite la el! — oul mai deștept decât găina, poștalionul mai iute decât caii — unde s-a mai pomenit?

Se adunară mai mulți, în timp ce Arici, încă neîncrezător, examina niturile pe rând.

— De unde ai început?

— Uite, de ici!

— Cine le-a numărat?

— Noi toți, și tovarășul Caras, normatorul!

— Și de unde știu că nu sânteți vorbiți?

— Numără-le și dumneata; avem timp.

— Păi nu așa, mă, pui de curcă! De unde știu eu că sânt bătute azi? Dac-ai pus la socoteală din alea de ieri?

Gică se înroși.

— Nea Vasile, nu cumva mă faci hoț? Dumneata mi-ai pus ciocanul în mână, dar să știi că odată uit!

— Și nu-l face pui de curcă! interveni un tovarăș de echipă, cel mai mărunt.

Un om mai vârstnic, de la alt șlep, glumi:

— Mai ales că pe ploaie puii de curcă n-o duc! Ăstuia îi priește, nu vezi?! Bravo, mă Gică, da să te vedem și-n altă zi!

— Mâine! răspunse flăcăul, înfipt.

Arici își scărpină, pe sub glugă, părul ud.

— Și cum faci, mă, ia spune-mi! își iscodi ucenicul, tot bănuitor, dar cu glasul mai blând.

— Cum am învățat de la dumneata: întâi controlăm găurile, la rând, eu cu Andrei.

— Așa, hm!

— Da nu le controlăm dimineața, ci seara, și care nu-i bună, o însemnăm cu cretă și chemăm s-o alezeze numaidecât, să nu ne țină în loc a doua zi.

— Așa! Hm!

— Cât noi facem asta, ceilalți aduc nituri și cărbuni, să-i avem la îndemână, că altfel, când se înghesuie toți, nu mai răzbim…

— Așa? Zi!

— Și unul din noi, pe rând, vine în fiecare zi cu un ceas mai devreme și pregătește forja, să fie încinsă, și niturile înroșite la șapte fix.

— Aici te-am prins! Umbli cu cioara vopsită! Dacă lucrezi duminică, sigur că mă bați luni!

— Păi nu-i așa, nea Vasile! Socoteala începe de când bat primul nit; restul mă privește. Și în locomotivă faci foc dinainte, dar timpul de mers se socotește de când ai pornit.

Nu era argumentul cel mai lămuritor — regulamentul întrecerilor îi arăta dreptatea foarte explicit — și normatorul, Caras, interveni, punând lucrurile la punct.

— Fă și dumneata la fel! urmă Gică. Eu nu mă opun!

Arici strânse din dinți, pus la ambiție de un copil.

— Bine, Prichindelule! Să te vedem mâine!

Toată săptămână luptară întins și nedecis — când Gică înainte, când Arici, la diferențe foarte mici — până ce sâmbătă, spre mirarea tuturor, primul nu fu nici unul din ei, ci Topor, care învinsese tăcut.

— Oricum, mă copile, zise Arici, te-ai ținut bine, și eu nu mă supăr! Că și tu, și Topor mi-ați fost ucenici. De la leafă mergem împreună să vă cinstesc cu un pahar de vin!

Gică se duse, bău, altfel ar fi fost rușine, bărbat în toată firea! — nu putea mărturisi că îi era cam silă de vin; cu berea se mai împăca, dar să bei bere

după o săptămână de umezeală și frig, înseamnă să fii nebun. Veni acasă târziu, nu mâncase nimic, se învârtea strada cu el, și casele parcă stăteau cu temeliile în sus. Duminică dimineața îi fu rău, după-masă rămase mahmur, seara când se culcă simțea încă gust de cocleală în gură, iar când se trezi, luni, era vlăguit.

„Zi așa, nea Vasile, mi-o făcuși!“ se gândea, pe drum, scârbit de el însuși, de vremea rece și de țârâitul ploii, necontenit.

Adică își închipuia că fostul lui meșter îl îmbătase anume ca să-l doboare mai ușor. Până să ajungă la poartă, Gică strânsese destulă ambiție, ca să învingă vlăguiala din trup. Focul la forjă era aprins, niturile pregătite, ceilalți din echipă veniseră și ei, tocmai atunci.

Trecând pe lângă Arici, îl privi chiorâș. Văzu însă cu mirare că meșterul și rivalul său era pământiu, se uita în jur posac și părea tare acrit.

— Bună dimineața, nea Vasile! Te ții?

— Azi nu mă țin, mă. Ai învins!

— Păi de ce?

— Tu nu vezi? Nici până acum nu m-am înzdrăvenit. A fost vinul prost, nu știu ce dresuri i-o fi pus pungașul de Temistocle. Îmi vâjâie capul de nu pot să-l duc!

— Nea Vasile, nu știu cum să spun… vorbi Gică, încercat de remușcări, după ce îl încercase otrava din vin. Iartă-mă, am gândit cu păcat. Credeam că anume m-ai îmbătat, ca să…

— Nu spune mai departe, că te strâng de gât! Va să zică așa: eu te chem, te cinstesc, te pun în rând cu oamenii voinici și tu gândești prostii?! Apoi, măi băiete, iaca, îmi pare rău că mi-ai fost ucenic!

În ziua aceea, nici Gică nu lucră cu prea mult sârg — sânt zile proaste în viața oricui. Și tocmai când îl apăsa mai tare nemulțumirea de a fi greșit, se pomeni cu inginerul Staicu în coasta lui.

— Ia stai puțin!

Gică Prichindelul își văzu de lucru, ca și când n-ar fi auzit.

— Hoo! Stai, dacă-ți spun.

Dintr-un salt, delegatul ministerului fu pe schelă, cu capul sub prelata pe care apa pătrunsă aluneca spre margini, în râulețe cenușii.

— Sânt în întrecere, tovarășe inginer! răspunse tânărul nituitor, fără să întoarcă ochii spre el.

Inginerul îl îmbrânci.

— Întrecere de capul tău? Pe mine nu mă interesează câte nituri baţi într-o zi…

Şi, fără să aleagă, ridică ciocanul, să dea jos nitul proaspăt bătut. Gică mai îndurase asemenea control şi în alte dăţi şi tăcuse, strângând din dinţi: mai mult timp pierzi discutând. Dar astăzi, după mahmureala de ieri, după cuvintele mustrătoare ale lui Arici, cu nemulţumirea surdă pe care o avea în suflet şi cu acreala din trup, nu îngădui. Cât era de mic, înhăţă ciocanul inginerului şi i-l smulse din mână, ca pe nimic.

Erau faţă în faţă, nituitorul uitându-se în sus, cu ochii scăpărând, la cel care îl zădăra din senin.

— Tovarăşe inginer, zise, aprins, uitând să fie respectuos, am trei nituri bătute greşit, le ştiu şi le schimb eu, nu le las aşa, că nu sânt tâmpit. Dar dacă vă atingeţi de altul, şi s-o vedea c-a fost pe nedrept, atunci…

— Atunci ce? interveni, ca tunetul, să-l stârpească, un glas pornit de jos.

Era maistrul Golgota, care patrula prin apropiere, făcând garda inginerului Staicu, şi care, simţind gâlceava, sosise la timp.

Gică n-ar fi îndrăznit niciodată să se pună cu el, dar acum era pornit; nu se stăpâni, uită că maistrul Golgota putea să-l facă zob numai cu un pumn.

— Atunci îl scuip, na, asta fac! Şi-l arunc jos de aici! Şi mai lăsaţi-mă în pace să-mi fac meseria. Şi mai duceţi-vă dracului amândoi, că vă…

Ar fi spus mai mult, se înfierbânta fără voie cu fiecare cuvânt, dacă nu se repezea Arici, de la şlepul vecin:

— Taci!… Iar dumneata, tovarăşe inginer, vezi-ţi de drum!

Arici nu era copil; cuvântul lui, aspru, dar cumpănit, care nu se auzea în fiecare zi, mai ales cu tonul de acum, făcu să înceteze lucrul, de jur împrejur. Maistrul Golgota dispăru; înţelegea să ţină partea inginerului Staicu, în sufletul lui avea legământ, însă nu voia să-i ridice pe muncitori împotrivă — nu era nimerit.

— Am să vă fac raport la amândoi! ameninţă inginerul, după ce-şi reveni.

Coborî de pe schelă şi se uită înapoi, la Gică Prichindelul, care, cum stătea sus, fierbând, părea mult mai înalt şi mai vânjos.

— Iar tu ai să zbori de-aici! Şi dacă te-o mai primi vreun şantier…

Nu-şi sfârşi vorba, spre norocul lui; se duse prin glod, înjurând în gând.

Gică primi aspră mustrare în scris; Donos îl chemă seara şi-l mai mustră şi el, nu prea blând.

— Tu trebuie să respecți disciplina șantierului mai bine decât alții și să fii exemplu la mulți.

— Păi cum…

— Ascultă mai întâi: de muncit muncești bine, așa cum m-am așteptat, fiindcă altfel n-aș fi stăruit să se facă echipe numai cu tineri; am vrut să aveți și voi prilejul să arătați ce puteți celor mai bătrâni. Că muncești bine, te felicit, dar dacă nu-ți măsori vorbele și nu știi să te porți, degeaba mai ai nume bun!

— Tovarășe Donos!…

— Hai, răcnește și la mine acum!

Gică ridicase tonul, socotea mustrarea nedreaptă, nu se mai putea stăpâni. Strânse pumnii, își lăsă bărbia în piept și tăcu, nemulțumit.

— Uite, vezi, așa te pornești! Dacă nu te-aș fi oprit…

— Tovarășe Donos, dă-mi voie să spun și eu un cuvânt.

— Dacă judeci mai întâi, și nu ridici glasul, poftim!

Așteptă câteva clipe, să-i întâlnească ochii, pe care însă flăcăul continua să-i țină ascunși, îndreptați în pământ.

— De ce nu vorbești?

— Judec!

Donos râse, înveselit.

— Ei, haide, zi! Poate că de azi-dimineață ai judecat destul!

— Atunci, vreau să te întreb: să fi fost dumneata în locul meu, ce-ai fi făcut? Cum s-a întâmplat, știi. Dacă vrei să te gândești, aștept, că nu sânt grăbit.

— Mă Gică, tu ești isteț și hazliu! Ce-aș fi făcut eu? Dacă eram nituitor?

— Da!

— Păi, ca să-ți spun drept, cred că i-aș fi pus mâna în gât și aș fi dat cu el de pământ!

— Apăi vezi? Eu încă n-am făcut atât!

— Dar să fi fost numai nituitor, nu secretarul organizației de partid!

Tânărul îl privi lung.

— Ai înțeles? Iar tu ești utemist! Altă dată ai grijă cum te porți. Când vezi o nedreptate, n-o îndura, dar n-o îndrepta tu, dacă nu ți-a dat nimeni puteri; vino și spune — și se găsește cine să judece și să ia hotărâri. Și-acum du-te; nu-ți spun mai mult!

Scurta gâlceavă dintre Gică și inginerul Staicu, oprită la timp, nu stârni vâlvă și se uită curând, o șterse ploaia, cum ștergea, de seara până dimineața, urmele cizmelor în glodul clisos și adânc. Înghețat, ud, posomorit, fiecare își căuta de munca lui, în acel orizont îngust și apăsător creat de aerul ud. Dacă ar fi fost senin, oamenilor le-ar fi rămas timp și pentru sporovăială, și cu o pornire firească ar fi căutat să afle ce se mai întâmplă ici-colo, cu unul, cu altul, fiindcă doar trăiau laolaltă, șantierul însemna pentru ei al doilea cămin, și, indiferent de simțămintele pe care și le purtau, nici unul nu-i era celuilalt străin. Dar așa, chinuiți de ploaie și neliniștiți de prelungirea ei peste obișnuit, iar pe de altă parte, dedați muncii pe care graficele o înregistrau, amintindu-le într-una unde trebuie să ajungă în cutare zi, faptele celelalte, nelegate de acest proces mut și îndârjit, îi interesau mai puțin.

Numai câțiva luaseră cunoștință de descoperirea maistrului Golgota, în legătură cu o barcă, de la un șlep, cu care cineva trecea peste Dunăre, din când în când…

Într-o zi, Donos intră în birou cu o hârtie în mână — un desen — și-l puse în fața lui Matei, foarte posomorât.

— Ia, te rog, privește aici!

În desen se vedeau două siluete omenești, un bărbat și o fată, priviți din spate, mergând mână în mână în peisajul foarte cunoscut, pe malul Dunării, pe sub sălciile care își împleteau coroanele deasupra lor, făcându-i să pară și mai uniți. Deși chipul le rămânea ascuns, desenatorul izbutise să redea atât de caracteristic și de viu atitudinea, mișcarea, încât oricine îi văzuse o dată i-ar fi recunoscut.

Matei se recunoscu, în pantalonul lui de doc, strâns pe mijloc, cu cămașa albă știută de toți, suplu, protector și tandru — și, cu toată mirarea, cu toată surpriza și nedumerirea, se pomeni zâmbind. Silueta de lângă el, deși redată la fel de vag, o reprezenta totuși pe Ana Odeta atât de precis și de viu, cu fusta sugrumată sub cordon, ca o copie feminină a alcătuirii lui, cu bluza ei simplă, care nu-i răpea nimic din acel farmec inedit, amestecul de femeie și copil, încât avu impresia ca ea e aievea lângă el, parcă îi simți căldura mâinii și pulsul zvâcnind.

— Ce-i asta? întrebă, nedumerit și senin.

Dedesubt scria, cu tuș: „Romanță fără cuvinte; nu-i stânjeniți!“

Donos răspunse, enervat de zâmbetul lui:

— Cred că știi mai bine decât mine.

— Da. Și?…

— Te-ai recunoscut?

— Da; desenul e foarte bun.

Zâmbea, senin.

— Ești inconștient? Noroc că Măcărescu a venit să mă întrebe, destul de încurcat. Dacă nu-l opream, ai fi văzut desenul la gazeta de perete azi după-masă — și l-ar fi văzut toți. Crezi că ar fi fost bine? Directorul șantierului…

Matei se înroși.

— De ce l-ai oprit?

— Fiindcă-i fără cuvinte! Acuma știi? Fiindcă gândurile noastre, când criticăm, sau când lăudăm, trebuie spuse deschis!

— Puteai să-l lași, desenul vorbește destul de lămurit!

— Ești nebun? De asemenea intrigi crezi că avem nevoie acum? Oamenii se chinuiesc în ploaie, sânt descurajați, noi ne luptăm din răsputeri să-i îmbărbătăm, să nu-i pierdem pe drum, iar tu…

— Iar eu, ce? Stau cu mâinile în sân? Mă îmbăt și umblu pe două cărări? Îmi pierd nopțile prin cârciumi? Petrec, chefuiesc? M-a văzut cineva stând? Și tu, care mă cunoști și mă vezi în fiecare zi, poți să te plângi? Știe altcineva mai bine decât tine ce fac eu aici? Câte nopți nu dorm și câte ore pe zi mă frământ? Crezi că oamenii care muncesc jos îmi sânt străini? Crezi că nu cunosc greutățile lor? Le cunosc la fel de bine ca tine, dacă vrei să știi, și am mai multe griji!

Vorbind, Matei uitase desenul, se aprinsese, fierbea, simțindu-se nedreptățit; fără să-și dea seama, indignarea lui crescând depășea obiectul, răspundea unor învinuiri imaginare, neliniștii prelungite, întrebărilor îngrijorătoare de fiecare zi, nu dorinței de a ocoli.

Donos îl așteptă până la capăt, apoi spuse liniștit:

— Cine din noi are griji mai mari, să nu vorbim acum… Am venit pentru altceva, și te rog să-mi răspunzi: ce vrea să însemne acest desen?

— Exact ceea ce vezi și tu!

— Adică, este adevărat?

— Da! răspunse Matei, privindu-l în ochi, deschis.

Pe chipul lui Donos trecu o paloare, apoi se așternu un văl purpuriu. Glasul lui se schimbă, deveni sever și rece, ca al unui străin:

— Dacă ai greși ceva în conducerea șantierului, ți s-ar ierta, fiecare mai avem de învățat; nu se face nimic perfect de la început. Îmi pare rău că trebuie să-ți spun, dar fapta pentru care am venit aici nu are scuză; din cauza ei s-ar putea să pierzi chiar și carnetul de partid.

Matei îl privi întâi mirat, ca și când ar fi auzit cuvintele în vis, apoi păli și întrebă, gâtuit:

— Cine să mi-l ia?

— Cine-i în drept.

— Nu-i nimeni în drept să mă judece, atâta timp cât conștiința mea nu recunoaște că am săvârșit ceva nepermis. Sau oare nu-mi îngădui ceea ce-i este îngăduit fiecărui om de pe pământ?!

— Dar cum?! izbucni Donos, indignat de argumentele lui. Tu nu-ți dai seama ce e îngăduit și ce nu? Directorul șantierului, cu o muncitoare aflată la cheremul lui…

— Nu-ți permit!

— Liniștește-te și nu mă sili să plec, fiindcă atunci te chem să continuăm discuția diseară, la ședința de partid, unde nu știu dacă o să-ți fie mai ușor!

— Cheamă-mă!

Ridicaseră glasul amândoi și se înfruntau ca doi inamici.

— Poftim, cheamă-mă și judecați-mă o sută de inși; am ce să vă răspund, reluă Matei, nestăpânit. Du-te și la județeană, plânge-te tovarășului Stoian; am ce să-i răspund!

Donos îl privi lung. Dacă-i răspundea cu același ton, ajungeau să se ia de gât. Se rușină de neîndemânarea lui și tăcu. Abia după ce fu stăpân pe el vorbi, calm, rece și hotărât, dar nu lipsit de acea afecțiune ascunsă pe care părintele, când mustră, o păstrează fiului rătăcit:

— Matei, dar tu nu înțelegi că n-ai voie să te porți oricum?

Toți ochii sânt îndreptați asupra ta, oamenii comentează trei zile un cuvânt al tău, îți judecă fiecare gest, te urmăresc și te văd oriunde te duci; tu nu poți să te ascunzi între patru pereți, și fiindcă ești tot timpul în ochii lor, nu-ți este îngăduit să greșești!

— Ce-am greșit?

— Oare nu-ți dai seama, nu înțelegi? Fata asta…

Matei îl opri cu un gest amenințător:

— Să nu spui un cuvânt rău de ea, că…

— Ai fi în stare să mă lovești? zise Donos, mâhnit. Aici am ajuns?… Eu să spun un cuvânt rău despre ea? Tu nu mai vezi, nu mai înțelegi nimic? Nu-ți dai seama că oricât aș ține la tine, pe ea vreau s-o apăr mai întâi?

De unde până acum spumegase, Matei se schimbă deodată; după o clipă de nedumerire, pe chipul lui se citi o mâhnire care-i adâncea trăsăturile, făcându-le aproape dureroase. Iar în glasul lui, consternat, se simți o sinceră, spontană și caldă vibrație omenească:

— Donos, dar o iubesc!

Își privi prietenul atât de deschis, de intens, încât acesta se simți intimidat și confuz.

— Stai jos, Donos!

Ieși de după birou, se așeză pe celălalt fotoliu și se aplecă în față, mult, cu coatele pe genunchi.

— O iubesc, și cred că de foarte mult timp, fără să fi știut. Ea era mică atunci, nu puteam să mă gândesc, n-am înțeles ce va fi, dar pesemne am păstrat inconștient amintirea ei, până ce am întâlnit-o acum… Tu știi ce viață am dus; n-am stat niciodată prea mult într-un loc, n-am avut când să mă leg de ceva, nu am casă, nu am părinți, pe nimeni să-mi fie aproape, în afară de prietenii și tovarășii cu care am muncit alături și am luptat, fără răgaz și fără alt scop decât să ajungem unde sântem acum. N-am avut alături de mine un suflet înrudit cu al meu, o inimă care să tresară la apropierea mea și să bată în același ritm. N-am știut ce înseamnă o floare pe masa unde mănânc, perna pe care mi-am pus capul n-a fost netezită niciodată de mâna unei femei, casele în care am locuit mi-au fost străine și reci, am intrat în ele ca să dorm, să mă odihnesc sau să mă ascund; n-am văzut ce perdele aveau la ferestre, ce podoabe pe pereți; nici o făptură care să-mi fie dragă nu s-a apropiat de patul meu să-mi vegheze somnul, s-o simt ca prin vis și să mă trezesc zâmbind… Donos, așa au trecut anii mei. Acum e pace, muncim liniștiți, dar, vezi tu, drumul tot nu s-a sfârșit, e o altă luptă acum. Știi bine că nu fug de ea, am rămas în linia întâi. Femeia care mi se cuvenea e aici, și apropierea ei mă face fericit. Când mă gândesc la ea…

Se opri puțin, răsuflă și zise, timid:

— E frumoasă, Donos! Spune-mi, cum o vezi tu?

Donos șovăi:

— Ți-am mai spus o dată, demult.

— Da, știu, în prima zi când am întâlnit-o aici. E frumoasă, dar nu numai atât… Are o altă frumusețe, care nu se arată oricui. Crezi că sânt orbit?
— Nu!
— Când mă gândesc la ea, mi se pare că avem același cămin… Și sânt fericit…
Tăcu puțin, clipi și încheie, simplu și naiv:
— Asta e, Donos! O iubesc! N-am ce să-ți spun mai mult…
— Ajunge cât ai spus!
Donos se ridică, se duse la geam și privi în curtea șantierului, udă de ploaie, sub cerul cenușiu, răvășit de vânt. Când întoarse capul, lumina rece care îi venea din spate îi estompa trăsăturile, încât Matei nu desluși nimic pe chipul lui; dar glasul îi era altfel acum:
— Te înțeleg… Cred… Socotesc că nu am dreptul să te judec; mai degrabă te-aș pizmui. Nu te sfătuiesc nici să minți, nici să te ascunzi. Dacă au să te judece alții, răspunde-le cum mi-ai răspuns mie.
— Crezi că aș putea să repet? Donos, ceea ce ți-am spus ție astăzi n-am să mai spun nimănui.
Donos ridică din umeri, apoi după o pauză se apropie de birou și zise pe jumătate amuzat, pe jumătate gânditor:
— Știu pe cineva care o să sufere când o afla, dacă n-a aflat până acum!
— Nu cumva ești tu?
— Eu?!… Ei, măi Matei!…
Nu spuse mai mult. Întinse mâna să ia desenul.
— Mă duc.
— Nu mi-l lași mie?
— Ți-l las, numai nu te apuca să-l prigonești pe desenator. Altcineva l-a îndemnat, și să nu crezi că o să fie mulțumit cu atât!
Matei parcă nu-l auzi. Luă desenul, merse cu el la geam, îl mai privi o dată, apoi se întoarse și îl puse sub cristalul de pe birou…
Când ieși, peste câteva minute, îmbrăcându-și din mers haina scurtă de vânt, dădu peste Ilie Conțu, care aștepta să intre la el și părea nehotărât.
— Tovarășe director, bâigui șeful serviciului administrativ, aveți puțin timp?
— Tocmai mă duceam jos. E ceva urgent?
— Nu-nu… Vroiam să vă spun ceva…
— Îmbracă-te și hai cu mine; îmi spui pe drum.

— Lăsați, altă dată; nu pot așa… E ceva personal.

— Vino când mă întorc.

— Da, da, lăsați, vă găsesc eu; nu sânt grăbit…

Și curajul lui Ilie Conțu se topi încă o dată, zadarnic, după ce-i trebuise multă vreme să și-l adune în sân.

Matei străbătu aleea care ducea spre cală; iarba, pe peluze, mustea de apă, iar florile, de mult scuturate, mai aveau doar tijele cenușii, scheletice, înmuiate de ploaie; vântul le scărmăna, făcându-le să foșnească, și foșnetul lor părea un scâncet jalnic — poate își plângeau splendoarea de peste vară, despuiată.

Și lunca jos, la sudul calei, și sălciile de dincolo, pădurea întinsă peste baltă erau despuiate; colinele din zare, roase de apă, pierdute în negură, făceau un fundal dezolant peisajului — toamna rece și udă stăpânea spațiul. Numai Dunărea, mai cenușie, mai învolburată, își urma drumul, nesupusă, puțin supărată, fără să fi pierdut nimic din străvechea-i majestate.

Ajuns deasupra falezei, Matei se opri și înfruntă ploaia, care îl bătea în față. Cala semăna cu un bivuac, ai fi zis că o oștire surprinsă de toamnă făcuse popas, prelatele puse pe stâlpi semănau cu niște corturi, și fumul forjelor parcă se ridica din nenumărate focuri de tabără. Dar această armată nu se odihnea; o forfotă, neîmpiedicată de ploaie, anima locul, oamenii se mișcau prin clisă, smulgându-și anevoie cizmele înglodate, se auzea bocănitul ciocanelor, scrâșnetul alezoarelor pe care tablele încheiate îl amplificau, ca niște cutii de rezonanță. Șlepurile începeau să-și capete forma finală, se însăilau bordajele, etrava, dar între piesele înălțate rămâneau spații goale; printre ele, vântul spulbera ploaia, ca și cum ar fi vrut să le arate oamenilor că mai au mult până la capăt.

Între țipetele de alarmă pe care le scoteau tablele în clipa când cădeau din cârligul macaralei, se auzea câte un îndemn, câte o poruncă, înăbușită de ploaie:

— Cărbuni!… Nituri!… Ține aici, nu căsca gura!

Și-apoi glasurile omenești se pierdeau, acoperite de fanfara uneltelor, a fierului, zdrobitoarea polifonie asupra căreia brațul macaralei, plutind pe sus, se întindea ca o baghetă de dirijor, autoritară și fermă, stăpânind largul ansamblu.

Așa cum stătea deasupra malului, ascultând pulsul calei, urmărind cu o exasperare surdă forfota muncitorilor biciuiți de ploaie, privind cu silă cerul

care turna într-una, Matei văzu, spre sud, licărind în negurile destrămate, o zare de lumină. Părea răsăritul unui alt soare, forjat de oameni și trimis în ajutorul primului, care de trei săptămâni se lupta cu norii, fără să-i biruie.

La această dată, sfârșitul lui octombrie, cu toate îndemnurile, cu toată silința muncitorilor, graficele de producție arătau, în medie, o întârziere de șase zile — enorm față de termenul aflat așa de aproape și care nu îngăduia nici o prelungire.

Dar lumina de la sud, clemența naturii, creștea din ea însăși, topind negurile; peste un ceas, încetă ploaia, iar la prânz se arătă soarele, înclinat mult și palid, obosit, ca după boală. Oamenii își scuturară frigul și umezeala și, ridicând spre el fețe murdare de funingine, năclăite de ploaie, îl salutară:

— Hei, bine ai venit! Dar cam târziu, tovarășe!

Noiembrie, în schimb, fu o lună mai bună; vreme cam rece, cam răscolită de vânt, dar cel puțin nu mai pica de sus, pământul era uscat, și oamenii se mișcau în voie, glumeau iar, slobozind aburi pe gură. Când muncești, uiți de frig; vezi soarele, căldura din tine ți se pare că vine de sus și ești mulțumit.

Trecuseră ultimii cocori, chemându-se speriați în văzduhul pustiu — pe Dunăre treceau la vale ciulinii de pe câmpii, luați de vânt…

La sfârșitul toamnei, când seara cade curând, când copacii s-au scuturat, și cerul, pe care până atunci frunzișul l-a umbrit, în loc să crească, pare totuși mai mic, când aerul e aspru în liniștea lui, iar nopțile albite de brumă nu mai au sfârșit, omul simte mai mult ca oricând nevoia unui cămin.

Într-o seară, înspre șase, când întunericul învingea ultimile licăriri ale unui amurg sângeriu, Cocoș se prezentă la direcție, dorind să vorbească în taină cu șeful serviciului administrativ.

— E foarte ocupat; și cam obosit; te rog să nu-l ții mult! îl preveni secretara, îndată ce află scopul vizitei lui.

Nu se mai hlizea la el în ultimul timp, nu-și mai legăna șoldul, îl privea cam de sus, și nu doar pe el, pe toți în fața cărora se alintase la început.

— Tovarășe Conțu, ai câteva minute? întrebă Cocoș, cam țeapăn, ca să nu se arate timid.

Cu administratorul se împrietenise oarecum, se cunoșteau mai bine, fiecare știa despre celălalt cât e de harnic, de priceput și cinstit; între ei nu

existau numai raporturi de serviciu — Cocoș îi făcuse adesea mici comisioane pe la București, îi cumpărase ba o cravată, ba o stofă de costum, ba o pudrieră, ba un ruj — nimicuri care nu cer osteneală, în schimb îi apropie pe oameni și-i fac mai puțin rigizi. Să nu-i fi despărțit cincisprezece ani de viață, de mult și-ar fi spus pe nume, ca prietenii cei mai buni.

— Ia zi! îl pofti Ilie Conțu, uitându-se la ceas pe furiș.

Când te uiți la ceas pe furiș, cel din fața ta vede gestul mai bine decât dacă te-ai uita fățiș și înțelege că ești grăbit.

— Mi se pare că nu prea ai timp!

Ilie Conțu se înroși.

— A, nu, m-am uitat la ceas numai așa… Spune, tovarășe Cocoș, te ascult.

— Nene Ilie, începu Cocoș, șovăind înainte de a lua acest ton mai intim, aș vrea să te întreb ceva.

— Gata să-ți răspund.

— Adică să-ți cer o părere… dar, cum să-ți spun? nu-i ceva de servici. Ai timp?

— Acum, dac-ai început…

— Nu știu pe unde s-o apuc… Ești însurat de mult?

Ilie Conțu tresări, parcă lovit, se făcu galben, roșu, aruncă o privire spre ușă și zise, ascunzându-și fâstâceala sub un ton aproape răstit:

— De ce mă întrebi? Ce te privește viața mea?

Cocoș păli.

— N-am vrut să te supăr; dar știu că ești însurat.

— Ei și?

— Aș vrea să-mi spui… Lasă, dacă n-ai timp…

— Ce vrei cu mine? Ce zor ai să mă iscodești?

— Nu te iscodesc; am vrut să-ți cer o părere, dar lasă, mai bine mă duc.

— Ce părere?

— Nu pot așa, tovarășe Ilie. Îmi pare rău că am mai venit!

Cocoș se ridică, destul de amărât și confuz.

— Acu, dacă tot ești aici, spune! îl îndemnă Ilie Conțu.

Și îl privi mai liniștit; omul din față nu părea să fi venit cu vreun gând ascuns.

— Iată ce vroiam să te întreb… reîncepu Cocoș, fără curajul de la început. Eu sânt străin de oraș, dumneata știi. Treaba mi-o fac la zi, nu

încurc pe nimeni, ce mi se cere execut, cum-necum, mă privește, nu poți să te plângi…

— Cine s-a plâns?

— Nimeni; eu pentru altceva am venit… Vezi dumneata, nene Ilie, eu aici sânt singur, am doi prieteni, îi cunoști pe amândoi; nu că vreau să mă laud, dar știi cine sânt. Numai că nici unul din ei nu-i însurat, și unuia neînsurat degeaba îi spui. Asta am vrut să te întreb, că pe altcineva nu știu: un om ca mine ar putea fi un soț bun?

Ilie Conțu îl privi cam dintr-o parte; oare asta era tot, n-avea alt gând?

— Vrei să te-nsori?

— A, nu, nu-s hotărât… Doar să întreb… Dumneata ești însurat de mult?

— De mult! răspunse Ilie Conțu, scurt.

— Adică de când?

— De doisprezece ani.

— Numai atât?

— M-am însurat târziu.

— Aha… va să zică, se poate. Chiar mă gândeam la mine, dacă nu sânt prea bătrân. Și spune-mi, că dumneata trebuie să știi: e bine să fii însurat, ce zici?

— Pentru unii o fi bine, pentru alții rău, așa, după firea omului.

— Da, da, înțeleg. Dar un om ca mine?… Nene Ilie, ce s-o mai încurc? Hai să-ți spun deschis: am de gând… adică e o fată, și… Numai că nu îndrăznesc; nici nu știu, ar vrea, n-ar vrea… Dumneata ce zici?

— Ce să zic, dacă n-o cunosc?

— De cunoscut o cunoști… E aici!

— Unde aici? întrebă Ilie Conțu, tresărind.

— În șantier.

— Cum o cheamă?

— Nu pot să spun.

Administratorul începu să se foiască pe scaun; ochiul lui deveni foarte neliniștit.

— Trebuie să-mi spui!

— Nu pot, n-am dreptul; ea nici măcar nu știe.

— Lucrează la birou?

— Nu; dar nu mă mai iscodi.

— Și-atunci, ce vrei de la mine? întrebă Ilie Conțu, bătând darabana cu degetele-i grăsuțe în cristalul de pe birou.

— Asta: să-ți cer o părere. Ce zici, să încerc?

— Treaba dumitale; nu m-aș amesteca în ea nici dacă aș fi Dumnezeu.

— Va să zică, nu poți să-mi dai un sfat?

— Nu!

— Dumneata când te-ai însurat nu te-ai sfătuit cu nimeni?

Aici Ilie Conțu își pierdu răbdarea; mișcă nervos din umeri, ca și când i-ar fi intrat o omidă pe la guler, și pe urmă zise, plictisit:

— Eu nu înțeleg ce-ți veni să mă iscodești tocmai acum! Dacă nu te-aș ști om la locul dumitale, aș zice că umbli să mă necăjești!

— Eu să te necăjesc pe dumneata? Îmi pare rău, tovarășe Ilie!… Dumneata, se vede, n-ai trecut prin ce trec eu acum! Îmi cer iertare și te salut.

Când Cocoș ajunse la ușă, administratorul îl opri:

— Ia stai puțin!… Zi, nu vrei să-mi spui?

— Ce să-ți spun?

— Cine-i?

— Asta chiar nu!

— Tinerică?

— Hm!

— Frumușică?

— Fie!

— Și zici că nu lucrează la birou!

— Nu.

— Dar unde?

— În șantier.

— Apoi atunci du-te, tovarășe Cocoș, și nu mai cere sfaturi, dacă te ascunzi!

Cocoș ieși mai nedumerit decât fusese la început. Se lăsase noaptea, era frig — ce să facă până a doua zi? Ideea de a-și întemeia un cămin își păstra toate temeiurile, dar fu amânată pe mai târziu… Locuia tot la Donos, nu-și căutase casă în oraș, tot așteptând s-o ia după nevoile unei căsnicii. Nopțile ofta, cu ochii în tavan, mirat că prietenul său poate să doarmă așa de liniștit, și clipea, aci fermecat de imaginea fetei, care îl urmărea și-n vis, aci zbuciumat de lipsa ei și de teama că niciodată n-are să fie a lui…

La șlep, seara, nu se mai putea duce, se întuneca prea curând și n-avea motiv — nu umblă nimeni cu barca pe întuneric, numai așa ca să-i treacă din timp. Dacă te oprești, nu poți să spui: „Bună seara, căpitane Mihalis! Tocmai ieșisem să mă plimb puțin!“… Te faci de râs.

Dar uneori, după ce înceta lucrul în șantier, și cala rămânea goală, se ducea pe mal, în ploaie și în frig, să privească șlepul ancorat în vechiul loc. Ce putea să vadă? O umbră neagră, care se topea încet până ce noaptea o înghițea, lăsând numai amintirea ei din alte seri, puntea caldă încă de peste zi, seri de vară, timp fericit. Câteodată, prin perdeaua de ploaie, prin negurile rărite de vânt, zărea o luminiță, pâlpâind, lampă cu gaz, desenând fereastra ei, careul mic, dincolo de care începea acel paradis unde numai o parte din ființa lui nădăjduia, cu temeri, cu îndoială, să fie primită într-o zi.

Apoi pierdu chiar și prilejul acestor contemplări: la începutul lui noiembrie, cele trei șlepuri plecară, și întâmplător nenorocirea se petrecu sub ochii lui. Un remorcher veni, le luă și le duse în sus… Malul Dunării rămase pustiu. Abia după câteva zile află Cocoș că nu erau departe, nici un kilometru de aici, după cotul Silvana, ascuns vederii de sălcii bătrâne și lăstăriș desfrunzit. Acolo, Dunărea făcea o meandră, mergând câteva sute de metri către apus, și țărmul, ferit de sloiuri, atrăgea la iernat șlepurile care nu mai aveau loc în docuri și nu își găseau un adăpost mai bun.

În prima duminică, luându-și inima în dinți, Cocoș porni pe mal spre acel loc, ferindu-se, să nu-l vadă nimeni, ca și când ar fi săvârșit un fapt nepermis.

După câteva sute de metri întâlni gârla, secată acuma; în stângă se vedea digul de pământ, care oprea Dunărea; alături, pe mal, ghereta motopompei — dăduse și el o mână de ajutor la punerea ei în funcțiune. Toată această muncă se făcuse numai în două zile; după ce se ridicase zăgazul la Dunăre, apa fusese dată afară din gârlă cu gălețile, strădanie a zeci de oameni, în echipe care se schimbau din două în două ore, continuându-și lucrul și noaptea, la lumina chioară a felinarelor…

Acum albia n-avea decât mâl, în care putrezea frunzișul pădurii; îndată ce se infiltra apă din Dunăre sau veneau șuvoaiele născute din ploi, motopompa intra în funcțiune…

Cocoș găsi prilej să inspecteze digul și gârla pe o mare întindere, ca și când ar fi venit anume aici, și în acest timp se simți ușurat; nu se mai temea

de privirea iscoditoare a nimănuia, ca omul care își îndeplinește, limpede, o misiune.

Dar când porni mai departe, fără altă justificare decât îndemnul așa de șovăitor al inimii, iar începu să se uite speriat în juru-i, de teama cine știe cărui ochi iscoditor, ascuns în pădure.

În sfârșit, ajunse și la cotul Dunării și dădu mult timp ocoluri tainice locului de iernare. Erau adunate acolo, întinzându-se pe un șir, vreo zece șlepuri, care alcătuiau un cătun plutitor în pustiu. Luminat de soare, la adăpost de vânt, sălașul se arăta îmbietor — imaginea lui părea coborâtă dintr-un basm nautic ciudat și inedit. Pe burlane ieșea fum, pavilioanele fluturau molcom, gata a adormi, rufe peticite multicolor atârnau pe frânghii, găini răzlețe se plimbau pe punte, lovind cu ciocul în tablă, încă neînțelegând că pe pajiștea aceasta ruginită nu vor găsi nimic de ciugulit. În cotețele făcute din șipci, porcii grohăiau mulțumiți și adulmecau afară, arătându-și printre gratii râtul trandafiriu. Într-o cabină se auzea un prunc plângând, și glasul unei femei, tânăr, cristalin, ajungea până în lăstăriș, cântându-i să doarmă, cântecul de leagăn, melodios, simplu, naiv:

I-auzi vântul, puiul mamei,
I-auzi valul, dormi curând…

Mai auzise Cocoș cântecul acesta, demult, dar nu-și amintea unde și când — numai la Dunăre, sigur, pe un șlep, pe un remorcher — se simțea bătrân…

O gospodină ieși în ușa bucătăriei, învăluită în aburi subțiri, și strigă spre șlepul vecin, peste apa lină, care făcea vârtejuri mici, desenând arabescuri de mâl:

— Chivooo!

Ușa celeilalte bucătării se deschise, se ivi un cap de femeie, cu tulpan siniliu.

— U-uu!

— Ai puțină sare?

— Am; trimite-o pe Gica să-ți dau. Ce gătești?

— Fac un cozonăcel, că e ziua lui.

— Și el unde e?

— La alde Tihon; s-a dus să-l bărbierească și să-l tundă puțin.

Câteva șlepuri mai jos, un bărbat, numai în tricou, fără să ia în seamă frigul, ședea pe un scaun, cu capul dat pe spate, rezemat în peretele cabinei, și altul, ținându-l de nas, îl răzuia la mustăți cu briciul, al cărui hârșâit se auzea până în lăstăriș. Alți câțiva oameni își așteptau rândul și, ca să nu stea degeaba, ciocneau câte un păhărel.

Tihon, cârmaci pe șlepul SFND Nr. 148, era și bărbierul întregii așezări, și pe deasupra fabricant de spirt; în cală avea alambic, în care băga la distilat porumb mucegăit, grâu, cartofi, luate de pe la silozuri, mai pe față, mai pe ascuns, costându-l aproape nimic; dar nici băutura nu o vindea scump — prețul de cost plus un leu-doi la chil. Binevenite îndeletniciri! Ce te faci iarna, departe de port, fără spirt? Și cum să stai luni de zile netuns și nebărbierit? Tihon făcea și altele: moșea femeile care nășteau între timp, punea ventuze, scotea o măsea sau un dinte găurit, spărgea un buboi, la nevoie oblojea un picior rupt…

Mai încolo, pe puntea altui șlep, se jucau copiii, chirăind… În cabină o femeie plângea; peste plânsul ei se auzeau înjurături, glas gros de bărbat ursuz:

— Cercei ți-au trebuit, când n-avem untură nici să-ți ungi degetul mic? Ce mâncăm până la Crăciun?

Cocoș merse pe mal, ascuns, până ajunse la capul șirului; șlepul ei era ultimul — mai departe se vedea fluviul gol, zgribulit.

Ieșea fum pe coș, ca la toate celelalte gospodării. Căpitanul Mihalis nu era aici, fereastra lui avea oblonul închis. Dar alături trebuia să fie cineva, nu arde focul unde nu sânt ființe vii.

În spate, în pădurea de sălcii, se auzeau lovituri de topor: oameni de la șlepuri, care tăiau lemne pentru încălzit…

Așteptă să vadă o umbră la geam. Între cabină și bucătărie erau întinse rufele la uscat; cearceafuri, fețe de pernă, ștergare — și salopeta învechită…

Stătea așa, la pândă, de vreo jumătate de oră, fără ca pe șlep să fi mișcat o umbră; fumul se topise, se stingea focul — când auzi pași, aproape, făcând să trosnească vreascurile uscate.

Pădurea îi era lui Cocoș prietenă veche și bună, o cunoștea bine, îi înțelegea glasul, șoapta și freamătul. Aici ar fi avut curaj să înfrunte pe oricine; dar nu era în luptă cu nimeni — se trase în lăstăriș, nu trebuia să-l vadă nici un ochi, nici de om, nici de fiară… Și deodată, cum stătea ghemuit în tufiș, pădurea îi spuse o vorbă, o șoaptă misterioasă, pe care n-ar

fi înțeles-o altul. Fața i se îmbujoră, inima îi zvâcni, și cu bucurie, și cu teamă: Ana Odeta venea printre sălciile bătrâne, cu o sarcină de lemne în spinare — era obosită, voioasă și plină de lumină, fascinantă în această singurătate și sălbăticie…

Trecu pe alături, îi auzi răsuflarea, îi văzu urmele piciorului — n-avea ciorapi, și pielea aurie aburea, încălzind pădurea. Și cum putea să meargă în prag de iarnă, numai cu fusta subțire și cu bluza fără mâneci, de i se vedea subțioara, în acea umbră care îți tulbură privirea și îți oprește bătăile inimii, dându-ți o amețeală mai dulce decât a tuturor bețiilor?

Fata merse până la malul Dunării, puse lemnele în barcă, se întoarse să mai aducă o sarcină, vâsli, se legă la scară și își urcă încărcătura pe punte — lemn ud, să se usuce la vânt și la soare. Nu erau destule pentru toată săptămână — trebuia să mai facă măcar încă două drumuri.

Reveni la mal, legă barca de un țăruș vechi, înnegrit de vreme — urme lăsate de oameni în altă iernare — și porni pe unde făcuse drumul. Lemnele le avea tăiate, puse grămezi, numai să le ia la spinare. Nu merse cincizeci de pași, că se opri locului, cuprinsă de o mare uimire. Cineva îi venise în ajutor, aducându-i aproape sarcina din pădure — nu putea fi decât om, nu credea în minuni și nici fiarele pe aici nu se auzise să facă asemenea isprăvi, ca în poveștile vânătorilor. Un om, dar cine? Nu se auzeau pași în jur, nu se vedeau urme. Oare nu fusese un hoț, care le schimbase locul, ca să le ia mai târziu, fără nici o muncă decât să le poarte în spinare?

— Hei, cine ești acolo? Cine ești acolo? strigă, rotindu-se spre toate colțurile pădurii.

Nu-i răspunse nimeni. Cocoș, care îi dăduse ajutorul, stătea pitit printre tufele dese de cătină și se bucura să-i audă glasul, chemându-l pe el anume, dar nu găsi curaj să se apropie, și poate un prilej așa de bun n-avea să se mai ivească niciodată — ce prostie, să-i lipsească până într-atât îndrăzneala!

Rămase pe mal, în marginea pădurii, tot luptându-se cu sine, așteptând hotărârea, care era mai greu să vină acuma. De câteva ori fu gata să iasă la lumină, să strige: „Hei, căpitan Mihalis!“ — știind că n-o să-i răspundă căpitanul. „A, bună ziua, domnișoară! Dar unde-i unchiul dumitale?… Așa!… Credeam că-l găsesc, vroisem să-i spun vreo două vorbe… Nu, nici o supărare, n-am venit anume… Cum? Așa, în trecere… Da, e cam frig, dar tot mai bine decât să plouă… Dacă am înghețat? Puțin… Să vin la căldură? Mulțumesc, cu plăcere!…“ Cam acesta ar fi fost dialogul, după cum i-l

spunea închipuirea; din păcate, n-avea curaj să-i dea drumul. „Număr până la o sută, și pe urmă…“ Pe urmă număra iar o sută, și încă una, și așa trecea vremea.

Pe la prânz plecă, nu alungat de frig, sau de foame, ci fiindcă i se făcuse silă de el însuși…

Curând după plecarea lui, la șlep veni o șalupă de la Agenție, și Costea, în manta de iarnă, bleumarin, cu patru galoane, urcă scara.

Ana Odeta era la bucătărie; îl întâmpină și îl pofti în cabină, înăuntru era cald, mirosea a mere coapte, miros dulce și umed, care oricui îi va aminti copilăria. Costea se dezbrăcă și se așeză pe singurul scaun.

— Ești singură? Unde-i Mihalis?

— În oraș; cred că se întoarce diseară.

— Și dacă nu vine, nu ți-e urât singură? Aici ești ca în pădure!

— Nu mi-e urât. El și-așa peste o săptămână trebuie să plece la Băile Herculane.

— Da… Uite de ce am venit… Am vorbit și cu Maria… Nu vrei să stai la noi? Măcar peste iarnă.

Ea scutură din cap.

— Vă mulțumesc la amândoi, Costea. E bine să știi că ai unde să te duci la o nevoie. Dar rămân aici, nu mă alungă nimeni.

— Cum o să circuli când o îngheța Dunărea?

— Cu patinele.

— Și până să înghețe, cât or curge sloiurile?

— Prin pădure.

— Eu nu cred că faci bine.

— Nu pot să plec; dacă nu rămâne nimeni aici, au să trimită pe altcineva, și unchiul Mihalis își pierde șlepul.

— Dar poți tu să-i ții locul, să pompezi apa afară, să spargi gheața?…

— Mă mai ajută vecinii…

Costea o privi lung, cum ar fi încercat să-i pătrundă gândurile. Știa ceva, nu limpede — zvonuri.

— Ana, ia spune, ce e cu tine?

Ea înțelese, îl privi în față și răspunse, rar, limpede:

— E foarte bine!

— Te cred. Și de ce fugi de lume?

— Nu fug de lume; nu fug de nimic, fug după ceva, Costea, care a fost al meu și mi s-a răpit, și cred că mi se cuvine… Tu știi că m-am născut pe Dunăre.

— Toți ne-am născut pe Dunăre… Ai douăzeci și trei de ani?

— Douăzeci și patru, peste o lună.

— Ai să te măriți?

Ea scutură din umeri, cu hotărâre.

— Nu.

— Dar vezi tu, lumea…

— Care lume? Cea care nu m-a judecat când avea motive? De ce să mă judece tocmai acuma?

— Totuși, o femeie, până la urmă, trebuie să…

— Unde scrie?

— Ana, cui semeni tu?

— Vântului! Și Dunării.

Costea o privi cu neîncredere. Vorbele ei păreau luate din cărți, nu erau din cele în folosința obișnuită a oamenilor. Și nici nu avea ce le răspunde; ridică din umeri.

— Bine, Ana… Nu vrei să vii la noi la masă? Maria s-ar bucura… Pe urmă te-aș aduce înapoi cu șalupa.

Mulțumi și nu se duse; își aminti când fusese la ei — soția lui Costea pregătea masa de seară și-o izgonise ca și când ar fi venit să-i ia mâncarea de la gură. Nu trecuseră decât cinci luni de atunci, și amintirea acelui timp i se părea pierdută în alte vremuri; era vară, dogoreau pământul și cerul; acum trecuse toamna, cu ploile, aștepta ninsoarea și înghețul Dunării, anotimpul când sufăr și plantele, și fiarele, și omul, dar ea simțea în întreaga-i ființă numai căldură.

Către sfârșitul lunii noiembrie, Dutchievici fu bolnav câteva zile și lipsi din șantier — gripă, bronșită, se spuse — o răceală simplă din cele care se vindecă ușor, cu aspirină. Dar când se întoarse, părea slăbit ca după o boală mai grea și mai lungă, avea obrajii supți, ochii umbriți, îl mistuia încă o suferință nemărturisită, ascunsă de el cu pudoare…

În lipsa lui, un inspector de la minister veni să ancheteze neînțelegerea dintre șantier și inginerul Staicu, din ce în ce mai acută în ultima vreme. Ancheta o cereau amândouă părțile, cu rapoarte repetate, în care semnalau ciocniri grave. Într-o zi, inginerul alunecă de pe schelă și își scrânti glezna; pretinse că un muncitor, înfuriat de controlul lui, îi făcuse vânt, iar ceilalți, văzându-l cum cade, în loc să-i sară în ajutor, se puseseră pe râs și pe glume; unii scăpaseră chiar câte o sudalmă.

Conducerea șantierului cercetase împrejurarea și se dovedise, cu mărturia tuturora, că nu fusese decât o întâmplare: inginerul era nervos, vocifera, amenințând că suspendă lucrul, ceea ce făcuse să se strângă în jur mai mulți oameni, și e drept că unii dintre aceștia, revoltați, scăpaseră cuvinte de ocară. Întorcându-se brusc spre ei, delegatul ministerului alunecase pe scândura murdară și căzuse de la doi metri înălțime, fără alte consecințe, decât că se făcuse cam ridicol în fața a zeci de oameni.

Raporturile între victima acestui accident și muncitori erau, neîndoios, necordiale; inginerul Staicu crease în șantier o atmosferă de teamă. El continua să caute greșeli chiar și acolo unde nu se vedea nici una; scotea nituri, respingea coaste, trimițându-le înapoi, să fie rectificate, și nu-și înceta această activitate păgubitoare decât după ce își nota în carnet un număr suficient de intervenții, ca și când ar fi avut de îndeplinit și el zilnic o normă.

După ce examină plângerile șantierului, inspectorul trimis în anchetă socoti că se făcea prea mult caz de exigențele controlului și că, față de instrucțiunile primite, inginerul Staicu avea încă o dată dreptate. Instrucțiunile, care nu erau secrete, prevedeau că delegatul tehnic avea chiar mai multe drepturi decât cele folosite până astăzi: la orice abatere de la norme, dacă nu se luau imediat măsuri de îndreptare, sau dacă șantierul nu recunoștea constatarea, el putea să oprească lucrul până la hotărârea ministerului. Asemenea drepturi date unui om aveau scopul să asigure o fabricație normală și să evite greșeli care mai târziu nu mai puteau fi remediate. Desigur că pentru asemenea cazuri erau prevăzute sancțiuni grele, vinovații ar fi dat socoteală, dar așa paguba nu se micșora și nici răspunderea ministerului, fiindcă el nu era numai beneficiarul comenzilor, ci și forul care dirija șantierul. Controlul nu putea fi deci pus pe baze sentimentale; dacă era prea exigent și crea nemulțumiri astăzi, cu atât mai bine: evita grijile de mâine!

Dar șantierul nu cerea un control mai puțin riguros, ci socotea necesar să fie înlocuit inginerul Staicu.

— De ce?

— Fiindcă a creat o stare de animozitate, fiindcă prezența lui nemulțumește muncitorii.

— Așa! Și ați dori să vină unul care să închidă ochii, să cocoloșească greșelile!

— Nu. Avem și noi ochi și nu-i ținem închiși; nu ne ascundem greșelile, fiindcă nu sântem așa de proști să ne furăm singuri căciula. Cei mai mulți din muncitorii noștri au o conștiință nouă; ei știu că muncind prost, nu înșală pe un armator oarecare, ci înșală poporul. Acestea nu sânt numai vorbe care se scriu în ziare…

— Tocmai conștiința nouă ar trebui să insufle muncitorilor mai multă disciplină. Asupra inginerului Staicu s-a comis aproape o agresiune.

— N-a fost o agresiune, ci un accident, fără însemnătate, și căruia, de altfel, îi poartă singur vina.

Fură chemați oameni, fură ascultați… „Cercetare inutilă — zicea inginerul Staicu — doar n-o să țină nimeni cu mine!“

— Îmi pare rău!… După atâtea luni de colaborare, ar trebui să țină cu dumneata tot șantierul!

Într-adevăr, nimeni nu confirmă afirmațiile inginerului; se pierdea vremea. Muncitorii își arătau ostilitatea față de reclamant, chiar în biroul direcțiunii. Era ora cinci după-amiază, curând înceta lucrul, și ei, în loc să-și vadă de treabă, așteptau, în picioare, la secretară, prea mulți ca să aibă loc pe scaune. Dispăruse mirosul de parfum al tovarășei Lenuța; mirosea a nădușeală rece și a cărbune.

Inspectorul, inginer Cătuneanu Iosif, avea peste cincizeci de ani, studiase la Charlottenburg, își cunoștea meseria, de aceea își păstrase postul în minister și i se dădeau însărcinări importante. Nu era unchiul lui Staicu, nu-i era nici rudă; îl avusese elev la Școala politehnică și păstra despre el păreri bune. Prânzise bine, la restaurantul Cocoașă, mistuia încet, după-amiaza obișnuia să se odihnească, și-acum, în loc să se bucure de plăcerea mâncării, trebuia să facă o complicată gimnastică a minții și-a inimii, să stabilească adevărul, dar să-și apere și pielea, să nu supere pe nimeni.

Așadar, dacă nu se putea dovedi agresiunea împotriva inginerului Staicu, era dovedit că un nituitor, un băiat tânăr, îl amenințase cu bătaia.

— Nu: i-a spus că dacă îi mai scoate un nit fără defect, îi pune mâna în gât!

— E totuna!

— Probabil. În orice caz, noi nu sântem de acord să se folosească asemenea amenințări, chiar dacă sânt provocate; muncitorului vinovat i s-au aplicat sancțiuni.

— Însă în aceeași zi, interveni inginerul Staicu, direcțiunea i-a dat două bilete la cinematograf!

— Biletele de cinematograf le dă sindicatul.

— Eu nu i-am dat, tovarășe! se apără indignat maistrul Golgota.

Donos, care ascultase de la locul obișnuit, de lângă geam, nu se mai putu stăpâni; împotriva firii lui așezate, se întoarse deodată, cu o mișcare bruscă, și ridică glasul:

— Nu-i admisibil! Muncim în ploaie și în frig, construim vase pe care șantierul, așa cum l-am moștenit, n-ar fi putut să le termine nici în zece ani, avem greutățile pe care le cunoașteți, ne amenință o mare primejdie, o privim în față cu tot curajul, se apropie iarna, nu știm cât are să fie de grea — și uite că ne pierdem timpul discutând despre niște bilete de cinematograf! Nu-i admisibil, nu-i cinstit, nu-i moral, nu-i… dracu mai știe cum nu e, dar nu e cum trebuie! Biletele i le-am dat eu, personal, erau ale mele și n-aveam chef să mă duc la cinematograf. De ce i le-am dat tocmai lui Gică Spirea? Poftim, întrebați-mă! Însă mi se pare că ați venit aici cu alt scop, nu să mă anchetați pe mine! Ei, drăcia dracului!

Reveni la geam, privi cerul, încercând parcă să se calmeze, dar în clipa următoare se întoarse iar și izbucni încă o dată, cu glasul mai ridicat:

— Acum poftim că se înnorează! Vine ninsoarea! Terminați o dată cu prostiile astea, că dacă nu…

Aici se opri, își trecu mâna pe frunte dând la o parte părul care-i căzuse în ochi și, după o scurtă tăcere, continuă, calm:

— Haide să trecem la fapte mai serioase!

Cu toată încordarea, lui Matei îi fu peste putință să nu zâmbească.

— Uite, așa se întâmplă! zise lămuritor către cei de față.

Apoi întoarse capul spre fereastră.

— Donos, am să-ți dau două bilete de cinematograf!

— Dacă ai, dă-mi, dar numai unul; chiar că am chef de puțină distracție!

Terminându-se de cercetat plângerea inginerului Staicu, cele două părți fură sfătuite să dea dovadă de înțelegere și să colaboreze mai departe.

— Ședință de conciliere, ca la procesele de divorț!

— Nu-i așa, tovarășe director! ripostă inspectorul. Vreau să înțelegeți că… În aceste momente când poporul nostru… (Țara, de la un capăt la altul… lupta muncitorilor… pentru ca să înflorească economia patriei…) Dar să procedăm calm. Dumneavoastră pretindeți că inginerul Staicu sabotează…

— Am spus că frânează!

— E totuna! Cuvintele sânt sinonime, și acuzația foarte gravă!

— Or fi fost sinonime odată! Dându-le același sens astăzi, înseamnă să le folosiți mecanic. Faceți exces de tehnicitate!

— Sânt tehnician!

— Atunci să ne ocupăm de chestiunile tehnice și să lăsăm gospodărirea cuvintelor pe seama altora!

— Dumneavoastră pretindeți, cum spuneam, că inginerul Staicu vă… frânează activitatea. În ce fel?

Acum izbucni Matei, înainte ca Donos, care spumega din nou, să se întoarcă:

— Dar am raportat de nenumărate ori și văd că aveți rapoartele noastre în față! Nu-mi închipui că un om poate ocupa postul dumneavoastră fără să aibă știință de carte!

Inspectorul Cătuneanu simți gust de murături în gură; se făcu roșu, întoarse capul la stânga și la dreapta, spre cei aflați de față, ca și cum ar fi vrut să le atragă atenția că sânt martori. Donos interveni, cu un ton destul de autoritar și de aspru:

— Nu așa, Matei! Cu tonul ăsta nu putem ajunge departe!

„A fost o insultă!“ se gândi inspectorul. Ar fi preferat să creadă că i se păruse… Oricum, făcea mai bine să tacă; prânzul era compromis definitiv, și-l costase de trei ori misia; se gătea excelent la Cocoașă, însă avea prețuri mari, speculantul!

— Să spună tovarășul maistru Golgota, care este de față, și ca șef al calei cunoaște foarte bine situația, în ce fel mă comport eu! Cum îmi îndeplinesc misiunea? propuse inginerul Staicu.

— Vorbește, tovarășe!

Maistrul Golgota pocni din măsele luându-și o înfățișare importantă și gravă.

— Tovarăși, eu îmi fac datoria față de partid și de patrie, republica noastră tânără, care ne este dragă…

— Răspunde la întrebare!

Vorbise Donos, fără să se întoarcă.

— Eu, tovarăși, iubesc șantierul și doresc din toată inima să înflorească. Sânt mândru să-mi spun părerea în fața dumneavoastră. Dar, înainte de toate, tovarăși, noi nu trebuie să avem grija noastră, ci a muncitorilor…

— Foarte bine! în legătură cu grija pentru muncitori, ce părere ai dumneata despre activitatea tovarășului inginer Staicu?

— Tovarășul inginer Staicu e prezent în șantier de la ora șapte dimineața până seara la șase…

— Și noi venim la nouă? Sau plecăm la trei după masă?

— Nu, tovarășe Donos, toți muncim, cu abnegație!

— Haide, spune, cum se poartă tovarășul inginer Staicu? Nu ți s-a părut niciodată că șicanează?

— Nu pot să fac această afirmație!

— Dar muncitorii sânt mulțumiți? Care-i părerea dumitale, ca președinte al sindicatului?

— Tovarăși, muncitorii se poate să fie nemulțumiți câteodată; nici copilului nu-i place sarea amară, dar tăticu și mămica i-o dau cu sila dacă trebuie; așa e viața, tovarăși!

Donos pufni, cu nasul în fereastră:

— Bravo! Îl scoseși pe tovarășul inginer Staicu tăticul șantierului. Poate că dumneata ești mămica!

Maistrul Golgota se umflă și se făcu roșu la față.

— Tovarășe Donos, eu sânt toată ziua cu muncitorii, îi știu cum lucrează, mă duc și la ei acasă; dumneata să nu faci glume, că dacă-i așa, mă adresez organizației de partid și n-o să-ți placă, oricât ai fi dumneata de secretar și de… Eu apăr pe muncitori, tovarăși! Nu vă puneți cu muncitorii, fiindcă al lor e șantierul, nu al dumneavoastră.

— În concluzie, care-i părerea dumitale? întrebă inspectorul Cătuneanu. Îndeplinindu-și sarcinile date de minister, tovarășul inginer Staicu a cauzat vreun neajuns șantierului?

— Nu! Fără dumnealui, lucrul putea să se dea peste cap; așa e omul, greșește, și la recepție ar fi fost cam albastru!

— Cum ar fi fost? întrebă Donos, de la fereastră.

— Ar fi fost rău, las că știi și dumneata vorba, nu te preface! Tovarășul inginer Staicu ne ajută; e bine ca muncitorul să știe de frică!

— Bravo, tovarășe Golgota! zise Matei, calm. Ai curaj să spui la fel și la adunarea sindicatului?

— Tovarășe director, muncitorii mă cunosc, i-am apărat în timpul lui Năsturaș, îl știu pe fiecare ce poate, mă duc și la ei acasă…

— Dumneata pe cine aperi: șantierul, sau pe inginerul Staicu?

— Apăr dreptatea și adevărul. Sânt cu muncitorii, tovarășe!

Trecuse ora șase; muncitorii umpleau curtea șantierului, îndreptându-se către poartă. Matei deschise ușa și se adresă secretarei:

— Vezi unde este inginerul Marchidan, și dacă a terminat, să vină încoace!

Marchidan sosi repede, gâfâind, cu privirile speriate. Parcă slăbise, trăsăturile lui căpătaseră mai multă expresie, chiar și ochii, decolorați, păreau că se dilataseră, își măriseră câmpul vizual și cercetau lumea cu mai multă mobilitate. Cine l-ar fi studiat mai bine și ar fi avut puterea să-i pătrundă tainele, și-ar fi dat seama că privirea lui semăna cu a animalului prins în capcană, gata să-și roadă piciorul ca să scape.

— Cum a mers după masă? îl întrebă Matei, arătându-i un scaun, ca să șadă.

Inginerul rămase în picioare, ținând într-o mână servieta umflată, cum țin țăranii desaga, speriați de zgomotul și mișcarea orașului.

— Lăsați, tovarășe director… A mers bine, numai c-am avut o încurcătură cu niște table prost numerotate.

— Iarăși?

Se mai pierduse timp odată și se crease o stare de panică, o derută aproape generală, la cazangerie, la trasaj, la biroul tehnic, când se constatase că o serie de zece table, pregătite pentru montare, nu se asamblau, nu se potriveau nici găurile, nici forma — greșeală grosolană și inexplicabilă.

În ziua aceea, maistrul Golgota încercase o mare satisfacție. El fusese de la început potrivnic ideii de a se pregăti tablele în serie pentru toate vasele.

— Iată ce-nseamnă graba! Unde nu-i cap, vai de picioare! Ce vă mai uitați la ele? Credeți că le puteți hipnotiza, să se potrivească? Să vedem acum, cine plătește? Ehei, nu se construiesc așa vapoarele! Ar mai trebui întrebați și alții!…

Până și inginerul Marchidan, care știa rostul fiecărei table, își pierduse capul; alerga, de la trasaj la cazangerie, căuta șabloanele, în panică, să descopere ce se întâmplase, a cui era vina, cine trebuia să plătească pierderea și să primească pedeapsa. Pagubă de sute de mii de lei, dacă la costul materialului adăugai prelucrarea, regia șantierului și întârzierea.

— Să vină direcția să vadă! striga maistrul Golgota, agitându-și nuielușa. Hai, macaraua, ridicați-le de-aici, ce mai așteptați, să crească?

Dacă Marchidan nu și-ar fi pierdut firea, ar fi trebuit să-și dea seama că o eroare atât de gravă nu-i posibilă, oricât de neatent s-ar fi scos șablonul, oricare ar fi fost nepriceperea și graba. În timp ce el își făcea cercetările, în prada unei spaime care se transmitea și celorlalți, ca o molimă, luându-le judecata, inginerul Dutchievici venise pe cală, examinase tablele cu o singură privire, calmă, și avusese concluzia dintr-o dată:

— Nu aici e greșeala; nu-i cu putință să se greșească. S-au numerotat greșit sau șablonul, sau tablele.

Într-un sfert de oră, eroarea, neînsemnată, dar cu urmări care păruseră așa de grave, încât derutaseră toată cala, era descoperită; o cifră de pe șablon citită de-a-ndoaselea, 89 în loc de 68 și trecută cu vopsea albă pe toate tablele, nu numai cele care se montau acum, ci și următoarele zece, pentru șlepurile programate la anul.

Bineînțeles, fusese chemat și inginerul Staicu și, cu toată lipsa de consecințe a faptului, raportase la minister că lucrul în serie, într-un șantier improvizat, cu ateliere incomplete, fără destui specialiști, cu muncitori neexperimentați, poate să provoace încurcături mari și pagube incalculabile.

Afirmația lui Marchidan, acum, îl făcu să zâmbească, aruncând în jur priviri încărcate de mulțumire, ca un prooroc căruia, după ce a vorbit în pustiu, i se recunoaște dreptatea. Maistrul Golgota pocni din măsele și scoase din gât o serie de sunete, nearticulate, dar pline de satisfacție.

— Tovarășe inginer, dumneata conduci fabricația?

Marchidan se uită speriat la inspector, pe urmă își plimbă ochii în fugă asupra celorlalți.

— Care sânt raporturile dumitale cu delegatul tehnic al ministerului, inginerul Staicu?

— Bune!

— Bune?! exclamă Matei, cu stupefacție.

Marchidan era cel ce se plânsese mai des de intervențiile lui Staicu, nesăbuite și nejustificate, care întârziau fabricația și creau muncitorilor o stare de teamă, de enervare, de neîncredere. El atrăsese atenția că urmările acestei stări de lucruri puteau să fie și mai neplăcute în viitor, chiar grave.

Matei îl privi în ochi și continuă, neștiind ce să mai creadă:

— Nu te-ai plâns dumneata că felul în care se face controlul e abuziv și întârzie fabricația?

Fruntea lui Marchidan se umplu de nădușeală, în timp ce ochii i se roteau de la unul la altul. Auzi în spate pocnetul de măsele al maistrului Golgota; instinctiv făcu o mișcare, curbându-și puțin spinarea, ca și când ar fi așteptat să primească o lovitură în ceafă.

— Haide, tovarășe Marchidan, vorbește!

— Tovarășe director… e drept, am avut neînțelegeri câteodată, dar fără asta… Când lucrezi împreună se ivește câte o situație… Chiar și cu dumneavoastră…

— Nu-i adevărat! Cu mine n-ai avut niciodată încurcături. Mi-ai spus întotdeauna: se poate! Chiar când nu se putea, din păcate!

Sudoarea de pe fruntea lui Marchidan, la început ca o pânză aburitoare de apă, se concentra în broboane mari, rare, care creșteau și, în chip ciudat, nu alunecau la vale, îi punctau pielea cu niște buboaie cu puroi alb, încă nu destul de coapte să spargă.

— Ai de făcut vreo plângere împotriva inginerului Staicu? întrebă inspectorul Cătuneanu.

— Tovarășul inginer Staicu?… Să vedeți…

— Răspunde; trebuie să plec cu trenul de șapte și jumătate. Inginerul Staicu împiedică lucrul pe șantier?

— Nu… Dânsul își face datoria, noi ne-o facem pe a noastră. Lucrul merge, tovarășe!…

Când inspectorul plecă la gară, cu automobilul șantierului, în mare grabă, să nu scape trenul, afară începuse să ningă, ninsoare bogată, dar moale — lapoviță.

— Uite cu ce ne-am pierdut timpul toată după-masa! zise Donos.

Rămăsese numai cu Matei, care păstra un zâmbet și plictisit, și amuzat; deși ancheta îl contrariase și nu aștepta o hotărâre satisfăcătoare din partea Direcției generale, situația nu îl supăra prea mult — încă o piedică pe lângă altele, prevăzute în bloc, cu un coeficient general de frânare; îl supăra îndeosebi reaua credință, mai greu de lecuit, neputând fi dovedită, neavând explicație, neînțelegându-i cauza: prostie, lipsă de caracter sau mașinație?

— Donos, cred că Golgota a luat-o razna!

— Da.. Îi știam defectele, încăpățânare, trufie, invidie, dar fiindcă avea și multe calități, nădăjduiam să se lecuiască; oamenii pot să crească și când sânt bătrâni. Astă-seară mi s-a părut de-a dreptul dușmănos. O să trebuiască să ridic cazul în ședința de partid…

— Nu mi-a fost niciodată simpatic, reluă Matei.

— Nici mie; în schimb o bună parte din muncitori țin la el; ei l-au ales în comitet. Mi-am spus că nu trebuie să țin seama de sentimentele mele și am căutat să mă apropii de el. Astăzi nu știu ce să mai cred…

Matei lovi cu pumnul în birou.

— Ce al dracului te poți înșela câteodată! zise, cu ciudă. Mă gândesc la Marchidan, cum l-am luat în brațe… L-ai auzit? Mare pramatie!

Donos se întoarse.

— Purtarea lui mi s-a părut foarte ciudată!

— Dă-l naibii! E un caracter păcătos, dar își face treaba.

— Nu!… N-ai observat ochii lui, fața, gesturile? N-a scos un cuvânt fără să întoarcă ochii la Golgota; e ceva la mijloc, trebuie să vedem…

— Bine, Donos, dar om mai vorbi și mâine dimineață; mi-ajunge pe ziua de azi! Ia de colea!

— Ce-i aici?

— Biletele de cinematograf. Grăbește-te că începe la opt și jumătate.

— Crezusem că glumești. Dacă știam, îți spuneam mai dinainte să le dai altcuiva. N-am chef să mă duc la cinematograf; mă otrăvește ninsoarea asta.

Ieșiră împreună și merseră prin lapoviță.

— Când ai fost tu ultima dată la Marchidan? întrebă Donos, înainte de a se despărți, la poartă.

— Nu mai țin minte; înainte mă duceam, îmi plăcea să-mi cânte la vioară; pe urmă mi s-a făcut lehamite.

— Dar ții minte cam ce avea în casă?

— N-am intrat decât în biroul lui.

— Atunci ai băgat de seamă că avea un covor mare, roșu? Probabil persan, nu mă pricep la covoare.

— Da, era imposibil să nu-l vezi, un covor Buchara; chiar m-a surprins, fiindcă altfel odaia mi s-a părut destul de sărăcăcioasă.

— Avea și un policandru mare de cristal.

— Ai dreptate, îmi amintesc că l-am și admirat; mi-a spus că le are cadou de nuntă, de la nașă-su.

Donos era în capul gol; își scutură din păr zăpada înmuiată.

— Nașă-su? Panait Lalachi!… Știi că în povestea cu cheresteaua de la Uică a scăpat basma curată?… L-au arestat, dar a trebuit să-i dea drumul după câteva zile; avea factură în toată regula, și, zice, nu era datoria lui să decopere că-i măsluită… Zilele astea și-a lansat barcazul. Acum umblă pe la București, să-și facă formele ca să plece în Grecia.

— Ducă-se! O să i se acrească de țâri cu mărar!…

— Ascultă, zise Donos deodată, n-ai vrea să trecem puțin pe la Marchidan?

— Când?

— Acum; n-am pierde decât o jumătate de ceas. E ceva foarte ciudat; te-am întrebat de când n-ai mai fost la el. Eu am fost sâmbătă seara… Nu mai avea covorul și lampa; poate lipsesc și altele, dar n-oi fi observat.

— Și ce ți se pare ciudat? Le-a vândut sau le-a pus în gaj. De mult am impresia că e în lipsă de bani. Nu vezi ce cârpit umblă? O fi având datorii… De jucat cărți, nu joacă, de băut, nu bea…

— Nu! stărui Donos. Agitația lui din ultima vreme, purtarea lui de azi… Nu-i ceva normal!

— E obosit; de muncit, muncește, nu poți să negi; nici nu știu când mai are timp să mănânce și să se odihnească. O să vorbim mâine, să vedem ce-i de făcut; acum lasă-l în pace. Tot nu vrei să te duci la cinematograf?

— Nu; mai am ceva de lucru acasă!

— Bine! Să nu te văd într-o zi neurastenic!

— Nu te teme; sânt făcut din material tare!

Cu aceste cuvinte se despărțiră — și a doua zi Donos regretă că nu stăruise mai mult în intenția sa…

Ningea, tot lapoviță, mai rea decât ploaia; oamenii soseau încruntați — știau ce-i așteaptă.

Marchidan, care de obicei venea cu mult înainte de ora șapte, nu era prezent; nu apăru nici la opt, nici la nouă. Lipsa lui se simți numaidecât, mulți își amintiră că mai dispăruse așa, o dată. La nouă și jumătate, șoferul se duse să-l caute acasă. Poarta era încuiată, la ferestre transperantele trase. Ciocăni, smuci clanța — nu răspunse nimeni. O vecină scoase capul pe ușa bucătăriei.

— Dânsul e la servici; pleacă de cu noapte; dar dumneaei trebuie să fie în casă.

Șoferul strigă, zgâlțâind poarta:

— Tovarășe Iani! Cucoană! Hei, sculați-vă odată!

Se deschideau geamuri peste drum, la casele vecine. Gălăgia stârnea mirare pe strada liniștită și neumblată.

— Du-te și ciocăne la geam, maică!

Cu toată ninsoarea, se strângea lume, gospodine care veneau de la pâine, sau de la piață. Șoferul sări poarta; pe trotuarul din jurul casei prinsese puțină zăpadă; nu se vedeau urme de pași, nu ieșise nimeni până la ora aceasta. Ciocăni la ușa din față, la cea din spate, la geamuri; zadarnic.

Vecinii cunoșteau obiceiurile casei:

— Nu se poate să doarmă așa de târziu!

O bătrână începu să se văicărească:

— Aoleu, s-or fi otrăvit! Sparge geamul, nu mai ciocăni degeaba!

— Nu pot, mătușă, n-am voie. Vrei să dau de dracu?

— Chemați poliția!

— Doctorul!

— Vezi dacă nu miroase a mangal la ușă!

Nu mirosea a mangal… Peste un ceas, veniră un comisar, cu autorizația Parchetului, un sergent de stradă și un lăcătuș, care deschise ușa cu șperaclul.

Pe măsuța din antreu găsiră trei scrisori în plicuri, iar deasupra lor, un ineluș-subțire de aur, cu piatra plesnită, bijuterie meschină și dezolantă. Prima scrisoare nu cuprindea decât trei rânduri, scrise însă cu răbdare, migălos, caligrafic:

„Mamă, iartă-mă, nu se putea altfel. Îți las inelul pe care mi l-ai dat la nuntă. Fiți fericiți: noi vom fi sigur pe lumea cealaltă.

Cornelia“

A doua, scrisă de Marchidan, era adresată procurorului și poliției:

„Nu faceți cercetări; am luat hotărârea de comun acord cu soția mea. Motivele sânt personale — nu le cunoaște nimeni și nu e nevoie să le aflați“

Pe ultimul plic era scris: „Șantierul Naval Victoria“, fără să fie adăugat numele cuiva. Înăuntru se afla ciorna raportului de activitate pe săptămâna în curs, pe care Marchidan îl înainta regulat serviciului tehnic, lunea următoare, dimineața. Pe o altă hârtie, prinsă de prima, scrupulos, cu o agrafă, erau lămuriri cu privire la locul unde puteau fi găsite feluritele dosare, devize, planuri — și rugămintea ca ultimul salariu, dacă șantierul găsea că e drept să-l plătească, să fie trimis doamnei Aneta Sighișoreanu, la Timișoara, strada… Era mama soției sale, aceeași căreia îi era adresată prima scrisoare…

Spre prânz, sergentul de stradă care avea în grijă sectorul portului veni la chestură cu un om, grădinar în baltă.

— Uite ce-a găsit ăsta, domnule comisar!

Acostând cu barca la vale de docuri, lângă gardul depozitului de petrol și carburanți, grădinarul descoperise, pe jumătate acoperite de zăpada moale, o scurtă veche, bărbătească, un pantof ortopedic și-o eșarfă galbenă.

Nu rămânea nici o îndoială: era scurta de dimie a lui Marchidan, cunoscută de toată lumea, purtată probabil de două sau chiar trei generații. Pantoful medicinal nu putea fi decât al soției lui. Chiar și eșarfa fu recunoscută; și-o aminteau vecinele de pe stradă.

Un procuror, însoțit de poliție, se duse pe malul Dunării mai mult pentru a îndeplini o formalitate; altfel cazul era clar.

În pământul înmuiat de lapoviță se vedeau urme de pași, amestecate; era loc de trecere în baltă. Dar fu descoperită urma șchioapei, ducând până la apă, un picior gol, altul încălțat…

După-masă se mai descoperi un detaliu al dramei: sinucigașii nu se aruncaseră de pe mal. O barcă dispăruse fără furcheți și fără rame. Stăpânul ei, ținut în casă de ninsoare, nu descoperi lipsa decât după ce se terminase ancheta. Procurorul și poliția veniră iarăși, șalupa căpităniei fu trimisă în cercetare, de-a lungul malurilor. Barca fu găsită câteva sute de metri mai

departe, în niște sălcii aplecate pe apă. Pe fundul ei se mai descoperi portofelul lui Marchidan, vechi, jupuit, fără bani și fără acte…

Faptele erau neîndoioase — procurorul constată decesul, oficial.

La ora cinci, trei muncitori de pe cală veniră în delegație la birou.

— Tovarășe Matei, îl căutăm pe tovarășul Donos, dar e plecat, d-aia am venit la dumneata… Oamenii zic că ar fi bine să ținem un miting de doliu mâine; nu am pierde timp — numai un minut sau două.

— Duceți-vă și vorbiți cu tovarășul Golgota; nu hotărăște direcția.

— L-am căutat, dar nu e nici el.

— Cum nu e?

— A plecat de azi-dimineață, de pe la zece și jumătate, și n-a venit până acuma. A lăsat vorbă că se duce la cercetări.

— A, da, se poate. O să vorbesc cu el mâine dimineață.

Maistrul Golgota era beat la ora aceasta. Vestea morții lui Marchidan, răspândită în șantier îndată ce se găsiră scrisorile, îl făcu să se clatine… Ieși pe poartă și porni în neștire, cu ochii tulburi, cu sufletul fleșcăit ca zăpada în care călca anapoda cu cizmele grele…

Intră în cârciuma de la tramvai — bea rar și numai în tovărășie. Bău, singur, la o masă murdară, rachiu verde, și galben, „Adio mamă!“, până nu-și mai simți inima în piept și cizmele în picioare.

Ajunse acasă fără să știe pe unde făcuse drumul, pășind ușor, mersul ciudat al bețivilor care își pierd parcă o parte din greutatea trupului, ca și când alcoolul nu l-ar avea înăuntru, ci i-ar învălui pe dinafară.

Nu i se simți venirea decât atunci când se prăbuși peste ușa de la intrare și alunecă, deschizând și ușa a doua, din continuarea mișcării. Șapca îi zbură din cap și se duse până la picioarele canapelei; el rămase întins, cu jumătate de trup în antreu, cu jumătatea cealaltă în odaie…

Antoaneta și Georg Staicu ședeau pe canapea, destul de cuminți din întâmplare, decât că el îi ținea mijlocul cu mâna și așa rămase, surpriza oprindu-l de la orice mișcare.

De jos, de pe dușumele, maistrul Golgota se uită la ei, dar parcă privirile lui se duceau mai departe, străpungeau peretele și se pierdeau aiurea, peste Dunăre.

— ‘oroc, făt’ meu! zise, nevădind nici mirare, nici nemulțumire, ‘oroc, mă prostule! Culcă-te cu ea, are țâțele mari, să ajungă la toată lumea!…

Râse, sinistru — până ce începu să dea afară din el, pătând covorul cu vărsătură.

În aceeași seară, după șase, Dutchievici, care fusese bolnav și ar fi trebuit să mai stea măcar două-trei zile în casă, mai ales pe vremea aceasta, umedă și rece, veni la șantier cu o trăsură și merse, șovăitor, la direcțiune. Matei ezitase mult până să-i trimită vorbă că dorește să-l viziteze acasă grabnic; ar fi vrut să-l lase liniștit, dar trebuia să-i ceară sfatul, să ia o hotărâre chiar astă-seară.

În locul altui răspuns, într-o jumătate de oră, inginerul-șef fu la birou, ceea ce dovedea cât de mult îl îngrijora situația.

Înfățișarea lui îl surprinse pe Matei, cearcănele, paloarea obrazului.

— Nu trebuia să veniți; v-am spus că viu eu la dumneavoastră.

Inginerul Dutchievici își scoase paltonul și se așeză în fotoliu.

— Casa mea e prea rece ca să pot primi oaspeți!

Matei puse pe măsuță sticla de coniac; lumina ei galbenă părea a unei lămpi de veghe care trimitea în jur iradiații calde.

— Nu aveți foc? întrebă el, cu naivitate.

— A, nu! E un alt fel de răceală… Dar să trecem la fapte.

— Prima faptă, după mine, ar fi coniacul! La gripă chiar se recomandă.

Dutchievici zâmbi șters; avea altă suferință, nu gripă, boală de circumstanță, care trebuia să ascundă oamenilor una mai gravă.

— Se recomandă și în alte împrejurări: l-am experimentat uneori în viață, dar mi-e interzis de data aceasta! Așadar, Marchidan…

— Pe cine punem în locul lui? Cineva ca să poată face față imediat. Altfel…

— Îmi pare rău că nu mi-ați ascultat sfatul! zise Dutchievici, gânditor, privind pe fereastră.

— Ce sfat?

— V-am spus odată că ar fi bine să nu contați pe Marchidan.

— Nu chiar așa; că ar trebui să-i dau un ajutor.

— Un înlocuitor!

Aceste cuvinte fură rostite într-un fel care pe Matei îl făcu să ridice capul.

— Ați știut ceva?

Dutchievici nu răspunse numaidecât, dar nici nu tresări la o întrebare atât de neașteptată; după câteva clipe ridică din umeri și zâmbi, parcă ironic, decât că pe chipul lui, slăbit, zâmbetul apărea prea incert ca să poată fi interpretat fără greșeală.

— Cum poți să știi că un om are să se sinucidă?

Și totuși rămânea ceva ascuns în spatele acestui răspuns logic și clar. Matei simțea un gând nemărturisit, dar nu stărui — nu era timp, așteptau întrebări mai grave; cum să se asigure imediat conducerea fabricației?

— Socotesc părerea dumneavoastră ca definitivă și nediscutabilă; nimeni altcineva nu e mai indicat să hotărască, dar trebuie să vă spuneți cuvântul imediat. Cine va lua locul lui Marchidan?

Inginerul-șef își stăpâni o crispare a obrazului și după aceea răspunse, limpede, hotărât și calm:

— Eu!

Și chipul lui, devenit foarte palid, rămase imobil, parcă nepăsător, parcă înghețat.

Matei îl privi și nu înțelese, sau nu-i veni să creadă.

— Vorbesc de cineva care să fie pe cală! zise după o ezitare.

— Da.

— Aproape tot timpul! Știți situația!

— O știu; fac de mult meseria asta.

— Dar la iarnă o să fie ger, o să viscolească.

— Sânt trei luni de zile; în orice caz, între timp am să pregătesc pe altcineva, bunăoară pe inginerul Mărăcine.

— Am impresia că încă nu sânteți restabilit cu totul.

— Organismul nostru are resurse nebănuite, răspunse inginerul; nu vă îngrijiți de mine. După aceea… (Se uită melancolic la sticla de coniac — obrazul îi prinse puțină culoare.) După aceea am să ies la pensie. (Zâmbi.) Sper ca retragerea să fie onorabilă… Am doar o rugăminte: să mi se facă un adăpost, un mic birou, o gheretă, undeva, la un loc potrivit, în marginea calei.

— Se va face chiar mâine. Dacă vreți, indicați-ne locul unde s-o punem.

— Da! Să fie și o sobiță, pentru zile mai grele; n-o să fac mare risipă de lemne… Și acum, mă duc; vreau să stau puțin de vorbă cu colaboratorii, dacă n-or fi plecat…

— Nu, e aici tot serviciul tehnic; i-am rugat să rămână.

Dutchievici se ridică, mult mai sigur pe el decât la venire.
— Vă simțiți destul de bine?
— Da; probabil prezența sticlei de coniac… (Se uită pe geam, în curtea albită de ninsoarea subțire.) Sau peisajul…
Curând după el veni Donos, ud, cu fulgi de zăpadă pe umeri.
— Ai hotărât să se țină mâine un miting de doliu?
— Nu puteam să hotărăsc eu!
— Atunci n-am înțeles bine, zise Donos, scuturându-și zăpada de pe umeri.
— De ce nu te-ai scuturat afară?
— Iartă-mă, tovarășe director! Am scăpat din vedere.
— Nu fi ironic! Cât despre miting, asta este dorința muncitorilor.
— Mitingurile de doliu se fac în ziua înmormântării. Nici n-a murit bine… În orice caz, actul de deces s-a semnat abia adineaori.
— Vii de la Parchet?
— Da.
— E ceva nou?
— Nimic, decât că s-a mai găsit portmoneul lui Marchidan gol, nici un ban, nici un act… Ciudată istorie!
— De ce-i ciudată?
— Fiindcă nu înțeleg la ce i-ar folosi actele pe lumea cealaltă!
Matei ridică din umeri.
— Ai fost la Dutchievici? întrebă Donos.
— Nu, a venit el aici.
— Zdravăn?
— Pe jumătate; dar mâine cred c-o să fie întreg.
— Ce-ați hotărât?
— O să meargă pe cală.
— El?
— Da. Orice s-ar spune, e un om!
— E un om… Încuviință Donos, cam gânditor. Ce vârstă are?
— Cincizeci și șapte, sau cincizeci și opt de ani.
— Păcat!
— De ce păcat?
— Așa… mă gândesc. Dar lasă, am să-ți spun altădată. Mâine dimineață îmi dai voie să lipsesc?

— Dacă ai treabă, bineînțeles.
— Și să-l iau pe Firicel cu mine?
— Desigur. Ce vrei să faci?
— O să-ți spun mai târziu.
— Totdeauna spui „mai târziu“. Ăsta-i un tic.
— Mulți oameni au câte un tic. Grav e să spui prea târziu!… M-am dus!
Când Donos ajunse la ușă, Matei îl opri:
— Tu crezi că… În cazul lui Marchidan… a fost premeditat?
— Ce întrebare!
— Nu! Vreau să spun: crezi că era o idee mai veche, sau a fost un moment de rătăcire?
— Sigur că se gândea de mult, dacă a avut timp să-și vândă lucrurile din casă!
— La ce i-ar fi trebuit banii? Să-i ia cu el?
— Nu știu deocamdată.
— Și cauza? S-a stabilit ceva la cercetări?
— Nu; din spusele vecinilor nu se poate găsi nici o explicație… La șantier situația lui era curată… (Aici Donos făcu o pauză, apoi adăugă, ca pentru sine:) Cel puțin în aparență.
— Ce vrei să spui? Ai vreo bănuială?
— Poate.
— Ce anume?
— Lasă că-ți spun altădată!
Cu toate că n-avea dispoziția potrivită, Matei râse — râdea de ticul lui Donos, sau mai degrabă vorba acestuia doar declanșase o descărcare nervoasă.
— Nu se râde cu mortul în casă!
Cu aceste cuvinte, Donos apăsă clanța… Termometrul de la intrare arăta minus două grade; zăpada terciuită începea să se întărească.
Matei auzi pașii pe sub fereastră. Și deodată, îl străbătu gândul că mortul nu era Marchidan. Donos voise să spună altceva… Dar ce putea fi acest mort din casă? O încurcătură, o primejdie? Atunci de ce nu vorbea pe față?
O ciocănitură în ușă îl făcu să tresară; era ora opt, toată lumea din birouri plecase.
— Intră!… Dumneata erai, tovarășe Conțu? Unde-ai fost până acum?
— Alături.

— Nu te-am simțit!

— Așteptam să terminați cu ceilalți. Aveți puțin timp? Aș vrea să vă spun ceva.

Ilie Conțu rămăsese în ușă, cu fruntea aplecată și parcă mai boltită, poziția copilului care se pregătește să atace, sau să se apere.

— Haide, vino și șezi; mi-am terminat treaba!

— Nu-i o chestiune de serviciu, bâigui administratorul.

Era nerăbdător să vorbească, altfel n-ar fi așteptat până la ora aceasta, dar parcă ar fi fost mai bucuros să fie amânat încă o dată.

— O chestiune personală… De familie.

Se uită pe sub sprâncene; poate pentru chestiuni personale directorul nu avea timp acum.

— Spune!

Matei îi ieși înainte, îl luă de braț, prietenos, și-l așeză în fotoliu. El se așeză pe scaun, de partea cealaltă a biroului.

— E ceva foarte… E foarte greu de spus.

— Fă-ți curaj și dă-i drumul!

— Vreau să vă cer un sfat… Adică, să vă cer părerea…

— Cu dragă inimă!

Ilie Conțu răsuflă adânc, apoi ridică ochii din dușumele; nu mergea așa, n-avea rost să-și ascundă privirea.

— Aș vrea… să mă însor; d-aia am venit la dumneavoastră.

Matei îl privi fără să înțeleagă.

— Dar ești însurat!

— Vreau să mă despart de nevastă.

Urmă o tăcere; acum își lăsă Matei ochii în jos, ca și cum n-ar fi avut puterea să suporte această mărturisire. Erau aproape o mie de oameni în șantier, îi vedea venind dimineața, la șapte, plecând seara, acasă, pe mulți din ei îi cunoștea pe nume, îi văzuse muncind, glumind în orele de repaus, sau stând ursuzi deoparte, fiecare altă fire — și nu-și dăduse seama că, așa strânși laolaltă cum se arătau înăuntrul șantierului, mergând în aceeași direcție, cu aceeași țintă în gând, rămâneau totuși o mie de suflete, o mie de lumi, în care înțelegerea lui nu pătrunsese. Știa câte nituri se bat într-o zi, câte coaste se îndoaie, câte table se pregătesc și se montează — știa că la 15 februarie zece șlepuri trebuiau să fie gata de lansare, dar nu știuse că Marchidan are să se arunce în Dunăre, iar Ilie Conțu să-și lase nevasta. Și

celelalte o mie de suflete, o mie de creiere, nutreau gânduri si simțăminte, aveau clipe de zbucium, de descurajare, sau de fericire. Viața unui om e mai complexă decât cea mai desăvârșită mașină — și n-o știi, și când asupra ei se deschide o fereastră, putând fi văzută în parte și trecător, din afară, te cuprinde mirarea, nedumerirea, confuzia… Și rușinea.

Ochii i se opriră pe o hârtie aflată deasupra, o adresă din partea ministerului. Deschisese plicul la prânz și de-atunci hârtia rămăsese la vedere, dar în vârtejurile acestei zile uitase de ea; nu-i spusese nici măcar lui Dutchievici, care fusese aici astă-seară și pe care îl privea primul:

„La cererea dumneavoastră, dată fiind dezvoltarea șantierului, se aprobă numirea tovarășului inginer Adrian Dutchievici în postul de director tehnic, și a tovarășului Conțu Ilie în postul de director adjunct…“

Ridică ochii, se uită la el — nu știa ce să-i spună. Omul acesta nu-l dezamăgise cu nimic, dimpotrivă, depășise așteptările. Administrația șantierului era în întregime în mâinile lui, știa rostul fiecărei surcele care prisosea tâmplarilor, al gropurilor adunate sub poansoneze, al șpanului căzut de la strung, al ierbii de pe peluză, al varului și cimentului de la binale, al creioanelor, hârtiei, cernelei, panglicilor de la mașinile de scris, al găurilor din acoperișul atelierelor vechi, al salopetelor și cizmelor de cauciuc — griji mărunte, de gospodar chivernisit, pe lângă grijile mari, supravegherea sutelor de mii de lei câte se cheltuiau în cursul unei săptămâni. Stătea în birou, pe scaun tapisat cu pluș, pielea mâinilor i se subțiase, nu mai avea bătături, se îngrășase încă puțin, obrazul i se făcuse mai trandafiriu, se îmbrăca îngrijit, chiar cochet, uneori își punea batistă albă în buzunarul de la piept și folosea apă de Colonia (numai așa, pe obraz, când te bărbierești). Dar hârtiile lui Mititelu, cu cifre pe coloane lungi, și toată biblioteca de registre scrise sucit nu mai erau un mister pentru el — adresele, rapoartele, referatele, maldărele de acte strânse în cartoteci nu-l mai speriau ca la început. Nu avea o deșteptăciune care să sară în ochi, nu se exprima foarte explicit, nu se pricepea să spună vorbe de duh; când îl încolțea un guraliv se înroșea, pufnea în sine și răspundea, ursuz: „Bun, bun!“. Dar știa, încă din clipa aceea, ce trebuie să facă, și dacă nu i-ar fi fost lipsă darul de a găsi la iuțeală vorba cea mai potrivită, ar fi putut să dea chiar și alt răspuns decât un simplu mormăit. Era adică omul care avea inteligență în acțiune și nu în cuvânt. Harnic pe deasupra, robust — și cu un bun simț care nu se zdruncinase decât ușor, în primele zile după numirea

lui, când ameţise puţin, cum te ameţeşte fumul de ţigară tras în piept fără să fii deprins.

Iar acum, Matei, care credea că ştie tot ce e nevoie despre acest colaborator harnic, isteţ, devotat şi cinstit, ca despre o maşină ascultătoare, bine pusă la punct, descoperea dintr-o dată în el un resort necunoscut.

— Tovarăşe Conţu, zise, şovăind, nu ştiu despre ce-i vorba; sânt surprins. Am crezut că ai un cămin fericit.

— Aşa e! Fericit!

— Soţia dumitale…

— E pâinea lui Dumnezeu…

Ilie Conţu se fâstâci; vorba, deprindere veche, îi ieşise din gură fără voia lui.

— Ai şi doi copii! Aud că-s destul de cuminţi.

— Îngeri!…

Rămase cu gura căscată; nu găsea alt cuvânt, şi pe acesta îl socotea interzis.

— Eşti însurat de mult?

— De doisprezece ani.

— Aţi trăit bine?

— Ca în sânul lui… al ăluia, cum îi spune. Bine, tovarăşe director! Raiul pe pământ. Nu că ar fi rai, dar…

— Şi-acum v-aţi certat?

— Ferească Dumnezeu!…

— Atunci de ce vrei să te desparţi?

— Am păcătuit! mărturisi Ilie Conţu, repede, ca şi cum vorbele îl râcâiau pe gât.

Îşi lăsă privirea în jos şi tuşi, înăbuşit.

— Ce-nseamnă că ai păcătuit?

— M-am uitat la alta.

De aici înainte, la toate întrebările răspunse repede, scurt, speriat, cu ochii în pământ.

— Aşa!… făcu Matei, zâmbind.

De ce zâmbea? Fiindcă îl vedea pe Ilie Conţu chinuindu-se în faţa lui? Îşi trecu mâna pe faţă, confuz.

— Câţi ani ai?

— Patruzeci şi cinci.

— Și soția dumitale?
— Patruzeci și trei.
— Iar ea?… Cealaltă.
— Treizeci și unu.
— Tânără!
— Tinerică!
Da, nu mai era greu de înțeles: treizeci și unu de ani, lângă patruzeci și trei!…
— Tovarășe Conțu, nu știu nici eu… Nevasta dumitale ce zice?
— Nu i-am spus.
— Asta-i cel mai urât!
— N-am îndrăznit; am vrut să vorbesc cu dumneavoastră, mai demult…
— De ce-ai venit tocmai la mine?
Ilie Conțu clipi, fâstâcit.
— Am vrut să vorbesc cu tovarășul Donos; am încercat o dată, pe urmă n-am mai avut curajul… Dânsul e prea tânăr…
— Nici eu nu sânt chiar bătrân!
— Ei, bătrân!… Dar vedeți, dânsul e mai… Nu se uită la fete, e altă fire, știți…
Matei își strânse colțul gurii în dinți, ca să-și stăpânească un surâs. „Așa! Am înțeles! se gândi. Pe mine m-ai găsit!…“
Administratorul tăcu puțin, apoi îi dădu drumul repede, cu ochii în jos, hotărât să se spovedească până la sfârșit, fie ce-o fi:
— Tovarășe director, de servici îmi văd, cred că știți, dar odihnă nu mai am, nu dorm, mă zbucium; nevasta, nu știu cum să-i spun. Vin la dumneavoastră ca la Dumne… Așa e, ca la Dumnezeu…
— Prin urmare, soția dumitale nu știe nimic!
— Nimic; nici n-a simțit.
— Cealaltă ce zice când vede că te chinuiești așa?
— Nu observă; mă ascund.
— Dar știe că ești însurat?
— Știe.
— Și că ai copii?
— Ce mai, știe tot! Știe, de la început.
— Și atunci ce suflet are să strice o casă cinstită, să nenorocească o femeie, o soră de-a ei, și doi copii, cum poate vrea să aibă și ea într-o zi?

— Are! Trei micuți.
— Cum?
— De la bărbatul dintâi, un bețiv.
— A, e văduvă?
— A divorțat, că era om rău, n-avea trai cu el, nici noapte, nici zi.
— Și-acum vrea să te divorțeze pe dumneata! Crezi că-i frumos? Și cinstit?
Ilie Conțu ridică ochii, se uită la Matei, languros, și șopti, topindu-se, pe cât de zbuciumat, pe atât de fericit:
— Mă iubește!… Asta e, tovarășe director, mă iubește! Ce să facă? E un biet suflet stingher. Fără mine nu mai are de ce trăi; o cred, chiar ea mi-a spus.
— Și cine-i îngerul ăsta? întrebă Matei, cu presentimentul că nu se află în fața unei drame, ci a unei comedii. Dacă ai venit să te spovedești, cred că nu mai ai nimic de ascuns!
— O știți…
Ilie Conțu făcu un gest, arătând cu degetul peste umăr, spre ușa capitonată din spatele lui și mărturisi, sfârșit:
— Tovarășa Arghir.
— Care Arghir?
— Lenuța.
— Secretara?!
După un moment de stupoare, Matei izbucni în râs. Râdea zgomotos, hohotind, din adânc, cum nu mai râsese de mult, și nu se putea stăpâni, deși își dădea seama că era crud, și stupid, și că Ilie Conțu putea să se simtă jignit. Dar acesta nu se simțea jignit, ci pierdut; nu auzea râsul, ci aștepta sentința, cu capul în jos, cocoșat, cu sufletul strâns.
— Deci ea era! zise Matei, după ce sfârși de râs.
Și, deodată, fără voia lui, deveni serios, aproape sever, cu el însuși în primul rând. Ce fusese de râs?… Da, ar fi trebuit să bănuiască de mult: parfumul, florile, alintul, sulimanurile, izmeneala… Își găsise victima căutată, cea cu sufletul virgin.
— Tovarășe Conțu, eu nu te iscodesc ca să te judec, ci fiindcă mi-ai cerut părerea. Tovarășa Lenuța! Câți ani spui că are?
— Treizeci și unu!
— Mai las-o încolo! De unde știi?

— De la ea.
— Dacă-l întrebai pe Matache te-ar fi informat mai corect. Cred că se apropie de patruzeci, ca să nu spun mai mult.
Ilie Conțu ridică ochii și îl privi obidit.
— Dacă vrei, mâine am să-ți spun precis… Va să zică tovarășa Lenuța! Și te iubește!… Mult!… Dar dumneata o iubești?
— Nu mai știu. Sânt zăpăcit.
— Sigur, sulimanuri și parfum! Dar ai văzut-o vreodată când se scoală din somn? Hai, spune, nepieptănată și cu ochii cârpiți?… De când ești încurcat cu ea?
— Cum?
— De când trăiești cu ea?
— Ce să fac?
— Ei, pe dracu, că doar nu ești copil? N-o să-mi spui că n-ai avut nimic cu ea, până acum!
— Eu?
Ilie Conțu se făcu roșu — consternat și acoperit de rușine de jos până sus.
— Cum, tovarășe director, așa, căsătorit?
Era sincer, abia acum jignit și revoltat profund. Matei se uită la el și-i veni să-l întrebe: „Hei, măi omule, de unde-ai picat pe pământ?…“
Dar nu, cunoștea pământul — îi venise de hac lui Uică și altor șnapani, a căror dibăcie era de neînchipuit, știa că pe pământ cresc buruieni veninoase și se pricepea să le stârpească, păzea șantierul de ticăloși și de furi, să nu piară un cui, avea ochi ca Argus din mitologie și era năbădăios ca vestitul Cerber — acest viteaz Ilie Conțu pe care o muierușcă șireată îl prefăcea în popândău… Bătu cu pumnul în masă și zise, răstit:
— De ce-ai venit la mine?
— Să vă spun ce am pe suflet.
— Vroiai să-mi ceri un sfat?
— Da.
— Eu nu dau sfaturi, că nu sânt rabin! Într-un caz ca ăsta, eu dau porunci; dac-ai venit la mine, atunci ascultă aici: pe unde stă cucoana asta?
— Pe strada Frăsinet, lângă fabrica de biscuiți.
— Departe de-aici?
— În partea cealaltă a orașului; departe rău.

— Cu atât mai bine! În afară de fabrica de biscuiți, ce alte întreprinderi mai sânt pe acolo, ce instituții?

— Sânt multe.

— Bine, am să mă interesez, să vedem unde o transferăm. Dar mâine să știi că nu mai intră pe poartă; n-ai s-o mai vezi pe-aici!

— Tovarășe director…

— Nici un cuvânt! Mi-ai spus destul. Iată, citește colea!

Îi întinse adresa ministerului — Ilie Conțu o citi, clipi, se făcu roșu, pământiu, apoi ridică ochii, uimiți, recunoscători și blânzi.

— Eu?… bâigui. Director adjunct?… Nu merit; am păcătuit.

— Păcatul e altul decât cel pe care îl crezi. Că ai stat să te îmbrobodească o… Haide, nu-ți spun mai mult! Când te-i dezmetici, o să te rușinezi… Sulimanuri și parfum! Nevestii dumitale i-ai dus vreodată o sticluță de parfum?

— Nu!

— Să faci bine să-i duci. Și sâmbătă trimite-o la coafor. Duminică te rog să mă poftești la masă la dumneata…

Ilie Conțu îl privi nedumerit, incredul. Se bâlbâi:

— La masă? Vreți să veniți? Tovarășe Matei, dar noi nu avem cine știe ce… Trăim cam…

— Lasă, știu că ți-ai cumpărat farfurii. Numai să-mi spui ce să le aduc ălor mici; nu prea mă pricep la copii. Și-acum, hai cu mine la tramvai, să bem un pahar de vin!

— Iertați-mă! se apără Ilie Conțu, îngrozit. Nu merg la cârciumă… Nu pot, nu sânt băutor.

— Cum asta? Nu bei niciodată?

— Nu. Nu-s obișnuit.

— A, păi așa nu se poate! Acum înțeleg de ce-ai… păcătuit. Într-un fel sau altul, omul trebuie să-și mai dea drumul, din când în când. Ia ține de colea un păhărel de coniac, așa, pentru început.

— N-nu pot!… Iertați-mă, în viața mea n-am pus spirt în gură, nu-s deprins!

— Ia, te rog, dovedește-mi că ești bărbat și ține de ici!

Coniacul e o băutură tare chiar pentru cel care-i deprins. Ilie Conțu îl bău, neștiutor, ca pe apă, se îngălbeni, își duse mâna la gât, icni, îi veniră lacrimi în ochi și se simți îngrozitor de bolnav, de nefericit. Matei își dădu seama de

starea lui, i se făcu milă de el; se așeză pe fotoliul din față, îi puse mâna pe genunchi, îl așteptă să se liniștească, apoi îl îndemnă, blând, dar hotărât:

— Încă unul!

— N-nu pot!

— Trebuie, negreșit! Haide, ce-a fost mai greu a trecut! Dar bea-l încet, trebuie să te deprinzi, nu-l da pe gât, ca pe rachiu!

Zăboviră așa un timp, cu al doilea și al treilea păhărel — era de ajuns.

— Acum hai să ne plimbăm puțin!

Ilie Conțu se ridică, făcu primii pași, cam nedumerit, se uită la picioare, la pereți, zâmbi.

— Cum te simți?

— Mi-e cald, și parcă aș chiui.

— Hai, chiuie, dar chiuie cât poți dumneata, să se audă până în drum!

— Nu se cade, tovarășe Matei! În biroul dumneavoastră?! se împotrivi Ilie Conțu, vesel, dar plin de bun simț.

— Atunci haide afară! Hai prin șantier puțin!

Matei îl luă de braț, nu ca să-l susțină — avea nevoie să-l simtă aproape, ca pe un prieten, ca pe un tovarăș bun. Ninsoarea încetase, cerul era senin, cu stele mari și rare, parcă plivit; zăpada înghețase puțin, trosnea sub picioare și făcea mersul sigur, odihnitor, plăcut, îndemnându-te la drum.

— Ia uită-te, nea Ilie, mai ții minte ce era înainte aici?

— Fiare vechi și bălării!

Mergeau pe aleea asfaltată, cu becuri mari, albe, pe stâlpi; asupra curții ninse lumina lor cădea scânteind. În dreapta, către cală, pe acoperișul de sticlă al halei noi, plin de zăpadă, treceau pale roșii — pâlpâiri de foc, învingând becurile și stelele — cuptorul ardea, echipele de noapte îndoiau coastele motonavei. O parte din cazangerie se mutase aici. În stânga, la câteva zeci de pași, se vedeau săpături, se turnau temeliile halei a doua, și alte săpături, în mijlocul curții, arătau locul uzinei, care avea să încălzească întreg șantierul, trimițând aburi fierbinți la toate clădirile și atelierele, printr-o rețea subterană de țevi.

— Iarna asta o să mai tremurăm de frig, zise Matei, dar la iarna viitoare o să ne lăfăim!

Ilie Conțu se descheie la gât, încălzit, de parcă ar fi avut în trup cazanele viitoarei uzine; le avea, într-un fel; devizele erau pe biroul lui, își amestecase sudoarea de pe frunte cu cifrele băgate în aceste temelii…

— Nea Ilie, reîncepu Matei, oprindu-se în loc, cam la jumătatea aleii, și privind de jur împrejur, dumneata ai imaginație?

— Ce să am?… Imaginație, știu, cum nu! Nu prea am, tovarășe director, asta îți mănâncă timpul, dă-o pacostei!

— Ia încearcă și închipuiește-ți cum o să fie șantierul la anul pe vremea asta!

— De închipuit mi-l închipui, și fără imaginație, că doar am văzut macheta. Mă uit la ea printre pleoape, și gata.

— Și ce simți atunci?

— Îmi vine să chiui!

— Hai, chiuie acum! Vreau să văd cât te ține glasul.

— Nu se poate; mă aud paznicii!

Merseră până la faleză; în hala veche se auzeau ciocanele și bubuitul tablei; cala, slab luminată, dormea sub zăpadă — somn chinuit poate, pe dedesubt o rodeau apele. Matei simți în inimă o pulsație mai rece care îi trimise în trup un val trecător de gheață. Chipul lui deveni îngândurat și aspru.

— Ce zici, o să scăpăm cu fața curată?

— Asta știți dumneavoastră! Eu sânt cu administrația! răspunse Ilie Conțu, circumspect, dar nu din lașitate.

Se simțea stăpân pe el în clipa aceasta; plimbarea prin șantier, noaptea, parcă avusese darul să-l spele de toate păcatele și să-l aducă la o realitate care-i era dragă, fiindcă se număra și el printre cei ce o creaseră…

Așa se sfârși idila lui Ilie Conțu, fulgerător, cu o zgâlțâitură de umeri — nici nu-i venea să creadă, își simțea inima ușoară… Să fi fost și din cauza coniacului? Își duse mâna la gât; băutura continua să-l ardă… Toate i le-ar fi iertat vrăjitoarei, n-ar fi putut să și-o scoată din suflet așa, dintr-o dată: era revoltat că-l înșelase la cifre! Treizeci și unu de ani! Îi luase pe necontrolate, cu ochii închiși, el care, când trebuia să semneze o chitanță, o răsucea și pe o parte, și pe alta!

— Vă mulțumesc, tovarășe Matei! zise deodată. Pe altul nu l-aș fi crezut, dar pe dumneavoastră… Eu, înainte de toate, nu pot să sufăr ce-i fals, fie că-i în inima omului, fie că-i în acte. Dați-o afară, ispită mincinoasă!

— O dau; mâine dimineața nu mai intră pe poartă.

Ilie Conțu se înflăcără:

— Noi aici muncim, n-avem nevoie de muieri sulemenite, să ne îmbrobodească! Dați-le afară pe toate, să le piară sămânța, să nu ne mai ispitească, să rămânem numai noi, bărbații!

Matei începu să râdă.

— Ei, nici așa, nea Ilie!…

Tăcu, deodată. O stea mare, la sud, spre cotul Silvana, clipea pe bolta înghețată, cu sclipiri mai albe și mai limpezi decât ale briliantului. O privi fermecat, până ce ochii începură să-i lăcrimeze de atâta claritate.

A doua zi dimineața, îndată ce se trezi, Donos dădu perdeaua la o parte; cerul era curat, spre răsărit abia începea să se lumineze, deasupra colinelor albite de zăpadă.

Cocoș venise cu un tren de marfă la două noaptea și dormea dus, de câteva ceasuri. Dar simți prin somn că Donos se pregătește să plece, și mormăi, fără să-și trezească glasul:

— Unde pleci așa de dimineață?

— Să fac o plimbare pe Dunăre.

— Aiurea!… Îți arde ție să te plimbi, cum îi arde crapului prăjit să înoate!

Apoi Cocoș, dezmeticindu-se, avu o tresărire: plimbare pe Dunăre? Adică își bătea joc de el, îi știa drumurile?

— Nu mergi cu mine? întrebă Donos, la ușă, îmbrăcându-ți vesta de piele.

— Nu merg; azi e ziua mea liberă.

— Tocmai d-aia! Hai să-mi dai o mână de ajutor!

— Una, cu plăcere, să nu-mi ceri două… Și unde mă târăști așa, până-n ziuă?

— Nu ți-am spus? Să ne plimbăm pe Dunăre!

— Tu glumești sau vrei să-ți bați joc de mine?

Donos nu mai stărui, nu avea vreme.

— Dacă nu vrei, la revedere!

Îndată ce auzi ușa închizându-se, Cocoș, zgândărit, nu mai putu să rabde; degeaba făcuse fasoane — Donos nu părea să aibă chef de glumă. Sări de-a dreptul în haine — hai, Atanase! — și îl ajunse la poarta șantierului. Nu mai zicea Margareta, avea altă vorbă, de la o vreme.

— Petrache, stai că merg cu tine!
— Du-te jos și pregătește o barcă; ia două rânduri de rame.
Barca era armată, gata de plecare, când veni Dorfos, cu un flăcău după el, Firicel, tâmplarul.
— Unde mergem, Petrache, de-ai mobilizat detectivul? Și ce înseamnă tot utilajul ăsta?
— Ai mâncat ceva de dimineață?
— Când era să mănânc, dacă m-ai luat cu zorul?
— Atunci ține-ți gura, să n-o obosești de pomană!
— Am înțeles! E mister! Bine… Dar ce vrei să pescuiești cu undița asta? Balene?
Firicel ducea la spinare un ancorot cu trei gheare, Donos o sondă de lemn, de vreo șase metri lungime, un maldăr de flotoare mici, de plută, cum folosesc pescarii ca să țină năvoadele, și un colac de saulă subțire, trecut peste gât, atârnându-i pe umeri. Un al treilea om venea după el, împingând o roabă cu cărămizi, vreo cincisprezece bucăți, pe care le descărca în barcă, pe panouri.
— Îți mulțumesc, tovarășe Predoiu! Du-te la ale dumitale! îi spuse Donos la urmă.
Fără alt cuvânt, cei trei rămași se urcară în barcă și porniră la vale, cu patru rame, alunecând repede pe firul Dunării. Oricât era de curios și oricât de ciudată i se părea expediția matinală, Cocoș nu mai întrebă nimic; știa că din moment ce pornise spre mister, o să se dezvăluie el, mai curând sau mai târziu, dar în orice caz, astăzi, nu mâine. Nu vorbea nimeni; Firicel trăgea la vâsle icnind, cu lacăt la gură.
Lăsară repede în urmă Agenția, apoi Căpitănia portului, docurile, pescăria și ajunseră la gardul depozitului de carburanți, cu rezervoarele înșirate pe mal, în linie.
— Trage la stânga! comandă Donos.
Barca se apropie de țărm și se opri cu botul în mâl, lângă o punte de scânduri putrede, un mic debarcader improvizat și lăsat în părăsire. În jur se mai vedeau câteva bărci, fără furcheți și fără rame, legate de țăruși, sau trase pe uscat până la jumătate, cu pupa legănându-se pe apă, ca niște rațe leneșe.
— Aici e? întrebă Firicel.
— Aici! răspunse Donos.

— Cine să fie, măi fraților? Spuneți-mi și mie!

Cocoș nu mai avea răbdare; așteptase liniștit o jumătate de oră, cât durase drumul, dar acum îi plesnea inima să știe. Donos răspunse, preocupat, fără ca în acest fel să-i dea vreo lămurire:

— Ai să vezi singur; ia, lăsați ramele!

Ramele fură trase înăuntru, Firicel împinse în mal, cu piciorul, și barca porni la vale, singură, purtată de curentul Dunării. Nu era vânt — vreme cam rece, dar senină și liniștită; pe apă nu se vedeau anafore. Plutiră domol în voia fluviului, nu prea departe de țărm — să fi întins mâna ar fi putut să se agațe de ramurile sălciilor, ursuze în pragul iernii. Din când în când, Firicel, la prova, încerca fundul cu sonda: mâl, trei-patru metri adâncime. După un timp barca fu purtată mai în afară, își iuți mersul, gata să alunece către firul Dunării, dar pe urmă curentul își schimbă direcția și începu s-o apropie de țărm; o sută de metri mai jos, era un pâlc de sălcii aplecate pe apă, și ramurile lor încâlcite le tăiau drumul.

— Asta este! zise Donos.

— Altfel nici nu se putea! adăugă tâmplarul. Curentul nu se schimbă de la o zi la alta și nu-i nici vânt, să te fure.

— Acum hai înapoi! Pune mâna pe rame, Cocean! Nu te mai uita așa la mine.

Cocoș se uita la unul și la altul, fierbând, până ce deodată se lumină și zise, mulțumit de sine:

— Nu vreți să spuneți, dar am înțeles: adică faceți reconstituirea crimei…

— Ce crimă?

— Așa scria pe vremuri în ziare, la „întâmplări din Capitală“.

— Mai bine taci din gură!

În timp ce însoțitorii săi vâsleau ducând barca la deal, spre locul de unde își dăduseră drumul adineaori, Donos se apucă să taie saula subțire, în bucăți de vreo cinci metri — adâncimea Dunării plus o rezervă de făcut legăturile. Odată acostați, flotoarele fură legate cu un cap al saulei, la capul celălalt legară câte o cărămidă.

— Balize! observă Cocoș. Ei, drăcia dracului! Ce pui tu la cale, tovarășe Donos?

— Ține-ți gura!

Barca porni încă o dată la vale, urmându-și cu credință vechea urmă; din loc în loc, Donos arunca o baliză, cărămizile se duceau la fund, flotorul

rămânea deasupra, legănându-se pe valuri. Când se opriră, drumul parcurs se vedea punctat limpede în urmă.

— Ce faceți aici, tovarăși? se interesă un pescar, care trecea pe mal, cu o desagă la spinare.

— Facem un metrou pe sub apă și am venit să-i luăm măsura! răspunse Cocoș, cu un fel de ciudă, fiindcă nici el nu știa mai mult decât străinul.

De întrebat renunțase să mai întrebe, simțea că nu i-ar fi răspuns nimeni — sau vroiau să-l fiarbă, sau le era mintea aiurea. Dar acum misterul nu mai putea fi departe, trebuia să-și frământe puțin mintea și să-și ațâțe închipuirea ca să-l descopere singur, nu să i-l dea ceilalți, mură în gură, cum se dă răspunsul la ghicitori, scris de-a-ndoaselea, în cărțile de citire.

— Ce-ai în desagă, unchiule? întrebă Donos.

— Mălai, tovarășe!

— Atunci du-te fuga acasă că te-or fi așteptând copiii cu mămăliga!

Pescarul se duse, și după el nu mai veni nimeni.

— Ei, acum, Cocean, pune mâna pe rame și ascultă comanda la mine! încet înainte! Stop! Ține așa, în pană!

— Ce-mi dai tu comenzi ca la marină? Faci pe amiralul cu mine?

— Ține barca pe loc, vezi să nu te ducă la vale!

Donos și tâmplarul aruncară ancorotul la pupa, filară parâma, apoi, în timp ce Cocoș ținea barca pe loc, mișcând ușor din rame, începură să-l tragă înapoi, răscolind mâlul de pe fundul Dunării. Așa făcură, la tot locul, în lungul balizelor, aruncând de nenumărate ori ancorotul și neizbutind să agațe decât răgălii negre împotmolite pe fund de decenii.

Misterul tot nu se dezlega — Cocoș urmărea explorarea, atent la fiecare manevră a ancorotului, dezamăgit când îi vedea ghearele goale, sau agățate în barba încâlcită a răgăliilor. Zadarnic își frământa mintea și își ațâța închipuirea! Până acum nu ajunsese la nici o lămurire. Să fi căutat vreo comoară de veniseră pe furiș și făceau atâta taină?…

Trecu aproape un ceas până să ajungă la locul de plecare; Donos se uită plictisit în urmă.

— Ați înghețat?… Mai haideți o dată!

Urmărea ceva, cu încăpățânare, nu-i păsa că mâinile ude de la parâmă îl usturau și i se făcuseră vinete ca pipota de găină.

Porniră iar, de data asta la vale; Cocoș nu avea decât de ținut frâna, cu ramele — și grăpară fundul ceva mai într-o parte decât prima oară.

— Hai încă o dată! stărui Donos.

Sfârșindu-se și-al treilea drum, zadarnic, ca primele, Donos se lăsă păgubaș. Dar în loc să pară dezamăgit, zise, cu un fel de satisfacție, inexplicabilă după ce se chinuise atâtea ore:

— Nu e!

— Nu se știe! își dădu părerea Cocoș, deși nu înțelegea mai mult, decât că tovarășii săi căutau ceva, orbește, pe fundul nămolos, în întunericul Dunării. Aici e ca la Wassermann: ești sigur numai dacă iese pozitiv!… Poate am trecut cu ancorotul pe alături!

Pe lângă ce?… Se uită iscoditor în ochii celorlalți doi, pe rând.

Donos clătină din cap.

— Nu!

— Nu cred nici eu! adăugă Firicel. După cum bate apa aici, nu putea să-i scoată de la fund așa curând; ar fi rămas prinși în răgălii și i-am fi găsit… Trebuie să fie cum ai bănuit dumneata de la început!

— Uite ce, mă fraților, interveni Cocoș, eu mă dau învins! Nu ghicesc, dar spuneți-mi măcar acum: ce vreți să agățați aici? Sarcofagul lui Tutankamon?

— Nu! Pe Marchidan! răspunse Donos, posomorât.

— Care Marchidan? Inginerul nostru?

— Da!

— Și ce să caute aici?

— Dumneata nu știi? se miră Firicel.

— Ce să știu?

— Așa e, că ai lipsit! (Tâmplarul se uită în lungul balizelor și îl lămuri, neconvins:) S-a aruncat în Dunăre!

— Când?

— Acu două nopți!

— Poate vreți să glumiți cu mine! zise Cocoș, oțărât.

Și iar se uită la ceilalți doi, pe rând; nu păreau să aibă chef de glumit.

— Nu, zău, Petrache, spune-mi, ce căutați aici?

— Ți-am mai spus. Îi căutăm pe Marchidan și pe nevastă-sa; s-au sinucis!

— Aia șchioapă?

— Da.

— Acu două nopți? Adică miercuri spre joi?

— Da.

Cocoș îi mai privi o dată, apoi izbucni în râs. Râdea, bătându-se cu palmele pe genunchi, uitându-se la ei ca la niște măscărici.

— D-aia v-ați ostenit atâta?

— D-aia! Și tu de ce râzi?

— Fiindcă l-am văzut pe Marchidan astă-noapte!…

Se opri, se uită năuc în jur — o clipă i se păru că nu știe ce-i cu el, că are năluciri — pe urmă se puse iarăși pe râs:

— Halal detectivi!… Dar poate, mai știi, o fi fost doar fantoma lui!

Cocoș îl zărise pe Marchidan noaptea, pe la două și jumătate, când venea de la gară, străbătând pe jos străzile pustii, pline de zloată, sub lapovița care continua să cadă. Nu era nimeni pe-afară, nici om, nici câine, nici altă vietate. Casele dormeau, cu ferestrele posomorite; becurile rare din stradă, legănate de vânt, aruncau câte o palã de lumină pe fațade, făcându-le să apară mai mici, mai ude, ca și când din vârful stâlpului ar fi căzut pe ziduri gãleți cu apă lăptoasă.

Nu l-ar fi recunoscut pe inginer, fiindcă nu mai avea pe el scurta știută de tot orașul, ci un palton, un fel de manta, cu gulerul mare, ridicat, acoperindu-i până și șapca, de părea un om fără cap; dar o recunoscuse pe șchioapă, care se târa speriată în urma lui, la un pas, și datorită ei își dăduse seama cine-i bărbatul — Marchidan, fără îndoială, cu vioara sub braț. Chiar se gândea să-l iscodească astăzi unde fusese să cânte până la o oră așa de târzie din noapte. Să nu-l fi însoțit nevasta, ar fi zis că vine, pe furiș, de la o amantă.

— Pe unde era? întrebă Donos.

— Nu știu cum se cheamă strada, dar pot s-o recunosc; a treia de la piață; a trecut pe la colț, prin fața mea; traversa bulevardul.

— Mergea către gară?

— Da de unde! Ne-am fi întâlnit nas în nas!

— Atunci, spre port?

— Poate; nu știu bine cum cotesc străzile astea.

— A treia stradă care taie bulevardul de la piață, zise Firicel, e strada Apeductului; duce la Dunăre, la Malul Galben, unde-s antrepozitele.

Donos se uită la ceas.

— Ar mai fi timp. Lăsăm barca aici și haideți să facem o plimbare!

Cocoș se învoi, bucuros; nu mai simțea oboseala.

— Mergem! Hai, Atanase!

Urcară tustrei în oraș, ajunseră la bulevard, dincoace de piață.

— Pe-aici a trecut?

— Da; venea dinspre dreapta.

— Ia să vedem unde putea să meargă!

Porniră pe strada Apeductului, îngustă, bolovănoasă. Ce să vezi? Case! Se uitau pe la ferestre, își aruncau ochii în curți, peste garduri. Ce să descoperi? Câte o grămadă de lemne, un cărucior fără o roată, un curcan înfoindu-și pieptul și scuturându-și mărgelele, un porc în cotețul din fund, grohăind după mâncare sau după apă.

— Căutăm acul în carul cu fân! zise Cocoș, începând să caște.

Peste un sfert de ceas, Dunărea apăru în față, jos, sub faleza înaltă. Un barcaz stătea la ancoră; i se vedea, printre două magazii, numai partea din față, iar peste acoperișuri, catargul.

Firicel făcu ochii mari.

— Ăsta-i Sfântu Andrei! Barcazul lui Panait Lalachi!

— Mi se pare că așa faptele încep să se lămurească, zise Donos. Haideți!

— Hai, Atanase!

Poliția fu vestită numaidecât, dar abia după-amiază se făcu descinderea la barcaz.

Nimeni nu vroia să creadă, toată povestea părea închipuirea unui om beat, deși Cocoș nu bea niciodată. Cum să umble morții pe stradă?

Dar, în sfârșit, chestorul poliției dădu dispoziții, zâmbind neîncrezător pe sub mustață…

Vasul nu era mare — într-o oră fu cercetat, panourile din magazie se dădură la o parte, se ciocăniră pereții, se demontară paturile cu lăzi, prinse de fodra care căptușea bordajul, se cotrobăi prin toate ungherele; degeaba!

— Pot să jur că el era! zise Cocoș, roșu în obraz.

Comisarul care făcea cercetările zâmbi, îngăduitor și ironic, bătându-l pe umăr, amical.

— Lasă, tovarășe, nu-i nici o supărare! Se mai întâmplă uneori ca omul să greșească!

Întorcându-se spre șantier cu barca și trăgând greu la rame, împotriva apei, Cocoș spumega.

— Și tu crezi că eram beat? îl întrebă pe Donos, cu destul arțag.

— Nu.

— Și dumneata?

Firicel negă din cap.

— Tot ce nu înțeleg eu, zise tâmplarul după aceea, e unde se ducea. Că doar nu ieșise să ia aer în oraș!

— Și-a schimbat bârlogul, dintr-un motiv sau din altul! fu părerea lui Donos. Dar până la urmă, o să ajungă în port, la barcaz.

— Dacă fuge prin altă parte?

— Nu! Oriunde s-ar duce, tot l-ar încolți odată. Sânt sigur că gândul lui e să plece cu Panait Lalachi!

— Și de ce să plece, fraților? întrebă Cocoș, arătându-și cu întârziere mirarea firească. Mă frecați de azi-dimineață! Ce-l supăra? N-avea post bun, nu era mare leafa? Să fi dispărut singur, aș fi zis că a vrut să scape de nevastă!

— O fi având el ceva de care vrea să scape! răspunse Donos cam acru.

— Adică știi, și nu vrei să-mi spui! Faci pe grozavul!

— Nu știu nimic!

— Aiurea!… Uiți că fără mine l-ați mai fi căutat în Dunăre și la ora asta!… Și de ce să se ascundă? Era om cumsecade!

— Asta o să se vadă mai târziu. În Dunăre l-am căutat numai ca să am conștiința împăcată…

Aproape de șantier, Donos lăsă ramele. Noiembrie: cădea curând noaptea.

— Ascultă aici, Firicel! Grija ta trebuie să fie barcazul!

Tâmplarul încuviință din cap; se și gândea cum să înceapă pânda, îndată — poliția nu lua în serios cazul; se ocupa îndeosebi cu borfașii.

Donos adăugă mai mult pentru Cocoș, pe care îl știa gură-spartă:

— Și nu bateți toba! Rămâne că s-a înecat, și gata!

Astfel se așternu tăcere asupra dispariției lui Marchidan — nimeni nu-i mai contestă moartea. Se aștepta ca într-o bună zi, Dunărea să dea confirmarea supremă, scoțându-i leșul la suprafață…

Rar se întâmplă ca un înecat să piară fără urmă, sub ape; mai curând sau mai târziu, cineva îl găsește, aruncat pe mal, sau prins într-o răgălie, departe.

A doua zi nu veni nici o veste, nici a treia, nici mai târziu — nici chiar când începură să curgă sloiuri pe Dunăre, zdrobind peisajul și făcând așteptarea zadarnică.

Sloiurile începură să curgă devreme iarna aceea; fusese ger în decembrie, primele zile, barbar, năprasnic, neîndurător, făcând văzduhul să țiuie, să

trosnească stânca la munte și pământul crăpat în câmpie, amorțind fiarele în bârloguri și subțiind sângele omului, storcându-i vlaga din vine, arzându-i pielea, întunecându-i privirile. Ca de zilele Bobotezei, cum zic bătrânii. Dar Boboteaza cădea peste trei săptămâni!… Pe urmă, vremea se îndulci și rămase blândă până spre sfârșitul anului.

În schimb, sloiurile, odată pornite, nu se mai opriră.

Veneau de sus, rupte parcă dintr-o banchiză, lespezi de toate formele și mărimile, figuri neprevăzute de nici o geometrie, de un alb-albăstrui care, sub pânza norilor, umplea luncile de lumină; pe timp senin, răsfrângeau razele soarelui în mii de unghiuri, reflectându-l în toate ascunzișurile, desființând umbrele obișnuite ale naturii, modificând relieful, denaturându-i dimensiunile.

Uneori corbi negri, zgribuliți și melancolici, călătoreau la vale cu ele, într-o migrațiune lentă și fără țel — păsări care nu caută locuri mai calde în lume, ca rândunelele, sau cocorii, ci hoinăresc alene, vagabondându-și doliul și prostul renume. Un pâlc de sălcii desfrunzite, proiectate întristător pe cerul iernii, le atrăgea privirile la un cot al Dunării; atunci făceau sfat, se consultau cu croncănituri sparte, răgușite, ca trosnetele vreascurilor călcate în picioare și își luau zborul în stoluri greoaie, sinistre, continuând să se cheme, să se întrebe, să se certe întunecând cerul și umplându-l de injurii; o uriașă flotă de nave aeriene n-ar fi zgâlțâit mai mult atmosfera, dacă toate sutele ei de motoare ar fi funcționat cu rateuri.

După ce tulburau astfel pacea țărmului, dând târcoale unor hoituri imaginare, căutau alt grup de sloiuri, se așezau pe ele cu larmă și își continuau călătoria.

Câteodată, privite în zare, sloiurile păreau o turmă de oi albe, ducându-se la câmpie; un plop stingher, mergând parcă o dată cu ele și cu depărtările, întruchipa ciobanul singuratic, cu sarica pe umeri, cântându-le din fluier…

În unele clipe, lumina de sus se răsfrângea în gheață la un cot al Dunării, ca în prismele unui aparat optic de dimensiuni gigantice, și împrăștia în aer toate culorile spectrului; atunci fluviul, arcuit sub bolta de iarnă, părea un curcubeu prăbușit la pământ…

Alteori, în mișcarea lor, sloiurile se îmbinau, alcătuind desene uimitoare, o mirifică floră și faună albă — elefanți, reptile, coborând parcă din epoca glacială a scoarței, urși polari, placizi și singuratici, sau arbori, flori și

plante, ferigi pudrate, crini, trandafiri, narcise, nuferi, toate mărite monstruos și cristalizate.

Dar, în afara clipelor când închipuirea le dădea aceste înțelesuri fantastice, ele se înfățișau, cel mai adesea, în dimensiunile lor adevărate — gheață dusă la vale de ape, într-o defilare continuă care părea că n-o să se termine niciodată, ilustrând cu o pregnanță definitivă și adâncă străvechea constatare a filozofilor despre mișcarea lucrurilor în natura aparent statică…

Nimeni din șantier nu avea, în acele zile, timp pentru contemplație. Sloiurile treceau prin față fără ca oamenii să le vadă, fără să le audă freamătul; ochii le erau ațintiți pe unelte, urechile ascultau bătaia ceasului. Mai erau numai două luni până la termenul când șlepurile trebuiau să fie gata…

În ziua când Dutchievici apăru pe cală, muncitorii printre care trecea îl salutară cu simpatie; știau că fusese bolnav și că venea voluntar în linia întâi, în loc să stea, ferit, la postul de comandă. Trei zile, inginerul nu intră în ghereta unde i se aranjase biroul, decât pentru a-și orândui hârtiile; astfel, își petrecu timpul între sala de trasaj, cazangerie și cală, punându-se la curent cu mersul lucrului practic.

În prima zi și în prima oră, inginerul Staicu îl întâmpină și-i prezentă, afabil, respectul și omagiile.

— Nu pot să vă spun ce bine-mi pare să lucrez cu un om ca dumneavoastră!… Adică știți ce vreau să spun; sânt sătul de ignoranță și de temperamentele astea aventuroase!

Dutchievici trecu mai departe.

— Cu dumneavoastră o să mă înțeleg altfel!

— Poate!

Până în prânz, inginerul Staicu primi o notă semnată de directorul tehnic și grăind astfel:

„Vi se pune în vedere că de azi înainte orice defect de fabricație veți constata, mi-l veți aduce la cunoștință mie direct și nemijlocit. Conducerea lucrului și calitatea lui privind șantierul, vă interzic să aplicați soluții proprii, atunci când constatați o eventuală abatere de la norme.“

Îndată ce primi această notă, inginerul Staicu se făcu nevăzut și nu mai apăru în șantier până a doua zi dimineața.

După-masă, Dutchievici se pomeni cu maistrul Golgota tăindu-i drumul; mirosea a băutură. La început, șeful calei îl luă cu binișorul: salută

militărește, ducându-și mâna la cozorocul șepcii și pocnind din călcâie:
— Să trăiți, domnule inginer!
— Bună ziua!
— Aș vrea să vă spun o vorbă.
— Spune!
— Dar nu aici; haideți mai bine la birou; ne aud oamenii!
Dutchievici, fiind în drum spre ghereta făcută de dimineață, căreia tocmai i se puseseră geamurile, nu se împotrivi, ci merse mai departe, impasibil, ca totdeauna. Înăuntru era tot așa de frig ca afară — nu se adusese încă soba — atât că nu bătea vântul; nefiind nici un scaun, rămaseră în picioare.
— Domnule inginer, începu Golgota, după ce închise precaut ușa în urmă, nu faceți bine!
Întâlnind privirea rece și întrebătoare a inginerului, continuă, arătându-și respectul și supunerea:
— Eu, față de dumneavoastră, știți, încă din timpul domnului Năsturaș, știți… Am spus la toată lumea: om ca domnul inginer Dutchievici nu găsești, să tai pământul bucățele și să-l dai la ciur, palmă cu palmă. Eu, domnule inginer, pentru dumneavoastră… Eu, dacă ar fi după mine, pe dumneavoastră v-aș ține numai în puf, dumneavoastră nu se cuvine să…
— Spune-mi, te rog, ce te aduce la mine? îl întrerupse Dutchievici, ca și când n-ar fi auzit introducerea.
— Uite ce vroiam să vă spun, domnule inginer, cu tot respectul și cu toată cuviința; sânteți mai învățat decât noi, știți mai multe, dar ascultați o vorbă și de la mine: nu vă legați de domnul inginer Staicu!
— Altceva?
— Dânsul nu-și face decât datoria; are ordin. Cine l-a trimis aici a știut de ce l-a ales, i-a dat și instrucțiuni; are multă putere. Nu vă puneți cu ministerul; tovarășul director poate să plece, azi, mâine, ori peste o lună, dar ministerul rămâne, și dumneavoastră ar fi mai bine…
Dutchievici asculta în tăcere, uitându-se pe geamurile care îngăduiau să vadă aproape toată cala. Peste noapte încetase să ningă, termometrul arăta câteva grade deasupra lui zero, nu se bănuia încă gerul, și dacă zăpada căzută zilele din urmă nu s-ar fi prefăcut în zloată, înmuind iar malul Dunării, n-ar fi fost mai greu de lucrat decât peste vară. Prelatele fuseseră date la o parte, muncitorii stăteau în soare, îi primeau căldura în ceafă, în umeri, și-o înmagazinau ca pe o hrană, să fie. Unii își lepădaseră veșmintele

grele, lucrau în cămăși, cu brațele goale. Revenise iar voia bună, se auzeau iar strigăte, chiote, îndemnuri, care lipsiseră atâta timp, sărăcind ampla polifonie a calei: glasurile omenești amestecate cu sunetele zecilor și sutelor de unelte în funcțiune.

Și acest furnicar de oameni care se întreceau pe minute, pe ore, pe zile, nu era mânat de nimeni, nu se vedea nici un vătaf în spatele lor, să-i îmboldească, să le cântărească mișcările — să-i atingă cu pintenii, sau cu cravașa pe cei rămași în urmă. Erau mulți rămași în urmă, graficele arătau că în medie se pierduseră până acum șase zile, întârziere alarmantă, când mai rămâneau numai șaizeci până la termen; iar piedicile de care se loviseră, ploile, ninsoarea, aveau să fie și mai mari de aici încolo.

Totuși, nu părea descurajat nimeni; uitându-se că se aflau în întrecere unii cu alții, și fiecare echipă, fiecare brigadă ar fi dorit să fie prima, trecea o vorbă, o lozincă peste tot șantierul: „Să câștigăm timpul pierdut acum, cât e vremea bună!“

Dutchievici înțelegea rezervele ministerului și excesul de zel al inginerului Staicu: fenomenul care se petrecea aici era imposibil de înțeles, dacă nu simțeai celălalt fenomen, petrecut cu oamenii. Inginerul-șef îl înțelesese mai târziu, cu acea încetineală de a percepe realitatea specifică omului singuratic. În timpul ploilor, când la sfârșitul săptămânii constata, după grafice, întârzieri importante, știind că nici o întârziere nu putea fi admisă și socotind absurdă speranța de a fi recuperată, începuse să se teamă că până la primăvară vasele n-au să fie gata. Dar chiar în acel timp, prin ceea ce firea lui avea romantic, nu se desolidarizase de strădania obștească. Oricare ar fi fost rezultatul, socotea că încercarea nu era zadarnică și, raportată la un alt câștig, pierderea, privită într-o perspectivă largă, rămânea fără importanță. Se pierdeau două, patru, șase, poate chiar mai multe din cele zece șlepuri — rămânea în schimb un șantier și-o echipă încercată în focul cel mai aspru.

Cu acest sentiment venise în mijlocul oamenilor, abia ridicat de pe boală, hotărât să rămână cu ei până la urmă, chiar dacă între timp își forma un înlocuitor pe care să se bizuie; pe lângă contribuția tehnică, simțea datoria unei contribuții sentimentale…

Iar acum, după primele ore petrecute în vijelia calei, pe care o simțea mai rar înainte, se trezise în el o altă convingere; strigătele oamenilor, glumele, voia bună, după ce trecuseră printr-o încercare grea, îi redaseră speranța

izbânzii depline, și ființa lui se schimbase cu totul din clipa aceea; nu mai avea, față de muncitori, solidaritatea elegantă și melancolică a celui care rămâne cu învinșii până la urmă, ci solidaritatea robustă, eroică, triumfală a învingătorilor. Pentru el, care nu fusese niciodată învingător, această stare, necunoscută, surprinzătoare, însemna nașterea târzie la o viață nouă. Și dacă nu-i mai rămâneau decât puțini ani să trăiască, era tulburat de gândul că viața îi oferea o prelungire nesperată, în clipa când socotea că își încheiase socotelile cu lumea. Sentimentul amar al ratării, purtat cu el aproape de la începutul carierei, dispăruse într-o oră și, cu toată oboseala, cu toată slăbiciunea care-i făcea mersul șovăitor, în suflet se simțea tânăr. Și-abia acum vedea, cu o tristețe molcomă, că tinerețea lui adevărată fusese bătrână…

Maistrul Golgota nu-i înțelegea tăcerea.

— Domnule inginer, zise, luând un ton confidențial, tot ce v-am spus rămâne între noi; dacă nu v-aș fi cunoscut, nu deschideam gura.

— *Dumneata* mă cunoști *pe mine*?

— Apăi sigur, nu sânteți în șantier de o zi-două!

Dutchievici vru să-l mai întrebe ceva, pe urmă renunță: și-așa își călcase firea. Convorbirea aceasta, chiar neprelungită, i se părea o degradare. Totuși se stăpâni și zise, cu tot calmul:

— Ascultă, Golgota, părerea mea, tot așa, între noi, dar o dată pentru totdeauna: de azi înainte să nu-mi mai dai bună ziua! Și-acum, ieși afară!

Maistrul încercă să-l înfrunte; schimbă tonul:

— Tovarășe inginer, nu vă puneți cu mine!

— Ieși afară!

Pe urmă începură să vină oameni, și până seara Dutchievici nu mai avu odihnă; o serie de table, la consolele șlepurilor, nu se potriveau — aici formele sânt capricioase, și la trasaj ies erori care de obicei nu se rezolvă altfel decât prin tatonare. Marchidan, cu tot zelul lui, nu se străduise, sau nu avusese timp, sau nu-i dăduse prin minte să caute o metodă de proiectare mai bună. Pentru lucrul în serie era indispensabilă, dar nici Dutchievici nu căutase o soluție, fiindcă nu se izbise de ea până acuma. La un vas, chiar dacă nu din cele mai mari, cum erau aceste șlepuri de o mie de tone, detaliile de construcție sânt cu miile, cu toată forma simplă sub care ele se înfățișează la urmă. Acum constata că lucrul nu fusese pregătit în așa fel ca

să nu frâneze ritmul echipelor de montaj, dar greu ar fi găsit cuiva vreo vină; nu se lucra nicăierea cu această repeziciune.

Din păcate, problema nu se mai putea rezolva radical acum; o dată începută o acțiune nu trebuie să schimbi planul pe drum. Totuși, serviciul tehnic, condus de el, rămânea în urma muncitorilor… Simțământul acesta îl apăsă multă vreme.

Matei, care jumătate din zi și-o petrecu pe cală și prin ateliere, nu veni să-i vorbească decât o dată, înaintea prânzului:

— La ora unu aveți mașina la dispoziție, să vă ducă și să vă aducă înapoi de acasă.

— Mulțumesc, dar am să rămân aici, cel puțin astăzi.

— Și cum faceți cu masa?

— De ani de zile mănânc numai dimineața și seara; la prânz nu beau decât un ceai, pe care mi l-am adus în termos.

— Nu știu dacă-i un obicei bun.

— Pentru alții poate că nu; eu am rămas cu el de pe vremea când eram student și… Da, cred că trebuia să fac economie.

— Dacă vreți, vi s-ar putea aranja masa la cantină; și eu mănânc aici, mâncarea este uneori foarte bună.

— Nu; dacă vreți să mă simt bine, nu încercați să-mi schimbați obiceiurile… Diseară la șase aș vrea să stăm de vorbă; am de făcut propuneri.

Seara la șase, pe măsuța dintre fotolii, în locul coniacului pe care în ultima vreme Dutchievici îl refuza fără explicație, aburea o ceașcă mare de ceai, risipindu-și aroma în tot biroul.

— Azi n-a fost prea frig, dar o băutură fierbinte o să vă facă bine.

— Mulțumesc; de altfel aceasta era și prima mea propunere. Pentru zilele de viscol și ger, care pot să vină oricând de acum încolo, trebuie să li se asigure ceai fierbinte muncitorilor de pe cală.

— De acord; am să dau dispoziții.

— De obicei, urmă Dutchievici, în toate șantierele se încetează lucrul pe viscol sau pe ger mare; în orice caz, nituitul de la minus cinci grade în jos nu este îngăduit de norme. Noi sântem în situația de a merge obligatoriu înainte, oricare ar fi vremea.

— Asta s-a stabilit de la început; știu toți oamenii!

— Da; însă lucrul trebuie organizat în așa fel, încât pe ger să se facă numai operațiunile preliminarii, montatul tablelor și alezatul găurilor, iar la nituit să se procedeze prin eforturi concentrate, în orele de la prânz, când crește temperatura. În plus, propun să se confecționeze panouri de lemn, transportabile, care să se poată monta cu repeziciune unde ar fi nevoie; la adăpostul lor, temperatura mai crește cu câteva grade, iar pe viscol…

— Știu! Se vor pune în lucru chiar mâine.

— Să se confecționeze coșuri de fier în care să ardă cărbuni și care să se așeze în locuri cât mai dese pe cală… Pe lângă ceai fierbinte, să se dea muncitorilor, între mese, o gustare substanțială, îndeobște grăsimi, de pildă slănină prăjită, ca să fie și caldă; celor mai mulți le place slănina.

— Și mie!

Dutchievici șovăi puțin și continuă cu oarecare stânjenire:

— Ar fi bine ca acestea să nu fie puse în socoteala muncitorilor. Cred că direcția va găsi un fond, de unde să poată…

Matei îl întrerupse:

— Îl și are! Mulțumesc pentru propuneri; cred că tovarășul Conțu s-a și gândit la câte ceva. A adus, de pildă, pâslari și mănuși de pânză impermeabilă, îmblănite.

— Tocmai vroiam să vă pomenesc de ele; dar totul trebuie pregătit și organizat în așa fel, încât să intre în funcțiune imediat ce va fi nevoie.

Matei îl privi lung, apoi începu să râdă.

— Tovarășe Dutchievici, mă bucur să constat că vocabularele noastre sânt foarte asemănătoare!

— Vocabularele?

— Dacă ați uitat, cu atât mai bine!… Și-acum, în orice caz, folosiți-vă de mașină!

Îndată după convorbirea cu Dutchievici, maistrul Golgota ieșise pe poartă, fără să vestească pe nimeni, și băuse în cârciuma de la tramvai, până seara, luptându-se în gând cu dușmanii. Beție stăpânită și rece, fiindcă nu-și pierdu capul — și la ora șase seara se ridică, respectându-și o anumită hotărâre: trebuia să-l întâmpine pe directorul tehnic, să-l momească, să și-l apropie, să-l poftească la masă, să-l așeze lângă Antoaneta, bazându-se că ea va putea să-i schimbe firea… Sau să-i pună mâna în piept și să-i spună: „Ascultă, tovarășe, cu mine să nu faci pe nebunul!“… Sau să nu-i spună

nimic, ci să-i dea un pumn în măsele, knock-out, trântindu-l în șanțul drumului.

Întâlnea muncitori, mergând repede spre tramvai — îi dădeau bună seara, fără să observe, în întuneric, chipul lui înrăit de băutură. Câte unul se oprea, avea să-i spună o vorbă:

— Nene Atanasie…

Golgota îl dădea în lături și își continua drumul, cu pași rari și siguri, ca de santinelă. Aproape de șantier se opri, așteptă, se întoarse până la tramvai, trăgând cu ochiul în urmă… Așa patrulă până la o oră târzie, încă nehotărât asupra felului cum trebuia să se desfășoare scena. La un timp, întâlni mașina șantierului, care îl orbi cu farurile; n-avea de unde să știe cine era înăuntru: directorul, Ilie Conțu, sau Mititelu? „Ce-o să mai mergeți voi pe jos, fraților, când v-o veni ziua! V-ați boierit, las c-o să vă vindec eu de boierie!“ Află abia când mașina se întoarse; în timp ce portarul deschidea poarta, îl interogă pe șofer:

— Unde-ai fost, Alexe?

— În oraș.

— Pe cine-ai dus?

— Pe tovarășul inginer Dutchievici.

Îl pierduse; pocni din măsele.

— Ia fă stânga-mprejur, să mă duci și pe mine!

N-avea nici un zor, nu știa unde să se ducă, nu-l aștepta nimeni, dar turba dacă nu se urca în mașină. Pe drum, cât era întuneric, scuipă fără zgomot, întâi pe covorașul de la picioare, apoi pe canapea, unde se lăfăiau boierii; ar fi făcut și altceva, mai cu seamă că și simțea nevoia, ca după băutură, dar îi fu teamă că-l simte șoferul.

Coborî în centru, trecu prin fața cafenelei; Dutchievici nu era înăuntru, deși ar fi fost ora. Trecu prin fața casei lui, văzu lumină în spatele jaluzelelor; vru să arunce cu un bolovan — se răzgândi, putea să-l vadă lumea, și un geam spart nu-i o răzbunare.

Ajunse acasă pe la unsprezece, treaz pe deplin, însă duhnind a băutură. Antoaneta nu-i cunoscuse această meteahnă; bărbatul se schimbase de câteva zile…

— Nu te-ai întâlnit cu domnul Staicu? Te-a așteptat până acuma.

— Ei, ai dracului! Parc-ați avea radar, să mă simțiți de departe! Pleacă tocmai la vreme!

— Atanasie!

— Ia slăbește-mă cu giugiuleala! Treci la masă și scrie!

Femeia se supuse, mulțumită că scapă de scărmăneală. Știa despre ce-i vorba. Luă hârtie și ascuți creionul, ca o școlăriță silitoare. Nu folosea toc și cerneală — penița trădează mai ușor scrisul omului. Maistrul Golgota începu să dicteze, plimbându-se prin odaie:

„Tovarășe redactor, sânt o funcționară modestă la șantierul naval Victoria. Muncesc de dimineață până seara, ca să câștig o pâine și să contribui cu puterile mele la înflorirea Patriei noastre, Republica Populară Română. Dar mi se umple inima de revoltă când văd că, în ochii noștri, femei cinstite și muncitoare, mame de familie, tovarășul director își face mendrele cu o rămășiță rușinoasă a lumii burgheze…“

În continuare maistrul Golgota făcu biografia Anei Odeta în cuvinte grosolane și insultătoare.

„Această situație care contravine moralei proletare și se petrece fără rușine în ochii muncitorilor, am adus-o la cunoștință ziarului local Viața Nouă, în două rânduri, fiindcă am socotit că îmi fac datoria, dar fără nici un rezultat. Ziarul nu a găsit cu cale să facă nimic; a publicat un articol despre corespondenții voluntari din întreprinderi, spunând că orice corespondență va fi bine primită, dar că sesizările anonime nu se vor lua în considerație… Tovarășe redactor, mă adresez dumneavoastră, ziarul central al partidului, care vegheați și dați semnal la toate ziarele din țară, și vă spun că așa n-o să scrie nimeni adevărul, fiindcă fiecare se teme. Dați-vă osteneala și faceți un drum, sau trimiteți pe cineva și veți constata că reclamația mea nu cuprinde nici pe jumătate din ceea ce știe toată lumea. Dacă nu, nemulțumirea noastră, a muncitorilor, are să crească într-una și n-are să fie bine. Noi cerem să constatați și să luați măsuri ca să se termine odată cu dezmățul, fiindcă nu mai sântem pe vremea patronilor…“

Maistrul Golgota făcu o pauză — părea nemulțumit, nu-și vărsase toată fierea, dar socotea că nu e bine să se citească printre rânduri o ranchiună personală. După ce pocni de câteva ori din măsele, se opri în fața mesei și privi hârtia.

— Scrie: „Trăiască Republica Populară Română!“ Iscălește: „O funcționară cinstită de la șantierul naval Victoria“… Pune-o în plic… Ia altă hârtie!

— Încă una?! Să nu bată la ochi, Atanasie! Chiar și la poștă pot să bage de seamă.

— Tu ascultă ce-ți spun eu și scrie: „Tovarăși…“

În seara aceea, maistrul Golgota era în mare vervă epistolară. Pe Antoaneta începură s-o usture degetele care țineau creionul; mai scrisese și altă dată, de două, de trei ori pe lună. De data asta, plângerile anonime se făcură teanc: șapte. La comitetul județean de partid („șantierul se duce de râpă, și tovarășul director Matei Mironescu, pe lângă nepricepere, neglijență, aroganță, pe lângă aerele pe care și le dă, mai are și un păcat grav, tovarăși… “). La Controlul de Stat („cu ce bani și în ce scop s-au cumpărat cincizeci (!?) de sticle de coniac? Acesta este rostul fondului directorial? Noi, muncitorii, ce să spunem atunci, tovarăși?…“). La minister („de ce, când, și în ce împrejurări și-a făcut inginerul Dutchievici Adrian studiile în Germania.? Sântem datori să fim vigilenți, tovarăși, fiindcă altfel dușmanii poporului…“).

Ultima scrisoare însă nu era anonimă; semna Iancu Alexe, șofer la șantierul naval Victoria, și glăsuia astfel: „Vă rog să cercetați cine folosește mașina șantierului, la ce ore și pentru ce drumuri. Vreau să fiu chemat la cercetări și să spun adevărul, ca să se termine cu domnia bunului plac. Sânt și eu muncitor și dacă tovarășul director mă oprește peste orele de program, ca să-l duc la domiciliu pe tov. ing. Dutchievici, nu înțeleg de ce nu l-aș duce pe tov. Arici, sau pe alții, care muncesc mai mult și mai cu folos. Rog să fiu cercetat de urgență și cu asprime…“

Plicuri felurite: albe, albastre, galbene; adresele cu scris prefăcut, când drept, când culcat, când cu litere stângace de tipar.

— Mâine să le pui la cutie, dar nu pe toate în același loc.

— Știu.

Terminând cu instrucțiunile, maistrul Golgota mai privi o dată plicurile de pe masă, apoi se culcă îmbrăcat; își scoase doar cizmele, ca la război. Nu era liniștit, toată ființa lui rămânea în alarmă, gata să se apere sau să atace. Mai târziu veni și Antoaneta lângă el, în cămașă decoltată; tresări speriat când îi simți sânii mari apăsându-l în spate.

Ca la o demonstrație meteorologică, vremea își arătă pe rând toate fețele. După ploi și lapoviță, termometrul scăzu dintr-o dată, într-o singură noapte, de la plus trei, la minus douăzeci și cinci de grade. Venită pe neașteptate, schimbarea de temperatură găsi trupurile omenești nepregătite și fără apărare; în primele ore ale dimineții, gerul fu insuportabil — activitatea pe cală aproape paralizată. Interzis să se bată un nit astăzi! Se pregătește materialul pentru zilele celelalte, se montează table, prinse provizoriu în șuruburi, se alezează găurile — în cazangerie se asamblează piesele care pot fi apoi transportate. Nu adia vântul, nu clintea nici o ramură. Dunărea curgea la vale vânătă, valurile parcă se uitau în urmă, cuprinse de groază.

La șapte și un sfert se aprinseră cărbuni în coșuri de fier, înșirate printre tachelaje…

La zece, fetele de la cantină, înfofolite ca eschimoasele, numai cu ochii afară din broboade, veniră cu tăvi fumegânde, aducând muncitorilor slănină fiartă — nu în batjocură, ci după regulile bucătarilor, cu piper, cu foi de dafin. Până s-o iei, s-o duci la gură, era înghețată. Pâinea, s-o fărâmi cu ciocanul; în alcătuirea ei pufoasă se vedeau limpede cristale albe; de ce n-o fi așa pe arșiță, să-ți răcorească stomacul?

Patru cazane de ceai scoteau aburi în cele patru colțuri ale calei, ca niște locomotive deraiate. Veneai, puneai cana sub robinet —, țâșnea apă fiartă! După trei înghițituri o simțeai rece.

— Ia uite colea, frate-miu!

Te uitai și nu-ți venea a crede. Ultima înghițitură îngheța în ceașcă.

— Câte grade or fi, măi fraților?

— Uite termometrul colea; ieftin, numai douăzeci și șase de grade!

Alcoolul albastru din termometru mai avea doar două degete până la măciulia de la bază.

— Măi tovarăși, dacă-i așa acum, ce-o fi când coboară la patruzeci, ori mai departe?

— Așa ceva nu se pomenește în țara noastră.

— Dar în alte părți? Acolo nu trăiesc tot oameni?

— Sânt deprinși; au altfel de sânge.

— Am citit într-o carte că unii au întâlnit, la pol, geruri de minus optzeci de grade.

— Așa e! Când răsufli, dacă nu ești cu băgare de seamă îți crapă pieptul.

— Cum să crape?

— Uite-așa, cum crapă sticla cu apă.
— Mă, oameni buni, dar mai vorbiți și de altele! Spuneți mai bine cum e la ecuator, prin țările calde.
— Aolică, de ce nu m-a născut mama în Africa?
— Vezi-ți de treabă! Tot mai bine prin părțile noastre; că-i și iarnă, și vară, și flori, și zăpadă — de toate!
— O fi, da cum e azi, un ceas numai să stai afară, te faci țurțur de gheață!
— Ei ho, că n-o s-o ție așa tot anul!
— Topor zicea că o să avem o iarnă blândă.
— Care Topor? Al nostru?
— Nu, ăla care face vremea la radio.
— Dacă a zis el așa…
— Așa e! Să știi că le nimerește!
— Cum le nimerește, mă, că mie mi-au înghețat și ficații?
— Ei, se mai întâmplă. Poate la București o fi cald, s-o plimba lumea în haină.
— Pe dracu!…
— Când eram la Paris, prin '27…
— Care ești ăla, mă, cu Parisu?
— Socrate! Ia uitați-vă la el cum îi tremură coatele!
— Tremur dinadins; faceți și voi la fel, să vedeți cum vi se încălzesc oasele! Asta am învățat de la unul care fusese mulți ani în Alaska — negustor de blănuri; șase luni pe an dormea în zăpadă.
Socrate era marinar, fără vapor, din cei plasați de sindicat pe la șantierele navale, în 1944. Întâi lucrase cu rașcheta și cu pensula. Om isteț și cu ceva știință de carte, decât că nu-l mai țineau balamalele: patruzeci și opt de ani, vârstă înaintată pentru unul care și-a dus din greu viața. Acum era normator, făcuse trei luni școală, umbla cu servietă, iar buzunarul de la piept îi era ornat de șase creioane colorate. I se mai zicea și Gogoașă.
— Când eram la Paris…
— Cu ce-ai ajuns acolo?
— Cu trenul.
— În excursie?
— Nu, la studii superioare. Șase luni am prevestit vremea la o gazetă, adică făceam buletinul meteorologic, la cel mai mare ziar din Franța, „Le matin“, cum ar fi la noi „Universul“. Dacă azi ploua, scriam pentru mâine

„vreme instabilă“. Dacă era soare, scriam: „Zi senină“. Din zece buletine, opt se nimereau întocmai. „Strașnic!“ zicea toată lumea. Când o scrânteam, aveam apărare: „Mda, s-a produs un decalaj de douăzeci și patru de ore. Nu mai plouă, dar a plouat toată săptămâna“. — „Așa e!…“ Peste două luni mă chemau la toate ziarele, oferte peste oferte, la redacție veneau scrisori cu miile. Nu vă mai spun, m-am pomenit cu directorul meteorologiei, un profesor cu barbă. S-a uitat la mine, nu-i venea să creadă: „Cum faci, tovarășe? Adică, domnule!“…

Am ridicat din umeri. „Ciudat! zice franțuzul. Noi avem o rețea imensă, un aparat de două mii de oameni, și pronosticurile noastre nu se realizează decât într-o proporție de treizeci la sută!“ — „A, păi stai atunci, zic eu, dați-le de-a-ndoaselea, și o să se realizeze șaptezeci la sută! E o diferență, colega! Nu, mulțumesc, nu-mi datorați nimic pentru consultație!“

Nu râdea nimeni, oamenii aveau fălcile înghețate, iar povestitorul dârdâia de se auzea cum îi pocnesc ligamentele.

— Dacă te pricepi, spune cum o să fie vremea mâine?

— Ger, tovarășe!

Vreme anapoda! La Turnu-Severin erau numai cinci grade sub zero, în Ungaria ploi torențiale, în Germania zăpadă de un metru și jumătate, cu ger de minus treizeci de grade — și Dunărea le răbda pe toate.

În prima zi, muncitorii de afară se chinuiau o jumătate de oră la lucru, apoi se strângeau în jurul focurilor, cu pielea obrazului albă, cu lacrimile înghețate în ochi, cu degetele în mănuși, vreascuri. În timp ce cărbunii încinși îi încălzeau pe o parte, le degera alta. Câte unii, mai slabi, cuprinși de descurajare, fugeau la cazangerie, dar nu puteau să stea acolo cu orele — nu le făcea nimeni treaba afară, lăsată în părăsire. Era ger și-n ateliere; sobele de fier, cu burlane lungi atârnate de tavan, duduiau, dar căldura nu se ducea departe. La sala de trasaj, respirația oamenilor se prefăcea în gheață, ca niște pete albe, cristalizate, pe planșeta care, cu rețeaua ei de linii curbe și elansate, mai lucioasă ca niciodată, semăna cu un patinoar învăluit în cețuri reci și vâscoase.

Chiar și-n birouri se simțea gerul; cerneala din călimări devenise cleioasă, clapele mașinilor de scris se mișcau greu, frânate de uleiul îngroșat; funcționarii lucrau cu mănuși în mâini, cu paltoanele în spinare; fumul de tutun nu se mai ridica la tavan, se așeza pe dușumele, în straturi; gheața de

pe geamuri, groasă de un deget, lăsa să intre înăuntru o lumină nelimpede, cenușie-albastră.

Până pe la zece, maistrul Golgota, care venise mult după ora șapte, inspectă șantierul începând cu birourile: deschise ușile cu brutalitate, aruncă înăuntru priviri fioroase, fără să zică bună ziua, nici să arate ce caută.

În ultimul timp, cam după întâmplarea nenorocită cu Marchidan, umbla rătăcit de colo până colo. Să fi fost mustrare de cuget?… Să i se fi sfârșit răbdarea?… În sine păstra credința că prăbușirea tot are să se întâmple; nu-i rămânea decât să-și pregătească terenul și să se ațină. Dar ceva în sufletul lui nu mai stătea pe temelii bune, și de-aici, nervii începeau să-i tremure, alungându-i liniștea peste ziuă, peste noapte, somnul.

La început, luase ca doctorie rachiul; fusese bun, o zi, două, pe urmă îi mărise zdruncinătura.

Umbla prin șantier și-i sărea țandăra din te miri ce, se răstea la oameni, le smucea ciocanul din mână, să le arate el meseria, îi bruftuluia chiar și pe prieteni, uitând că și-i crescuse ca să-i aibă lângă el, la orice nevoie; inginerului Staicu nu-i mai zicea „fătul meu“, nici „bădie“; era un amorțit, se temea de Dutchievici, mototolul! Și trecerea lui la minister, și făgăduielile? Le văzuse astă-toamnă!

În fiecare zi aștepta să vină o nenorocire, să se rupă cablurile macaralei, și tablele să cadă în capul oamenilor. „N-ați luat măsuri de protecție, criminalilor! Ia uitați-vă, de câte ori nu v-am pus în vedere, căutați, scrie negru pe alb, pe hârtie!!!“

Să ia foc hala veche a cazangeriei; umblau scânteile în trombe, pe sub căpriorii afumați să te miri că nu s-iau aprins până acuma… Să se prăbușească zidurile, să vie un cutremur, o răzmeriță, să răbufnească o furie, ori o molimă, ciumă, holeră, s-o aducă vapoarele.

Oamenii munceau, de parcă ar fi fost șantierul lor, mai făceau și glume, tablele se montau cu zecile, niturile se băteau cu miile, în cazangeria nouă se sudau cuplurile motonavei — când le-o lua macaraua și le-o înșira pe cală, zici că nu-i treabă omenească, ci minune. Ei, ajunge, ajunge, nebunilor!

În ziua aceea, plecând de acasă, de la căldură, simți că e ger, scârțâiau castanii, dar nu-și dădu seama de puterea lui decât în timpul drumului. Lume puțină, înfofolită, sârmele pe sus învelite în chiciură, ici, colo, câte o cioară încremenită, celelalte ascunse — unde se adăpostesc ciorile când le

răzbește gerul? — nu le mai vede nimeni! Fluierul vaporului, în port, fâșâie lung, icnește, se îneacă, tremură, geme, plânge, până să scoată un sunet. O vrabie gălbejită încearcă să dizloce cu ciocul firul de pleavă, ovăz nedigerat, dintr-o balegă de cal, înghețată în mijlocul caldarâmului, inertă și dură ca fonta cenușie…

Până la tramvai, urechile, fără nici o apărare, începuseră să-i țiuie. Pe drum și le luă în mâini și-atunci simți usturime, durere ascuțită, adâncă, ducându-se pe șira spinării în jos, la picioare.

— Ce-ați pățit, tovarășe președinte? îl întrebă portarul, ducându-și mâna la gură, și speriat, și gata să râdă.

— Ce să pățesc, mă? Ce te uiți așa la mine?

— Urechile!

Maistrul Golgota își duse mâna la urechi, nu le simți ca pe urechile lui, ci ca pe două zgârciuri străine, mai-mai să nu-i încapă în palme. Dădu fuga la infirmerie, se uită în oglindă și nu se mai recunoscu: urechile îi creșteau văzând cu ochii, aproape lubric, schimbându-i fizionomia. Îl cuprinse spaima că va rămâne desfigurat pentru totdeauna, cu urechi de măgar, ca în povestea cu mincinosul pedepsit de zâne. Înțelese: avea degerătură — nu simțea nimic, unde punea degetul rămânea pată albă, sângele fugea, lăsând carnea să moară, fărâmă cu fărâmă. Se sperie, o frică superstițioasă îi cuprinse inima: dacă era o pedeapsă venită din ceruri?

— Ce fac, tovarășă? întrebă în panică. Au să cadă, rămân fără urechi, ca neoamenii.

Infirmiera îl liniști; era o degerătură de gradul întâi, nu lăsa urme. Îi puse vaselină camforată.

— Până mâine nu mai aveți nimic, poate au să se cojească peste câteva zile; dar să stați la căldură.

O dată ce-i trecuse spaima, maistrul socoti să tragă numaidecât folos din această întâmplare — să-și arate eroismul și abnegația în fața muncitorilor, și chiar a direcțiunii.

— Eu sânt om să stau la căldură?! mugi, înfuriindu-se fără pricină. Du-te la magazie și cere o căciulă!

Erau căciuli cu clape, pentru muncitorii de pe cală. Astfel protejat, mocnind o furie pe care n-ar fi înțeles-o nimeni — împotriva cui, din ce pricină? — porni să inspecteze șantierul. Oamenii lucrau cam cu frână; își

înăbușeau suferința, stăteau la datorie, dar oricâtă voință ar fi avut, nu puteau îndura gerul, le înghețau uneltele în mână.

Maistrul Golgota merse la telefon, vorbi în câteva locuri, apoi adună comitetul de întreprindere — și, fără discuție, în două cuvinte, își spuse hotărârea: în asemenea condiții lucrul nu putea să continue.

— Cum adică, tovarășe Golgota?

— Cum am spus! Nici un om pe cală! Acasă toată lumea, la căldură!

Erau adunați unsprezece inși, din treisprezece, câți număra comitetul de întreprindere. Șapte din ei tăcură — ceilalți arătară împotrivire; erau și ei prăpădiți de frig, dar nu înțelegeau cum poate veni cineva cu o asemenea hotărâre.

— Să mergem să discutăm la direcțiune! zise Firicel, tâmplarul, cel mai tânăr.

— Direcțiunea n-are nici un amestec; numai sindicatul își spune cuvântul, când e vorba de viața muncitorilor!

— Nu-i așa, tovarășe Golgota! Oamenii și-au luat un angajament, sindicatul trebuie să-i îndemne și să-i sprijine, ca să-l țină.

— Am telefonat adineaori; nu se lucrează la nici un șantier, nu-i nicăieri picior de om afară.

— Chiar dacă ar fi așa, ce ne privește pe noi? Măcar să-i întrebăm pe oameni, să vedem ce crede fiecare!

— Aici nu-i pe ce crede fiecare; ei or crede și or vrea multe; datoria noastră este să-i ferim, să-i apărăm, că dacă i-o prăpădi gerul, cine o să mai lucreze mâine, când s-o îmblânzi vremea? Măi tovarăși, voi nu înțelegeți că sânt rațiuni superioare? Dacă direcțiunea vrea să nenorocească lumea, ca să-și acopere greșelile, noi n-avem voie să stăm cu mâinile în sân, noi reprezentăm muncitorii. Mâine, poimâine, direcțiunea poate să nu mai fie, dar muncitorii rămân, pe ei se bizuie șantierul.

Câțiva aprobară, cam cu îndoială.

— Așa e! Dar tot trebuie să vorbim cu direcțiunea!

— Duceți-vă la direcțiune, vă privește! Eu îmi fac datoria!

Lipsindu-se de consimțământul celorlalți, maistrul Golgota dădu să plece, hotărât să ordone încetarea lucrului pe cală, cu putere de la sine. Firicel îi tăie drumul — aveau aceeași statură.

— Stai aici! Ai vorbit numai dumneata, mai au și alții un cuvânt de spus. Ori nu-ți dai seama că faci anarhie?

— Anarhie, eu, fiindcă apăr muncitorii?! Șterge-te la nas, mucosule, când stai de vorbă cu mine!

Tânărul tâmplar ridică mâna, dar ceilalți îl opriră. Golgota văzu roșu în față.

— Ridici mâna? Uiți că eu te-am luat în comitet? Eu te-am făcut om!

— Om m-au făcut alții!

— Apoi lasă, că om vedea ce om au făcut ăia din tine! Dă-te la o parte, nu-mi ține drumul!

Interveniră mai multe glasuri:

— Stai, mă, tovarășe Atanasie, să sfârșim vorba în liniște. Ce vrei dumneata nu se poate, și pace bună.

— Așa?! V-ați unit toți împotriva muncitorilor?!

— Muncitori sântem și noi!

— Dacă sânteți muncitori, fiți alături de muncitori, nu de direcțiune!

— Dar direcțiunea a cui e? izbucni Firicel, cu mânie. Dac-ai fi dumneata director ce-ai zice acuma?

Maistrul Golgota se îmblânzi ca prin minune. Pe chipul lui, învinețit de ger și de furie, se ivi un rânjet; urechile, amorțite până atunci, începură să simtă căldura căciulii.

— Așa e! Toți sântem muncitori, și d-aia v-am chemat, ca să ne sfătuim cum să dăm o mână de ajutor muncitorilor, să-i încurajăm, să învingă gerul. Hai, spuneți, cum să facem ca să meargă treaba bine?!

— Păi să ne rugăm lui Dumnezeu să vină căldura!

— Haide, măi Firicel, lasă gluma! Ți-am spus o vorbă cam aspră, n-o pune la inimă! Tu știi că țin la tine. Haide, tovarăși, fiecare la datorie, în linia întâi, în mijlocul muncitorilor!

Membrii comitetului de întreprindere se împrăștiară, cu destulă nedumerire. Dacă s-ar fi uitat la ceas, ar fi văzut că lipsiseră de la lucru, de pomană, aproape o oră.

Gerul crescu peste ziuă. După primul șoc, care îi prinsese urechile de dimineață, Golgota îl înfruntă cu tărie — avea în el puteri care îl chinuiau ca și când nu ar fi fost ale lui, ci ale dușmanilor. Rămase pe cală până seara, mergând de la o echipă la alta, încurajând oamenii, îndemnându-i, cu un zel și o voioșie care nu-i stăteau bine și nu se potriveau împrejurării: de pe la ceasul unsprezece înainte, toate glumele înghețaseră o dată cu inimile din piepturi și cu sângele din vine. S-ar fi spus că oamenii trăiau pe datorie, în

contul unor zile viitoare. Dar sfatul, și îndemnul, și vorbele de îmbărbătare ale șefului de cală se auzeau pretutindeni:

— Un ceai fierbinte, băieți, haide, că duduie cazanul! Și fuga înapoi, până nu vă îngheață bormașinile!

Așa cum venea îndemnul și cum era tonul, se înțelegea că el adusese ceai pe cală, prin grija lui clocotea cazanul.

— Tovarășe Golgota, să-ți dea Dumnezeu sănătate! ziceau unii. Ai avut o idee bună!

Veni și Matei, în două rânduri, îmbrăcat subțire, să vadă ce fac muncitorii. Părea bine dispus, dar maistrul Golgota îi citea neliniștea sub veselia forțată de pe figură.

„Întinde coarda, tovarășe! își zicea în gând. Întinde-o tare, până-o plesni și te-o lovi la moacă, să te lase mut pentru totdeauna!“

Oricât nu-l suferea, Matei se bucură să-l vadă la datorie. Trebuia să-și învingă antipatia, poate omul nu era rău, avea numai o fire zburlită, încolo putea să fie cinstit, altfel n-ar fi fost de partea lui atâția muncitori. Acum câtva timp, Donos îl criticase cu asprime la ședința de partid, pentru faptele care se știu, și, împotriva oricărei așteptări, maistrul recunoscuse, pocăit: pierduse doar drumul, încolo era trup și suflet alături de partid. „Tovarășe Donos, îmi pare rău că nu mi-ai spus mai demult! Am atâtea în minte și atâtea aș vrea să facem pentru binele șantierului, pentru muncitori și pentru popor, încât tremură inima în mine să nu greșim…“ Era greu să nu-l crezi și să nu-l ierți — se ridicaseră glasuri pentru el. „Bine, tovarășe Golgota — ai grijă ce faci în viitor.“

Matei îi strânse mâna, cu un zâmbet înțepenit de ger.

— Cum merge, tovarășe Golgota?

— Greu, dar bine!

— Nu te-a înmuiat?

— Pe mine? Eu, tovarășe director…

Până să mai spună o vorbă îi înghețară măselele. Dar se ținu bărbat, până seara. La prânz nici nu se duse acasă, mâncă la cantină. Pe la ceasurile patru, termometrul arăta minus douăzeci și șapte de grade; buletinul meteorologic anunța temperatura în scădere. La șase, adunare de partid, la cantină; ceilalți muncitori se îndreptau spre poartă, aduși de umeri, de parcă ar fi avut saci în spinare; aerul țiuia, li se lipeau nările, și, pe asemenea ger, nici acasă nu putea să-i aștepte mare căldură. Porniră pe șosea, spre tramvai,

strânși unii în alții, fără vorbă și fără glume. În spate era mai bine; cei din față, înfruntând aerul rece, îl simțeau pătrunzându-le în țeastă, ca în piftie. Din când în când, câte unul rămânea în urmă și altul îi lua locul, făcând, fără o regulă stabilită dinainte, rotația cocorilor.

La tramvai era parcă mai cald — doar o amăgire: lumina orașului, casele care, când vii de pe câmp, te primesc cu prietenie. Unii merseră mai departe, ducându-se parcă în neștire, alții se risipiră pe ulițele mărginașe, câțiva se opriră să aștepte tramvaiul; un grup de vreo douăzeci de oameni intrară, ca și când ar fi fost vorbiți, în cârciuma lui Temistocle, unde de obicei nu făceau haltă decât sâmbăta și în zilele de chenzină.

Ardea o sobă de tuci înăuntru, fără putere, gheața tot astupa geamurile, dar oricum, era mai bine decât afară. După zece minute, cu țuica fiartă în față, se dezmorțiră, deși băutura n-avea tărie.

— Ce făcuși, bre, domnule Temistocle?! Măcar cu gerul acesta s-o fi lăsat nebotezată!

— Boboteaza e abia peste trei săptămâni!

— Mă întreb unde mai găsești apă; cișmeaua o văd înghețată.

Cișmeaua de fontă, din fața cârciumii, era moartă, împresurată de gheață, care se ducea, ca o albie, până în rigolă.

— Dacă ține tot așa, ce ne facem, măi oameni, mâine?

— Eu unul nu viu!

— Cum să lipsești fără învoire?

— Golgota s-a luptat să lăsăm lucrul.

— De unde știi?

— E, știe toată lumea; dar pe tine ce te doare? Stai la căldură!

— Căldură ca aia! Vino și tu mâine, să vezi cum e!

— Las că n-o fi ca afară!

În sala cea nouă a cantinei era multă lumină, becuri strălucitoare, în schimb mai puțină căldură. Nu se făcuseră sobe de teracotă, nici nu se putea, fără coșuri — avea să fie calorifer, dar la vară; se băgaseră țevi în ziduri, lipseau radiatoarele — și uzina. Trei sobe de tablă, cu burlanele scoase pe ferestre, dogoreau, făcând să transpire zidurile abia tencuite și să iasă abur subțire; nu-l vedeai — îl simțeai pătrunzând ușor în mădulare.

Comuniștii stăteau strânși pe lângă sobe, fără o ordine anume; cine avea ceva de spus spunea de la locul lui, nu era tribună. Și nimeni nu părea

mulțumit de sine. Venise pe neașteptate gerul, mai aspru decât la începutul oricărei ierni, după câte își aminteau bătrânii. Ce-avea să se întâmple mai târziu, dacă unii șovăiau de pe acum?

— Tovarășe Golgota, e adevărat că ai propus comitetului de întreprindere să hotărască încetarea lucrului pe cală? întrebă Donos.

Părea mai mic, îl uscase gerul. Umbla tot în capul gol, cu vesta de piele, de parcă nu i-ar fi dat mâna să-și cumpere îmbrăcăminte mai călduroasă.

În loc de răspuns, maistrul Golgota își scoase căciula.

— Uite urechile mele, tovarășe!

Urechile erau albe și umflate. Efectul nu fu întru totul cel așteptat; fizionomia lui, mai degrabă grotescă, îi făcu pe unii să râdă în ciuda atmosferei sumbre din sală. Maistrul Golgota nu avea aici decât un sprijinitor, Oreste, lansatorul; ceilalți se aflau acum acasă.

— Eu am fost toată ziua între oameni, le-am ridicat moralul, poate să spună și tovarășul director! Nu-i așa, tovarășe?

— Răspunde la întrebarea mea! Ai adunat comitetul de întreprindere, azi la ora zece și jumătate?

Să nege? Mai toți din comitet erau aici, se uitau la el, nu putea să-i prostească.

— L-am adunat!

— În ce scop?

— Ca să vedem ce-i de făcut. Muncitorii șovăiau, unii vroiau să plece acasă.

— Și-ai vrut să-i trimiți pe toți, simplu! Dumneata uiți ce angajamente avem și care-i datoria sindicatului?

Maistrul Golgota șovăi; pesemne anume pentru el făcuse Donos ședință chiar în seara aceasta. Era singur, ceilalți depășeau suta și, luându-se unul după altul, aveau să tabere pe el, să-l strângă de beregată. Îi rămânea să se supună, să zică: „Dați, tovarăși!“, sau să se roage: „Iertați-mă!“, cum mai făcuse o dată… Apăi nu! Dacă stai mereu să te lovească, îți sparg capul!

— Care-i datoria sindicatului?! Sindicatul este cureaua de transmisiune…

Donos era nervos, îl simțea că vrea să scape cu vorbe umflate; îl opri, aspru:

— Lasă teoria, tovarășe Golgota!

— Așa va să zică! se năpusti maistrul. Învățătura partidului dumneata o numești teorie, în batjocură. Ați auzit, tovarăși?!… Și dacă nu vrei teorie,

atunci să vedem, care din noi doi a făcut mai mult astăzi: dumneata, c-ai stat în cazangeria nouă și-ai sudat nu știu ce, la niște coaste, sau eu, c-am degerat afară, ajutându-i pe oameni, ridicându-le moralul, îndemnându-i: hai, mă fraților! Uitați-vă la urechile mele! Parcă adineaori ați râs, tovarăși! Care-i datoria sindicatului? Eu știu mai bine, tovarășe Donos, fiindcă eu am organizat sindicatul, eu m-am luptat cu patronul pentru drepturile oamenilor. Ați uitat, tovarăși? Care-i datoria sindicatului? Să termine șlepurile până la 15 februarie. Sindicatul le face, masa muncitorilor — și eu trebuie să-i apăr! Da, am adunat comitetul, și-am întrebat: ce facem, tovarăși? Fiindcă eu am datoria să mă îngrijesc de sănătatea tovarășilor. Asta face sindicatul! Eu duminica nu mă duc la meci, merg pe la oameni, din casă în casă, și-i întreb: „Cum o duceți cu viața, ce nevoi aveți, tovarăși?“ Ăsta-i sindicatul!

Oreste începu să aplaude, dar după două bătăi din palme îl opriră ceilalți. Maistrul Golgota se uită vexat la oameni, apoi privirea i se opri asupra lui Matei și amenințătoare, și acră.

— Eu pot să spun multe, ce face sindicatul și ce fac alții…

Firicel, pe care Donos îl chemase să fie de față, îl întrerupse, nemaiavând răbdare să tacă:

— Ce-are de-a face meciul și altele cu activitatea șantierului?

O dată cu el Matei ridică brațul.

— Tovarășe Donos, dă-mi te rog cuvântul!

Oamenii cunoșteau disciplina de partid, dar tot erau impresionați văzând că directorul o respectă ca oricare altul.

— Tovarăși, zise acesta, haide să nu mergem cu discuția mai departe! Din ce a spus maistrul Golgota am reținut o afirmație: datoria sindicatului este să termine șlepurile până la 15 februarie. Asta trebuie să ne intereseze: este țelul nostru imediat și grabnic, al șantierului, zic eu, el zice al sindicatului — e totuna, are dreptate! Lăsați la o parte neînțelegerile; dacă maistrul Golgota a făcut o greșeală, s-o judecăm, dar poate mai bine ar fi să ținem seama de misiunea noastră. Atâta timp cât se străduiește alături de noi să terminăm vasele, eu îi spun: Bine, tovarășe!

Se făcu tăcere: ochii tuturora trecură pe rând, de la Matei la Donos, apoi la Golgota, încărcați de mirare. Maistrul nu mai zise nimic; se așeză, ferindu-se să-și arate mulțumirea. În afară de acea încordare provocată de o situație gravă, pe chipul lui Matei se citeau inocență și seninătate. Și Donos,

după ce rămase câteva clipe tăcut, probabil mocnind în sine, cu fălcile încleștate, îl abandonă pe Golgota, nevoit să socotească discuția încheiată.

— Tovarăși, zise, am văzut cât e de grea situația. Astăzi, normele nu s-au îndeplinit nicăieri pe cală; cei mai mulți au izbutit să facă abia jumătate. N-a dezertat nimeni, muncitorii au înfruntat gerul, dar nu câștigăm nimic dacă stăm afară să degerăm și nu facem treabă. Zilele sânt numărate; dacă mai pierdem mâine un ceas și poimâine altul, nu le mai putem recupera niciodată. Asta este situația; starea vremii nu depinde de noi, și calorifer pe cală nu putem face. Dar de lucrat trebuie să lucrăm, chiar dacă gerul are să crească. Iată ce vă propun: acei dintre voi care lucrează la cazangerie, la îmbinarea coastelor și la suprastructuri să iasă afară, să-i înlocuiască pe cei mai slabi, sau mai vârstnici. Nu sânteți prea mulți, numai cincisprezece, dar destul ca să fiți exemplu și îndemn pentru alții. Cine are ceva de spus la propunerea mea?

Primul care vru să ia cuvântul fu maistrul Golgota; dădu să ridice mâna, apoi se răzgândi: nu era bine să se arate iar în lumină. Și-apoi, treaba lor, facă așa cum i-o duce capul! Fu mulțumit să audă obiecția lui în gura altuia:

— Se dezorganizează lucrul, tovarășe Donos. Fiecare echipă își are rostul ei, nu e bine s-o muți de la un loc la altul…

— Știu, tovarășe Hristu, dar e mai rău să-i lăsăm pe cei slabi afară. Comuniștii, mulți, puțini, trebuie să fie în linia întâi.

— Mergem, ce să mai lungim vorba!

Se ridicară, încuviințând, și ceilalți; unul singur, Antone, om de vreo patruzeci și cinci de ani, tuns scurt și cu fața nerasă, încât pielea capului semăna cu a obrazului, încărunțită și aspră, ceru voie să fie lăsat deoparte.

— Tovarășe Donos și tovarăși, frumos ar fi să nu mă dau în lături, fiindcă nu m-am dat niciodată și, vorba aia, ar fi cum scrie în cărți: unanimitate! Dar am ieșit din spital abia alaltăieri…

— Am uitat! îl întrerupse Donos. Barem acum ești sănătos?

— Sănătos; numai că trebuie să mă păzesc, mai cu seamă pe gerurile astea. Aș ieși și m-aș pricepe să zic: „Luați-vă după mine, tovarăși!“ Dar mi-e c-aș ajunge iar la spital și atunci, cum să-i iau după mine pe alții?

Râse, pe urmă socoti c-a făcut o glumă neizbutită, dacă nu râdeau și ceilalți, și se așeză, roșu sub barba țepoasă.

— Mai mare primejdie decât gerul sânt pentru noi cei care aruncă undița în apă tulbure, reluă Donos. Nu știu ce-or vrea să pescuiască, aici nu-i nimic

de pescuit — să se înțeleagă! Altceva nu mai avem de discutat. Bună seara, tovarăși!

Afară gerul părea că se mai înmuiase — senzație falsă: termometrul coborâse la minus douăzeci și opt de grade.

Donos merse cu Matei înspre poartă, tot în capul gol și cu vesta de piele; ai fi spus că bravează.

— De ce nu-ți pui ceva pe tine? O să te ia dracu!

— Stau aproape.

— Cred că nu-i bine să faci pe fachirul! Să nu creadă oamenii că…

— Știi ceva? izbucni Donos stând locului și privind la Matei cu severitate. Nu-mi da sfaturi! Mi-ajunge cum te-ai dat bătut astă-seară.

— M-am dat bătut?

Doi oameni trecură pe alături; rămăseseră să stingă focurile în sala de mese. Le scârțâiau bocancii, înțepeniți scoarță.

— Nu ți-e frig, tovarășe Donos? întrebă unul, fără să micșoreze pasul.

— Ai văzut? zise Matei, pornind mai departe. Să nu crezi că te admiră! Ce înseamnă fanfaronada asta?

— Mâine am să-mi pun căciulă și șubă, dacă îți închipui că de aceea nu merge treaba!

— Nu știu din ce ți-a sărit țandăra!

— Mi-a sărit țandăra? Fiindcă am avut slăbiciunea să tac, să ascult cum iei apărarea lui Golgota?

— Nu i-am luat apărarea; trecem printr-un moment greu și am socotit că nu-i bine să mărim discordia. Acum nu mă interesează altceva decât să-și facă datoria; ce-i în capul lui o să vedem altă dată.

— Sau mai degrabă ai vrut să-l liniștești, să-i dai satisfacție!

Peste arsura gerului, Matei își simți obrazul dogorind, parcă biciuit de o flacără.

— Ce vrei să spui?

— Știi foarte bine! Ai luat cuvântul, ca să nu trăncănească?

— Nu înțeleg, ce să trăncănească?

Donos se opri iarăși și îl privi aspru; erau la doi pași de poartă.

— Ți-am mai spus o dată că dacă vrei să conduci, nu trebuie să ai nimic vulnerabil!

Matei înțelese abia acum, își aminti izbucnirea lui Golgota, vorbele lui agresive; în clipele acelea nici nu-i trecuse prin minte că ar putea să fie

atacat, și nu intervenise ca să se apere, ci ca să curme o situație încordată. În loc să vibreze de revoltă, zise, stăpânindu-și glasul, nu și amărăciunea care-l invadase:

— Donos, oare atât ne-am îndepărtat unul de altul, încât mă poți crede capabil de lașitate?

Neprimind nici un răspuns, își apucă prietenul de braț și îl trase spre poartă.

— Haide, n-are rost să înghețăm aici! Te duci acasă?

— Da.

Îl conduse și intră cu el, fără invitație. Cocoș își pregătea cina, frigând o bucată de slănină pe jăraticul din sobă; alături, la un încălzitor electric fierbea ceainicul. Văzându-l pe Matei, se întunecă deodată; nu spuse un cuvânt, uită de masă, își îmbrăcă laibărul și ieși pe ușă, cu ostentație.

— Unde te duci? îl întrebă Donos.

— La moașă!

Având altă preocupare, Matei nu dădu prea multă importanță plecării lui precipitate.

— Ce-i cu el? întrebă, într-o doară.

Donos luă țepușa de fier cu bucățile de slănină care sfârâiau pe jăratic și o puse într-o tăviță, pe masă. Parcă și în tăcerea lui se citea ostentație.

— Sânteți certați? stărui Matei.

— Nu.

— Atunci ce are?

— Nu știu, deocamdată.

Se auziră pași afară — nu erau pașii lui Cocoș; unde putuse să plece, noaptea, pe ger năprasnic? Un om intră, strecurându-se repede pe ușă, de parcă ar fi păzit să nu intre o dată cu el altcineva — mișcare instinctivă: să nu lase frigul în casă. Avea obrazul roșu de ger; când își scoase căciula, fruntea se văzu albă, încât sau obrazul, sau fruntea păreau împrumutate.

— Ce-i, Firicel? îl întrebă Donos. N-ai plecat acasă?

— Ba da, dar m-am întors… Bună seara, tovarășe Matei!

— Ai ceva urgent? continuă gazda, observând o oarecare agitație în vorba noului venit.

Acesta înclină din cap.

— M-am întâlnit la tramvai cu Dimos, nu-l știi, mecanicul de pe Sfântu Andrei. Panait Lalachi s-a întors de la București azi după-masă.

— Și?
— Pleacă. Are actele.
Donos înghiți repede bucata de slănină pe care o tot mesteca; o clipă, dumicatul i se opri în gât, făcându-l să se înroșească.
— Când pleacă?
— Zilele astea.
— Bine! Vorbim mâine dimineață.
După plecarea tâmplarului, Donos luă altă bucată de slănină și își reîncepu mestecatul.
— Tot mai crezi în povestea aia? întrebă Matei.
— Da…
— La urma urmelor, s-ar putea să ai dreptate. Dar eu, în locul tău, l-aș lăsa dracului. Prea multă bătaie de cap pentru o secătură, sau pentru un nevropat. Să admitem că pui mâna pe el; câștigi ceva?
— Poate!
— Ce?
— Am să-ți spun altădată… Ia o înghițitură de slănină; e grozavă!
— Bine, spune-mi când vrei, dar vreau să-ți spun eu câteva cuvinte în seara asta; de aceea am venit încoace. Ascultă, Donos, mie nu mi-e frică de Golgota și de nimeni altul. Nici prin minte nu mi-a trecut să mă apăr; n-am de ce, conștiința mea e curată, și tu știi mai bine decât alții. Pe mine mă interesează în primul rând munca șantierului, și dacă pentru asta ar trebui să înfrunt o mie de oameni ca Golgota, i-aș înfrunta pe toți deodată; dacă ar trebui să-mi tai un braț, l-aș tăia, dacă ar trebui să-mi scot inima din piept, mi-aș scoate-o. Și aș face orice altceva ca să terminăm vasele. Dar nu înțeleg să fac nimic zadarnic!
Ieși, trântind ușa așa de tare, încât se zgâlțâiră pereții casei. Donos își continuă gânditor mestecatul…
Curând Cocoș se întoarse; pesemne nu fusese departe, pândise pe-afară să plece oaspetele pe care nu-l așteptase. Nu spuse un cuvânt, și Donos nu-l iscodi, dar înțelese deodată: *știa* și el, în sfârșit — prea vorbea multă lume, ca să nu afle!

După trei zile de ger, așadar, începură să curgă sloiuri, nu de aici — veneau de departe, unde iarna se arătase mai timpurie și mai riguroasă. Bombele atomice, aruncate în Pacific, ziceau unii, schimbaseră vremea, o întorseseră de-a-ndoaselea. Se mai spunea că, în urma exploziilor, axa pământului se mutase, ca în povestirile fantastice — la poli o să fie cald, în schimb la ecuator au să înghețe apele.

Sloiuri în decembrie se mai văzuseră, chiar mai devreme câteodată — nemaipomenit era însă că, în același timp, Dunărea începuse să crească.

Veneau blocuri atât de mari, de dese, de grele și de năvalnice, încât navigația încetase. Se ridicau pontoanele, vapoarele, șlepurile, remorcherele își căutau un adăpost în grabă, și fluviul, pustiu, își îmbrăca haina de iarnă, ferfenițită și dezolantă.

Un singur vas rămăsese în port, dar departe, la Malul Galben. Stătea la chei, în dreptul antrepozitelor — Sfântu Andrei, barcazul lui Panait Lalachi, al cărui pavilion grecesc, la pupa, atârna țeapăn pe baston, cu faldurile înghețate. Echipajul, cinci oameni, înarmați cu căngi, se lupta cu ghețurile, ziua și noaptea.

Panait Lalachi era gata de plecare, avea toate actele, își strămutase bagajul pe bord, numai să ridice ancora — când venise această calamitate. Era singur, își trimisese grosul familiei de cu vară, îl așteptau, nerăbdători, în patrie, iar el zăbovea aici privind corbii care veneau cu sloiurile, aducând presimțiri tot așa de negre pe cât le erau penele. Umbla într-o șubă cenușie ca fierul, n-o lepăda nici noaptea, dârdâia de frig în cabină, afumat de o sobiță cu petrol, al cărui miros i se îmbiba în haine, în păr, în piele, și mai adânc parcă, până în mădulare. Nu se bărbierise de o săptămână, și o dată cu părul de pe obraz îi crescuseră parcă și sprâncenele, umbrindu-i mai mult ochii, înfundați în orbitele ca tăciunii.

Îndată ce se făcea ziuă, începea să colinde cheiul, tot uitându-se în zarea Dunării, așteptând să se termine coșmarul, dar sloiurile și corbii curgeau într-una. Pe urmă se ducea la Telefoane, unde aștepta multe ore, plimbându-se prin hol, frământându-și bărbia, până i se dădeau legăturile: Orșova, Budapesta, Bratislava — Ce se aude? Cum e vremea?

O parte din timp și-o petrecea la Papazian — altundeva nu se putea duce, nu mai avea prieteni, își desfăcuse legăturile. Bea ceai cu rom, pahar după pahar, cu urechea la aparatul de radio, să nu piardă buletinele meteorologice și cotele apelor Dunării.

După o săptămână, în Apus gerul se înmuie, începură ploi și lapoviță, ca în noiembrie; Dunărea creștea, de parcă ar fi fost primăvară. Dacă vremea ținea așa zece zile, se curățau sloiurile. La Orșova, apele erau libere, pe urmă se eliberară și mai jos, la Turnu-Severin, la Calafat, spre câmpie.

Dar aici dăinuia gerul — și Panait Lalachi, în șuba lui de culoarea fierului, colindând portul și străzile, semăna cu corbii degerați care continuau să alunece la vale, pe bancurile de gheață, în călătoria lor sumbră și bizară, placizi la înfățișare, dar mânați pesemne și ei de un neastâmpăr, greu să-l vadă și să-l înțeleagă omul.

Puțin timp înaintea Crăciunului, sloiurile se răriră; o sută de kilometri mai sus, Dunărea era liberă, învolburată și cenușie. Inima lui Panait Lalachi, strânsă parcă și ea de ghețuri până acuma, începu să palpite, între bucurie și chinuri. Dar nu, degeaba își mai făcea griji, oricum s-ar fi schimbat iar vremea, îi rămânea destul timp să iasă în mare înainte de a se forma alte sloiuri.

Îndată începură ultimele pregătiri de plecare, întrerupte la venirea gerului; se îmbarcă motorină și petrol, în butoaie, apă, merinde, doi porci vii, ca pentru un echipaj de o sută de oameni; armatorul își cheltuia ultimii lei, nu mai avea ce face cu ei de acum încolo. Apoi actele fură vizate, la Căpitănie, se făcu revizia vamală, și un grănicer fu postat în capul schelei. Panait Lalachi stăruise să aibă gata toate formele, ca să poată pleca nestingherit, la orice oră, îndată ce s-ar fi dus primejdia sloiurilor.

Dar în afara grănicerului mai pândeau și alții barcazul, încă dinaintea zilei când începuseră pregătirile de plecare; nu era un singur om, nimeni n-ar fi putut sta la pândă atâta vreme — se schimbau tainic, și locul de pândă, neștiut de nimeni, se afla în biroul magaziilor. Magazionerul, care îngăduia această supraveghere și ajuta păstrarea tainei, un om de vârstă mijlocie, în toată puterea ai fi zis, după înfățișare, îi era cunoscut lui Firicel tâmplarul; fusese și el meseriaș, dogar la fabrica de bere, dar din război venise invalid, cu un picior tăiat de deasupra gleznei, neapt să-și mai facă meseria. În schimb, ochii îi rămăseseră întregi și mintea ageră, așa că primise această slujbă, grija magaziilor.

Biroul lui, o despărțitură de scânduri în magazia centrală, se afla la ultima dană, și pe fereastra care dădea spre Dunăre se vedea tot cheiul. De peste două săptămâni, la acel geam stătea cineva de veghe într-una, doi tineri din

șantier, tovarăși cu Firicel la atelierul de tâmplărie, venind la ore hotărâte să-și ia postul în primire, fără să-i simtă nimeni.

Nimănui nu i se păru ciudat că becurile de pe stâlpii de fontă din fața magaziilor, dintre care, de la război, ardeau doar ici-acolo câte unul, se aprinseră toate într-o seară, luminând Dunărea ca de Ziua marinei. Acele lumini, revizuite ca din întâmplare, îi îngăduiau omului de veghe să vadă tot ce se întâmplă pe Sfântu Andrei și în preajmă; nimeni din câți se urcau pe punte nu putea rămâne nebăgat în seamă, chiar dacă ar fi fost ca vreunul să vină din baltă, sărind din sloi în sloi, ca păsările iernii.

Atât că treceau zilele și nu se arăta nimeni să justifice această pândă atât de stăruitoare; doar Panait Lalachi, echipajul și slujbașii Căpităniei sau vămii, poliția și grănicerii. Firicel îi ținea în fiecare zi drumul lui Donos, raportându-i lipsa de roade a pândei. Nici unul din ei nu era sigur că avea să se întâmple acel fapt pentru care vegheau de atâta vreme; în mintea lor nu era decât o bănuială, dar destul de puternică pentru a justifica osteneala.

De când sloiurile se răriseră, și pe Sfântu Andrei începuseră pregătirile de plecare, Firicel rămânea el însuși de pândă, de la șase seara până a doua zi dimineața, luptându-se cu somnul și cu frigul din magazie. Acolo îl găsi și noaptea când porni dezghețul, fără să-l fi așteptat nimeni. Peste ziuă fusese oarecare tevatură pe chei, veniseră căruțe, aducând butoaiele cu motorină, hamalii le rostogoliseră în sus pe schelă, sub privegherea grănicerului, și de atunci înainte încetase forfota; câte un om din echipaj pleca în oraș, se întorcea cu o boccea în mână, cu o sticlă în buzunar — grănicerul îi inspecta bagajul, îl controla pe sub haine — nimic de contrabandă, îi dădea drumul.

O dată cu căderea serii, se stinse orice mișcare, în afară de a Dunării…

Mișcarea Dunării în noaptea aceea îi depășea firea; fluviul își rostogolea la vale apele înspumate, parcă fugărite din urmă. În apus era dezgheț de o săptămână, în Germania continua să plouă, în Austria începuse să ningă, pe o temperatură blajină, trâmbe de zăpadă care se topeau îndată ce atingeau solul și curgeau în torente către lunca Dunării. La prânz, buletinul meteorologic anunțase dezgheț în toată țara. La Turnu-Severin apele crescuseră cu optzeci de centimetri numai în trei zile; un val uriaș venea la vale, gonind ultimele sloiuri.

Panait Lalachi se întoarse din oraș pe la unsprezece noaptea; Firicel îl văzu plimbându-se un timp pe puntea luminată ca ziua; privea Dunărea. Pe

urmă deschise tambuchiul și coborî în cabină.

La miezul nopții, veni schimbul grănicerului, și de atunci înainte nu se mai văzu nimeni. Peste un ceas porni să ningă, fulgi mari, pufoși, umezi; îndată, gheața de pe geam, pe care Firicel o curăța într-una, ca să aibă vedere afară, începu să se înmoaie și să curgă încet în dâre…

Era dezgheț — un val de căldură, venit brusc și cu multă putere, așa cum venise și gerul. Acum barcazul nu mai putea să întârzie, trebuia să plece, dacă nu mâine, atunci peste o zi, două. Și cum îl privea, întrebându-se când avea să se întâmple faptul pe care-l pândeau de atâtea zile, Firicel băgă de seamă, deodată, că parapetul barcazului se ridicase, pe nesimțite, cu două palme peste chei, arătându-se clar privirii. Apele Dunării creșteau de câteva zile, cum rar se întâmplă iarna, dar niciodată nu se întâmplase să crească așa de mult și cu atâta repeziciune. Când plecase de la șantier era oarecare fierbere, valurile clipoceau în marginea calei; cu toată alarma provocată, nimeni nu se temea că ar putea crește mai mult, ca sa fie dăunătoare.

Oamenii care au trăit de mici la Dunăre cunosc glasul apei, murmurul molcom, șoapta, vaierul, mugetul — înțeleg ce vorbește ea cu cerul, cu vântul, cu sălciile, cu țărmul…

În noaptea aceea, înainte de a începe ninsoarea, Ana Odeta se trezi într-o neliniște ciudată și nu mai putu să adoarmă, deși era obosită și închisese ochii abia de câteva ceasuri. Era frig în cabină — făcea focul seara, în sobița de tuci, până ce se spăla și se băga în pat; dimineața, apa din găleată avea crustă de gheață…

Câtva timp ascultă clipocitul valurilor de-a lungul bordajului; locul era bine ales, sloiurile treceau pe departe. Dunărea avea un glas neliniștitor, o mâna ceva din urmă, și ea se frământa, nemulțumită și supărată. Școndrii, legați de punte și înfipți în mal, ca să țină șlepul la distanță, scârțâiau altfel în această noapte, scoteau un scheunat mai des și mai aspru, ca și cum cablurile de sârmă i-ar fi sugrumat, și ei s-ar fi chinuit să scape.

Trecură așa câteva minute, până ce Ana Odeta să-și dea seama ce o trezise în plină noapte; pe urmă auzi o trosnitură înăbușită și i se păru că șlepul se clatină. Sări din pat, dădu perdeaua la o parte; gheața se topea pe geam, începuse să ningă și, datorită fulgilor de zăpadă, felinarul de ancoră își trimitea lumina mai vie și mai departe. Ochii i se opriră pe școndrul de la pupa, care scârțâia sub fereastră; își dădu seama dintr-o dată că avea altă

înclinare, cablurile îl sugrumau, puntea se ridicase — Dunărea creștea năvalnic.

Nu mai simți frigul; dintr-o singură bătaie a inimii trupul i se încinse și i se făcu tot o apă. În câteva clipe era îmbrăcată, fără să aprindă lampa. Când ieși pe punte, văzu că se făcuse cald, dintr-o dată; zăpada se topea, curgea în șiroaie, și tabla era alunecoasă.

Dincolo de lumina felinarului se simțea freamătul pădurii, foșnetul luncii, dar, cu toată pânza udă a fulgilor de zăpadă, noaptea rămânea întunecoasă. Pe la șlepurile celelalte se auzeau glasuri.

Ana Odeta sări în barcă și nu trase decât o dată din vâsle — malul era aproape; țărușul de care lega de obicei lanțul abia se mai vedea, rămas numai câteva degete deasupra apei. Porni prin lăstărișul de cătină, căutând drumul cu brațele; simțea sub picioare pământul încă înghețat, cu glodurile tari ca piatra, dar printre ele venea apă, strecurându-se în șuvițe subțiri peste lunca joasă. Pe alocuri o auzea susurând, căutându-și făgașe, adunându-se în gropi, în șanțuri, înainte de a-și strânge puteri și a năvăli mai departe.

Noaptea, dimensiunile apar denaturate, închipuirea dă peisajului învăluit în întuneric contururi fantastice și întâmplările par mai grave. După ce merse câteva sute de pași, pe Ana Odeta o cuprinse teama că la ora aceasta cala era inundată. Aseară, când plecase de la șantier, văzuse chipuri îngrijorate. Matei era jos, înconjurat de mai mulți oameni; cercetau malul apei. Îl așteptase în ger, pe faleză, nădăjduind că o să vină spre birou și o s-o vadă, dar el urcă prin partea cealaltă, pe la cazangeria veche, și îl pierdu din ochi; nu știa unde se dusese — în vreun atelier, sau înspre poartă.

De două săptămâni nu-i mai fusese aproape; îl zărise doar, în treacăt, și-i auzise glasul, adresat altora. Știa câte griji îl apasă, nu mai avea o noapte a lui, un ceas măcar, să i se destindă obrazul ars de ger și să zâmbească. Nu putea să vină și nu era nevoie s-o vestească — trăiau amândoi aceeași viață; dar îl așteptase în fiecare seară, fără a nădăjdui să-l vadă; două săptămâni, două luni, doi ani, l-ar fi așteptat toată viața, și dacă dragostea era o fericire, așteptarea era și ea o voluptate, un amestec amețitor de chin și speranță.

În acest timp de iarnă timpurie și nemaipomenit de aspră, trăia viața din șantier, iar restul, seara, noaptea, parcă nu existau, rămâneau suspendate, cu dreptul pentru ea, poate, de a le trăi altădată. Din clipa când ieșea pe poartă, de cele mai multe ori nu schimba un cuvânt cu nimeni până a doua zi dimineața. Căpitanul Mihalis plecase la Băile Herculane, cu toate

încheieturile trupului umflate și dureroase. Ana Odeta se gândea, mâhnită și îngrijorată, că probabil era ultimul an când izbutea să-și mai păstreze șlepul și viața nomadă. La vară trebuia să se gândească la un rost altundeva, să nu-l apuce altă iarnă pe apă. Iar ea, lipsită de acest adăpost precar, în care însă avea prinsă toată viața, trebuia să se mute într-o casă necunoscută astăzi și i se părea, cu o teamă superstițioasă, că plecând de la Dunăre, își va uita amintirile, își va pierde dragostea.

Viața ei pe șlep nu era ușoară de când venise iarna; nimeni n-ar fi putut s-o pizmuiască, nimeni n-ar fi înțeles ce-o îndemnase să și-o aleagă. Pleca pe întuneric dimineața, se întorcea după ce cădea noaptea — își vedea vecinii numai duminicile, când schimba cu ei câte un cuvânt, în grabă; n-avea nici atunci răgaz — rămâneau multe de făcut, de peste săptămână, într-o gospodărie, oricât ar fi fost ea de restrânsă și de simplificată. Două ceasuri le pierdea în piață, două le petrecea la baia de aburi, acumulând căldura în carne și în oase, cu un nesaț aproape vicios, lăsându-și trupul să lenevească anonim în ceața fierbinte și deasă, visând tot ce nu avea timp să viseze în celelalte șase zile pe care iarna le făcea asemănătoare, legându-le între ele cu un lanț aspru de gheață.

În sala de trasaj era frig, îi înghețau genunchii și podul palmei pe planșeta sticloasă, pe urmă, treptat, gerul o pătrundea până la oase; învățase să îndure suferința fizică, așa cum trupul omenesc învață să le îndure pe toate. Dimineața i se părea că ia un sac cu omăt pe umeri, și oricât ar fi fost de greu, știa că nu-i cu putință să-l lepede până seara. Dar uneori o cuprindea teama că așa o să-și ardă toată căldura femeiască, și ziua dragostei o s-o găsească înghețată… Ochii ei se îndreptau atunci spre ușă, cu dorința dureroasă de-a vedea intrând omul pentru care îi bătea inima, ca prin prezența lui să-și măsoare căldura, să aibă în el o mărturie și-n sângele ei o dovadă contrarie. Și când se întâmplă să vină, avea dintr-o dată toate dovezile și mărturiile.

El venea rar, atenția îi era îndreptată acum spre cală, aici nu se mai trasa nimic, se scoteau șabloane pentru tablele șlepurilor și pentru coastele motonavei. Puterea șantierului se încerca afară, lângă muncitorii care ridicau tot mai sus bordajele, montând tablă după tablă, încordați ca fierul etravelor, cu obrajii aspriți, cu pielea arsă, muți, păstrând intactă o singură trăsătură omenească, voința să se învingă pe ei înșiși și să meargă până la capăt.

În primele zile, mulți se clătinaseră, fiindcă abia trecuseră prin alte încercări grele, fiindcă de la începutul toamnei munca lor era o continuă încercare. Fusese un moment când mulți nu mai crezuseră în victorie, gândiseră, descurajați, că strădania de până acum nu folosise nimănui — nimic nu dezarmează mai deplin inima omenească decât sentimentul zădărniciei. Veneau la lucru supunându-se disciplinei, încercau să-și facă datoria, dar nu așteptau decât acea hotărâre care să le confirme îndoiala: direcția șantierului să se dea învinsă, să-i scoată de pe cală ca să nu-i macine de pomană; să rămână întregi și teferi pentru munca de primăvară…

Inimi și unelte — iată viața șantierului în acea iarnă de pomină. Trupurile se mișcau fără identitate, putând parcă să fie schimbate între ele, ca salopetele la magazie, dar în fiecare trup bătea o inimă, și identitatea ei rămânea neștirbită, biruitoare și vie: Arici Vasile, patruzeci și doi de ani, un metru și optzeci înălțime, gâtul scurt, fața rotundă, bucălată în zilele bune, ca a copiilor, păr negru sub căciulă, ochi mici, ca boaba de cafea, un deget strivit, o rană din război în coapsa stângă — iată prezența lui fizică. Nu contează! Obrazul ars de ger se scorojește, nu mai rabdă briciul decât o dată pe săptămână, duminica, după ce se destinde la căldură, barba de șase zile îi schimbă fizionomia, i-o face sălbatică și hâdă; îi scade statura, i se subție grumazul, sub piele rămân numai cabluri și sârme — degetul se umflă, obrintește, cicatricea de la coapsă s-a făcut vânătă. Ceva se păstrează neschimbat în această făptură: inima…

Știrbu Tudor, treizeci și opt de ani, un metru șaptezeci înălțime, cine are timp să-l privească? Se mișcă, scrâșnește din dinți, strângând bormașina în mână. Bine, îi bate inima! Mirea, Bandă Victor, Rogoz Petre, Hristu, Topor, Gică Spirea — inimi! Patru sute de oameni pe cală, în ger, patru sute de trupuri, anonime, cu patru sute de inimi, care își păstrează numele: inima lui Popic Sașiul, și a lui Ghiță Bârgu, și a lui Sima Gavrilă, și-a tuturora…

Și șlepurile creșteau, tablă cu tablă, montate trudnic pe coastele înghețate, trei sute cincizeci de nituri fiecare, dar nu se pot bate azi; e gerul prea aspru, rămân pe datorie — să vedem cum o fi vremea mâine… Oamenii erau cu ochii pe termometre — spre ora zece, mercurul începea să urce, nu putea să fie minciună, deși trupurile înghețate nu simțeau nici o ușurare. Atunci se aprindeau focurile la forje, cala se umplea de fum și de vâjâitul ventilatoarelor. Opt grade, șapte, șase… Se aruncau nituri deasupra cărbunilor, se pregăteau ciocanele, echipele se grupau pe lângă schele, la

adăpostul panourilor, pe sub copertine. Cinci grade, patru… Acum, gata, dă-i drumul!…

Un ceas, două, trei nu se oprea nimeni să-și tragă răsuflarea, se auzea numai gâfâitul compresorului și pârâitul ciocanelor pneumatice, unelte reci care pulsau și ele ca niște inimi. Iar când termometrul cobora iarăși, în liniștea care se lăsa asupra calei rămâneau să bată, neliniștite, prea vii și prea calde, inimile oamenilor.

Și Matei trăia în aceste zile prin puterea inimii, cu trupul abandonat, ducându-se la birou numai când îl chemau telefoanele, petrecându-și timpul pe cală și-n ateliere. Trebuia să înceapă montajul cârmelor și transmisiunilor, ansambluri grele și complicate, ca niște mici uzine. La cazangerie se montau pereții suprastructurilor, să poată fi împreunați în câteva zile; în atelierul de instalații se pregăteau caldarinele, radiatoarele, lavoarele, tubulatura; electricienii aveau gata rețeaua, firele în cămașă de plumb tăiate la măsură, din doză în doză, numai să le prindă în cleme; grupurile electrogene, tablourile cu aparate și toate accesoriile erau puse la punct, zece serii — într-o săptămână cinci echipe le puteau da în funcțiune. Bărcile de salvare și de serviciu se vopseau, la marangozerie, tâmplarii lustruiau mobila, tapițerii terminau saltelele… Sute de lucruri mărunte, din care, la timpul hotărât, nu trebuia să lipsească nici unul. Și toate, făcute după deviz și după planuri, cereau lămuriri continuu. În atelierul lui, tapițerul care făcea o saltea, de-o anumită formă, măsura stofa: un metru nouăzeci lungime, șaptezeci de santime la cap, cincizeci de santime la picioare — cușetă care să economisească spațiul — spațiul se împarte cu zgârcenie pe vapoare… Dar dungile stofei se taie pieziș, sau se pun de-a lungul unei laturi? Așa nu mai cad perpendiculare la capăt! Iată nevoia de o lămurire — și tapițerul se ducea s-o ceară, la fel de exigent ca sudorul care asambla pana cârmei.

Cine răspundea acestor întrebări — la fiecare minut câte una? Șeful fabricației, care supraveghea și coordona lucrul atelierelor. Dutchievici avea acum un ajutor, un tânăr care terminase de un an Școala Politehnică, inginerul Ștefan Mărăcine, angajat abia de o lună; pe alt tehnician, mai încercat, nu-l putea lua de la locul lui fără să dezorganizeze serviciul, în împrejurări care nu îngăduiau nici cea mai mică rămânere în urmă.

Tânărul său ajutor, deși fără practică, începuse să descifreze alfabetul șantierului din prima săptămână; nu-i lipsea nici priceperea, nici spiritul

tehnic, nici tragerea de inimă. În curând, cea mai mare parte din sarcini putea să rămână pe umerii lui, și cu siguranță că într-un an i se putea da răspunderea fabricației în întregime. Dar, după ce simțise din nou pulsația vie a șantierului, cu un gust de tinerețe pe care firea lui rece îl scosese de mult în afara amintirilor, Dutchievici se simțea legat de cală și continua să rămână printre muncitori, zicându-și că își face o datorie, ponderat și impasibil, ca un om de onoare, fără să-și recunoască nici o pornire sentimentală…

Dutchievici Adrian, cincizeci și șapte de ani, palid, uscat, adus puțin de umeri, cu vorba măsurată, dezamăgit de multe ori în viață, necomunicativ, politicos și rezervat, avea și el o inimă, ignorată, care bătea lângă inimile celorlalți și-i dădea puterea să meargă de la un șlep la altul, să răspundă chemărilor care îl asaltau de la șapte dimineața, să-și orânduiască în cap sutele de detalii de fabricație și, la vârsta lui, să îndure gerul, trei, patru, cinci ceasuri pe zi, aproape cu voluptate.

Matei îl întâlnea adesea, ar fi vrut să-i spună un cuvânt, îndemnându-l să-și apere sănătatea, dar prefera să tacă; îi cunoștea acum firea bizară; ar fi îndurat rece, cu fălcile strânse, o observație, dar asemenea sfat putea să-l jignească.

Așa trecuseră acele săptămâni de ger, cu inimile bătând laolaltă, în fața piedicilor pe care natura le arunca în față, firea omenească, generoasă prin naștere, își dezvăluia din plin forța și tenacitatea. Și neastâmpărul și inventivitatea: când urcă termometrul, la prânz nituim părțile dinspre sud ale vaselor, expuse la soare câteodată — celelalte rămân pentru zile mai calde. Nu-i mare lucru! Nu-i, dar mergem un pas mai departe!

Dacă fură în acel timp șoapte veninoase, blesteme surde, priviri de șarpe, slăbiciuni, ură, dezamăgire, nu li se văzu urmarea, rar lipsiră oameni, nu fugi nimeni la spital, sau acasă…

Și Ana Odeta avea o inimă în acest ansamblu, bătând lângă a oamenilor de care se legase. Drumul i se lărgise; de când se terminase trasajul motonavei învățase să scoată șabloane, croind scândura subțire cum își croia bluzele acasă; era o îndeletnicire în aparență amuzantă, dar ea știa că după aceste tipare se tăia fierul, se îndoia, ca să se împreuneze într-o construcție gigantică. Acum orizontul ei îngloba nu doar sala de trasaj, ci și cazangeria, unde muncitorii luau în primire șabloanele, întâmpinând-o cu o

simpatie reținută și serioasă, cerându-i lămuriri câteodată: „Ce cotă are aici stelajul, tovărășico dragă?“…

Inima ei, atât de răvășită altădată, avea acum un echilibru statornic: o dată cu dragostea de mult așteptată, își găsise un țel în viață. Aceeași inimă, legată de toate câte se întâmplau în șantier, ca în propria ei casă, o trezise din somn, neliniștită, în noaptea aceasta, făcând-o să străbată singură, în întuneric, pădurea înghețată, peste care năvăleau apele. Nu, cala era mai înaltă, nu putuse fi inundată, dar primejdia se afla aproape, o simțise de cu seara, și, în asemenea clipe, deși nu stătea în puterea ei să oprească năvala apei, nu avea liniște să rămână departe.

Merse pe malul Dunării, nu ocoli pe la poartă. Când copacii se răriră, văzu luminile de pe cală aprinse, toate, auzi strigăte, glasuri agitate. Se strecură prin gardul de sârmă — apa clipocea lovind malul, înaintase doar câțiva metri, mai avea mult până la primele tachelaje, dar după toate semnele era pornită să crească.

Vreo câteva zeci de oameni cărau pământ, cu roabele, de la faleză, printre șlepuri, și-l răsturnau lângă apă; păreau niște furnici, și truda lor părea măruntă și zadarnică pe lângă Dunărea fără margini.

Ana Odeta nu înțelegea ce fac, probabil erau cazangiii din schimbul de noapte, nu știa cine-i scosese afară, însă își dădea seama că sânt puțini în comparație cu întinderea spațiului. N-o văzu nimeni și ea merse mai departe, cu ochii în gol, ca lunaticii. Se făcuse cald, ninsoarea părea fierbinte — își descheie haina, își împinse căciula de lână pe spate, dezgolindu-și fruntea, boltită cu gingășie feminină, dar întunecată ca a bărbaților.

Pe faleză, la trepte, erau câțiva oameni — îl recunoscu pe Matei, de departe; și el avea fruntea goală, udă de zăpadă, haina la piept descheiată. Donos era alături, în capul gol, cu vesta de piele lucind sub becul de deasupra capului; un electrician, prins cu gheare de fier pe stâlp, monta un reflector, cu focarul îndreptat asupra calei.

Mai erau și alții în același grup, încruntați, părând că așteaptă urmarea unei hotărâri — altfel nu ar fi stat degeaba. Un camion se auzi huruind la poartă. Toți întoarseră capetele.

— Încep să vină! zise cineva, cu o voce așezată, moldovenească.

Ana Odeta îl recunoscu, mai fusese aici în câteva rânduri, astă-toamnă, când ministerul ordonase să înceteze lucrul și să se demonteze șlepurile, un

om robust, scund, cu fața mare, îmbrăcat într-o manta de piele — și el avea căciula dată pe spate, se făcuse cald dintr-o dată — primul secretar, Stoian, de la județeană.

Se opri la câțiva pași de dânșii, prea târziu — o văzuseră toți, nu știa ce să le spună: bună seara, sau bună dimineața — seara trecuse, dimineața nu se vestea încă. Și dacă o întrebau ce caută, n-ar fi știut să răspundă: o adusese inima — cum să le mărturisească?

Matei o recunoscuse cum venea, de departe.

— Ce cauți aici?

Ei glasul i se păru nedumerit, autoritar și aspru — dar era glasul lui și, auzindu-l, inima i se umplu de o bucurie năvalnică. Îl privi cu ochii mari — de mult nu-l mai văzuse așa de aproape; îl privi cu sete, din toată alcătuirea ei fiind stăpână numai pe privire — îi tremurau pe gene fulgi albi de zăpadă.

— Am venit…

Nu găsi alte cuvinte; venise să-și facă doar datoria.

În seara aceea, maistrul Golgota ajunse acasă pe la ceasul nouă; până atunci întârziase la șantier, se agitase și el pe malul Dunării, împărtășind neliniștea altora, privise țărușul înfipt în pământ, pe care se marca nivelul apei: crescuse cincisprezece centimetri de la prânz până seara. Îi părea bine să vadă chipuri posomorâte, priviri pline de îngrijorare — îi lăsa să fiarbă așa, în zeamă sălcie, nu spusese un cuvânt să-i liniștească, dar nu credea că se poate întâmplă vreo nenorocire. O toană trecătoare a firii; nu se pomenise niciodată ca Dunărea să se reverse în toiul iernii — se umfla o zi, două, pe urmă îi punea frâu gerul.

Veni acasă mulțumit, ca după o treabă făcută bine; neliniștea lăsată la șantier nu-i aducea deocamdată nici un câștig, dar îi săra puțin inima.

— Ești singură? întrebă, intrând pe ușă.

Antoaneta îl privi cu teamă; nu-i mai cunoștea toanele, când sânt rele sau bune. În casă era cald, de la bucătărie venea miros de vanilie.

— Da cu cine să fiu?

— N-a fost pe-aici mototolul?

— Parcă i-ai spus să nu mai vină!

— Eu?! Și ce, el nu știe de glumă?

Își luase nădejdea că inginerul Staicu ar fi omul pe care să se bizuie, n-avea nici o putere; nădejdea era la Dumnezeu din ceruri, dar nu acum — la primăvară. Deocamdată, Dumnezeu îi dădea doar o arvună, bună și ea — lasă-i să înghețe pe malul Dunării, să tremure de teamă, dacă nu știu cum se trăiește în lume!

Cum se vede, maistrul era astă-seară în toane bune. Își scoase cizmele la ușă, singur, ca la începutul căsătoriei; altfel o punea pe Antoaneta să i le tragă, neținând seama că avea mâna plăpândă, cu pielea subțire.

— Hai, nu te mai uita așa la mine, și vino să te sărut, cârno!

Nu era cârnă, dar cu acest cuvânt alinta el toate femeile, când își punea ochii pe ele.

Nevasta se apropie, cam în silă; nu-l mai suporta cu plăcere.

— Ești țepos!

— Atunci ia briciul și vino să mă faci ginere!

— Acu seara? Mi-e să nu te tai; lasă pe mâine!

— Hei, multe se mai pot întâmpla până mâine! zise Golgota, cu un timbru de bucurie.

Pe urmă reflectă, își judecă bucuria — prostii! — făcu un gest de silă. N-avea să fie nici o scofală — tămbălău mare, dar de pomană; cunoștea Dunărea!

Merse la bucătărie, se așeză pe scaun, în fața ligheanului pregătit din vreme, conform obiceiului, își sumese pantalonii și își băgă picioarele în apă caldă, să gonească frigul din oase și să-și înmoaie bătăturile.

Antoaneta se apucă să-i săpunească obrazul — ea îi rădea barba, nu cu mașina, ci cu briciul „Doi gemeni“, ca bărbierii. Curând, briciul începu să hârșie ascuțit pe piele.

— Ce-ai în cuptor de miroase a vanilie?

— Am făcut o plăcintă cu brânză de vaci…

După o pauză, Antoaneta adăugă, ca o scuză:

— Cum îți place ție.

— Parcă numai mie îmi place!

Soțul știa prea bine că plăcinta cu brânză de vaci, pufoasă, cu foaie subțire, îi plăcea lui Staicu, o lăuda cu gura plină… Dar nu de aceea îi pierise voia bună.

— Ține-te mai dreaptă! Ce te lași așa pe mine?!

Aplecându-se să-l răzuie sub bărbie, Antoaneta îi încălecase umărul cu sânii. Îi simțea grei, duri, un dar generos al naturii — sâni ca ai ei nu mai avea nici o femeie, știa și putea să jure, albi, cu pielea străvezie, cu vârfurile roz, ca în pictură — și erau calzi, și miroseau suav a vanilie, dar îi era lehamite — punea mâna pe ei și nu simțea nimic, decât plictiseală, de parcă și-ar fi pipăit propria lui piele.

După ce fu bărbierit se uită în oglindă; i se făcu silă, nu-i mai plăcea nimic — mâncă o bucată de plăcintă, era bună, dar ce folos? — tot într-un maț se duce, la ce-i mai trebuie vanilie?

Căzu în somn îndată ce puse capul pe pernă, așa cum adorm, mai repede decât osteniții, oamenii doborâți de plictiseală. Aproape de miezul nopții, Antoaneta îl zgâlțâi de umeri.

— Atanasie, scoală!

— Cee?

— Bate la poartă. Cine să fie?

Tremura în capul oaselor; cămașa de noapte îi alunecase pe o parte, dezgolindu-i un umăr.

Golgota simți și el un clește în inimă; o bătaie la poartă, în puterea nopții, poate speria pe oricine. Dar repede își găsi stăpânirea de sine: avea un nume și-o situație, nu trebuia să se teamă de nimeni. Se duse în antreu și deschise gemulețul din ușa de la intrare; îl izbi alt aer decât aseară; se înmuiase gerul, mirosea umed.

— Cine-i acolo?

— Eu, nea Atanasie! Gavrilă!

— Ce-i, mă, cu tine?

— Să vii la șantier, în fuga mare!

— Dar de ce?

— Crește Dunărea.

Omul gâfâia, venise în goană, pe jos, nu mai mergea tramvaiul, mașina avea de făcut alte drumuri la ora aceea.

— Și ce, s-o opresc eu? mormăi Golgota, cu supărarea celui trezit în zor, la începutul somnului.

Nu era încă dezmeticit; bucuria, satisfacția începură să se arate abia după aceea — și-aveau să crească mereu, până la ziuă.

— Și cu ce să viu? întrebă, păstrând în glas prima mahmureală — șiretenie instinctivă și puerilă. De ce n-ai venit cu mașina?

— Nu știu. Haide fuga! Eu mai am de mers, mă duc la domnul inginer Apostol și la tovarășul Balotă.

— Cine te-a trimis la mine?

— Dar parcă mai știu?

— Directorul e acolo?

— Este toată lumea.

— Și ce-i cu apa? A venit mare?

— Vine… Nu întârzia, nea Atanasie!… Uite că începe să ningă.

Maistrul Golgota se întoarse în odaie. Antoaneta aprinsese lampa de pe noptieră, cu lumina dulce, gălbuie. Ședea în mijlocul patului, rezemată de tăblie, își ținea pumnii la gură, cu gestul de consternare al copilelor — și-n ochii ei era o lumină copilărească, dar pe sub coate, sânii explozivi țâșneau prin cămașa subțire…

Maistrul Golgota se uita la ea și părea că n-o vede; îl împresurau gânduri care îi aduceau un rânjet de mulțumire: „Aha, v-a ajuns cuțitul la os, v-a venit ceasul, acum trimiteți după mine!“

Abia pe urmă își descoperi femeia și-o privi ca și cum o vedea prima oară; se aplecă, întinse mâna, îi trase cămașa în jos de pe umăr — nici pielea umărului parcă n-o mai văzuse până acuma.

Antoaneta se feri, fără voie; de mult nu-i mai cunoscuse mângâierea — pielea i se strânse, o străbătu un tremur de teamă și de silă.

— Nu te duci?

Lui i se păru sfioasă, îmbujorată de surpriza care îi stârnea paloarea, cu gingășie. Încercă să-i tragă cămașa mai departe, aproape că uitase gestul — și cămașa se împotrivea — n-o lăsau sânii.

— Să nu întârzii, Atanasie!

Nu putea să-l alunge, și văzu, îngrozită, că nu era doar o toană, el venea peste ea, într-o bărbăție deplină, de unde îl crezuse adormit pentru totdeauna. Se supuse, fiindcă îi era soție…

Și maistrul Golgota o luă în stăpânire, cu o poftă sălbatică de a-ți arăta puterea — nu ei, dușmanilor — și la fiecare mișcare i se părea că le vâră pumnul în gură, cu o plăcere pe care nu i-o dăduse niciodată trupul femeii.

Un ceas și jumătate mai devreme, Alexe șoferul claxona în fața casei lui Dutchievici; înăuntru nu se vedea nici o lumină. Abia după câteva minute se deschise o fereastră, în întuneric.

— Dumneavoastră sânteți, domnule inginer?

— Da; ce s-a întâmplat, Alexe?

— Tovarășul director vă roagă să veniți la șantier chiar acuma.

— Cresc apele?

— Așa se pare.

Creșteau, de aseară, dar, ca și maistrul Golgota, Dutchievici nu se temea că ar putea să ajungă pe cală.

— Viu numaidecât; nu opri motorul.

Închise geamurile, trase storul și aprinse lumina. Era îmbrăcat, cum venise de la șantier, cu cravata la gât, își scoase numai șuba și fularul; orice om de afară, văzând întuneric și. știindu-l în casă, ar fi crezut că doarme. Pe spătarul fotoliului dintre ferestre era o pernă, în care rămăsese urma capului — stătuse prăbușit până acuma…

Nu se simțea bine când venise acasă, acum două ore; nu avusese altă putere și mai multă voință, decât să se așeze în fotoliu, și de atunci veghea, pe întuneric. În liniștea străzii pe care, iarna, de la nouă seara nu mai trecea nimeni, casa dormea, sumbră, nelocuită parcă de nimeni. Înăuntru se auzea numai tictacul slab al ceasornicului deșteptător de pe noptieră. Nu se vedea decât cadranul, fosforescent, semănând cu un hublou de vapor, deschis spre bolta unui univers necunoscut astronomilor, cu douăsprezece constelații îndepărtate, pâlpâind palide în noaptea albastră și pustie.

Din când în când, Dutchievici își lua capul de pe pernă și, cu bărbia în piept, nemișcat, atent, părea că ascultă în sine. Era o neliniște în această mașinărie, nu-l surprindea, o știa de multă vreme — o urmărea calm, fără îngrijorare, mai degrabă curios, intrigat de mecanica misterioasă a inimii. Primăvara trecută fusese prima alarmă, nu aflase nimeni — infarct, simulase altă boală; acum recunoștea simptomele…

Se duse la oglindă, își privi obrazul palid, îl știa de prea multă vreme, și nu putea să și-l schimbe ca pe haine. Își zâmbi — nu zâmbea niciodată între oameni — și zâmbetul acesta firav, compătimitor, trist și ironic îi aduse pe chip o căldură amară și blândă, pe care nu i-o cunoștea nimeni.

Apoi se scutură, își făcu în oglindă un semn de rămas bun, cu o cordialitate juvenilă, ca să aibă sentimentul că se desparte de cineva care îl

va aștepta acasă la venire — își îmbrăcă șuba și stinse lumina.

Era încă ger; când cobora treptele de la intrare, la prima inspirație a acestui aer înțepător, pe care îl uitase în câteva ore, simți o împunsătură în mijlocul pieptului — o cunoștea bine; durerea se duse în sus, până la maxilare, cu o ramificație pe brațul stâng, până la vârful degetelor. Șovăi, căutând un reazim cu mâna; dădu peste spinii trandafirului, și înțepătura îl făcu să-și recapete echilibrul — scoase din buzunar o mică pastilă albă, trinitrină, și o băgă în gură, ca pe o bomboană, hrana obișnuită a inimii.

În mașină se simți mai bine — doar câte o împunsătură ușoară în stern, răsfrântă până în umăr. Ceasornicul de pe tabloul de bord arăta ora zece și jumătate, străzile erau pustii, în tramvaiele cu geamurile înghețate nu se vedeau umbre omenești, păreau că circulă inutil și în neștire.

Dutchievici se lăsă pe spate, își rezemă capul în spătarul canapelei și închise ochii; nu se simțea nici slab, nici obosit, totuși ceva în ființa lui cerea odihnă — poate sufletul, poate inima, o odihnă calmă și prelungă, fără gânduri, definitivă. Trăise prea mult; încercă să facă o socoteală în gând — i-ar fi fost mai ușor dacă scotea rigla de calcul din buzunar: de câte ori îi pulsase inima, din clipa nașterii până acum? Optzeci de bătăi pe minut, patru mii opt sute într-o oră, peste o sută cincisprezece mii într-o zi, peste patruzeci de milioane într-un an, în cincizeci și șapte de ani… Se opri, îl obosea cifra enormă. Toate se odihnesc în acest răstimp, în trup și în natură, numai inimile ființelor vii bat într-una, fără oprire. Avu în ochi, pentru o clipă, imaginea anatomică a inimii, ca o mașină de laborator, atât de complexă și de perfectă cum n-a putut construi nimeni, și îl cuprinse o emoție profundă, o teamă și-o nedumerire, la gândul că de cincizeci și șapte de ani bătuse tainic, într-una, ascunsă privirilor. Simți iar, mai puțin vie, durerea în stern — luă încă o pastilă de trinitrină.

O singură dragoste, nesigură, neclară, cunoscuse această inimă, și-apoi peste ea căzuse o perdea cenușie care se întunecase într-una cu anii, până la culoarea neagră a doliului și-a desființării — și orice altă femeie, după prima, nu mai găsise pe unde să intre în viața lui, să îndepărteze lințoliul. N-o învinuia, era o făptură încețoșată, de la mările Nordului, înaltă, subțire, cu pielea ca alabastrul, cu ochii cenușii-albaștri, voalați și stranii, în care el niciodată nu căutase să-și vadă imaginea — o iubea și nu-i mărturisise niciodată, i se părea impudic să-i spună. Nu era vina ei în tot ce urmase, recunoscuse atunci, recunoștea și mai bine astăzi, idealizase dragostea până

la a o face abstractă, crezând că trebuie să supraviețuiască prin ea însăși, ca presupusele forme definitive din natură, care nu cunosc mutație; nu voise, sau nu știuse să coboare o treaptă, ca inimile lor să bată la temperatura trebuitoare vieții, în loc să se ofilească la acele înălțimi unde aerul se rarefiază și îngheață.

Iar cealaltă pasiune, pe care o avea în suflet de la vârsta cea mai fragedă, rămăsese într-un fel tot abstractă, și azi o amenința primejdia să nu se mai realizeze niciodată. Sub firea lui așa de reținută, ardea încet, neștiută de nimeni, dar statornică, dorința de a vedea plutind vasul proiectat de el, prima realizare întreagă din viață. Și acum, dacă Dunărea ar fi rupt cala, dacă ar fi dizlocat cele zece paturi de construcție, șlepurile se fărâmau, șantierul se prăbușea, și pe aceste ruine nu mai venea nimeni să construiască alt șantier, și nici motonava.

Avea patru ani când văzuse prima oară o navă — misterul plutirii ei îl fascinase. Nu se mai îndepărtase până atunci de casă; câinele Papistaș, care îi era singurul tovarăș de joacă, dintr-o rasă hoinară și neastâmpărată, îi arătase drumul pe unde să evadeze, o spărtură în gardul grădinii — și drumul, pe pajiști, pe sub duzi cu coroane gigantice, până la malul unui canal de abatere a apelor. Așa descoperise acest element nou prin mișcarea lui perpetuă; apa nu era mai lată de doi metri — Papistaș sărea peste ea în joacă, când pe un mal, când pe altul, desigur, îndemnându-l să meargă mai departe. Dar copilului, canalul i se părea uriaș, iar descoperirea lui uimitoare. Și deodată, văzu venind pe sub sălcii acea navă măiastră, o scândură, nimic altceva, probabil scăpată de la un gater, fiindcă în susul apei erau multe gatere. Mergea la vale, ca o altă lume decât cea a tuturor zilelor, plutea și se mișca prin însușiri care copilului i se păreau fantastice, și-avea chiar călători, doi fluturi cu aripile ude, uscându-se la soare după cine știe ce naufragiu.

În ziua aceea se întoarse acasă abia pe la patru după prânz — merse doi kilometri pe malul canalului, urmărind navigația corăbiei minunate, fără să mai vadă altceva, pizmuind pe cei doi fluturași jalnici, până ce drumul fu închis de stăvilarul altui gater. Bineînțeles, Papistaș, vagabond din naștere, îl urmă, protestând numai că nu grăbea pasul, și datorită lui găsi drumul de întoarcere acasă. Fură pedepsiți amândoi — câinele pus în zgardă, iar copilul oprit, două zile, să iasă din casă. Suportară pedeapsa — și la sfârșitul ei porniră iarăși.

La șase ani, construi prima navă, adevărată de data aceasta, o plută, din două trunchiuri de salcie care zăceau pe malul apei. Cuie, ciocan luă de acasă; patru bucăți de scândură căpătă de la gater, în schimbul sandalelor albe, și când treaba fu gata, navigară, împreună cu Papistaș, ca doi exploratori vajnici, până ce iar îi opri stăvilarul. Zadarnic încercă să tragă pluta înapoi, la deal, să mai călătorească o dată — nu avea putere, o abandonă, încercând, precoce, sentimentele naufragiatului…

La opt ani construi un vapor, de tablă, lung de ura metru, un transatlantic, intuind principiul lui Archimede înainte de a-l învăța la școală, fiindcă abia era la sfârșitul abecedarului.

— O să se ducă la fund! ziceau copiii cărora le împărtășea planul. Cum o să stea? Ce, fierul e scândură, să plutească?

Croi tabla — bineînțeles tablă subțire — cu foarfeca din casă; pe urmă nu mai fu bună pentru nici o treabă.

— Pe ce pui mâna strici! zicea maică-sa.

Sparse pușculița, avea strânși trei fiorini, cu chipul lui Franz Jozef — își cumpără letcon, cositor, apă tare — văzuse cum lipea tinichigiul, la reparatul burlanelor.

Și vaporul pluti, numai că merse de-a latul, pe mijlocul canalului, cum îl ducea apa. În vara următoare îi puse „motor“ — nu era o născocire, citise în almanahul revistei „Astra“. Desigur, redactorul modest, care luase și el născocirea din altă parte și o propunea copiilor, ca să se joace, nu știa că în această jucărie se ascundea principiul motorului cu reacție, de astăzi. Un ou mare, de gâscă, găurit cu acul la un capăt, conținutul scos cu migală, în loc pusă apă, până la jumătate; foc dedesubt, cu spirtiera de cafea — se fac aburi, țâșnesc pe orificiu și recipientul improvizat reculează. Un ou era prea mic pentru acel transatlantic — copilul avea, fără învățătură, simțul măsurilor — îl înlocui cu o cutie de conserve, și vaporul merse, încotro îl îndrepta cârma dinainte fixată.

Era singurul vapor construit în viață; de când își luase diploma, lucrase în multe șantiere, dar nimeni nu avusese nevoie de vreun proiect din zecile pe care le făcea, seara, după studii meticuloase și gândire îndelungată. La început fusese prea tânăr, neluat în seamă, bătrânii rutinați îi barau drumul, mai târziu îl împresurase sentimentul ratării — și ceea ce îi rămăsese din vechea pasiune se consuma în nopți de visare, în fața planșetei, făcând proiecte care rămâneau pe hârtie, pentru nimeni decât pentru sine.

Și-această mică motonavă; de nouă sute de tone, concepută după principiile cele mai moderne, era tot un vis, cel mai recent dintre ele; împrejurări nebănuite și nesperate făceau din el o realitate — exista un șantier care înfrânsese rutina cu puteri revoluționare, rupsese tiparele vechi, tipicurile, și-i adunase pe muncitori, și pe el, inginerul din altă vârstă și din altă lume, sub un steag nou, al tinereții și al îndrăznelii.

Dar Dutchievici nu se simțea de loc tânăr în astă-seară, și îndrăzneala proclamată armă de luptă îi stârnea temeri; în el se trezea iar sentimentul nimicniciei; nu mai avea putere să spere, se avântaseră prea repede la drum ca să ajungă cu bine…

Se făcuse ora unsprezece fără un sfert când intră în curtea șantierului. Cerul, senin până atunci, începea să se înnoreze, și gerul nu mai avea tărie. Totuși, coborând și respirând aerul rece, simți încă o dată durerea, în stern — inima își întețea semnalele de alarmă, avea nevoie de căldură, de liniște și de odihnă; o împăcă din nou cu o pastilă de trinitrină.

Deși atât de târziu, era forfotă, se vedeau oameni alergând între malul Dunării și birouri. Merse de-a dreptul pe cală; situația era într-adevăr îngrijorătoare: apele creșteau cam cinci centimetri pe oră.

— Nu vă simțiți bine? îl întrebă Matei, ieșindu-i în întâmpinare.

Ceilalți rămaseră lângă țărușul pe care se urmărea creșterea Dunării. Veniseră în fugă, sau poate nici nu plecaseră de aseară: inginerul Mărăcine, maiștrii Ignat și Balotă și alți câțiva — nu-i recunoștea în puțina lumină. Glasul lui Donos se auzea, strigând pe cineva printre tachelaje, la celălalt capăt al calei.

Inginerul Dutchievici nu răspunse — probabil avea mersul nesigur, îi fu silă de el, dar nu-și putea învinge durerea, care nu voia să contenească din clipa când coborâse din mașină. Merse până la apă — cei de acolo îl salutară, uitându-se la el cu priviri ciudate — pesemne criza prelungită îi schimba fizionomia.

— A crescut douăzeci de centimetri de aseară! zise inginerul Mărăcine.

Dutchievici privi țărușul — nu putea înțelege și nu-i venea să creadă.

— E imposibil să continue!

Tocmai atunci, Ilie Conțu veni gâfâind, dinspre birouri: de la opt seara, el și Cocoș, abia sosit de la drum în ziua aceea, stăteau de gardă în cabina telefonistei, care nu contenea apelurile; vorbiseră la Institutul Meteorologic de două ori până acum, nu găsiseră pe nimeni să le spună mai mult decât

buletinul difuzat peste ziuă. Continua să plouă torențial în Europa Centrală, în Ungaria se revărsau râurile, un val de căldură venit dinspre apus aducea dezgheț general în toată țara; în munții Olteniei, zăpada se topea de pe acum, născând torente care se năpusteau la vale, săpând albii noi peste dealuri.

— Am vorbit la Turnu-Severin! zise Ilie Conțu, cu obrazul roșu și nădușit, de parcă ar fi fost vară. Crește!… Șaptezeci de centimetri de ieri dimineață.

Se știa, mai vorbiseră de câteva ori peste zi cu toate porturile din susul Dunării — apa creștea pretutindeni, și situația devenea din ceas în ceas mai îngrijorătoare. Dar Dutchievici tot nu putea crede într-o inundație de mari proporții, în această perioadă a anului.

— E imposibil să crească prea mult! La Turnu-Severin e firesc, dar apele au să scadă, în câmpie.

— Să mergem la birou, zise Matei, să discutăm în liniște ce s-ar putea face în caz de nevoie.

Începuse să se simtă umezeală în aer, și trupurile tuturora, după ce înduraseră atâta timp gerul, slăbeau tocmai acum, când se înmuia vremea. Pe Dutchievici îl străbătu un fior; șuba atârna greu și nu mai avea căldură.

Pe drum se întâlniră cu Donos, care venea dinspre cazangerie. Matei îl apucă de braț; rămaseră un pas în urmă.

— Donos, mi se pare că nu e bine!

— Știu… I-am telefonat tovarășului Stoian, acasă.

— Când?

— Acum zece minute; tocmai venise.

— Nu trebuia să te grăbești!

— Nu l-am chemat pentru tine. Nu sântem de capul nostru, trebuia să-i dăm de știre.

La birou, Cocoș îi întâmpină ieșind din cabina telefonului; cei ce-l cunoșteau de mult timp îl vedeau prima oară abătut și neliniștit, cu altă culoare în ochi decât a glumei. Nu-i fusese niciodată frică de nimic, știa cum să-i îmblânzească pe oameni, iar natura îi era prietenă din copilărie, se avea bine cu ea, și cu fiarele. Dar acum natura își schimba obiceiurile. Vorbise la Turnu-Măgurele, adineaori; Oltul se revărsase, aducea copaci smulși din rădăcină, vite înecate, cu sutele, case făcute fărâme — prăpădul

lumii; Dunărea creștea, mai avea puțin să ajungă la nivelul cel mai înalt cunoscut până acuma.

Știrea aceasta era cea mai gravă; dacă apele ajungeau să se umfle chiar și-n câmpie, atunci nu mai rămânea nici o nădejde — cala putea să fie inundată în câteva zile.

Ușa cabinei se deschise.

— Vorbiți cu Giurgiu!… Alo, Giurgiu? Da, Căpitănia!…

Matei se repezi și luă receptorul; îl văzură făcându-se palid — într-o clipă fizionomia i se schimbă, păru mai bătrân cu zece ani de zile, ochii i se adânciră în orbite, obrazul i se trase, lăsând să se deseneze, apăsat, pomeții și maxilarele.

— Crește un metru și douăzeci; e primejdie să inunde cheiul!

Veneau mari toate râurile din Câmpia Dunării. Valul de căldură era tot așa de neașteptat pe cât fusese gerul; zăpezile se topeau pretutindeni, ghețurile începeau să se înmoaie. O dată cu căldura, dinspre apus se abăteau ploile; ploua cu lapoviță în Ardeal și-n Oltenia, se umflau Mureșul, Crișul și Tisa — dădeau peste maluri.

În lumina becului de la intrare, se văzură fulgi de zăpadă…

Rămăseseră cu toții în fața cabinei telefonice. Matei privea în gol, undeva afară; vedea ninsoarea, și dincolo de ea întunericul, și i se părea că acel întuneric îl împresoară, pătrunzându-i până în creier. Izbândise totdeauna până astăzi, nu bizuindu-se pe noroc, ci înfrângând piedici de toate felurile; căpătase credința că atunci când omul are voința nestrămutată să meargă înainte, nimic nu-l poate întoarce din cale. Greșise, nu se întrebase unde-i era limita puterilor; de data asta numai norocul putea să-l salveze, acel noroc pe care crezuse că și-l fac oamenii. Poate pământul n-o să alunece, o să mai reziste o dată la inundații, cum rezistase anii din urmă și lucrul o să continue, cu apa până la glezne, până la genunchi — știa ce să le spună și ce să le ceară muncitorilor. Dar nu acum; în noaptea asta nu mai avea nimic de făcut decât să urmărească, nivelul Dunării. Mâine, da, mâine în zorii zilei trebuia să înceapă bătălia: „Tovarăși, prieteni, v-ați angajat să mergeți înainte, faceți-vă datoria!…“ Vorbe, vorbe, le știa pe dinafară, le spusese de atâtea ori, îi era lehamite de ele! Ar fi vrut să nu se mai gândească la nimic, să fie undeva la căldură, să închidă ochii și să doarmă până mâine.

Ușa cabinei se deschise iarăși.

— Vorbiți cu Zimnicea!

Rămase nemișcat — Ilie Conțu luă receptorul; ce să mai afli de la Zimnicea, când știi situația la Turnu-Măgurele?

— Crește!

— Și ce, te-ai fi așteptat să scadă?

— Nu…

Ilie Conțu se posomori: nu înțelegea cu ce greșise ca directorul să-i vorbească atât de batjocoritor, când inima lui se zvârcolea, mai rău ca puhoaiele Dunării!

Urmă o tăcere; se auzea numai glasul telefonistei, vorbind la centrală; cerea iar Institutul Meteorologic. Matei ar fi vrut să-i strige, prin peretele de sticlă: „Lasă-i în pace! La ora asta doarme toată lumea!“

— Ei, și ce facem?! izbucni deodată glasul lui Donos. Ce facem? De ce-am venit aici, să stăm cu degetul în gură?

Un Gaz cenușiu, murdar de zloată până deasupra coviltirului, frână brusc la intrare. Secretarul județenei, cu mantaua de piele desfăcută la piept, ca și cum l-ar fi sufocat gulerul, urcă scările de piatră, cu doi însoțitori care veneau la un pas în urmă.

— Ce-i la voi, tovarăși?

— Rău, tovarășe Stoian! răspunse Donos.

Secretarul strânse mâna tuturora, fără să se uite la vreunul: ochii îi rămăseseră asupra lui Matei, pe care aproape nu-l recunoscuse la prima privire.

— Ce-i aia rău? Rea e numai boala și moartea! De murit, văd că n-a murit nici unul din voi. Dar tu pari bolnav, Matei!… Numai până aici ți-a fost vitejia?… Dați-mi un scaun, că mă dor picioarele!

— Poftiți în birou, la căldură!

Intrară; Stoian se așeză, cu mantaua pe el, ceilalți rămaseră în picioare — nu-i pofti să șadă. Matei îl luă pe Dutchievici de braț și-l duse la al doilea fotoliu.

— Și-acum spuneți-mi care-i situația! vorbi secretarul. Dar repede! Mai am și alte treburi, nu mă dusesem la culcare.

Situația era limpede: apele Dunării creșteau, mâine puteau să ajungă la primele tachelaje, să împiedice lucrul — în câteva zile aveau să acopere toată cala. Desigur, era o inundație trecătoare, cu toate proporțiile ei nemaicunoscute, dar chiar dacă nu ar fi luat malul, era primejdie să dea naștere la surpări, să deplaseze paturile de construcție, producând avarii

vaselor sau compromițându-le pentru totdeauna. Chiar admițând că solul rezista infiltrațiilor trecătoare, lucrul tot nu putea să continue, și-atunci șlepurile n-ar mai fi fost gata în nici un caz până la 15 februarie, ca să le lanseze înaintea marilor inundații de primăvară.

— Inundațiile de primăvară, observă Dutchievici, nu mai pot în nici un caz să fie de proporții amenințătoare. Cu toate capriciile naturii, debitul de apă nu poate întrece o anumită limită; luând chiar cifra cea mai mare, trebuie să admitem că o bună parte din precipitațiile anuale se scurg acum. După mine, primejdioasă e situația prezentă, nu cea viitoare…

— E primejdioasă fiindcă-i aproape, tovarășe! îl întrerupse secretarul județenei. Despre rest mai avem timp să discutăm mâine, poimâine. Să lăsăm naibii inundațiile de primăvară. Ce facem cu inundațiile de acuma?

Dutchievici se simți vexat, fiindcă nu vorbea niciodată de prisos, dar, într-adevăr, nu era momentul de discutat situația viitoare; spiritul lui practic admitea observația secretarului, o respingea temperamentul academic. Tăcu, își duse mâna la piept, cu un gest mecanic, fruntea i se aburi de sudoare; suferea — luă a patra pastilă de trinitrină. Dintre cei aflați aici, nu bănuia nimeni ce i se întâmplă: inima fiecăruia era bolnavă acuma.

— Matei, ce măsuri ai socotit că trebuie luate? întrebă secretarul.

— Deocamdată am scos echipa de noapte de la cazangerie și am pus să se adâncească șanțurile de drenare de pe cală.

— Altceva?

— Donos a fost de părere să aducem muncitorii. Am trimis curieri, să cheme cât mai mulți din ei.

— Mi se pare că nu erai de aceeași părere!

— Tovarășe Stoian, oamenii au muncit toată ziua în ger…

— Acum s-a înmuiat gerul.

— Dar mâine trebuie să fie odihniți.

— Ce să facă, dacă or găsi apă pe cală?

— Poate că Dunărea n-o să crească atât! Și-au să lucreze în apă, la nevoie.

— Ți-ai pierdut capul, fiule! Vino-ți în fire!

Secretarul își lăsă bărbia în piept, fălcile i se lățiră peste guler; avu un moment de oboseală, se uită posomorit la fiecare, apoi vorbi liniștit, dar cu hotărâre, una din sentințele lui definitive, cunoscute de unii:

— Apa nu trebuie să ajungă pe cală!

Cei care îl cunoșteau își comunicară neliniștea și teama cu privirile; nu glumea, nici nu era timpul de glumă, și hotărârea lui, dacă o pronunțase, trebuia adusă la îndeplinire. Dar cum să oprești creșterea Dunării?

— Sânteți tehnicieni și conducători, d-aia ați fost numiți aici, ca să găsiți soluții în momente grele!

Dutchievici se uită la Matei — acesta părea furios, își mușca buzele cu cruzime. Avea o idee, i se părea însă fantastică și irealizabilă; să fi fost între patru ochi cu el, i-ar fi spus-o, ca pe o soluție teoretică. Secretarul județenei, acest om greoi și aspru, prăbușit în fotoliu, poate nu îngăduia teoriile, poate nu visa niciodată, avea, era limpede, o minte robustă, de aceea disprețuia speculațiile, divagațiile, arabescurile imaginației — un om pe care nu-l interesau filigranele, ci fierul forjat, metal tare, bătut cu ciocanul.

— Dumneata ești directorul tehnic?

De câteva clipe, secretarul se uita la el stăruitor, ca și când gândurile lui i-ar fi atras privirea; îl mai cercetase o dată și astă-toamnă, dar numai în treacăt. Dutchievici răspunse cu răceală:

— Da.

— Ce-ai făcut înainte?

— Șeful serviciului tehnic, de la înființarea șantierului. Sânt inginer navalist, salariat din 1920; n-am fost patron niciodată!

Vorbea reținut, rece, în privirea lui însă se citea mai mult, o ușoară ironie: „Cam asta vreți să știți despre mine; vă întrebați ce caut aici, între ceilalți, pe care îi cunoașteți în altă lumină. Iată cine sânt! Dacă nu vă plac, scoateți-mă la pensie, nu-mi trebuie altceva, am dreptul, muncesc de douăzeci și opt de ani și sufăr grav de inimă!“

Privirea secretarului îi îndrituia oarecum această gândire. În ochii lui nu se citea simpatie, ci mai degrabă suspiciune. „Știi să-ți înnozi cravata, o porți de multă vreme! părea să-i spună în gând secretarul, în timp ce îl examina din cap până-n picioare. Știi să stai în fotoliu, știi cum să-ți ții mâinile; ai mâini albe, fine, n-ai lucrat niciodată cu ciocanul, și poruncești unor oameni care muncesc din copilărie. Când erai mic, maică-ta te împodobea cu fundulițe, cu gulerașe, te hrănea cu tapioca, pesemne, și-ți punea termometrul îndată ce i se părea că-ți frige mânuța. În sat la mine, femeile nu aveau termometru, credeau că dacă îl pui la subsuoară, acest instrument miraculos face să-ți scadă căldurile… Ei, ia să vedem, pentru ce te-am pus noi în acest post mare?“

Matei interveni, ca și când i-ar fi simțit gândurile ostile:
— Tovarășul Dutchievici a făcut proiectul motonavei.
— A, da, îmi aduc aminte!… Ai multă trecere la minister, tovarășe!
— Nu am relații personale cu nimeni!
Răspunsul nu mai era reținut; în glas se simțea aproape mânie.
— De trei săptămâni, continuă Matei, tovarășul Dutchievici lucrează pe cală, în mijlocul muncitorilor, din proprie inițiativă; a adus un mare ajutor șantierului.
— Da… Bine… Spune, care este ideea dumitale?
— Ideea mea?
— Ai vrut să spui ceva adineaori.
Pe chipul lui Dutchievici, așa de imobil totdeauna, surpriza care se citi de data aceasta semăna cu stupoarea.
— Într-adevăr, mă gândeam… Aveam o idee, dar nu-i în nici un caz soluția care se cere.
— Dă-i drumul; nu putem pierde vremea.
— Dacă admitem că apele continuă să crească…
— Da, tovarășe, continuă să crească! Spune!
— Teoretic ar putea fi împiedicate… (Dutchievici ezită.) Iertați-mă, v-am spus că nu-i o soluție realizabilă…
Secretarul se lovi cu palma pe genunchi, și izbucni scos din fire:
— Dar vorbește odată, pentru numele lui Dumnezeu! Nu sânt cucoană, să-mi spui vorbe dulci ca să te culci cu mine!
Dutchievici nu cunoștea asemenea limbaj, se simți jignit, în schimb îi dispăruse timiditatea și vorbi, agresiv, ca și cum s-ar fi răzbunat cu această soluție aberantă, care depășea puterile oamenilor:
— Dacă s-ar face un dig pe toată lungimea țărmului, până dincolo de gârla Silvana.
Urmă o tăcere grea, arătând, mai bine decât orice cuvânt, decât orice exclamație, surpriza tuturora. Singurul care nu părea mirat era secretarul.
— Un dig?! zise, pe gânduri, dându-și capul pe spate și privind tavanul.
Era oare clipa lui de visare? I se întâmplă să umble uneori în spațiu cu închipuirea? Repetă, fără intonație, parcă având gândul aiurea:
— Un dig!
— Da!… O soluție irealizabilă, dar, după părerea mea, singura!
— Și de ce n-ar fi realizabilă? întrebă Matei, însuflețindu-se deodată.

Da, de ce nu? Îl ridicau oamenii, și gândul la sutele, la miile de brațe care s-ar fi așezat cu forța lor unită în fața Dunării îl făceau să se simtă puternic, de parcă ar fi avut adunată în propriile lui brațe tăria tuturora.

Dutchievici nu răspunse îndată; urmă o tăcere.

— Răspunde, tovarășe! De ce n-ar fi realizabilă? întrebă secretarul, luându-și deodată ochii din tavan și fixându-l cu privirea.

— Fiindcă digul ar trebui făcut înainte ca apa să mai crească douăzeci de centimetri, adică până mâine dimineață; în câteva ore. Altfel, s-ar nărui pe măsură ce l-am ridica. Muncă inutilă!

— Înțeleg!… Un dig… Da… Ce părere aveți, tovarăși?

Nu răspunse nimeni.

— Spune, Matei! De ce taci din gură?

— Mă gândeam… Nu, n-ar fi imposibil. Tovarășe Dutchievici, aș vrea să precizăm… Un dig de pământ!

— Bineînțeles!

— Totuși îi trebuie o armătură!

— Piloți de lemn, dar numai în unele locuri, unde lovește apa mai puternic; în rest, e de ajuns o împletitură de nuiele, ramuri de salcie, fascine.

Iar piloți! — și-atâta muncă — piramidele faraonilor!

— Pe-un kilometru și jumătate lungime!

Dutchievici ridică din umeri!

— Admit că e o nebunie!

Stoian se uită la el aspru, apoi își ridică privirea spre Matei, întrebătoare.

— Da… zise acesta, repede, sub privirea pe care o simțea îmboldindu-l. Pământ din faleză. La primăvară, când începem să tăiem malul, tot l-am fi aruncat în Dunăre. N-ar însemna să facem o muncă de pomană.

După primele lui cuvinte, secretarul își lăsase capul în jos, părea absent; mormăi, cu bărbia în piept:

— În nici un caz n-ar fi de pomană! Chiar dacă l-ai duce înapoi și l-ai lipi la loc, cu mâna!

Se uită la ceas: miezul nopții, începea o zi nouă: Era, fără îndoială, cea mai grea în scurta istorie a șantierului. Matei însă își recâștigase calmul. Luă un scaun și se așeză lângă Dutchievici, aproape uitând de prezența secretarului.

— Câți metri cubi de pământ ar trebui? Să facem un calcul.

Inginerul-șef răspunse, fără nici o așteptare — socotise în minte, mai adineaori, așa cum pe drum încercase să socotească, inutil, de câte ori îi bătuse inima.
— Nouă mii de metri cubi.
— Nu mă sperie!
— Atât că trebuie deplasați în câteva ore!
— Da, avem nevoie de oameni!
Secretarul închisese ochii: părea că doarme.
— Câți oameni? întrebă, ca din altă parte, abia deschizând gura.
— Numaidecât, tovarășe Stoian!
Atmosfera în birou se schimbase: peste neliniștea care continua să stăruie trecea o înviorare, găsiseră o direcție de pornire, chiar dacă nu știau limpede cum va fi drumul; nu-și dădeau seama dacă era cu putință să se transporte această cantitate de pământ în cinci ore, dar fiecare era gata să se repeadă afară, să pună mâna pe cazma, pe lopată, pe roabă, dinamizați de ideea salvării.
În câteva minute, planul de acțiune, în linii mari, era gata; șapte sute de oameni la săpat pământul, nouă sute la transportat, șase sute la nivelare, trei sute la bătut piloții, opt sute la făcut leasa — trebuiau să se răspândească de-a lungul Dunării, să taie ramuri de salcie și să le care.
Pe măsură ce se stabileau aceste cifre, maximum de mâini de lucru pe care le îngăduia spațiul și felul lucrărilor, chipurile se lungeau, speranța începea să se destrame; abia acum înțelegeau îndoiala lui Dutchievici.
— Tovarășe Stoian… Începu Matei, uitându-se uluit pe hârtie.
De data asta, secretarul chiar adormise, cu bărbia în piept; se cunoștea după răsuflare. Dutchievici, căruia noaptea îi trebuiau ore întregi de așteptare până să-i vină somnul, îl privea mirat, neștiind ce să înțeleagă: cum poate să adoarmă un om în câteva minute, într-o poziție așa de incomodă și mai cu seamă în clipe de extremă încordare?
Matei nu trebui să repete chemarea.
— Te ascult! răspunse Stoian, fără să deschidă ochii și fără să se miște în fotoliu.
— Ne trebuie cel puțin două mii de oameni, în afară de-ai noștri…
De unde să iei atâtea brațe, noaptea, într-o oră?
— Sper să pot aduce repede două-trei sute din muncitorii șantierului. Au fost trimiși curieri la cei care stau mai aproape. Pe ceilalți e greu…

— Așteaptă o clipă!

Secretarul nu mișcă decât gura, restul obrazului rămase adormit; părea că nu vrea să-și întrerupă somnul.

— Tovarășe Bumbaru, telefonează!

Era unul din oamenii cu care venise, activist la județeană. Puse mâna pe receptor și așteptă tonul.

— Cheamă garajul RATA și vezi că directorul trebuie să fie acolo.

Înainte ca secretarul să sfârșească, Bumbaru formase numărul, îl știa pe dinafară, știa toate telefoanele de care ar fi putut să fie nevoie. Nu făcu nici un comentariu; la această oră era mai bine ca pe directorul autobazei să-l caute acasă, dar își păstră părerea.

— Este, tovarășe Stoian! răspunse îndată, cu uimire.

— Știam.

Știa că la ora unsprezece luase foc o mașină în fața garajului și, fiindcă îl cunoștea pe directorul autobazei, era sigur că acum ancheta accidentul. Puse mâna pe receptor.

— Șurican? Da, eu sânt. Nu, nu-mi spune acuma. Câte camioane ai în garaj?… Și șoferi?… Bine! Trimite imediat zece din ele la șantierul Victoria. Vreau să fie aici într-un sfert de oră. Caută-ți șoferii și pregătește toate celelalte camioane; câte poți, treizeci, patruzeci… Nu, așteaptă dispozițiile mele! Să fie gata de plecare când primești telefonul!

Închise, se așeză mai bine în fotoliu și i se adresă lui Matei, în aceeași atitudine de delăsare:

— Au să vină zece camioane; pregătește-ți zece oameni și împarte-i pe sectoare, să meargă la muncitori, din casă în casă.

Matei întoarse capul spre Ilie Conțu, nu-i făcu decât un semn, acesta se ridică și ieși la iuțeală; nu-i trebuia nici o altă lămurire; avea în birou adresele întregului personal, mai trebuia să aleagă zece oameni, care cunoșteau bine orașul, să găsească străzile și pe întuneric; până atunci soseau camioanele.

— Câți ai spus că-ți mai trebuie? întrebă secretarul, ca din pragul somnului.

— Încă două mii de oameni, ou lopeți și cazmale, cinci sute de roabe…

— Așteaptă: Bumbaru; telefonează…

La acea oră din noapte, telefonul sună la Calea Ferată, la Direcția Porturilor, la șantiere și fabrici, la directori acasă, se puse în mișcare o rețea

întreagă de comunicații: o dispoziție telefonică se difuza prin gura a zeci de oameni, în stânga, în dreapta, până era găsit cel în cauză. Sub ninsoarea care se întețea, prefăcându-se jos într-o zloată cenușie, murdărind trotuarele și caldarâmul, zeci de camioane străbăteau orașul, împroșcând udeala până în pereții caselor.

Primul camion sosi la poartă înainte de ora unu și jumătate; de atunci până la două veniră într-una, aducând oameni cu lopeți, cazmale și roabe. Primii fură terasierii de la Calea Ferată, care dormeau în trenul de lucru, în gară, și veniră grămadă; nu le trebui mult să înceapă săpatul, asta le era meseria, cu pământul se luptau tot anul.

Schele de lemn fură întinse, de sub faleză până la Dunăre, printre paturile de construcție, iar dincolo de gard, printre sălcii, până la gârla Silvana, unde structura solului se schimba, pământ înalt și ferm, peste care nu puteau trece apele. Prin arbori se trăgeau cabluri electrice, în manta groasă de cauciuc, și se puneau reflectoare; pădurea fu inundată de lumini fantastice.

Pe schele, roabele se scurgeau în șiruri, fără pauze și fără goluri.

Dincoace, macaraua intrase în funcțiune, rotindu-și brațul scheletic pe deasupra calei, luând piloți de sus, școndri, pe care-i scurtau și-i ascuțeau la un capăt marangozii, tâmplarii, de-a valma — și înșiruindu-i de-a lungul malului.

Un remorcher trase la țărm, în lumina albă a reflectoarelor; cinci sonete de mână, de la Direcția Porturilor, fură descărcate și puse în funcțiune. Oamenii trăgeau de odgon, ridicând greutatea de lemn, bușteanul încercuit în fiare, până în vârful trepiedului: hăi-rup, o dată, hăi-rup, două, hăi-rup, trei; și-apoi îi dădeau drumul: vira! Dintr-o bușitură, pilotul intra o jumătate de metru în pământul înmuiat de valuri.

Mai la sud, alți oameni, urcați pe capre, băteau piloți cu mâinile — nu erau sonete destule. Alții, strânși pe echipe, pe brigăzi, cu topoare, intrară în luncă și curând pădurea de sălcii începu să pârâie. Nu trebuiau multe lămuriri: erau oameni de la Dunăre. Nu trebuiau îndemnuri: fiecare vedea ce se întâmplă, auzeau apele umflându-se, știau primejdia care amenința șantierul. Doar câte unul, muncind în rând cu ceilalți, împiedicat să rămână în urmă, încerca să bombăne:

— Ce-avem noi cu șlepurile lor?! Dacă n-au avut cap, să plătească paguba! Nu să mă ia pe mine de la odihnă. Că mâine, aș vrea să știu, îmi dă cineva scutire?

Parcă nu-l auzea nimeni — le lipsea cheful să răspundă — vecinii își vedeau de lucru, gâfâind, cu sudoarea curgându-le gârlă pe sub guler, laolaltă cu zăpada moale care se topea, păcătoasă, îndată ce dădea de piele.

Pământul era înghețat, săpătorii trebuiau să-l fărâme cu târnăcopul, bulgări, dar deasupra începea să se înmoaie; lapovița îi prefăcea în clisă care se lipea de picioare. Schelele, înnoroiate, începură să alunece, câte o roabă cădea — la o parte, răstoarn-o! — ceilalți treceau înainte, nu era timp să dea ajutor, s-o ridice, ajunge cine poate, hai mai iute, nu te uita în urmă, nu destrăma șirul!

La poartă, camioanele continuau să sosească, unul după altul, cu radiatoarele fumegând, stropind zloata cenușie.

— De unde sânteți?

— De la Industria Sârmei…

— Aveți cazmale?

— Nu!

— Luați de colea!

Maldăre de lopeți, topoare, cazmale, roabe, târnăcoape erau descărcate în stânga biroului, lângă panoul de onoare; nu privea nimeni panoul.

— Voi de unde sânteți?

— De la Fabrica de bere!

— Veniți încoa, să răscoliți hameiul! Poate aici o să faceți treabă mai bună!

— Cum adică?

Fabrica de bere n-avea nume bun, făcea o băutură leșinată și amăruie, pe care n-o beai decât vara, la mare nevoie. Acum berarii săpau pământul și îl cărau pe malul Dunării.

Camioanele plecau, se întorceau peste o jumătate de oră, cu zece oameni, cu cinci, chiar și cu unu, câți puteau să adune, nu se drămuia benzina…

E greu să aduni două mii de oameni în toiul nopții, pe o vreme să n-o îndure nici câinii, să trimiți curieri pe străzi îndepărtate, pline de hârtoape și fără felinare. Dar într-o oră, chemarea se întinse prin toate cartierele muncitorilor. Huruitul camioanelor îi trezea din somn, și ei ieșeau în porți, neliniștiți, de parcă ar fi fost alarmă. Nu se vedea cerul roșu, nu ardea nicăierea.

— Ce s-a întâmplat?

— Nu mai întreba și urcă aici. Ai bocanci în picioare?

Noapte lungă, de decembrie — mai erau ceasuri până să vină zorile, și Dunărea creștea într-una. Pe la ora două, Stoian, care stătuse de după miezul nopții pe faleză, privind cala împânzită de reflectoare, se duse la birou și se culcă în fotoliu.

— Să mă vestiți din jumătate în jumătate de oră cum merge lucrul.

— Tovarășe Stoian, zise Matei, însoțindu-l pe alee, au venit până acum o mie opt sute de oameni; poate c-ar fi mai bine să vă duceți acasă; cred că n-o să mai fie nevoie de dumneavoastră.

— Așa! Mă chemați când vă sfârâie inima, și pe urmă mă trimiteți la culcare?

— M-am gândit că mâine o să fiți obosit.

— Toți au să fie obosiți mâine.

Se auzeau glasuri la poartă — sosea alt grup de oameni, se înghesuiau să-și ia uneltele în primire, cazmaua, roaba, târnăcopul, toporul, fiecare ce credea că i se potrivește mai bine. Un camion huruia, în depărtare; farurile lui, prost reglate, băteau în sus, luminând plopii desfrunziți din lungul șoselei.

— Vin mereu!… zise Matei, străbătut de un fior — frig umed, oboseală. Vă mulțumesc, tovarășe Stoian! Acum chiar că mi s-a luat piatra de pe inimă!

— Mulțumește-le lor, nu mie! De unde sânteți, tovarăși?

Oamenii treceau pe alături, cu uneltele pe umeri — unii trăgeau, chinuindu-se, din câte un capăt de țigară, ud, ascuns în pumn, să-l apere de fulguială. Priveau înainte, spre hăul luminat care se căsca la capătul aleii.

Veneau, câte cinci, câte șapte, câte zece, îmbarcați în camioane în grabă și la nimereală, oameni de toate felurile, tineri, vârstnici, cu bocanci, cu cizme în picioare, cu șepci, cu căciuli, cu pufoaice cenușii pătrunse de udeală, cu mantăi de ploaie, îmbrăcăminte amestecată, care însă nu izbutea să-i despartă, să strice o unitate mai adâncă și mai trainică decât a uniformei. Nu erau bucuroși, nu râdea nici unul, pe fiecare îl costa scump ora odihnei și a somnului, dar mergeau laolaltă, și chiar dacă nu aveau un steag, care să fâlfâie ca în fruntea oștilor, pășeau uniți înainte, spre câmpul de bătălie, cu o uriașă și nesecată rezervă de îndârjire.

— De unde sânteți?

— De la Șantierul 23 August.

Erau și ei constructori de vapoare și se aflau în întrecere cu cei de la Victoria, dar — li se explicase — dacă nu veneau acum, să-i scape din nevoie, ce rost mai avea întrecerea?

Veneau de pretutindeni, de la Fabrica de cuie, de la fabricile de biscuiți și de pâine, de la mori, din port, din docuri, echipajele vaselor trase la iernat, marinari, cârmaci de șlepuri, mecanici de remorchere, din gară, acari, frânari, șefi de manevră — funcționari de la prefectură, de la primărie, de la administrația financiară, de la tribunal, de la Societatea de transport, oameni nedeprinși cu munca afară — mai mulți decât era necesar; nu mai încăpeau pe malul Dunării.

— Gata! S-a făcut numărul!

Însă mașinăria care suna apelul, o dată ce intrase în funcțiune, continua să adune oamenii, din toate colțurile orașului; mergeau tramvaiele, trei vagoane, pe linia principală, din centru până la barieră — se urca oricine, fără bilet, tramvaiștii, sculați din somn, porniseră în afara programului. Să vedem ce-o să zică direcția mâine! — N-o să zică nimic, că altfel e nasulie! Dă-i drumul, până la capul liniei! — N-am taxatoare! — Asta-i bună! Nu plătește bilet nimeni… Așa o să fie odată, când o învinge comunismul în lume; nu mai umbli cu bani, să tot stai să-i socotești și să-i numeri; știi una și bună: îți faci munca, ai în schimb tot ce-ți dorește inima… Haide, ia cazmaua, de colea, mai e până atunci, deocamdată ne îneacă Dunărea!

Dunărea continua să crească, din întunericul nopții, depășindu-și malurile, oarbă și nesătulă, ca o făptură apocaliptică, făcută după alte măsuri și legi decât cele cunoscute azi oamenilor. Telefonul aducea la fiecare sfert de ceas vești rele; digurile aflate în lucru, de la Fetești la Giurgiu, erau în primejdie să se surpe, și apele să năvălească în câmpie, prăpădind ogoarele, mii de hectare de arătură; între Brăila și Galați, nu mai aveau mult să ajungă la calea ferată și să-i mănânce taluzul — trenurile așteptau în gări ca la bombardament, în timpul războiului. De sus continuau să cadă fulgi mari și moi, prefăcându-se în apă, udând toată țara, de-a lungul și de-a latul — și râurile, în mersul lor spre Dunăre, dădeau peste matcă, inundând luncile și izlazurile.

Ora trei din noapte — pe poarta șantierului tot mai intrau oameni… Se băteau piloți, sonetele bușeau de tremura malul, sol nestabil, adus de ape, și era dreptul apelor să-l ia, să-l ducă în altă parte. Nu mai găseai loc de roabe printre tachelaje, schelele se rupeau, dulgherii le reparau îndată. Cine nu

răzbea altfel, căra pământul cu targa, cu găleata — șiruri de oameni stropiți de noroi până în albul ochilor, neoprindu-se să-și șteargă sudoarea mâloasă, nici să schimbe o vorbă, să fumeze o țigară în pace; nu-i silea nimeni de la spate, numai Dunărea, pe care o simțeau învolburându-se în față.

La ceasurile patru, malul de pământ se înălța de un metru, și apa clipocea în taluz, făcând spume murdare, mirată că nu putea trece mai departe. Pe alocuri, digul nebătut bine se surpa, alene, parcă în joacă, lucrare perfidă a apelor care mâncau pământul pe dedesubt și se strecurau înainte cu o liniște nevinovată. Îndată se auzeau chemări, strigăte: „Leasă! Veniți aici, fraților!“ Cete de oameni se năpusteau cu crosnii de salcie, pe care le aruncau în spărtură; alții răsturnau deasupra roabe de pământ, alții se apucau să-l bată cu maiurile — și dacă nu mai aveau încredere că vor învinge în lupta cu apa, și dacă se gândeau că fac o muncă zadarnică, nici unul nu întorcea spatele…

După ce înșirase piloții în grămezi, de-a lungul malului, macaraua se oprise, acum stătea amuțită în mijlocul calei, cu brațul pierdut în ninsoarea deasă. Nu mergea nici o mașină, n-ar fi avut loc printre tachelaje, toată munca se făcea cu brațele, de parcă n-ar fi fost era mecanică. Fiecare om știa că are o sarcină: să transporte pământul spre apă, cu ce mijloace putea, cum îl tăia capul, și pământul se muta, pumn cu pumn, dram cu dram, ca într-o colonie de furnici uriașe.

Cei ce conduceau această lucrare hazardată nu aveau de dat multe instrucțiuni, doar să îndrumeze echipele acolo unde situația părea mai primejdioasă: apa nu trebuia să se infiltreze pe cală, altfel toată munca ar fi fost de pomană. Arareori se auzeau glasuri, încolo doar bușiturile sonetelor, loviturile târnăcoapelor în malul tare ca gheața, gâfâitul unit al oamenilor, semănând cu răsuflarea unei singure vietăți, gigantice. Numai maistrul Golgota își vestea prezența, când într-o parte, când în alta, alergând pe cală cu limba scoasă, dând cu glas tare îndrumări și sfaturi, arătându-se sub reflectoare ca artiștii la rampă, neferindu-se de noroi, bucuros să și-l întindă pe cizme, pe pantaloni, pe haină, până la piept, ca pe niște decorații…

Dimineața, când sunau sirenele fabricilor, cala și pădurea, la adăpostul digului, erau împresurate de apă. Abia acum se vedea cât se lățise Dunărea — trecea, întinsă și cenușie, peste toată balta.

Ninsoarea încetase, norii se duceau spre sud, eliberând cerul și lăsând să se vadă zorile roșii, majestuoase; restul era cenușiu, peisajul și oamenii.

Aceștia, clipind în lumina neașteptată, păreau niște fantome scăpate de la înec, niște umbre ude care nu-și găseau locul sub o boltă așa de curată. Abia acum se vedeau unii pe alții, înmuiați în zloată, cu obrazuri țepoase, înnoroiate, se recunoșteau și își încercau glasurile, chemându-se pe nume, dându-și bună dimineața.

— Tu erai, Năstase? Când ai venit?

— Pe la unu, frate-miu!

— Erai în schimbul de noapte?

— Nu, am aflat de-acasă.

Abia acum vedeau că se aflau și femei printre dânșii, îmbrăcate ca bărbații, pline de noroi, istovite, dar erau femei, și purtau cu ele tot ce le-a dat natura ca să fie dorite și să placă. Unele aveau ochi frumoși, pe care nu-i sluțeau cearcănele, altele pielea obrazului ca mătasea, dinți albi, gene grele, guri pârguite și sănătoase. Câte una, rezemată în coada cazmalei, își ștergea noroiul de pe față, își potrivea părul sub broboadă, aruncând pe furiș câte o privire flăcăilor de pe aproape — în dimineața asta ca în urmă cu veacuri…

O ambulanță intră pe poartă… O targă… Un om era rănit, umblau șoapte, nu se știa cine-i, dar se spunea că-i grav și n-are să scape…

Stoian se ivi deasupra malului, cu mantaua desfăcută, posomorât, neras, cu cei doi însoțitori urmându-l de-aproape.

Maistrul Golgota îl zări primul, urcă scările în fugă și, oprindu-se la trei pași, îl salută, militărește, cu mâna la șapcă:

— Tovarășe prim-secretar, muncitorii vă raportează că și-au îndeplinit misiunea cu cinste și cu abnegație: cala este salvată!

Nu credea — latura dinspre sud a digului, cea pe care o apăsau în plin apele, avea să cedeze până seara, până la noapte — să se înece ca șobolanii cei ce ar fi vrut să se mai împotrivească o dată!

Secretarul stătea pe mal, posomorit; lumina răsăritului îl izbea drept în față. Așa rămase un timp, apoi porni spre poartă. În drum, fără să ridice ochii din pământ, îl întrebă pe Matei, ai cărui pași îi auzea aproape:

— Ce-ai aflat de la spital?

— Are coloana vertebrală fracturată.

— Trebuie să chemăm doctori, să aducem toată medicina românească, numai să-l scape. Altfel…

Nu-și spuse gândul mai departe, păși în tăcere, până la mașina plină de glod.

— Acum aveți grijă! zise, posomorât, punând piciorul pe scara înaltă. Păziți-vă de apă. Ne-a costat cam scump noaptea asta!

— S-au pus echipe de supraveghere. Se fac gropi de-a lungul digului, ca să se adune apa infiltrată. O s-o dăm afară cu pompele, pe măsură ce-o veni alta.

— Unde-i inginerul Dutchievici? întrebă secretarul, deodată.

— Jos, pe cală.

— Ia cheamă-l puțin încoace!

Dutchievici nu veni numaidecât; intrase în gheretă și se lăsase pe scaun — nu era atât obosit, cât tulburat de toate cele întâmplate.

— E cam șubred! observă primul secretar, privindu-l cum venea șovăind, fantomatic în lumina soarelui, care îl învăluia din spate.

Când fu aproape, îi întinse mâna, o mână mare, grea, cu degetele groase, și-l întrebă, cu altă voce acum, blândă și aproape afectuoasă:

— Ce nu merge bine?

Dutchievici nu înțelese.

— Câte bomboane ai ronțăit peste noapte?

Urmă o tăcere — se priviră față în față.

— Haide, urcă în mașină, să te las acasă!

— E imposibil! Jos se lucrează!

— Pune pe cineva să-ți țină locul.

— Nu, e greu deocamdată…

— Matei!

— Da, tovarășe Stoian!

— Ai grijă și trimite-l cât mai curând să se odihnească!

Secretarul băgă mâna în buzunar, scoase o sticluță plată și i-o întinse lui Dutchievici.

— Uite, poate ți-ai terminat rația!

Dutchievici cunoștea ambalajul trinitrinei, din care luase peste zece pastile în câteva ceasuri. Păru uimit.

— Le aveți… pentru dumneavoastră?

— Ei, pe dracu!… Despre asta o să vorbim noi, altădată… Am vrut să-ți spun altceva, de aceea te-am chemat încoace. Ai cincizeci și cinci de ani?

— Cincizeci și șapte.

— Ca mine!… Hai, mărturisește: n-ai crezut c-o să se poată face!

— Digul? Da, socoteam că-i o imposibilitate… (Dutchievici se însufleți, i se coloră puțin obrazul.) N-am crezut, într-adevăr, dar sânt fericit că am asistat la acest act de solidaritate omenească.

— Muncitorească, tovarășe!

— E altceva, aveți dreptate! încuviință inginerul.

Cocoș ieși în capul scărilor, rostogolindu-se, posesor al unei vești importante:

— Am vorbit la Giurgiu! De la ora patru apele sânt staționare!

— Asta-i întocmai ca la teatru!

— Acum degeaba! N-aveau decât să crească!

— Lasă că au crescut destul! zise, ca o concluzie, secretarul. O cam băgaserăți pe mânecă astă-noapte!

Se luminase puțin la față. Matei îndrăzni să-l întrebe, privindu-l dintr-o parte:

— Și dumneavoastră nu?

— Mă, Matei, tu mai bine ai tace! Dacă ieșea rău, tot eu trebuia să-mi bat capul!

— Vă mulțumesc din toată inima, tovarășe Stoian! La un moment dat, mi-am cam pierdut judecata… Dar cred… cred că de azi înainte o s-o stăpânesc mai bine. Am învățat foarte multe în ultima vreme, și mai cu seamă în noaptea asta!

— Dacă-i adevărat ce spui, îmi plătești o bună parte din osteneală!

— Și restul cine vă plătește?

— Ce întrebare! Uite, ei! răspunse secretarul, arătând spre oamenii uzi, plini de noroi, istoviți, care se îndreptau în grupuri mari spre poartă.

Ziua creștea, neașteptat și inexplicabil de frumoasă. În sus, apele se linișteau, aici însă continuau să vină mari și învolburate…

Aceste fapte se petreceau într-una din ultimele zile ale anului, în acea iarnă pizmașă și capricioasă care se rostogolea anapoda, încurcând rosturile pământului și ale oamenilor.

Era nouă și jumătate dimineața, timp primăvăratic; Firicel venise din port, să-l caute pe Donos, și acum se afla lângă el, în cazangerie, orbit de

flacăra electrodului, așteptându-l să termine de sudat un guseu, la îmbinarea unei traverse de punte, cu coasta…

Sfântu Andrei urma să ridice ancora a doua zi dimineața; Panait Lalachi nu vroia să asculte de sfaturi, avea de gând să plece pe apele furioase, printre răgăliile și trunchiurile de salcie care veneau vraiște. În sus, râurile făcuseră pagube mari, pluteau la vale turme de oi înecate, vite cu burțile în sus, gata să plesnească, apoi case întregi, care se fărâmau pe drum, risipindu-se în jur, acoperișul de o parte, pereții de alta, cu câte o găină agățată de lucarne, cu câte o mâță zbârlită, mieunând jalnic.

În port se ridicaseră toate bărcile care puteau să plutească, se duceau la tren și erau trimise grabnic spre Oltenița, spre Corabia, în regiunile inundate, să se salveze oamenii rămași pe dâmburi, ca pe ostroave.

Deși nu mai curgeau sloiuri de mult și nici nu se anunțau altele, navigația nu fusese reluată; vasele stăteau la adăpost, în docuri sau pe canale, neputând să înfrunte ruinile purtate de apă. Dar Sfântu Andrei pleca, și nici măcar nu avea un echipaj îndemânatic: un mecanic chior, un ungător, trei marinari cu livretele proaspăt scoase, toți rude cu armatorul, îmbarcați fără leafă. Căpitan era chiar Panait Lalachi, care avea un brevet de cabotaj, de pe vremea când navigase în Arhipelag cu vase de pescuit și cu barcazuri; secund, nevastă-sa — făcuse și ea marinărie odată; un bătrân de optzeci de ani, fost lumânărar la biserica grecească, era bucătarul vasului.

Această colonie prăpădită se pregătea acum să călătorească spre patrie, începându-și navigația pe o Dunăre cum nu se mai văzuse vreodată…

— Ce se aude, Ionică? întrebă sudorul, fără să-și ridice ochii din mască.

Firicel era agitat, dar nu fiindcă îl îngrijora soarta lui Panait Lalachi; se întâmplase altceva peste noapte.

— Vino să-ți spun o vorbă! răspunse, frecându-și bărbia nerasă.

— Așteaptă; termin îndată.

Tânărul tâmplar stătea ca pe ghimpi, dar trebuia să aștepte, nu avea încotro; câte o clipă începea să se îndoiască: oare nu era o părere, nu cumva căzuse în somn și visase?

— Ați avut de furcă astă-noapte!…

Când văzuse digul, nu-i venise să creadă; se uita de pe mal și parcă simțea nevoia să se crucească, așa cum fac babele.

— Și cum, mă fraților, ăsta l-ați ridicat într-o noapte?

Muncitorii, obosiți, mai aveau putere să zâmbească pe sub mustață.

— Într-o noapte?… Abia de la ora două încoace.

Nu era unul să nu fi luat parte la această lucrare fantastică — și acum erau cu toții la treabă, un furnicar de oameni agitându-se pe cala clisoasă, ca într-un bazin secat, la mai bine de un metru sub nivelul apelor…

Donos purta electrodul cu o mișcare egală, netremurată; Firicel îl privea și își dădea seama că e îndemânatic — nu îl mira, era unul din acei oameni care, când încep să facă un lucru, nu se opresc niciodată la jumătate.

— Și asta o să țină la fel ca niturile? întrebă, luptându-se din greu cu sine însuși, ca să nu se uite la flacără.

O pățeau unii, gură-cască, și pe urmă îi usturau ochii toată noaptea, puțin mai lipsea, poate, să și orbească.

— Sigur c-o să țină… Și merge mai repede… Economisim și fier… De aici încolo numai așa o să construim vasele.

Electrodul se sfârși; Donos lăsă cleștele și masca.

— Ia spune, Ionică!

Se traseră mai într-o parte, fără să scape de vuietul cazangeriei, atâtea zgomote învălmășite: duduitul cuptorului unde se înroșeau cornierele, urletul tablelor, scrâșnetul poansonezei. ciocanele, strigătele oamenilor, peste care flăcările electrozilor aruncau necontenit fulgere albe.

Firicel își frământa bărbia între degetele degerate. Donos îl asculta, cu o mare nedumerire pe față.

— De venit, nu l-a văzut nimeni venind, că doar am pândit ziua și noaptea; dar vioara am auzit-o!

— Să nu fi fost o părere!

— Nu! Tocmai deschisesem geamul, să văd ce-i afară, se înmuiase gerul deodată — și atunci am auzit; nu era limpede, prindeam doar câte un crâmpei, venea înăbușit din cală, dar cunosc ce-i aia vioară, ce dracu!

Îi suna și-acum în ureche melodia necunoscută, pornind de la coarda cea joasă, împletindu-se cu mugetul apelor, și urcând, din coardă în coardă, până la notele cele mai înalte, sfâșietoare la ora aceea din noapte, ca un plâns jalnic, ca țipetele pescărușilor din baltă.

— Poate cânta altcineva!

— Cine să cânte? Lalachi?! Sau mecanicul? Îi știu pe toți… Nu le-ar arde lor să cânte din vioară la ora două noaptea! El e! Trebuie să fie ascuns pe undeva, prin vreun ungher al vasului!

— Am cotrobăit o dată!

Firicel rămase pe gânduri — nu mai știa ce să creadă; la cercetări nu se găsise nici urmă de-a fugarului — și dacă el nu se ascunsese acolo încă din prima noapte, pe urmă nici nu mai putuse să vină decât dacă avea putere să se prefacă în aburi.

— Să anunțăm poliția! zise Donos, alegând soluția logică și legală.

Dar nu credea că de data aceasta cercetările ar putea dezvălui mai mult decât prima dată. Și pe ce să-ți fundezi reclamația? Pe un cântec de vioară, care poate fusese o închipuire, sau venea din altă parte? Firele de telegraf, întinse pe stâlpi, sună așa de muzical câteodată! După atâtea săptămâni de încordare, după noaptea trecută, care storsese din sufletul lui și din trup ultimul dram de energie omenească, se simțea prea obosit să meargă cu gândurile mai departe. O clipă i se păru că nu-l mai interesează soarta fugarului; treburile șantierului rămâneau singurele importante. Pe urmă îi reveniră alte gânduri: nu avea dreptul să cedeze, să obosească, trebuia să cerceteze totul, până la capăt, altfel conștiința lui rămânea neîmpăcată.

Și nici conștiința lui Firicel nu vroia să se împace, dar în alt fel: dacă nu izbutea, și pe urmă se afla în ce horă jucase, râdea de el tot șantierul și tot orașul. Pocni din degete, într-o mișcare de ciudă:

— N-am visat! Nu știu… vasele astea au ascunzișuri pe care nu le cunosc decât șoarecii… (Tresări deodată și se lumină la față.) Șoarecii! (începu să râdă.) Știu cum să pun mâna pe el. Îl prind ca pe șoareci, fir-ar mama lui a dracului!…

Ziua se desfășura strălucitoare de lumină, sub un soare care încălzea ca în martie. Nimeni nu plecase acasă; deși obosiți, oamenii se grăbeau să tragă folos, din plin, de pe urma unei zile cum poate nu aveau să mai fie celelalte. Nu lipseau decât trei: un tâmplar căruia i se făcuse rău către dimineață, vărsase sânge, avea ulcer la stomac — perforase; îl duseseră pe brațe până la ambulanță. Un ucenic, peste care se surpase malul; era la spital, fără nici o vătămătură, săriseră repede ceilalți să-l dezgroape, dar nu-și venea în fire, trebuia îngrijit, șocul îl dezechilibrase…

Al treilea, în schimb, avusese o soartă mai rea — puține speranțe să scape: Gică Spirea, nituitor la șlepul numărul 6. Evidențiat de cinci ori până astăzi, se evidențiase și noaptea aceasta, în chip tragic: un pilot căzut din lanțul macaralei îl lovise peste șale, trântindu-l la pământ și rupându-i coloana vertebrală; rămăsese paralizat de la mijloc în jos, fără să-și mai simtă picioarele.

La spital nu știau ce să-i facă — un avion sanitar fusese chemat, venise la ora nouă dimineața și-l transportase la București; două ceasuri mai târziu, după cum află la telefon Ilie Conțu, era în sala de operație.

— O să scape?

— Nu știm deocamdată.

Oamenii munceau, ziua era senină, dăduseră o luptă amarnică, dar cei care îl cunoșteau pe Gică Spirea mai de aproape aveau fețele întunecate. Mama lui și o soră mai mică plângeau în biroul directorului adjunct; când suna telefonul, rămâneau țepene, cu pumnii la gură, cu ochii plini de lacrimi; telefonul nu suna pentru ele, viața șantierului mergea mai departe, zeci de oameni aveau treabă cu administratorul.

Pe la prânz, Donos intră la director. Și el, și Matei, ca toată lumea, de altfel, erau cu hainele de peste noapte, pline de noroi uscat — nu apucaseră nici să se spele pe față.

— Ce veste de la București? întrebă Donos, ducându-se drept la fereastră.

— Operația a reușit, spun doctorii, dar o să se știe abia mai târziu dacă nu rămâne cu picioarele paralizate… Câți ani are?

— Douăzeci și patru.

— Ar fi o mare nenorocire.

— Este și așa!

— Vorbești de parcă eu aș fi vinovatul!

— Dar la urma urmelor, poți să-mi spui cine răspunde de nenorocirea asta?

— Toți răspundem, Donos!

— Teoretic!… Vreau să știu dacă s-a stabilit cine poartă vina.

— Dunărea. Fiindcă toți ne-am repezit să ne luptăm cu ea. Cred că era prima datorie a noastră!

— Prima datorie era să protejăm muncitorii!

— În împrejurări anormale, sânt legi care se calcă. Au fost aici aproape trei mii de oameni — cine putea să aibă grija fiecăruia în parte? Puteam să cad eu, sau tu, sau amândoi deodată.

— Ar fi fost mai bine!

— Alții ar judeca altfel.

— În schimb, Golgota face agitație!

Matei bătu cu pumnul în masă.

— Iar Golgota? Deunăzi m-ai acuzat că-l apăr. Nu-l apăr și nu l-am apărat niciodată. Tu m-ai sfătuit să-l rabd, de aceea l-am răbdat până astăzi. Dar acum nu mai vreau; asta-i slăbiciune și imoralitate. Adă-l la judecată!

Între timp, Golgota anunțase adunarea sindicatului, chiar pentru ziua aceea, la ora șase; nu știa că o să fie judecat, vroia să judece el pe alții…

Nu crezuse că Dunărea o să crească — și crescuse peste închipuirea cea mai vrăjmașă. Pe urmă, când o văzuse crescând, se născuse în el speranța răzbunătoare că nimeni n-o s-o oprească, de aceea se agitase, strigând, îndemnând, arătându-și abnegația mai mult decât nimeni altul, încredințat că tot ce se făcea era zadarnic; de data asta conducerea șantierului trebuia să sufere consecințele de atâta timp așteptate!

Dar, pe măsură ce digul creștea, îi scădea entuziasmul, se posomora, se făcea mai acru. În primele ore ale dimineții îi mai rămăsese o fărâmă de speranță: să se surpe digul măcar într-o parte, nu era nevoie ca ruptura să fie mare; de-un metru, de-o șchioapă, restul făceau apele! Pe la zece, se destramă și această speranță — Dunărea nu mai creștea așa de năvalnic ca peste noapte, apele se linișteau, și dacă digul era amenințat să se năruie, zeci de oameni se repezeau să-l apere, se puneau lease…

Abia acum își dădu seama Golgota cât de mari fuseseră nădejdile lui peste noapte. În loc să fie înfrântă, conducerea șantierului obținuse o

victorie zgomotoasă: ziarul local se și grăbise s-o vestească, pe ultima pagină, în cuvinte puține, dar cu litere cât palma, să sară în ochi — se gândea maistrul — să prostească lumea — agitație! Mâine aveau să urle ziarele din Capitală și posturile de radio. Și peste două luni, dacă își apăra pielea cu aceeași îndârjire de fiară, directorul avea să fie eroul zilei — de-atunci înainte nu mai putea să-l doboare nici dracu!

Într-un ceas, pe care și-l petrecu umblând de colo până colo de-a lungul digului, privind Dunărea ticăloasă și amăgitoare, maistrul Golgota își pierdu ultimele resturi de rațiune. Nu-i păsa ce-o să mai fie cu el, nu mai visa la mărire, în schimb îi creștea ura, îl străbătu chiar gândul crimei: să-i iasă în cale dușmanului noaptea, îi bănuia drumul, prin pădure, și să-i dea una în cap, să-l culce la pământ, să-l mănânce câinii.

Pe urmă își alungă aceste gânduri de nebunie; tot l-ar fi prins până la urmă, ucigașii sânt descoperiți totdeauna — oricât ar fi de dibaci, lasă o urmă. Dar ura continua să-i ardă mădularele; dacă nu putea să-l doboare pe acel dușman care-i închisese drumul, măcar să-i sape sub temelie, să nu-i lase bucuria victoriei, să-l sâcâie, să-l scoată din fire, să nu creadă că el e cel mai mare și mai puternic în lume. Dacă nu cu toporul, să-l lovească măcar cu custura!

Și după atâta întârziere, în maistrul Golgota se trezi deodată simțul datoriei: un om fusese accidentat grav — chiar dacă scăpa cu viață, rămânea olog pentru totdeauna.

Curând se răspândi zvonul că Gică Spirea e în comă — așa spun doctorii, adică trage să moară. Nu se știa cine vorbise la telefon cu spitalul, dar chiar dacă n-ar fi vorbit nimeni, la ce te poți aștepta când e ruptă șira spinării? Cei mai mulți din muncitori nu dormiseră peste noapte, erau obosiți și cu mațele goale, ușor să le trezești nemulțumirea…

Câte unii, nu fiindcă ar fi avut inima de piatră, puneau împotrivire feluritelor vorbe rele. Protecția muncii, da, se înțelege, fiecare cunoaște instrucțiunile, sânt placarde pretutindeni, arătându-ți cum să te ferești de nenorocire; maiștrii, șefii de brigadă, de echipă, spun toată ziua: „Fiți atenți la schele, vedeți cum țineți uneltele în mână, când trece macaraua, la o parte toată lumea!…“ Astă-noapte a fost altceva… — „Ce altceva?! Viața omului tot scumpă rămâne!“ — „Bine, mă frate, cum se poate război și să nu cadă nimeni?“ —„Da ce, aici e război? Ușor să vorbești, când ai oasele întregi! Ți-ar conveni acum să fii în locul ăluia care trage să moară?“

Nu știa nimeni ce se cerea anume: să fie pedepsiți directorul și inginerii? Apoi atunci de ce nu și șeful calei? Pe cală s-a întâmplat nenorocirea… La aceste întrebări, firești și clare, îndată săreau apărătorii — câte unul ici-colo: „Adică vrei să spui de tovarășul Golgota, care ne-a luat apărarea totdeauna? Ce putere are el? Nu vedeți că-l dau în lături fiindcă ține cu noi, muncitorii? Să răspundă cei care nu-l iau în seamă!“

Văzând fierberea, destul de mare, maistrul socoti că nu trebuie pierdut timpul; nu știa cu ce o să se aleagă, dar oricum, conducerea n-avea să iasă bine. Convocă adunarea sindicatului pentru aceeași seară. Până la ora șase mai avea timp să-și lămurească oamenii și să-și asigure sprijinitorii…

Pe la unsprezece, Firicel, cu moș Niculae Dorobanțu și cu încă doi oameni se urcară într-o barcă și porniră în josul Dunării, către Agenție.

La unu și jumătate sună telefonul, din port: să vină imediat tovarășul Donos!

— Cine-l cheamă?

— Firicel! îl aștept la magazia centrală. E urgent! Să se urce numaidecât în mașină!

Maistrul Golgota își continua agitația în rândurile muncitorilor, vorbind cu unul ici, cu altul la fierărie, cu al treilea pe cală… Când se întoarse, după două ore, Donos îi știa pas cu pas toate mișcările, dar nu numai pe cele de azi, aflase și multe altele, din urmă, ascunse și nebănuite de nimeni…

— Nemaipomenită îndrăzneală și nerușinare!

Stătea la fereastră, în biroul direcțiunii, și privea afară, în curtea încă luminată de soare.

— Asta nu mai e nerușinare, ci dușmănie fățișă și uneltire! izbucni Matei, după ce-l ascultase până la capăt pe Donos. Trebuie dat imediat pe mâna procurorului!

— Nu! E mai bine să-l judece întâi oamenii! Să se lămurească toți, până la unul! Sânt încă destui gata să-l susțină!… Avusesem de gând să-l scuturăm bine, nu să-l doborâm pentru totdeauna. Dar cine-ar fi bănuit până unde l-au împins ticăloșiile?

Donos se uită la ceas.

— Mă duc: trebuie să mai lucrez și eu ceva; mi-am irosit toată ziua!

Înainte de a ieși, adăugă, cu hotărâre:

— Să nu-l oprești! Ne va acuza! Lasă-l să vorbească până la urmă!

— Nu știu de ce! Eu unul i-aș pune mâna în gât de pe acuma!

— Nu! E mai bine să se dezvăluie; dacă a vrut să facă teatru cu noi, barem să-i cadă în cap tot decorul!

Golgota continua să întărâte oamenii, mergând de colo până colo. Donos știa tot ce face, dar îl lăsa să-și termine punerea în scenă; mai avea să-l rabde numai câteva ore. Îl răbdă și în clipa când îl văzu urcându-se la tribună, în cazangeria nouă, cu membrii comitetului de întreprindere; știa că din aceștia doar doi se mai uitau în gura lui, mai din prostie, mai din răutatea pe care o aveau în inimă — nutreau și ei nădejdi de mărire…

— Tovarăși! începu maistrul Golgota, după ce descoperi, lângă tribună, pe scaune, oamenii cu care trebuia să înceapă răfuiala. Sânt de trei ani și jumătate președintele sindicatului, ales de două ori la rând, cu toate că n-am rugat pe nimeni să mă voteze. Ce-am făcut în acest timp se știe; dacă am greșit uneori în munca mea pentru binele șantierului, mi-am recunoscut greșeala și m-am străduit s-o îndrept, să fie mulțumită toată lumea. Eu n-am avut odihnă, tovarăși, și n-am avut alt gând în minte decât mulțumirea muncitorilor; asta mi-a fost datoria!

Prin mulțime trecu un freamăt de aprobare; Donos își mușcă buzele, cu ochii în pământ, ca și când s-ar fi temut să nu cadă și el în mreaja vorbitorului. Să nu-l fi cunoscut atât de bine, să nu-i fi știut ambițiile și dușmănia, ar fi spus că maistrul Golgota e omul cel mai cinstit și mai sincer din lume. Avea un dar, desigur, acela de a se face crezut, zăpăcind pe mulți din mulțime — nu îl mira prea tare freamătul de simpatie care străbătea hala.

Matei strânse dinții, abia stăpânindu-se să nu intervină. În clipa asta, pe viu, nu mai înțelegea tactica lui Donos: ce aștepta? Ca Golgota să înfierbânte adunarea? Lângă el, Dutchievici, pe care îl vedea cu coada ochiului, era impasibil, pe chipul lui Ilie Conțu se citea neîncredere, pe-al lui Mititelu, mirare și ironie — dar, mai departe, mulți alții păreau câștigați de partea vorbitorului.

— Tovarăși, continuă acesta, cine mă cunoaște știe că familia mea sânt muncitorii, și casa mea șantierul.

Matei căută privirea lui Donos, dar n-o întâlni; Donos stătea nemișcat, cu ochii în jos, cu o mască rece pe figură.

Maistrul Golgota se simțea acum sigur pe sine, ținea iar frâul — zăbala, pintenii, cravașa erau bune, putea să-i dea drumul în galop, îndreptându-se

unde i-ar fi fost voia. Un rictus arăta pe chipul lui satisfacția primei victorii, amplificată bolnăvicios cu închipuirea: muncitorii erau cu el, îi avea în mână.

Și spuse, umflându-și pieptul și pocnind din măsele, câte nopți nu dormise pentru binele lor, în anii grei dinaintea naționalizării, cum se luptase pentru economat, pentru cantină, cum se războise zilnic cu Năsturaș, se știa doară!

— Apoi a venit clipa fericită, tovarăși, când șantierul a intrat în stăpânirea poporului, și-atunci a început în viața noastră o eră nouă; am chiuit cu toții de bucurie, și ca dovadă că șantierul era al nostru, director a fost pus un tovarăș dintre noi, un muncitor care până atunci a lucrat cu ciocanul.

— Să ne trăiască! strigă cineva din fundul halei.

Era un strigăt spontan și firesc, care stârni alte glasuri, până ce hala se umplu de freamăt, aplauze și urale. Maistrul Golgota se opri, mirat, rozându-și măselele; greșise fără să-și dea seama, îl dusese gura la întâmplare, dând naștere acestei explozii de simpatie de care n-avea nevoie mai ales acum. După ce se liniști, vru să ridice mâna, ca să facă tăcere, ceea ce ar fi fost o nouă și mai mare greșeală, dar înaintea lui, Matei sări de pe scaun și, cu toate că întâlni privirea lui Donos, reprobatoare, interveni, cu o mină severă:

— Nu ne-am adunat aici pentru manifestație! Nu sărbătorim pe nimeni!

Și se așeză, cu o cută neagră între sprâncene.

— Chiar așa, tovarăși! reluă maistrul Golgota, redresându-se și folosind din prima clipă tăcerea nedumerită a muncitorilor. Nu e sărbătoare, ci, dimpotrivă, este zi de doliu. Unul din cei mai buni tovarăși ai noștri, Gică Spirea, trage să moară, la spital, cu spinarea ruptă în două. Ne-am adunat ca să întrebăm a cui e vina, și vinovații să răspundă mai întâi în fața noastră, pe urmă să răspundă după lege, în fața judecătorilor. Șantierul este al nostru, și-l iubim, dar viața unui om valorează mai mult decât șantierul. Oare e bine să sacrificăm oamenii pentru ambiția cutăruia sau cutăruia?

— A cui ambiție, tovarășe Golgota?

Întrebarea era a lui Donos, și nu avea ton amenințător, dimpotrivă, părea mai degrabă o îmbiere; mulți din cei aflați acolo așa o și luară, ca un îndemn și o încurajare. Dar maistrul Golgota nu se lăsă amăgit, simți ce se ascunde sub liniștea lui Donos și își dădu seama că, deși pornise bine, avea să înfrunte mai multă împotrivire decât socotise. Dar oare își făcuse vreo

socoteală, sau se repezise cu capul înainte, mânat de furie? Și deodată îl cuprinse spaima că intrase într-o capcană pe care și-o pusese singur. Câteva clipe șovăi, aruncând priviri repezi într-o parte și-n alta, ca și cum și-ar fi căutat sprijinitorii; erau destui, îi știa bine, și totuși parcă nu mai vedea pe nici unul. Bucuros ar fi dat înapoi, și n-ar fi fost greu să întoarcă vorba, mai avea vreme și avea și îndemânare, însă de astă-noapte încoace se petrecuse în ființa lui o prăbușire, cu fiecare ceas își pierdea stăpânirea; asemeni șarpelui care iese în drum când i se urăște cu binele, se aruncă înainte fără judecată, ca la beție. A cui ambiție? Știe toată lumea!… Odată înfierbântat, spuse tot ce avea pe inimă, chiar gândurile neîmpărtășite până acum nimănuia, ascunzând numai unul, propria lui ambiție și dorință de mărire, selectat inconștient, fiindcă altfel de mult nu mai știa ce-i spune gura.

Oamenii începură să-și arunce priviri întrebătoare; se auzeau șoapte și murmure — mulți nu înțelegeau ce se întâmplă, dar simțeau mirosul războiului. De unde-i venea acest curaj vorbitorului? Va să zică, tot ce li se spusese până acum era prefăcătorie și minciună? O mie de oameni ascultaseră de cuvântul unuia, care nu urmărea altceva decât să-și poleiască numele, să-și ridice statuie cu sudoarea muncitorilor; maistrul Golgota lovea bine! Directorul a înșelat pe muncitori și a înșelat partidul, care este al muncitorilor. Șlepurile, bunul poporului, n-au să fie gata la vreme, chiar dacă și-ar rupe spinarea pentru ele încă o sută de oameni. Sfaturile cuminți n-au fost ascultate, de aceea șantierul se află astăzi în fața prăpastiei…

— Ne-așteaptă o mare nenorocire, tovarăși!…

Între oameni se născu tumult și mișcare, murmurele crescuseră, confuzia era aproape deplină — orice s-ar fi întâmplat mai departe, maistrul Golgota își răcorise inima.

— Ai terminat? întrebă Donos, ridicându-se cu o mișcare domoală.

Nu era destul de înalt, și cum stătea tocmai în față, lângă tribună, îl vedea prea puțină lume. Mulți nici nu-l auziră — în urechi le suna prevestirea neagră a șefului de cală. Dar maistrul Golgota îl auzi, cuvintele lui îl dezmeticiră. Ridică fâstâcit din umeri.

— Vorbește, dacă mai ai ce spune! continuă Donos. Ai acuzat, ai aruncat sământa neîncrederii între oameni, i-ai descurajat pe unii; bine! Dar dă-i drumul înainte, să se știe tot ce mai ai pe inimă!

Din partea cealaltă a tribunei, Matei se uita la el, i se părea firav și, cu toate că ridicase glasul, nu-l socotea destul de puternic să domine mulțimea.

Nu mai așteptă, sări la tribună și izbucni, fără să ceară cuvântul nimănuia:

— Știam toate acuzațiile care au să mi se aducă și, dacă vroiam, aș fi putut să le curm de la început cu o singură vorbă. Dar l-am lăsat pe maistrul Golgota să vorbească, anume ca să nu rămână nimic ascuns, să afle gândurile lui toată lumea, să le judecăm nu prin colțuri, ci pe față și la lumină. Nu-i răspund lui acuma, fiindcă nu mai are nici un drept să stea aici, la tribună; vă răspund vouă, și nu ca să mă apăr pe mine, ci ca să apăr șantierul. V-am spus de la început că munca noastră n-are să fie ușoară. Și a fost grea, și-o să fie mai grea de acum încolo. Nu mă interesează ce-o să se întâmple cu mine; mă interesează șlepurile și vă spun că au să fie gata la vreme! Dacă le-aș face eu, cu mâinile mele, m-aș îndoi, dar le faceți voi și am știut de la început ce veți fi în stare. Să spun că n-am fost descurajat niciodată, aș minți — descurajarea e o boală molipsitoare. Acum sânt vindecat, poate pentru totdeauna; noaptea trecută a însemnat pentru mine cea mai puternică doctorie. Să nu fi fost martor la bătălia pe care ați dat-o cu Dunărea, aș fi zis că s-a întâmplat o minune. N-am fost singuri, tot ce e suflare muncitorească în oraș a venit să ne ajute, și, dacă ar fi fost nevoie, ar fi venit muncitori din toată țara.

Păși în față până la marginea tribunei.

— Așa nu poate să ne doboare nimeni, nici natura, nici dușmanii, oricât de mare le-ar fi înverșunarea! Unul dintre noi a căzut — e o nenorocire; puteau să cadă zece, eram datori să mergem înainte, iar socoteala s-o dăm la urmă! Maistrul Golgota a decretat ziua de astăzi zi de doliu. Eu o socotesc zi de sărbătoare. Dacă are ceva împotriva mea, să lovească în mine, dar să nu pângărească sărbătorile muncitorilor! M-a acuzat că sânt mânat de ambiție; da, recunosc, am ambiția să construim șantierul. Dar nu pot să-l construiesc cu mâinile mele, îl construim împreună, dintr-o ambiție care trebuie să fie a tuturor. În schimb, eu îl acuz pe maistrul Golgota, căruia până astăzi i-am spus tovarăș, că ne este dușman! Nu dușmanul meu, ci al șantierului și al muncitorilor!

După tăcerea care cuprinsese hala, se auzi un suflu adânc, de nedumerire. Un glas iritat puse capăt rumorii:

— Nu vă jucați cu vorbele! Tovarășul Golgota a fost alături de noi în zile mai grele!

Se iscă tumult — ici-colo se auziră strigăte de aprobare. Un om își făcu loc în față, Corbu, negricios parcă anume ca să corespundă numelui —

muncitor la instalații, certăreț din fire, dar tăcut la adunările șantierului; acum îl auzeau prima oară ridicând glasul din mulțime:

— Pe tovarășul Golgota noi l-am ales în comitetul de întreprindere, numai noi avem dreptul să-l judecăm. Pe tovarășul director îl ascultăm cu dragă inimă când e vorba de lucru în șantier. Dar pe tovarășul Golgota să-l lase în pace, altfel…

Se opri, și tăcerea care urmă păru amenințătoare.

— Altfel ce se întâmplă, tovarășe Corbu? întrebă Donos, calm, urcându-se și el la tribună.

Această vorbă și mișcarea lui, stăpânită, domoală, atrase în chip deosebit atenția muncitorilor. Cei ce-l așteptaseră să vorbească, mirați că-l lasă pe Golgota să turuie, își dădură seama că din liniștea lui avea să izbucnească un trăsnet. Și ceilalți simțiră că trebuie să urmeze o ciocnire; tăcerea lui Donos, atât de prelungită, li se păru abia acum împotriva firii.

Corbu nu mai răspunse nimic, se trase înapoi, după ce încercă să întâlnească privirea lui Golgota, încurajatoare. Dar maistrul Golgota, rămas în mijlocul tribunei, arunca altfel de priviri în juru-i. Se gândi la început să continue, nu terminase tot ce-avea de spus, și nimeni nu putea să-i ia cuvântul, după regula democratică a adunării, dar nu mai avea putere și nici nu mai știa cum să înnoade firele. Își simți capul fierbinte și trupul moleșit, ca de boală; nu înțelegea ce se întâmplase cu el, de ce adunase oamenii, îl stăpânea doar presentimentul că îl aștepta o nenorocire. Ar fi luat-o la fugă, să nu-i fi lipsit chiar și această putere. N-ar fi fost în stare să facă un pas, chiar dacă i s-ar fi pornit o răscoală în burtă; acolo ar fi rămas, țeapăn, s-ar fi scăpat în izmene. O singură forță avea în el, și i-ar fi dar drumul: să ridice pumnii și să-l pocnească pe Donos în creștet, doborându-l pe podeaua tribunei. Dar nu-și pierduse chiar atât judecata, ca să săvârșească gesturi de nebunie.

— Tovarăși! începu Donos, lăsându-l în pace pe Corbu, cu intervenția lui amenințătoare. N-am convocat eu această adunare a șantierului, n-am socotit că era bine să vă răpesc timpul după o noapte grea și o zi în care n-ați cunoscut odihna. Maistrul Golgota s-a grăbit, avea ceva pe inimă, l-am ascultat până la urmă… Sau poate mai are ceva de spus, nu și-a răcorit inima!

Se întoarse, și întrebă, cu același calm care prevestea furtuna:

— Mai ai ceva de adăugat?

Maistrul Golgota pocni din măsele.
— Răspunde, să audă toți muncitorii!
— Nu.
— Ați auzit? Maistrul Golgota n-a fost împiedicat să vorbească, și-a spus cuvântul până la urmă. Dați-mi voie să vorbesc eu acuma. A fost învinuită conducerea șantierului că ne duce de râpă, că șlepurile n-au să fie terminate la vreme. Eu vă răspund cu dovezi și cu fapte: cu toate piedicile, pe care le cunoașteți, ca să nu le amintesc deocamdată pe cele puse chiar de maistrul Golgota, fără să le știe nimeni, am izbutit până în clipa de față să reducem zilele de întârziere numai la două. Puteau să fie zece, și tot nu era motiv să ne pierdem curajul. Așa cum s-a îndeplinit planul nostru de lucru până astăzi, o să se îndeplinească și de aici încolo, afară doar dacă nu ne-ar lovi pe toți paralizia. Unde este motivul de spaimă? Tocmai acum să ne descurajăm, după ce astă-noapte am învins o piedică uriașă, covârșitoare, neprevăzută de nimeni? După o asemenea faptă, care a uimit orașul și va uimi țara, mai trebuie să fie în noi urmă de teamă? Dunărea, care n-are minte să judece, a înțeles înaintea maistrului Golgota că pe noi nu ne poate întoarce nimeni din cale! De azi-dimineață, maistrul Golgota nu face altceva decât să agite spiritele, ține predici prin colțuri, crezând că nu-i știe nimeni rostul și urma. Nu de viața unui tovarăș al nostru îi pasă lui, ci de altele; am să vă spun acuma!…
Donos tăcu, așteptând să audă glasul apărătorilor; vroia să-i vadă dându-se în vileag singuri, să-i cunoască toți muncitorii. Și, într-adevăr, primul apărător nu întârzie să iasă la lumină, Oreste, lansatorul de vase, renumit pe Dunăre, om de vreo patruzeci și cinci de ani, cam prostănac la vorbă și în faptele lui de toată ziua, dar sigur pe el în meserie, ceea ce-i dădea o îngâmfare continuă; se știa căutat de toate șantierele, lui îi cereau sfatul în împrejurări grele. Lansarea unui vas trebuie făcută cu mare iscusință: cei care l-au construit se uită la tine și le ticăie inima — într-un minut se poate alege praful de munca a sute de oameni.
— Va să zică, izbucni lansatorul, nu e bine să critici! Așa e, tovarășe Donos? Tovarășul Golgota a spus ce avea pe suflet! Ca urmare și drept răspuns, sări pe el și-l faci așa și pe dincolo! Apăi nu merge așa, tovarășe! Despre tovarășul Golgota, mie să-mi spui atât: muncește, ori nu muncește?… Aud? E priceput, sau nu-i priceput?… Aud?

Oreste se urcase pe o forjă, să fie văzut, și, cu fiecare din aceste întrebări, își ducea o mână la ureche, sigur că nu putea să-i dea nimeni un răspuns care să-i închidă gura.

— Își face, sau nu-și face datoria?… Este, sau nu este alături de muncitori?… Aud? Asta să ne spui, nu vorbe, dă-le la dracu-ncolo!

Donos tăcea, de parcă avea limba moartă în gură. Întrebările lansatorului stârniseră oarecare fierbere între oameni; maistrul Golgota rânjea, cam rătăcit, la tribună. Până să se liniștească adunarea, se arătă alt apărător, cu vorba blajină — om în vârstă, maistrul Ionaș, șeful unuia din atelierele de sudură.

— Tovarăși! interveni el, ridicând brațul, un braț lung, ca al macaralei, cu mâneca salopetei ciupită de scântei, lăsând să se vadă dedesubt cămașa, sau pielea, cenușie.

Glasul nu i se auzi, i se văzu gestul, și glasurile încetară din respect pentru vârstă și pentru omul care nu vorbea toată ziua.

— Tovarăși, zise maistrul Ionaș, cu o voce sfătoasă de unchiaș, ca în povestirile moldovene, tovarășul Golgota nu mi-e naș, nici n-am băut, nici n-am petrecut împreună, și, ca să vă spun drept, nici nu prea îl am la inimă. Dar dați-o încolo, să-l faci dușman al șantierului fiindcă și-a spus gândurile și a supărat pe unii? Adică nu s-ar putea să aibă vreo dreptate și tovarășul Golgota? Cine poate să ne dea răspunsul până la primăvară? Eu aș zice mai bine să judecăm vorbele lui, fără părtinire, decât să-l judecăm pe el, care nu știu ce vină are. Eu știu atât, că tovarășul Golgota e un om harnic, muncește de dimineață până noaptea și a luat totdeauna apărarea noastră, a muncitorilor, și pe vremea lui Năsturaș… și mai pe urmă. Omul a criticat. Nu are voie? A greșit, n-a fost informat bine; pentru asta să-l faci dușman al poporului?! Răspunde-i, să afle omul adevărul, să-l aflăm și noi, muncitorii. Dar decât să ne legăm așa de tovarășul Golgota, poate ar fi mai bine să ne căutăm de alte nevoi, dragă tovarășe Donos!

De data asta Donos nu se mai putu înfrâna și își călcă hotărârea.

— Nu știu cât ți-oi fi de drag! răspunse mânios, abia stăpânindu-se să nu dea drumul la cuvinte mai grele. Dar știu că nu te-ai ridicat să vorbești de dragul dreptății și al adevărului. Oricât ai fi de bătrân și oricât te-ar cinsti alții, eu îți spun: să-ți fie rușine! Zi, tovarășul Golgota nu ți-e naș?!

— Nu mi-e! Și măsoară-ți cuvintele, tinerelule!

Maistrul Ionaș se uită în jur, așteptând o încurajare; nu se rosti nimeni.

— N-ați băut și n-ați petrecut împreună?! continuă Donos.
— Nu! răspunse maistrul Ionaș, înfruntându-l cu tărie.
— Și nici nu prea îl ai la inimă!
— Nu-l am! Am vorbit fără părtinire!
— Cum mă uit la dumneata, aproape că te-aș crede!
— Apoi să mă crezi, că eu un obraz am, nu două!
— Păcat de el și păcat de bătrânețea dumitale!… Tovarășe Zaicu, ia ridică-te și spune!

Un muncitor tânăr, flăcău cu obrajii supți, din cei pe care viața i-a ros de timpuriu și le trebuie ani ca să se înzdrăvenească, își făcu loc spre tribună. Ceilalți nu prea îl cunoșteau, venise în șantier abia de câteva zile.

— Vorbește de acolo! Te aude toată lumea! Maistrul Ionaș a spus adevărul?
— Nu, tovarășe Donos! Atelierul din oraș…
— Nu mai am atelier! protestă maistrul Ionaș. L-am dat de un an, de la 1 ianuarie.
— Cui l-ai dat? Statului?
— Ce să facă statul cu maghernița aia?
— L-a pus pe numele nevestei, e al ei, ea îl conduce, cum s-ar spune! vorbi tânărul.

Cunoștea situația, lucrase acolo până mai deunăzi, când se angajase la Șantierul Naval Victoria. Și-apoi, cine nu credea n-avea decât să se intereseze la administrația financiară. Era un atelier de turnat bronz și fontă, afacere bunișoară — mai primea și azi comenzi de la micile industrii care nu aveau turnătorie.

— Spune, tovarășe Zaicu! Maistrul Golgota venea uneori pe acolo?
— În fiecare săptămână, dar numai seara, târziu, după ce plecau lucrătorii; vine și acuma.
— Și ce fac când vine?
— Fac socoteli împreună.
— Să vă spun eu mai departe, vorbi Donos. Atelierul nu-i nici al lui Ionaș, nici al nevestei, decât pe hârtie; de fapt proprietar e Golgota, el a dat banii, câștigul se împarte pe din două…

Maistrul Ionaș se făcu roșu în obraz, Golgota pocni din măsele și rămase cu fălcile așa de țeapăn strânse, încât se vedeau, zvâcnind, mușchii maxilarului; nu negă nici unul.

— Tovarășe Mititelu, continuă Donos, spune ce știi în această privință!

Contabilul-șef se ridică, mărunțel, aruncă o privire temătoare spre Golgota, alta spre Donos, ca și cum l-ar fi întrebat: „Dar barem îi vii de hac, nu mă lași în ghearele lui pe urmă?“ — și în sfârșit își luă inima în dinții de aur:

— Săptămână trecută, maistrul Golgota a venit la mine și a stăruit să dăm comanda hublourilor de bronz la atelierul Dunărea…

— Adică atelierul lui! preciză Donos. Mai departe, tovarășe Mititelu!

— Mi-a oferit un comision de șapte la sută, plus jumătate din diferență, dacă izbutesc să măresc prețul cu doi lei la kilogram…

Se auziră murmure, exclamații, se stârni freamăt, rumoare; Donos le curmă, ridicând mâna.

— Președintele comitetului de întreprindere, patron și afacerist! Bună alegere am făcut!

— Îmi dau demisia! răcni deodată maistrul Golgota, de parcă ar fi rostit o amenințare.

Izbucnirea lui fusese așa de neașteptată, încât se făcu liniște deplină, ca și când, într-adevăr, oamenii ar fi fost speriați de gândul că n-au să mai aibă sprijinul de până acuma.

— Nu merge așa! replică Donos. Să vedem ce zic muncitorii! Ei te-au ales, ei trebuie să decidă!

Răspunsul veni pe loc, într-un amestec de strigăte, huiduieli și șuierături, cărora zadarnic încercau unii răzleți să le pună împotrivire:

— Jos!… Afară!… Să-i fie rușine!

Și nu era un ceas de când maistrul credea că se bucură de respectul tuturora! Se uita amuțit asupra mulțimii și nu-și mai dădea seama cum începuse prăbușirea. Stătea înțepenit la tribună, cu fălcile strânse, fără să facă un gest, fără să spună o vorbă de apărare, primind huiduielile într-o tăcere inexplicabilă față de firea lui pătimașă. Se socotea învins pe deplin și aștepta pedeapsa, neputincios, ca o râmă, sau pregătea o izbucnire? Și deodată, pe chipul lui mare se așternu o mască îndurerată, din ochi începură să-i curgă lacrimi, gârlă. Plângea, în tăcere, în fața a o mie de oameni — aceasta-i era apărarea, neașteptată și subtilă, fiindcă un anumit efect avea asupra multora, fie măcar că le stârnea sila. Chiar Donos avu un moment de șovăială — se așteptase la altceva — oricât ai fi de dârz, nu-ți vine să mai dai în omul care plânge. Și-n clipa lui de slăbiciune și nedumerire, se auzi

glasul maistrului Golgota, firav, întretăiat de suspine, dar ajungând până în fundul halei:

— Tovarăși, am greșit, nu știu nici eu cum. Gândul meu n-a fost decât la binele muncitorilor, uite, asta mi-e crucea, mă jur cu mâna pe inimă!

Se închină, cu un gest repede, apoi își apăsă pumnul pe piept și rămase țeapăn — numai lacrimile continuau să-i curgă șiroaie.

Unii râseră, alții strigară, în batjocoră:

— N-ai alte dovezi, mai bune? Noi nu prea mergem la biserică!

Însă strigătele lor și râsetele răsunară penibil — omul dezarmat, care continua să plângă, nu mai stârnea decât milă, sau scârbă; îți venea să-i spui: „Dă-te jos de acolo și du-te cu Dumnezeu, lasă-ne să-ți uităm de nume!“

— Tovarăși, reîncepu Donos, făcând o sforțare să-și regăsească glasul potrivit împrejurării, nu trebuie să ne lăsăm înmuiați de nici o văicăreală! Firea lui Golgota e alta, nu cea pe care încearcă să și-o arate acuma. Nu-i un om care a greșit o dată, de două ori, de nouă, și căruia, dacă se căiește, i se mai cuvine iertarea!

Și Donos, în fața muncitorilor amuțiți, începu să înșire faptele dușmănoase ale maistrului Golgota, pe care la timpul lor nu le văzuse în adevărata lumină: dificultățile făcute de el la recepția pescadoarelor, confuzia și neîncrederea semănate neîntrerupt între oameni… Arătă în ce chip se folosise de tinerețea și naivitatea inginerului Staicu, instigându-l să șicaneze, să enerveze și să descurajeze pe muncitorii care lucrau în condiții nespus de grele.

— Astea nu mai sânt greșeli, ci acțiuni criminale! Golgota este dușmanul șantierului, dușmanul poporului, și-al vostru, al muncitorilor!

— Te credem, tovarășe Donos! izbucni Oreste. Fă-l oricum vrei, numai nu-l face dușmanul nostru! Dacă a greșit față de șantier, sau de oricine, față de muncitori n-a greșit, fiindcă a fost cu noi la tot greul!

Din nou se treziră glasuri de apărare, oameni cu mintea scurtă și cu inima plăpândă, care nu-i puteau tăgădui maistrului Golgota acest merit.

— Trei ani de zile a fost cu mâna în gâtul lui Năsturaș! Fără el, ne prăpădeam pielea! strigă unul.

O parte din oameni râseră, în batjocoră — nu mai credeau nimic — dar se auziră și murmure de aprobare:

— El ne-a făcut economatul!…

— Și ce-am avut de la economat? Boia de ardei și arpacaș?

— Ba a fost și ulei, și făină, dar numai pentru unii!…

Disputa se fărâmița, pe grupuri, oamenii se certau între dânșii fără rost, îndepărtându-se de adevărata vină. Și Donos, și Matei, și alții își dădeau seama că o bună parte din ei încă nu înțelegeau gravitatea întâmplărilor, îi stăpânea indiferența sau nepăsarea, iar unii păreau și acum înclinați să judece faptele lui Golgota într-o lumină iertătoare.

— A stat cu mâna în gâtul lui Năsturaș! izbucni Donos, la capătul indignării. Nu! A stat cu mâna în buzunarul lui! N-a fost apărătorul muncitorilor decât de ochii lumii, în realitate a fost unealta patronului!

Murmurele încetară, tăcerea deveni deplină, înghețată, amenințătoare. O asemenea acuzație depășea închipuirile, îi trezi chiar pe cei care până atunci se arătaseră indiferenți sau neîncrezători, îi tulbură pe cei înclinați să ierte; dintre ultimii partizani ai lui Golgota, doar Oreste se învrăjbi, convins în mintea lui îngustă că nu putea fi decât o calomnie.

— Și ce dovezi ai? întrebă, agresiv și ironic. Ce înseamnă că a fost unealta lui Năsturaș? Noi știm că s-a luptat cu Năsturaș și a scos de la el ce n-ar fi putut să scoată alții, care fac gălăgie de pomană! Ce dovezi ai, tovarășe Donos?

Fu liniște; dovezi așteptau toți, chiar cei care nu aveau îndoială.

— Tovarășe Dorobanțu! strigă Donos.

Glasul lui moș Niculae răspunse prompt, de lângă ușa metalică:

— Prezent!

— Să vină!

Întâi se ivi Firicel, atât de înalt, încât îl vedea toată lumea; la câțiva pași de el venea Petre Iepuroi, destul de înalt la rându-i ca să atragă atenția mulțimii. Între ei mergea, șovăind, un om mai mic de statură, pe care doar îl ghiceau, fără să-l poată distinge cu ochii decât cei din apropiere. Dar chiar și aceștia nu îl recunoscură decât mai pe urmă, și atunci rămaseră zgâiți, crezând că văd o fantomă.

Omul avea un palton, sau o șubă mare, făcută pe altă măsură, ale cărei poale măturau lespezile de beton din hală. Gulerul, ridicat, depășea căciula de astrahan, fumurie, trasă pe ochi și acoperind sprâncenele. El merse astfel între cei doi însoțitori care îi făceau loc printre oameni și ajunse în fața tribunei.

— Urcă aici! îl îndemnă Donos.

Firicel îi ajută să se urce pe scară, și abia câteva clipe mai târziu, când ciudata apariție se arătă sus, în lumină, o recunoscură. După un murmur colectiv și o scurtă învolburare, arătând surpriza și nedumerirea mulțimii, toți amuțiră.

— Du-te, Ionică! se adresă Donos tâmplarului.

Apoi tare:

— Îl recunoașteți?

Nu răspunse nimeni — dar îl recunoșteau: Marchidan întors de pe cea lume — și, întocmai ca morții sculați din morminte, era atât de slab, de palid, încât sub pielea obrazului i se desena craniul.

— Inginerul Marchidan a fost dat mort din greșeală, vorbi Donos în tăcerea încremenită a adunării. El trăiește, după cum vede toată lumea, și a venit aici, liber, nesilit de nimeni să depună mărturie!

Cine ar fi avut ochi în clipa aceea să se uite la maistrul Golgota, care rămăsese țeapăn, retras spre marginea din spate a tribunei, l-ar fi văzut că tremură, mărunt, dar fără stăpânire, devenit parcă mai mic de statură. Iar obrazul lui rumen, mare, cu trăsăturile îndesate, ale omului puternic și sigur pe sine, se subțiase și era mai străveziu decât al fantomei.

— Spune! vorbi Donos, adresându-se lui Marchidan. Ce știi despre raporturile maistrului Golgota cu patronul?

Inginerul răspunse cu un glas pierdut, care părea că vine, într-adevăr, de pe altă lume:

— Maistrul Golgota primea leafă de la Năsturaș; în lei vechi cincizeci de milioane pe lună…

Spre surpriza tuturor, maistrul avu glas să protesteze, destul de tare:

— Nu era leafă; era un cadou. Îmi trimitea banii acasă, nu l-a rugat nimeni!

Unii huiduiră, puțini — cei mai mulți erau încremeniți de uimire și indignare.

— E totuna! vorbi Donos. Și-n ce scop i se dădeau acești bani? Spune!

Înainte ca Marchidan să răspundă, glasul maistrului Golgota se auzi încă o dată, hârâit, într-un amestec de răutate și nerușinare:

— Să spună mai întâi de unde știe, tovarăși! Hai, iudă, vorbește, dacă-ți dă mâna!

Inginerul își aplecă umerii, ca și când s-ar fi așteptat la o lovitură din spate, nu din față, unde erau judecătorii.

— Am luat și eu… Au luat și alții…

— Așa vezi, fătul meu! rânji maistrul, cu o inexplicabilă mulțumire.

Acum însă izbucniră glasuri, pline de furie:

— Cine sânt ăia? Vrem să știm cine-s vânduții. Să le spună numele!

Donos ridică mâna.

— Liniștiți-vă! Unu-i Alexiu, altul Potop, altul Patraulea, dar nu-i căutați degeaba, fiindcă în clipa asta se află închiși la chestură.

Patraulea era paznic pe cală, un oarecare, la urma urmei; Potop de asemeni, lăcătuș fără cine știe ce renume; dar Alexiu făcea parte din comitetul de întreprindere, printre cei aleși a doua oară.

— Să spună inginerul Marchidan, continuă Donos, ce știe despre gândurile maistrului Golgota în legătură cu șantierul!

În tăcerea care urmă întrebării, se auzi limpede glasul inginerului:

— Maistrul Golgota urmărea să împiedice lucrul pe cală, ca șlepurile să se piardă și…

Cu un muget, maistrul Golgota se năpusti asupra lui și ridică pumnii, uriași printr-un efect al luminii care venea de sus și al perspectivei — grei ca niște maiuri. Dar înainte de a-și sfârși mișcarea, Firicel se repezi de jos și îi căzu în spinare.

Hala încremeni într-o liniște nefirească, de parcă tuturora deodată le-ar fi pierit glasul. Clipele următoare, înainte de a izbucni vacarmul, nu se auziră decât icniturile maistrului Golgota și gâfâitul lui Firicel, care se lupta să-l țină.

De dimineață, pe când mergeau cu barca spre Antrepozite, tânărul tâmplar nu bănuia ce întorsătură aveau să ia faptele. Îl urmăreau, neclar, sunetele viorii de peste noapte și, într-un fel, expediția lui i se părea romantică. I se părea chiar ciudată prezența celorlalți, a lui moș Dorobanțu mai cu seamă, care, inspectându-și fumegătoarele, își atesta misiunea precisă și destul de brutală. Fusese agent sanitar înainte de a ieși la pensie, în port la Constanța, la serviciul deratizării vapoarelor, și, fiindcă îl țineau încă puterile, intrase în slujba șantierului, ca portar de noapte.

— Mă taică, zicea acum, răsucindu-și mustața, cu o mândrie oarecum sinistră, știi tu câți șobolani am omorât în viață?

— Câți, moș Niculae?

— Milioane! N-am avut timp să-i număr! Miliarde, ce mai!

— Vezi că astăzi nu trebuie să omori nici unul!

Barca înainta anevoie pe Dunărea învolburată și plină de mâluri, măcar că mergea la vale; dar trebuia schimbat mersul într-una, ca să-și facă loc printre trunchiuri de copaci, răgălii și ruine plutitoare. Pe drum, toți patru, fiindcă în afară de Firicel, de moș Dorobanțu și de Petre Iepuroi mai era încă unul, își puseră câte o bandă galbenă la mânecă, luându-și cu acest semn al echipelor sanitare o înfățișare mai oficială.

Așa ajunseră la Malul Galben și acostară barcazul, la adăpost, pe partea dinspre chei, dedesubtul schelei. Într-o clipă fură pe punte, cu fumegătoarele. Alți cinci muncitori de la șantier așteptau pe uscat, să dea ajutor dacă s-ar fi împotrivit echipajul…

Panait Lalachi ieși nedumerit în fața oaspeților.

— Cine sânteți? Ce vreți?

— Serviciul sanitar! Am venit să deratizăm vasul!

Se împotrivi, începu să urle, să dea cu pumnii, spumegând ca turbații — era gata de plecare, avea toate actele… Îl luară de piept și-i făcură vânt pe schelă, unde așteptau ceilalți; echipajul fu debarcat îndată.

— Stați acolo, că altfel vă afumăm ca pe șoareci!

Și fumegătoarele, aprinse în cală de moș Dorobanții, începură să-și împrăștie otrava prin toate ungherele barcazului; dar nu era otravă, cum putea să se creadă, ci rumeguș ud, cu puțin gaz și puțină smoală. Panait Lalachi, în șuba cenușie, stătea țeapăn pe chei — nu-i mișcau decât sprâncenele și falca, dezarticulată, clămpănind, în timp ce ochii aruncau priviri ucigătoare oamenilor din echipaj, strânși toți laolaltă. Nevasta, cu părul cărunt semănând cu cenușa răvășită de vânt, cu ochii mici, sticloși, cu nasul arcuit, cu buzele strânse, hidoasă în tot ceea ce poate odată avusese frumos și femeiesc, părea și mai fioroasă decât bărbatul. Oamenii din echipaj nu scoteau o vorbă, stăteau nemișcați, dar se topeau, li se arcuia spinarea de groază… Până ce bătrânul bucătar, fostul lumânărar la biserica grecească, se prăbuși în genunchi, tremurând, cu mâinile împreunate pe piept și strigă — un strigăt pe care Firicel îl mai avea în ureche și-n clipa aceasta, amestecat cu icniturile maistrului Golgota și cu sunetele viorii de peste noapte:

— Nu vă faceți păcat! Sânt în tancul de motorină! Scoateți-i de acolo, că se asfixiază!

Cocoș nu avusese halucinații, și vioara auzită de Firicel nu fusese o închipuire: după ce stătuseră ascunși douăzeci și patru de ore la Panait Lalachi, noaptea următoare soții Marchidan se furișaseră prin oraș și se îmbarcaseră, la o oră când credeau că n-o să-i vadă nimeni — și nici nu-i văzuse altcineva decât Cocoș, cu totul din întâmplare. Ziua stăteau ascunși în rezervorul de fier, cu știința întregului echipaj. Rezervorul avea pereți dubli, făcuți în alte scopuri, nu pentru adăpostirea fugarilor; spațiul dintre ei era plin cu motorină, ca să nu sune a gol, iar compartimentul interior se închidea cu capac prins în șuruburi — nimănui nu i-ar fi dat prin gând să-l deschidă… Noaptea îi scoteau, să respire, în magazie.

Așa stăteau de aproape două luni, murdari, țepeni de frig, orbiți, sufocați; femeia avea crize de nebunie, își smulgea părul, își dădea cu pumnii în cap; se liniștea numai noaptea, la sunetele viorii — și Marchidan cânta în surdină, ore în șir, cu degetele înghețate, așezat pe un sac cu cartofi, în mijlocul magaziei, lângă o sobiță cu gaz, înconjurat de oamenii din echipaj; bătrânul lumânărar se închina și făcea mătănii…

Pe femeie o găsiră legată și cu cârpe în gură, fiindcă altfel scotea strigăte care se puteau auzi până la chei, pe unde treceau oameni și patrulau grănicerii. Când văzu lumina zilei, se trânti la pământ și începu să plângă, tăvălindu-se prin zloată. Bărbatul venea după dânsa, ținând cutia viorii în brațe. Femeia striga:

— Trăiesc!… Uite cerul, uite Dunărea! Și mama mă crede moartă!

Un zâmbet rătăcit se vedea pe chipul lui Marchidan.

— Sântem morți!… Înțelege și împacă-te!

Nimeni din cei care îl cunoșteau n-ar fi bănuit că în ochii lui inexpresivi și fără culoare, ca apa, s-ar fi putut citi vreodată atâta deznădejde omenească.

Îi duseră în biroul magaziei — nu era lume prin preajmă, nu se manipulau mărfuri, fiindcă nu se reluase încă navigația. Femeia adormi îndată ce o întinseră pe patul magazionerului; dormea, prăbușită pe salteaua de paie, tare și gloduroasă, și întreg trupul ei, atât de firav, era chinuit de spasmuri.

Marchidan ședea pe un scaun, lângă fereastră, cu vioara în brațe. Așa îl găsi Donos, care veni mai târziu; ieșiră toți, nu mai rămase înăuntru decât

Firicel, obosit, cu ochii duși în fundul capului.

Inginerul era acum liniștit, împăcat cu el însuși, după luni întregi de frământări, pe chipul lui se citea poate chiar o anumită satisfacție, ciudată și inexplicabilă. Văzându-l pe Donos, avu o mișcare de teamă, dar pe urmă se liniști iarăși, și în ochi îi licări o lumină nouă, deși puțin bolnavă, gălbuie și tremurată.

— Tovarășe Donos, zise, cu mâinile pe vioară, a trecut Crăciunul și nu m-am spovedit după datina creștinească… Vreau să spun tot ce mă apasă… Dar nu aștept iertarea păcatelor…

Și Marchidan, cu vioara în brațe, ca un simbol intraductibil în clipa aceasta, își povesti viața, fără emoție, cu vocea albă și străină, ca și când ar fi fost mort într-adevăr și o povestea cuiva de pe lumea cealaltă: clovn la circ în 1935, la șaisprezece ani, fugit de acasă…

— Tatăl meu adevărat e mort din 1927. Mama s-a remăritat, tatăl meu vitreg era crupier la Cazinoul din Sinaia…

— Îți făcea necazuri?

— Nu are importanță; am fugit de acasă…

Măturător la Ford, în Floreasca, ajutor de șofer pe camion, fochist la uzina electrică din Călărași, achizitor al Societății de Asigurări Dacia, cantaragiu la fabrica de uleiuri a lui Panait Lalachi…

— Când am intrat la el, nu știam că îl cunoscuse pe tata; m-a ajutat să merg la școală, din bunătate…

— Nu cred că din bunătate!

— Nu știu, nu m-am gândit niciodată!

— Ai prilejul să te gândești de astăzi înainte; la el, și la alții. Orice-ar fi făcut, oriunde te-ar fi dus, ar fi rămas stăpânul, și dumneata ai fi muncit pentru el.

Marchidan își lăsă capul pe umăr și zise, ușor încălzit, prima intonație mai vibrantă:

— Vioara… El mi-a cumpărat-o!… El m-a cununat…

— Nevasta dumitale este din Timișoara?

— Da…

O cunoscuse în anii când urma Școala Politehnică, student sărac, cu haine cam ponosite, nu prea înzestrat să placă femeilor. Fată frumoasă, dar ocolită — și fără zestre, și șchioapă: ostiomielită la femurul stâng, cu coapsa măcelărită de operații — și nici măcar vindecată. El stătea în gazdă la

familia ei, cânta din vioară, învăța, nu bătea străzile și localurile ca mulți din ceilalți. Ea venea în cameră, să-l asculte, ședea pe scaun, lângă ușă, cuminte și sfioasă; îi zâmbea… Și o luase de nevastă în anul când termina școala, și apoi muncise, și se luptase din răsputeri s-o poată îngriji, s-o facă sănătoasă… Dar astăzi femeia îi era străină, și-o scosese din suflet, o ura, fiindcă din cauza ei își nenorocise viața.

— De ce? întrebă Donos. Fiindcă te-a urmat, ți-a dat prilejul să ai un cămin, ți-a fost credincioasă și n-a pregetat să te urmeze chiar în aventura asta nenorocită, care i-a zdruncinat și mai rău sănătatea?

Inginerul clătină din cap.

— Sănătatea mea e mai zdruncinată. Dacă n-ar fi fost ea, n-aș fi luat…

În 1945, când era iarna aceea grea și lipseau toate, și leul își pierdea valoarea de la o zi la alta, nevasta se afla în spital — încă o operație. El nu mai putea să se descurce cu leafa… Și atunci a venit maistrul Golgota, ca un arhanghel, cu un teanc de bani, și i-a spus: „Ia-i!“ — „De unde?“ — „De la domnul inginer Baciu!“ — „Dar de ce?“ — „Ca să-ți îngrijești nevasta. Iscălește colea o chitanță!“…

O sută de mii de lei; leafa era douăzeci și cinci, un sfert cât gratificația. I-a mai dat în două rânduri sume mai mari, scădea banul: cinci sute de mii la Paști, două milioane în august— contra chitanță. Dar chitanțele nu erau în buzunarul inginerului Baciu, nici la contabilitate — le ținea maistrul, avea banii pe mână și îi împărțea cum socotea el nimerit, la unii, la alții.

— Până în 1948 nu mi-a spus nimic. După naționalizare a început să fiarbă; mă căuta seara acasă, era furios, se așteptase să fie numit directorul șantierului… Nu știam ce vrea, dar îmi era teamă, într-o zi mi-a spus : „Ai la mine niște chitanțe!“

Din ziua aceea, Marchidan a început să-și piardă capul; tremura noaptea, ziua muncea din răsputeri, să uite, să-și plătească greșeala.

— Nu mi-a spus de la început gândul, deschis. Abia în august, când a văzut că se pun șlepurile pe cală, am aflat ce plănuiește: „Ascultă aici, astea n-au să fie niciodată gata!“ Mai târziu mi-a cerut să încurc numerotarea șabloanelor…

Era ziua când inginerul fugise din șantier și se ascunsese în curtea fabricii de ciment, jos, la Dunăre, între grămezile de piatră.

— Am vrut să mă înec…

Ridică ochii, plini de panica renăscută a acelor ore groaznice.

— N-am avut curaj, tovarăşe Donos! Ar fi fost mai bine!

— De ce n-ai spus nimănui? De ce n-ai venit la mine?

— Am încercat, în câteva rânduri; n-am avut curaj…

Îşi lăsă ochii în jos şi mărturisi, obosit, stors, străin de noţiunea ruşinii:

— Sânt un om fricos!…

— Ai schimbat numerotarea şabloanelor?

— Nu!

— Ce te-a oprit?

— Frica. M-am gândit că dacă într-o zi se află, mă omoară muncitorii!

— Muncitorii nu sânt ucigaşi! Dar de ura lor n-ai fi scăpat nici dacă fugeai la capătul lumii. Cine a încurcat numărătoarea şabloanelor?

— Maistrul Golgota!

— Şi ai tăcut!… Spune mai departe!

Furia maistrului Golgota creştea pe măsură ce se adăugau table la şlepurile de pe cală. Spunea: „Ori o să fiu eu mai mare, ori arunc şantierul pe Dunăre!“ Când au început ploile, l-a pus pe Patraulea, paznic de noapte pe cală, să astupe drenurile cu pământ, ca apa să se infiltreze prin crăpături; dimineaţa le îndrepta, să nu se bage de seamă. Cu ce preţ făcea paznicul această ticăloşie? Golgota îl înfierbânta cu minciuni, cu făgăduieli — omul n-avea nici cap prea bun, nici tărie de inimă. I-a dat şi bani în câteva rânduri, câte zece mii de lei, uşor să prostească pe unul căruia nu-i ajungea leafa pentru băutură…

— De unde avea maistrul Golgota atâţia bani?

Prima oară pe chipul inginerului se citi ezitarea, care nu scăpă privirii lui Donos.

— Nu ascunde nimic!

— Nu ascund; acum e totuna: îi aducea doamna Năsturaş; venea de la Bucureşti!

— Doamna Năsturaş?! De unde ştii? Îţi dai seama ce gravă e afirmaţia dumitale?

— Da!… Mi-am dat seama de-atunci… Am înţeles că mă fac complice… Mă ţinea în mână…

Doamna Năsturaş îşi vindea bijuteriile şi-i aducea bani lui Golgota, ca să-i păzească averea. Zicea că bărbatul o să fie scos de la închisoare şi-o să i se dea înapoi şantierul…

„Oare pot să fie oameni atât de proști ca să nu înțeleagă ce se întâmplă cu lumea? se întreba Donos. Nu, nu sânt proști, ci orbiți, și orbiți au să rămână până și-or da ultima răsuflare!“

Maistrul Golgota lua banii, săruta mâna, dădea asigurări de devotament și supunere, apoi rânjea, făcând cu ochiul, șiret și sigur pe sine: „De păzit îl păzesc, dar nu pentru el, ci pentru mine, că nu el, ci eu am stat aici, să mă lupt cu tâlharii! Ține-te pe lângă mine, dragă Iani, fă ce-ți spun și-o să ai de pe urma mea pâine bună!…“

— Mi-am pus în gând să fug, încă din toamnă, tovarășe Donos. Nașul mi-a făgăduit că o să-mi facă un rost, afară; cu meseria de inginer, spunea, găsești de lucru oriunde. Așteptam primăvara… Dar când maistrul Golgota a venit cu doamna Năsturaș la mine…

N-a putut să-i dea afară și a fost martor la toată convorbirea.

— Știi că tăcerea dumitale se cheamă tăinuire?

— Știu! N-am avut curaj să spun. Mi s-a părut mai ușor să mă arunc în Dunăre. Noaptea următoare am fugit de acasă; eram hotărâți, și eu, și Cornelia, să ne punem capăt zilelor…

— Vrei să spui că n-a fost de la început o înscenare?

— N-a fost!… Adică… nu mai știu nimic! Așa aveam de gând când am lăsat scrisorile… Dar de ce-am luat vioara cu mine?… Am mers, și nu știam ce-o să fie… Când am dezlegat barca, nevastă-mea a început să plângă; era frig, apa rece… N-am avut curaj, tovarășe Donos!…

— Da… Și-ați stat ascunși… Îmi închipui cât de grea a fost așteptarea! Ce te gândeai să faci?

— Nu știu; să dispar, să se uite de mine…

— Păcat! zise Donos, stăpânindu-și o anumită pornire. Dacă veneai să mărturisești, noi ți-am fi dat o pedeapsă mult mai blândă decât expatrierea!

— Sânt vinovat!… Oricare o fi pedeapsa, acum tot e mai bine!

Pe geam se vedea Dunărea, miloasă, curgând înspumată la vale. Femeia gemu prin somn; inginerul se uita în jos, fără să vadă nimic, cu ochii în cutia viorii.

— Ionică!

— Da, tovarășe Donos.

— Ea trebuie dusă la spital; telefonează să vină o ambulanță.

Când Firicel se întoarse, după câteva minute, Donos ședea în același loc și-n aceeași tăcere pe care tânărul tâmplar o lăsase în clipa plecării.

— Nu știu cum pedepsesc legile această greșeală, vorbi Donos după altă tăcere. Se va avea în vedere mărturisirea dumitale; păcat că n-a venit mai devreme…

Inginerul întrebă, cu sfială:

— După… după aceea, am… să mă întorc la șantier?

— Nu!…

Aceasta fusese relatarea lui Marchidan; la îndemnul lui Donos, el o repetă în fața muncitorilor:

— Maistrul Golgota urmărea să compromită conducerea șantierului. Spunea că dacă peste tot s-ar face la fel, ar fi chemați înapoi patronii.

Acuzația lui, pe care furia maistrului o confirma, făcând inutilă altă dovadă sau mărturie, dădu naștere, după câteva momente de împietrire, unei explozii de revoltă, de indignare, de furie, un amestec de huiduieli, șuierături și strigăte. Sute de brațe se roteau amenințătoare în aer. De teamă ca muncitorii să nu se repeadă asupra tribunei, Donos ieși în față și ridică amândouă mâinile, încercând să acopere cu glasul lui vociferarea mulțimii:

— Tovarăși!…

Tumultul se liniști anevoie — se mai auzeau strigăte nestăpânite, ici-colo:

— Afară!… La pușcărie!…

— Plec singur! răcni maistrul Golgota deodată, cu o îndrăzneală care nu dovedea curaj, ci aroganță și nesimțire, poate pe treapta din fața nebuniei.

Se smulse din strânsoare și veni până în marginea tribunei. Mișcările lui erau acum liniștite, nu mai amenința cu pumnii pe nimeni, doar în ochii roșii, rătăciți, îi scânteia ura. După un moment de descumpănire, Firicel vru să se repeadă la el; nu-și dădea seama cum îi scăpase din mână. Donos îi făcu un semn:

— Lasă-l!

Maistrul Golgota își plimbă privirile peste oameni — părea fără judecată, nu vedea o mie de capete, ci numai unul, cât toată hala, și se adresă aceluia, amenințând cu pumnul:

— Plec, nu mai urlați ca nebunii! N-am nevoie de șantierul vostru, n-am nevoie de voi; spălați-vă pe cap fără mine!

Ultimele strigăte încetară, înăbușite în stupoare și nedumerire; îndrăzneala lui depășea închipuirea.

— Și ce credeți că o să câștigați dacă ați sărit pe mine? răcni el, plimbându-și privirile furioase pe deasupra oamenilor. Degeaba vă spetiți!

Șlepurile tot n-au să fie gata până la primăvară!…

Era de neînțeles cum de nu se repezea nimeni să-i astupe gura; poate credeau c-a înnebunit, că nu mai știe ce spune. De altfel, ieșirea aceasta dementă fusese fulgerătoare, nu lăsase nimănui timp de dezmeticire. Numai Donos, care era alături, îl asculta liniștit; ai fi zis că prevăzuse și așteptase izbucnirea, ca făcând parte din ordinea de zi a adunării. Și dacă maistrul Golgota ar fi continuat încă mult timp să urle, părea decis să-i lase slobodă gura, să-l asculte până la urmă, socotind că învinuitul își desăvârșea singur actul de acuzare.

Matei însă, alt temperament, izbucni primul, o clipă înainte de a izbucni toată hala:

— L-ați auzit? Acum ajunge, și-a dat arama pe față! Cred că nu mai e nevoie de nici o lămurire!

Muncitorii se unduiră, începutul unei mișcări care putea să-i prăvălească peste tribună; în momentul următor, maistrul Golgota putea să fie prefăcut în fărâme. Dar el mai avu timp pentru o ultimă izbucnire. Ochii roșii și rătăciți se opriră asupra lui Matei, cel mai mare dușman, după Donos, cel care îi mâncase zilele și-l adusese în starea disperată de astă-seară. Nu putuse să-l dărâme — nu-i rămânea decât să-l insulte, să-l acopere cu venin, într-o ultimă și furibundă explozie de ură:

— Vezi-ți de păcatele tale, pușlama de vapor, vântură-lume! Asmuți oamenii pe mine, fiindcă nu i-am asmuțit eu la vreme! Ai adus în șantier curva orașului și trăiești cu ea în văzul muncitorilor!…

Aceste cuvinte, împroșcate dintr-o singură răsuflare, izbiră atât de neașteptat timpanele, încât se făcu tăcere. Nimeni nu mișca, nu spunea o vorbă, încremenise toată lumea, paralizată de brutalitatea insultei, de ferocitatea urii. Câțiva rânjiră… Firicel păli, vru să ridice pumnii, dar nu avu putere; se uită spre colțul unde o văzuse pe Ana Odeta mai devreme. Era în același loc, cu obrazul alb și mort, ca petalele florilor de hârtie; nu vedea pe nimeni, nu simțea nimic decât bătăile inimii, rare, aspre, precise și dure, trezind în ea o umilință și o rușine amplificate de o mie de ori, prin prezența celor o mie de martori care-i erau și judecătorii. Indiferent prin a cui gură, acuzația fusese rostită — și-n umilința ei, în suflet i se trezeau atâta revoltă și atâta trufie, încât nu mai vroia nici să se apere, nici să aștepte cruțare…

Matei, mai izbit decât ea și decât oricine, își strângea pumnii, incapabil de alt gest, neînțelegând nici el cum de stătea astfel, în loc să se arunce în gâtul lui Golgota și să-l sugrume. Doar Donos, din acea mie de oameni, făcu o mișcare, împotriva regulilor și împotriva firii lui stăpânite: ridică mâna… Tocmai atunci, un muncitor, venit în goană de jos, de pe cală, se năpusti pe ușa de fier din colțul halei și strigă, speriat, în spatele oamenilor:

— Tovarăși!…

Capetele se întoarseră: era un strigăt de alarmă. Omul se stăpâni, înțelese, prea târziu, că nu trebuie să sperie lumea, își făcu loc spre tribună și zise, gâfâind, uitându-se când la Matei, când la Dutchievici, când la Ilie Conțu, care întâmplător erau împreună:

— Tovarășe inginer… Tovarășe director… Veniți fuga!… Șlepul nr. 3 se înclină!

Primul care se repezi afară fu Firicel, cu firea iute a tânărului. Deși nu auziseră decât cei din față, alarma trecu fulgerător din gură în gură. Oamenii se năpustiră spre ieșire, uriașele uși rulante se traseră în lături, hala se goli din această năvală inutilă; nu era nevoie de două mii de brațe, de două mii de umeri, dar fiecare vroia să ajungă acolo, de parcă ar fi putut opri înclinarea șlepului cu brațele lor, și cu umerii.

— Stați pe loc! striga Donos.

Nu-l auzi nimeni. Doar Ana Odeta stătea nemișcată, izbită de muncitorii care treceau pe lângă ea, în talazuri, îmbulzindu-se să iasă, vrând s-o ia unii înaintea altora, în aceeași năvală instinctivă, și pentru fiecare din ei legitimă. Maistrul Golgota, rămas la tribună, n-o văzu, nu-l văzu nici pe Marchidan, singurii în hala golită de lume. Se uită rătăcit de jur împrejur și parcă abia acum începea să-și dea seama ce se întâmplase cu sine; în privirea lui se răspândi groaza, cu sclipiri negre, ca de cărbune; numai după câteva clipe descoperi liniștea din jur — nu-l păzea nimeni. Se răsuci, adus de umeri, disimulându-și fără voie statura, se aruncă jos, cu alte mișcări decât cele firești omului, scoțând din gât chițcăituri de șobolan încolțit, și dispăru pe mica ușă din fundul halei…

Toate acestea se împliniră cu o mare repeziciune și fără o intenție prestabilită, deci fără gând și fără rațiune; dacă își pierduse judecata treptat

în lunile din urmă, fără să se bage de seamă, astăzi în mintea lui se produsese o prăbușire, desăvârșită când văzuse că se ridică împotriva lui toți muncitorii. Ajuns afară, sub bolta înstelată a cerului, în creier i se făcu puțină lumină, destulă spre a înțelege că îl așteaptă judecata și închisoarea. Nu-i rămânea de făcut altceva decât să fugă, în deltă, în munți, să caute undeva un drum ca sa scape în lume. Picioarele îl duceau spre acel loc al salvării, fără ca mintea să le spună unde l-ar putea găsi — era o neînțelegere între trupul lui și creier.

Instinctul îl duse din prima clipă către întuneric, ferindu-l să se arate la lumină și în calea oamenilor; nu putea să iasă pe poartă: trebuia să sară gardul și să piară în pădure. În drum, mâinile luară de jos o cazma — abia mai târziu mintea fumurie lămuri această mișcare, și chipul fugarului se descompuse de spaimă: era dator să se apere, să lovească din răsputeri la nevoie, dar cum să înfrunte o mie de oameni, pe care parcă îi auzea venindu-i pe urmă?

Așa ajunse maistrul Golgota la gard — îl sări, besmetic, sfâșiindu-și hainele și pielea în ghimpii de sârmă — apoi umbra i se pierdu în pădure…

În urma lui, cele două ființe rămase în hală stăteau nemișcate, continuând să se simtă stinghere și inutile.

Marchidan, într-un colț al tribunei, pierdut în șuba prea mare, tras la față, alb, abia răsuflând, se uita halucinat pe ușile largi, dincolo de care se vedeau muncitorii forfotind pe cala luminată ca ziua. Nu îndrăznea să se miște, deși nu-l păzea nimeni; ar fi vrut să alerge afară, nu ca să fugă de oameni, ci spre a-și oferi ajutorul, dar aștepta o încuviințare — să-și aducă aminte cineva de el și să-l cheme. Treceau minutele, nu venea nimeni. Și așa rămase, îndurând cu resemnare această pedeapsă a părăsirii…

În fața lui, singură pe lespezile reci și goale, Ana Odeta șovăi mult până să facă prima mișcare. Simțea forfota de afară, auzea strigătele muncitorilor, s-ar fi dus între ei, oricât de mic îi putea fi ajutorul… Apucă alt drum, după ce-și învinse nehotărârea: ieși și se îndreptă spre gardul de sârmă. Nu știa unde va merge de mâine, dar își dădea seama că este silită să-și caute un alt loc în lume, undeva în părțile de sus ale Dunării, să-și înceapă viața de la cap, neajutată și neștiută de nimeni…

Se strecură printre sârme, nu privi salcia sub care își lăsa barca pe vară, își căută poteca de toate zilele; trosnetele vreascurilor călcate în picioare acopereau murmurul Dunării și foșnetul nocturn al pădurii. Printre ramurile

desfrunzite se vedea cerul, plin de stele, trimițând jos o lumină vagă, albăstruie, destulă spre a se desluși drumul. Aproape de gârla Silvana, în locul unde ghereta motopompei punea o pată geometrică, precisă, stridentă pe fundalul estompat al decorului, Ana Odeta se opri deodată, cu pumnii la gură. Un trup omenesc, prăbușit în potecă, îi tăia calea.

Câteva zile mai târziu, în infirmeria închisorii, când putu să răspundă la cercetări, maistrul Golgota declară că nu știe limpede cum se petrecuseră faptele, dar că în mintea lui nu fusese gândul crimei… De altfel, victima, paznic de noapte la zăgazul gârlei Silvana, își veni în simțiri după două ore; lovitura de cazma, amortizată de căciulă, nu provocase nici fractură, nici rană, ci numai comoția cerebrală, care-l făcuse să cadă, fără un gest de apărare și înainte de a putea scoate un strigăt ca să dea alarma.

În seara aceea, moș Hâncu Gheorghe, om de cincizeci și nouă de ani, își luă postul în primire la ceasul șapte, pe întuneric, la timpul când întreg personalul șantierului era adunat în cazangerie, unde intrase și el și zăbovise cam o jumătate de oră. Avea însărcinarea să supravegheze zăgazul care închidea gârla Silvana, iar din astă-seară i se mai dăduse în grijă și digul nou construit, pe partea lui din pădure.

Își făcea a doua oară rondul, cercetând taluzul cu felinarul în mână, când din josul Dunării se ivi o umbră, orbecăind prin pădure și mergând drept înspre gârlă. Nu știa cine poate fi acea matahală și nici nu-i atribuia gânduri rele, dar socoti că, dacă nu-l oprește, o să cadă în albia secată, împotmolindu-se în mâlul moale care ajungea până la șalele omului.

— Stai! strigă, ridicând felinarul.

Lumina se răsfrânse în ochiurile de apă rămase din loc în loc pe fundul gârlei. După cum mărturisi mai târziu agresorul, în spaima lui, acele lumini i se părură zeci de felinare, oameni puși să-l întâmpine și să-i taie drumul. Între timp, paznicul, nedumerit, îi venea în întâmpinare și, o dată cu mișcarea lui, se agitau toate felinarele. Fără să judece și fără să știe care ar mai putea să-i fie scăparea, maistrul Golgota lovi din răsputeri cu cazmaua. Felinarul căzu jos, se stinse, și o dată cu el se stinseră toate luminile din pădure…

Mai departe, mărturisirea apărea foarte neclară; după părerea judecătorului de instrucție, maistrul simula nebunia, dar poate într-adevăr rațiunea îl părăsise la un moment dat, în seara aceea.

— Ce-ai făcut după ce-ai lovit în paznic?

— Am fugit.

— Aveai cazmaua în mână?

— Da… Nu… Cazmaua? Nu știu.

— Până unde ai mers?

— Până pe lumea cealaltă…

— Cum era pe lumea cealaltă? Ia gândește-te bine! Nu te-ai oprit pe zăgaz?

— Nu știu!

— N-ai încercat să sapi malul?

— Malul? De ce să-l sap?

— Ca să năvălească apa în gârlă.

— Nu știu; nu țin minte. Am fugit, am alunecat și-am căzut în Dunăre…

Aici se oprea mărturisirea. Dar Ana Odeta îl văzuse, aplecat pe cazma, scurmând pământul cu furie. Îngenunchease îngrozită lângă bătrânul paznic, îl cunoștea, el își avea postul aici încă din toamnă, când fusese secată gârla Silvana; seara, în drum spre casă, se oprea să-l întrebe de sănătate, apoi moș Hâncu o însoțea o sută de pași, de-a lungul Dunării, înainte de a-i ura noapte bună. Îi purta prietenie bătrânul, o socotea vitează, dacă mergea singură noaptea prin pădure, oricum ar fi fost vremea. Acum ea îl credea mort, fără să înțeleagă pricina; nu-și dădea seama că încă respiră. Un trismus violent al gurii făcea înspăimântător chipul bătrânului. Ochii întredeschiși sticleau în lumina stelelor…

Stăpânindu-și spaima, Ana Odeta se ridică și căută cu ochii în întuneric stâlpul cu clopotul de alarmă…

După câteva minute de panică, pe cală se făcuse ordine, când din pădure se auzi clopotul, vestind o altă primejdie, care putea fi mult mai grea decât prima. Un pâlc de oameni se repeziră într-acolo, cu lopeți și cazmale, știind ce înțeles avea acest fel de alarmă…

Câțiva se întoarseră după un sfert de oră, aducându-l pe bătrânul paznic, în nesimțire. Alții o sprijineau pe Ana Odeta, care, stăpânită încă de spaimă, abia putea să se miște, tremurând nervos, privind în neștire, parcă fără să vadă pe nimeni…

Maistrul Golgota izbutise să iasă singur din Dunăre, mai la vale, și căzuse drept în mâinile celor porniți pe mal, să-l caute; veniră și cu el după o jumătate de oră. Altă primejdie nu mai era într-acolo…

Acum, pe cală se lucra calm și metodic la salvarea șlepului care se înclinase. Rămăseseră vreo optzeci de oameni, restul fuseseră trimiși acasă; cea mai mare parte din ei munciseră, aproape fără întrerupere, două zile și-o noapte…

Soseau vinciuri mari, de la calea ferată — de sus se aduceau tacheți, să se restabilească poziția patului de construcție…

Dar fuseseră minute lungi de zăpăceală, mai toți își pierduseră capul, nu știau dacă mai pot salva vasul, se uitau speriați la celelalte, cu teama că au să alunece toate; iar pe deasupra picase și alarma cealaltă…

Prea multe încercări, una după alta! Forța trupului se istovește, elanul se macină…

Acești oameni erau tineri în marea lor parte, și șantierul încă mai tânăr decât fiecare. Sufletele fragede se leagă ușor între ele, cu o sudură trainică — sudura tehnică a unei asemenea întreprinderi, fără experiență, fără tradiție este mai anevoioasă…

Din câți ingineri avea șantierul, nici unul în afară de Dutchievici nu construise până azi vase; experiența lor însemna doar câteva luni de practică. Nimeni nu văzuse o cală dizlocată, un vas înclinat peste zece grade, în primejdie să alunece de pe tachelaje — îndoit la mijloc, făcând o săgeată de zece centimetri, gata să se rupă de la jumătate.

Cei care ajunseră primii în fața acestui dezastru rămaseră stane de piatră. Veniseră să ajute, dar își dădeau seama că nu aveau ce face: greșeala era mai veche — se știa, disputa nu se terminase nici astăzi. Cei mai cu minte spuseseră de la început: vasele trebuie demontate, oricare ar fi paguba!

Matei își făcu loc cu greu printre oamenii care înconjurau șlepul, sute de muncitori, consternați, țepeni, cu umerii aduși, pământii la față.

— Ce stați așa?!

Nu răspunse nimeni. Matei simțea privirile muncitorilor în ceafă; era răspunzător de soarta lor și de soarta vasului, și trebuia să-l salveze, cu orice

mijloace.

Maistrul Balotă venea, de-a lungul șlepului, inspectându-l, cu aceeași privire sfârșită cu care mecanicul își inspectează locomotiva deraiată.

— Ce facem, moș Balotă?

Era cel mai bătrân tehnician, lucrase treizeci de ani în șantierul naval de la Galați, după ce alți douăzeci fusese cazangiu la calea ferată. Își mușcă posac mustața stufoasă, albă.

— O să se rupă.

Se stăpâni să nu-l apuce de piept și să-l zgâlțâie, ca pe un rătăcit care dezertează; un șlep pierdut însemna zaua fărâmată care făcea să se destrame lanțul — viitorul șantierului zdruncinat și sacrificiile zadarnice!

Întoarse capul spre Dunăre; digul îl împiedica s-o vadă. Spusese în glumă că dacă nu izbutește, se îneacă. Îi fu silă de el că putuse măcar să glumească…

În jur se strânseseră tehnicienii, inginerii, maiștrii, șefii echipelor care își pierdeau vasul; nu se luase nici o hotărâre, iar maistrul Balotă le explica, onest, că nici nu mai au ce să facă.

— Nu se poate! izbucni Matei, deodată.

Capetele se întoarseră spre el; maistrul Balotă ridică din umeri, cu o îngândurare macabră.

— Tovarășe director, scaleurile de la mijloc se lasă; fundul o să se rupă până mâine dimineață!

— Nu se poate! repetă Matei, mai încet, dar mai stăruitor de data aceasta.

Și se uită în jur, căutând pe rând ochii fiecăruia, ca și cum, neavând puterea să-i convingă pe toți în masă, încerca să le transmită încrederea unuia câte unuia, în parte.

Donos răsări lângă el, venind de la o extremitate a vasului. Văzuse și el situația, aflase și părerea maistrului Balotă, împărtășită de toată lumea, în afară de câțiva care propuneau să se încerce îndreptarea patului. Ideea era a tânărului inginer Mărăcine; o exprimase mai mult ca o întrebare adresată celor cu practică îndelungată.

— Ai făcut dumneata vreodată o asemenea operație?

Inginerul Mărăcine terminase Școala Politehnică vara trecută — a-i lua în considerație propunerea însemna să se piardă timpul degeaba, după părerea bătrânului maistru.

— Nu te pripi, tovarășe Balotă! interveni Matei, cu vocea aspră. Vom face orice, chiar dacă nu s-a mai făcut altădată; numai că întâi trebuie să judecăm bine cu capul!

— Unde-i tovarășul Dutchievici? întrebă Donos.

Bineînțeles, înainte de toate era nevoie de directorul tehnic, fiindcă el trebuia să hotărască. Dar acesta sosi cu o întârziere inexplicabilă, șovăind — nu băgă nimeni de seamă cât se făcuse de palid. Matei îl întâmpină cu o enervare nedreaptă:

— Dar haide odată, tovarășe Dutchievici!

Inginerul trecu pe lângă el fără să răspundă și parcă fără să-l vadă, făcându-și loc printre oameni; privirile lui erau fixate asupra vasului. Așa merse, tăcut și palid, aplecându-se din când în când și privind printre tachelaje. În unele locuri, fundul șlepului nu mai stătea pe scaleuri — trebuiau puse pene, îndată. Era prima măsură de luat — se întoarse și o spuse calm, parcă fără să vadă neliniștea din ochii celorlalți.

— La ce să mai punem pene, domnule inginer? întrebă maistrul Balotă, cu o voce arțăgoasă. E cum ai pune ventuze mortului, dați-le dracului!

— Ne trebuie vinciuri și tacheți! continuă Dutchievici, fără să-l audă, fără să-l vadă. Să rămână numai o sută de oameni, restul să plece acasă.

Făcea impresia că hotărâse toate măsurile care trebuiau luate.

— Ce credeți că se poate face? îl întrebă Matei, venind mai aproape.

Abia acum văzu cât era Dutchievici de palid; o grimasă dureroasă îi crispa din când în când obrazul.

— Mărăcine crede că s-ar putea îndrepta patul, continuă Matei, privindu-l în față.

Dutchievici înclină din cap.

— Altceva nici nu ne e permis să facem!

— Credeți că o să izbutim?

— Fără doar și poate!

— Ați mai întâlnit vreodată asemenea cazuri?

— Destule! Dar n-are absolut nici o importanță!

Aceste cuvinte, rostite simplu, cu o liniște spectrală, avură darul să-i liniștească pe toți ceilalți…

Acum dispozițiunile inginerului se executau repede, într-o ordine deplină, și el le supraveghea în tăcere, stând palid deoparte. Lucrul era simplu, lipsise numai curajul și încrederea într-o manevră ușor de imaginat, dar pe

care n-o mai executase nimeni până astăzi. Vasul avea să se îndrepte, ridicându-se cu vinciuri, cu pene, punându-se tacheți dedesubt, adăugându-se scaleuri suplimentare.

— Și dacă pământul are să cedeze din nou? întrebă Matei.

— E posibil! răspunse Dutchievici. Va trebui să fim atenți în continuare. Trebuie supravegheată toată cala; s-ar putea să se mai lase și-n alte locuri; desigur că s-a produs o infiltrație. Trebuia mai cu seamă supravegheată zona de sud, până la cotul Silvana, pe unde se pot strecura apele. În clipa de față e singurul punct de unde poate să vină pericolul asupra calei. Restul s-a simplificat: Dunărea scade…

Se opri, parcă atent la ceva dinlăuntrul lui, trase aer în piept, încet, cu teamă.

— Ce aveți? întrebă Matei, observându-i crisparea dureroasă.

— Bătrânețea…

— Nu sânteți bătrân de loc! Și-apoi, chiar dacă ar fi așa, uneori și bătrânețea e bună… Mă refer la experiența pe care-o aduc anii. Îmi pare rău că noi, ceștilalți, sântem așa de tineri!

— Dacă-i vorba de experiență, zise Dutchievici, cu glasul alb, împrejurările în care s-a lucrat aici au prilejuit o încercare așa de completă, încât peste un an o să fiți toți destul de versați, ca să nu mai aveți nevoie de mine.

Se liniști — efectul pastilei de trinitrină; luase cincizeci în ultimele două zile. Vru să zâmbească, nu izbuti, zâmbetul se deschise înlăuntrul lui, cu o nuanță de melancolie.

O placă de bronz dreptunghiulară, nu mai mare decât palma: „Construit în Șantierul Naval Victoria — 1949“. Dutchievici o ținea în mână; n-avea mai mult de cinci sute de grame, dar greutatea ei i se părea enormă. Nu-i plăceau manifestările sentimentale, totuși trebui să se supună: urcă scara de lemn, trecu peste parapet, păși pe punte, șovăi; vreo sută de oameni erau strânși roată, alții veneau fuga, cățărându-se pe schele, pe cabluri, pe șpraițuri, nechemați de nimeni — nu se vestise nimic, dar simțiseră pregătirile și vroiau să fie de față la această ceremonie.

Dutchievici se opri sub puntea de comandă, care radia căldura unui blând sfârșit de aprilie. Ridică mâna stângă și potrivi placa pe peretele

suprastructurii; simți o durere ascuțită în claviculă. Cineva îi întinse șurubelnița, o luă și strânse pe rând cele patru șuruburi cu capul rotund, de alamă. Se auziră aplauze; muncitorii nu puteau rămâne indiferenți la acest act, împlinit în tăcere de zece ori până acuma. Era în ei o sete de solemnitate și sărbătorire pe care n-o mai puteau stăpâni, când se fixa a unsprezecea carte de vizită a șantierului.

Cele zece șlepuri se lansaseră fără ceremonia tradițională, la câteva zile unul după altul, începând din februarie, cu o grabă și într-o încordare continuă, ca totul să fie gata înainte de creșterea Dunării.

După manifestările brutale de la început, urmate de neașteptatul și bizarul dezgheț din decembrie, după lapovița și ploile care umflaseră apele făcându-le să dea peste mal împotriva previziunilor, iarna se așternuse din nou, de data aceasta temeinic, generoasă și constantă în asprimea ei, așa cum și-o aminteau bătrânii.

Ninsese toată luna ianuarie, săptămâni în șir viscolul nu contenise — de unde puteau să vină și unde să se ducă atâtea valuri de aer nu mai înțelegea nimeni, după cum era de neînțeles câtă zăpadă putea să toarne cerul. Ningea în tot lungul Dunării, după cum anunța meteorul, și, în ciuda revărsării premature, se așteptau revărsări și mai mari primăvara.

Deocamdată apele scăzuseră și se duceau posomorite, numai ele cenușii în restul decorului alb de ninsoare. Pe urmă, iar începură să curgă sloiuri, goale acuma, se terminaseră călătorii, nu mai erau corbi migratori nicăierea, cine știe pe unde își lepădau penele, zăpăciți de revenirea iernii și de haosul calendarului, socotind poate din vreme la cât să-și mărească, primăvara viitoare, numărul ouălor.

În schimb, pe lespezile de gheață plutitoare se așternea zăpada, schimbându-le relieful și înfățișarea, făcându-le să semene cu niște căpițe de colilie, atâtea câte nu s-ar fi găsit în toate stepele secetoase din lume. Uneori, după câteva zile liniștite în care înălțimea lor ajungea enormă, viscolul le prindea la un cot al Dunării și le scărmăna cu furie, de parcă ar fi jumulit miliarde de orătănii. Nemaiavând unde să-i ducă pe un pământ săturat de ninsoare, vântul ridica fulgii înapoi, în văzduh, vrând parcă să-i restituie cerului; zăpada nouă se lupta cu zăpada veche, cum se luptă lumile tinere cu lumile îmbătrânite, care nu vor să piară.

De la un timp, între urletele viscolului începură să se audă tunete surde și grele; sloiurile se înmulțeau, nu mai aveau loc între maluri, începeau să se

încaiere, să se ciocnească, încercând să se fărâme, se îmbulzeau în fața ostroavelor, încălecau unele peste altele cu scrâșnetul cremenei, într-un tumult care făcea să se zgâlțâie, nevăzută în înălțime, bolta cerului.

Mișcarea sloiurilor era tot mai anevoioasă, și cu cât ele își găseau mai greu drumul, cu atât le creștea furia, cu atât devenea mai îndârjită încăierarea, mai anarhic profilul, mai aspră scrâșnirea, mai îndelungi și mai profunde tunetele, ca și când gheața n-ar fi fost alcătuită dintr-o materie efemeră, ci ar fi făcut parte din rocile definitive ale solului, supuse unei strămutări geologice, unui cutremur prelung care urma să schimbe forma continentului și a lumii.

Apoi veni ziua exacerbării, când pământul trebuia să se rupă în două; câteva ceasuri, țărmurile gemură și tremurară, până ce deodată tumultul se stinse și sloiurile se opriră, cu mișcarea greoaie și legănată a vapoarelor împovărate care se lipesc de-a lungul cheiului. Câteva spasmuri întârziate și inutile mai zgâlțâiră spinarea acestui animal crescut parcă în veacuri, apoi ghețurile încremeniră.

Ninse peste ele o săptămână, zăpadă grea, așchiată; un vânt statornic, fără rafale, o netezi, umplând golurile — natura lucra de data aceasta calm și cu chibzuială; două zile ieși soarele, la prânz ninsorile se înmuiară, se tasară, iar gerul care urmă se rostogoli peste ele, netezindu-le sub apăsarea lui constantă și egală. Fața Dunării apăru albă, uniformă, scânteind în lumină, ca o autostradă polară.

Sub această carapace, fluviul amuți, ai fi zis potolit pe vecie, și o dată cu nemișcarea lui, încremeni întreagă natura.

Într-un asemenea decor, cum și-l pot închipui astronomii pe fața nevăzută a lunii, mișcarea oamenilor părea nefirească și inutilă. La șantier se lucrase toate zilele, chiar atunci când viscolul arunca tone de zăpadă în spatele muncitorilor; nu mai foloseau la nimic uneori nici paravanele, nici copertinele. Se montau tablele, pe orice vreme, iar în orele de răgaz ale gerului, când temperatura urca peste minus cinci grade, se băteau niturile, ramase în urmă. Fuseseră zile de neliniște, de teamă, când se înzăpeziseră trenurile; nu mai venea fier, nu mai știa nimeni de Cocoș, aflat la Reșița, fără să dea o veste — nu mai mergea nici telefonul.

Cinci tractoare cu șenile străbăteau orașul în care parcă murise toată lumea, aduceau table pe remorci grele, împrumuturi obținute în grabă de la celelalte șantiere. Dar nici tractoarele nu puteau să învingă nămeții

totdeauna — echipe de ajutor le însoțeau, lopețile aruncau zăpada pe trotuarele invizibile, neumblate de nimeni, și, metru cu metru, deschideau drumul.

De multe ori trecuse descurajarea peste oameni, cum trecuse într-o vreme stolul de corbi negri la vale. Ce vroia de la ei iarna, de-i încerca de atâta timp și în atâtea feluri, fără să le arate cruțare?

Nu era greu să pătrundă îndoiala chiar în inimile cinstite, dar fără armură.

— Mânia cerului, măi fraților!

— Ia mai du-te dracului cu cerul tău, cobe! Lasă-l în grija astronomilor!

Cu asemenea răspunsuri, scăpate la mânie, nu puteai să lecuiești îndoiala. Comuniștii se adunau seara, câte un minut, câte două, uneori zăboveau și o oră, în sala cantinei — ca și când nu le ajungea istoveala de peste ziuă. Strânși pe lângă sobele a căror căldură metalică, vie, le înmuia oasele înghețate și trezea în ei nevoia odihnei, a păcii, a somnului, a vieții cumpănite și line, mai greu de învins decât gerul, ei își făceau planul de lucru pentru zilele următoare; nu planul tehnic, aceasta era grija inginerilor, ci cum să susțină încrederea oamenilor…

Maistrul Golgota nu mai era, să bage zâzanie. Dar o comisie sindicală veni să cerceteze condițiunile de lucru la Șantierul Victoria. Fără nici o dușmănie.

— Nu vrem să vă punem piedici; știm care vă este angajamentul, v-am susținut din toate puterile, rămânem alături de voi la orice nevoie, numai că, așa nu se mai poate! Istoviți oamenii!

Comisia propunea să nu se mai lucreze pe cală în zilele de viscol, când temperatura cobora dincolo de douăzeci de grade sub zero. Pe asemenea vreme, orice ajutor, orice mijloace de protecție erau inutile.

— Oamenii noștri nu sânt domnișoare! În decembrie au lucrat la minus treizeci de grade, și n-a pierit nici unul!

— Dumneata, tovarășe director, câte ore pe zi stai afară?

— Cât stau afară? izbucni Matei. Douăzeci și patru de ore pe zi, tovarăși! Mai mult; o sută de ore, nu le număr, două sute, cinci sute, mă împart în mii de fărâme!

Donos se apropie și-l apăsă calm pe umăr, silindu-l să se așeze și să-și înfrâneze furia. Dutchievici se uită la el cu o privire ciudată, în care se amestecau neliniștea, mila și simpatia: beția cifrelor, simptom de schizofrenie! Nu, îl cunoștea cum poate nu cunoscuse pe nimeni: era

excedat, în unele clipe nu-și mai putea stăpâni firea, dar izbucnirile lui nu erau semne de nebunie.

— O să hotărască tovarășul Stoian! zise Matei la urmă.

Secretarul județenei putea să-și asume multe răspunderi, dar nu pe aceasta; apelând la el într-o asemenea situație însemna să calci principii fundamentale.

— Nu! se împotrivi Donos. Au să hotărască muncitorii!

Și el muncea afară, la montajul motonavei, sus, unde, fără adăpostul malului, vântul și gerul bântuiau mai cu furie. Îl știau toți — și cei proști se mirau de stăruința lui, fiindcă prea ușor și cu destule motive ar fi putut să aibă scutire.

Muncitorii se adunară de față cu delegații, Donos le aminti angajamentul luat astă-toamnă: nu vom întrerupe lucrul nici o zi, oricare ar fi vremea! Și muncitorii răspunseră:

— Nu-l vom întrerupe! N-o să ne dăm învinși tocmai la urmă!

Înfruntară mai departe gerul, care se întări după aceea, și la sfârșitul lui februarie șlepurile începură să fie lansate, unul câte unul…

Numai că lucrurile pe pământ nu se fac ca în basme; nu le fac zânele bune, ci oamenii, care n-au putere să săvârșească miracole. Nu sufli asupra fierului, ca el să se îndoaie, să se îmbine — nu construiești palate de cleștar, pe fundul mării, fermecătoare jocuri ale închipuirii, ci îl tai, îi dai forma cu ciocanul, îl găurești cu bormașina, îl ridici cu umerii, bucată cu bucată, trudnic, lăsându-ți pe el aburii plămânului prefăcuți în gheață, și pielea de pe buricul degetelor — îți sânt numai răni mâinile…

Într-o noapte, târziu, pe la unsprezece, când în orașul înghețat adormise de mult toată lumea, Donos venea împreună cu Matei de la județeană; fusese ultima încercare de a mai găsi ceva tablă pe la alte șantiere: inutil, nu mai avea nimeni! Era o săptămână de când Cocoș anunțase că vagoanele sânt gata de plecare, pe urmă se înzăpezise linia…

Matei mergea posomorit în urma lui Donos; nu aveau loc pe pârtie, să fie umăr lângă umăr; nu circulau tramvaiele, încetase viscolul de câteva zile, în schimb se întețise gerul. Dar nu-l mai simțea, se deprinsese cu el, poate i-ar fi fost mai greu dacă venea un val de căldură.

— Donos, mi se pare că de data asta nu mai avem scăpare! zise deodată, descurajat brusc, pe la jumătatea drumului.

De săptămâni de zile nu mai cunoștea o seară de odihnă; dormea un ceas-două în birou, sau în odaia lui Donos.

Acesta nu răspunse — și aștepta de la el un cuvânt de încurajare. Tăcerea lui îl făcu să continue:

— Și chiar dacă am izbuti, de ce a trebuit să ne chinuim atâta, și să chinuim oamenii? Ca să construim zece șlepuri?

— Da! răspunse Donos. Dar acele șlepuri nu sânt tablă goală! Ele au să însemne, mai târziu, o viață mai bună pentru zeci de mii, pentru sute de mii și milioane de oameni — știi și tu foarte bine!… Și nu-i numai atât… Nu construim numai vasele — construim șantierul care va rămâne aici pe vecie…

Se opri, se întoarse.

— Și ne construim pe noi! Fiindcă, uite, n-avem destulă putere!

Tonul lui îl făcu pe Matei să-l învăluie într-o privire mirată și iscoditoare.

— Ți-ai pierdut și tu curajul!

— Da, mi l-am pierdut!

Era o noapte înspăimântător de geroasă — mijlocul lui ianuarie. Iar Donos adăugă:

— Important e să nu știe nimeni!

„Da, să nu știe nimeni! se gândea Matei. Poate asta-i tăria care le rămâne învingătorilor, în momentele lor de slăbiciune!…“

La fereastră se vedea lumină; Cocoș sosise de o oră, fierbea țuică și frigea slănină. Matei răcni la el, fără stăpânire:

— Unde-ai întârziat atâtea zile?

— La București! răspunse Cocoș, adulmecând mirosul slăninei. Am stat să-mi fac manichiura.

Era rebegit, murdar, nebărbierit de o săptămână.

— Unde-s vagoanele?

— În gară.

— Tâlharule! exclamă Matei, cuprinzându-l în brațe și sărutându-i amândoi obrajii, țepoși și îmbâcsiți de fumul cărbunelui. Mă prăjești ca pe slănină!

Apoi se trânti în pat și adormi în clipa următoare, fără voluptate, doborât ca de boală.

Cocoș se uită la el; o undă de duioșie îi trecu prin ochii mari și negri, pe urmă se bosumflă și bombăni, luând farfuria cu slănină caldă:

— Mai bine! Ne rămâne numai nouă slănina, pe săturate! Hai de mănâncă, Petrache!

La ziuă, când vagoanele intrau pe poarta șantierului, Matei dormea încă, în aceeași poziție în care căzuse, continuându-și parcă nu somnul, ci boala. Dar Cocoș și Donos, care îl cruțaseră, nu închiseseră ochii o clipă; trebuia deszăpezită linia de garaj, trebuiau mișcați impiegații în gară, locomotiva de manevră ținută sub presiune…

Nu, spună oricine, și nebunii, și visătorii, lucrurile pe pământ nu se fac sub puterea miracolului, ca în basme, ci sub puterea omului care uneori arată mai multă forță în trup și tărie în inimă decât i-a dat natura.

Fusese o muncă istovitoare, încordată și continuă, o bătălie care multora le părea zadarnică și absurdă. Ger, zăpadă și viscol pe o cală care amenința să se surpe, nimicind în câteva ore lucrul a sute de oameni. Șlepul înclinat fusese adus în poziție după o trudă de patru zile. Bizară imagine; optzeci de oameni lucrau cu vinciurile, puneau dedesubt tacheți și pene, iar zece echipe de cazangii, cățărați deasupra, montau tablele punții, ca niște chirurgi care continuă să coase țesuturile unui muribund, în timp ce alții îi fac autopsia… Și în fața scepticilor, se petrecuse, în coordonate reale, miracolul învierii: construcția încă neterminată rezistă la toate mișcările, la toate flexiunile, și șlepul Nr. 3 fu lansat primul, în ziua de 26 februarie 1949, la numai o săptămână după dezgheț, înainte de a se fi terminat scurgerea sloiurilor. Zile în șir după aceea fu apărat cu cângile; o sută de muncitori, care lucraseră la montajul lui, se împărțiră în trei schimburi și îl păziră, noaptea și ziua.

Dezghețul veni timpuriu primăvara aceea, ultimul capriciu al unei ierni care nu respectase nici tradiția, nici previziunile — aspru, șiret, stupid și înșelător dar al naturii. Capricioasă sau lașă, iarna fugi pe neașteptate din fața învingătorilor, derutându-i o ultimă dată, silindu-i să termine repede pregătirile de lansare.

Oreste, șeful lansator, sprijinitorul și unealta inconștientă a lui Golgota, fusese exclus din partid; în aceeași zi, conducerea îl concedie din șantier, și toți socotiră că măsura luată era bună.

Dar acum se cerea un om care să organizeze și să conducă lansarea șlepurilor în condițiuni anormale și nespus de grele. Dutchievici, consultat, propuse să fie adus înapoi Oreste.

— Îl vom aduce! zise Donos, după plecarea inginerului.

Lui Matei nu-i venea a crede.

— Să chemăm înapoi un om care ne-a arătat dușmănie? Și-atunci cum rămâne cu teoria?

—Teoria cere să nu periclităm șlepurile la lansare, fiindcă sânt un bun al poporului și-au muncit la ele sute de oameni. Restul socotelilor o să le facem pe urmă. Dar dacă e nevoie, pentru binele șantierului, îl aducem și pe patriarh, și pe papa de la Roma!

Iar după o pauză, Donos adăugă, întorcând capul de la fereastră, locul lui obișnuit, de unde vedea curtea șantierului:

— Și-apoi e un muncitor; nu ne poate fi dușman decât din prostie! E vina noastră că l-am lăsat în mrejele lui Golgota. Cheamă-l!

Oreste veni, arogant, cu un zâmbet batjocoritor pe figură și nu vru să se angajeze altfel decât „cu bucata“. Cerea douăzeci de mii de lei pentru fiecare șlep, uitându-se în ochii lui Matei cu nerușinare.

Cu greu se stăpâni acesta să nu-l ia de piept și să-l arunce afară.

— Dumneata știi cât câștigă pe lună un muncitor de la noi?

— Câștigă fiecare cât poate și cât merită.

— Crezi că eu sânt patron, ca să te tocmești cu mine?

— Nu mă tocmesc; am cerut; dacă vă convine plătiți, dacă nu — sănătate bună!

— Ce-au să zică tovarășii dumitale?

— Eu n-am tovarăși aici! M-ați dat afară!

— De aceea vrei să te răzbuni? Sau aștepți să-ți cerem iertare?

Lui Oreste directorul i se păru spășit, în clipa când acesta strângea mai tare pumnii, să nu se repeadă la el, să-l sugrume Nu fuseseră destule greutăți, mai trebuia să îndure una, să rabde pe acest om care îi punea nervii la o atât de grea încercare.

— N-am de ce să mă răzbun, tovarășe director; nu-i paguba mea că m-ați dat afară. E răspundere, știți doară!

Se întâmplă uneori să se producă avarii grave vaselor, în clipa lansării, dar în nici un caz Oreste n-ar fi avut cu ce plăti paguba — riscul rămânea tot al șantierului.

— Cu ce răspunzi dumneata dacă se întâmplă un accident?

— Cu numele meu! Până azi n-am pățit o asemenea rușine; știe toată Dunărea!

În glasul lui Oreste nu mai era aroganță, ci mândrie, și, oricât ar fi fost de furios, Matei se uită la el cu un început de admirație pe care nu și-o putea reține. Avea în față un om stăpân pe meserie, și mai cu seamă conștient de aceea ce era în stare. Îl costa cam mult să cedeze, dar în clipa când înțelegerea fu încheiată, simți că i se ia o piatră de pe inimă…

A doua zi digul începu să fie dărâmat, cala rămase liberă, până la Dunăre, se pregătiră săniile de lansare, și șlepurile fură date la apă, pe rând, fără stricăciune, chiar dacă multe inimi băteau speriate în clipa când Oreste făcea semn să se taie parâmele. Nouă oameni așteptau, cu ochii la el, cu toporul în mână — o secundă să fi întârziat unul, șlepul pornea strâmb, se punea oblic pe sanie, intra în apă cu pupa, sau cu prova, curentul îl răsucea la vale, strâmbându-l sau rupându-i cusăturile…

Nu se făcuse sărbătoare, nu era vreme, și nimeni n-avea liniște în fața apelor care nu se liberaseră bine de sloiuri că și începeau să se umfle, cu repeziciune. Sărbătoarea avea să se facă pentru toate zece odată, la urmă.

Iar astăzi, în ultima zi a lunii aprilie, era aproape gata și corpul motonavei — al unsprezecelea vas care avea să părăsească șantierul…

Dutchievici rămase cu ochii pironiți pe placa de bronz prinsă sub puntea de comandă, pe peretele metalic al suprastructurii. Tabla cenușie, încă nevopsită, începu deodată să se încline, puntea se legănă — o nouă izbitură în inimă se răsfrânse, cu o durere sfâșietoare, peste claviculă, în umăr și în braț, până la încheietura mâinii. „Nu se poate! își zise, mușcându-și buzele. Trebuie să mai rezist o jumătate de oră!“

Ridică brațul drept, încercând să facă un gest de mulțumire; muncitorii îl aplaudau pe el, și nu știau că în starea lui, freamătul, mișcarea din jur, zgomotul îi prăpădeau inima.

Era într-o sâmbătă, spre seară. Peste o jumătate de ceas suna sirena… Trebuia să mai reziste acea jumătate de oră, cu prețul de a nu se mai ridica niciodată, numai să-și ascundă decăderea fizică, mai pudic decât și-ar fi ascuns goliciunea.

— Gata, tovarăși! strigă Matei, adresându-se muncitorilor.

Nu se așteptase la această manifestație, nu chemase alți oameni decât pe constructorii motonavei, fără solemnitate; dar aplauzele continuau, nu le putea opri nimeni. Se întoarse spre Ilie Conțu, care era lângă el, cu o cutie de carton în mână: insigne comandate la București și aduse de Cocoș, sosit abia de o oră. Prima din ele o prinse cu agrafa pe reverul hainei lui

Dutchievici, sub butonieră: nu o decorație, nici o răsplată, ci o amintire, pentru cei care lucraseră direct și în chip deosebit la construcția vaselor. Era o mică placă de metal galben, cu emblema șantierului…

Trecu pe rând la ceilalți strânși în jur, trasatori, cazangii, sudori, instalatori, lăcătuși, mecanici, ștemuitori. Cu mâinile lor fusese ridicată motonava, de la prima tablă a chilei…

— Gata! Acum toată lumea la lucru! Azi nu e sărbătoare!

Muncitorii se risipiră; la fabrica de ciment suna sirena…

Matei merse cu Dutchievici până la scară; când să coboare, acesta se opri, cu mâna pe balustradă. Nu mai vedea nici cala, nici Dunărea; niciodată nu îl chinuise inima cu o durere atât de vie. „E ultima oară!“ își zise. Dar pe urmă se împotrivi slăbiciunii și luă, pe furiș, încă o pastilă. Vorbi și își auzi glasul ca venind din santină:

— Eu mai rămân puțin, dacă îmi dați voie…

Ar fi vrut să se descheie la gât, dar până acuma nu se arătase nimănui fără cravată. Matei îl vedea tulburat — credea că trece printr-o criză sentimentală; ar mai fi rămas cu el, dacă nu avea treabă. Seara trecută, după ce plecase toată lumea, venise pe cală, se așezase pe un școndru și privise motonava până la apusul lunii. Avea să fie albă și să se numească Albatros, așa cum se gândise din ziua când avusese anteproiectul în mână; confrunta imaginea ei de-atunci, de pe hârtie, cu cea reală, și-ar fi stat așa, până la ziuă, scăldat într-o fericire calmă, simțământul pe care nu ți-l poate da decât prezența unei femei dăruită ție pentru totdeauna, cu toate garanțiile unei inimi constante și bune… Exista undeva o asemenea femeie?… Plecase de lângă el, se închisese în sine. Nu o apărase de insulte, fusese de față și nu scosese o vorbă când ar fi avut datoria să spună o mie; avea toată vina. De-atunci încercase zadarnic orice apropiere — bătuse de multe ori drumul până la locul de iernare, dar ea nu-i mai deschisese niciodată ușa cabinei. O cunoștea destul ca să înțeleagă că ea nu urmărea să se răzbune, sau să-și facă altă viață și alt nume, ci era rănită și vroia să-și lingă rănile în tăcere.

Trecuse prin fața ei astăzi, săvârșise încă o nedreptate — nu-i dăduse insigna; ar fi trebuit să i-o prindă el, deasupra sânului, și-i fusese teamă să nu-i simtă, sub salopetă, căldura. Nu-i întâlnise privirile…

— Vă las singuri! zise, zâmbindu-i inginerului cu o complicitate subtilă.

Motonava era a lui și-a tuturora, și sentimentele pe care ea le provoca în sufletul fiecăruia nu puteau să stârnească gelozia nimănui; erau uniți printr-

o dragoste colectivă, egală și neinvidioasă pentru acest produs al minții lor, și-al mâinilor.

— Dacă vreți, treceți pe la birou, să bem un păhărel de coniac împreună! mai adăugă Matei de pe ultima treaptă a scării.

Dutchievici auzi, dar nu răspunse: nu mai băuse coniac dinaintea Crăciunului — îi era interzisă această desfătare străveche, care îi popula serile lungi de singurătate și de tăcere.

„Acum haide, nu ne mai vede nimeni!“ îi spuse în gând inimii, ca unei ființe cu identitate proprie, de parcă n-ar fi purtat-o cu sine, n-ar fi făcut parte, indestructibil, din mizerabila lui anatomie.

Totuși inima nu vroia încă odihna, continua să bată și să-l chinuie, trimițându-i dureri surde spre claviculă și-n umăr. Păși pe tablele punții legate cu sudură.

„Nu, n-au să se rupă!“ își zise, ca și cum ar fi răspuns unui nou junghi al inimii.

Asemenea fel de construcție abia își căuta metodele și drumul; erau primii ani când se experimenta în țară sudura la vapoare. Îndrăznise s-o folosească în acest mic șantier de la Dunăre, și se găsise cineva să creadă în el și să-și însușească îndrăzneala. Dar avea să țină — degeaba îl chinuia inima!

Ajunse la prova, se rezemă cu spatele de parapet și privi puntea, în toată lungimea, cu suprastructurile robuste, dar atât de armonios desenate încât păreau fragile. Soarele apunea în spate, făcând să lucească alămurile. Muncitorii se îndreptau spre poartă în șiruri — a doua zi era duminică — pentru mulți din ei prima zi de odihnă după o încordare care ținuse din toamnă până acuma.

Nu-l vedea nimeni — Dutchievici se uită după ei, cu privirile încețoșate, cum se îndepărtau, risipindu-se; ar fi vrut să-i ajungă din urmă, să le strângă mâinile, acele mâini care dăduseră viață viselor lui puse pe hârtie, să le mulțumească și să-și ia rămas bun pentru totdeauna.

Venise și ziua lui de odihnă, era prea obosit, nu mai putea să reziste, și în scepticismul pe care-l purta cu el de atâta vreme simțea mulțumirea neașteptată că izbutise să se țină pe picioare până la urmă. Rezistase, cu o tărie inexplicabilă, într-o tensiune continuă, împrăștiindu-și răsuflarea greoaie și bătăile inimii în toate punctele calei, înfruntând umezeala, frigul, gerul și mai cu seamă oboseala, cea mai mare primejdie în anghina

pectorală, apărându-se cu trinitrină, ca să amâne infarctul care trebuia să vină. Venea acuma, îl simțea apropiindu-se ca o umbră, din spații, tot mai aproape, aterizând și pășind fără zgomot pe puntea cusută cu sudură…

O clipă se gândi că o asemenea moarte, prevăzută și așteptată cu luciditatea cea mai deplină, era o sinucidere… Se scutură; sinucigașii găsesc metode mai bune. Soldații care pornesc la atac știind c-au să moară nu se sinucid — își fac datoria…

Pe chipul lui, crispat până atunci, se așternu o lumină clară; parcă se liniștea durerea din inimă. Simți, trecător, gustul fericirii în care nu crezuse decât până la vârstă când nu-i cunoștea numele. O simțea seara, după ce-și termina lecțiile și punea capul pe pernă, cu gândul că își făcuse datoria zilei. Datoria zilei, datoria vieții — singurul izvor al fericirii.

Viața lui singuratică, nenorocoasă și sterilă devenea legitimă abia acuma — și era fericit că rezistase, ca să-și facă datoria.

Pe la ora unsprezece noaptea, ridicându-se de la birou, Matei văzu sticla de coniac pusă pe măsuță, din vreme. Uitase de Dutchievici, dar se miră că el nu venise măcar să-i spună bună seara. La poartă află că nu plecase până la ora aceea. Îl căută pretutindeni, întâi intrigat, apoi cu teamă, cu o anumită presimțire care îl stăpânise obscur tot timpul, fără să-i dea importanță; înfățișarea lui Dutchievici, când se despărțiseră, era bizară…

Îl găsi pe puntea motonavei, la prova, inert, cu răsuflarea greoaie, cu ochii mari, nespus de vii și de limpezi, privind luna.

— Ce s-a întâmplat?

Dutchievici răspunse în șoaptă, liniștit și senin, mișcând ușor buzele, ferindu-se de orice mișcare:

— Trebuia să mor astă-seară… Rămâne pe altădată.

— Dar ce aveți? Ce vă doare?

— Nimic… Mi se pare că am făcut o călătorie în jurul lumii.

Căzuse pe spate, într-o mișcare prevăzută și deliberată, fiindcă avusese timp să-și smulgă cravata și să se sprijine de vinciul ancorei, ca să nu se lovească. Apoi așteptase, îndurând durerea din inimă, chinul tiranic care venise din nou și nu vroia să se sfârșească. Era lucid și aștepta moartea — și pe urmă, cu aceeași luciditate, auzi motoarele pornind, glasuri pe puntea de

comandă, sirena, vinciul, lângă el, trăgând ancora, îi simțea trepidația — știa că-i încă viu și nu visează… Privi cu ochii mari bolta înstelată, care începea să se legene în tangajul motonavei… Și-așa călători, cu mintea trează, printre constelații; le recunoștea, ca pe o hartă celestă: Riegel, Beteljeuza, Aldebaran, Alcion, Algol, Perseu, Casiopeia, Lebăda, Lira, Vulturul, Antares — stelele nopților noastre boreale, de vis și de contemplație, până ce căzură la orizont și apărură Centaurul, Canopus, Eridam — luminile din emisfera cealaltă.

Vedea numai cerul, dar recunoștea sub el mările și oceanele pe care nu navigase niciodată, cu meridianele și paralelele numerotate scolastic, ca pe globul terestru lângă care medita adesea acasă. În Antile întâlni ciclonul lui Hughes, iar în mările Chinei taifunul lui Conrad — și motonava trecu prin ele fără să se clatine. Sirenele cântau sub bordaje, dar nu melodiile care să o piardă, ci cântece tonic ritmate, în onoarea vasului. Tritonii ciocăneau tabla și vorbeau între ei cu glasurile uimite:

— Sudură? N-am mai întâlnit până astăzi. O să țină oare?…

Nu erau tritoni — se auzeau pași pe puntea metalică. Chipul lui Matei se arătă, neliniștit, între ochii lui și constelații — și totuși motonova continua să se legene, străbătând spațiul.

— O să țină! șopti Dutchievici. Aș vrea…

Își aminti că nu mai avea cravată și se sperie cum nu-l speria moartea. Inima i se zvârcoli iarăși, răspândindu-i în piept o durere paralizantă. Se resemnă; n-ar fi putut mișca brațul.

— Sânt fără cravată! bâigui, astral de palid sub bolta cu aștri.

Durerea trecu, o urmări cu ochii, depărtându-se de el, bătând din aripi, din ce în ce mai slab, până ce se pierdu în spații. Ochii i se limpeziră iarăși.

— V-aș ruga… Aș vrea să nu afle nimeni. Duceți-mă acasă, nu la spital… Știu să mă îngrijesc singur, am nevoie de odihnă; în câteva zile o să-mi treacă.

Matei dădu să se ridice. Dutchievici înțelese că vroia să cheme pe cineva în ajutor; îl opri, cu vocea slabă:

— Telefonați să vină o ambulanță… N-aș vrea să mă vadă cineva din șantier în starea asta!

Apoi închise ochii, liniștit, cu o mulțumire inexplicabilă; se îndestulase de lumina lunii și a stelelor sub care navigase. Dar chiar după ce avu întuneric în față, legănarea nu se opri, și el continuă să călătorească, lucid,

peste distanțe, în prelungirea unei fericiri care îl umplea de mirare, fiindcă nu crezuse în ea și nu o sperase.

Discuția cu Ilie Conțu fu spinoasă — nu în ceea ce privea mâncarea, nici cum să se aranjeze masa, treabă complicată, fiindcă aveau să fie o mie o sută de oameni, dacă adunai muncitorii și oaspeții. Neînțelegerea se ivi la băutură — o și comandase la fabrică, din proprie inițiativă, bere, ca la orice reuniune tovărășească — trei mii de sticle, să ajungă la toată lumea, pe săturate. Matei se opuse:

— Nu, nea Ilie! Nu vreau să ne batem joc de oameni tocmai într-o asemenea ocazie.

Ilie Conțu clipi din ochi și se uită la el nedumerit, cu o privire nevinovată.

— Păi așa se obișnuiește. Berea…

— E proastă!

— Și atunci ce facem? Fără băutură nu se poate.

— Vin! Trimite camionul la deal, chiar astă-seară, să fie înapoi mâine dimineață.

Directorul administrativ intră în panică.

— Cât vin?

— Câte un kilogram de fiecare; chiar un kilogram și jumătate.

— Au să se amețească.

— Trece în câteva ceasuri. Și la început, țuică!

— Țuică?… E tare!

— Ai gustat-o vreodată?

— Numai atunci, la dumneavoastră.

— Era coniac. Țuica e mai slabă.

— Și… Câtă să fie?

— Câte o sticlă la zece oameni.

— Adică o sută de grame! Și p-ormă vinul… Au să se îmbete!

— Las că nu-i duci dumneata acasă! Se trezesc până luni dimineață.

Ilie Conțu se ridică, roșu în obraz, contrariat — niciodată nu i se păruse mai anevoioasă sarcina administrației — și, slavă Domnului, fusese destul de grea și până astăzi!

— L-aș fi rugat pe tovarășul Cocoș să se ducă el după băutura asta, dar îl văd cam…

— Nu-l trimite! Pleacă de la noi.

— Va să zică e adevărat!

Matei se întunecă puțin la față.

— Da! Se îmbarcă pe motonavă. I-a venit angajamentul astăzi.

Administratorul ridică din umeri, încurcat — nu îndrăznea să ofteze.

— Nu poți să-l oprești! zise, cu o părere de rău greu înfrânată. E marinar, i-o fi dor să umble pe mare, îl trage ața… Tare mult o să ne lipsească!… Și-atunci pe cine să trimit la vin?

Era atât de încurcat, încât lui Matei îi veni să zâmbească, peste îngândurarea care îi apăruse pe față.

— Ei, drăcia dracului! exclamă, lovind ușor cu palma în masă. Conduci de un an administrația șantierului și-mi ceri sfatul pentru o treabă ca asta? Atunci cum ai izbutit să le descurci pe celelalte?

— Vedeți, pentru mine e o problemă nouă, tovarășe director… Și tare gingașă. Să nu fie scump, să nu fie acru…

— Ai să găsești un bețiv în tot șantierul! Trimite-l pe el, și nu-ți mai bate capul!

Ilie Conțu făcu o mină ofensată, dar nu plecă, mai avea o problemă, poate și mai gingașă.

— Tovarășe director, v-aș cere o îngăduință… Nu știu dacă se cade… Mâine… pot să vin și cu nevasta?

— Cea adevărată?

— Ferească Dumnezeu de alta! Una singură am, pe toată viața!

— I-ai făcut o rochie nouă?

— Două! Chiar ieri le-a luat de la croitoreasă.

— Atunci ad-o! Adă-ți și odraslele!… Și spune-mi, nea Ilie, dumneata, om harnic, priceput, energic, plin de autoritate, ce naiba ești așa timid câteodată?

— Timid?… Știu, cum nu! Să vedeți, eu sânt… timid numai cu dumneavoastră.

— Dar ești mai bătrân decât mine! Și ai văzut că nu mănânc oameni! De unde până unde sfiala asta?

— Fiindcă… fiindcă îmi cunoașteți păcatele!…

Administratorul ieși, de-a-ndăratelea.

După el veni Oreste, cu obrazul țepos, cam acru la față. În mână avea un bilet de intrare, ca străinii, altfel portarul nu-l lăsase să treacă. Lui Matei nu-

i făcu nici o plăcere să-l vadă.

— Ce-i cu dumneata? Tot nu ți-ai luat banii?

— Banii i-am luat de mult; am venit pentru alte necazuri. (Șovăi, întinse biletul de intrare.) Vă rog, semnați-l. Portarul s-a făcut al dracului! Ce adică, nu mă mai cunoaște?

— Așa are ordin! Cine nu face parte din șantier trebuie să-și lase buletinul la poartă.

— Și adică eu nu fac parte din șantier?

— Nu!

— Până ieri, alaltăieri, intram ca la mine acasă.

— Ți-a expirat contractul.

— Iată, tocmai pentru asta am venit la dumneavoastră. Ați văzut că știu să fac treabă… Am greșit o dată, m-ați dat afară; m-ați chemat, am fost gata. Vă jucați cu mine cum se joacă băieții cu mingea aia mică, albă, poc-poc, du-te, vino… Dați-o naibi, asta nu-i treabă! În afar' de asta, toți au căpătat câte o decorație…

— Ce decorație?

— Aia de-o poartă în piept și ucenicii.

— Nu-i decorație, ci emblema șantierului; și n-au primit-o toți, ci numai cei care au lucrat pe cală, la montajul vaselor.

— Iar eu, care le-am lansat pe toate…

— Ți-ai luat plata!

Oreste clătină din cap, și cu ciudă, și cu admirație.

— Sânteți omu dracului! Aide, bre, tovarășe director, primiți-mă înapoi, vreau să servesc sub ordinele dumneavoastră!

— Aici nu servește nimeni, ci muncim toți! Și de primit înapoi, n-am să te primesc, o dată cu capul!

— Adică nu mai construiți nici un vas de azi încolo? întrebă Oreste, redevenind arogant și privind amenințător printre pleoape.

Matei își păstră calmul; discuția începea chiar să i se pară amuzantă. Îl privi și el printre pleoape.

— Ba da! În anul care vine o să avem gata douăzeci și șase!

Oreste râse încetișor, aplecându-se în față:

— Și p-alea cine o să le lanseze?

Râse și Matei, imitind jocul lansatorului în timp ce lua un dosar, de alături, și i-l desfăcea în față.

— Iată cine! „Dispozitiv de lansare, cu declanșare automată, cu alunecarea pe ghiduri, supravegheată…“

— Pe dracu! exclamă Oreste, privind neîncrezător planul. Cum adică… lansare automată?

— Electric! Apeși pe buton, și vasul pleacă.

— Pleacă, pleacă, dar dacă o ia strâmb?

— Nu se poate; alunecarea e supravegheată!

— Oare?… Cine a făcut născocirea asta?

— Cineva din cei o mie de oameni…

Fizionomia lui Oreste era din ce în ce mai neliniștită și mai intrigată.

— Uite-al dracului!… Și credeți c-o să meargă?

— O să meargă! Ne mecanizăm, tovarășe Oreste!

— Văd, asta-i pacostea!…

Lansatorul se scărpină în cap, fără să-și ia ochii de la planurile vrăjmașe, deși nu înțelegea din ele mai mult decât mâța care privește ceasul.

— Adică apeși pe buton și pleacă!… Uite ce e, tovarășe Matei, eu n-am fost numai cu lansarea, doar știți, că nu lansezi vase toată vremea… Ia puneți mâna ici; se mai simte? Am bătut și cu ciocanul!

Matei rămase neînduplecat.

— Noi nu te mai angajăm! Du-te în altă parte!

Era ora cinci după-amiază; în șantier se simțea parcă mai multă forfotă decât altădată, deși lucrul încetase de la prânz — se făceau pregătiri pentru serbarea de a doua zi, și pentru masă, agapă, cum zicea Topologu, casierul, însărcinat cu organizarea ei, în lipsa omului celui mai potrivit, Cocoș, care își dusese bagajul pe motonavă. De astăzi înainte făcea parte din echipajul vasului, ca șef mecanic, având însărcinarea să supravegheze montarea motorului și să ia în primire instalațiile.

Motonava stătea la ancoră, albă — în fața calei vechi inundate — minusculă, dar robustă și de o eleganță cuceritoare, pe o Dunăre de mult trecută peste baltă și părând fără margini. Oamenii care alergau de colo până colo, ducând mese, bănci, scaune, steaguri, împodobind stâlpii negri și frontoanele halelor cu ramuri de salcie și cu pavoazuri, se opreau din când în când s-o privească… Nu era gata; un asemenea vas, după lansare, comportă un finisaj migălos, desăvârșirea interioarelor, instalațiilor, montarea bigilor, vinciurilor, aparatajului. Dar planul de lucru, stabilit în

toate detaliile, prevedea începerea probelor înainte de 1 august, dată la care urma să fie predată definitiv echipajului…

După ce dădu o raită prin șantier, stăpânit de aceeași febrilitate care-i stăpânea pe toți oamenii, Matei se urcă în mașină și se duse la Dutchievici acasă, într-o vizită neașteptată.

Inginerul fusese internat în spital în luna mai, cu toată opunerea pe care o încercase — avea nevoie de o îngrijire severă; deși brava, starea lui era de mult gravă. De o săptămână revenise acasă, într-o convalescență care, după sfatul medicilor, trebuia să fie de lungă durată: liniște, repaus și nici o emoție mai cu seamă…

De când părăsise spitalul, Matei nu izbutise să-l vadă; se interesa de starea lui prin Alexe, șoferul, singurul om care ajungea până la Dutchievici, făcând schimb de mesagii. Se știa că inginerul duce o viață retrasă, nu merge nicăieri în vizită și nu primește oaspeți, deprindere care, în perioada mondenă a orașului, îl făcuse multora antipatic.

Dar acum era o împrejurare neobișnuită. Matei trebuia să-l vadă și să-i vorbească, să nu aibă sentimentul că îl lasă în părăsire în ziua când sărbătoreau lansarea celor unsprezece vase, amânată intenționat ca să coincidă cu aniversarea datei când șantierul intrase în stăpânirea statului — împrejurare solemnă, care încheia un an de activitate.

Locuința lui Dutchievici, o singură odaie, însă uriașă, înaltă, cu tapete sumbre, de mătase vânăt-albastră, cu plafonul în stucatură, cu o magnifică sobă de faianță, vestigiile epocii de opulență a bogătașilor, făcea parte dintr-o veche casă boierească, aproape pustie astăzi, cu multe încăperi goale și ruinate, în stăpânirea unei bătrâne care se retrăsese în atenanse și nu se arăta niciodată, decât atunci când venea să-și ia chiria, în zilele de leafă. Grădina din față, treptele de la intrare, cei doi leoparzi de piatră așezați pe labe, de o parte și de alta, ușa cu câteva vitrouri sparte, holul gol și plin de păianjeni dădeau casei un aer mortuar și sălbatic.

În schimb, camera lui Dutchievici, de șapte metri pe zece, cu patru ferestre mari înspre stradă, era somptuoasă; cu toate cele patru ferestre, teii din față o întunecau, și liniștea străzii o învăluia într-o tăcere care ar fi intimidat pe cel mai îndrăzneț oaspete.

Intrând, Matei se simți într-adevăr intimidat, mai cu seamă că venea pe neașteptate și cunoștea ciudățeniile gazdei. De câte ori se anunțase până acum, Dutchievici se scuzase în grabă; Alexe nu interpreta în nici un fel

refuzul, nu putea să-i dea nici o explicație — ar fi fost și greu să înțeleagă că pe inginer ideea unei vizite îl umplea de panică — el nu bănuia existența unor oameni cu sufletul plin de asemenea complicații.

Se făcuse ora șase; printre ramurile teilor intra o rază de soare, pe singura fereastră cu storurile ridicate. Dutchievici, îmbrăcat ca și cum s-ar fi pregătit să iasă, într-un costum de oraș pe care însă nu îl purta decât în casă, foarte îngrijit, dar dintr-o stofă cum nu se mai întâlnea astăzi, cu croiala demodată, cam din primul sfert al veacului, stătea la fereastră, tangent razei luminoase, într-un fotoliu englezesc, cu spătarul jumătate de metru mai înalt decât capul. Restul încăperii, în penumbră, părea de proporții nemăsurate; într-un colț, departe, în dreapta, patul se pierdea ca într-o altă cameră, parcă printr-un artificiu arhitectonic de a desființa zidurile și glasvandurile, exagerând spațiile, metoda veche, fără intenții rafinate, a locuințelor preistorice din peșterile de piatră.

Îndată ce izbuti să se orienteze în încăperea întunecoasă, Matei se îndreptă spre fotoliul de la fereastră; surpriza acestei vizite, pe care o știa indezirabilă, trebuia consumată dintr-o dată, înainte de a crea în inima convalescentă o emoție mai gravă.

Totuși, Dutchievici avu timp să se ridice, foarte alb la față. Oaspetele îl sili să șadă; știa că medicii îi cereau să evite orice mișcare zadarnică. Se și mira că bolnavul nu era în pat, cum se așteptase. Pe măsuța de lângă fotoliu văzu o foaie de hârtie. O recunoscu, era procesul-verbal încheiat de comisia ministerului, din care azi nu mai făcea parte inginerul Staicu, la recepția provizorie, privind deocamdată corpul motonavei. Găsi în ea un prilej imediat să înceapă conversația, fără să se mai scuze că venise pe neașteptate.

— Cred că sânteți mulțumit! zise, arătând spre hârtie cu capul.

— Da, rezultatele sânt cele prevăzute.

— Ba eu cred că depășesc așteptările noastre! Nici un viciu, din santină până în vârful catargului! Experții au rămas cu gura căscată…

Matei își dădu seama că nu se exprima potrivit cu decorul aristocratic și se simți înciudat — îl enerva atmosfera camerei, după ce la început îl intimidase. „Ei, pe dracu! își zise. Am venit aici cu treabă, nu ca să fac conversație!“

Zâmbi, înseninându-se dintr-o dată.

— Acum un ceas am primit o telegramă de felicitare de la minister. Și… (Ezită, privind nehotărât fața palidă.) Cum vă simțiți?

— Destul de bine.

— Medicii spun să vă feriți de emoții. Să-i ia naiba!…

N-avea îndemânare să vorbească bolnavilor, nu fusese soră de caritate. Își înfipse unghiile în podul palmei, privindu-l pe Dutchievici drept în față: „Cum să-ți spun, fir-ar a dracului de treabă?!…“

— Îmi pare rău că nu puteți face acum o călătorie la București…

— De ce?

— Ca să semnăm un contract, o comandă nouă… Dar am să iau pe altcineva… Ei uite, nu știu cum să spun pe departe… Am îndurat multe de la minister, ne-au suspectat ca pe niște pușlamale; tovarășul Maximilian Ionescu și alții… Acum nu mai sânt ei, nu mai are cine să ne pună bețe în roate.

— Despre ce comandă e vorba?

— Patru motonave!

Dutchievici nu înțelese; dacă știrea aceasta putea să-l tulbure și să-i pericliteze inima, confuzia izbuti să-l apere mai bine decât precauțiunea lui Matei, lipsită de abilitate.

— Ce motonave?

Surpriza se consuma, diluată.

— Motonava noastră.

Matei scoase telegrama și o potrivi sub lumină: „Felicitări călduroase muncitorilor, tehnicienilor, inginerilor și conducerii Șantierului Victoria, pentru rezultatele obținute la construcția motonavei Dutchievici și pentru lansarea ei la termen, potrivit planului…“

Inginerul își lăsă capul în speteaza fotoliului, închise ochii și rămase impasibil, în timp ce Matei citea, mai departe: „Prezentați-vă luni la minister, împreună cu proiectantul…“

— Am telefonat și-am aflat că e vorba de patru motonave; motoarele s-au și comandat. Trebuie să fie gata până la anul, în octombrie, dar eu cred că o să le lansăm în august. Și nu-i numai atât; ne așteaptă alte comenzi…

Observă abia acum că inginerul nu făcea nici o mișcare; pe chipul lui nu se citea nici surpriză, nici bucurie, ci indiferență, sau o mare oboseală.

— Acum înțelegeți de ce am venit; nu puteam să vă ascund bucuria.

— Vă mulțumesc! șopti Dutchievici.

Întinse mâna, luă telegrama, o privi; după acest moment de animare, închise din nou ochii și rămase nemișcat, cu capul înfundat în spătarul fotoliului.

— Îmi pare bine! zise, la capătul câtorva clipe de tăcere, care trecură greu în liniștea apăsătoare a încăperii.

Apoi deschise ochii, și de aici înainte vorbi limpede, cu o fermitate deplină:

— Eu însă am să ies la pensie. Trebuie să încep demersurile chiar mâine.

— Imposibil! exclamă Matei, ridicându-se de pe scaun cu o mișcare energică, de loc potrivită cu calmul maladiv al decorului. În toamna asta punem în lucru o motonavă nouă, de două mii de tone. Cine o să facă proiectul?

Dutchievici întinse mâna și luă un dosar de pe colțul biroului.

— Iată-l!

Matei rămase câteva clipe tăcut, nu surprins, mai degrabă nervos și contrariat. Spuse mai departe, fără să deschidă dosarul — în glasul lui vibra un amestec de febrilitate și enervare:

— Peste câțiva ani o să construim primul vas de patru mii cinci sute de tone. Nu-i o vorbă; am fost prevenit oficial, e pus în planul de perspectivă. Și în 1960, s-ar putea să avem pe cală vase de opt mii de tone…

În ochii lui Dutchievici se aprinse o mică lumină, care apoi scăzu, rămânând visătoare și melancolică.

— Pe acelea au să le proiecteze alții, mai tineri. De pildă, Kreis!

— Kreis abia a început școala.

— Până atunci o s-o termine!

— Dar e prea tânăr!

— O! suspină Dutchievici. Ce imens privilegiu e tinerețea! Dacă ar putea să mi-o dea mie!

Matei se uită în jur; simți gheață pe umeri.

— Ar fi bine să vă mutați de aici… O casă luminoasă, modernă…

Privi încă o dată în jur pereții acoperiți cu rafturi de cărți, în parte goale.

— Sânt numai cărți tehnice, îl informă Dutchievici, văzându-i privirea.

Și rafturile goale, care jigneau probabil în el simțul aristocratic al decorului, îl făcură să adauge:

— O parte din ele i le-am dat lui Kreis; au să fie în mâini bune. Restul am să le dăruiesc bibliotecii șantierului… E destul de goală.

Avea glasul trist; desigur, își iubea cărțile, îl emoționa acest testament verbal. Pe urmă făcu un gest cu mâna.

— Îmi pare rău că pe cele mai interesante i le-am dat lui Marchidan, într-o vreme.

— Am impresia că ați știut… spuse Matei, cu un ton de mustrare.

Dutchievici respinse, destul de surprins și de mirat, bănuiala:

— Ce puteam să știu decât că e un caracter slab?! Asta putea să vadă oricine!

„Da, are dreptate!“ se gândea Matei, amintindu-și nenumărate scene din urmă, chipul lui Marchidan, ochii lui fără culoare, gesturile slugarnice, privirea încărcată de teamă. Nu bănuise nimic alarmant și își recunoștea lipsa, cu o ciudă care îi dădea mâncărimi de piele. Mai avea să învețe multe de acum încolo! își mușcă nervos colțul gurii.

— Domnule inginer…

Se opri, surprins că îi scăpase această formulă, pe care n-o adresa niciodată oamenilor apropiați și colaboratorilor. Era semnul enervării? Recunoscu în sine, cu destulă contrariere, că îl dobora decorul aristocratic și calmul lui Dutchievici, adaptat decorului. Urmă o tăcere lungă, stânjenitoare, după care pe chipul inginerului apăru un zâmbet ușor întristat. Apoi el întinse mâna, puțin febrilă, apucă mâna lui Matei, puțin înghețată, i-o strânse ușor, transmițându-i în acest gest reținut, pe căi tainice, o căldură de o mare intensitate omenească, și zise, aplecându-se în față, cu un glas necunoscut, patetic, deși în șoaptă, ca într-o declarație de dragoste:

— Spune-mi, te rog, „tovarășe“!

De la Dutchievici, Matei se întoarse la șantier cu un fel de grabă; motorul dinlăuntrul lui, ținut timp îndelungat în plină sarcină, mergea acum în gol, umplându-i trupul de trepidații; uitase gustul odihnei, perspectiva ei i se părea nefirească și întristătoare; poate tocmai aceasta era o dovadă de oboseală. În fața treptelor se întâlni cu Donos, care, văzându-l că merge spre birouri, îi bară calea:

— Unde te duci?

— Mai am puțină treabă.

Nu-și amintea să mai aibă ceva de făcut în astă-seară, răspunsul era însă un tic, nu o minciună. Totdeauna e ceva de făcut, nu există putința odihnei…

— Nu te mai băga înăuntru. Mai bine hai cu mine!

— Unde?

— La Dunăre…

— Nu merg! Mi-e lehamite!

— Și mie mi-e lehamite de biroul tău. Vreau să-ți spun ceva; vino!

Merseră până se văzu apa; faleza nu mai exista, malul fusese tăiat, în pantă; sus, pe pământul ferm, erau înșirate paturi de construcție — săptămână viitoare începea montajul celor zece șlepuri, care aveau pregătit întreg materialul, coastele și tablele, bucată cu bucată, puse în stive și numerotate.

Drept în față se profilau, ridicate până la cornișă, zidurile halei noi, a doua cazangerie, a cărei construcție începuse în mai — se construiesc mai repede și mai ușor casele decât navele! În stânga aleii, temeliile uzinei aveau cofrajele încă nescoase — aici lucrul întârzia, fiindcă se iviseră nevoi mai urgente în altă parte. Spre gardul fabricii de ciment se vedeau săpături — locul unde începuse să se toarne fundația la a treia cazangerie. Cazangeria veche, de scânduri, era acum dărâmată, utilajul se demontase și se dusese sus, înainte de inundații. Se demontase și calea ferată, macaraua fusese instalată pe cala nouă, și silueta ei, dominând șantierul de la altă înălțime, apărea mai impresionantă. Nu mai rămăsese nimic jos, unde până acum câteva luni pulsase atâta viață; apa spălase pământul, îl rupsese în felii, acum îl măcina și-l ducea departe; fosta cală se surpa, ca un simbol al lumii vechi, dărâmate, lăsând să facă țărm Dunării cala nouă, betonată, ca un simbol al lumii care lua naștere. Devale se mai vedeau câțiva stâlpi de electricitate, aplecați pe o parte, de la vechea instalație, ca niște repere, arătând locul de unde se plecase. Nu trecuse decât un an, și drumul străbătut părea fantastic.

Matei se simți obosit deodată, oboseală fizică, de parcă ar fi făcut acum, în câteva clipe, tot acest drum, cu pasul. Se abătu de pe alee și se așeză pe temelia uzinei, în căutarea unui reazim solid, care să nu se clatine. Donos se așeză în spatele lui și, fiindcă nu aveau rezemătoare, își proptiră spinarea unul de altul. Cu picioarele ridicate pe beton, cu genunchii cuprinși în brațe,

într-o poziție simetrică și confortabilă, păreau doi copii odihnindu-se după joacă.

Amurgise, se aprindeau luminile, luna trebuia să răsară curând de peste baltă.

— Ce-a fost cu Oreste?

— D-aia m-ai târât încoace?

— Da; vroiam să știu de ce te-ai purtat cu el așa de aspru.

— Naiba să te-nțeleagă! Cum era să mă port cu pramatia asta?

— Nu-i o pramatie, ci un zevzec; Golgota l-a jucat cum a vrut, ca pe o paiață. Oricât ar părea de șiret, să știi că n-are o minte prea luminată… (Donos începu să râdă.) Acum doi ani, când am inițiat în șantier școala de alfabetizare…

— Să nu-mi spui că era neștiutor de carte!

— Ba da; nu știa decât să se iscălească. Am uitat cum îl chema pe învățător, era de aici, de la școala numărul 27. Ce și-a mai bătut capul… Un om de ispravă! Odată l-a întrebat, să știi că nu-i o glumă, am fost de față: „Tovarășe Oreste, ce sărbătoare avem noi toamna?“ Vroia să scoată ceva din gura lui, cât de cât, măcar de nivelul abecedarului. Oreste s-a gândit ce s-a gândit, pe urmă a înclinat din cap, cu gravitate: „Știu, tovarășe! Sfântu Dumitru!“…

Matei râse, reținut — nu avea chef de glumă, și întâmplarea i se părea așa de îndepărtată!

— Ia dă-l dracului de prostănac! Mai bine întoarce capul: o să iasă luna îndată.

— Stai, că nu-i tot… „Nu! s-a împotrivit învățătorul. Ia gândește-te!“ — „Știu, sfântul Mihail și Gavril!“ — „Nu. O sărbătoare mare, a întregului popor, a muncitorilor din toată lumea!“ De data asta, Oreste s-a luminat la față: — „Culesul viilor, tovarășe!“

— Și ce-a căutat ăsta în partid? întrebă Matei, după ce râse de începu să-l doară ceafa.

— Lucrăturile lui Golgota; l-a tras la grămadă, după 23 August… Dar altfel e un muncitor priceput. Trebuie să-l primim înapoi! Dacă o să avem grijă de el, o să devină un om de ispravă.

— Nu! Mi-a fript ficații când cu lansarea vaselor.

— E tot din vina altora! Să știi că banii i-a băut, nu i-a pus deoparte. Și nu i-a băut singur; și-a cinstit tovarășii, a fost un chef de pomină, a răsunat

orașul. Acum e pocăit, crede-mă!

— Nu se poate să-l primim înapoi! Chiar astă-seară i-am spus că nu-l mai angajăm o dată cu capul! Să-mi calc cuvântul?

— Calcă-l, fiindcă l-ai spus fără judecată! Ia-ți pedeapsa!

Donos întoarse capul; răsărise luna și se ridica pe cer, forfota în șantier încetase, pregătirile de serbare erau terminate; în afară de paznici, se mai vedea câte un om din când în când, alergând între cală și birouri, cu o misiune întârziată.

— Ce mai știi de Golgota? întrebă Matei după un timp, în continuarea unui gând care încă nu se îndepărtase.

— Cred că o să ia zece ani; tentativă de omor, pe lângă sabotaj și instigație. Sentința se dă săptămână viitoare.

— Are familie?

— Numai nevastă.

— A, o știu, aia pieptoasă! Am văzut-o la cinematograf, o dată; era în spatele meu, mi-a ținut țâțele pe umăr până la pauză.

— E o metodă pe care a folosit-o și cu alții.

— Acum ce-o să facă? întrebă Matei.

— Nu-i purta de grijă!

— Crezi c-o să-și găsească vreo slujbă?

— Poate doică!… Dar n-are nevoie; se mărită cu inginerul Staicu!

— Cu cine?

— Doar nu l-ai uitat! Fostul delegat al ministerului. Și pe el l-a dus de nas Golgota.

— Păi era și ăsta un vițel!

— Acum cel puțin și-a găsit staulul!…

Rămaseră mult timp acolo, miezul nopții îi găsi pe temelia de beton, unde aveau să se ridice ziduri înalte… Altă strădanie, alte griji, mai mari poate; cine ar fi fost în stare să le prevadă de astăzi? Munca și lupta se sfârșesc oare vreodată?… Era un scurt răgaz seara aceasta — de luni începea altă etapă. Dar, cu toată oboseala, gândindu-se la câte încercări va duce ea iarăși, Matei o aștepta aproape cu voluptate…

Se făcuse târziu, peste două-trei ceasuri avea să răsară Orion, constelația celor care veghează; s-ar fi părut că nu mai aveau ce să vorbească, dar nici unuia nu-i venea să plece acasă; era în ei o febrilitate identică, de prisos să și-o mărturisească, o simțea unul pe-a celuilalt, printr-o vibrație a inimii pe

aceeași lungime de undă, perfect acordată. Se aflau în ajunul unei aniversări solemne și importante, și fiecare făcea în gând bilanțul unui an, în care străbătuseră o cale uriașă.

Matei simțea în spinare căldura lui Donos; gândul i se duse mai departe, în urmă, la vremea când se ascundeau prin munți și dormeau alături, câte cinci-șase, pe pământul rece, într-o râpă stearpă, după un perete de stâncă, înghesuindu-se unul în altul, să se încălzească, îi trecură prin minte chipurile celorlalți — din unsprezece, câți se adunaseră până în august 1944, erau aici trei, dar unul pleca zilele acestea, și atitudinea lui din ultima vreme i se părea ciudată.

— Tu știi ce se întâmplă cu Cocean? întrebă, ridicându-se și trecând în față.

— Ce să se întâmple?

— De ce pleacă?

— Trebuia să rămână aici toată viața? E marinar, vroia să se îmbarce.

— Nu, simt că există și-o altă cauză.

— Atunci caut-o!

— Tu o știi?

— Poate!

— Nu vrei să mi-o spui?

— Am să ți-o spun altădată.

— Donos, ar trebui să fii mai hotărât: când ai un gând, ori îl spui pe loc, ori nu-l spui niciodată. Șovăiala ta nu se potrivește cu secretarul organizației de bază!

— Mult cunoști tu oamenii dacă îți închipui că am șovăit vreodată! Vrei să știi de ce pleacă?… O fi îndrăgostit, băiatul!

— De cine să fie el îndrăgostit?!

Donos își îndreptă ochii, cu o privire ușor melancolică, ușor amuzată.

— Asta chiar că n-aș putea să-ți spun!

— Foarte frumos! Discreția bărbaților e lăudabilă! Dar tot n-am înțeles care-i cauza. Și dacă-i îndrăgostit trebuie să plece?

— Da… Fiindcă ea… iubește pe altul!

— Să stăruie și să aștepte! Oricare ar fi femeia asta, într-o zi tot o să-i treacă.

— Nu! zise Donos, clătinând din cap, uitându-se la el cu aceeași privire amuzată, mai melancolică de data aceasta. Cred că n-are să-i treacă

niciodată!

— Tu n-ai insigna? întrebă Matei, pe neașteptate.

— Am dat-o altcuiva.

— Cui?

— N-are importanță!… Și de fapt nici n-o meritam; n-am lucrat tot timpul pe cală.

— Ai lucrat pretutindeni!

Matei se așeză din nou, acum în fața lui Donos; nu-l vedea bine, luna îl bătea din spate, dar îi simțea ochii, privindu-l cu o putere blândă și totuși neînfrânată, și ei alcătuiau, deplin și pregnant, imaginea lui, fizică și sufletească, întărind gândul exprimat o clipă mai înainte, ducându-l până la ultima lui consecință. „Ai lucrat pretutindeni!“ nu era o afirmație, ci rezumatul unei lungi istorii — chiar istoria șantierului.

— În esență, continuă Matei după aceste clipe de gândire, viața ta, și-a mea la urma urmelor, și-a altora n-au însemnat altceva într-un an decât șantierul.

— Atunci, viața noastră proprie când o să înceapă? întrebă Donos.

Matei se ridică și se uită la Dunărea fără margini, argintată de lună. În mijlocul apelor se vedeau cele trei umbre ale șlepurilor Societății Franceze; nu îndrăznise să le privească până acuma.

— Viața noastră? zise, pe gânduri, uitându-și ochii în luminița care pâlpâia la fereastra unei cabine.

Întoarse capul — cu o tresărire; se trezise în el, deodată, o bănuială — mai mult decât atât: o revelație, întreagă, deși târzie.

— Donos, cui ai dat insigna?

— Cuiva care avea tot dreptul și nu i-ai dat-o tu la vreme! A fost o nedreptate… Și nu singura!

Se priviră; peste chipul lui Donos, Matei vedea luminița de la fereastra cabinei — și acum pâlpâitul ei i se părea vorbitor, dar nu era o chemare, ci o învinuire.

— N-am știut s-o apăr! zise, cu o mare părere de rău, cu glasul aproape șoptit, ca pentru el însuși. (Apoi, mai tare:) N-am știut s-o ridic până la mine!

Donos îl privi, puțin compătimitor, cu puțină revoltă, cu o urmă de ironie.

— Ești cam încrezut!… E de mult la înălțimea ta, sau, dacă socotești ce drum a trebuit să facă, e de mult mai sus decât tine!

Anulând sentimentele de mai înainte, întinse mâna, și îl bătu, prietenos și înțelept, pe umăr.

— Dar n-ai ridicat-o tu! S-a ridicat singură! Îi mai lipsește ceva: conștiința deplină a ridicării ei. Ceilalți oameni i-au acordat toată încrederea: i-am văzut, i-am urmărit, i-am auzit. Doar tu ai rămas în urmă; acordă-i-o!

Matei îl privi lung — nu înțelegea dintr-o dată — apoi, când înțelese, obrazul începu să-i ardă, mistuit și de patimă, și de regret, și de rușine. O clipă mai târziu, cu firea lui iute, îi veni să se repeadă jos, să ia o barcă și să treacă Dunărea… „Nu! își zise, stăpânindu-se, împotriva firii. Are să mă alunge ca și până acuma; e dreptul ei și-i vina mea. Dar mâine, pe lumină, în văzul tuturora, am să merg la ea, să-i apuc mâinile, să știe toată lumea!“

Văzu cu închipuirea acea clipă amânată atâta vreme — nedrept cu ea, nedrept cu sine — luând-o de mână și pornind împreună, trecând printre oameni, fără sfială, strecurându-se prin gardul de sârmă și ducându-se pe malul Dunării, umăr la umăr, pe sub sălciile bătrâne, întocmai ca în desenul știut, pe care îl mai păstra și astăzi sub cristalul biroului.

Își simți, bătând viu și clar, inima.

— Viața noastră? zise, întorcându-se la un gând mai din urmă. N-o să înceapă în aceeași zi pentru toți; a fiecăruia când îi va veni vremea… A mea, cred că mâine! Am mare nevoie de ea, Donos!…

Mica lumină pâlpâia la fereastra cabinei, într-o singurătate pe care Dunărea, revărsată până în zările bătute de lună, o făcea și mai vorbitoare, și mai deplină.